ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
3 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅԱՍԷ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·406

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.406

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՅՈՒՅԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Դ.

ՖՐԱՆՍԱ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները շատ սերտ էին համիտեան Ջարդերու օրերուն, երբ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Գաբրիէլ Հանոթոյ իր Թրքասիրական քաղաքականութեան համար «Հանոթոյ փաշա» տիտղոսին էր արժանացած։ 1896ին Մարզպարանին մէջ իրեն դէմ ծառացած էին Փօրէա, Մարսէլ Սանպա, նոյնիսկ Ալեքսանդր Միլլեան եւ ուրիշներ, որոնք հայանպաստ ճառեր արտասանեցին, անարդութեան սիւնին դամելով կարմիր Սուլթանն ու Ջարդարար Թուրքերը, որոնք 300·000 Հայերու արիւնով էին ներկած հայաչխարհը՝ մէկ ծայրէն մինչ։

1918ի յաղթանակէն վերջ ալ Թուրքիոյ սուլթանը կը շարունակէր մնալ իսլամ - ներու խալիֆան։ Ֆրանսա իրրեւ «մահմետական Պետութիւն» պէտք չէ վշտացնէր Թուրքիան։ Ընդհակառակն պէտք է պիրալահէր զայն, հաճելի ըլլալու համար Ֆրանսայի զաղթատիրական կայսրութեան 23 միլիոն իսլամներուն։ Մահմետական առաջին Պետութիւնն էր Մեծն Բրիտանիան՝ իր 92 միլիոն իսլամ հպատակներով։ Երկրորդն էր Հոլանտան (36 միլիոն)։ Երրորդը՝ Չինաստան (30 միլիոն)։ Ֆրանսա չորրորդն էր (23 միլիոնով), Հինգերորդը Ռուսիան էր (19,1 միլիոն) եւ վեցերորդը միայն Թուրքիա (14 միլիոն 600·00)։

Ֆրանսայի Թրքասիրական քաղաքականութիւնը իր պատճառը արտայայտութիւնը ունէր Արեւմտեան Պրիանի իշխանութեան օրով։ Այս ա՛յն վարչապետ Պրիանն է, որ պատերազմի ամէնէն տաք չրջանին, 1917 Յունուար 10ին, յանուն դաշնակից - ներուն հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր, որ դաշնակիցներու պատերազմական նպատակներէն մէկն ալ է՝

ա) «Թուրքերու արեւմտեան բռնակալութեան ենթակայ ազգերու ազատագրումը։

բ) Եւրոպայէն դուրս վտարումը օսմանեան կայսրութեան, որ իսկապէս անընդունակ է արեւմտեան քաղաքակրթութեան»։

Ֆրանսայի յեղափոխութեան չրջանի պետական վարիչները իրենց Թրքասիրական քաղաքականութիւնը չափէն աւելի առաջ տարին։ Հակառակ թշնամի Պետութեանց հետ անջատ հաշտութիւն չկնքելու Ֆրանսական պաշտօնական յանձնառութեան, հետամուտ եղան դաշնակից Անգլիոյ եւ Իտալիոյ դլխուն վրայէն բանակցիլ Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ այդ օրերուն «յեղուզակ» կը կոչուէր Լոյտ Ճորճի կողմէ։

Զինադադարի չրջանին Ֆրանսա իր ուժերու դլխաւոր մասը կեդրոնացուցած էր Հռենոսի ափերուն։ Գերմանական հարցը առաջին մարտերի մէջ կը ձդէր Մերձաւոր Արեւելքի ճակատը, ուր Ֆրանսայի դին - արական ուժը կը բաղկանար մէյն 13 հեռաւոր դումարտակէ, երեք հեծեալ դունդէ եւ չորս հրետանային մարտկոցէ։

Սայքս-Փիքոյ դաշնակի համաձայնագրով Մուսուլի չրջանն ալ Ֆրանսական ենթակայ պիտի ըլլար։ Սակայն Անդլիա 1918 Նոյ· 2ին դրաւեց արդէն այդ քարիւղաչատ հողամասը։ Լոյտ Ճորճ Դեկտեմբերին պատասխանեց Քլէմանսոյի թէ Սայքս-Փիքոյ համաձայնագիրը ի զօրու չէ, քանի որ մասնակից -

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

—0—

Շաբթուան սկիզբին Փարիզ ժամանեց Լը Տիւք Թնօ, անդամ Հիւսիս· Վիէթնամի Խաղաքական Բիւրոյի։ Այս վերջինի Փարիզ ժամանումը կ'ենթադրէ դաղտնի բանակցութիւններ Հանոյի եւ Ուա - չինկթընի միջեւ։

Ռազմաճակատին վրայ կացութիւնը վատթարացաւ Սայկոնի ուժերուն համար, որոնք երկրին թէ՛ հիւսիսային եւ թէ կեդրոնական չրջաններու մէջ ծանր պարտութիւններ կրեցին։ Հանոյի բանակները առջի օր պաչարման վիճակի ենթարկեցին եւ ապա դրաւեցին Քուանկ Թրի քաղաքը, որ նահանդի մը կեդրոնն է։ Հարաւ· Վիէթնամի ուժերը անկանոն կը նահանջեն եւ անհատականի չի նկատուիր, որ Հիւսիս· Վիէթնամցիները յաջողին դրաւել նաեւ Հիւէ քաղաքը, Վիէթնամի պատմական մայրաքաղաքը։

Նախագահ Նիքսըն չարաթաւէրջին խիստ ճառ մը արտասանեց յայտարարելով, թէ ինք երբեք թոյլ պիտի չտայ, որ համայնավար յաղթանակ մը արձանագրէ Հարաւ· Վիէթնամի մէջ։ «Եթէ Հիւսիս· Վիէթնամի նման երկիր մը, օժանդակութեամբը համայնավար երկու դեր-պետութիւններու, յաջողի տէր դառնալ ուրիչ երկրի մը, նոյնը կրնայ կրկնուիլ վաղը Մերձ· Արեւելքի եւ Եւրոպայի մէջ»։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

Երկուշաբթի առաւօտ ձախակողմեան ուժերը ցոյցանդ մը կազմակերպած էին Ռեփուպլիքի եւ Կամպեթթայի միջեւ, որ աւելի տօնավաճառի բնոյթ ունէր։ Շուրջ 15 հազար կը հաշուեն այն երիտասարդները որ յաճախ այլանդակ կերպարանքով ցոյց կ'ընէին, յանուն բոլոր ազատութեանց (ազատագրուած կին, մխիթարական, եւայլն, եւայլն)։ Հոն էին նաեւ « Սեռային յեղափոխութեան » եւ « Յեղափոխական գործունէութեան միտքերի ճակատ »ի չատագովները։

Կէսօրէ եաք տեղի կ'ունենար Մայիս մէկի աւանդական տոնդանդը ուր շուրջ 100 հազար հոգի (ըստ Իւմանիթէի եւ 40 հազար ըստ իշխանութեանց) կը տոնդոդէին Պաթիլէն Նասիոն, առաւելաբար ընկերային պահանջներ ներկայացնելով· — ամսական նուազագոյն աշխատա -

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԵՒ ՍՈՒՆԱՅԻ ՃԱՌԵՐԸ

—0—

Բ.

Պոդգորնիի ճառը նոյն ճաշի ընթացքին

Խորհ· Միութեան մէջ յարդանքով կը վերաբերին դէպի Թուրք ժողովուրդը եւ կարեւոր արժէք կուտան մեր հարեւանցի դրացիին՝ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու պահպանման ու զարգացման խնդրին։ Բարիդրացիական կապերու հաստատումին մէջ քիչ դեր չեն խաղար պետական դեկավարներու անձնական շփումները։ Կը յիշեմ 1965 Թուականը, երբ առաջին անդամ վիճակուեցայ լինել Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պատուիրակութեան հետ դանուիլ ձեր երկիրը։ Յետագային չարունակուեցան բեղնաւոր փոխայցելութիւնները երկու երկիրներու պետական գործիչներու միջեւ։ Մենք լաւ կը յիշենք նաեւ ձեր այցելութիւնը Խորհ· Միութիւն, որ տեղի ունեցաւ երկուքուկէս տարի առաջ։

Մոսկուայի մէջ, դուք Խորհ· Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները նկատեցիք բարիդրացութեան օրինակ՝ ի բարօրութիւն երկու երկիրներու եւ համաշխարհային խաղաղութեան։ Այդ թերեւս կանխեց յաջորդող համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցին մեր յարաբերութիւնները նկատելի կերպով յառաջդիմեցին։ Մենք կը կարծենք, որ Թուրք դեկավար դէմքերու հետ մեր ունեցած հանդիպումները, իրենց կարգին, կը ծառայեն Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ բարիդրացիական յարաբերութիւններու յետագայ զարգացումին եւ ամրապնդումին, անոնց համահաւասար եւ չհաւէտ համագործակցութեան ընդլայնումին։

Բարեկամութեան եւ բարիդրացնու - թեան աւանդութիւնները կոփուած են դեռ այն տարիներուն, երբ նոր կը կազմուէին Խորհ· Միութիւնն ու երիտասարդ

RELANCE D'UN VIEUX PROBLEME CELUI DES ARMENIENS?

—0—

Այս խորագրին տակ, Պրիւտէլի Լը Սուար օրաթերթը, որ կարեւորագոյններէն է Եւրոպայի, արձագանգ կը հանդիսանայ Հայկ· Դատին եւ Մխիթարեանց հանրաժողովին։ Յօդուածը գեղեցիկ է Լը Սուարի Ապրիլ 30ի թիւին մէջ եւ տեղ գտած Գ· էջը, «Միջազգային Աժմէական» բաժնին մէջ։

Ամբողջութեամբ կուտանք մեր վաղուան թիւով եւ բնագրին լեզուով։

Թուրքիան։ Մեր յարաբերութիւններու հիմերը, անոնց սկզբունքները հաստատուած են Խորհրդային Պետութիւնը սահմադող Վ· Ի· Լենինի եւ նոր Թուրքիոյ հիմնադիր Քեմալ Աթաթիւրքի անձնական մասնակցութեամբ։

Աւելի քան կէս դար անցած է այն օրէն ի վեր, երբ մեր երկիրները բարեկամութեան ձեռք երկարեցին իրարու եւ 1921 Մարտին կնքեցին բարեկամութեան պատմական դաշինքը։ Աչխարհի մէջ շատ բան փոխուած է այդ ժամանակամիջոցին։ Այսուհանդերձ, այդ դաշինքը, որ կնքուած էր խորհրդային իշխանութեան հաստատման եւ Թուրքիոյ մէջ մղուած ազդային չարժումի վերելքի օրերուն, ցոյց տուաւ իր տոկունութիւնը, դիմացաւ ժամանակի փորձութեան։ Ձիշդ այս հիմնակէտին վրայ կառուցուած է այն ինչ որ դրական է մեր երկու երկիրներու յարաբերութեան զարգացման ասպարէզին մէջ։

Կը յուսանք, որ մեր բանակցութիւն - ներն ու կարծիքներու փոխանակումները կը նպաստեն մեր համագործակցութեան դաշտի ընդլայնումին, ըլլայ երկկողմ յարաբերութիւններու ասպարէզին, ըլլայ միջազգային քաղաքականութեան հարցերու մէջ։

(Շար· – 2)

վարձք՝ 1000 Ֆրանք, հանդիսատ՝ 60 տոկոսին, եւայլն, եւայլն։

Նաեւ ըստ աւանդութեան, Ա· Թաղմասի քաղաքապետը միւկէ նուիրեց Նախագահ Փոմպիտուի, որ այս առթիւ քանի մը խօսք արտասանեց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարը դործադուլ մը սկսաւ Երեքշաբթի օր եւ յապաղումները հաւանական են 5–6 օր առնուազն։

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի սակերը 4,96 առ հարիւր յաւելում կրեցին Մայիս մէկէն սկսեալ։ Այսպէս յետ այսօրիկ, քիլոմեթրը կ'արժէ 0,127 (Բ· կարդ) եւ 0,1905 (Ա· կարգ)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅի եւ Վարշաւայի դաշնադիրներու վաւերացումի օրակարդը, որ դեռման Խորհրդարանի սեղանին վրայ պիտի դար Մայիս 3–4ին, յետաձգուեցաւ։ Պրանա եւ Պարկել պիտի փորձեն երկուստեք ընդունելի բանաձեւում մը դտնել։

ԵԳԻՊՏՈՍի ախագահը Մայիս մէկի առթիւ ճառ մը արտասանեց Աղեքսանդրիոյ մէջ։ «Պատրաստ եմ, նկատել տուաւ ան, մէկ միլիոն եգիպտացի զոհելի վերջ տալու համար Իսրայէլի ամբարտաւանութեան»։ Ըստ Անուար Էլ Սատաթի, Իսրայէլացիք, իրենց կարգին, կրնան նոյնքան զոհ տալ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը ծերակուտական Ֆուատ Ուրկուփլուի յանձնեց վարչապետի պաշտօնը որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմէ։ Այս վերջինը նկատել տուաւ, թէ իր կառավարութիւնը «կուսակցութիւններէ վեր պիտի ըլլայ»։

ՊԵԼՖԱՍԹի մէջ այս անդամ բողոքականներն են որ ահաբեկչական գործու - նէութեան լծուեցան։ Ռումբ մը պայթեցուցին գործատան մը մէջ սպանելով մէկ բանուոր եւ վիրաւորելով ութ հոգի։

ՔԱՍԹՐՕ ինը օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ալժերիա, Մայիս 8էն սկսեալ։

ՊՈՒՐՈՒՆԴիի մէջ պետական հարուածի մը ձախողեցաւ։ Նախկին պելժ պաղթավայրը նախապէս թագաւորական Պետութիւն էր։ Հինգ տարիէ ի վեր դարձած էր Հանրապետութիւն։ Պետական հարուածի փորձին սպաննուած է գահընկէց թագաւորը։

ԼԻԲԱՆԱՆի երեսփոխանական ընտրութիւնները վերջ գտան Կիրակի օր։ Սկսած էին Ապրիլ 16ին։ Երեսփոխանական նորընտիր ժողովին մէջ, 99ի վրայ կան հինգ հայ երեսփոխանները, քանի որ այս անդամ բողոքական աթոռն ալ Հայ մը դրաւեց։ Շամուն, Խուտ, Ձումպլաթ բոլորն ալ վերընտրուած են։

ՄԱՅԻՍ Մէկի առթիւ ալ կառքի արկածները պատկառելի թիւ մը կը կազմեն։ Դեռ առժամեայ կերպով, երկու - շաբթի իրիկուն 70 մեռեալ կար եւ 659 վիրաւոր (230ը՝ ծանր)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՐԷ ՄԱՆՐԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

———o———

Միջնադարեան ճարտարապետական միտքին համար առարկան տեսողական ըեւոյթ մըն էր, իսկ ձեւը կը մարմնացնէր գեղագիտական եւ հոգեւոր ըմբռնումները: Շէնքի տարածութիւններուն իմաստ մը կը տրուէր: Այսօր՝ շինուող շէնքին համար առաւելաբար նկատի կ'առնուի անոր զործածական օգտակարութիւնը, մինչդեռ, միջնադարու, ասոր կողքին կը մտածուէր նաեւ արարողութեան պահանջի մասին: Գալով ձեւին՝ ան կը ձգտէր պատկերացնել բացարձակի դաղափարը:

Այս կէտը նկատի առնելէ ետք, հարց կը ծագի, թէ ի՞նչ ձեւով կը նախագծէին այդ դարաշրջանին: Ճարտարապետը, հաւանաբար, իր մտայղացումը արտայայտելու համար փոքր չափերու վրայ կը քանդակէր իր կառուցելիք շէնքին պատկերը,

Կը թուի, թէ մանրակերտ նախակերպարին օգտագործումը ընդհանրացած երեւոյթ էր թէ՛ արեւելքի եւ թէ արեւմուտքի մէջ: Սակայն, ուսումնասիրելով այս հարցին վերաբերեալ պատմական փաստերը, կուզանք այն եղրակացութեան, ինչպէս իտալացի ճարտարապետ Ալբիակօ Նովելլօ ըսած է՝ «Մանրակերտով նախագծելը բացառիկ երեւոյթ է եւ, իրրեւ եղանակ, նախ տարածուած է Հայաստանի մէջ, ապա՝ Եւրոպա: Այս դետնի վրայ «Հայաստան կանխած է Եւրոպան», կ'ըսէ ան:

Պրունելլիսքի 1421ին չինել սկսաւ Ֆլորենցիի Սանթա Մարիա տէ Ֆիօրէ կաթողիկէին գմբէթը: Այս գմբէթին չինութեան համար ամբողջ երկրին մէջ մրցանակաբաշխութիւն մը հաստատուած էր նախօրօք, եւ Պրունելլիսքի վայտէ մանրակերտ գմբէթ մը ներկայացուցած էր: Մանրակերտով շինութեան ձեռնարկելու առաջին օրինակն է այս Իտալիոյ մէջ:

Հերման Վահրամեան իր իտալերէն յօդուածին մէջ՝ «Ճարտարապետներ եւ վարպետ շինարարներ միջնադարեան Հայաստանի մէջ», կ'անդրադառնայ նախակերպարի հարցին եւ կը յիշատակէ Ատոպիկ Տարօնեցիի (Ժ.–ԺԱ. դար) վկայութիւնը, ըստ որու Տրդատ Ճարտարապետ Կ. Պոլսոյ Ս. Սոֆիա տաճարի գմբէթի վերակառուցումին առթիւ «կազմեց նախագիծը, պատրաստեց չէնքին մանրակերտը եւ հետեւելով անոր, ձեռնարկեց գմբէթի կառուցումին»:

Արենի Սիոնի (Է. դար), Փարպիի Թարգմանչացի (Է. դար), Տայքի Դուինայ եկեղեցիի արեւելեան պատին Սմբատ Բագրատունիի (937–958) ձեռքին դրուած մանրակերտը, ինչպէս նաեւ Ագթամարի, Հաղպատի, Սանահինի, Գագկաշէնի, Արզու Խաթունի, Երեւանի Զօրաւորի՝ Է. – ԺԸ. դարերու, այսինքն հազարամեակի մը ընթացքին իրարու – ծուած մանրակերտները ամէնէն նշա – նաւորներն են:

1966ին, երբ իտալացի ճարտարապետ Փաոլօ Գանէօ իր ընկերներուն հետ առաջին անգամ Հայաստան եկած էր, պատմութեան թանգարանին մէջ ծանօթացած էր Է., ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերու հինգ մանրակերտներու: Այս առիթով իտալացի բարեկամիս ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այդ քանդակներուն վրայ, աւելցնելով, որ բացի քանի մը հպանցիկ ակնարկներէ, հարցը լուծուած չէ ուսումնասիրուած:

Եւ ահա, քանի մը տարի ետք, ան ըմբռնելի ուսումնասիրութիւն մը լոյս կ'ընծայէ այս մասին «Ռըվիւ տէ կ'Էթիւտ Արմենիէն» հայագիտական հանդէսի (Փարիզ) 6րդ թիւին մէջ: Ուսումնասիրութեան մէջ ներկայացուած են 30 մանրակերտներ, պատմագիտական տուեալներ – ով:

Հեղինակը հիմ ունենալով ասոնց վայրերն ու օգտագործման պարագաները, պանոք կը բաժնէ չորս խումբի՝ նաւերան, նչխարատուփ, աքրոտեր եւ նախակերպար մանրակերտներ: Ուսումնասիրութեան կցուած է Ակադ. Ս. Երեմեանի «Աչխարհացոյց» քարտէսը, ուր յիշատակուած են մանրակերտներու վայրերը, յատկապէս Արցախի, Գուգարքի, Այրարատի եւ Տայքի պատառներու մէջ:

Արեւմուտքի մէջ մանրակերտները պատկերացուած են խճանկարներու, որմանկարներու ձեւով եւ, հետեւաբար, կը գտնուին եկեղեցիներու ներսը, մինչդեռ հայ վարպետը, երբ կը վերջացնէր իր գործը, մանրակերտը կ'ամբացնէր ճակատի գագաթին (ընդհանրապէս թագաւորներու կամ իշխաններու ձեռքին մէջ պետեղուած դիրքով):

Անհրաժեշտ է աւելցնել նաեւ, որ մանրակերտները երբեմն նոյնութեամբ չեն համապատասխաներ կառուցուած չէնքին: Այսիկա կը նշանակէ, թէ միջնադարու հայ վարպետները ստեղծագործ մօտեցում ի յայտ բերած են, երբեմն փոփոխութեան ենթարկած են իրենց մտայղացումը:

Այս հարցին լուրջ ուսումնասիրութիւնը կրնայ հետաքրքրական հորիզոններ բանալ մեր առջեւ՝ ձեւաբանական եւ կառուցողական նոր ձեւերու ճշդումով:

Իտալացի ճարտարապետը լուրջ ուսումնասիրութիւն մը կատարած է. պէտք է չարունակել այս գործը: Հարցը չատ կարեւոր է, եւ ինչպէս ճարտարապետը կը ճշդէ՝ «Հայ ճարտարապետներու օգտագործած քարէ մանրակերտները զարմանալի կերպով կը կանխեն ձեւերը մշակելու եղանակը, որ, ինչպէս յայտնի է, պիտի իւրացուէր զարզանար Եւրոպայի մէջ վերածնունդի չրջանին»:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ՏՈՔԹ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱԳԵԱՆ

———o———

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵՐ

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր Ալնթապ, 1895ին: Մայրը մեռած էր իր ծնըն–դեան օրն իսկ:

Պատանի Ատուրը Ալնթապէն ղրկուած է կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը, ուր ստացած է իր նախակրթութիւնն ու մասամբ՝ միջնակարգ կրթութիւնը: Շուտով՝ Սուրբ Կարապետի վանքէն արտաքսուած է սակայն, իբրեւ ըմբոստ եւ ազգայնական խմորումներ յառաջացնող տարր:

1912ին վերադարձած է Ալնթապ եւ յաճախած՝ Ամերիկեան քոլէճ: Յաջորդ տարին մտած է Հ. Յ. Դ. Հովիտի (Ալնթապի) կոմիտէութեան չարքերը: Այդ օրերուն, չրջանի երիտասարդներու յեղափոխական – կուսակցական չարժման կեդրոնական դէմքերէն էր ընկ. Զարեւանդը, որ եւ ամենայն հաւանականութեամբ եղած է ընկ. Ատուրի կուսակցական կնքահայրը:

1915ին, իր հայրենակիցներուն եւ ազգականներուն հետ, դաղթական եղած է Համայի չրջանը: Եղեռնէն ազատած՝ 1918ին կրկին վերադարձած է Ալնթապ:

1919ին եկած է Պէյրութ, ուր ընդունուած է Ամերիկեան Համալսարանի Սոփոմոր դասարանը, համալսարանէն կըրթաթոշակ ստանալով չնորհիւ իր բացառիկ ընդունակութեան եւ արդիւնքներուն:

Շուտով, սակայն, նիւթական կարիքն ու դժուարութիւնները դինք ստիպած են ընդհատելու իր համալսարանական ուսումը: 1920–21 տարիներուն, ստիպուած է իրրեւ ուսուցիչ աչխատիլ Ճիւնիի որբանոցին մէջ:

1921 Հոկտեմբերին վերատին մտած է Ամերիկեան Համալսարան, Առաջնարուժական դպրոց, ուր վայելուն յաջողութեամբ աւարտած է 1924ին:

1921–22 տարիներուն, Տոքթ. Աւետիս Ինճէճիկեանի, Տոքթ. Խաթանասեանի եւ կարգ մը ուրիչ ընկերներու հետ, եղած է պատերազմի տարիներուն փաստօրէն գործունէութենէ դադրած « Զաւարեան » Ուսանողական Միութեան վերակենդանացման եւ աչխուժացման դլխաւոր գործօններէն մէկը:

1924ին հաստատուած է Հալէպ, ուր ամուսնացած է 1926ին եւ ապրած է մինչեւ 1948, հանդիսանալով Սուրիոյ ապային եւ կուսակցական կեանքի կեդրոնական դեկավար դէմքերէն մէկը՝ ամբողջ 24 տարի: Եղած է դրեթէ մնայուն անդամ Լեռնավարդի Կ. Կ.ի, Ապ. Գաւառական եւ Քաղաքական ժողովներու, Ուսումնական Խորհուրդի, ապա նաեւ Կիլիկեան Թեմի Ապ. Ընդհ. Ժողովին եւ Ապային Կեդրոնական Վարչութեան: Մաս կազմած է ի մասնաւորի 1943ի Ապ. Ընդհ. Ժողովին, ուր մշակուեցաւ կիլիկեան թեմերու սահմանադրական օրէնքը:

Սուրիոյ իր գործունէութեան չրջանին, ընկ. Ատուր Գապագեան եղած է մնայուն եւ ամենաեռանդ գործակիցը ողբացեալ ընկեր Հրաչ Փափազեանի: Մեր հանդուցեալ երկու ընկերները, եւ Սուրիոյ կուսակցական դեկավարութիւնը՝ ընդհանրապէս, վճռական դեր ունեցած են միչտ սուրիական հայրենիքի գործերուն, պետական – նուիրեան կազմակերպման, ապատպրական չարժման եւ հոգատար Պետութեանց բանակներու քաչուելու մրջոցին ու անկէ ետք, ի նպաստ արաբական հայրենիքին՝ հայ զանգուածներու անվերապահ դիրքորոչման մէջ:

Նոյնքան եւ աւելի գործօն եղած է ընկեր Ատուր Գապագեան՝ իր Պէյրութ հաստատուելէն ետք, 1948ին ապին, միչտ մնալով ապդային եւ կուսակցական դեկավարութեան առաջաւոր դիրքերուն վրայ, իրրեւ անդամ Հրատարակչական կ. կոմիտէի, ապա, 1963ին ապին, Հ. Յ. Դաչնակցութեան Բիւրոյի, ինչպէս նաեւ, բազմիցս, Լիբանանի Թեմի Ազգ. Գաւառական ժողովին, Ազգ. Ընդհ. Ժողովներու եւ Ապային Կեդրոնական Վարչութեան: Մասնակցած է Հ. Յ. Դաչնակցութեան ԺԵ. ԺԶ., ԺԸ. եւ ԺԹ. Ընդհանուր Ժողովներուն:

Մեր ողբացեալ ընկերը իր գործօն ու դրական մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Համապղային Մչակութային Ընկերակցութեան աչխատանքներուն. եւ «Նշան Փալանճեան» ձեռնարկի բարեյաջողման, 1947ին ապին ըլլալով մնայուն անդամ Համապղայինի Կեդր. Վարչութեան: Անոսակաւ նուիրումով, ան իր կազմակերպական տաղանդն ու աչխատակցութիւնը բերած է նաեւ ապդային այլ կազմակերպութիւններու գործերուն, ինչպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Սուրիահայ եւ Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչերուն, Այնթապի Հայրենակցական եւ Կրթասիրաց Միութիւններուն եւայլն:

Ընկ. Տոքթ. Ատուր Գապագեան պանդան առիթներով այցելած է նաեւ այլ դաղութներ, ինչպէս Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներ, Ֆրանսա, Յունաստան, Եդիպտոս, Պարսկաստան եւ այլուր, միչտ կուսակցական եւ ապդային կարեւոր աչխատանքներով եւ պարտականութիւններով:

Իր կարուստ անմիջական եւ ճնշող ապդեցութեան տակ, դժուար է ներկայիս ամբողջական պատկերը տալ մեր ողբացեալ ընկերոջ կեանքին ու գործունէութեան: Բայց երբ գրուի Հ.Ց.Դ.ի վերջին 40ամեակի պատմութիւնը և ի մասնաւորի Սուրիոյ և Լիբանանի կազմակերպական պատմութիւնը, Ատուր Գապագեան փաստօրէն մնայուն ներկայութիւն մը պիտի ըլլայ անոր էջերուն մէջ, իրրեւ ամէնէն նուիրեալ, ամէնէն անկաչառ եւ ամէնէն հաւատարակչռուած դէմքերէն մէկը այդ պատմութիւնը դարբնողներուն:

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

———o———

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Այս կողմում մի հայ կին էրդում էր: Իսկ այն կողմում, թուրք երեխայի տատը, հանուելիս քթի տակ կամացուկ ձայնակցում էր նրան, եւ երբ ուժ էր անում՝ բոխչան քանդելու եւ թաան այնտեղից հանելու համար, նրա երկի անորոչ մըրմունջից բարձրաձայն թոչում էին նոյն հայերէն բառերը:

Թէ՛ այն կողմում եւ թէ այս, նոյն փարխաջներն էին՝ «դեղին», «փախր» կամ «թուխիա», նոյն փեչարմաները, նոյն նալբնները, նոյն չիրին–չայը, որ վաճառում էր մեծ հանդերձարանի մի օթեակում իր ինքնաեռն ու բաժակ–ափսէները ցուցադրած չայչի կինը, եւ նոյն զաթան էր, հալուան, փախլաւան, որ կանայք բերում էին իրենց հետ, անից՝ նոյնանման բոխչանների մէջ կապած...

Լողարանում նոյնպէս, Թրքուհիները ունէին առանձին սենեակ: Մեծ լողարանի կիսաչէնի, Արզու Խաթունի, Երեւանի Զօրաւորի՝ Է. – ԺԸ. դարերու, այսինքն հազարամեակի մը ընթացքին իրարու – ծուած մանրակերտները ամէնէն նշա – նաւորներն են:

1966ին, երբ իտալացի ճարտարապետ Փաոլօ Գանէօ իր ընկերներուն հետ առաջին անգամ Հայաստան եկած էր, պատմութեան թանգարանին մէջ ծանօթացած էր Է., ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերու հինգ մանրակերտներու: Այս առիթով իտալացի բարեկամիս ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այդ քանդակներուն վրայ, աւելցնելով, որ բացի քանի մը հպանցիկ ակնարկներէ, հարցը լուծուած չէ ուսումնասիրուած – ուած:

Եւ ահա, քանի մը տարի ետք, ան ըմբռնելի ուսումնասիրութիւն մը լոյս կ'ընծայէ այս մասին «Ռըվիւ տէ կ'Էթիւտ Արմենիէն» հայագիտական հանդէսի (Փարիզ) 6րդ թիւին մէջ: Ուսումնասիրութեան մէջ ներկայացուած են 30 մանրակերտներ, պատմագիտական տուեալներ – ով:

Հեղինակը հիմ ունենալով ասոնց վայրերն ու օգտագործման պարագաները, պանոք կը բաժնէ չորս խումբի՝ նաւերան, նչխարատուփ, աքրոտեր եւ նախակերպար մանրակերտներ: Ուսումնասիրութեան կցուած է Ակադ. Ս. Երեմեանի «Աչխարհացոյց» քարտէսը, ուր յիշատակուած են մանրակերտներու վայրերը, յատկապէս Արցախի, Գուգարքի, Այրարատի եւ Տայքի պատառներու մէջ:

Արեւմուտքի մէջ մանրակերտները պատկերացուած են խճանկարներու, որմանկարներու ձեւով եւ, հետեւաբար, կը գտնուին եկեղեցիներու ներսը, մինչդեռ հայ վարպետը, երբ կը վերջացնէր իր գործը, մանրակերտը կ'ամբացնէր ճակատի գագաթին (ընդհանրապէս թագաւորներու կամ իշխաններու ձեռքին մէջ պետեղուած դիրքով):

Անհրաժեշտ է աւելցնել նաեւ, որ մանրակերտները երբեմն նոյնութեամբ չեն համապատասխաներ կառուցուած չէնքին: Այսիկա կը նշանակէ, թէ միջնադարու հայ վարպետները ստեղծագործ մօտեցում ի յայտ բերած են, երբեմն փոփոխութեան ենթարկած են իրենց մտայղացումը:

Այս հարցին լուրջ ուսումնասիրութիւնը կրնայ հետաքրքրական հորիզոններ բանալ մեր առջեւ՝ ձեւաբանական եւ կառուցողական նոր ձեւերու ճշդումով:

Իտալացի ճարտարապետը լուրջ ուսումնասիրութիւն մը կատարած է. պէտք է չարունակել այս գործը: Հարցը չատ կարեւոր է, եւ ինչպէս ճարտարապետը կը ճշդէ՝ «Հայ ճարտարապետներու օգտագործած քարէ մանրակերտները զարմանալի կերպով կը կանխեն ձեւերը մշակելու եղանակը, որ, ինչպէս յայտնի է, պիտի իւրացուէր, զարգանար Եւրոպայի մէջ վերածնունդի չրջանին»:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

2.

Բոստաններուն մէջտեղով անցնող ճանապարհով դէպի Թուրքական Թաղամաս էր գնում չաղրայով փաթաթուած մի Թրքուհի: Արեւոտ, չոգ կէսօր էր, եւ կինն ըստ երեւոյթին յոգնել էր: Չաղրայի նուրբ ծածկոցի տակ նրա դեղեցիկ մարմնաձեւերը փխրուում եւ նորից էին գոյանում խանդացած չարժումներով եւ միաժամանակ՝ անհանգստութեամբ: Բայց երբեմն թուում էր, թէ ճանապարհն ու չոգը չեն նրան տանջողը, այլ մի ուրիշ, ներքին պատճառ: Անհատնական էր թուում, որ նրա դեղեցիկ եւ ամուր սրունքները յոգնած լինէին, թէկուզ եւ նա ետ կած լինէր քաղաքի միւս ծայրից: Նաեւ անհատնական էր թուում, որ նրա չահէլ, առոյգ կազմուածքը նուաղէր այդ աւելի չուտ հաճելի, քան թէ այրող արեւից: Իսկ այն, որ նա լսել էր ուղում եւ չարունակ չուրչն էր նայում՝ աղբիւր դըտնելու, նոյնպէս ապացուցում էր նրա ոչ թէ մարմնական, այլ հոգեկան տագը, որովհետեւ նա փնտռում էր չափազանց տենդահար, չափազանց յուսահատ:

Վերջապէս նա տեսաւ մի սովորական աղբիւր՝ պատի քառանկիւնի խորութեան մէջ: Արագ մօտենալով եւ չաղրան երեսից ետ տանելով, նա ձգուեց դէպի խողովակը: Բայց հաղիւ էին նրա շրթունքները հպուել փայլուն մետաղին, երբ ջուրը կարուեց: Կինը ճչաց եւ սարսափած ետ քաչուեց:

Նոյն րոպէին աղբիւրի կողքին գտնուող դարպասի դռնակը բացուեց եւ մի հայ տղամարդ դուրս եկաւ այնտեղից:

— Մի վախենայ, բալջի, — ասաց նա Թուրքերէն, — ախպուրը ես կարեցի: Ջուրը դարձուցի, օր բոստանս ջրեմ: Ներող եղի, բալջի, ես չիմացի, թէ խմող կար: Ահան ի՛երթամ՝ կը բանամ...

— Պէտք չէ... — ասաց Թրքուհին եւ նոր միայն դլաց, որ իր երեսը բաց է: Նա արագ վրայ քաչեց չաղրան, չաղրայի եղրերը բռնեց իր նուրբ ձեռքերով եւ չտապ հեռացաւ:

Բոստանչին մնաց իր տեղում կանգնած՝ Թրքուհու եռեւից նայելով: Նրան կայծակնահար էր արել կնոջ աքսնչելի դեղեցկութիւնը: Նոյն երեկոյ նա իր մօտ հրաւիրեց աղբիւրների հոչակաւոր վարպետ ուստա Մկրտչին եւ չափազանց ուռատ վարձատրելով նրան, խնդրեց ուչիչ ջուր բերել իր բոստանի համար, որպէսզի աղբիւրը դրսում հոսէր անընդհատ եւ յաւիտենական:

3.

Թուրքական Թաղամասի մի խաղաղ անկիւնում, որտեղ երեք կողմից երեք խուլ պատեր չրջապատել էին մի փոքրիկ հրապարակ, իսկ չորրորդ կողմից նա փողոցն էր անցնում, սալարկեալ մի քանի ծառերի տակ կանգնած էր Թաղամասի աղբիւրը: Դա ուղանկիւնի, սեւ–քար մի փոքրիկ չինութիւն էր՝ գմբէթածածկ:

(16 – Շար.)

ՀՐԴԵՀ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ՏԱՆ ՄԷՋ

———o———

ԽՄԲ.— « Լուսանցքի Նշմարներ »ու շարքին, Ռամկավար Ազատ. կուսակցութեան Պոսթընի պաշտօնաթերթը՝ «Պայքար» Մարտ 18ի իր թիւին մէջ հետեւեալ տողը հրատարակած է, որու բովանդակութեան ցաւով տեղեկացաւիմ: Պիտի ուզէիմ հաւատալ որ պատահածը իսկապէս արկած մըն է, բէեւ...

Մօտ երեք շաբաթներ առաջ, Երեւանէն վերադարձող բարեկամ մը կը հաղորդէր անհաւատալի լուրը թէ՝ հայրենի աբ – ուեստագէտ Մինաս Աւետիսեանի աբ – ուեստանոցը խորհրդաւոր պայմաններու առիթով ամբողջութեամբ հրոյ ճարակ դարձած է, փճացնելով արուեստագէտին ընդծեռուն մեծ մասը:

Առենին չուզեցինք մամուլին մէջ անդրադառնալ, սպասելով յաւելեալ տեղեկութեանց, դժբախտաբար, այդ տեղեկութիւնները եկան հաստատելու անհաւատալի լուրը եւ արդէն լիբանանահայ երիտասարդ նկարիչ Յարութիւն Թո – րոսեան այս առիթով դրուած նամակով մը կը ջանայ մխիթարել հայրենի նկարիչը:

Մինաս Աւետիսեան հայրենի նկարչութեան ամէնէն յառաջապահ դէմքերէն մէկն է, գնահատուած ամբողջ Խորհրդային Միութեան մաւտորականութեան կողմէ, երէ ոչ պաշտօնական շրջանակներէ: երկար ու տառապալի եղաւ արուեստագէտին ճանապարհը դէպի ճանաչում: Հպիւ վերջին քանի մը տարիներուն, պաշտօնական շրջանակները սկսան ընդունիլ անոր անուրանալի տաղանդը եւ ներութիւնը իր չատ համեստ սենեակին փոխարէն իրեն արժանի դեղեցիկ արուեստանոց մը տրամադրած էր: Սակայն, ահաւասիկ, յանկարծ այս աղէտը՝ անոր միտքի ու սիրտի արտադրութեան վրայ: Ժբախտաբար, այդ տեղծագործութեանց ամբողջական հրկիզումը կասկածներ կը ներշնչէ որ հրդեհը պատահական բան մը չէր եւ ցաւառիթ դիտաւորութեան մը արդիւնքն էր, հաւանաբար՝ նախանձի:

Հիմա կարեւածը կարելի չէ եւս բերել. չենք պիտեր ի՞նչ ըսել այս պարագային. միակ բարերախտութիւնը որ կայ՝ Մինաս Աւետիսեան տակաւին երիտասարդ է — 46 տարեկան — եւ՝ իր տեղծագործական ուժերուն լիութեան մէջ. ան պիտի կրնայ մարդոց չարութեան պատասխանել տեղծագործական նո՛ր թափով մը: Արդէն Մոսկուա հրատարակուղ «Պատկնիկ» ամսագիրը իրեն նուիրուած յօդուած մը ունի այս ամիս, գունաւոր վերարտադրութիւններով: Հայաստանի

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———o———

Չեմ դիտեր քանի հատար են այն հայ պատանիները ու երիտասարդները որ տեղական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ անխտիր չարունակեցին իրենց տօրեակ պարապմունքները այս Ապրիլ ամսուան մէջ, ինչպէս ըրած էին Մարաին, Փեթրուարին կամ Յունուարին... Եթէ անոնք առիթ ունեցած են տունին մէջ լսելու խօսակցութիւնները « մեծ դէպք »ի մասին, կամ կարդացած՝ այս չրջանիս հայկական թերթերը — եթէ այդ ընելու կարողութիւնը դեռ չեն կորսնցուցած — արդէն սրոչ մխիթարութիւն մը կրնայ նկատուիլ:

Այդ չափով չէ որ կրնար դոհանալ Մխիթարեան վարժարանը: Ապրիլի ըսկիզբէն ի վեր Հայոց պատմութեան ուսուցիչները թողած պահ մը իրենց տրեկան ծրագիրը, իւրաքանչիւր դասարանի մէջ սկսած էին հանդամանօրէն ներկայացնել Մեծ Եղեռնը պատրաստող բոլոր հանգրուանները, պատմական վկայութիւններով. մինչ այդ, հետզհետէ

եւ ամբողջ Խորհրդային Միութեան արուեստագէտները վստահաբար կսկիծով տեղեկացան այս լուրին եւ անհամբեր կը սպասեն Աւետիսեանի նոր տեղծագործ – ծութեանց:

Կ'երեւի մեծ նկարիչներու բախտին անբաժան մասն է հրդեհը. կսկէնի վերջին պրծերը Թահիթիի մէջ հրոյ ճարակ եղան, թէեւ հեղինակին իսկ ձեռքով: Նոյնպէս հրոյ ճարակ եղան Մարաիրոս Սարեանի Եւրոպայի մէջ տեղծագործած նկարները, երբ ինք նաւով կը վերադառնար հայրենիք, 1926ին: Այդ հանճարեղ դժբախտներէն վերջինն ալ ամերիկահայ նկարիչ Արշիլ Կորքին էր, որուն արուեստանոցը եւս հրոյ ճարակ ըլլալով, փճացուց անոր գործերը:

Եթէ գինք նախորդող մեծութիւններուն պատահած այս դժբախտութիւնները մխիթարութիւն մըն են, Աւետիսեան կրնայ ինքզինք մխիթարուած զգալ:

Բայց կ'ըսեն թէ կրակը իր ինկած տեղը կ'այրէ... Այս պարագային՝ կը կարծենք թէ Աւետիսեանի արուեստանոցի հրդեհին մէկ մասն ալ ինկած է իր... սիրտին մէջ:

Կ'երեւի մեծութիւնները մեծ ապէանքը դիմագրաւելով աւելի կը մեծնան...:

«Պայքար» ԱՐԱՄ ԱՋԴ.

ԱՌԱՁԱՆԻ

———o———

Եթէ քենիդ Աստուած է, դիւրութեամբ սուրը կ'ըլլաս:

(Սերպ)

Ոտի իւրաքանչիւր չիւղ իր ցօղն ունի:

(Չինական)

Զար եղներուն Աստուած կարճ կտուչներ կուտայ:

(Լատինական)

Աստուած երբ չոր հաց տայ՝ ակռաները կը զօրացնէ:

(Գերմանական)

Ան որ ակռայ տուաւ ինձի, հաց ալ կուտայ:

(Պարսկական)

Գովէ՛ նաւակները, բայց ապրանքդ մեծ նաւու մը վրայ բարձիր:

(Յունական)

Մուկն իր ճակատագիրը երբեք մէկ ծակի մէյն չի վստահիր:

(Լատինական)

Ամբողջ սեմնոյուղ մէկ գաչուի մէյն մի վստահիր:

(Ֆրանսական)

Ան որ չարերուն կը խնայէ, բարիներուն կը վնասէ:

(Յունական)

Զպատասխանէնն ալ պատասխան մըն է:

(Գերմանական)

Եթէ կուրծքիդ մէջ ագամանդ մը կը կրես, ճակատդ է որ կը վայլի:

(Սանսկրիտ)

Ըմբոստութիւնը կ'արդարանայ մէյն յաջողութեան պսակումով:

(Ամերիկեան)

Ան որ սուր կը բարձրացնէ իր իշխանին դէմ, պէտք է պատեանը նետէ:

(Անգլիական)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԾԻԾԵՌՈՒՆԱԿԸ ԲՈՅՆ Է ՇԻՆՈՒՄ

Ծիծեռունակը բոյն է շինում,
Եւ շինում է եւ երգում,
Ամէն մի շիւղ կպցնելիս
Առաջուան բոյնն է յիշում...

Ց. ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց, Սրբազան, մեր խնդիրը անպատճառ յիշելու էք, որովհետեւ վարչութիւնը քանիցս զրաղեցաւ անով:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Որովհետեւ մեր թաղեցիներէն բազմաթիւ ստորագրութեամբ հանրագրու – թիւն մը մատուցուեցաւ վարչութեան՝ Թաղական Խորհուրդի կարգ մը արարքներուն դէմ բողոք:

— Բողոքի այդ հանրագրութիւններն ալ չատ սովորական են... ամէն թաղէն կուգան:

— Այս հանրագրութիւնը սակայն վարչութիւնը նկատի առաւ եւ երկու քննիչ զրկեց, որպէսզի խնդիրը ուսումնասիրեն եւ տեղեկագիրը մը պատրաստեն:

— Հիմա յիշեցի, ըսաւ Պարսիկեանը, *Սափորեան էֆէնտին, Տոքթ. Ծրարեանը զրկեցինք:*

— Վերջապէս, զոչեց Մարզար էֆէնտի զոհունակութեամբ, միթքերնիդ եկաւ:

— Այդ քննիչները իրենց պաշտօնը աւարտած եւ տեղեկագիրներն ալ զրկած են, ուրեմն ալ ի՞նչ կ'ուզէք:

— Բայց Սրբազան, կ'երեւայ որ Տոքթ. Ծրարեանը ինչ-ինչ թաքուն նպատակներով, չէ ուզեր ստորագրել Սափորեան էֆէնտիի տեղեկագիրը եւ ինք ուրիշ մը զրեր է:

— Խնդրին մէջ թաքուն նպատակ չկայ, Տոքթ. Ծրարեան իմ բարեկամս է ու մօտէն կը ճանչնամ, պարկեշտ, պատասխանատու մարդ մըն է, որ ամէն գործի մէջ ուղղամտութեամբ կը վարուի: Ուզենի համեմատ քննութիւն մը կատարեր ու արդիւնքը զրկեր է:

— Կարծես Սափորեան էֆէնտին ալ նոյնքան պարկեշտ եւ ուղղամիտ անձ մըն է, ըսաւ վաճառականը:

— Կրնայ ըլլալ, գինքը մօտէն չեմ ճանչնար:

— Բայց եւ այնպէս իր տեղեկագիրը բոլորովին հակառակ է եղեր Տոքթ. Ծրարեանի տեղեկագրին. եղրակացութեան:

— Այո, Վարչութիւնը նկատողութեան առաւ այդ կէտը:

— Եւ ի՞նչ որոշեց:

— Դեռ կարծեմ վերջնական որոշում *կ'ուզէր ուսանողներու հետաքրքրութիւնը, հարցումները կը չատնային, հարցակատները կ'երկարէին. այս ուրախալի երեւոյթին առջեւ, Տեսչութիւնը իմաստուն զգաստարին ունեցաւ, մեր – ժարանիս դասարանային բաժնին մարմարապատ անցքին մէջ, կազմակերպելու իր տրամադրութեան տակ գտնուղ նիւթերով, փոքրիկ ցուցահանդէս մը, որ օր ըստ օրէ ճոխացաւ նոր հատորներով, նկարներով եւ վիճակագրութիւններու պատճէններով:*

Մեծ ու փոքր բոլոր աշակերտներուն ցոյց տուած անյոգնաբեկ հետաքրքրութիւնը ամէնէն հաճելի անակնկալը եղաւ. իննամեայ Անդրէէն մինչեւ տասնիննամեայ Պատրիկը հոն են ամէն դրօսանքներուն թերթատելու մեր պատմութեան ամէնէն տխուր չրջանը ներկայացնող հատորները՝ զանազան լեզուներով, եւ մինչ երէկցները պայրոյթով ու ցասումով կը չարունակեն իրենց « պրպտումները », փոքրերը չուարած կը չրջապատեն վարպետ – պետները հարցնելով թէ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ըրին մեզի այս ամէնը...:

Եթէ « ինչու »ները պատասխան մը չունին, հայ ազգը, ինք, պատասխան մը ունէր ցեղասպանին իր հրաչափառ վերածնունդով. վերածնունդ մը Սփիւռքի բոլոր տարածքին վրայ, վերածնունդ մը մանաւանդ հայրենի հողին վրայ. եւ այս երկրորդ մասը առաւօրէն ներկայացուած է Ցուցահանդէսի երկրորդ բաժինին մէջ, մեծագիրը լուսանկարներով, որ ապնուօրէն վարժարանիս փոխանցեց Պր. Ա. Պէրպէրեան:

Իրնչ ողբերգակ համեմատութիւն եւ իրնչ յուսադրող հակասութիւն քանի մը քառակուսի մեթրի մէջ, անմեղ դիակներու եւ յարուցեալ երկրի մը նկարներու ընդմէջէն, տեսնել անլռելի ազդակը ժողովուրդի մը որ կը դոռայ թէ կ'ուզէ ապրիլ, թէ պիտի ապրի:

Ապրիլեան յիշատակութիւններու դէմ – խաւոր հանդրուաններէն մին եղաւ ա – տարակոյս, վարժարանիս բազմաւաս – տակ եւ բազմարդիւն, Հայոց լեզուի ուսուցիչ, Պր. Կարօ Մեհեանի բանախօ – սութիւնը, Ապրիլ 24ին, ուղղուած բոլոր աշակերտութեան:

Հայրենասէր բանախօսին աչքերը լեցուած էին յուզումով, ուրախութեան՝ յուզումով, տեսնելով օտար ափերուն մէջ ծնած նոր սերունդին այս ներկայացու – ցիչներուն հետաքրքրութիւնն ու սէրը իրենց Ազգին, իրենց Ժողովուրդին եւ իրենց Պատմութեան հանդէպ. եւ վստահեմ որ ան, մոռնալով իր բազմաչարչար անցեալը, այդ պահուն կը պատկերացնէր հայ ժողովրդական երգը.

— *կ'երեւայ, որ ան ալ իր կուսակիցները ունի:*

— *Կարգ մը սրիկաներ...*

— *Եւ սակայն...*

— *Սրբազան, եթէ դուք անմիջապէս կարգադրութիւն մը չընէք՝ խնդիրը տարբեր հանգամանք պիտի առնէ:*

— *Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:*

— *Թաղեցին բանի դուրս պիտի նետէ այդ մարդիկը:*

— *Իրաւունք չունի:*

— *Ունի թէ չունի, աս ասանկ է: Գիտցած եղէք, որ ցաւալի դէպքեր տեղի պիտի ունենան եւ անոնց պատասխանատուութիւնն ալ ձեր Սրբազնութեան վրայ պիտի ծանրանայ:*

Մարզար էֆէնտիի այս սպառնական խօսքերը իրենց ազդեցութիւնը ըրին: Պարբերաբար պահ մը խորհեցաւ, յետոյ ըսաւ.

— *Մէկ միջոց մը կայ, թերեւս յաջողինք այդ կերպով խաղաղօրէն խնդիրը լուծել:*

— *Ի՞նչպէս:*

— *Պօղոս էֆէնտին կանչել տամ եւ յորդորեմ, որ ինքնաբերաբար հրաժարի:*

— *Այդ մարդը ինքնաբերաբար չի հրաժարիր:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆՆ.— *Այրի Տիկին Սահակ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Փափազեան եւ որդին, Տէր եւ Տիկին Արել Փափազեան եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն*

ՍԱՀԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քանն, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ուրբաթ Ապրիլ 28ին Նթր-Տամ-տը-Պոն-Վօյաժ եկեղեցին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 23 Ապրիլ կիրակի օր Աֆիոն Գարահիսարցի նահատակաց եւ ննջեցելոց յիշատակին մատուցուած հոգեհանգստեան պատարագին առթիւ եղած նուիրատուութիւններէ գոյացած է 1600 ֆր: Ընդհանուրին գոհացում տալու համար յատկացուած է հետեւեալ նպատակներու.—

Մարսիլիոյ յուշարձանին 650 ֆր., Տէր-սինի յուշարձանին 650, «Յառաջ»ի 100, «Աշխարհ»ի 100, Առնուվիլի եկեղեցւոյ 100 ֆրանք:

ԱՆՈՒԱՆԱՅԱՆԿ

Գառնիկ Տիմքիճեան (Լիոն) 100 ֆր., Մարի Փիլաւեան 120, Ոմն (Փարիզ) 100, Գառնիկ Կօսայեան 100, Քէշիշեան, Յակոբ Խաչատուրեան, Գէորգ Փիլաւեան, Աւետիս Փիլաւեան, Անիձա Սարաֆեան, Եղիսաբէթ Թորգոմեան, Անթառամ Սապաֆեան, Գէորգ Աւագեան, Աղաւնի Քէշիշեան, Ալիս Տիլանեան, Մարի Խաչատուրեան, Խաչիկ Պուճիքեան, Սարգիս Թադոսեան 50ական, Խոսրով Փանոսեան, Մարի Մանուկեան, այրի Տիկին Գարապօղոսեան եւ զաւակը 30ական, Մարի Շիրինեան, Ազա Շիրինեան, Սաթենիկ Կապպաղեան, Ալիս Պեհեան 25ական, Կապպաղեան Սարաֆեան, Աղնիւ Նիկողոսեան, Ազատուհի Տիլանեան, Յարութիւն Երկանեան, Օննիկ Երկանեան, Յարութիւն Պուճիքեան, Յովսէփ Մինէճեան, Օննիկ Պօտուռեան, Մարի Պալըքճեան, Միշէլ Թաթարեան, Զարուհի Դէհլիրճեան, Սնայիս Սիմիլիս, Ռօզա Տիւմիճեան, Ոմն 20ական, Յակոբ Գարապօղոսեան, Գրիգոր Թիւթիւնճեան, Ստեփան Շիրինեան, Հայկ Թովմասեան, Յարութիւն Քէլէկեան, Լեւոն Թօքաթլեան 10ական:

(Ընդհ. դրամար 1600 ֆր.):

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին
HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԻՖ ՓՐԱՆՉԵՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տը-Մառնի խորհրդատու)

Նուագախումբը ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ *Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԿ*

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
Մուտք 25 Ֆր. Պատշաճ զգեստ

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368-82-66 եւ 368-61-35

ՆՈՒԷՐ

Ընկ. Ս. Ալեքսանեան (Վիչէն) 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Դ. Երամեան (Վիչէն) 20 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ:

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գր. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի կիրակի օրը, կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրբակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխդպրապետ Յարութիւն ժամագործեանի, ու տիրացու Ստեփան Խաշմանեանի: Եւ կիսասարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրբարակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Յաւարտ այս արարողութեանց, ճաշ մը կը սարքուի Հոգաբարձութեան կողմէ Բարեգործականի Հիւսիսեան սրահը, որուն մասնակցելու համար կը խնդրուի արձանագրուիլ Պր. Մաթ. Մաքսուտեանի մօտ, մինչեւ Մայիս 4 Հինգշաբթի երեկոյ:

Ճաշադին 30 ֆրանք:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8·30ին Էջմիածնոյ միւրոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ Թէօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիչէն.— Վիչէնի Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանքի նուէր մը Պր. Վարուժան Աղապէկեանէ (Սէնթ Էթիէն) Ապրիլեան նահատակներու մատուցուած հոգեհանգիստին առթիւ վոխան ծաղկեպսակի:

×

Ողբացեալ Սահակ Աւետեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Ս. Թեոտմի կապոյտ Խաչին կը նուիրեն հետեւեալ դրամարկները.— Պր. Անտրէ Պաղտասարեան 20 ֆր., այրի Տիկին Տէր-Գէորգեան 10, այրի Տիկին Արմենուհի Թաշճեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Խօրասքեան, Տիկին Մանուկեան, Տիկին Ենովքեան 10ական:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կամիտէն չնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. ընկ. Ա. Ալեքսանեանէ իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ: Նաեւ Տէր եւ Տիկնի Դ. Խրիմեան 20 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ ընկ. Մովսէս Կարապետեանի մահուան տխուր առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կամիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20·30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կամիտէն ժողովի կը հրաւիրէ չրջանիս բոլոր կամիտէներու, ենթակոմիտէներու, խումբերու դիւանները Չորեքշաբթի 3 Մայիս ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն եաք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ձերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրծ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարները.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ագապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գարբիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, lesMercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette
Գին 5, 10 եւ 15 ֆրանք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու զնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արեւոյժներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին 40րդ տարեդարձը 21 Մայիս Հոգեվարքի օրը:

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

BAIL
A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)
ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ կոմիտասէն, Սայաթ-Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :
BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL
252 Fbg. St.-Honoré (Métro: Ternes)

Deux séances Exceptionnelles
Vendredi 5 Mai à 18 h. 30 et 21 h.

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Nouvelles images le Zangézour et Tatev
Récit et film de
NADINE ROBY

Il est prudent de louer

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆՈՅՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. ժաք Շելէքէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տեղերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Ա.ժանսէն) Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ՝ փարիզէն կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ա.ժընիւ Մոնթէնեը)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
4 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·407

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.407

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Ե·

ԺՈՐԺ ՓԻՔՈՅԷՆ
ՄԻՆՉԵՒ ՖՐԱՆՌԼԷՆ – ՊՈՒՑԵՈՆ

Մինչ մէկ կողմէ Ֆրանսա միլիոններ կը ծախսէր Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Միջերկրեան անապատներուն մէջ Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած հայ բեկորները վերադարձնելու համար իրենց հայրենի տուները, — մանաւանդ Կիլիկիա, զոր խոստացեր էր դարձնել «Հայկական օճախ» մը իր հովանաւորութեան տակ, միւս կողմէ ձեռքի տակէ աշխատանքներ կը կատարէր լեզու գտնելու, նոյնիսկ բաբեկամանալու համար Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ ապստամբութեան գլուխ էր պարզած Պոլսոյ Թրքական օրինաւոր իշխանութեան դէմ։

1919ին Ժորժ Փիքոյ նշանակուած էր մարզպան (գերագոյն կոմիսար) «Սուրիոյ եւ Հայաստանի»։ «Հայաստան» կը նշանակէր Կիլիկիա։ Հայերը անհուն խանդավառութեամբ ողջուներ էին «Հայաստանի մարզպանը», երբ Մէրսինի ցամաք էր եւթն անիկա։

Սակայն Փիքոյ վարչականէն զատ դիւանագիտական պաշտօն ալ առանձնած էր, անշուշտ Քէ մ'Օրսէյէն։ 1919 Դեկտեմբերի սկիզբները Ֆրանսայի դիւանագէտը երկու ապաներու ընկերակցութեամբ եւ կեսարիոյ ճամբով Պէյրութէն կ'երթայ Ալեպ՝ Մուսթաֆա Քէմալի բերնէն անձամբ լսելու համար անոր նպատակները Կիլիկիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Քիւրտիստանի մասին։ Կեսարիոյ մէջ Դեկտեմբերը Ճին դանկեզ զրոյցներ» կ'ունենայ Ալի Ֆուատ փաշայի հետ (ձէպէսոյ)։

Մ. Քէմալ տեսնելով, որ Փիքոյի ապագաթարին վրայ գրուած է «Ֆրանս· կառավարութեան ներկայացուցիչ Սուրիոյ եւ Հայաստանի մէջ», լուր կը զրկէ անոր թէ չի կրնար ընդունիլ մէկը, որ եկեր է իրեն ներկայացուցիչ Հայաստանի։ Փիքոյ անձամբ կը բացատրէ Մ. Քէմալի թէ ինք ներկայացուցիչ է Երեւանի մէջ հաստատուած հայկական կառավարութեան եւ «որեւէ կապ կամ յարաբերութիւն չունի այն Պետութեան հետ, զոր մադրած են հիմնել այդ կառավարութեան սահմաններէն դուրս»։ Փիքոյի միջոցութեան այս «ճշդրտումէն» ետք է միայն, որ Մ։ Քէմալ կը բարեհաճի ընդունիլ զայն։

երկու օր կը տեւեն Մ. Քէմալի հետ տեսակցութիւնները, որոնց ներկայ կ'ըլլան Պէքիր Սամի, նախկին Ծովային նախարար Րէուֆ պէյ — Մուդրոսի զինադադարը ստորագրողը — եւ նախկին դեսպան Րիւսեմ պէյ։ Փիքոյ կը յայտնէ Քէմալին, որ չուտով փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան Ֆրանս· կառավարութեան կազմին մէջ։ Մտնաւորաբար նոր կառավարութիւնը պիտի վկայուէ Պրիան, որ «ամբողջովին պիտի պաշտպանի թրքական ազգային քաղաքականութիւնը» (էջ 78)։

Ալի Ֆուատ ձէպէսոյ 1953ին Պոլիս հրատարակուած իր Յուշերուն մէջ կը գրէ թէ երկար վիճաբանութիւններէ ետք Մ. Քէմալի եւ Փիքոյի միջեւ դոյացեր է «կատարեալ համաձայնութիւն թրքական, արաբական եւ հայկական հարցերու շուրջ»։

Ըստ Կոնթոյ – Պիրոնի, Քէմալ Փիքոյին խոստացեր է Կիլիկիան պարպելու փոխարէն «Ֆրանսային, միայն Ֆրանսային Թուրքիոյ մէջ տալ տեսակ մը առանձնական հոգատարութիւն»։ Իսկ Րէուֆ պէյ յայտարարեր է, որ «Բարձրագոյն Դրան կողմէ ճանչցուած Երեւանեան Հանրապետութիւնը բաւարար հանդրուան մըն է Հայերու համար»։

Աւսակցութեանց ընթացքին Մ. Քէմալ ուտ մը կը զլուխ՝ յայտնելով որ «Թուրք ազգային բանակները կը պատրաստուին քալել Կիլիկիոյ վրայ»։ Փիքոն կլլելով երեւակայական բանակներու առասպելը, կը խնդրէ Քէմալէն «անյապաղ հրամայել զէպի Կիլիկիա առաջացող ազգային բանակներուն կանգ առնել իրենց զբաղեցուած տեղը»։ Մ. Քէմալ կը մերժէ Փիքոյի այս պահանջը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻՆՅԵՆԱՄ

ՔԻՍԻՆՔԷՐ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱ՞Ծ Է

—0—

Միշտ խորհրդաւոր բնոյթ ունին Քիսինճէրի տեղափոխութիւնները, որուան ըլլալով որ ամէն անգամ որ հեռքը կորսուած է Ուաչինկթընէն, յեռապային պարպուած է որ կամ Փեքին էր, կամ Մոսկուա, միշտ պաղտնի գործունէութեան լծուած։ Այս անգամ ալ կը կարծուի որ Փարիզ է՝ հանդիպելու համար Թոյլ, որ Հանոյի թիւ մէկ բանակցողն է։ Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ են – թաղրուի Քիսինճէրի «չարժումներու» մասին, կարելի չէ անշուշտ որեւէ տոյզ բան պիտանալ։

Միւս կողմէ կացութիւնը հեռու է վայրկեան ըլլալէ հաղին վրայ, քանի որ Հիւէ, կայսերական նախկին մայրաքաղաքը բոլոռանալիքի տակ է հակառակ ամերիկեան օդուժի օժանդակութեան։ Նոյնիսկ Սայկոնի մէջ յոռետես հոսանք մը կայ այլեւս եւ զալիք չարաթները խիստ գժուար կը նկատուին։ Կը կարծուի որ Հիւէի վրայ յարձակումը երկու ճակատի վրայ կրնայ տարածուիլ, հիւսիսէն եւ հարաւ-արեւմուտքէն։

× Սայկոնէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն Զօր· Լամ պաշտօնազրկուած է։ Հիւէի եւ Թրիի չրջաններու հրամանատարն էր։

Ամերիկեան հեռատեսիլի խօսնակներն ալ չատ լաւատես չեն եւ ռազմական քայքայման մասին կը խօսին, մանաւանդ նոյնիսկ Տիէն Պիէն Ֆու ձայներ սկսած են լսել։ Նիւ Եորք Թայմզի յօդուածագրին ալ կը յիշէ թէ 1971 Ապրիլ 7ին, նախագահ Նիքսըն կը յայտարարէր թէ «վիէթնամացումը յաջողութիւն մըն է եւ հանոյ երկար ժամանակի համար այլեւս ի վիճակի չէ մեծ յարձակումներ ընելու»։ Դէպքերը ցոյց կուտան այսօր թէ Նիքսըն, առնուազն, սխալած էր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Զօրեքչարթի օր Լիւքսանպուրկ դնաց, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ, մինչեւ Հինգշաբթի իրիկուն։ Լիւքսանպուրկ Հասարակապետութեան ամէնէն փոքր Պետութիւնն է, իր 340 հազար բնակիչ – ներով եւ Ռոնի նահանգին մեծութեան տարածութեամբ։

ՈՒԱՇԻՆԿԹընի մէջ, 77 տարեկանին, մեռած է Խակար Հուվըը, որ 48 տարիէ ի վեր տնօրէնն էր Էֆ· Պի· Այ·ի, այսինքն Միացեալ Նահանգներու ներքին Ա-

RELANCE D'UN VIEUX PROBLEME CELUI DES ARMENIENS?

—0—

Il y a quelques jours, un millier de personnes ont assisté, à Paris, à une réunion du Comité de défense de la cause arménienne.

Au cours de cette réunion, M. Gaston Defferre, député-maire de Marseille, et président du groupe socialiste à l'Assemblée nationale, annonça la création prochaine, à son initiative, d'un « instrument juridique susceptible de faire obtenir au peuple arménien les diverses réparations, politique, morale et matérielle, auxquelles ce peuple a légitimement droit ».

De quelles réparations s'agit-il ? De celles qui résultent d'un massacre (un million 600.000 victimes) commis en 1915, ainsi que de la destruction de la République arménienne par les armées turques, bien qu'elle eût été garantie par le traité de Sèvres et créée sous les auspices du président des Etat-Unis, M. Woodrow Wilson.

Depuis lors, une république soviétique d'Arménie fut créée, mais la majeure partie du territoire arménien se trouve en Turquie, où aucune existence nationale n'est possible pour les Arméniens. Cela explique qu'un grand nombre d'entre eux vivent en exil, surtout aux Etats-Unis, en France et au Liban.

Ce qui fut retenu au cours de la réunion de Paris, c'est le fait que le président de l'U.R.S.S., M. Podgorny, venait de se rendre en Turquie pour y préparer la conclusion d'un traité d'amitié et de coopération soviéto-turc.

Ce traité, ont-ils estimé, signifiera pour les Arméniens la perte de leur dernières illusions dans la résurrection de leur patrie, même sous la forme d'un Foyer national, comme cela leur fut promis si souvent après le Traité de Sèvres par la Société des Nations, comme la possibilité d'obtenir la réparation des biens dont ils furent spoliés.

Le drame des Arméniens constitua, on le sait, un cas de génocide qui fut suivi par plusieurs autres. C'est ce que rappela l'avocat belge Maître Jules Wolf, qui insista pour que l'opinion publique agisse comme groupe de pression pour inciter les gouvernements à faire respecter les conventions sur le génocide qu'ils ont signés.

Du point de vue juridique, comme du point de vue politique, il sera intéressant de savoir en quoi vont consister les initiatives annoncées par M. Defferre.

« LE SOIR »

Bruxelles, 30 Avril

պահովութեան, այլ խօսքով, ինչպէս ինք ալ կ'ըսէր «Ամերիկայի առաջին ֆոփն (փլիֆ) եմ»։ Ամերիկան ապպոլոն սուտ կը բռնէ եւ Նիքսըն ներքողականը ըրած է Հուվըրի, չհետեւիլով թէ 48 տարի, ան պարկեշտութեամբ եւ անհատասարելի ձեռնհասութեամբ ծառայած է իր հայրենիքին։

Սին–պրիւօճի «ժուէն» պրծատանի բանուորներու կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ ամբողջ չրջանին մէջ ալ ընկերվարական եւ եղբայրական վերաբերում մը կը ծաւալի օգնելու համար բանթողներուն որոնք եօթը չարաթ է անպրծ են։ Ծանօթ է որ այս գործատուները տարիներու ընթացքին չէ բարգաւաճած եւ այդ իսկ պատճառով աշխատավարձի յաւելում չէ եղած։ Տնօրէնութիւնը որ միայն ժամական 40 սանթիմ յաւելում կուտար, հասած է 55 սանթիմի, բայց սենտիքանները 70 սանթիմ կը պահանջեն։

ՄԱՅԻՍ Մէկի արձակուրդին, կառքի արկածները չատ աւելի են քան ինչ որ կը նախատեսուէր։ Վերջին հաշուեկշիռին համաձայն 140 մեռեալ կայ եւ 1704 վիրաւոր (573ը՝ ծանր)։

Լիբանանի մէջ յեղափոխական միջա – ղէպ մը պատահած է Լեռնալիբանանի չրջանը պարուսած թեկնածու Մու – քարրելի կուսակիցներու նախաձեռնու – թեամբ, Ապահովութեան ուժերէն երեք հոգի մեռած են։ Աւելցնենք, որ ըստ աս-վորութեան, Խորհրդարանի ընտրութենէն եօք, պահլիճը իր հրաժարականը տուաւ։

Իսրայէլի վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր Պուքրէշ կը հասնի վաղը։ Ծանօթ է որ այս ճամբորդութիւնը բաւական ապմուկ հանած է եւ խորհրդեան մամուլն ալ իրար անցած է։ Ռումանացիք ալ կը չահագործեն անուշտ եղածը, քարոզչութեան ձեռնարկելով մանաւանդ պրոտա – չրջիկութեան համար։ Թիչենք թէ առաջին անգամն է որ Իսրայէլի վարչապետ մը համայնավար երկիր մը կ'այցելէ։ Դեռ կը խօսուի հանդիպումի մը մասին, Տիկին Կոլտա Մէյրի եւ արար դեկավարի մը միջեւ բայց ստոյգ ոչ մէկ բան կայ։

Միլանոյի մէջ « Կարմիր դունդեր»ու երկու կայան երեւան հանուած են եւ կը կարծուի որ կապ մը կայ ձախակողմեան հրատարակիչ՝ Ֆելթրինելլիի սպանութեան հետ։

Միխիհուճի մերձաւոր արուարձան – ներէն մէկուն մէջ գտնուող Ամեքօ գործատան տնօրէնը իրրեւ պատանդ արգե – լափակուած է իր բանուորներուն կողմէ։ Անոնք կը բողոքեն որ գործատունէն 50 բանուոր պաշտօնանկ եղած են եւ կը պահանջեն որ տնօրէնութիւնը ջնջէ այդ որոշումը, որպէսզի ազատ արձակեն տնօրէնը։

Պրիիլի հարցը կը չարունակէ մեծ հետաքրքրութիւններ առնել, որուան ըլլալով որ հարցաքննիչ դատաւորը մերժեց առժամեայ ազատութիւն չնորհել ամբաստանուած նոտարին։ Ծանօթ է որ Լըռուա անուն նոտար մը ձերբակալուած է իրրեւ հեղինակը 16ամեայ աղջնակի մը սպանութեան։ Ինք կ'ուրանայ բայց իր տուած ժամանակացոյցին մէջ խտուռտ չփոթ չատ բան կայ եւ 17 վայրկեանի ալ «ծակ» մը։ Նոտարին փաստաբանէն գատ, առժամեայ ազատութիւն ուզած էր նոյնիսկ Հանրապետութեան Դատախազը ինչ որ աննախընթաց է եւ նոյնքան աննա – խընթաց որ Հարցաքննիչ Դատաւորն ալ մերժէ։ Դատախազութիւնը վերաքննու – թեան դիմած է բայց դատաւորը տեղի չի տար եւ պատճառներն ալ, որոնք անշուշտ հիմնական պէտք է ըլլան, դատնի կը պահէ։

Ֆրանսայի Նախարարապետար՝ Շապան Տէլմաս անձնապէս ելոյթ պիտի ունենայ, Ապր· Ժողովին մէջ, ձայն–պատկերային հաղորդութեան ծանուցումներու պատմութեան առթիւ։

Լիբանանահայ ընտանիք մը, քանի մը օր Օրլիի օդակայանը ապրած է, ցերեկ-դիշեր տուն տեղ չունենալով։ Ասոնք, Ալֆորվիլլէն դէպի Քանատա մեկնած են, հակառակ տեղական նպաստաւոր պայմաններուն այն յոյսով որ աւելի լաւ պայմաններ պիտի ունենան հոն։ Բայց քանի մը ամիս ետք, վերադարձած են, ճարահատ, ու մնացած առանց տունի եւ աշխատանքի։

Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան առթիւ արտասանուած ճառերու շարունա – կութիւնը մեր յաջորդ թիւով։

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

—o—

Ա.

Մեր աչխարհ գալէն մինչեւ տասը օր մեզ կը մկրտէին, եղանակը ամառ ըլլար թէ ձմեռ: Մենք օրոցք չունէինք, կախօրան էր մերը: Տանը կամ սենեակին մէկ անկիւնը պատէ պատ կախօրան կը կապէին, մեզ մէջը կը պառկեցնէին: Մեր Աւազանին ձորին լեռը երախայի աւազ ունէինք, կապոյտ գոյնէ, կը մաղէին, մեր օրրանին մէջ կը տարածէին: Օճախը ամէն եղանակին թաղարով տաք աւազ կ'ունենայինք, պաղ աւազով կը բարեխառնէին, մեր մարմինին դիմանալու աստիճանին կը բերէին վրան չոր լաթ մը փռելով մեզ կը պառկեցնէին: Մեր սըրտունքներն ու թեւերը հողլաթով մը ու վրաքաչիկով մը կ'ամփոփէին կամարով մը կը կապէին երեսծածուկով մը մեր աչքերը կը ղոցէին, որպէսզի մեր չուրջը չտեսնէինք, ու մեր օրրանը կ'երթար կուգար, կը փարթուէր որչափ անգամ, ալ Աստուած գիտէ. քանի, երեսուն, քառասուն, մինչեւ որ մեր քունը տանէր:

Շաւաթուս չոր ալ չէին փռեր ուղղակի աւազին վրայ կը պառկեցնէին որ ան – չուչա փափուկ չէր: Մենք վարժուեր էինք աւազին: Եթէ թրջէինք կամ ազատէինք, կը թափէին աղտոտը, մաքուր աւազ կ'աւելցնէին: Առաջին օրերէն ալ մենք նոյնպէս կը վարժուէինք օրուընուն: Եթէ դեռ արթնք էինք ու կախօրանը կը կենար, կը մղկտայինք, կը պահանջէինք որ նորէն չարունակուէր: Մխասին երբ ալ կ'ուզէինք, փողոցէն, թաղէն լսուելու աստիճան բարձրաձայն, մինչեւ որ թբմբէինք, աչքերնիս փակէինք: Ընդհատէին կամ եղանակը ցածցնէին կրկին կը մղկըտայինք: Մեզի նորածիններուս պլիկ կ'ըսէին որ բալիկին մեր առաւփոխումն էր, սիրունիկ, քնքուչիկ ըսել էր:

Ամբողջ երկու տարի մեր մայրերը մեզ կը ծծցնէին: Միայն մեր անօթենալը պայման մը չէր: Թող քանի մը վայրկեան առաջ մեզ ծծցուցած ըլլային, բայց չ՛ որ մենք կուլայինք ու չէինք կրնար ըսել թէ փորերնիս կը ցաւէր կամ անհանգիստ ենք, իրենք ալ ի՞նչպէս պիտի դիտնային, զարճեալ ծիծը կը թխմէին մեր բերանը, կը բռնադատէին որ ծծէինք, ինչքան ալ բուֆ... ընէինք մեր չրթներէն դուրս հանէինք:

Բայց մեր մայրերը ծծմայր ըլլալով մեր գլխին վերեւ միշտ կայնած չէին, տունը չէին նստեցներ: Հարս ինչո՞ւ առեր էին բան բաներու: Ոչխարին դոմը գիւղին ծայրն էր, պիտի երթային ամէն առաւ մէկերը, սպղտուրները աւելու, չալկելու աղբընոցը տանելու ու թափելու կամ մեր չորերը աղբիւրը պիտի տանէին ու լուային, եա մենք յանկարծ արթնցեր էինք ու կուլայինք: Վա՛յ մեր մայրերուն: Ինչո՞ւ չէին արտօրացեր, ինչո՞ւ ուշացեր էին ու տղան լացուցեր էին: Անչուչա փողոցը մէկու մը հետ կեցեր ու խօսքի բռնուեր էին, ի՞նչ ալ ընէին, չէին կրնար արդարացնել իրենք զիրենք: Ցանցաւոր էին, չէին ներուեր:

Լաւ որ ձմեռը կամ ո՞ր օր առտը ըլլայինք կը պատահէին ատոնք: Միւս եղանակներուն մեր մայրերուն հետ առնէն կ'ելլէինք, առտը չէինք, մեր բարձրաւանդակը, լեռը, լերան արտերը, կամ բարձրաւանդակին առորոտը, դեռափը, այգիները կ'ըլլայինք, թէ մէկը, թէ միւսը մէկ, մէկուկէս ժամ հեռու էինք առտնէ: Չէ՞ որ կեսուր չկար իրենց դլխուն վերեւ: Թող լայինք, քիչ մը արցունք թափած ըլլայինք: Ի՞նչ կար:

Ամէն առտու անոնք, մեր մայրերը մեզ կը կապէին իրենց չալակը, իրենց ձեռքերը մեզ բռնելու հարկադրանքէն ազատ ըլլալու համար, ու կը բարձրանայինք լեռները կամ կ'իջնայինք դեռափերը: Այդիները օրրան կը կապէին ծառէ ծառ, կը պառկեցնէին մեզ մէջը, եւ իրենք մինչեւ իրենց ծունկերը կը բոպիկնային առուն կը մտնէին ածուներուն, ծառ – բուն, որթատունկերուն ջուր տալու, ու մինչեւ դեռը երկարող թթենիներուն թուքերը ժողվելու, ցերեկուան ամէնէն կիզիչ ժամերուն: Կամ լեռները ըլլայինք քարի մը չուքը, քար ալ չկենար, չողանի մը առաջքը մեզ դեռին կը պառկեցնէին, իրենք մանպաղով խոտ կը քաղէին: Մենք ամէն արթննալուն, կը վազէին կը վերցնէին, իրենց դիրկը կ'առնէին, քրտինքները իրենց ճակատներէն ծոցերէն կը հոսէին, խխում էին կրակի պէս տաք իրենց ծիծերը կը կոխէին մեր բերանը: Իրե – կուններն ալ կը կապէին մեզ իրենց չալակը նորէն, ու յոգնած ու ուժաքամ մարմիններով մեզ տուն կը բերէին, ժամ մը, ժամուկէս զառիվերներէն, զառիվարներէն:

Օդտաոսին արտքաղին ատոնք չէր ըլլար: Երթալ գալ չունէինք: Երեք, չորս տուն մխանալով մխասին արտ կը քաղէին, քանի եւ աւելի հոգիներով: Ամբողջ ամիս մը լեռները կը պառկէինք, գիւղ չէինք իջնար: Ո՞ր արտը երթայինք մեզի համար տաղան կ'ըսէինք, ճաղով վրան կը կանգնեցնէին երեք օրրանի մը մէջ կը պառկեցնէին, երբ արթննայինք մեր մայրերը մեր քովը կ'ըլլային:

*Միայն մեր մօրը կաթը ծծելն ալ պայման մը չէր մեզի: Չկա՞ր ան, բացակայ էր, ուշ պիտի գար: Գիւղը ըլլայինք որ տունը ուր ծծմայր կար մեզ կը տանէին որ կաթ տար մեզի: Արտերը նոյնպէս, Թող Հայ Չըլլային Թուրք, Քուրտ, Ղզըլպաչ ըլլային, դիրկը կուտային որ ծծցնեն մեզ: Սիրով կը կատարէին: Աստուածմէ կը վախնային: Աստուած կը պատժէր դիրենք, չէր ներեր եթէ ղանային: Ես բոչա կնոջ կաթ անգամ ծծած եմ: Հինդ, վեց ամսուան եմ եղեր, դեռնէզ լալկան բան մըն եմ եղեր: Մայրս երախայի հոգսերէն ազատելու համար, ինծի կ'ուղարկեն Ղարա Ալի գիւղը, հօրաքրոջս տունը: Հոն ալ ես կուլամ, կուլամ, կուլամ, ինչ որ ընեն չեն կրնար զիս լռեցնել: Ես արթնցեր եմ ու սկսեր եմ լալ: Եւ ի՞նչ լալ, գոյնս փոխուեր, կապուտցեր եմ, պիտի ճաթիմ: Գիւղը ծծմայր չկայ, մամն ի՞նչ է, նէ, վախցեր է, գիս զրկեր, տարեր է մեր Փոսուն Բուռի կալերը, բոչաներուն, բոչա ծծմօր մը դիրկը տուեր են որ ծծեր ու լացս կտրեր եմ: Հայ բոչաներ էին, մաղազործ էին, կալմագ, քարկալմագ, ցարմագ կը չինէին: Երբ մեծցայ ամէն ամառ երբ բոչաները գային բոչա ծծմայրս գիս որ տեսնէր գլուխս կը շոյէր «քեզի կաթ տուեր եմ, ես ալ քու մայրդ եմ» կ'ըսէր: Ո՞ր օր ես ուշ տուն դառնայի, ինծի կը սպասէին մայրս կամ մամս երեսիս կուտային «ի՞նչ պիտի ըլլայ բոչայի կաթ ծծեցիր, բոչա եղար, աչքդ դուրսն է», կ'ըսէին:

Հակառակ որ կով, ոչխար ունէինք, ամէն օր կը կթէին ու կ'եռացնէին մեր տուները մեզի կաթ չէին տար, երբ դոնէ մեր մայրերը կը բացակայէին: Միաքը (Շար. – 1)

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

—o—

«Սամիզդատ»ը (խորհրդային ընդյատակեայ մամուլ), որը յաճախ հրապարակում է ճնճղատական ու մերկացուցիչ նիւթեր խորհրդային կեանքէն, վերջերս հրապարակել է մի խումբ խորհրդային հաղաքական բանտարկեալների Միջազգային կարմիր խաչին յղած նամակը: Այդ նամակէն որոշ հատուածքներ է արտատպել Փարիզի «Ռուսկայա Մբսլ» ռուսական շաբաթաթերթը՝ Ապրիլ 20ի թուին մէջ, որտեղ տեղեկութիւններ կան եւ երկու հայ քաղաքական կալանաւորների մասին: Կուտանք թարգմանաբար ու կրճատումներով:

Մենք Մորտովիայի առանձնայատուկ նշանակման ճամբարի, այս պէս կոչուած ԺՍ 385 հիմնարկի, կալանաւորներս կը դիմենք Միջազգային Կարմիր Խաչին...

Այն օրէնքներն իսկ, համաձայն որոնց դատապարտում են մեզ բազմամեայ բանտարկութեան, աղաղակող հակասութեան մէջ են Մարդու Իրաւունքի Յայտարարութեան հիմնական դրոյթների հետ... բացառելով օրինական (լեգալ) քաղաքական կեանքի հնարաւորութիւնը՝ Խորհրդային Միութեան մէջ, մեզ կ'ազատազրկեն՝ ամիպուած ընդյատակեայ քաղաքական դործունէութեան, կառավարութեան եւ կուսակցութեան այս կամ այն միջոցառումի դէմ եղած բողոքի խաղաղ ցոյցերին մասնակցելու, արտասահմանի մէջ քաղաքական յօդուածներ եւ նոյնիսկ գեղարուեստական երկեր հրատարակելու համար...

Դոնիսկ դատավարութիւնները պարզպէս կ'արտատպեն ԿԳԲ–ի արդէն նախապէս հանած վճիռները, կ'արտատպեն տառացիօրէն, նոյնիսկ նրանց ուղղագրական սխալներով՝ այդպիսով ամբաստանեալները վերածելով դատավճռի: Որով այժմ ամիպուած կը դիմենք միջազգային ներկայացուցչական կազմակերպութիւններին: Գիտենք, որ մեր այս քայլի համար ենթարկուելու ենք նոր հետապնդումների եւ հալածանքների: Բայց մենք պատրաստ ենք դրան...

Թէեւ մեզ դատել են դուռ փակ քաղաքական բնոյթ կրող կարծիքի եւ դործունէութեան համար, բայց մեր դատավճիռների երկարամեայ ժամկէտով եւ բանտային կամ ճամբարային պայմաններով պաշտօնապէս մենք հաւատարիմ ենք քրէական կրկնայանցագործներին (ռէսխիվ)...

*Ճամբարային ամբողջ կարգը կառուցուած է մարդուն աստիճանաբար չմահացող, ահաբեկուած եւ հլու հնազանդ կեանքի դարձնելու ուղղութեամբ... երկար տարիներ մարդկանց կը պահեն կիսագոդ վիճակի մէջ՝ սովի սպառնալիքի տակ: Նոյնիսկ պաշտօնապէս նշանակուած 2413 կեդմամիաւոր (խալորի) օրապահիկի հարկ կէսէն աւելի կը հասնի մեզի: Տարիներ անընդհատ մեր ամէնօրեայ կեդրակուրը կազմում են հնացած գարիի ու եղիպատացորենի խառնուրդ ալիւրէ պատրաստուած լաւ չեփուած դժուարամարս հացը, սառած եւ փտած կաղամբն ու դեռնախնձորը, ձուկի խղճուկ կտորները եւ միսի փոխարէն փչացած փոլոտիքը: Թարմ բանջարեղէն ընդհանրապէս չի լինում: Սրա հետ միասին կալատնաւորներին բանի կը ստիպեն աչխատել՝ քամելով կիսաքաղց մարդոց վերջին հագուստները: Ես արթնցեր եմ ու սկսեր եմ լալ: Եւ ի՞նչ լալ, գոյնս փոխուեր, կապուտցեր եմ, պիտի ճաթիմ: Գիւղը ծծմայր չկայ, մամն ի՞նչ է, նէ, վախցեր է, գիս զրկեր, տարեր է մեր Փոսուն Բուռի կալերը, բոչաներուն, բոչա ծծմօր մը դիրկը տուեր են որ ծծեր ու լացս կտրեր եմ: Հայ բոչաներ էին, մաղազործ էին, կալմագ, քարկալմագ, ցարմագ կը չինէին: Երբ մեծցայ ամէն ամառ երբ բոչաները գային բոչա ծծմայրս գիս որ տեսնէր գլուխս կը շոյէր «քեզի կաթ տուեր եմ, ես ալ քու մայրդ եմ» կ'ըսէր: Ո՞ր օր ես ուշ տուն դառնայի, ինծի կը սպասէին մայրս կամ մամս երեսիս կուտային «ի՞նչ պիտի ըլլայ բոչայի կաթ ծծեցիր, բոչա եղար, աչքդ դուրսն է», կ'ըսէին:

Հակառակ որ կով, ոչխար ունէինք, ամէն օր կը կթէին ու կ'եռացնէին մեր տուները մեզի կաթ չէին տար, երբ դոնէ մեր մայրերը կը բացակայէին: Միաքը

(Շար. – 1)

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ութ պատերից մէկի վրայ աղբիւրի խողովակն էր իր պայծառ ջրով, իսկ խողովակի վերեւում, մի կարմիր քարի վրայ, հայկական, յունական եւ արաբական տառերով փորագրուած էր ուստա Մկրտչի անունը: Միւս եօթը պատերի վրայ արաբական տառերով փորագրուած էին եօթը իմաստութիւններ:

Թրքուհիներն աղբիւր էին գալիս թէ – թեւաքայլ ու հանդարտ՝ կարծես երապի անմարմին էակներ: Ջուր լցնելիս նրանք չէին խօսում իրար հետ, լուրջ էին եւ մասսեւեռ: Եւ աղբիւրը նոյնպէս, հոսում էր խաղաղ ու անձայն՝ պղուչանալով խախտել համատարած անդորրը:

Թրքուհին, որ աւելի յոդնած ու ծարաւ էր երեւում, քան քիչ առաջ, երեւաց փողոցի ծայրում: Տեսնելով աղբիւրը, նա եկաւ դէպի այն: Երբ նա մօտեցաւ, կանայք յարգանքով եւ քաշուեցին եւ մէկը նրան ջրաման առաջարկեց: Թրքուհին չվերցրեց: Շրթունքները մօտեցրեց խողովակին՝ խմելու, բայց յանկարծ ճչաց ու ետ քաշուեց:

— Ի՞նչ եղաւ, — վախեցան բոլորը, — ի՞նչ եղաւ, խանում...

Թրքուհին կանգնել էր սիրթնած ու դողդողում: Նա անթարթ նայում էր աղբիւրին, որից ջուրը շարունակում էր հոսել վճիտ ու պայծառ:

— Ի՞նչ եղաւ, խանում, — կրկնեց հարցն առանց ջրամանի կանգնած մի տարիքոտ Թրքուհի, եւ նրա աչքերում կար ոչ այնքան հետաքրքրութիւն, որքան պահանջ:

— Հէյ, վենճ բալի... Ես մտածմունքի մէջ էի... Էդոր համար էլ, եր աչքս ընկաւ ախպուրի վրայ ուստի անուանը, ընձի էնպէս թուաց, թէ էնտից ընձի տղամարդ աչեց...

Եւ մեծ հիզով փորձեց ժպտալ:

— Կը պատահի, — ասաց տարիքոտ կինը: — Կրնայ եղնի՝ հիւա՞նդ ես:

Այս անգամ Թրքուհին ժպտաց ան – բռնադրօսիկ եւ թախծոտ.

— Սրտի հիւընդութիւն ունիմ, վենճ բալի...

— Ըշտը վախենալդ էդորչն է, — բացատրեց տարիքոտ կինը:

— Համը դու շատ մի մտածէ: Ամ սիրտն օր բարակ է, էնիկ շատ պիտի չմտածէ՝ կ'ըսէ շարխաթը:

— Գիտեմ... — հառաչեց Թրքուհին, չնորհակալութիւն յայտնեց եւ դնաց:

Բոլորը նայեցին նրա ետեւից:

— Վո՞վ է, — հարցրեց մէկը:

— Ես մեր բոլոր կնկատց պիտեմ, համը էդոր չեմ ճանաչէ, — ասաց երկրորդը:

— Էդիկ իրեք օր առաջ եկաւ, — պատրաստ տարիքոտ կինը: — Ես բաղնեցէն կուգայի, հանդըպաւ Իբրահիմի գայֆա – խանեցէն քիչըմ խոչեն ու հարցուց, թէ կընա՞յ մեր Թաղի մէջ քրեհով մէ տունըմ բռնէ: Ես ձեռաց մտքէս անցուցի Հաբիբէի տունը...

— Հաբիբէի տո՞ւնը, — սարսափած բացականչեցին կանայք:

— Հա, մեղքս ի՞նչ ծածկեմ: Գնացի մոլլես քովը: «Մոլլա, — ըսի, — էս քա՞նի տարի է, որ Հաբիբէի դուռը փակ է, ու մենք կը սպասենք էնոր ետ դալուն»: «Տասը տարի»: «Ախր, մոլլա, Մեքքա երթալ–դալը մե տարիմ էլ չպիտի քաշէր: Ըսել է՝ էնիկ մեռել է: Լաւ բան չէ, օր էնոր դուռն էսքան տարի փակ մնայ: Մեր կնկտիք հնարել են, թէ Հաբիբէն դողտուց ետ է դարցէ ու տարեց աւել է, օր դողտուց կ'ապրի իրան տունը: Իրբու թէ, դիշերներն էնոր դրան ետեւէն ձէն կուգայ: Բանալ է հարկաւոր ու մարդ բնակըցնել»...

— Հաբիբէի տո՞ւնը, — բացականչեցին կանայք:

— Լսէք վերջը: «Բրեհը կը բաժնենք աղբըտներուն, — ըսի, — կամ թէ չէ կը հաւաքենք ու էդով մկկիմ Մեքքա կը դրկենք: Համ կ'երթայ ուխտ կէնէ, համ էլ, վո՞վ դիտէ, դուցցէ թէ Հաբի – բէին գտնի ու հետը ետ բերէ»... Մոլլէն համաձայնուաւ...

— Համաձայնուա՞ւ մոլլէն...

— Հա: Էդ կնիկը հիմի էնտեղ կ'ապրի:

Գիւղիմն ընկաւ մէկի ձեռքից եւ ջուրը թափուեց: Բոլորը քարացան: Մէկը մէկին, հազիւ չչնջաց.

— Ալլահի դէմ գործ է... թէ օր խեղճ կնիկն իմանայ իրան տան պատմութիւնը, լեղին պիտի պատռի: Ինքն էլ էնքան վախկուտ...

— Իմացաւ: Ինդաց:

— Ինդա՞ց... — չհաւատալով, կրկնեցին բոլորը:

— Հա: Հանաք էրաւ: Կ'ըսէ՝ ճիշդ է, Հաբիբէն ետ է եկէ, Հաբիբէն ես եմ, Ալլահն իմ ուխտս կատարել է...

Բոլորը հանդստացած չունչ քաշեցին:

— Իգիթ կնիկ, — բացականչեց մէկը:

— Ֆո՞նի տարեկան կ'եղնի, — հարցրեց միւսը:

— Երեսընչորս – երեսընհինդ, — ենթադրութիւն արեց տարիքոտ կինը:

— Անունն ի՞նչ է:

— Էլի Հաբիբա:

(17 Շար.)

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ապրիլեան Եղեռնի 57րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ կիրակի 23 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 10ին Քափիթոլ սինեմայի մէջ, ներկայու – թեամբ աւելի քան հազար հոգիի:

Ինչպէս միշտ, Հարաւային Ֆրանսայի քեմի Ազգային Կեդրոնական Վարչու – թիւնը նախաձեռնութիւնը առանձնած էր այն ազգային պատուոյն, որ պատուոյ նախագահութիւնը կը վայելէր Կասթոն Տըֆֆըի՝ երեսփոխան–քաղաքապետ Մարսէյլի եւ նախագահ Հայ Դատի Պաշտպան Մարմնի որ ստեղծուած է Մարսէյլի մէջ, ցօտ տարիէ մը ի վեր:

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններու կարդին, յիշենք ներկայութիւնը ի մէջ այլոց Պր. Կասթոն Տըֆֆըի, ծերակուտական Օրիորդ Իրմա Բաբիւզիի, երեսփոխան փիէր Առնոլի, Պարոններ Էմիլիօ, Շարլ Պոնիֆէ, Փիէր Վիկուրու, Ժան Վինիոլի Քաղաքապետ. Խորհուրդի անդամներ, հրեայ համայնքի պետը Սալղէր, Պահպան վարդապետը՝ ներկայացուցիչ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսի Ռոժէ Էնեկարայի, եւայլն, եւայլն:

Ներողամտութեան պիրերը ուղարկած էին՝ Պր. Ժան Լափորթ՝ նահանգապետ, Պր. Աչիլ Սինի եւ Ժակ Կոտար՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ, Գերյարդելի Զուհաճեան՝ պետ հայ կաթողիկէ համայնքի եւ Պր. Ժորժ Միթթարանկա՝ նախագահ յոյն եկեղեցւոյ ազգային վարչութեան:

Օրուան խօսնակը չէր պատ հայ կեանքին ներս հայ ժողովուրդի հաւաքական դժբախտութեան ամէնէն վսեմ եւ ամէնէն պատկառելի հանդէսը Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումն է: Եւ անդամ մը եւս հատուց թէ՝ թուրք կառավարութեան մխիթին մէջ Ապրիլ 1915ը վերջակէտ մըն էր, բնաջնջում հայ ազգին, հայ քաղաքակրթութեան եւ հայ անունին եւ սակայն, Ապրիլ 1915ը եղաւ սկիզբը ահաւոր ցեղասպանութեան մը՝ երկու միլիոն Հայերու հայրենահանութիւն եւ ջարդ: Այդ երկու միլիոն անմեղ նահատակներու յաւերժ յիշատակին եւ ոդիին հետ հաղորդութեան մէջ մտնելու համար, ներկաները հրաւիրուեցան վայրկեան մը լռութեան եւ ամփոփումի:

Յետոյ յաջորդաբար բեմ հրաւիրուեցան օրուան բանախօսները ու առաջին հերթին խօսք առաւ Մէթր Ժան–Միշէլ Պօթայլ, ներկայացուցիչ՝ «Ցեղասպանութեան դէմ Միջազգային Լիկա»յի, որ նախ բնորոշեց սոյն Լիկայի կոչումը, այսինքն բազմել ամէն տեսակի խտրութեան դէմ առանց բացառութեան, ինչ բնոյթ որ ալ կրէ, աշխարհի ո՛ր անկիւնն ալ գործուի, որոնք որ ալ ըլլան ենթակայ անհատները, ժողովուրդները կամ ազգերը: Այս պայքարը ըլլալով աշխարհի ամէնէն դժուար պայքարներէն մին, ինչպէս գրած է Ժան Գոքտօ «Ցեղասպանութիւնը աշխարհի ամէնէն ահռելի եւ վրդովիչ ազէտն է, ոճիր մը մարդու մարմնին, հոգիին եւ մտքին դէմ»: Երիտասարդ փաստաբանը ըսաւ նաեւ թէ՝ ամէն ազգ, ամէն համայնք ըլլայ քաղաքական, կրօնական կամ մշակութային, ըլլայ վոքրամանութիւն կամ մեծամանութիւն, իրաւունքը ունի այս աշխարհի վրայ, ուր որ ալ հաստատուած ըլլայ՝ ազատօրէն ապրիլ, ուռճանալ ու զարգանալ: Ապա աւելցուց, յայտարարելով թէ «այն պատճառները որ մեզ այսօր կը համախմբեն, ծանր են պատմութեան առջեւ: Իրաւունք ունինք ամէն տարի ոգեկոչելու յիշատակը ձեր նահատակներուն, ողբալու ձեր սուրը, սակայն մի տարուիք առօրեայ կեանքի զբաղումներով, մինչ արթուն պահենք ձեր երիտասարդ սերունդները որպէսզի ողբը դարձնեն պահանջք, միշտ հաւատարիմ մնալով ձեր փառահեղ մշակոյթին եւ անցեալին: Պէտք է որ երիտասարդ սերունդները ըլլան դիտակից այն ոճիրներուն որոնք գործուած են, եւ ոճրագործներուն որոնք պէտք է սրբուին աշխարհի երեսէն»:

Յետոյ խօսք առաւ Մարզկային Իրաւանց Լիկայի ներկայացուցիչը՝ Տիկին Ժաքլին Լեսիա որ ի մէջ այլոց ըսաւ.— «57 տարիներ յետոյ, մինչ կը յիշէք ու կը յարգէք ձեր նահատակները. մենք ալ մինչ ձեր կողքին ենք, հաւատարմօրէն, ինչպէս անցեալին մէջ մեր նշանաւոր նախորդները Ժան Ժօրէս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ: Երբեք չենք մոռնար որ զաւակներն էք 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան անմեղ զոհերուն, որուն կանխամտածումը արդէն իսկ հաստատած է: Ցեղասպանութիւնը կը սրամտեցնէ բովանդակ աշխարհը, սա – կայն յաճախ աչք կը զոցուի անոնց խոր պատճառներուն վրայ: Անհանդուրժելի է որ մարդիկ տառապին ուրիշ մարդոց նախապօրոքութենէն եւ մոլեռանդութենէն»:

Իր կարգին խօսք առաւ օրուան հայրէնի բանախօս Պր. Կարօ Փօլատեան, որ ազատութիւն եւ յուզիչ պատկերով մը, արտայայտեց բոլոր մեր հայրերու, մայրերու, պապիկներու ու մամիկներու, բոլոր անոնց՝ որոնք ճեղքած են կիզիչ անապատներն ու արիւնոտ վտղոցները, անոնց ցաւը, տառապանքը, չարչարանքը, հոգիի փլուզումը, բողոքը, երբ անդէն, անօթի եւ ծարաւ, երբեմն կմախացած կը քարկոծուէին չարունակ: Այդ սեւ ու այրած, Հայու արիւնով ներկուած քարերը իւրաքանչիւր վերապրող Հայ սեղմած է իր ափին մէջ ու դեռ կը սպասէ առիթի մը արձակելու զանոնք անարդ Թուրքին: Այս հոգեկան դրութեան մէջ կը դտնուի այսօր բովանդակ Հայութիւնը օրուն միակ մտածումը պէտք է ըլլայ այդ քարերը փոխանցել իր զաւակներուն, որպէսզի արձակուի այսօր կամ վաղը վրէժի քարը, որպէսզի կրակէ չարիկը անցնի եւս երիտասարդներու ու – սերուն, այն չապիկը որ կը կոչուի Հայութիւն, որ մեր պատիւն է, խոհութիւնն ու արժանաւորութիւնը:

Ապա Պր. Կ. Փօլատեան ըսաւ. «Մենք կը պահանջենք որ անպատիժ ձգուած ոճիրը սրբագրուի, մենք կ'ուզենք որ արդարութիւն ըլլայ մեր ժողովուրդին, որովհետեւ մեր իրաւունքն է, զոհը տրուած ենք, արիւն թափած ենք, պէտք է որ այդ արեան գինը վճարուի, բոլոր քաղաքագիտական, օրէնսդրական օրէնքներէն վեր, մարդկային եւ աստուածային օրէնք մը կայ՝ պէտք է զոհը վարձատրել եւ ոճրագործը պատժել»:

Կ. Փօլատեան իր եզրակացութեան մէջ յորդորեց ու խրախուսեց երիտասարդութիւնը հետեւեալ խօսքերով.— «Տղա՛ք, առէք այդ «քարերը», հագէք այդ «կրակէ չապիկը», արձականք տուէք Հայաստանի ցեղ ձեր երիտասարդ սերունդները որպէսզի ողբը դարձնեն պահանջք, միշտ հաւատարիմ մնալով ձեր փառահեղ մշակոյթին եւ անցեալին: Պէտք է որ երիտասարդ սերունդները ըլլան դիտակից այն ոճիրներուն որոնք գործուած են, եւ ոճրագործներուն որոնք պէտք է սրբուին աշխարհի երեսէն»:

Յետոյ խօսք առաւ Մարզկային Իրաւանց Լիկայի ներկայացուցիչը՝ Տիկին Ժաքլին Լեսիա որ ի մէջ այլոց ըսաւ.— «57 տարիներ յետոյ, մինչ կը յիշէք ու կը յարգէք ձեր նահատակները. մենք ալ մինչ ձեր կողքին ենք, հաւատարմօրէն, ինչպէս անցեալին մէջ մեր նշանաւոր նախորդները Ժան Ժօրէս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ: Երբեք չենք մոռնար որ զաւակներն էք 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան անմեղ զոհերուն, որուն կանխամտածումը արդէն իսկ հաստատած է: Ցեղասպանութիւնը կը սրամտեցնէ բովանդակ աշխարհը, սակայն պատճառները կը մնան խորհրդաւոր: Անհանդուրժելի է որ մարդիկ տառապին ուրիշ մարդոց նախապօրոքութենէն եւ մոլեռանդութենէն»:

Իր կարգին խօսք առաւ օրուան հայրէնի բանախօս Պր. Կարօ Փօլատեան, որ ազատութիւն եւ յուզիչ պատկերով մը, արտայայտեց բոլոր մեր հայրերու, մայրերու, պապիկներու ու մամիկներու, բոլոր անոնց՝ որոնք ճեղքած են կիզիչ անապատներն ու արիւնոտ վտղոցները, անոնց ցաւը, տառապանքը, չարչարանքը, հոգիի փլուզումը, բողոքը, երբ անդէն, անօթի եւ ծարաւ, երբեմն կմախացած կը քարկոծուէին չարունակ: Այդ սեւ ու այրած, Հայու արիւնով ներկուած քարերը իւրաքանչիւր վերապրող Հայ սեղմած է իր ափին մէջ ու դեռ կը սպասէ առիթի մը արձակելու զանոնք անարդ Թուրքին: Այս հոգեկան դրութեան մէջ կը դտնուի այսօր բովանդակ Հայութիւնը օրուն միակ մտածումը պէտք է ըլլայ այդ քարերը փոխանցել իր զաւակներուն, որպէսզի արձակուի այսօր կամ վաղը վրէժի քարը, որպէսզի կրակէ չապիկը անցնի եւս երիտասարդներու ու – սերուն, այն չապիկը որ կը կոչուի Հայութիւն, որ մեր պատիւն է, խոհութիւնն ու արժանաւորութիւնը:

Ապա Պր. Կ. Փօլատեան ըսաւ. «Մենք կը պահանջենք որ անպատիժ ձգուած ոճիրը սրբագրուի, մենք կ'ուզենք որ արդարութիւն ըլլայ մեր ժողովուրդին, որովհետեւ մեր իրաւունքն է, զոհը տրուած ենք, արիւն թափած ենք, պէտք է որ այդ արեան գինը վճարուի, բոլոր քաղաքագիտական, օրէնսդրական օրէնքներէն վեր, մարդկային եւ աստուածային օրէնք մը կայ՝ պէտք է զոհը վարձատրել եւ ոճրագործը պատժել»:

Կ. Փօլատեան իր եզրակացութեան մէջ յորդորեց ու խրախուսեց երիտասարդութիւնը հետեւեալ խօսքերով.— «Տղա՛ք, առէք այդ «քարերը», հագէք այդ «կրակէ չապիկը», արձականք տուէք Հայաստանի մէջ ապրող մէկ միլիոն երիտասարդու – թեան ձայնին, որ ունի նոյն խոչոլը, նոյն քարերը իր ձեռքին մէջ եւ վստահ եղէք որ պիտի հասնինք մեր նպատակին որովհետեւ մեր գործը արդար է, սուրբ է, որովհետեւ մեր առջեւն են, յաւիտենականութեան լոյսերն են, մեր երազներու իրականացումը. այս է օրուան ուխտը»:

Ֆրանսերէնով, Պր. Ժիրայր Դատաւորեան արտասանեց կուռ, տրամաբանական ճառ մը առանց կիրքի, բայց անողոք տուեալներով: Առաջին մասին մէջ դիտել տուաւ աշխարհի մեծերու, միջազգային դիւանագիտութեան անտարբերութիւնն ու լռութիւնը որոնք հակառակ որ առնին իրենց վրդովումը յայտնեցին, հնչեցուցին դատապարտութեան եւ խմաստութեան ձայնը, խմբագրեցին եւ առորագրեցին դաշնագիրներ, սակայն գործադրութեան ժամանակ միշտ բացակայ եղան, ձգելով հայ ժողովուրդը իր բախտին: Բանախօսը չէշտեց որ, այս իրողութիւնները որ միշտ կը չարունակուին, կրկնակի պէտք է դիմեն բոլոր հայկական գաղութները աւելի արթուն ըլլալու, միշտ յիշեցնելու թէ մէկուկէս միլիոն Հայեր մեռան առաջին համաշխարհային պատերազմին, զոհերը ըլլալով թրքական յաջորդական կառավարութիւններու, զոհերը ըլլալով 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Ահա թէ ինչու մենք չենք կրնար մոռնալ, մոռնալ յետամնաց թուրք ժողովուրդի ապարքը, առաջնորդուած ոճրագործ եւ անխիղճ ղեկավարներէ: Թէպէտ ժամանակը մոռացութեան կը տանի, կը մեղմացնէ դէպքերու ծանրութիւնը, սակայն ոչ հայ ազգին համար, որ մինչեւ այսօր կը կրէ հետեւանքները: Շարունակելով, Ժիրայր Դատաւորեան յայտարարեց.— «Ոճիր մը որուն համար արդարութիւն կը պահանջենք, արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդին, որպէսզի քաղաքական, մարդկային, աշխարհագրական, տնտեսական, ընկերային բնական պայմաններու մէջ չարունակէ իր առաքելութիւնը. արդարութիւն՝ որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին»:

Յարդելի բանախօսը վերջացնելով ըսաւ.— «Ցեղասպանութենէն ծնունդ առած այդ հրաշքը, վերապրողներու անհուն կամքով տուաւ մեզի հայրենիք մը, որ կը չարունակուի այսօր. թող այդ հայրենիքի, Երեւանի եւ իր շուրջ համախմբած երիտասարդութիւնը երբեք չմոռնայ այս դէպքերը, չմոռնայ որ ան պահանջատէր է ժառանգի մը որ կը կոչուի Կարս եւ Արտահան որոնք մեզի կը պատկանին յանուն արդարութեան եւ պատմութեան: Այս պահանջը նաեւ պահանջն է սփիւռքի երիտասարդութեան, որ անպայմանօրէն այսօր կամ վաղը պիտի դառնայ իրականութիւն»:

Փակման խօսքը ըրաւ Հայր Գեղամ վարդապետ Պաղտասարեան նախ վերյիշելով Հայոց ղողղոթային երկար եւ տաժանելի ճանապարհը, լեղապատառ կանչը նահատակներուն որոնք երէկ՝ կիզիչ անապատներու աւազին մէջ ջուր, անուշ, երդիք, տուն, հայրենի հող կ'ուզէին, ու այսօր՝ կը մղեն մեզ բոլորս, առանց դաղափարի եւ դանաւանքի խտրութեան, կողք կողքի, սիրտ սրտի, կամք կամքի աւելի ուժեղ, աւելի զօրեղ, աւելի կանդուն ըլլալու որպէսզի անարդ թշնամին դիտնայ թէ Հայը երբեք չէ հրաժարած ու միշտ պիտի յիշեցնէ աշխարհին, որ զոհը եղաւ ահռելի ցեղասպանութեան մը:

Օրուան դեղարուեստական պատճառ բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Աւշէնեան Դատական Ընկերութիւնը» եւ Օրիորդ Մարի Ալեքսանեան, ծանօթ դաշնակահարուհի, որոնք մէջ ընդ մէջ նուագեցին Շօփէնի մահերգը, Հէնոէլի Լարկօն, Կոմիտասի Կռունկը եւ Տէր կեցո: Նաեւ իր մասնակցութիւնը բերաւ, հիւրարար Մարսէյլ ժամանած Պր. Պետրոս Պետիկեան, որ մեներգեց «Սուրբ Մայր Հայաստանի»:

Ցայտագրի աւարտին արժանավայել թափօրով, առաջին կարգին դրօշակիր – ներ, յետոյ Արենոյշներ, անոնց հետեւեալ անճնաւորութիւնները՝ առաջնորդե – ցին խունկերաւ բազմութիւնը, որ լռութեամբ եւ վեհութեամբ, պատկառանք ներշնչելով հրապարակի վրայ եղողնե – րուն, դեռեղուեցաւ ծաղկեպսակ մը Նահատակաց Յուշարձանին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Թ.

— Վայ, Միւսիւ Թորոմ, բարի եկաք, հրամմեցէք, դուք ալ ընկեր Սուսերեանց, ներս հրամմեցէք:

Թաղականին կնիկը՝ տիկին Շաղիկն էր, որ իր հիւրերը կը պատուասիրէր, որոնք իր անուան ծանօթութիւնը չնորհաւորելու եկած էին:

Մատաթեան, Տօսթեան Միհրանիկ ու իր կինը Նուարդ, խմբագիր պարոն Նշանիկ իր մօրը հետ, թաղական Մկրտիչ ագա ու իր կինը, տիկին Շաղիկի մէկ քանի ազգականուհիներն ու ազգականները, որոնք հեռաւոր թաղերէ եկած էին, եւն.: Հոն էր նաեւ մանկապարտէզի վարժուհին, օրիորդ Շուշանիկ, զոր յատկապէս հրաւիրած էին որպէսզի դաշնակ զարնէ: Պօղոս էֆէնտի ժամկոչ Վարդանն ու վարժարանին անտեսն եւ անտեսուհին ալ բերել տուած էր: Առաջինը վարը դրան քով կեցուցած էին իբրեւ դռնապան, իսկ միւս երկուքը սպասուհիին օգնելու համար կանչուած էին:

Տիկին Շաղիկ ճոխ արդուզարդով մը կը ճառագայթէր: Շատ ուրախ կ'երեւար ու յաղթական կերպարանք մը ունէր:

— Վայ, Միւսիւ Թորոմ, բարի եկաք, հրամմեցէք, դուք ալ ընկեր Սուսերեանց, ներս հրամմեցէք:

Թաղականին կնիկը՝ տիկին Շաղիկն էր, որ իր հիւրերը կը պատուասիրէր, որոնք իր անուան ծանօթութիւնը չնորհաւորելու եկած էին:

Մատաթեան, Տօսթեան Միհրանիկ ու իր կինը Նուարդ, խմբագիր պարոն Նշանիկ իր մօրը հետ, թաղական Մկրտիչ ագա ու իր կինը, տիկին Շաղիկի մէկ քանի ազգականուհիներն ու ազգականները, որոնք հեռաւոր թաղերէ եկած էին, եւն.: Հոն էր նաեւ մանկապարտէզի վարժուհին, օրիորդ Շուշանիկ, զոր յատկապէս հրաւիրած էին որպէսզի դաշնակ զարնէ: Պօղոս էֆէնտի ժամկոչ Վարդանն ու վարժարանին անտեսն եւ անտեսուհին ալ բերել տուած էր: Առաջինը վարը դրան քով կեցուցած էին իբրեւ դռնապան, իսկ միւս երկուքը սպասուհիին օգնելու համար կանչուած էին:

Տիկին Շաղիկ ճոխ արդուզարդով մը կը ճառագայթէր: Շատ ուրախ կ'երեւար ու յաղթական կերպարանք մը ունէր:

(Շար.)

— Ես գինքը կը համոզեմ:

— Լաւ, փորձեցէք ուրեմն: Միայն թէ շուտով պէտք է ըլլայ ամէն բան:

— Վաղն իսկ գինքը Ղալաթիոյ Խոր – հըրդարանը կը հրաւիրեմ, ուր ժողով անինք եւ իրեն հետ կը տեսնուիմ:

Այս ըսելով Պատրիարքը դրասեղանին վրայ դրած զանգը հնչեցուց:

Բարապանը երեւցաւ:

— Մուշտակեան էֆէնտին կանչէ, հրամայեց Սրբազանը:

Մուշտակեանը իսկոյն փութայ Պատրիարքին:

— Անմիջապէս իմ կողմէս նամակ մը գրէ, հրամայեց Պատրիարքը, Ֆ. Գիւղի Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Պօղոս էֆէնտիին եւ ըսէ, թէ կարեւոր խնդիրի մը մասին իրեն հետ տեսակցիլ կ'ուզեմ վաղը Ղալաթիոյ Խորհրդարանը:

— Շատ աղէկ, Սրբազան:

Եւ քարտուղարը անյերեւոյթ եղաւ:

— Դուն հոգ մի ըներ, ես անիկա կը համոզեմ, ըսաւ Սրբազանը Մարզար էֆէնտիին, եւ հրաժարական մը գրել կուտամ:

— Հոգ ընելու բան մը չկայ, պատասխանեց վաճառականը, իմ փափաքս այն է, որ պարապ տեղը խռովութիւն չըլլայ ... եթէ ոչ, ես առանկ բաներու չեմ խառնուիր... ոչ իմ դիրքս, ոչ իմ ազդեցութիւնս եւ ոչ ալ արժանապատուութիւնս կը ներեն, որ Պօղոս էֆէնտիի պէս մարդոց հետ գրաղիմ...: Ուրեմն, Սրբազան Հայր, մնաք բարով:

— Երթաք բարով, Մարզար էֆէնտի:

Վաճառականը սենեակէն դուրս եկաւ: Բարապանը այս անգամ ակնածանքով բարեւի կեցած էր: Մարզար էֆէնտի դրսանէն մէջքիտիէ մը հանեց, անոր տըւաւ եւ,

— Ծօ՛, աւանա՛կ, ըսաւ, ասկէ եաքը նայէ, որ Պատրիարքին քով եկող դացողները ճանչնաս եւ լինի պէս անճնաւորութեան մը հետ վարուելու կերպը սորվիս:

— Կը ներէք, էֆէնտի, կմկմաց միւսը չէի գիտեր... դեռ նոր եկած եմ:

—0—

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր ժողով

Հայկազն Արտասահման Ընկերութեան Ընդհանուր Ժողովը կը գումարուի Կիրակի, 30 Ապրիլ 1971ին, ժամը 3ին, Ազգային Միութեան սրահին մէջ, 63 Rue Jean Jaurès, Montreuil:

Ներկայ պիտի գտնուին Ընկերութեան Վարչութեան անդամները:

Ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ պիտի քննուին Ընկերութեան գործերը:

Ներկայ գտնուելու հրաւէր կ'ուղղուի Ընկերութեան բոլոր անդամներուն:

Ընդհանուր ժողովը պիտի սկսի ժամը 3ին:

Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար անդամները պարտաւոր են ներկայացնել իրենց անդամական քարտերը:

Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար անդամները պարտաւոր են ներկայացնել իրենց անդամական քարտերը:

Վարչութեան Քարտուղար՝ Ա. Ղազարեան

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր ժողով

Հայկազն Արտասահման Ընկերութեան Ընդհանուր Ժողովը կը գումարուի Կիրակի, 30 Ապրիլ 1971ին, ժամը 3ին, Ազգային Միութեան սրահին մէջ, 63 Rue Jean Jaurès, Montreuil:

Ներկայ պիտի գտնուին Ընկերութեան Վարչութեան անդամները:

Ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ պիտի քննուին Ընկերութեան գործերը:

Ներկայ գտնուելու հրաւէր կ'ուղղուի Ընկերութեան բոլոր անդամներուն:

Ընդհանուր ժողովը պիտի սկսի ժամը 3ին:

Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար անդամները պարտաւոր են ներկայացնել իրենց անդամական քարտերը:

Ընդհանուր ժողովի մասնակցելու համար անդամները պարտաւոր են ներկայացնել իրենց անդամական քարտերը:

Վարչութեան Քարտուղար՝ Ա. Ղազարեան

ՔԸ: 3/1 համբարի մօտաւորապէս 480 կալանաւորներէն 134ը 2րդ աստիճանի հաշմանդամներ են եւ 180ը 3րդ աստիճանի հաշմանդամներ: Դրանք գլխաւորապէս Վորկուտայի, Մաղադանի, Նորիլսկիի ժողովրդներէն հրաշքով կենդանի դուրս եկած հիւանդ ծերունիներ են, որոնք հոգիի քաշքշում են իրենց 25 տարուայ պատժի ժամկէտը...

Մենք գիտենք, որ մեր պատժի ժամկէտը լրանալուց յետոյ էլ կը տանեն մեզ մի յարաբերական ազատութիւն: Ո – րովհետեւ 1971 թ. Յուլիսի 19ին 3/1 համարէն ազատուեց Աչոտ Նաւասարդեանը, ծնուած 1950 թուականին եւ դատապարտուած ազգային անկախութիւն պահանջելու մեղադրանքով: Ճամբարից ազատ արձակուելչ անմիջապէս յետոյ ԿԳԲ–ի մարմինները յայտարարել են նրան, որ նա իրաւունք չունի մուտք գործելու Երեւան, որ նա պարտաւոր է երեկոները ժամը 21ին յետոյ տունէն դուրս չգալ եւ, չնայած ԿԳԲ–ի անդուլ հսկողութեան, նա պարտաւոր է նաեւ ներկայանալ իշխանութեան տեղական մարմիններին՝ արձանագրուելու համար: Նրան անդամ արգիլել են հանդիպում ունենալ եւ խօսել յաւուրէն մատնանշուած մի քանի մարդոց հետ: Եւ այս բոլորը անորոշ ժամանակով:

(Սորագրել են) ապօրինի դատապարտուածներ.— Շիլինկաս Իօնաս, Լիտուացի, ծնած 1943 թ. ուսանող, ժամկէտ հինգ տարի: Ֆրոլով Օլեգ, հրեայ, ծն. 1948 թ., ուսանող, ժամկէտ հինգ տարի: Հայրիկեան Պարոյր, հայ, ծն. 1948 թ. ժամկէտ չորս տարի: Պոնոմարեվ Ս. ռուս, ծն. 1945 թ. լեզուագէտ, ժամկէտ հինգ տարի եւ ուրիշներ:

Մորտովիա, Դեկտ. 1971 թ.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ պատակները, Սէրգենկիւլեան եւ Խոսրովեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ–մօր, տալոջ, հօրաքրոջ եւ խնամիին*

ՍՅՈՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՓԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ լինչպէս նաեւ

ՈՍԿԵԱՆ եւ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցեալց յիշատակին:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ԿՐՔՆՈՊԼԸ.— *Այրի Տիկին Անժէլ ձերմակեանի եւ պատակները՝ Ժան–Փօլ եւ Մանուկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝*

ԳՐԻԳՈՐ ՁԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի ժամը 16ին Սէն–Լուի եկեղեցին:

Արարողութիւնը կը կատարէ Վահան Վրդ. Թօփալեան:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Աւետիս Յովհաննէսեանէ յատկացուելու համար հիւանդներուն:

ՎԱԼԱՆՆ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի կիրակի օրը, կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրբանակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխդպրապետ Յարութիւն Ժամագործեանի, ուսուիրացու Ստեփան Խաշմանեանի: Եւ կիսատարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրբաթակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8·30ին Էջմիածնոյ միւռոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին ՄԷզոն տէ ԺԷօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— *Հ. Ց. Դ. Զատարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինդշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20·30ին Քաֆէ Սփորթ սրահը, 4 Ռիւ ու լա Տէֆանս:*

×

ՍԷՆ–ՄՕՐԻՍԻ Հ. Ց. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (5 Մայիս) երեկոյեան ժամը 8·30ին, ընկ. Գամպարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու զնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արեւոյժներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ

1, Boulevard du Nord au RAINCY

Ժամը 15էն սկսեալ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)

զուարճալի զաւեշտ մը

Ազդիւականացում եւ համադրծ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին

THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարները.— *Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալէքսան Ալէքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Աբգան Թիւղմէնեան, Բաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:*

Տոմսերու համար դիմել.—

Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures

Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier

Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 5, 10 եւ 15 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին

HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՓՐԱՆՉԵՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ վալ–տը–Մառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ *Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՒՌԻԷ*

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված

Մուտք 25 ֆր. Պատշաճ զգեստ

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368–82–66 եւ 368–61–35

ՀԱՅՏԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն եւաք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

ANNONCE OFFERTE PAR LA CAISSE MUTUELLE DE BIENFAISANCE

Avec l'autorisation

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս եաք)

ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924–86–71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:

Մասնակցութիւն 120 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին

SAINT-GEORGES

(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ժանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել

RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն–Պազիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԻՄԻՆ.— *Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տիմինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:*

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ՈՒՐԲԱԹ
5
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
5 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12.408

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.408

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Զ.

ԺՈՐԺ ՓԻՔՈՅԻՆ
ՄԻՆՉԵՒ ՖՐԱՆՔԼԷՆ – ՊՈՒՅՈՆ

փիքոյ – Ֆէմալ տեսակցութեան ընթացքին կը մշակուի համաձայնութեան նախագիծ մը, որով Ֆրանսա՝

1· «Կիլիկիան կը վերադարձնէ Թուրքիոյ, որ սակայն կը ճանչնայ Ֆրանսայի իրաւունքը տեղական վարչութեան եւ փոքրամասնութեանց հովանաւորութեանց հարցերուն մէջ։

2· Կ'երաշխաւորէ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը ընդդէմ Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ»։

Այս նախագիծը չգործադրուեցաւ։ Կիլիկիոյ Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ յարաբերութիւնները բարձրացաւ։ Գիւղերու մէջ լուր տարածուեցաւ, որ Ֆրանսացիները Թուրքերու վախէն սպրդուած են քաշել Կիլիկիան։ Հետեւանքն եղաւ ա՛յն, որ քէմալականները 1920 Յունուար 21ին Մարաշի մէջ ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցին Ֆրանսացիներու դէմ։ 12·000 անմեղ Հայեր զոհուեցան սխալ քաղաքականութեան մը, որուն դէմ առաջ պատասխանատուն էր զօրավար Գուրօ, Ժորժ Փիքոյի յաջորդը Պէյրութի մէջ՝ իբրեւ մարզպան (գերագոյն կոմիսար) Սուրիոյ եւ Լիբանանի։

Գուրօյի դէմ առաջ բարձրացաւ Ռոպէր որ Քէ 1920 Մայիս 30ին Անգարայի մէջ Մ. Քէմալի հետ կը կնքէ դինադադար, որմէ օգտուողներն եղան քէմալականները։ Յունիսի սկիզբը Ֆրանսական պատուիրակութեան պարպեց Սիսը՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գարաւոր աթոռա – նիստ քաղաքը, միասին տանելով 7500 Հայեր, որոնք Ադանա հասան Յունիս 7ին Հարիւրամեայ Թայեարատայի զօրապետնդի պաշտպանութեան տակ։

1921 Փետր· 21ին Լոնտոնի մէջ դուռ – բացուեցաւ դաշնակիցներու խորհրդաժողով մը՝ վերաքննելու համար Սեւրի դաշնագիրը։ Հրաւիրուած էին նաեւ Պոլսոյ եւ Անգարայի Թուրք կառավարութեանց պատուիրակները, որոնք միացեալ պատգամներ ներկայացուցին՝ հիմնուած Թուրքական Ազգային Ուխտի վրայ։

1921 Մարտ 9ին Լոնտոնի մէջ Պրիան եւ Անգարայի կառավարութեան Արտաքին գործոց պէյ Սամի պէյ առարքեցին Ֆրանքեւթուրք քաղաքական, ռազմական ու տնտեսական համաձայնագիրը, որով Ֆրանսայի կը խոստացուէին Ազդանա – Մաաչնի հանքերու շահագործումը եւ տնտեսական այլ կարեւոր մենաշնորհներ։ Կիլիկիան կը զոհուէր դրամական շահերուն։

Շարունակելով իր Թրքասիրական քաղաքականութիւնը, Պրիան Անգարա կը պիտի Ֆրանքլէն – Պույսոնը, որ 1921 Նոյեմբերին կը առարքէր Ֆրանքեւ – Թուրք ծանօթ չարաչուք դաշնագիրը, որ իր վերջնական կիլիկիոյ մահավճիռը։

Ընդմիշտ կը թաղուէր Կիլիկիոյ Հայկական օջախի երազը։ Աւելի առաջ լուծուած էր արդէն Հայկական Լեգէոնը։ Մարաշի 12·000 զոհերէն եաք 8·000 նահատակներ առած էր անպաշտպան մնացած հերոսական Չաճընը։ Ուրֆան անձնատուութեան օրեր ապրեցաւ։ Այնթապ ինքնապաշտպանութեան դիւցազնական կռիւ մղեց։

Անգարայի դաշնագրի մեքանը չէորցած՝

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ-ՊՈԼԻՍ ՕԴԱՆԱՒԸ...
ՍՈՖԻԱ ՏԱՐՈՒԵՑԱՒ

—0—

ՕԴԱՀԷՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Թրքական ճամբորդատար օդանաւ մը առեւանգուեցաւ Անգարա–Պոլիս ճամբուվրայ։

Օդանաւը՝ SU–9, որ կը պատկանի Թրքական օդանաւային ընկերութեան, Պոլսոյ օդակայանը հասած պահուն, չորս–հինգ երիտասարդներ, տարճանակներով ու ձեռնառումբերով կը ստիպեն անձնակազմին օդանաւը ուղղել դէպի Սոֆիա։

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքի օդակայանին մէջ առեւանգողները անմիջապէս ներկայացուցին իրենց պահանջները Թուրք իշխանութիւններուն — ազատ արձակել փութով վեց պատապարտեալները, որոնցմէ երեքը մահուան են դատապարտուած։ Առեւանգողները պահանջեցին նաեւ, որ վերջ դնէ զօրծադուլներուվրայ դրուած արգելքը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Երկրագործական դրամատունը ջնջէ պիւդճիներու պարտքերը «մինչեւ 2000 ոսկի»։

Այս պահանջները չընդունուելու պարագային, առեւանգողները, որոնք իրենք զիրենք « յեղափոխականներ » կը կոչեն, կը սպառնան օդը հանել օդանաւը։

Օդանաւին մէջ կը գտնուին 67 ճամբորդներ, որոնց մէկ ձեռակուռա – կան՝ Նատրի Առեմօղլու եւ Իսմէթ Ինէօնիւի անդրանիկ զաւակը՝ Օմէր Ինէօնիւ։

Թուրք կառավարութեան ու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը Զորեքշաբթի օր, այսինքն առեւանգումէն անմիջապէս եաք, արտակարգ նիստ կը գումարէին եւ կ'որոշէին մերժել յեղափոխականներուն պահանջները։

Առեւանգումի պահուն Սունայ, Թուրքիոյ նախագահը, կը մասրագրէր երեք ամարեկիչներու դէմ դրուած մահապատիժի վճիռը, սակայն, քիչ եաք կը հաղորդուէր, թէ կառավարութիւնը որոշած է ցնոր անօրինութիւն չգործադրել վճիռը։

Առեւանգողները քաղաքական ապաստան խնդրած են պուլկար իշխանութիւններէն։ Այս վերջինները ընդունած են։

Հինգշաբթի առաւօտ օդանաւը իր ճամբորդներով դեռ կը գտնուէր առեւանգիչներու ձեռքը, Սոֆիայի օդակայանը։

× *Պոլսոյ գինուորական դատարանը 14 ծայրայեղ ձախակողմեաններ վեց ամիսէն մինչեւ 36 տարուան բանտարկութեան դատապարտեց։ 70 հոգի ալ ազատ արձակեց։*

× *Հայրի Իւրկիւփլիւ չէ կրցած կազմել Թուրքիոյ նոր դահլիճը։*

Կիլիկիոյ հարիւր հազարաւոր Հայերը կրկին բունազուրկ դարձան։ Վերաչին – ուած տուն–տեղ, չարժուն ու անչարժ կալուած եւ ճակատի քրտինքով շահուած ամէն հարստութիւն յարզարարներուն լքելով զաղթականի ցուպը ձեռք առին եւ ճամբայ բռնեցին դէպի հարեւան արաբական հիւրընկալ երկիրները։

Վշտահարը Սահակ Բ. կաթողիկոսն ալ հետեւեցաւ կարաւանին, իբրեւ «հովիւ քաջ» իր հալածական հօտին։

Ա՛յսպէս ընդմիշտ կորսնցուցինք ցանկալի Կիլիկիան, որուն հողը ներկուած է անհամար հայ նահատակներու սուրբ արիւնով։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԵՒ ՍՈՒՆԱՅԻ ՃԱՌԵՐԸ

—0—

(Գ· եւ վերջին մաս)

Պոդգորնիի ճառը, խորհ· Միւրթեաւ դեսպանատան մէջ, Թուրբիոյ նախագահին ի պատիւ տրուած ճաշին, Ապրիլ 12ի երեկոյեան

— Ընդամէնը երկու օր է, որ մենք կը գտնուինք Թուրքիոյ հողին վրայ։ Մեզի հանդիպ ցոյց տրուող հիւրընկալութիւնը, մեր այցելութեան ընկերացող բարեացակամութեան մթնոլորտը՝ բոլորիս վրայ խոր տպաւորութիւն գործեց։

Ամէնուն մենք ականատես կ'ըլլանք Թուրք հասարակութեան ցոյց տուած հետաքրքրութեան՝ Խորհ· Միւրթեան նկատմամբ։ Կը պղանք, որ վաւիրաք կայ պարզացնելու երկու երկիրներու գործակցութիւնը։ Այդ ձգտումը փոխադարձ է, խորհրդային մարդիկ անկեղծ կը ցանկան, որ խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն հաստատուի Թուրք ժողովուրդին հետ։

Մեր բանակցութիւնները ձեզ հետ, պ. նախագահ, ինչպէս նաեւ Թուրք միւս դեկավար դէմքերու հետ մեր ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւնը կը հաստատեն, որ Խորհ· Միութիւնն ու Թուրքիա մտադիր են շարունակելու իրենց բարեկամական յարաբերութիւններն ու փոխադարձ վստահութեան տրամադրութիւնը։ Ընթանալ այն ճամբով, որ արդէն իսկ իր դրական պտուղները տուած՝ չհորհիւ մեր կառավարութիւններու եւ ժողովուրդներու համառեղ ջանքին։ Միանգամայն ընդմիշտ կը դառնայ, որ նման քաղաքականութիւն մը ոչ մէկ վնաս կը հասցնէ կողմերուն, ընդհակառակն, կողմերէն իւրաքանչիւրը չատ բան կրնայ շահիլ։

Հակառակ ընկերային կարգուսարքի տարբերութեան, մեր երկու Պետութիւնները, հետեւելով խաղաղ դոյակցութեան սկզբունքներուն, երկկողմանի համագործակցութեան բազմաթիւ կէտեր կը գտնեն։

Աւելորդ չի կրնար գտնուիլ նշել, որ մենք կը գտնուինք Թուրքիոյ Հոդին վրայ։ Մեզի հանդիպ ցոյց տրուող հիւրընկալութիւնը, մեր այցելութեան ընկերացող բարեացակամութեան մթնոլորտը՝ բոլորիս վրայ խոր տպաւորութիւն գործեց։

Ամէնուն մենք ականատես կ'ըլլանք Թուրք հասարակութեան ցոյց տուած հետաքրքրութեան՝ Խորհ· Միութեան նկատմամբ։ Կը պղանք, որ վաւիրաք կայ պարզացնելու երկու երկիրներու գործակցութիւնը։ Այդ ձգտումը փոխադարձ է, խորհրդային մարդիկ անկեղծ կը ցանկան, որ խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն հաստատուի Թուրք ժողովուրդին հետ։

Մեր բանակցութիւնները ձեզ հետ, պ. նախագահ, ինչպէս նաեւ Թուրք միւս դեկավար դէմքերու հետ մեր ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւնը կը հաստատեն, որ Խորհ· Միութիւնն ու Թուրքիա մտադիր են շարունակելու իրենց բարեկամական յարաբերութիւններն ու փոխադարձ վստահութեան տրամադրութիւնը։ Ընթանալ այն ճամբով, որ արդէն իսկ իր դրական պտուղները տուած՝ չհորհիւ մեր կառավարութիւններու եւ ժողովուրդներու համառեղ ջանքին։ Միանգամայն դիտմամբ կը ընդգծեմ

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
— ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ —

(Յապաւումներով)

Ա.

Նշանախօսութիւնը՝ հին աւետապետութեան ժամանակաշրջանին, բաւարար չափով կարդ ու կանոնի էր ղրուած Հայաստանի մէջ: Այս իրողութիւնը կը հաստատեն այն 16 կանոնները ու յօդուածները, որոնք տեղ գտած են «Կանոնագիրք Հայոց» եւ «Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց» օրինագիրքերուն մէջ: Այս կանոններէն եւ յօդուածներէն, ինչպէս նաեւ բանասիրական ու աղբագրական նիւթե – րու հետազօտութիւններէն յայտնի կը դառնայ, որ նշանախօսութիւնը մինչեւ Դ. դար եղած է աշխարհական – իրաւական գործողութիւն մը կամ պարտաւորութիւն մը: Այսիկա մէջտեղ եկած է հեթանոսական շրջանին եւ իր զոյութիւնը պահպանած է աւետապետական Հայաստանի մէջ: Քրիստոնեայ հայերը, յետագային, զայն կանոնագրած են յատուկ պայմաններով, փորձելով արդիլել հեթանոսական սովորութիւնները:

Առ ի հետաքրքրութիւն նկատել տանք, որ վերոյիշեալ երկու կանոնագիրքերու 16 յօդուածներուն մէջ երբեք չեն գործածուած նշան կամ նշանախօսութիւն բառերը: «Կանոնագիրք»ին մէջ օգտագործուած են՝ « խաւսեալ աղջկունք » « խաւսեալ », « յառաջին խաւսեալն », « խաւսեալ աղջիկ », «խաւսեցի կին », եւայլն, իսկ «Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց»ին մէջ՝ «խաւսեալ այր» կամ «խաւսեալ ընտայր», «խաւսեալ կին» արտայայտութիւնները: Միակ դիրքը, ուր գործածուած է նշան բառը՝ «Մաշտոցն» է· «կանոնն նշան աւրհնելոյ», «խորհուրդ նշանել»: Պատկերը ամբողջացնելու համար նկատել տանք, որ ժողովրդական բանահիւսութեան եւ աղգագրութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք երբեւ հոմանիշներ՝ խնամախօսութիւն, նշան, խօսք տալ – առնել, աղջիկ ուզել եւ այլ գործածուածքներու:

Ի՞նչ է նշանը կամ նշանախօսութիւնը: Հ. Աճառեան դիտել կուտայ, թէ նշան բառը ունի պահլաւական, պարսկական ծագում՝ «նշան, նիշ, դրօշմ, հետք, դիւանչան, դրօշակ, նպատակ» իմաստներով: Նշանը հայկական իմաստով տարածուած էր նաեւ Վրացիներու, Պուլ – կարներու, Լեհերու, Ռումանացիներու եւ այլ ժողովուրդներու մօտ: Հայերէնի մէջ ներկայ պարագային այդ բառը գործածուած է «նշանախօսութիւն», «նշա – նել» իմաստով:

Իրաւական առումով նշանը հայերէնի մէջ կը պատկերացնէ մատանի կամ ուրիշ զարդ մը տալու գործողութիւնը՝ փեսացուի կամ հարսնցուի միջեւ, իբրեւ խոստում ամուսնութեան: Հնադիտական պեղումները ցոյց կուտան, թէ, այս սովորութիւնը հաղարամեակներու անցեալ ունի:

Նշանախօսութեան համար փոխադարձ պարտաւորութիւններ սահմանուած էին: Նախ անհրաժեշտ էր, որ երկու եւ աւելի անձեր իրենց հաւանութիւնը տային: Այսիկա հիմնուած էր փոխադարձ վստահութեան վրայ:

Յատկանշական է, որ նշանախօսութիւնը յաճախ որոշուած է մեծերու, տարեցներու կողմէ: Ուրիշ խօսքով, թէեւ նշանուղները իրենք է, որ կը ստանձնեն այդ պարտաւորութիւնը, սակայն, յաճախ անոնց մօտիկ ազգականները, առաւելաբար ծնողքն են, որ կը անօրինէին անհրաժեշտը, օգտուելով բնական ներկայացուիչը ըլլալու իրենց իրաւունքէն: Հայրը մեծ իրաւունքներ ունէր իր զաւակներուն վրայ, ինչպէս նաեւ պարտականութիւններ անոնց հանդէպ: Արմատացած սովորութեան համաձայն հայրը եւ միւս ազգականները պարտաւոր էին հսկել իրենց զաւակներուն հարս կամ փեսայ ընտրելու եւ ամուսնանալու գործին: Այս նպատակով երիտասարդին մօտիկ ազգականները, յաճախ նկատի առնելով անոր բաղձանքը կամ առաջնորդելով ընտանիքին չհաւէրէն, ինչպէս Յորենացի կ'ըսէ, կ'երթային իրենց ընտրած աղջկան ծնողքին «դուռը թակելու», այսինքն՝ աղջիկ ուզելու կամ խնամախօսութեան: Աղջկան ծնողքին «դուռը թակելը» նշանախօսութեան առաջին նախապայմանն էր:

Հայ աշխարհիկ եւ կանոնական օրէնսդրութեամբ նշանուքը ամուսնութեան պարտադիր նախապայմանը չէ: Վերջին դիւցազներու մէջ կարելի չէ եղած դանել նոյնիսկ անուղղակի սահմանում մը, որով հաստատուէր, թէ նշանուքը պարտադիր քայլ մըն է ամուսնութեան ճամբուն վրայ: Այսիկա կը նշանակէ, թէ մէկը կրնար ամուսնանալ առանց նախօրօք նշանուելու:

Նշանախօսութեան ժամանակ աղջկան դիւին մասին ոչ մէկ պայման կը դրուէր: Հին աւետապետական շրջանի նիւթերը բաւարար չափով հիմ չեն տար պնդելու, որ հայ կինը նշանախօսութեան ժամանակ եղած է վաճառքի նիւթ, այն հիմունքի վրայ, թէ ան կը պատկանի հօրը: Մատանին, ոսկին, դահեկանը, հագուստը եւ ուտելիքը, որոնք նշանուքին կը յանձնուէին հարսնցուին եւ անոր ընտանիքին, աղջկան դինը չէին խորհրդանիշեր: Հարսնցուին յանձնուող մատանին խոր – հրդանշական երեւոյթ մը եղած է, առանց անոր կարելի չէր պատկերացնել նշանախօսութիւնը: Ինչ կը վերաբերի միւս նուէրներուն՝ ոսկի, դահեկան եւն., անոնք կը տրուէին իբրեւ երաշխիք ամուսնանալու հաստատ յանկութեան: Ասիկա օրէնքով ճշդուած էր («Աւրէնք յաղթող Թագաւորաց» 57 եւ 58րդ յօդուածները) փեսային համար: Առանց այդ երաշխիքին նշանախօսութիւնը կը դառնար «անապահով» եւ կողմերը անպատիժ կրնային ոտնահարել զայն եւ ամուսնանալու ուրիշի հետ: Աւելցնենք, որ նուէրներուն քանակն ու արժէքը կախում ունէր կողմերու հարստութենէն եւ անոնց դասակարգէն:

Նշանախօսութեան համար սահմանուած էին ձէսեր եւ կարգեր, չատեր աւանդաբար: Ատոնք իրարու յաջորդող գործողութիւններ էին, որոնց ընթացքին որոշ անձեր կը ստանձնէին հարսնցուին եւ փեսացուին իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Հիմնուելով աղգագրական նիւթերու վրայ, նկատի առնելով այդ գործողութիւններուն կարեւորութիւնը իրաւական տեսակէտէ, նշանախօսութիւնը պայմանական ձեւով կարելի է բաժնել՝ քանի մը փուլերու — նշանախօսքի առաջարկ եւ նշանուք:

Առաջարկ·— Իրաւական արժէք չներ – կայացնող գործողութիւններու շարք մըն է: Հին աւետապետութեան շրջանին Հայաստանի մէջ յատկապէս չինականներու աղաքներն ու աղջիկները որոշ ազատութիւն կը վայելէին: Անոնք կրնային տօներու, խաղերու, դաշտային աշխատանքներու եւ ուրախութիւններու ժամանակ տեսակցիլ եւ հաւնիլ իրարու, «աչք դնել» եւ ամուսնանալու խոստում տալ: Ծնողքները նկատի առնելով իրենց ազգն ու տարածութիւնը՝ կը ձեռնարկէին անհրաժեշտ գործողութեանց: Այդ գործին մէջ կարեւորութիւն կը տրուէր աղջկան վարքին, ծնողքին դիրքին եւ նկարագրին եւ այլ հանգամանքներու: Այն ընտանիքներու մէջ, ուր կը տիրապետէին նահապետական ըմբռնումները, տղան կրաւորական դիրք կը բռնէր եւ լռութեամբ կ'ընդունէր իր ծնողքին կատարած ընտրութիւնը:

Նշանախօսութեան ուղղութեամբ կատարուող առաջին գործողութիւնը՝ աղջիկտեսը՝ տղուն մօր եւ մօտիկ ազգականուհիներու բացարձակ իրաւունքն էր, անդիր օրէնք մը, որ կուդար հինէն: Ասիկա կը փաստէ նաեւ հայ կիներու վայելած իրաւունքներն ու ազատութիւնը: Անոր նպատակն էր՝ հարսընտրուն տեսնել, հաւնիլ եւ աղջկան մօր ու մօտիկ ազգական կիներու միտքը չօշափել: Եթէ կողմերը բաւականաչափ կը ճանչնային զիրար, եւ խնամիութիւն հաստատելը (կամ ոչ) վտանգելի կը նկատուէր, համապատասխան գործողութիւններով անուղղակի ձեւով կը հասկցնէին իրենց միտքը: Կարեւոր է նկատել, որ աղջիկտեսը որեւէ պարտաւորութիւն չէր առեղծեր: Խնամիութեան հարցը յաճախ կ'որոշուէր աղջիկտեսէն ետք՝ իւրաքանչիւր ընտանիքի մէջ, ուր վերջին խօսքը կը պատկանէր չափահաս դաւկին եւ անոր մօտիկ պարագաներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

—o—

Բ.

Երբ մօր ծիծէն մեզ կարէին ու ուտելու սկսէինք, իրենք ինչ ուտէին, չոր ընդեղէններէն բակլա, լուբիա, ոսպ կամ ապուր, բիլաւ, ժուր, ջրվրայ, մեղի ալ ինչպէս հիւանդներուն առնք կը կերցնէին: Եւ որովհետեւ ամէն Հորեքշաբթի, Ուրբաթ, շաբաթական պահքերուն ու մեծ պահքի եօթը շաբաթներուն իրենք պահք էին, մենք ալ բոլոր պահքերը կը բռնէինք անոնց հետ: Մեղի համար պիւրամաս մասնաւոր ուտելիք մը չէին պատրաստեր: Ձունէին արդէն: Ակռայ չունէինք, չէինք կրնար ծամել, մեր մայրերը, մամերը կամ ուեէ մէկ աղգականը լուբիան կամ բակլան, բիլաւը մեղի համար իրենք կը ծամէին, մեր բերանը կը բանայինք, իրենց ծամածը իրենց մատներովը կը մացնէին մեր շրթներէն ներս, մենք ալ կը կլլէինք:

Եւ երբ մենք մեղի ուտելու տարիքը գայինք, մեզ իրենց սեղանը սինիին չուրջը չէին նստեցներ: Գետինը հողին վրայ առչակ մը, չուլ մը կը փռէին, քանի որ գայ էինք կը չարուէինք: Մեր վիզին կրծիկ կը կապէին, հաց կը դնէին առջեւնիս, ամէնուս դդալ կուտային, ապո՞ւր էր, բիլա՞ւ էր, թա՞ն էր, հաց կը մանրէինք մէջը, կը դդալէինք: Ցաճախ դդալներէն մեր վրայ կը թափէին, երբեմն ալ մենք տղաքս իրարու կը բարկանայինք, իրարու վրայ կը նետէինք թանը, ապուրը, բիլաւը, քիթ, բերան, աչք, կրծիք թանով, ապուրով, բիլաւով կը զարդարուէին: Մեր մայրերը կուգային կը ծեծէին, ոտքի կը հանէին մեղ մաքրելու համար: Բէն կ'ընէինք, չէինք ուտեր, եթէ առատ կամ ցերեկ էր, «հայտի դուրս ելէք, ուր կ'ուղէք գացէք առնօթենաք, նը կուգաք հացն ալ կ'ուտէք» կ'ըսէին, եթէ իրիկուն էր «հայտէ գացէք պառկեցէք» կ'ըսէին:

Մինչեւ մեր վեց տարեկանը տղոցս Աբարկիրի մանուսայէ էնթարի կը հագցնէին, առաջքը բաց: Գօտի կը կապէին, վրայէն ալ կապոյտ կտաւէ կարճուկ սալթա: Երբ մեծնայինք էնթարին կը հագցն

նէինք, չալմալ կը կարէին ու կուտային։ Աղջիկները առաջքը բաց միշտ էնթարի էր, եւ երբ մեծնային վրայէն սալթա ու ճիպպէ կը հաղնէին։

Ժամ չէին երթար, մեր տուներէն ալ չէին տաներ մեզ։ Ժամը տղու տեղ չէ կ'ըսէին։ Բակը անդամ չէին թողլ տար որ երեւնայինք։ Եթէ դաղտագողի բակը մտնէինք, դաւիթին թաղիքէ վարագոյրին ծայրը վերցնէինք ու հեթանոս տղու տպած աչքերով սեղանին խաչերուն, լոյսերուն, դասին չափիկ հազած տղոցը նայէինք «հոս խաղալու տեղ չէ, ի՞նչ կայ որ եկեր էք» կը պոռային ու մեր քեւերէն բռնելով փողոց կը հանէին։ Տարին երկու անդամ միայն, Ծնունդին ու Զատկին մեզ կը տանէին, այն ալ ապրողութիւններու վերջաւորութեանը, կարգի կը չարչին Տէրպապան բերանդ բաց կ'ըսէը կը բանայինք, Հաղորդու – թիւն կուտար, կլէ կ'ըսէը կը կլէինք կենալ չկար, մեզ տուն կը դարձնէին։ Մեծնայինք ու երբ դպրոց երթայինք, մենք մեծ տղոցը հետ դասը կը կենա – լինք, անոնց պէս կը խաչակնքէինք, ու կը ծնրադրէինք։

Աղջիկները մեղի պէս ալ չէին։ Տարին երկու անդամ հաղորդութիւն առնելու միայն կ'երթային։ Հարսնցուն տարիքը պիտի գային որ ժամ երթալու սկսէին։ Կիներուն տեղը բուն ժամը չէր։ Երեք վերնատուններն էին։ Ամէնէն վարը ծեր կիներուն էր, անոր վրայ միջին տարիքաւորներուն վերնատունն էր, իսկ ճեղունը հարսերուն, հարսնցուներուն էր։ Երեքն ալ վանդակապատ էին։ Վանդակներէն կը հեռէին արարողութիւններուն։ Իրիկ – ժարդոց կարգերը, առեանը, տղոց դասը չէին կրնար զալ կայնիլ ու աղօթել։ Անպատշաճ էր։ Ի՞նչպէս պիտի ծնրադրէին ու երկրպագէին։ Իսկ սեղան ելլելը բոլորովին արգիլուած էր։ Գայթակղութիւն մըն էր եթէ կին մը սեղանը երեւնար։ Մաքրութեան մը, աւելլու մը անդամ չէր թոյլատրուեր։

Աղջիկները դպրոց չէին երթար։ Չէին ղրկուեր որ երթային։ Անոնք պիտի կարդնէին, կնիկ մարդ պիտի ըլլային։ Զատիկ պիտի ունենային։ Տունը, ախոռը, դոմը կամ արտերը, այգիները, լեռը կիներուն ընելիք գործերը պիտի ընէին։ Պիտի բանէին։ Կին մը կարդալ գրելը որվի ինչի՞ պիտի գործածէ կ'ըսէին մեր մամերը, պապերը։

Ց. ՄՆՁՈՒՐԻ

(Նար. — 2)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հաւատաւոր եւ լաւատես Հայերու փոքրաթիւ խումբ մը Ջանգերալն է որ մշտեղ եկաւ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբը, որ կը գործէ արդէն քանի մը ամիսէ ի վեր։

Ակումբին պաշտօնական անունն է «Հայ Մշակութային Օճախ» եւ իր ծրագիրը – կանոնադրին մէջ իրր նպատակ ճշդուած է հետեւեալը.

« — Սորվիլ եւ զարգացնել հայ լեզուն, արուեստը, մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը։ Անդամներուն մէջեւ առեղծել ու մշակել փոխյարաբերութիւն, իրերօգնութիւն եւ օժանդակութիւն, ինչպէս նաեւ կազմակերպել հաճելի հաւաքոյթներ եւ հետաքրքրուիլ այժմէական հարցերով, բացի քաղաքական գործունէութենէ »։

Ընդարձակ հոլիղն մը անշուշտ, որ կը պարփակէ ամէն ինչ որ ցանկալի է եւ մօտիկ՝ ամէն Հայու սրտի։ Հոլիղն, որ ուղղութիւն եւ ձգտում մը ցոյց կուտայ միայն, քան թէ յաւակնութիւնը՝ այդ նպատակներուն հասնելու։

Եթէ ոչ, ցնորքի հաւասար պիտի ըլլար յաւակնիլ թէ Նիսի պէս փոքրաթիւ եւ մեկուսացեալ դաղութի մը մէջ հնարաւոր է մխանգամայն մշակել հայապետութիւն եւ խորանալ հայ արուեստի ու մշակոյթի մարդերուն մէջ անխախը, երբ անդին բազմահոծ եւ մեծահարուստ դաղութներու մէջ իսկ հայերէնի ուսուցումը Ա. Բ. Գ.ի դասերէն անդին չէ կրցած անցնիլ 50 տարիէ ի վեր։ Բայց պէտք չէ՞ մխթէ խոհալ մը ընտրել եւ ձգտիլ անոր, որքան ալ անմատչելի ըլլայ ան։

Այս Ակումբին հետապնդած հիմնական նպատակն է սակայն, անհրաժեշտօրէն հաւաքավայր մը ստեղծել հայ դաղութին համար, եւ վերջ տալ այն տխուր մեկուսացումին որուն մէջ ամէն օր քիչ մը աւելի յուսահատօրէն կը մխրճուին մեծ ու փոքր հայրենակիցները բոլոր։ Մեկուսացում, որ դարուս հիւանդութիւնն է քիչ մը ամէն տեղ եւ ամէն մարդու համար ալ։

Ընկերաբաններն ու հոգեբանները կը կրկնեն անընդհատ թէ հաւաստարակչեալ կեանք մը ապրելու համար անհատները պէտք ունին կապուած մնալու այն խմբաւորումներուն, որոնց մաս կը կազմեն հոգեւին, եւ երբ կը խզուի այդ հոգեկան կապը որ զարերու խորէն կուգայ, անհատը հոգեպէս կը խամրի ու կը չորնայ, բունէն անջատուած ճիւղի մը պէս։

Այդ խզումը ի գործ կը դրուէր ժամանակին բռնադրաւիչներուն կողմէ, իրր ցեղասպանութեան ազդու միջոց, քանի որ մշակութային բնաջնջումը ցեղը կը հասցնէ ի վերջոյ փիղիքական բնաջնջման։ Այսօր սակայն, Սփիւռքի մէջ, բռնութեան տակ չէ որ Հայութիւնը կը կորսընդնէ իր մշակոյթը, այլ՝ յօժար համաքով, ինչ որ համաշօր է կամաւոր ինքնասպանութեան։

Այս ճշմարտութեան գիտակցելով է որ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին հիմնադիրները ընկերակցութեան տուին «Օճախ» անունը, խորհրդանշելու համար «հիւրընկալութիւն ու համախմբում» եւ հրաւիրելու համար որ հոն դան փնտռել իրենց հարազատները, մեծերն ու փոքրերը անխտիր։

Գործունէութեան առաջին ամիսներն ալ նախընտրաբար յատկացուեցան երիտասարդները համախմբելու աշխատանքին։ Ուրախութեամբ կը տեսնուի թէ արդէն իսկ 30ի չափ երիտասարդներ լծուած են այս չարժումին շուրջ եւ յաճախակի հաւաքոյթներ կ'ունենան, դիրար ճանչնալու եւ հաւաքական աշխատանքի մը ուղեգիծը ճշդելու փափաքով։

Ճիշդ է թէ անոնք աւելի դիւրաւ ֆրանսերէնով կրնան արտայայտուիլ, քան թէ հայերէնով, եւ իրենց մէջ կան նոյնիսկ հայերէն բնաւ չգիտցողներ։ Բայց եկած են բոլորն ալ պատասխանելով իրենց ուղղուած կոչին եւ մղեալ՝ ներքին պահանջէ մը, եկած են լաւատեսութեամբ, յոյսով եւ ակնկալութիւններով լեցուն։

Պէ՞տք է մխթէ յուսախաբ ընել դիրենք։ Թերահաւատները ըսէն թերեւս թէ խեր չկայ հայերէն չխօսող սերունդէն։ Բայց կը հարցնենք իրենց — եթէ ամէնքն ալ հայապէտ ըլլային եւ հարիւրին հարիւր Հայ, ի՞նչ հարկ կը մնար այսպիսի ձեռնարկներու եւ օրն ի բուն «Ազգապահպանում» հոլովելու։

Նորակազմ միութիւնը կը քալէ դանդաղ եւ երկչոտ քայլերով, բայց կը քալէ առաջ։ Որպէսզի զարգանայ եւ զարգացնէ իր գործունէութիւնը եւ դառնայ իրական «մշակութային օճախ» մը բոլոր մեծ ու փոքր Հայերուն համար, պէտք ունի անպայման պատշաճ հաւաքավայրի մը, որուն չգոյութենէն կը տուժէ մեծապէս։ Յարդ հաւաքոյթները կազմակերպուեցան այլ ընկերակցութեան մը սրահին մէջ, աղնուօրէն տրամադրուած, բայց յետ այսօրիկ կարելի պիտի չըլլայ այդ սրահէն օգտուիլ, քանի որ ծախու դրուած է ան։

Պիտի դտնուի՞ արդեօք հայ կազմակերպութիւն մը կամ մեծասիրտ եւ իրատես բարերար մը, որ պիտի ուղէ օժանդակել այս չարժումին, դիտակցելով թէ եկեղեցի չինելու, յուշարձան տնկելու եւ աղքատին ու հիւանդին օդնելու չափ եւ նոյնիսկ աւելի անհրաժեշտ գործ մըն է Հայութեան հոգեկան կեանքը պահպանել, մանաւանդ՝ երիտասարդ սերունդինը։

Սրտագին կոչ մըն է այս, ուղղուած՝ բոլորին։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՄԱՆ

Նիս, 2 Մայիս 1972

Միութեան պաշտօնական հասցէն է՝
FOYER CULTUREL ARMENIEN
84, Avenue du Mont-Alban
06 - NICE
Tél. : 89-34-38 — 88.39-97 — 85-28-26

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱԼԹԻՄՈՐԻ մէջ, Մ. Նահանգներ, յոյժ տեսած է չահեկան աշխատութիւն մը՝ ծնօտի գեղագիտական վիրաբուժութեան մասին։ Հեղինակը՝ ընկեր Բժ. Վարուժան Զալեան, վերջին ութ տարիներուն այս նիւթին շուրջ դասախօսած է Ինտիանայի համալսարանի առամնաբուժական դպրոցին, ինչպէս նաեւ դանազան այլ համալսարաններու մէջ։ Վ. Զալեան, համաճայն մասնագէտներու, իր այս հատորով ոչ միայն մեծ նպաստ կ'ընծայէ ծնօտի գեղագիտական վիրաբուժութեան, այլեւ կը հաստատէ, թէ ինք բացառիկ հեղինակութիւն մըն է այդ մարզին մէջ։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ բացումը կատարուած է չրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին նոր ակումբին եւ մարզադաշտին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չատ կարճ ժամանակուան ընթացքին, Անթիլիասի մէջ ստեղծած է մեծ չարժում մը, որ օրէ օր կը ծաւալի, իր չարքերը խտացնելով նորերով։

ՔԱՐԱՔԱՍԻ (Վենեզուէլա) ազգային «Արարատ» չարաթօրեայ վարժարանը այս տարի տուած է չրջանաւարտներու իր առաջին հունձքը, 14 աշակերտ – աշակերտուհիները, որոնք կանոնաւորապէս հետեւած են վարժարանի հնգամեայ դասընթացքներուն եւ ներկայիս սահուն կերպով կը խօսին ու կը գրեն իրենց մայրենի լեզուն։ «Արարատ» վարժարանը այս տարի ունի 70 աշակերտ։ Վարժարանի տնօրէնն է Վենեզուէլայի դաղութի հոգեւոր հովիւը՝ Եղնիկ Վրդ. Բալայեան։

ԱԹԻՆԻ «Կլորիա» թատրոնի չքեղ սրբահին մէջ, Ապրիլ 16ին, փայլուն յաղողութեամբ տօնուած է Ցունաստանի Հ. Ց. Դ. Երիտասարդաց Միութեան 25ամեակը, իր ներկայութեան հաղարի մօտ ազգայիններու։ Հանդիսութեան ներկայ դտնուած են Ցունաստանի Հայոց առաջնորդը, քահանայից դասը, Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը, Ուսումնական ու անտեսական խորհուրդները, Հ. Կ. Խաչ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեանց ներկայացուցիչները։ Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Կ. Մկրտիչեան։ Ուղերձներ կարդացած են Հ. Ց. Դ. Երիտ. Միութեան կողմէ ընկ. Թ. Ցոլակիմեան, իսկ «Ազատ Օր»ի անունով՝ ընկ. Օ. Օնիկեան։ Բանախօսն է եղած ընկ. Մ. Քիւրտօղլեան։ Երիտասարդաց Միութիւնը իր 25ամեակին առթիւ «Հայկական Շարթի»ի մը նախաձեռնած է՝ հայ մշակոյթին նուիրուած դասախօսութիւններու չարքով։

ՍԱՆ ՓԱԻԼՈՅԻ մէջ, Պրազիլ, Զատկուան օրերուն տեղի ունեցած է «Երիտասարդութեան չարաթ»ը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Կոմիտէին։ Տեղի ունեցած են մարզական, ընկերային եւ դասախօսական բնոյթի ձեռնարկներ՝ մասնակցութեամբ Պրազիլի, Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի Արմենիա Երիտ. Միութեան մասնաճիւղերուն։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնաի, իր բարեկամներէն չըրջապատուած՝ առեւտրական կացութեան վրայ կը ճառէր, երբ պարոն Թորգոմ եւ ընկեր Սուսերեանց ներս մտան եւ եկան բարեւելու դինքը։

Չպիւ թէ Պօղոս էֆէնաիի հրաւէրին վրայ ուսուցիչը եւ «Շանթ Ակումբ»ի անդամը բազմած էին մէյ մէկ աթոռի վրայ, պարոն Թորգոմ ըսաւ.

— Պօղոս էֆէնաի, իրա՞ւ է, որ երկու վարչական քննիչներու տեղեկագիրը թաղական Խորհուրդին համար անյագուստ է եղեր...

— Ո՞վ ըսաւ, հարցուց Պօղոս էֆէնաի։

— Ամէնուն բերանն է...

— Առանկ բան չկայ... նախ քննիչները իրարու հետ չեն համաձայներ ու դատ դատ տեղեկագիրը տուեր են։

— Բայց ես հաւատամ տեղէ լմացայ, պնդեց ուսուցիչը, ճշմարիտը չատ դարմանք դգացի։ Ինծի ըսողը Մարգար էֆէնաիէն լմացեր է եւ տեղեկագիրը կարդացած է եղեր։

— Ամէնա կ'երեւայ որ Սահրեան էֆէնաիի տեղեկագիրը կարդացեր է, թող մէյ մըն ալ Տօքթ. Ծրարեանինը կարդայ, այն ատեն կը հասկնայ։ Բայց խնդիրը այդ չէ, տեղեկագիրները կարեւորութիւն չունին եւ նոր քննութիւն պիտի ըլլայ։ Բուն նորութիւնը չէք դիտեր դուք։

— Ի՞նչ կայ որ, հետաքրքրուեցաւ Սուսերեանց։

— Պատրիարքը այսօր դիս հրաւիրած էր Ղալաթիոյ Խորհրդարանը։

— Ի՞նչ բանի համար։

— Այս Թաղական Խորհուրդի խնդրոյն համար խօսելու։

— Պէտք չէ երթալ, վճռեց Սուսերեանց։

— Գայլի՞ք, հարցուց ուսուցիչը։

— Բնականաբար գայլ։

— Պէտք չէ տեղի տալ, պնդեց ընկեր Սուսերեանց։

— Պատրիարքը չատ լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի, չարունակեց Պօղոս էֆէնաի, եւ խնդիրը մանրամասն պատմել տալէ ետքը՝ ինձ խորհուրդ տուաւ հրաժարելու։

— Պէտք չէ հրաժարիլ, դոչեց Սուսերեանց, դա կը լինի դատաճանութիւն հասարակական չահերի դէմ։

— Եւ դասալքութիւն, աւելցուց պարոն Թորգոմ։

— Արդէն ես ալ չհրաժարեցայ ու մերժեցի իր առաջարկը։

— Շատ աղէկ ըրեր էք։

— Եւ նոր քննութիւն պահանջեցի։

— Այո, պէտք է նոր քննութիւն կատարել, ատիկա անհրաժեշտ է, դիտել տուաւ ուսուցիչը։

— Եւ ժողովուրդին ուղղակի հսկողութեան ներքեւ պէտք է կատարուի քննութիւնը, աւելցուց Սուսերեանց։

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է ատիկա, դիտել տուաւ ներկաներէն մին։

— Քննիչին քով ներկայացուցիչներ կարդելով ժողովուրդին կողմէ։

— Դժուար բան է այդ...

Թողունք, որ պարոն Թորգոմ, ընկեր Սուսերեանց եւ Պօղոս էֆէնաին հարթեն այդ դժուարութիւնները իրենց ըմբռնած ձեւով եւ մենք քիչ մը երթանք տիկնիներու կողմը, որոնք, ըստ արեւելեան սովորութեան, էրիկ մարդերէն անջատուած, խումբ մը կազմեր եւ ոգեւորութեամբ կը խօսակցէին։

— Կ'երդնում որ ճիշդ է ըսածս, կ'ըսէր տիկին Շաղիկ, ես ալ չուզեցի հաւատալ, բայց ի վերջոյ հաւատացի։

— Ո՞վ ըսաւ։

— Բուն իսկ աչքովս տեսնողը պատմեց։

— Ես եթէ աչքովս ալ տեսնեմ, չեմ հաւատար, յայտարարեց տիկին Նուարդ։

— Այդ տարբեր բան, տիկին Սաթենիկ քու բարեկամուհիդ է, քեզի այդպէս ըսել կ'իյնայ, պատասխանեց Շաղիկ, բայց ես իմ ըսածիս վրայ կը պնդեմ։

— Բարեկամուհիս է, այո, եւ դիտեմ, որ չատ պարկեշտ կին մըն է։

— Ան պարկեշտ երեւցողներէն վախնալու է ամէնէն աւելի։

— Առանց ապացոյցի, ամուսնացած կնոջ մը մասին այդ տեսակ խօսքեր ընելը պարզապէս մեղք է։

— Ապացո՞յց, դեռ ի՞նչ ապացոյց կ'ուզես, դոչեց տիկին Շաղիկ, աչքովը տեսնողը պատմեց կ'ըսեմ կոր...

— Չեմ հաւատար։

Տիկին Նուարդի այս խօսքերուն վրայ Շաղիկ իր մօտը կանչեց տասը տարեկան աղջնակ մը, որ աչքերը խոշոր բացած ու ականջները սրած՝ մտիկ կ'ընէր այս կատաղի խօսակցութեան։

— Աղջիկս, ըսաւ անոր, սա Միւսիւ Նչանիկը քիչ մը հոս կանչէ։

Փոքրիկը վազելով հեռացաւ։

— Միւսիւ Նչանի՞ն է ականատես վրկան, հարցուց Նուարդ թերահաւատ դէմքով մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այբի Տիկին Հռիփսիմէ Տօքումեան եւ զաւակները, այբի Տիկին Ռոզ Ֆօքումեան եւ զաւակները հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝*

ԽԱՉԻԿ ՏՕՔՈՒՄԵԱՆԻ

եւ

ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՔՈՒՄԵԱՆԻ

մահերուն առաջին տարելիցին առթիւ, այս կիրակի (Մայիս 7) Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Սէրէնկիւլեան եւ Խոսրովեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ–մօր, տալոջ, հօրաքրոջ եւ խնամիին*

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՓԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահուան քառասունքին առթիւ լինչպէս նաեւ

ՈՍԿԵԱՆ եւ ՍԷՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն այբի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեան ողբացեալ Արամ Պասմա – ճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 20ական Ֆր. Շաւիլի դպրոցին, Կապոյտ Խաչին եւ 10 Ֆրանք «Ցառաջ»ին:

Նոյն պատուոյ առթիւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Գալուստեան 20 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԼՆ.— *Այբի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Զէկիեանի (Լիոն) զաւակներուն իրենց մօր, մեծ–մօր ողբացեալ Ֆիլոր Շատարեւեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Գասպար Իփէկեան ակումբին, նաեւ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ ընկ. Մ. Մուրատեանի մահուան տարե – լիցին առթիւ 50 Ֆր. Գասպար Իփէկեան սրահին, 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 50 Ֆր. Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին, 50 Հայ Ազգային Միութեան:*

ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Նախագահուհի Շրջ. վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ձերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ երեք – շաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն – Պազիլ:

×

ՀԱՄԱԽՍՐԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն (6 Մայիս) սովորական հաւաքավայրը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին
HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈԶԻՖ ՓՐԱՆՋԵՍՔԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ–տը–Մառնի Խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ *Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԷ*

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
Մուտք 25 Ֆր. Պատշաճ զգեստ

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368–82–66 եւ 368–61–35

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի կիրակի օրը, կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռնադրութիւնը կատարուի Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրբաթակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխ–դպրապետ Յարութիւն Թամագործեանի, ու սիրացու Ստեփան Խաշմանեանի: Եւ կիսատարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրբաթակիր Վարդգէս Վարդանեանի:

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8·30ին Լըմպիածնոյ միւրոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ Ժէօն, Փոլիկոն, Վալանս:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին Տիկին ԼԻԼԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:
Մուտքը ազատ է

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով
Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:
6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
ՕԹԵԼ ՍՓԼԱՆԴԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՑԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱ – ՏԼԻԷՆ ԵԱՎԻՐ եւ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բա – ցատեղծին գործերէն
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Պպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք դուարճեցէք Օշական խումբի ներկայացումներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
Ժամը 15էն սկսեալ

Հ. Ց. Դ.

ՍԻՆ–ՄՕՐԻՍԻ Հ. Ց. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (5 Մայիս) երեկոյեան ժամը 8·30ին, ընկ. Գամպարեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի յուշարձանին, ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Մկրտիչ Փափազեանի մահուան 17րդ եւ իր ողբացեալ ծնողքին նահատակութեան 57րդ տարելիցին առթիւ: (Սա նաեւ «Ցառաջ»էն):

Նաեւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ի բարեգործական, Շինիկճեան եւ Փափազեան հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին համար:

×

Այբի Տիկին Հ. Կարապետեան եւ զաւակները ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն Գասպար Իփէկեան ակումբին 25 Ֆր., իր քեռայրին յիշատակին ողբացեալ Յակոբ Ալեճաճեանէ (Տէսին) 15 Ֆր. Նոյնպէս իրենց փեսային ողբացեալ Ռըպէր Սիրամիլիէ (Փարիզ) 15 Ֆր.:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)
ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS:
BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ԲԱՑՕՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵՋԵՐԵԱՑ ՕԳԱՓՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման օրուան, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագներ Յովակիմ Քէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրիէլեանի, կընքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Քէյիշեանի եւ Միսաք Զէօրսիւքեանի, եւ խարտաւիլակութեամբ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեանի:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ ՊԱԼԱՓԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. Կատարիճեանի եւ եկեղեցւոյ կնքամայր՝ Օր. Նուպիկ Տէր–Ղեւոնդեանի ննջեցեալ հօր եւ եղբօր բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար:

Ցետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռեսթորան տը լա Ֆոնթէն–Ֆրէշ, Պուլվար Հանրիէթ, Սէնթ–Անթուէն, Մարսէյլ 15րդ:

Ճաշագին 32 Ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրծ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— *Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղեան, Յակոբ Փափազեան, Ագապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալէքսան Ալէքսանեան, Կարօ Մասլաք – եան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաճեան, Արման Թիւղմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:*

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette
Գին 5, 10 եւ 15 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
6
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
6 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·409

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.409

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԱՍՏՂԸ

—0—

Ամէն անգամ, որ սրտի ճմլումով կ'անդրադառնանք 1914–18ի աշխարհամարտին եւ անոր յաջորդող Ձինադաղարի բախտորոշ օրերու եղերական դէպքերուն, կը տարուինք անիծելու չարագուշակ աստղը, որուն տակ ծնած է հայ ազգը:

Ամէն կը զառնանք ճակատագրա–պաշտ, չկարենալով պարզ տրամաբանութեամբ բացատրել իրերայաջորդ դժբախտութիւնները, որոնց ենթարկուեցանք ազգովին, ո՛չ միայն սահմանին արեւմտեան եւ արեւելեան կողմը, Թրքա–հայաստանի եւ Կովկասեան Հայաստանի մէջ, այլ նաեւ Միջերկրականի ափերուն վրայ, դաշտային ու լեռնային Կիլիկիոյ մէջ:

Գերազանցօրէն դաղափարապաշտ, մէկ օրէն միւսը հիասթափուեցանք, երբ դէմ յանդիման գտնուեցանք նենգաթաղաշտ աշխարհի զառն իրականութեանց հետ:

Դարերով հալածուած ու կեղեքուած տար, այլազգի, անխիղճ բռնակալներու զաժան լուծին տակ, մեր աչքերն ուղղեցինք դէպի հեռաւոր սուրբերը, անոնցմէ յուսալով մեր ազգին փրկութիւնը:

«Հայ քրիստոնեայ»ի հոդերանութեամբ առաջնորդուեցանք Վարդանանց դիւցազնական օրերէն սկսեալ: Այդ հոդերանութեան չնորհիւ պահեցինք մեր լեզուն, հրոնքը, մշակոյթն ու ազգային դիմա–դիծը, ի դէմ անհուն զոհողութեանց:

Կորնդացուցինք մեր քաղաքական անկախութիւնը, սակայն չընկրկեցանք երբեք: Ապատութեան սիրով առչորուեցանք: Սեփական, անկախ հայրենիք երազեցինք: Հայրենասիրական ոգին վառ ու անշէջ պահեցինք մեր սրտերուն մէջ: Տակա–ցինք, դիմացանք, կուրծք տուինք ամեհի փոթորիկներու, անսասան պահելով յաղթելու հաւատքն ու յոյսը:

1914ի սկիզբը Բարենորոգումներու ծանօթ ծրագրով տեղական ինքնավարութիւն կը տրուէր Թրքահայաստանի, վեց մեծ Պետութեանց երաշխաւորութեամբ: Ու – րախացանք: Առաջին քայլը կ'առնուէր դէպի Հայաստանի անկախութիւնը:

Նաւ բարեմիտ էինք, չըսելու համար միամիտ: Չէինք ճանչցած Թուրքին բուն հոգին:

1878ին Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը փորձանք էր եղած ազգին դլխուն: Արեւմտեան Ապահով Համիտ ո՛չ միայն չէր գործադրած հայկական նահանգներու բարենորոգումները, այլեւ 300·000 անմեղ Հայերու արիւնն էր խմած՝ երաշխաւոր Պետութեանց մեղսակցութեամբ:

Պերլինէն երեսուն տարի վերջ, 1908ին Թուրսիկ ազատութիւնը չափէն աւելի խանդավառեց մեզ: Հակառակ 1909 Ապրիլի կիլիկեան համատարած ջարդերուն, ամաչին ուղեցինք հաւատալ օսմանեան կայսրութեան նոր տէրերուն:

Բոլոր տարրերը մէկ հալոցի մէջ ձուլելով «օսմանցի» դարձնելու ահռելի բարութիւնը երկար չտեւեց: Համաթըրքութեան ցեղապաշտական նոր դաղափարականը վարակեց չուտով երիտասարդ Թուրքերը, որոնք սկսան իրենց աչքերը յառել դէպի Թուրան՝ մինչեւ կեդրոնական Ասիա երկարող Թրքական հսկայ կայսրութեան մը հեռանկարով խանդավառ:

Ազգովին վեց մեծ Պետութեանց ոտքն ինկանք՝ վերջապէ՞ս իրագործել տալու համար հայկական նահանգներու բարեփոխումները՝ Թուրքերու համար հոգեբանական այն դէչ օրերուն, երբ Պալքանեան չարագէտ պատերազմին հետեւանքով օրակարգի հարց էր դարձած օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը:

Ռուսերու յամառ պնդումով է, որ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը ակամայ ստորագրեց 1914 Յունուար 26/8 Փետրուարի Բարենորոգումներու ծրագիրը՝ առաջին առթիւ զոյն պատռելու հաստատ յետին մտքով:

Կարմիր Սուլթանի արժանաւոր գաւակները քուրջի կտորի վերածեցին զոյն՝ օգտուելով մեծ պատերազմի արտակարգ օրէն պատեհ առիթէն:

Հայաստան կը գտնուէր Թուրանի ճամբուն վրայ: Պէտք էր սրբել զոյն աչքարէի քարտէսէն:

Բարենորոգումներու պատճառաւ ամբաստանուեցանք իրրեւ ռուսասէր, երբ «Մոսկոփը յաւիտենական թշնամի» կը նկատուէր Թուրքերուն:

Մեծ Եղեռնը սարքեցին՝ ցեղասպանութեան միջոցաւ ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Դատը, որ յաւիտենական մըղձաւանջ մըն էր դարձած իրենց համար:

Ցաղթանակէն վերջ, դաշնակիցները ո՛չ միայն չպատժեցին ջարդարար ազգը, այլ եւ իրարու հետ մրցումի ելան՝ զոյն սիրաչահելու եւ ողջունելու համար:

Ի՞նչպէս չանիծել չարագուշակ աստղը, որուն տակ ծնած է հայ ազգը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—0—

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏԵՑԱՆ

Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը միշտ լարուած պատկեր կը պարզէ: Թուրք բանակը, ամբողջ երկրին մէջ, «գօրակոչ»ի մէջ դրուած է: Աբձակուրղները ջնջուած են եւ զինուորականներուն հրահանգ տրըուած է զօրանոցներու մէջ մնալ պատրաստ միջամտելու: Առաջին անգամն է, որ նման որոշում կը տրուի Կիպրոսի տապնապէն ի վեր, այսինքն՝ 1964ին:

Այս բացառիկ միջոցառումին պատճառն այն է, որ ծայրայեղ ձախերու չարժումները դղալի դարձած են կրկին: Օդանաւին առեւանգումին յաջորդած է ահաբեկումի փորձ մը Թուրք ժանտարմըրիի պետին՝ Զօր. Բեմալետտին Էքինի դէմ:

Անձանօթներ կրակած են այս վերջնոյն վրայ, երբ իր բնակարանէն դուրս կ'ելլէր: Զօրավարն ու իր կինը թեթեւ վիրաւորուած են, իսկ պահակ զինուոր մը սպաննուած: Համաձայն ոստիկանութեան՝ ահաբեկիչներէն մին սպաննուած եւ ուրիշ մըն ալ ձերբակալուած է: Առնոց ընկերներէն երկու հոգի փախուստ տուած ու տան մը մէջ ապաստանած են: Ոստիկանութիւնը պաշարած է բնակարանը:

Իշխանութիւնները լուսարձել հասած են Անդարայի մէջ «մինչեւ նոր կարգադրութիւն», դիշերուան ժամը 11էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5:

Սոֆիայի օդակայանին մէջ չորս օդհէննները յանձնուեցան պուլկար իշխանութիւններուն: Օդանաւին ճամբորդները ողջ–առողջ Պոլիս վերադարձան: Պուլկար իշխանութիւնները ընդունած էին «ապաստանի իրաւունքը» զոր չորս ահաբեկիչները խնդրած էին եւ կարելի եղաւ կարդադրել այս ձեւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ առեւտրական առաքելութիւն մը ժամանած է Թայվէ, Ֆորմոզի մայրաքաղաքը: Ֆորմոզ անցեալ տարի 7·328·000 տոլար արժողութեամբ արտածում կատարած է դէպի Ֆրանսա, իսկ անկէ ներածած է 7·286·000 տոլար ապրանք:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ Քաթրի դուքսը, պատուելի Պէօկնէրի աթոռը: Իր մրցակիցն էր Փօլ–Էմիլ Վիքթոր:

ՔԱՆԻ մէջ, ինչպէս ամէն տարի բացուեցաւ Շարժանկարի փառատօնը: Առաջին ներկայացուած ֆիլմն էր Քլօտ Լը–լուշի՝ «Աբկածախնդրութիւնը արկածա–խնդրութիւնն է»: Ֆրանսա կը ներկայանայ նաեւ կարգ մը ուրիշ ֆիլմերով ո–րոնց կարդին՝ «Մխասին պիտի չծերա–նանք»:

ԸՆԿ. Ա. ԳԱՊԱԳԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, 24 Ապրիլ, խոր յարգանքով եւ աղղային վսեմաշուք յուզարկաւորութեամբ, հողին յանձնուեցաւ մարմինը մեր ղեկավար ընկերոջ՝ Տոքթ. Ասուր Գապագեանի:

Ժամը ճիշդ 3ին, հանդուցեալ ընկերոջ եռագոյնով ծածկուած դագաղը, Ամերիկեան Հիւանդանոցէն բերուեցաւ Ս. Նշան Մայր եկեղեցի:

Բակի մուտքէն մինչեւ եկեղեցի, դագաղը կոմիթէներու հերթապահներուն կողմէ տարուեցաւ ուսամբարձ, անցնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու չարքերուն մէջէն:

Յուղարկաւորութեան արարողութեան նախագահեց Լիբանահայոց առաջնորդ Տաճատ Արքեպս. Ուրֆալեան, կողքին ունենալով Դպրեվանքի տեսուչ Արտաշատոյ Եպիսկ. Թրթռեանը, Ներսէս Վ. Վրդ. Բախտիկեանը, Եփրեմ Վրդ. Թապագեանը եւ Պետրոս Վրդ. Պէրպէրեանը, որոնք կը ներկայացնէին Հայրապետն ու Կիլիկիոյ Միաբանութիւնը, եւ քահանայ հայրեր:

Հայ Կաթողիկէ համայնքը կը ներկայացնէին պատրիարքական Օգն. վոխանորդ Գերմ. Անդրէաս Եպիսկ. Պըտոզեան, Պուրճ Համուտի ժողովրդապետ Մանուէլ Վրդ. Պաթաքեան եւ Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի տնօրէն Վարդան Վրդ. Աչդարեան:

Աւետարանական համայնքը կը ներկայացնէր համայնքապետ Վեր. Սողոմոն Նիւյիւճիւքեան:

Ներկայ էին պետական երեսփոխանները, աղղային իշխանութեանց, կազմակերպութիւններու, միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւն մը:

Արարողութենէն եաք, դամբանական խօսեցաւ Առաջնորդը:

Տոքթ. Ասուր Գապագեանի կեանքին երեք չորրորդը, ըսաւ Սրբազան Հայրը, ծառայութիւն եղաւ իր սիրած ժողովուրդին: Աբդարեւ, 50 տարի, անխոնջ կերպով ան ծառայեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան երկու մեծ թեմերուն՝ Բերիոյ եւ Լիբանանի, իրրեւ ժողովական մաս կազմելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ընդհ. Ժողովներուն, Կեդրոնական Վարչութեան, Աղղային Գաւառական, Քաղաքական Ժողովներուն եւ Ուսումնական Խորհուրդին:

Մեծ են այն մարդերը, ընդդծեց Սրբազանը, որոնք կը ծառայեն իրենց ժողովուրդին: Հանդուցեալը երբեք փառա–սէր ու ցուցամոլ չէր: Իր գանուած բոլոր ժողովներուն մէջ, իր չուրջ ստեղծեց համակրանք եւ ամէնէն դժուար լուծելի հարցերուն մէջ անդամ, տրամաբանական եւ բոլորին կողմէ ընդունելի լուծումներ կը գտնէր:

Մարդ էր եւ հայ մարդ: Մարդկային եւ ընտանեկան իր պարտականութիւնները լրիւ կատարեց: Տոքթ. Ասուր Գապագեան կը բաժնուի մեզմէ, բայց իր յիշատակը յաւիտեան կը մնայ իր ժողովուրդին, ծանօթներուն եւ ընկերներուն հոգիին մէջ:

Այնուհետեւ, ընկ. Գապագեանի դագաղը, Բիւրոյի, Կեդր. Կոմիթէի, Հաղգային Կեդր. Կոմիթէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մերձ. Արեւելքի Շրջ. Վարչութեան անդամներուն կողմէ ուսամբարձ դուրս բերուեցաւ եկեղեցիէն եւ, անցնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու, արեւնոյշներու եւ Լիբ. Օգն. Խաչի Արծուիկներու չարքերուն մէջէն, դրուեցաւ մեռելակառք:

Կազմուեցաւ ինքնաչարժներու երկար թափօր մը, որ դանդաղ ընթացքով ուղղուեցաւ դէպի Պուրճ Համուտ:

Պուրճ Համուտի մուտքին, թափօրը դիմաւորուեցաւ չրջանի բազմահարիւր ընկերներուն կողմէ, որոնք, ձեռամբարձ, դագաղը տարին մինչեւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի չէնքին առջեւ, ուր, դագաղը կրկին մեռելակառք դրուեցաւ եւ թափօրը չարունակեց իր ճամբան: Ինքնաչարժներու երկու կոմիթէները, ընկերները դագաղին հետեւեցան քալելով:

Քաղաքապետարանի դաշտին առջեւ, թափօրը կանգ առաւ: Սկաուտներով չրջապատուած՝ դագաղը մեռելակառքէն դուրս հանեցին «Զաւարեան» Ուսանողական Միութեան ընկերները, որոնք սեւ փողկապ կապած, կապոյտ տարատով ու ճերմակ չապիկով, ձեռամբարձ, դագաղը տարին մինչեւ պերեզմանատան անկիւնադարձը, ուր արդէն հասած էին Առաջնորդ Սրբազանը, Աբոտաւագ Եպիսկոպոսը, վարդապետները եւ յուղարկաւորներու խուռներամ բազմութիւն մը, առաւելապար ընկերներ, որոնք պահ մը դագաղը առին Զաւարեանականներէն: Ապա, կրկին յանձնելով Զաւարեանականներուն, Առաջնորդ Սրբազանի նախագահութեամբ կազմուեցաւ երկար թափօր մը, որ յամրընթաց յառաջացաւ դէպի պերեզմանատուն:

Մատան մէջ տեղի ունեցած թաղմանական տխուր արարողութիւններէն եաք, յաջորդաբար դամբանական խօսեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեծ ընտանիքին կողմէ՝ ընկ. Յովհաննէս Շահինեան, Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերու կողմէ՝ Պր. Վահէ Սէթեան, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիթէի, Մարմիններու եւ ընկերներու կողմէ՝ ընկ. Եղուարդ Էլոյեան եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կողմէ՝ ընկ. Հրաչ Տատոպետեան:

Զորս դամբանախօսներն ալ ընդգծեցին ընկ. Տոքթ. Ասուր Գապագեանի արժանիքները եւ իր մատուցած մեծ ծառայութիւնները հանդէպ իր ժողովուրդին եւ իր պաշտած կուսակցութեան:

Այնուհետեւ, ընդհանուր յուզումի մէջ, ընկ. Տոքթ. Ասուր Գապագեանի մարմինը տարուեցաւ իր վերջին հանդրստարանը եւ դետեղուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պանթէոնին մէջ: Վերջին աղօթքներէն եաք, ներկայ բազմահազար ընկերները «վէրբերով վի» խմբերգով հրաժեշտ տուին մեծանուն ընկերէն:

«Ա.Զ.Մ.Կ»

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
— ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ —

(Յապաւումներով)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղջիկտեսին կը յայտարէր, յաճախ աղջիկ ուղելու դործողութիւնը, որ իրաւական քայլ մըն էր: Ինամախօսութեան համար տղուն կողմէ սովորաբար կը մասնակցէին անոր հայրը, տան մեծերու իրաւունքով հրապարակ եկող եղբայրը, մօրեղբայրը եւ այլ ազգականները, իսկ աղջկան կողմէ՝ ասոր հայրը եւ արական սեռի այլ ազգականները: Մասնակիցներու կազմը կը վկայէ, որ ինամախօսութիւնը ասոնց իրաւունքն ու պարտակա – նութիւնն էր: Աղջիկ ուղելու եկած հիւրերը դիմացի կողմին կը հաղորդէին իրենց այցելութեան նպատակը եւ կը խընդրէին տեսնել հարսնցուն: Անկախ անկէ, թէ ի՛նչ արդիւնք կուտար այցելութիւնը, աղջիկը ցոյց տալու սովորութիւնը պարտականութիւն մը կը նկատուէր: Զեռք խնդրողները իրենք ալ պէտք է տեսնէին եւ հաւնէին աղջիկը: Սովորաբար, մինչեւ աղջկան երեւնալը, ներկաները կը հետաքրքրուէին իրարմով եւ ձեւով մը կը ճշդէին իրենց ընելիքները նշանուքի պարագային: Դրական արդիւնքի ժամանակ, աղջիկ ուղելու եկածները հարսնցուին կը նուիրէին արժէքաւոր նուէրներ ու կը մեկնէին:

Նշանի ընդունումը առաջարկութեան փուլի չարունակութիւնն էր: Նախնական համաձայնութիւնը ենթակայ էր վաւերացումի իրաւական դործողութիւններով: Ինամախօսութեան ժամանակ կատարուած առաջարկը յաճախ կը մնար անպատասխանի, որովհետեւ չուտափոյթ «այո»ն անպատուաբեր էր աղջկան եւ անոր ազգականներուն համար: Աղջիկ ուղելու եկած հիւրերը պէտք է սպասէին պատասխանի: Թէեւ ասոր համար օրինական պայմանաժամ դոյութիւն չունէր, սակայն ազգագրական նիւթերը կը վկայեն, որ պատասխանը կը տրուէր մէկ-երկու չաբթուան ընթացքին: Ասիկա կըրնար երկարաձգուիլ, եթէ փեսացուն ուրիշ վայր մը կը բնակէր: Այսուհանդերձ, մինչեւ վերջնական պատասխանը, հանրային ընտանիքը իրաւունք չունէր իրենց աղջիկը ուղելու եկած ուրիշ անձերու խօսք տալ: Ասիկա սովորութեան հակառակ էր եւ կրնար դուռ բանալ անախորժ դէպքերու: «Աւրէնք յաղթող թագաւորաց» 57րդ յօդուածին այս միտքը, թէ «խօսնայրն ոչ իսեւս դիւնն, այլ միայն մինչորդութեամբ բարեկամայն ուղեցաւ բանն» ցոյց կուտայ, որ փեսացուին բացակայութիւնը նշանը ընդունե – լու եւ դործողութիւնը կնքելու արդելք չէր ըլլար:

Աչխարհիկ եւ կանոնական օրէնքով ընդունուած կարգի համաձայն, աղջկան ծնողքը դրական պատասխան տալու պարագային իրաւունք ունէին պահանջելու փեսացուի ընտանիքէն՝ յատուկ դործո – ղութիւններով օրինականացնելու նշանը: Փեսացուին ընտանիքը պարտաւոր էր փեսացուին եւ քահանային մասնակցու – թեամբ սահմանուած օրը այցելել հարսնցուին ու անոր ընտանիքին՝ նշանը օրինականացնելու համար: Քահանային մասնակցութիւնը անհրաժեշտ էր, որ – պէսզի պահպանուի նշանուքին եւ պսակին կարդ ու կանոնը: Յայտնի է, որ Դ.–Ե. դարերուն Հայաստանի մէջ օրէնքով արդիլուեցան ամուսնութիւնները մինչեւ երրորդ աստիճանի մօտաւոր ազդականներու, ինչպէս նաեւ խնամի դարձած որոշ անձերու միջեւ: Ահա թէ ին՛չ հոդեւոր դասի ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը նշանուքին պարտադիր համարուեցաւ:

Փեսացուն կը մասնակցէ՞ր նշանուքին: Որոշ վայրերու՝ Հարքի, Մուշ–Տարօնի, Վարանդայի ազգագրութեան համաձայն փեսացուն չէր մասնակցեր: Կը թուի, թէ ասիկա ուշ շրջանի երեւոյթ է: Այս կարծիքը կը հիմնաւորուի «Աւրէնք յաղթող թագաւորաց»ի 57րդ յօդուածի « համբուրեաց » արտայայտութեամբ, որ կը նշանակէ, թէ նշանուքի ժամանակ հարսնցուն համբուրելը եղած է փեսացուին պարտականութիւնը: Ի դէպ, կարդ մը այլ վայրերու՝ Վասպուրականի, Նոր Բայազիտի, Լոռիի ազգագրութեան համաձայն փեսացուն մասնակցած է նշանի արարողութեան:

Ըստ « Աւրէնք յաղթող թագաւորաց » դատաստանագիրքի 57րդ յօդուածին, նշանուքի առեն հարսնցուին կուտային խաչ, մատանի, ոսկի, դահեկան, իսկ Մատենադարանի թիւ 953 ձեռագրին համաձայն՝ մատանի, ապարանջան եւ դինդ: Նշանուքը կը կատարէր քահանան՝ հարսնցուին եւ փեսացուին մասնակցու – թեամբ: Անոնք պարտաւոր էին խօսքով կամ դործողութեամբ (հարսնցուն համ – բուրելով) հաստատել, թէ փոխադարձ հաճութեամբ կը նշանուին:

Բարսեղ Կեսարացիի վերագրուած «Վասն պէս–պէս եւ բիւրապատիկ ախտից» կանոնախումբի ՄԹ կանոնէն կ'երեւի, որ նշանուքի օրինականութեան համար

ՄԵՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՍ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Իսկ մենք տղաքս էրիկ մարդ պիտի ըլլայինք: Աչունը կալերը բերքերը նեցառնելէ վերջ դպրոցը կը բացուէր: կարղալ դրել պէտք է սորվէինք: Իմ օրերուս մեր հին դպրոցը պիտի պատմեմ: Տախտակամած չկար, գետինը հողին վրայ կը նստէինք չորս պատերուն երկայնքին, հինգերորդ մըն ալ մէջտեղէն կեդրոնի սիւնին ուղղութեամբ մինչեւ ճակատի պատը հինգ կարգերով: Պաղ չառնելու համար ամէնքս մեր տուներէն ուլի կամ դառնուկի մորթ մը կամ քուրջէ տոչակ մը ունէինք մեր տակը: Մեր նեռուկները կը հանէինք, դուլպայով էինք, իսկ մեր ֆէսերը, արախչինները չէինք հաներ: Աբմուկ արմուկի էինք, պարապ տեղ չունէինք, դպրոցին երեսը ուր նայէինք հին ֆէսերով հին արախչիններով տղու դըլուխներ էին: Առաջքը բաց երկայն էն – թարիներով, դօտիներով, կապոյտ կտաւէ սալթաններով ու չալմարներով, պճըլ – տուն վառուռուն զարմացկոտ աչքերով տղոց մեր խայտաբղէտ բազմութիւնը եթէ տեսնէիք, եւ եթէ մեր հայերէն խօսիլը լմնանայիք, մեզ ասիական վաչկատուն ցեղախումբի մը մանուկները պիտի կարծէիք, ու մեր ուսուցիչին ալ որուն մենք պատուելի կ'ըսէինք ճակատի անկիւնի իր տախտին վրայ իր երկայն վերարկուովը ծալապատիկ նստած ա – սիացի խելջաճէ մը պիտի ըսէիք:

Մենք ալ ծալապատիկ կամ ծնկածալիկ կը նստէինք, ինչպէս որ ուղէինք, իսկ մեծ տղաքը, վերի կարգերը, որոնք ճակատի պատին առաջքն էին մէկ ծունկերնին տակ միւսը վեր կը նստէին, որովհետեւ անոնք ծունկի վրայ կը դրէին: Աւրտյրէ երկայն տիւիթներ կային իրենց առջեւը մէջը մելանով ու լիֆթով: Վարդապետիկ անպամ մելանը չէր թափիր, ինչու որ լիֆթը ծծած էր: Անոնք թուաբանութիւն ու թուրքերէն ինչա կը կարդային, հայերէն բարեւապիլ ու եղէգ դրիչով թուրքերէն աղերսագիրը ու մուրհակ դրել կը սորվէին:

Մենք սկսնակներս մեզի յատկացուած պատին առջեւը դուռին կարգը կը նըստէինք: Մենք տախտակ կը կարդայինք: Էջի մը մեծութիւնով էր, կոթի մը ունէր: «Ա՜աչ օղնեա ինձ» ու տակը խոշոր դրերով այբուբենը դրուած էր: Մեր ձեռքը քերական չէին տար չճմռթկելու, չպատռելու համար: Զրիկ կ'ընէինք, այսինքն առանց վրան նայելու զոց կ'արտասա – նէինք այբ բեն դիմ մինչեւ օ ֆէն, բայց տախտակին վրայ դիրի մը մատերնին դնէին «աս ի՞նչ է» հարցնէին որեւէ բան մը կ'ըսէինք «ախոն» կ'ըսէինք, «չա» կ'ըսէինք: Գիրերը պիտի ճանչնայինք որպէսզի քերական յետոյ ալ հեղարան տային:

Մինչեւ Զատիկ կը կարդայինք: Անկէ առքը մեծ տղաքը չէին դար: Զատիկէն առաջ անդամ ելլողներ կային: Սուրբ Գէորգի լեռներէն փայտ բերելու, այդինները բահելու արտերը պարընցանկ կ'երթային: Անոնցմէ պղտիկները Դեղջուրի, Զուարեղ աղբիւրի կողմերը ուլերը արածելու կը տանէին: Մենք մանուկներս կը մնայինք: Դպրոցին դուռը բաց էր, բայց դաս չկար ներսը ազայ չկար, մենք ալ կը փախչէինք չէինք երթար:

Կալերը ակնցի չերչիները կուգային: Նայելու կ'երթայինք ինչե՞ր ըսես չէին բերեր: Կանաչ կարմիր ներկեր, հայելի, ուլունքներ, սրմաներ, բուլեր, թաթիկներ, ապրշում, գմելի: Մենք սրմաները, ուլունքները ի՞նչ պիտի ընէինք, աղջիկները կ'առնէին, մենք գմելի կ'ուղէինք, մեր մամերուն, պապերուն առնել կուտայինք: Չեռուկները կը նեռէինք, կ'ելլէին մեր ոտքերէն, արեւ կարել կուտայինք, կապերովը կը կապէինք մեր սբրուններու դռռտակներուն, ուր ուղէինք վազելու համար:

Ձուքները կը մանէինք: Ուռիի ճիւղերէն բիր չէր ելլեր, չուտ մը կը կոտրէին: Սալորենիներու ալ չէինք հաներ: Թթենիի, խնձորենիի ճիւղերը կը փնտռէինք: Անոնցմէ աղուոր բիր կ'ելլէր: Թթենիինը քիչ մը ծանրկեկ կ'ըլլար, թող ըլլար: Ուռիէն սուսուկ կը չինէինք: Սալիչին մենք սուսուկ կ'ըսէինք: Զաթուկներէն ալ մէջի ծուծը կը հանէինք ջրնեաիչ կը չինէինք: Թանթրուենիին մենք չաթնուկ,

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Նոյն րոպէին դարպասի թակն ուժեղ հնչեցաւ մի քանի անդամ: Թրքուհին վախեցած ճիչ արձակեց եւ կպաւ աղային: Տղան ամուր գրկեց նրան եւ նրանք չնչները պահեցին: Բայց թակողը երեխաներ էին, որոնք թակի հնչիւններից վախեցած, չսպասեցին հեռանալ՝ ձայն տալով միմեանց:

— Զուր տեղը վախեցար, ագիզ...

— Շատ կը վախենամ, ագիզ... Քիչմ առաջ, ճամբու վրայ, ծարըցա: Մօտեցայ ախպուրին՝ ջուր խմելու, ախպուրը ցամքաւ: Մեր բռնած գործն Աստու սրտովը չէ...

— Մի մտածէ, անուշ Յան, դարտակ բան է:

Թրքուհին ձայն չհանեց:

— Երթանք նես, — ասաց երիտասարդը զուարթ ձայնով, — տեսնինք մեր սիրու տունը...

Թրքուհին նորից ձայն չհանեց:

— Երթանք.... — կրկնեց երիտասարդը:

— Զերթանք, անուշ Յան...

Եւ Թրքուհին աղերսական բռնեց երիտասարդի ձեռքը:

— Զերթանք, ագիզ, — կրկնեց նա, — ես կը վախենամ... Գէշ բան կ'եղնի...

— Ի՞նչ գէշ բան եղնի, — բացականչեց տղան, — ես սաղ եմ քեզի համար: Վո՞վ կրնայ բան էնէ: Երթանք...

— Ես առաջ մեննակ մարդոցից կը վախենայի, հմը հմի Աստուց էլ կը վախենամ: Վո՞վ է տեսէ, որ մարդ ունեցող կինիկը սիրական պահ...

Պատասխանու փոխարէն երիտասարդը նրան վերցրեց իր թեւերի վրայ, սեղմեց կրծքին եւ մթութեան մէջ խարխափելով, փորձեց դանել դուռը: Երկու անդամ նրա ձեռքը կպաւ դարպասին: Ոչ, այդ չէր պէտք: Իսկ կողքի պատերը որոնց վրայ նա փնտռեց սենեակը մուտքը՝ խոնաւ էին ու խուլ:

— Ո՞ւրտեղ է դուռը...

Կինը սարսափից կարկամած, փորձեց ազատուել նրա գրկից:

— Ո՞ւրտեղ է դուռը, ագիզ...

— Զիտեմ, մի հարցնէ...

Վերջապէս գիմացի պատի վրայ տղայի ձեռքը չօշափեց երկաթէ մի ունկ: Տղան քաշեց այն եւ զարմացաւ անսպասելիութիւնից. այնտեղ, որտեղ նա սենեակ էր ենթադրում, տեսաւ տան պարտէզը:

Փոքրիկ, քառակուսի բակ էր այն: Զորս պատերի տակ կային սպիտակասալ մայթեր: Մէջտեղում, մայթերի պատնէներից սկսած, բուսել էին ցածրահասակ եւ սաղարթախիտ ծառեր: Դրանց ճիւղերն այնպէս խիտ էին գրկել իրար, որ ամբողջ բակի վրայ գոյացել էր կանաչ խիտ ծածկ: Տասը տարուայ տերեւներն իրենց գոյնը կորցրած եւ հողի երանգ ստացած, հաստ ու փափուկ գորգով ծածկել էին ողջ գետինը: Դրանք թափթփել էին նաեւ սպիտակ մայթերի վրայ, որոնց վերեւում եւս, ծառերն իրենց սաղարթներն էին տարածել: Բայց սաղարթներն այդտեղ խիտ չէին եւ արեւի պայծառ ու խոշոր պատառներն ընկել էին մայթերի վրայ՝ աւելի չեչտելով կենդրոնի կանաչատուն կիսախաւարը:

Պարտէզի կենտրոնում կար սեւ քարէ մի քառակուսի աւազան՝ գետնին հաւասար պատնէներով: Դրա կենտրոնից, կարմրաքար դուռից, բուղլս յորդում էր ջուրը եւ թափւում աւազան: Երեւում է, որ ջուրը փակ էր եղել, եւ Թրքուհին նոր էր բացել այն, որովհետեւ ջուրն աւազանում թարմ էր եւ չմամռակալած: Աւազանի չորքը նկատւում էին ծաղիկների մարգերի հետքեր, որ նոյնպէս ծածկուած էին մեռած տերեւներով:

Բնակարանը բռնում էր գիմացի ողջ պատը, որ դուրթ – նարնջագոյն աղիւսից էր: Պատի կենտրոնում, քառանկիւնի խորութեան մէջ, դուռն էր, դէպի որը բարձրանում էին քարէ մի քանի աստիճաններ: Մուտքի մի կողմում պատն ունէր սպիտակ չորջանակներով երեք սովորական լուսամուտներ, իսկ միւս կողմում հարթակ էր եւ չամամռակալած: Աւազանի չորքը նկատւում էին ծաղիկների մարգերի հետքեր, որ նոյնպէս ծածկուած էին մեռած տերեւներով:

Բակի միւս պատերն եւս նարնջագոյն աղիւսից էին: Կողքերի պատերի տակ օժանդակ սենեակներն էին՝ նեղ դռներով: Փողոցի վրայի պատը՝ դարպասի երկու կողմերում, ունէր սրածայր կամարներով երեք պատուհան՝ սպիտակ ալաղած: Այդ պատուհաններում դրուած էին տարբերաձեւ վեց խոշոր փորներ, որոնց բրոնզն ամբողջովին փոքրացրած էր արաբական բառերով:

— Սաղ Գիւմբին էլ օր ոտի կայնի, անուշ, էլի պիտի չկրնայ դռնի մեր սիրու տունը, — բացականչեց տղան, — Հէչ մի վախենայ:

Թրքուհին փաթաթուեց նրա պարանոյով: Տղան իր գրկից բաց չթողնելով նրան, քայլեց դէպի բնակարանի դուռը:

(Շար. – 19)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

—0—

Կիրակի Ապրիլ 30ին տեղի ունեցաւ Փարիզի «Սօսի» պարախումբին հիմնադրութեան 25ամեակի հանդիսութիւնը Շան դ'Էլիզէի թատրոնին մէջ։

Մեր արուեստասէր ժողովուրդը ժամանակէն առաջ արդէն լեցուած էր թատրոնին դռներուն առջեւ։

Հանդէսը յայտարարուած էր ժամը 20·45ին, բայց ըստ հայկ· ընկալեալ «բարի» սովորութեան, սկսաւ ժամը 21·30ին եւ վերջացաւ ժամը 23·45ին...

Երիտասարդ խօսնակը բեմ հրաւիրեց Պր· Նուհան Փրէնկեանը, որ Ֆրանսայի չէմպանին Հ· Բ· Ը· Մ·եան նախագահն է։ Պր· Փրէնկեան ներկայացուց հանդէսը հովանաւորող պաշտօնական անձնաւորութիւններն ու նախագահները, որոնց մասին ընթերցողը արդէն կարդացած է տեղական մամուլին մէջ։ Ցետոյ նաեւ տեղեկութիւններ տուաւ «Սօսի» պարախումբի 25ամեայ գործունէութեան եւ անոր հիմնադիր՝ Տիկ· Յասմիկ Քիւթ – նէրեանի տարած աշխատանքներուն մասին, օտարներուն ծանօթացնելու հայ պարարուեստը։ Ցետոյ բեմ հրաւիրելով Տիկին Յասմիկը, անոր յանձնեց Հայաստանէն ստացուած չնորհաւորական ձեռագիրը մը։ Ժողովուրդը իր ուրախութիւնը յայտնեց խանդավառ ծափերով։

Հանդէսին յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ։

Վարագոյրը բացուեցաւ ժամը 21·30ին, կիսախաւար բեմին վրայ երկշարք նըստած էին մեր սպիտակազգեստ պարուհիները, այլ խօսքով՝ մեր Սօսեաց Անտառին «Սօսի»ները լուռ եւ յուզումով ունկնդրելով «Էրեբունի» երգը, զրուած տարաբախտ բանաստեղծ Պարոյր Սեւակի կողմէ, նուիրուած Երեւան – Էրեբունիի 2750րդ տարեդարձի հիմնադրութեան. եղանակ՝ Եղուարդ Ցովհաննիսեանի։ Կը մեներգէր Պր· Սերժ Սարեան, եւ ահա մեր «Սօսի»ները սկսան վեր բարձրանալ ու չարժիլ հեղասահ զեփիւռներու նման, դառնալով եւ դարձդարձիկ չարժումներով, յիշեցնելով մեր երբեմնի նուիրական անտառին սօսափիւնները։

Գեղեցիկ եւ տպաւորիչ էր պահակները կիսախաւարին մէջ, բայց աւելի տպաւորիչ պիտի ըլլար եթէ մեր պարուհի–սօսինները իրենք երգէին իրենց մեղմ ձայնով, որպէս սօսափիւն...

Հետզհետէ պարեցին վարդի պարը, շատ քնքշութեամբ։ Մինի–Սօսի վոքքերու խումբերու յայտնաբերումը շատ հաճելի էր նոյնիսկ երբեմն իրենց մանկական նեւրելի սխալանքներով. ժողովուրդը խելայեղօրէն ծափահարեց քաջալերելու համար ոչ միայն այս վոքքրիկները, այլ եւ իրենց դեկավարը, որ տարիներու յամառ աշխատանքով կրցած է իր չուրջ հաւաքել այս երկսեռ պարմանուհիներն ու պատանիները, եւ այս թոնթոչիկ մեր սեւորակ հայկակները. դժուարին աշխատանք մը։

Միջանկեալ երգեցին հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ պուլկարերէն Պր· Պր· Ս· Սարեան, Փէթէր Նիկոլով (պուլկար)։ Մեր երիտասարդները պարեցին «Զկնորսներու պարը» խանդավառ ծափեր խլելով, յետոյ «Քայլ–պար»ը։

Բ· մասը սկսաւ Լէզկինճա ծանօթ կովկասեան ժողովրդական պարով, մեր աղջիկները շատ քնքուշ ձեռքերու, մատնե–րու չարժումներ եւ արագութիւն ցոյց տուին։ Տղոց պարերուն մէջ ալ շատ նշմարելի էր արագութիւնը։ Հետզհետէ պարեցին Ուզուն–տարա (ինչո՞ւ թրքերէն է...) նաեւ Խորումի, որ ցոյց կուտար 12րդ դարու Աճառ ցեղապետներու կըռուողներուն եռանդուռ պարը. մեր տղաքը շատ խանդավառօրէն պարեցին։

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան երգեց «ես իմ անուշ»ը, «երեւան»ը, հետզհետէ երգեց Ֆրանսերէն շատ հաճելի երգ մը։ Պէտք է ըսել որ մեծ արուեստով երգեց նաեւ «Հօ՛յ նար»ը։ Եթէ մեր մեներգուհին ընկերանար նաեւ «Հօ՛յ նար» խըմբապարին, շատ գեղեցիկ պիտի ըլլար։

Հետզհետէ լսեցինք ու վայելեցինք Գայեանէ, Ծաղկեփունջ աղջիկներու քընքուշ խմբապարերը, նաեւ Հովիւներու պարը, հովասաբինդին մելամոյշ ընկերակցութեամբ եւ տղաքը լաւ մարզուած էին։ Բացումի պահերն ալ տպաւորիչ էր։

Օր· Պաղըճեանի «Ոսկեհատ» մենապարը յաջող էր եւ անուրանալի է այս երիտասարդ օրիորդին յառաջդիմութիւնը իր ձեռքերու եւ մատներու քնքուշ չարժումներով։ Միայն թէ պիտի թելադրէինք որ օրիորդը ուրիշ նոր պարերով ալ ներկայանար։

Հետզհետէ «Հօ՛յ, իմ նազանի եարը» նաեւ «Քոչարի» բոլորիս ծանօթ պարերը, միանգամայն քնքուշ եւ աչխոյժ։ Իսկ յայտնութիւն մըն էր Պր· Քարանֆիլեանի «Վայրկի ծաղիկ»ը, «Ո՛հ, ի՛նչ անուշ»ը (Կոմիտաս) նաեւ «Հայաստան»ը (Կոմիտաս)։ Պր· Քարանֆիլեան արժա–նացաւ «պիս»երու, բայց ժամանակը չատ յառաջացած էր։

Պարախումբը ունէր իր հայկական տարազներով հայկ· գործիական երաժշտութեան նուագները։

Տիկին Տէտէեանի երգերուն դաշնակով կ'ընկերանար Օր· Այտա Ֆէրնանտէզ, իսկ միւս երգիչներուն՝ դաշնակահարուհի Օր· Մայտա Մարզարեան։

Պարուհիներուն հագուստները փոփոխական էին եւ ճաշակով կարուած։ Աղջկանց տարազները չնորհալի կարուած էին եւ ճերմակ հագուստներն ու կարճ ճերմակ շղարշները՝ վայելուչ։

Տիկին Պաղըճեան, Քոլոյեան եւ Օր· Մինթճանճեան իրենց կարելին ըրած էին տարազները չնորհալի ներկայացնելու համար։

Հանդէսի վերջաւորութեան ամբողջ երկսեռ պարախումբը, նուագախումբը, դաշնակահարուհիները, երգիչներն ու երգչուհիները չարուեցան բեմին վրայ, որոնց առջեւ կանգնած Տիկին Քիւթիկեան նախ Ֆրանսերէնով եւ յետոյ հայերէնով ղրաւոր իր չնորհակալութիւնները յայտնեց Ֆրանսական վեհանձն կառավարութեան, Բարեգործականի եւ մանաւանդ անոր Երիտասարդաց Միութեան, Հայաստանի Մշակ· Կապի Կոմիտէութեան եւ բոլորին, որոնք օգտակար հանդիսացան այս ձեռնարկի յաջողութեան։ Նաեւ Հայաստանէն այս առթիւ ժամանած Պր· Ռաչիտեանին, որ իր փորձերու ընթացքին ցուցմունքներ եւ թելադրութիւններ ըրած է, ինչ որ նկատի պիտի առնէ յառաջիկային։

Այս բոլորէն վերջ Պր· Փրէնկեան բեմ հրաւիրեց Հայաստանէն ժամանած Պր· Վարդգէս Ռաչիտեանը, որ իր չնորհակալութիւններէն վերջ, Տիկին Յասմիկի յանձնեց Հայաստանէն բերած Սեւանի նկարը չրջանակի մէջ առնուած, պարուհիներու եւ պարողներու կողմէ ըմպանակ մը եւ ծաղկեփունջեր տուաւ Տիկին Յասմիկի։

Կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ նոր յայտագրերով։

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ–ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Հրամմեր ես, կարծեմ անիկա ալ ինծի պէս մասնաւոր հակառակութիւն մը չունի տիկին Սաթէնկի հետ։

— Չեմ դիտեր, բայց ամէն պարագային կ'ուզեմ տեսնել, թէ ի՞նչ պիտի պատմէ...

Նոյն միջոցին երիտասարդ խմբապետը ներս մտաւ եւ դլխովը ողջունեց ներկայ տիկիններուը։

— Հոս մօտս եկուր, ըսաւ Շաղիկ Նորենին, սանկ նստէ, քեզ հարցնելիք ունիմ։

— Շատ աղէկ, տիկին, պատասխանեց Նչանիկ չափազանց դոհ մնալով իրեն ընծայած կարեւորութենէն։

Եւ բազմեցաւ թաղականին կնոջ քով։

— Բայց նախ խօսք տուր որ բան մը պիտի չծածկես, ըսաւ Շաղիկ։

— Ըսէք թէ ի՞նչ է խնդիրը։

— Առաջ խօսք տուր։

— Շատ աղէկ, կը խոստանամ, կ'ըսէ խմբապետը։

— Լաւ, հիմա մէկիկ–մէկիկ, ըսէ ինչ որ ինծի պատմեցիր տիկին Սաթէնկի մասին։

Նչանիկ վարանեցաւ։ Զղաց, որ անախորժ դիրքի մը մէջ կը դնէին դինքը եւ դղջաց անդիտակցաբար խօսք տուած ըլլալուն համար, սակայն ուշ էր։

— Բայց կարծեմ կարեւոր բան մը չըսի, պատասխանեց։

— Կրկնէ, ինչ որ պատմեցիր, պնդեց Շաղիկ։

— Նշանակութիւն ունեցող բան մը չէ։

— Ինծի համար մեծ նշանակութիւն ունի, քանի որ հոս չհաւատացողներ ու դիս խաբեբայ ստախօսի մը տեղ դնողներ կան։

— Ես ատանկ բան չըսի, բողոքեց տիկին Նուարդ։

— Զըսիր, բայց ատիկա հասկցնել կ'ուզէիր...ինչ որ է, պատմէ տեսնենք, ո՞ւր հանդիպեցար անցած չաբաթ, կէսօրէն եաքը տիկին Սաթէնկի։

— Բեթա, Շիտակ ճամբուն վրայ... սակայն ի՞նչ նշանակութիւն ունի։

— Առանձի՞ն էր։

— Այո, առանձին էր։

— Շիտակ ճամբուն ո՞ւր տեղը տեսար։

— Բայց, տիկին, դիս պարզապէս հարցափորձէք կոր, պատասխանեց խմբապետը լանդալով ու ջանալով լանդիրը կատակի դարձնել։

— Կ'աղաչեմ, լրջօրէն պատասխանէ, այս տիկինները բոլորն ալ քեզ մտիկ կ'ընեն անհամբեր։

— Շնորհակալ եմ ինծի եղած այս պատիւին համար, բայց արժանի չեմ ատոր, որովհետեւ արտաքոյ կարգի բան մը չունիմ պատմելիք։

— Լաւ կը յիշեմ, որ ըսիր թէ՝ Պոն Մարշէի կողմերը հանդիպեր ես իրեն, ըսաւ Շաղիկ, կ'ուրանա՞ս։

— Քաւ լիցի, ինչո՞ւ պիտի ուրանամ, այո, այդ տեղուանքը տեսայ տիկին Սաթէնկը։

— Ցետո՞յ...

— Շարունակութիւնը վաղուան թիւով, պատասխանեց խմբապետը, որ միշտ կ'աշխատէր լուրջ դոյն մը չտալ իր խօսքերուն։

— Կ'աղաչեմ կատակ մի ըներ, միւսիւ Նչանիկ, յետոյ տիկին Սաթէնկ ո՞ւր մտաւ։

— Պոն Մարշէի դէմը դանուած չաքարավաճառի խանութ մը։

— Ի՞նչ է խանութին անունը։

— Անունը կարեւորութիւն չունի։

— Ընդհակառակն շատ կարեւոր է։

—Բայց, տիկին, ինչո՞ւ կը ստիպէք դիս, որ ձրի ռեքլամ մը ընեմ օտար չաքարավաճառի մը։ Մենք խմբապետներս, այդ տեսակ ռեքլամներու համար մասնաւոր սակագին ունինք։

— Ուրեմն ես ըսեմ անունը, դոչեց Շաղիկ, Թուլամիէի փաթիսըըրին մտեր է։ Ըսէ՛, այնպէս չէ՞, Նչան էֆէնտի։

Խմբապետը տեսաւ որ յանկարծ պարոն Նչանիկը էֆէնտիի փոխուեցաւ եւ այս փոփոխութիւնը հաճոյ թուեցաւ իրեն ու դլխու հաստատական չարժումով մը ըսաւ։

— Այո, հոն մտաւ։

— Տեսա՞ք հիմա, դոչեց տիկին Շաղիկ յաղթականօրէն նայուածքը ուղղելով Նուարդին։

— Սակայն ի՞նչ կ'ելլայ ատկէ, պատասխանեց միւսը։

— Կ'երեւայ, որ դուն չես դիտեր Թուլամիէին ինչպէս տեղ ըլլալը։

— Կը խոստովանիմ, որ չեմ դիտեր։

— Պարզապէս ժամադրավայր մըն է։

— Կրնայ ըլլալ, բայց ատիկա բան մը չապացուցաններ։

— Դեռ պատմութեան չարունակութիւնը մտիկ ըրէ, պատասխանեց Շաղիկ, չարունակէ, Նչան էֆէնտի։

— Կարծեմ լմնցաւ, պատասխանեց երիտասարդը, որ այժմ կը սկսէր յայտնապէս նեղուիլ այս հարցաքննութենէն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ԾՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 *Մայիս*, Համբարձման *տօնն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ ժամը* 10*ին:*

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Նոր Սերունդը, Հայ Ազգ· Մխիթարեան Տիկնոջ Քնար Մուրատեանի եւ զաւակներուն իրենց նուէրներուն առթիւ:

×

Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն նոյնպէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ ըրած նուիրատուութեանց համար:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբ· Արամ Պատմաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի·—

Տիկին Աւրինէ եւ Տոքթ· Սոնիա Պալեան 100 *ֆր·, Պ· Նշան Տիրատուրեան* 100 *ֆր·, Պ· Վէհնան Ալուլեան եւ զաւակները* 100 *ֆր·, Պ·Պ· Պարզեւ Փափազեան եւ Գալայճեան* 50*ական ֆր·, Պր· Քէհիեան* 30 *ֆրանք:*

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ· ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ· վարչութեան

Նոյն օրը, արաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք դեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 ֆր·

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՔԱՆՆԷՆ, Պ· Գաբրիէլ Գալայեան եւ Օր· Ս· Գալայեան 100 *ֆր· կը նուիրեն Փարիզի Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ* 100 *ֆր· Աղքատախնամին, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ քրոջ՝*

Միրէյ Գալայեանի

մահուան տարելիցին առթիւ եւ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

Եպրուհի Գալայեանի

մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի:

×

Նոյն ախուր առթիւ, Զաքիկեան ընտանիքը 100 *ֆր· կը նուիրէ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ իրենց քրոջ զաւկին եւ քրոջ յիշատակին:*

(Գումարները ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին
HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈՋԼԻՔ ՓՐԱՆՋԵՍՓԻ
(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ վալ-տը-Մառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ — *Կ'երգէ* ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԿ

Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
Մուտք 25 ֆր· Պատշաճ զգեստ.
Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել·— 368–82–66 *եւ* 368–61–35

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)
ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
(ժողովրդական երգերով եւ կոմիտասէն, Սայաթ-Նովա եւ Տիգրանեան)

Դաշնակահար՝
ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :
BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով
Նախաձեռնութեամբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկերակցութեան, եւն·, եւն·:

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆԴԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՑԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱՏԼԻՆ ԵՍՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծին գործերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻԻՆ
Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ
Կը նախագահէ Զ· ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին Տիկին ԼԻԻՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ· Ս· ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՊՈՒՒ. ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մառեան սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:
Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր· Յանձնախումբը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ երեք – շաբթի 9 *Մայիս երեկոյեան ժամը* 9*ին Մշակոյթի Տան մէջ,* 12–14, *Ռիւ Սէն – Պազիլ:*

*ՀԱՄԱՀԱՐԲԵՐԴԻՒԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամականն ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն (*6 *Մայիս) սովորական հատաքաղաքը: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:*

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30*ին Տիկին Գալուստեանեանի բնակարանը* 22, *Ռիւ Լաւուազիէ, Քաչան:*

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13*ին Շաբաթ ժամը* 15*ին, Ս.Գարոնեան սրահը:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԿԻՐԱԿԻ
7
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
7 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·410

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.410

ԹԱՓ ՏԱՆՔ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

—0—

«Հայրենիք»ի Ապրիլ 29ի թիւին մէջ պիտի կարդաք Փարիզի մեր պաշտօնաթերթ «Յառաջ»ի 13 Ապրիլի թիւէն արտատպուած թղթակցութիւն մը՝ «բողոքի եւ հոգեյին պահանջ»ի այն հանրաժողովին (միթինկ) մասին, որ տեղի ունեցած է Փարիզի մէջ, 11 Ապրիլ 1972ին, — Սրբ. Մխիթեան Նախայաղ Պողպորեան Ազգապետութեան առիթով :

Հանրաժողովի էութեան եւ տարողութեան մասին բաւարար տեղեկութիւն կուտայ արդէն թղթակցութիւնը : Հետեւաբար, մենք պիտի մեկնինք երեւոյթէն՝ ընդհանուր կարգ մը խորհրդածութիւններու եւ հաստատումներու համար, որոնք պիտի ունին տարատփիւռ հայ երիտասարդութիւնը իր քաղաքական ճախաձեռնութիւններու մէջ աւելի ներգործօն տեսնելու մեր պահանջին եւ անհրաժեշտութեան հետ :

Փարիզի հանրաժողովը նախ կը մղէ դէպ չէզոք դնելու այն արհնութեան եւ պայծառատեսութեան վրայ, որով չորած է Հայ Դատի Յանձնախումբը՝ իր ղեկին ու պահանջները պատեհ վայրկեանին կամ պատշաճ առիթով ներկայացնելու համար հայ եւ օտար հանրային կարծիքին :

Ատեն է, արդարեւ, որ Հայ Դատի ծանօթացման, արժարծումին եւ հետապնդումին լծուած մեր բոլոր յանձնախումբերը, ամէ՛ն տեղ՝ ուր մասնաւոր պատասխաններ չկան վարանելու, այս կարգի ակտիւներ օգտագործելու արհնութիւնը ցոյց տան : Որեւէ ցոյց, հանրաժողով կամ քաղաքական արտայայտութիւն՝ իր հետապնդած նպատակին մէջ ա՛յնքան աւելի կը յաջողի, որքան ճիշդ ընտրութիւն կը կատարէ ժամանակի, սուիքի, վայրի ու ղեկավարութեան տեսակէտով :

Անկախ քարոզչական մնայուն եւ ընդհանուր աշխատանքներէ, որոնք Հայ Դատի յանձնախումբերու գործունէութեան պիտին մէջ կը մնան միշտ, Հայկ. Արտասահմանի մեր գաղութներուն մէջ գոր – ծող նամանաւորինակ միութիւնները կամ յանձնախումբը՝ հրապարակային բացառիկ ճախաձեռնութիւններով պէտք է ղեկավարեն Հայ Դատին՝ թէ միջազգային հանրային կարծիքին, թէ ազգային – քաղաքական մեր պահանջներու ներկայութեան ամէնօրեայ ապրում ու գործ է մեզի համար, թէ ներկայ ժամանակի պահանջներուն հետ :

Երիտասարդութիւնը առհասարակ արդէն է իր նկատողութեանց եւ բծախնդրութեանց մէջ, երբ կը նախընտրէ տարին երկու կամ երեք անդամ հանրաժողովներ կազմակերպել միջազգային սրահներու մէջ, ազդեցիկ օտար դէմքերու մասնակցութեամբ եւ առաւելապէս օտար հասարակութեան ներկայութեան, քան երեսուն հատ քոյթ ունենալ միու – թենական հատ հատ ներկայացուցիչներու մէջ, զրեթէ միշտ նոյն դասախօսներով եւ հայ ունկնդիրներու մասնակցութեամբ :

Նոր սերունդը չատ աւելի առողջ, իրատես եւ գործնամիտ է այսօր՝ Հայ Դատի մասին ամէն խօսք իմաստի մը եւ արդիւնքի մը հասցնելու տեսակէտով : Իր այս յատակատեսութեամբ ալ, իրաւունք ունի հաւատալու՝ թէ արտաքին ու մեւական մասը քարոզչական գործունէութեան, պէտք է իր կարգին տպաւորէ եւ ազդէ, անկախաբար էութենէն :

Քիչ մը ամէն տեղ, կարգախօսի ենք վերածած Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան ընդհանրացումի հրամայական պահանջը :

Մեր հաշուոյն, չենք կրնար երեւակայել հայ երիտասարդութիւն մը՝ որ իր ազգային ինքնութիւնը կարեւոր արժէքորել··· առանց քաղաքական մտածողութեան եւ համապատասխան հետաքրքրութիւններու, իր ազգային շրջապատին թէ քաղաքական ընդհանրականութեան մէջ :

Լեզուական, մշակութային, հանրային եւ այլ մարզերու մէջ՝ այդ երիտասարդութիւնը կրնայ տկար կամ խոցելի կէտեր ունենալ· կրնայ նոյնիսկ օտարախօս դարձած ըլլալ պայմաններու բերումով : Սակայն, երբ քաղաքական հետաքրքրութիւններ ունի եւ յատկապէս իր ժողովուրդի քաղաքական դատին ճանաչումը՝ կրնայ ձայն, ուժ ու փաստական կշիռ դառնալ ամէն գործունէութեան մէջ որ աղերս ունի Հայ Դատի հետ :

Մշակութային, երիտասարդական, ուսանողական եւ համալսարանական միութիւններու մէջ հազարաւորնե՛ր ունինք, որոնք որակ կրնան դառնալ եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնել մօտաւոր ապագային, եթէ միանգամ ընդմիշտ թօթափեն այն թիւր ու սահմանափակ մտածողութիւնը՝ թէ ··· քաղաքական հարցերու հետաքրքրութիւնն ու հետապնդումը պարտադրաբար կուսակցութիւններո՛ւ գործ է միայն եւ իրենք կրնան հանդիսա մրափել մէկ կամ միւս միութեան բաղկացուցիչն վրայ···

Հայ Դատի քարոզչական բաժնին մէջ գերազանցապէս կենսական դեր ունին կատարելիք մեր նոր եւ նորագոյն սե – րունդները :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊՈՒԷՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

—0—

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր, որ Պուէքրէշ ժամանած էր առջի օր, Ջաուշեսքուի հրաւէրով, հանդիպումներ ունեցաւ ռումէն առաջնորդներու հետ :

Տիկին Մէյրի կարծիքով Ռումանիա իր այցելութիւնը ցոյց կուտայ, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն մէջ յառաջդիմութիւն մը արձանագրուած է : Ընկերային եւ քաղաքական տարբեր կարգու սարքերը արգելք պէտք չէ դառնան համագործակցութեան, ժողովուրդներու միջեւ :

Ռումանիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Մուրէսանը, իր կարգին, պարզեց Պուէքրէշի տեսակէտը Մերձաւոր Արեւելքի հարցին մասին : Ռումանիան կ'ուզէ, որ գործադրուի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբերի որոշումը : «Կարեւոր է, նկատել տուաւ ան, որ իսրայէլեան ուժերը քաշուին գրաւուած արաբ հողերէն, միեւնոյն ատեն չբլանի բոլոր Պետութիւններն ալ իրաւունք ունին անկախ, զերազանց Պետութիւններ ըլլալու իրենց ամբողջական սահմաններուն վրայ : Պաղեստինցի ժողովուրդին հարցն ալ պէտք է կարգադրուի, առեղծելով անհրաժեշտ պայմաններ, որով ան ապրի իր փափաքներուն եւ ձգտումներուն համաձայն :

Տիկին Կոլտա Մէյրի Ռումանիա այցելութեան առիթով այն կարծիքը յայտնուեցաւ, կարգ մը չբլանակներու կողմէ, թէ Իսրայէլի վարչապետը Ռումանիոյ մէջ հաւանաբար խօսակցութիւններ ունենայ արաբ բանագնացներու հետ : Արդէն Թել Աւիվի մէջ, մեկնումի նախօրէին, վարչապետը նկատել տուած էր, թէ պատրաստ է հանդիպում ունենալու արաբ բանագնացներու հետ որեւէ ժամանակ : Այսուհանդերձ, չարաթաւերը չլինի, դեռ նման հանդիպման մը մասին տեղեկութիւն չկար :

Նկատելի է, որ խորհրդային մամուլը, ձայն–պատկերասփիւռը լուրթեամբ կ'անցնին Մէյրի Պուէքրէշ այցելութեան վրայէն :

Աւելցնենք, որ Ռումանիոյ Հրեաներու թիւը մօտ հարիւր հազար է :

ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Թուրքիոյ նախագահը, առջի օր, կը ստորագրէր երեք երիտասարդ ձախա – պաշտներու մահավճիռը : Նոյն պահուն էր, որ չորս երիտասարդներ կ'առեւանդէին ճամբորդատար օդանաւ մը պահանջելով, որ ազատ արձակուին մահապատիժի դատապարտուած անձերը : Անդրա կը մերժէր ընթացք տալ պահանջին :

Շարաթ առաւոտ ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ լուսարարին մահապատիժը դործադրուած է : Գնդակահարուածներն են Տենիզ Կեզմիչ, 24 տարեկան, Եուսուֆ Ասլան, 25 տարեկան եւ Հիւսէյին Ինան, 21 տարեկան : Պատերազմական վիճակի հռչակումէն ցայսօր, այսինքն՝ մէկ տարուան մէջ, առաջին մահապատիժի դործադրութիւնն է :

Թուրքիոյ Ներքին նախարարը՝ Ֆերիտ Ռուպաթ, Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց, թէ Զօր· Էքէնի դէմ կատարուած մահափորձին մասնակիցները չորս ծայրեղ ձախապաշտներ են, բոլորն ալ ուսանող Անգարայի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌի դայթակղեցուցիչ տեղեկագրէն եմք, ալ աւելի դայթակղեցուցիչ տեղեկագիր մը հրապարակուեցաւ որ կը վերաբերի Ֆրանսայի հիւանդանոցներուն եւ հոն գործադրուած չահագործութեանց : Գլխաւորապէս պէտք է «մարդկայնացնել» մթնոլորտը եւ հիւանդին հանդէպ վերաբերումը բայց կան նաեւ չատ ծանր ամբաստանութիւններ բժիշկներու «առեւտրական» կարգադրութեանց մասին :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ելոյթ մը ունեցած է Իւ· Տէ· Էռ·ի կեդր· Կոմիտէի լիակատար նիստին եւ չէչտած թէ պէտք չէ «միջակ յաջողութիւն մը ձախողութեան վերածել», ակնարկելով հանրաքուէին արդիւնքներուն : Կը յուսայ որ մինչեւ 1973 իր կուսակցութիւնը պիտի կրնայ վերադնել կորսնցուցած ձայները : Կը խոստանայ նաեւ պատժել դայթակղութեանց բոլոր պատասխանատուները բայց նուազ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Սրբ· Մխիթեան ոտնաղնդակի ախտյենական մրցաշարքը կը չարունակուի : «Արարատ» մրցելէ ետք Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի եւ «Տորպեդօ»ի հետ, Ապրիլ 4ին եւ 15ին, իր երրորդ մրցումը կատարեց Մինսկի մէջ, տեղւոյն «Տինամօ» խումբին դէմ :

Մրցումը սկսաւ օտար մարզիկներու յարձակողականով : Սակայն, չուտով տեսնուեցաւ, որ Արարատցիները ընտրած են զօրաւոր հակայարձակման խաղաձեւը, որու շնորհիւ լարուած կացութիւն կը ստեղծէին միշտ մրցակիցի բերդին կեդրոնը եւ երկու կողքերուն վրայ :

Խաղի 60րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան ձախ ծայրէն առաջ անցնելով, խաղի կը բերէ երկու յետսապահները եւ դրնդակը կ'ուղղէ դէպի բերդ, սակայն, խաղացողներէն մէկը դուրս կը հանէ բերդի պիծէն : Անկիւնէն կը հարուածէ Իշտոյեան եւ Ս· Բոնդարենկօ կը նշանակէ «Արարատ»ի կոլը : 76րդ վայրկեանին մրցակից խումբի յառաջապահը կը յաջողի գլխու հարուածով կոլ մը նշանակել, որով խաղը վերջ կը գտնէ 1–1 արդիւնքով :

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Պելժիոյ մէջ, Կանտի մօտերը խումբ մը հայ ուսանողներ (Փարիզէն) կառքի ծանր արկած մը ունեցած են, Մայիս մէկին ժամը 18·30ին : Կառքին մէջ կը գտնուէին.—

Արամ Զօրլու, 19 տարեկան որ մեռած է հիւանդանոց հասնելուն պէս : Սարգիս Էօրնէֆ, որ մեռած է քանի մը օր յետոյ (Մայիս 5), Թիրայր Տուհաճեան, որ վիրաւորուած է եւ կը պտնուի Լաքրէնի (Կանտի մօտ) հիւանդանոցը բայց կեանքը վտանգուած չի նկատուիր :

Կառքին մէջ պտնուող միւս երկուքը չատ թեթեւ կերպով վիրաւորուած են (Պօղոս–Հերման Համբլեան եւ Օրիորդ մը) :

վճռական էր ձայն – պատկերասփիւռի նկատմամբ :

ՓԱԼԵՐՄՕ (Սիկիլիա) ճգմուած է Ալիթալիա ընկերութեան ՏԷ–ՍԷ–8 մկ օդանաւը 117 հոգիով, որոնց 9ը՝ անձնակազմը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ լոյս տեսաւ գրքոյկ մը, ուր տեղ գտած են Մաոյի մտածումները : Գրքոյկին մէջ յիշատակուած է Ջինսատանի առաջնորդին մէկ յայտարարութիւնը 1964ին, ըստ որուն ինք քաղքենի ծագում ունի, յեղափոխութեան մէջ մտած է անձանօթ պատճառներով, քարոզած է Քանթի դաղափարախօսութիւնը :

ԿԻՊՐՈՍի Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ, յայտարարելով, թէ այդ քայլը առած է հարկադրաբար : Աթէնք պահանջած էր Մակարիոս Սրբ·է, որ վերակազմէ կառավարութիւնը եւ դուրս ձգէ Քիւրիանուն, Արտաքին նախարարը :

ԵԳԻՊՏՈՍի նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ, ինչպէս նաեւ Լիբիոյ առաջնորդը՝ Գնդ· Քատաֆի, Ալժէ ժամանեցին տեսակցելու համար նախագահ Պումէտիէնի հետ : Համաձայն կարգ մը աղբիւրներու՝ նախագահ Սատաթ Ալժէէ եւրք Պաղտատ պիտի այցելէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՄ նախարարը Մոսկուա կը գտնուի ուր կը քննուին Ֆրանքեւխորհրդային առեւտրական եւ արեւտրական փոխանակութեանց տասնամեայ ծրագրին կէտերը :

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԲԱԶՄԱՆԱԻԱՊԵՏ

—o—

Որքան առեն որ հայկական ալիւռքը՝ չունենար մխացեալ ճակատէ կազմուած իր կեդրոնական Մարմինը, մեր գործերը պիտի նմանին մէկէ աւելի նաւապետ ունեցող նաւու մը գործերուն:

Անխուսափելի պիտի դառնան ամուլ մրցումները, զուր պիտի վատնուին հակայական գրամագլուխներ, չինելու համար մէկէ աւելի եկեղեցիները, գպրոցներ վայրերու մէջ, որոնք կրնային իրենց պէտքերը հոգալ միայն մէկով:

Ժամանակը ոսկի է, ասացուածքը իմաստութենէ բխած եզրակացութիւն մըն է. մենք պէտք է կանուխէն իմանանք այդ իմաստութեան ոգին եւ արժէքը եւ տնտեսենք մեր ժամանակը եւ քրտինքը:

Ինչ որ ալ ըլլան հատուածական եւ բանուանական տարբերութիւնները, տեղ մը մեր մտածումները կը նոյնանան, ու կրնանք դիւրաւ հասկնալ դիրքը, եթէ լայնամտութիւնը առաջնորդէ մեզ:

Հիմնական քանի մը հարցեր արդէն կը մօտեցնեն մեզ իրարու:

Ասոնցմէ առաջինը մեր քանակը եւ ցեղը սփիւռքի մէջ անկորուստ պահելու տեսակէտն է:

Այս հարցին մէջ չկան երկու Հայեր որ տարբեր կարծիք ունենան:

Բոլորն ալ կ'ընդունինք, որ գպրոցներ պէտք են մեզի, սերունդը Հայ պահելու համար:

Այս տեսակէտը վէճ չի վերցներ: Եւ սակայն իրերամերձ թաղամասերու մէջ կը բարձրացնենք երկու գպրոց, կը վարձենք ուսուցիչներ, մրցումի մէջ կը զետնուինք իրարու հետ չատ աշակերտ ունենալու համար:

Ու կը պատահի այն, որ երկու վարժարաններու մէջ հաւաքուած աշակերտութիւնը դիւրաւ պիտի կրնայինք աշակերտ դարձնել մէկ վարժարանի, քան ուսուցչի տեղ, օրինակ, պահել տասը միայն, ընել նիւթական խնայողութիւն – ներ եւ չծանրաբեռնել թէ՛ մեր պիւտճէն եւ թէ ծախքերը ծնողքներու:

Շատ անմեղ մրցակցութիւն նկատուած երկու գպրոցի դրութիւնը, սակայն, կը առեղծէ նոր բարդութիւններ: Յանկարծ ծայր կուտան աննպատակ քարոզչութիւն – ներ այս երկուքէն մէկուն հասցէին:

Այս քարոզչութիւնը նպատակ ունի մրցակցութեան մէկ յաղթական դուրս գալու միտք մը, որ ըստ երեւոյթին դնահատելի, ըստ էութեան կը դառնայ ախտաւոր, ու սիրոյ եւ գործակցութեան փոխարէն կը առեղծէ վէճ ու տեւելութիւն:

Այդպէս պիտի չպատահէր, եթէ մեր գպրոցները դանուէին Մխացեալ ճակատով կազմուած համազգային մէկ կեդրոնական Մարմնի մը վերին հեղինակութեան ներքեւ: Այդ մարմնի կողմէ մշակուած կրթական ընդհանուր ծրագիրը մը պիտի դառնար բոլորին կողմէ ընդունելի, ու հայ վարժարաններու վրայ պիտակներ պիտի չդրուէին:

Ծնողքները անվարան պիտի ղրկէին իրենց փոքրիկները դպրոց, մտածելով որ հայ կրթարան մըն է ան, ուր պաշտօնավարող ուսուցիչները կ'առաջնորդուին բարձակապէս ազգային ոգիով: Պետու – թեան կողմէ ճանչցուած եւ ծրագրով Համազգային կեդրոնական Մարմնի մը հակակչռին ենթակայ վարժարան մը կամ վարժարանները միակ նպատակ մը ունին. հասցնել ամէն բանէ առաջ գեղին հանճարին ու ապագային հանդէպ պաշտաճարին ու ապագային հանդէպ պարտքն ունեցող սերունդ — ուսում Հայեր:

Այս կարեւորն է որ չենք ուզեր իմանալ ու կ'ընենք անտեղի մրցումներ, կը ստեղծենք ճակատ ու ճեղքուած ու յետոյ կը մտածենք միացեալ ճակատի մասին:

Նման վարժարաններու համար նչա – նակուած կրթական մշակներ պէտք է ըլլան ամէն բանէ առաջ ասպարէզին պահանջները լրացնող անձեր, ձեռնհաս, նըկարագրի տէր ու սերունդի իրաւ դաստիարակութեամբ մտահոգ:

Հիմնական հարցին մէջ մտածել նոյն ձեւով ու գործնականին մէջ կատարել չեղումներ՝ հետեւանք մէկէ աւելի նաւապետներով նաւը վարելու քաղաքականութեան:

Գրեթէ նոյն տեսակէտը ունինք նաեւ ազգային մեր պահանջներուն, այսինքն Հայ Դատի համար:

Բոլորս ալ կ'ընդունինք, որ դրաւուած են մեր հողերը եւ աններելի ղրկանքներ եղած են մեզի դէմ: Երբ ափրիկեան Զուլուներու տրուեցաւ ազատութիւն, հարկ էր տալ այդ ազատութիւնը սփիւռքի տարածքին ցրուած մէկուկէս միլիոն Հայերու եւս, իրենց պապենական հողերուն վրայ:

Չկայ Հայ մը, որ տարբեր կարծիք ունենայ այս մասին:

Ինչպէս չկայ Հայ մը, որ չընդունի, թէ ունինք ներկայիս հայրենիք մը, որ իր սահմաններուն մէջ ներքին եւ արտաքին տարածքի վրայ ցրուած իր զաւակները ի վիճակի չէ, ներկայ իր հողերով կերակրելու:

Ուստի, ընդարձակուած եւ հզօր հայրենիքի մը դաղափարը լռելեայն դէմ, սրտախօսիկ է ամէն Հայու համար:

Զարմանալին այն է, սակայն, որ այսքան լուրջ կերպով ընդունուած տեսակէտ մը կեանքի մէջ իրականացնելու համար կը փնտռենք դանազան ուղիներ, ու յաղնեցնող եւ ամուլ վէճեր կը ստեղծենք այդ առթիւ:

Շատ դժուարալոյծ կարծուած կնճիռները իրենց լուծումը ստացած են, երբ մարդիկ յօժարած են իրարու մօտ դալ, բոլորուիլ մէկ սեղանի չուրջ եւ կարծիքներու փոխանակութիւն ունենալ:

Կարծիքներու այդ փոխանակութեան ընթացքին է, որ պիտի դտնուի միջոց մը միասնական եւ միաճակատ գործունէութեան:

Այս հիմնական խնդրին մէջ եւս տարբեր են ահա մեր ուղիները: Ու անջատուող ուղիները կ'երկարին կեդրոնախոյս կէտերու:

Մին կը դիմէ դէպի լուսաւոր բարձունք մը, երկրորդը՝ նոյնքան լուսաւոր հարթավայր մը, բայց միշտ հակադիր կէտերու յանդող:

Լուրջ քննութիւն մը պիտի ցոյց տար, որ գործիչներու, դեկավարներու եւ գործողներու պէսպիսութիւնը եւ բազմազանութիւն է դլխաւոր պատճառը գոյութիւն ունեցող տարակարծութեանց:

Հարիւրաւոր մարմիններ ունինք աշխարհի չորս կողմերը: Ամէն դաղութ ունի իր ազգային իշխանութիւնը, իր դպրոցները, իր հատուածական ա – կումբները եւ դպրոցները: Կը գործէ մերթ ընդ մերթ իրաւասութիւններով, առանց են – թակայ ըլլալու քոյր դաղութի մը կամ համայնքի մը ցուցմունքներուն կամ հակակչռին:

Հարստացած են մեր գործունէութեան չրջանները, ուստի առատացած են նաեւ գործիչները: Յաճախ թերահաւ պատրաստութեամբ անձեր են անոնց դեկավարութիւնը ստանձնողներ, որոնցմէ հրաշք սպասել պատրանք պիտի ըլլար:

Փոթորիկներու դէմ նաւ մը կուրծք տալու եւ անվտանգ նաւահանգիստ հասնելու համար իր երեք նաւապետներն ալ նոյն պահուն չեն միջամտեր գործին: Երբեմն քանի մը վայրկեան խորհրդակցութեամբ, համաձայն վտանգին, նաւը կը վարէ մէկը:

Մեր ազգային բոլոր տեսակի գործերը կը վարուին հարիւրաւոր նաւապետներով, մինչ անոնց բոլորին կողմէ կազմուած միակ համազգային Մարմին մը, լայն իրաւասութիւններով օժտուած, պէտք է ներդաշնակօրէն վարէ դանոնք:

Ժամանակ առածը.

Տասը նաւապետ ունեցող նաւակը, չուտով կը հասնի ծովուն յատակը:

Չխարեենք ինքզինքնիս: Սփիւռքը ամէն օր նոր տեղատուութիւններ կ'արձանագրէ: Յոռետեսութիւն չէ ասիկա, այլ իրատեսութիւն:

Ջանանք բոլորիս քունէն նշանակուած կեդրոնական մարմին մը ստեղծել, ու փոթձել լայնամտութեամբ վարել այլեւս մեր գործերը:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

ՇԱՐԺԻ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

« Աղէտներու խորհրդաժողով » մը դուրս եկաւ Նանսիի մէջ, որուն մասնակցեցան բնակչութեան ապահովութեան հետ կապ ունեցող բոլոր կազմակերպութիւններու եւ սպասարկութիւններու պատասխանատուները — հրշէջ, կապ-ելեկտրականութիւն, ժանտարմերի, եւայլն:

Օրակարգի վրայ եղան բոլոր պէտքերը՝ օդի, ծովի, ցամաքի, եւ անոնց առաջքն առնելու ու լաւագոյն ձեւով անոնց դէմ պայքարելու միջոցները: Միայն պատերազմի պէտք է, որ օրակարգի նիւթ չդարձաւ:

Այս ժողովին է, որ Փրոֆ. Մարսէլ Ռուպօ, անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիայի, կատարեալ ահազանգ մը հընչեցուց երկրաչարժի վտանգին դէմ:

— Ֆրանսայի մէջ ծանր երկրաչարժի մը կարելիութիւնը երբեք անհաւանական չէ: Ամէնէն վտանգուած չրջանն է Քոթ ա'Ազիւրը, Քաննէն մինչեւ Իտալական սահման: Եթէ զօրաւոր չարժ մը տեղի ունենայ, ահաւոր պէտք մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ նոր կառոյցները կը չինուին անտեսելով յատուկ յանձնախումբերու թելադրութիւնները, որոնք, դժբախտաբար, պարտադիր չեն օրէնքով»:

Ակաաիրի երկրաչարժէն (1960) եաք, Ֆրանսական կառավարութիւնը կեանքի կոչած է երկու յանձնախումբ, քննելու համար առաջին, թէ չարժի վտանգ գոյութիւն ունի՞ Ֆրանսայի մէջ: Երկրորդ՝ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնուին իրրեւ նախապատրաստութիւն:

Յանձնախումբերը յետ քննութեան հաստատած են, թէ չարժի վտանգը գոյութիւն ունի հինգ չրջաններու մէջ — Քոթ ա'Ազիւր՝ Քաննի արեւելքը, Փրովանս՝ Լքսէն մինչեւ իտալական սահման, փոքր չրջան մը Ալպեաններու մէջ՝ Շամպէրիի ուղղութեամբ, ուրիշ երկու փոքր չրջաններ մէկը Պելֆորի հիւսիսը, մեւսը՝ Փիրէնէ–Ատլանթիք:

Անցեալին, միջին հաշուով, երեսուն տարին անդամ մը չարժ արձանագրուած է Ֆրանսայի հարաւը: 1887ին 600 հոգի մեռաւ Նիսի չրջանին, իսկ 1909ին 40 հոգի Լամպեսի (Փրովանս) մէջ: Անկէ ի վեր, այսինքն 63 տարի, երկրաչարժ տեղի չէ ունեցած:

Վտանգը, տասը տարի, քսան տարի հաք կրնայ երկրաչարժ մը տեղի ունենալ, եւ բլրակներու կողերուն չինուած առանձնատուներ, սիւներու վրայ հաստատուած պանդոկներ եւ ճաչարաններ, դարաններուն վրայ չինուած դեր–արդիական բարձր չէնքեր իրենց մեծ ու փոքր պատրչգամներով քանդուելու եւ փլելու վտանգին կ'ենթարկուին: Ու ասիկա պարզ անոր համար, որ ճարտարապետներն ու չէնք կառուցողները կ'անտեսեն — աւելի ճիշդը՝ կ'ուզեն անտեսել — յանձնախումբերուն թելադրութիւնները՝ ամփոփուած 97 էջերէ բաղկացած դրքոյկի մը մէջ: Ասոնք թեքնիք միջոցներ են, որոնց դարձադրումով չէնքերը կրնան առկալ չարժերուն:

Դրքոյկին հրատարակութենէն ցայսօր միայն պետական նիւթական յատկացումներով չինուած կառոյցներն են — դպրոց, հիւանդանոց, եւայլն — որոնք օժ–

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

6.

Յատակն ամբողջ ծածկուած էր գոր – գերով: Երեք պատերը, մինչեւ իրենց բարձրութեան կէսը, նոյնպէս ծածկուած էին գորգերով: Իսկ գորգերից մինչեւ առաստաղ՝ նուրբ մանրանկարներ էին, որոնք տեղ–տեղ ընդհատւում էին սրածայր կամարաձեւ որմնախորշերով: Պարզէզի որմնախորշերի նման, այդտեղ եւս, չարուած էին սափորներ, բայց աւելի փոքր, եւ ոչ միայն բրոնզից, այլեւ դուռնագարդ կաւից, ճենապակուց, արծաթից:

Աղջիկը պատն ամբողջովին՝ բացառութեան ապակիներով լուսամուտն էր: Այնտեղ կային հազար ու մի չափի օդակաձեւեր, աստղաձեւեր, արեւնաձեւեր, ծաղկաձեւեր՝ բաղկացած մանր ու մեծ ապակիների խայտաբղէտ ներդաշնակութիւնից: Այնքան բազմազոյն էր այդ լուսամուտն իր բազմաձեւ ապակիներով, որ թուում էր հիանալի մանրանկար, որտեղ վառուող գոյները կարծես պայծառ ներկեր լինէին եւ ոչ թէ դրսից թափանցող արեւի լոյսը:

Առաստաղի չորս անկիւններում կային ուռուցիկ քանդակներ՝ բաղկացած եռանկիւնիներից, որոնք ծածկուած էին հայելու կտորներով: Հայելու նոյնպիսի կտորներով էր ծածկուած նաեւ առաստաղի կենտրոնը, որտեղից կախուած էր բրոնզէ մի մեծ ջահ:

Թէ՛ լուսամուտի, թէ գորգերի, թէ պատերի մանրանկարներն այդ բեկբեկուն հայելիների մէջ անդրադառնում էին գոյների ու ձեւերի ամենաանհնար կոտրատումներով:

Սենեակի խորքում, գորգերից մէկի վրայ թեք ընկած եւ թեւն ասեղնագործ մեռաքսէ մի բարձի յենած, այդ հայելիներին էր նայում երիտասարդը: Նրա մօտ, ամօթից չառադունած եւ աւելի դեղեցկացած, դլխահակ նստել էր Թըքուհին: Վերեւից անշարժ կախուել էր ջահը, որի վրայ մոմերը չէին վառուել ահա տասը տարի: Յատակին, կնոջ նստարհած հայեացքի ներքոյ, փռուել էին գորգի անիմանալի նկարները:

Ցանկարծ երիտասարդը նայեց դէպի լուսամուտը եւ բազմարդէտ լոյսն արտացոլուեց նրա աչքերում: Առանց նայելու կնոջը, նա ձեռքը դրեց նրա ձեռքի վրայ եւ չչնջաց.

— Ես կիստլեմ այդին տասը տարուայ մեռած տերեւներէն, ապիլ, թող ուրախ եղնի մեր սիրու տունը: Ես կը նորոգեմ մարդերն ու նորից ծաղիկներ կը ցանեմ էնտեղ, ապիլ, թող զուարթ եղնի մեր սիրու տունը: Ես կը նօսրցնեմ ծառերու ճիւղերն արեւի համար, ապիլ, թող պայծառ եղնի մեր սիրու տունը...

— Հարկաւոր չէ, ապիլ, չկամեցողը երդիք կելնի, էնտից կը նկատէ քեզի: Թող էսպէս մնայ...

— Ես ծառ ու ծաղկի ուստա կը կանչեմ, զարդարել կուտամ այդին, ապիլ: Թող մեր սէրը լաւ անցնի ու լաւի մէջ անցնի...

— Հարկաւոր չէ, ապիլ: Առանց էն էլ դուն չատ ես մխսէ: Ընչի՞ համար: Ես տասը տարով քեզնէն վեհ եմ: Դուն ջահէլ տղայ ես, դուն ընձի չուտ պիտի մահանայես... Էսքանն էլ օր երիր ընձի համար՝ էսքանն էլ հերիք է...

Երիտասարդը ձեռքով փակեց նրա բերանը, որ նա այլեւս չէարուներ, ապա դրկեց նրան եւ նայեց մաքուր–պիտակ ճակատին.

— Դուն տասը երկնքով ընծանէն բարձր ես, անուշ: Տասը տերեւ բացած ծաղիկ ես դուն: Տասը գարուն տեսած աղուներիկ ես դուն...

Թուաց, թէ երիտասարդը մեծ տղամարդ էր, իսկ փարթամ ու լիքը կինը՝ փոքրիկ աղջիկ: Մնալով մի քիչ այդպէս դրկախառնուած, կինը յանկարծ տաղնապով դուրս եկաւ տղայի թեւերի միջից, ձեռքը դրեց սրտին եւ մրմնջաց.

— Գէչ բան պիտի եղնի, ապիլ, սիրտս անհանդիստ է: Մեր սէրը երկան տեւել չի կրնայ: Կնիկ արարածն էսքան երջանիկ եղնելու իրաւունք չունի...

— Մի խօսի, մի ըսէ...

— Դուն պզտիկ ես, դուն չիտես, գէշ բան պիտի եղնի, հոգի...

Տղան մռայլուեց: Նա իր մազերի զանդուրը եւս տարաւ ճակատից, նայեց լռութեան յանդած մոմերին եւ չչնջաց.

— Ընչի՞ մեր սէրը հալածուած ջէյրանի պէս էս տունը մտնէր: Ընչի՞ ամբողջ նայինք մարդոցից ու աչքերից: Ընչի՞, ախր ընչի՞...

Կնոջ աչքերը թրջուեցին արցունքից: Տղան չարունակեց.

— Աչխարքը կը թքէ մարդուց բաժնուղ կնկայ երեսին: Աչխարքը կը թքէ էդ կնկան առնող մարդու երեսին: Մենք իրաւունք չունինք իրար հասնելու, մեր սէրը դողութուն է...

— Ընչի՞, ախր ընչի՞...

(20 – Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

———o———

Ա·

ԱՊՐԻԼ 24Ը

Այս տարի եւս Միլանոյի հայ գաղութը արժանավայել կերպով ոգեկոչեց Ապրիլեան եղեռնը, նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց Միութեան եւ մասնակցութեամբը եկեղեցական, մշակութային եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններուն: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, Հինգշաբթի երեկոյեան, Հայ Տուճի սրահին մէջ կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Բեմին խորքը՝ պատուանդանի մը վրայ դեռեւուած էր նահատակ մտաւորականներու խմբանկարը շրջանակուած դափնեպսակով:

Հանդիսին բացումը կատարեց Պր. Հերմոն Բամպակեան, շեշտելով թէ Ապրիլեան եղեռնի տարեդարձը դարձած է այլեւս սուգի օր մը ըլլալէ· անիկա կը հանդիսանայ նաեւ յոյսի եւ վերազարթնումի օր մը, որովհետեւ մեր նահատակներու զոհողութիւնը ի զուր չանցաւ· անոնց թափած արիւնէն յարութիւն առաւ հայրենիք մը որ շնորհիւ իր զաւակներու քրտնաթոր աշխատանքին օր ըստ օրէ մեծ նուաճումներ կ՚արձանագրէ բոլոր մարդերուն մէջ եւ իր մաղնիսական ձգողութեամբ մեր բոլորին հայեացքը կը սեւեռէ դէպի Արարատի սպիտակափառ գագաթը: Ապա՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն ու նաեւ մեր ժամանակակից պատմութեան «երկրորդ Վարդանանց»ին — Սարգարապատի յաղթի եւ անյայտ հերոսներուն՝ որոնք իրենց պիտակից մահով ստեղծեցին մեր հայրենիքը «երկկ չքնայուած, այսօր ինքնավար»:

Երջանկախօսութիւնը երկեց Նահատակաց Ոգերգը, որմէ վերջ Պր· Տրդատ Տէմիրճեան կարդաց ինքնագիր քերթուած մը — Դամբանական — նուիրուած օրուան յիշատակին: Ապա՝ Պր· Յակոբ Պաղունի՝ Փարմայի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսքերէն իր խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդութեան, ըրաւ պատմական սուգ ժամանակին Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայութեան դժնդակ կացութեան, նամանաւանդ դաւառներու մէջ տեղի ունեցող ասպատակութիւններուն, պարբերական ջարդերուն եւ Իթթիհատի հայատիպ քաղաքականութեան: Նշեց ազատագրական չարժումները, ինքնապաշտպանութեան պայքարները, համաշխարհային առաջին պատերազմը, որմէ օգտուելով Իթթիհատական կառավարութիւնը գործադրեց ներկայ պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը ի վնաս հայ ժողովուրդին որ յանդեցաւ 1914–1918ի Ապրիլեան մեծ ջարդին մեղմէ խլելով մէկուկէս միլիոն զոհեր եւ մեր մտաւոր բանականութեան ընտրանին: Թուրքիոյ պարտութենէն եւ Սարգարապատի հերոսամարտէն ծնունդ առաւ հայկական առաջին անկախ Պետութիւնը որու չարունակութիւնն է ներկայ Հայրենիքը, պարտաղրուած իր նեղ սահմաններուն, որ օր ըստ օրէ հակայաքայլ կը յառաջդիմէ: Սահմանին անդին՝ Արեւմտեան Հայաստանի մեր պատմական հողերը ոտքոնք մլջազգային դաշնագրերով հանդիսաւորապէս Հայոց խոստացուած էին, քաղաքական դէպքերու աննպաստ դասաւորման հետեւանքով կը մնան մեր դարաւոր թշնամիին ձեռքը: Մենք դաշնակից Պետութիւններէն ժառանգած ենք պատմական մուրհակ մը, Հայ Դատը, եւ մեղի պարտականութիւն կ՚ինկնայ ամէն առիթով արծարծել զայն, մինչ յիշեցնել մեծ Պետութիւններուն մեր արդար իրաւունքները, որպէսզի երբ քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ ներկայանան, խաղաղ միջոցներով անոնք վերադարձուին իրենց իսկական սեփականատիրոջ:

Յաջորդաբար՝ Պր· Վահէ Սիսեռեան կարդաց — Պատգամը — հաստատ մը այն ճառէն զոր ողբացեալ Շ· Միսաքեան խօսած էր 1955ի Ապրիլին Միլանոյի նոյն այս տան մէջ, նահատակներու օրուան յոբնակատարութեան առթիւ· իսկ փոքրիկ Մայտա Բամպակեան արտասանեց Մարօ Մարդարեանի «Դու ժողովուրդ Հայոց» բանաստեղծութիւնը:

Այս տարուան հանդիսութեան գլխաւոր բանախօսն էր, հանդուցեալ ակադեմիկոս եւ անուանի հայագէտ Փրոֆ· Կարօ Մելիք-Օհանջանեանի դուստրը՝ Հնորհալի Տիկնոջ Օր· Լիւսի Մելիք-Օհանջանեան: Ցիչեալը ամիսէ մը ի վեր Իտալիա կը գտնուէր որպէս հիւրը ծանօթ գերմանացի հայագէտ Տոքթ· Արմին Վէկնէրլի: Օգտուելով այս պատեհութենէն, Իտալահայ կոմիտէն գինքը հրաւիրած էր հայրենիքի խօսքը բերելու օրուան ոճնակատարութեան: Օրուան խօսնակը պայն ներկայացնելով հանդիսականներուն, յիշեց թէ իր հայրը՝ ակադեմիկոս Կ· Մելիք-Օհանջանեան եղած է Պերլինի մէջ աշակերտը գերմանացի նշանաւոր հայագէտ եւ աշխարհահռչակ արեւելագէտ Փրոֆ· Մարկուարտի եւ մօտիկ յարաբերութիւններ ունէր Տոքթ· Արմին Վէկնէրլի հետ, որ այդ շրջանին Պերլին կը գտնուէր որպէս պաշտպան վկայ Թալէաթի ահաբեկիչ՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան, եւ որպէս յարգանքի տուրք բազմատակ ակադեմիկոսի յիշատակին, կարդաց հատուած մը անոր հետաքրքրական յուշերէն որոնք կապ ունին Պերլինի մէջ Արմին Վէկնէրլի և Փրոֆ·Մարկուարտի հետ իր ունեցած գործունէութեանց հետ:

Բեմ բարձրացաւ Օր· Լիւսի Մելիք-Օհանջանեան որ ողջոյնի պատշաճ քանի մը խօսքերէ յետոյ, անցաւ օրուան նշանակութեան· յիշեց թէ սթալինեան շրջանի սեւ օրերէն ետք, հայրենի ժողովուրդին համար լաւագոյն պայմաններ ստեղծուեցան, եւ անիկա լծուեցաւ չինարար աշխատանքի եւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ գերմարդկային ճիգերով քարաւտանը վերածեց ծաղկաստանի: Ցիսուն տարի առաջուան երեսուն հազար հոգի հաչուող Երեւանը, այսօր գարձած է Մոր· Միութեան գեղեցիկ մայրաքաղաքներէն մին, ճարտարապետական իր արդիական եւ անցեալի կոթողներով, լոյսի վառարան Մատենադարանով, աստղադիտարանով, գիտահետազօտական հաստատութիւններով, համալսարաններով ուր կը պատրաստուին հայ մտաւորականները, դիտնականներ որոնցմէ չատերուն համբաւը դուրս ելած է խորհրդային սահմաններէն, բարձրացնելով Հայութեան վարկը միջազգային աշխարհին մէջ: Հայրենիքի մէջ մեր ժողովուրդը իր արմատները խրած իր սեփական հողին մէջ, կը զգայ ինքզինքը հպարտ իր արձանագրած նուաճումներով, տոգորուած է անսահման հայրենասիրութեամբ· վկայ՝ Սասունցի Դաւիթի սլացիկ արձանը, վկայ՝ Մխիթար Գոշի գիտական արձագանգ գտած հրատարակութիւնները հայ մշակոյթի վրայ, բարձրացած հսկայական յուշարձանը Ապրիլեան նահատակներու, ուր կ՚արձագանգուի մչտավառ բոցը եւ ուր կը հնչեն կոմիտասեան մեղեդիները անդադար· խնդապէս յուզիչ տեսարան մըն է տեսնել որ ամէն տարի Ապրիլ 24ին Երեւանի ժողովուրդը՝ աշխատաւորները, վարժարաններու աշակերտներ, համալսարանականներ, դիտնականներ, անխտիր տասնեակ հազարներով եւ երկիւղած լռութեամբ կը բարձրանան նահատակներու այդ դամբանը, յարգելու անոնց յիշատակը եւ վերանորոգելու որպէս հայ ապրելու ուխտը: Շնորհալի բանախօսը իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց սփիւռքի մէջ թափուած ճիգերուն հայապահպանութեան համար, եւ մասնաւորապէս կոչ ըրաւ սփիւռքի հայ երիտասարդութեան, որպէսզի յաճախակի առիթներ ստեղծէ այցելելու համար հայրենիքը, ճնշէ հայրենի օդը, ըմպէ անոր զուլալ ջուրը, լսէ անոր երաժշտութիւնը, տպրի իր պապենական կրօնքը էջմիածնի կամարներուն տակ, մէկ խօսքով հպարտանայ իր հայութեամբ եւ իր մէջ զօրացնէ կամքը պայքարելու ճուլման վտանգին դէմ: Հնարաւոր չափով կարենայ Հայ մնալ:

Երջանկախօսը երկեց Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր Հայրենիքը», որմէ ետք հրաւիրուեցաւ գաղութին հոգեւոր հովիւ Զգօն եպիսկոպոս, կատարելու վախման խօսքը: Սրբազան հայրը մատնանշեց նշանակութիւնը որ կայ Պատէքին — հրէական Զատիկին — եւ մեր բիւրաւոր նահատակաց յուչատօնին միջեւ: Հրէից Զատիկը Երբայեցին եւ Իսրայէլը կապող ուխտ մըն է որ կը տօնուի եօթն օր եւ կը կոչուի «Գալ տարի Երուսաղէմ» մաղթանքով: Մերը՝ հայկական Զատիկն է, ուխտը՝ հաւատքի եւ հայրենիքի սրբութեանց ի խնդիր 1915–1918ին զոհուած մեր բիւրաւոր նահատակաց, որոնց մարմնացումն ու փրկագին է ներկայ Հայաստանը՝ քաղաքամայր Երեւանով: Հայկական ինքնութիւնը ցուցնող հրամայական ներկէն մին պէտք է ըլլայ մեր նահատակներուն խաչելին եւ յուչատօնին հաւատարմութիւնը, որ իբր ուխտ պէտք է կնքուի «Գալ տարի Երեւան» մաղթանքով, վասնզի Երեւանը իրականացումն է մեր նահատակներու երազին եւ կենսալից կորիզը վաղուան ամբողջական Հայաստանին:

Զգօտ Եպիսկ· վերջացուց իր խօսքը ըսելով որ մեր կարգախօսքը պէտք է ըլլայ՝ Գալ տարի Երեւան: Երեւանէն Վանվասպուրական···:

Հուսկ՝ երջանկախօսը երկեց Տէր կեցո՛ մաղթերգը, եւ հանդէսը փակուեցաւ ցուցադրութեամբը հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած չարժանկար ժապաւէնին — Ո՞վ կը յիշէ Հայերը — գործ՝ իտալացի բեմադիր Փիէրլուիճի Ալլէգրեթոնիի:

Հ· Բ·

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԶԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Ապրիլ 28ին փոխանցութեան ենթարկեց քրէական Օրինագիրքին 157րդ յօդուածը, խստացնելով պատիժները չարաշահութեան դէմ:

Մինչեւ երկու տարուան բանտարկութեան կամ մինչեւ մէկ տարի ուղղիչ աշխատանքի կրնան դատապարտուիլ բոլոր անոնք, որոնք խանութներու, վաճառատուներու, հանրային սպասարկութիւններու մէջ կը թերակշռեն ապրանքը, կը բարձրացնեն անոնց գիները, կամ ուրիշ ձեւերով կը խաբեն գնորդը:

Պատիժի ենթարկուածները այլեւս իրաւունք չեն ունենար նաեւ աշխատելու հանրային սպասարկութիւններու մէջ:

Նոյն չանցանքները, եթէ կատարուած են խումբ մը անձերու կողմէ կանխամտածուած եւ կազմակերպուած ձեւով, կամ մեծ չափերու կը հասնի չարաշահութիւնը եւ կամ եթէ չանցանքի կրկնութիւն է, այդ պարագային կը դատապարտուին երկուքէն եօթը տարուան բանտարկութեան՝ անձնական գոյքի գրաւումով կամ ոչ: Այլեւս իրաւունք չեն ունենար նաեւ աշխատելու հանրային սպասարկութեան կեդրոններու մէջ:

տուած են չարժին տոկացող առաջադրութիւններ միջոցներով, հարաւ· Ֆրանսայի մէջ:

Այս միջոցներու կիրարկումը 10 տարիւր համեմատութեամբ կը բարձրացնէ չինութեան գինը:

Այս է պատճառը, որ ընկերութիւններ եւ անհատներ չեն կիրարկեր այդ եղանակները՝ չինութիւններու մէջ:

Թ· Ա· Թ·

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Տիկին Սաթէնին եռեւէն ո՞վ մտաւ խանութ:

— Երիտասարդ մը···

— Ի՞նչպէս էր այդ երիտասարդը:

— Բայց··· ամէն մի երիտասարդի պէս:

— Առաջին անգամ պատմած առենդ ըսիր որ շիք երիտասարդ մըն էր:

— Այո, շիք երիտասարդ մը, հաստատուն խմբագիրը:

— Որո՞ւ կը նմանէր···

— Հաւանականաբար կամ հօրը, կամ մօրը եւ կամ կնքահօրը, պատասխանեց խմբագիրը խնդալով, եա արդէն փողոցին միւս կողմն էի եւ մօտէն չտեսայ գինքը:

— Խիր, որ մէկուն նմանցուցեր ես:

— Այսինքն··· այո··· անորոշաբար··· ասանկ մէկու մը նմանցուցի, բայց վըտահ չեմ··· եթէ դիտնայի, որ այսպէս խիստ հարցաքննութեան մը պիտի ենթարկուէի, թերեւս աւելի ուշադրութեամբ կը դիտէի ամէն բան:

— Որո՞ւ նմանցուցիր, սնդեց տիկին Շաղիկ:

— Հեռուէն ինծի անանկ երեւցաւ, որ Յոսրով էֆէնտին էր··· Քանասարեան Յոսրով էֆէնտին, պատասխանեց խըմբագիրը:

— Չեմ ճանչնար այդ Յոսրով էֆէնտին, ըսաւ տիկին Նուարդ, ո՞վ է որ···

— Վարչութեան մը մէջ բարձր պաշտօն մը ունի, շատ չնորհքով մարդ մըն է, ինբա կը նստի, բացատրեց պարոն Նշանիկ:

— Ամուսնացած, չոլուխ չոճուխի տէր մարդ է, դոչեց Շաղիկ, կը վայելէ՞ ի՛ րեն···

— Փաստա՞ ուտել, հարցուց խմբագիրը խնդալով:

— Աւ չեմ դիտեր ինչ ուտելը:

— Թուլամիկին պացողը ընդհանրա պէս կամ փաստա կ՚ուտէ կամ չոքոլա ու թէյ կը խմէ, պատասխանեց Նշանիկ:

— Եւ կամ սիրային ժամադրութիւններ կը կարզադրէ, աւելցուց տիկին Շաղիկ:

— Ալ կարծեմ հարցաքննութիւնս վերջացաւ, ըսաւ երիտասարդը ոտքի ելլելով:

— Դեռ վերջը չերիր···

— Ուրիչ ի՞նչ մնաց որ···

— Ըսիր թէ, քիչ մը եաքն էր նորէն նոյն տեղէն կ՚անցնէիր, տեսար, որ Յոսրով էֆէնտին դուրս կ՚ելլէր···

— Ճիշդ է:

— Ու վայրկեան մը եաքը տիկին Սաթէնն ալ դուրս կ՚ելլէր:

— Այդ ալ ճիշդ է:

— Երկուքն ալ միեւնոյն կո՞ղմն ուղղուեցան հարցուց տիկին Նուարդ ծաղրական խնդուած քով մը:

— Չէ, պատասխանեց խմբագիրը, Յոսրով էֆէնտի աջ կողմէն գնաց, իսկ տիկին Սաթէն ձախ կողմէն:

— Այսր ի՞նչ բացատրութիւն կուտաս, հարցուց տիկին Նուարդ Թաղականին կըսնջ դառնալով:

— Այսր բացատրութիւնը չատ պարզ է··· այնչափ յիմար չեն, որ փողոցն ալ իրարու քով քալեն ու նչմարուին:

— Պատմութիւնը հոս կը վերջանա՞յ···

— Մնացածը դուն ալ կրնաս երեւակայել, պատասխանեց Շաղիկ:

— Ես այս ամէնուն մէջ բնաւ բան մը չեմ տեսնար կոր, որ կարենայ իրրեւ ամբաստանութիւն ծառայել տիկին Սասանեանի դէմ, պատասխանեց Նուարդ: Սաթէնը ինբա ելեր է, չաքլաճառի մը խանութին առջեւէն անցած առենը ներս մտեր, հաւանօրէն քիչ մը չաքար առեր կամ չոքոլայ մը կերեր ու դուրս եկեր դացեր է, ինչ կ՚ըլլայ եղեր···

— Ամբողջ Բերայի Շիտաւին վրայ միայն այդ Թուլամիկ՞ն չաքար կը ծախէ, ըսաւ Թաղականին կնիկը:

— Ճանըմ, անկէ անցած առենը դիպուածով ներս մտեր է:

— Ճիշդ այդ միջոցին Յոսրով էֆէնտին ալ դիպուածով ներս մտեր է հա՞: հարցուց Շաղիկ քմծիծաղով մը:

— Զըլլալիք բան չէ···

— Դիպուածով իրարու հետ խօսեր են, դիպուածով դուրս եկեր եւ դիպուածով իրարմէ բաժնուեր են··· չիտակը դէչ չէ, դիպուածով ասանկ ամէն բան կը բացատրուի:

Խմբագիրն իր պաշտօնը աւարտած համարելով կամաց մը հեռացաւ տիկիններու քովէն, վախնալով, որ կը սիրտպուի խօսակցութեան խառնուիլ եւ ակամայ մասնակից ըլլալ կանացի բամբասանքներուն:

Եւ սակայն տիկինները չարունակեցին իրենց խօսակցութիւնը: Ի զուր Նուարդ կը ջանար պաշտպանել իր բարեկամուհին, ցոյց տալ թէ պատմուած իրողութիւնը որեւէ կերպով չէր կրնար արատաւորել տիկին Սասանեանը, թէ անշան դէպք մը մատը փաթթելով պէտք չէր ծանր ամբաստանութիւններ ընել ամուսնացած պարկեշտ կնոջ մը դէմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մելքոնեան, Գէորգեան եւ Գալիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

(Եվէրէկցի)

մահը, որ պատահեցաւ 81 տարեկանին, իր բնակարանը՝ Լիոն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Մայիս 8) առաւ. ժամը 10ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուր–կէ մարմինը կը փոխադրուի Քրուա–Ռուս գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Քէօլէեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղիկի՝ ողբացեալ Արտաշէս Սապունճեանի մահուան տխուր առիթ։

ՆՈՒԷՐ

Նորհատեան եւ Քիւրտեան ընտանիք – ները կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին 50 Ֆր. եւ Կարմիր Խաչին 50, Տիկին Պերմուհի Անդեանի եւ Տիկին Ոսկի Այտընեանի (ծնեալ Քոչեան) մահուան առիթ։

(Մատնալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Տիկին Տէրունեան, իր ամուսնոյն Եղ–ուարդ Տէրունեանի յիշատակին 500 Ֆր., Պ. Քէչեան, Տիկին Փէչիլեան, Պ. Բա–բազամեան, Պ. Քէփէնէկեան (Ռոման), Տիկին Զուքասլեան, Պ. Օտապաչեան, Տիկին Կարապետեան, Պ. Պ. Ներսէսեան 100ական, Տիկին Ն. Տէմէեան 50, Տիկին Ադնուրեան 40, Տիկին Զ. Արզումանեան 20 Ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման օրն է։ Այս առիթ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուց–ուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին։

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդու–թեան օրն է։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց–ներուն աշակերտները ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան։

BAIL A CEDER

Պուլոնների մէջ (92) ծախու է կօշկա–կարի խանութ մը, որ սենեակ մը եւ խոհանոց մը ունի ետեւը։ Կարելի է ուրիշ որեւէ առեւտուր ընել, իբրեւ դրասենեակ կամ տեփօ ալ կարելի է օգտագործել։

Մանրամասնութեանց համար հե–ռաձայնել Տիկին Թօփալեանի, առա–ւօտները կամ իրիկունները՝

825–44–22

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Մօրիսէն (Էն) Պ. Գ. Ճելէյեան 60 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ ԼՈՆՏՈՆ

Հաճելի պրօսապտոյտ մը պէտի Լոնտոն կազմակերպուած Փարիզի Խաեան Ա–նուց Միութեան կողմէ, Հոպեղալսեան ոճին առթիւ։

Մեկնում՝ 19 Մայիս Ուրբաթ ժամը 23·30ին, վերադարձ՝ 22 Մայիս, Երկու–շաբթի ժամը 23ի առեւտները։

Երթուդարձ օթոքառով եւ կառամբարձ նաւով։

Ճամբորդութեան ընթացքին (երթու – դարձ), նաեւ Շաբաթ գիշերուան եւ Եր–կուշաբթի գիշերուան ճաշերը Միութիւնս չապահովեր։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ ամէն ինչ մէջը 250 Ֆրանք։

Հաւաքուիլ կառ. ու Նոտ, Քաֆէ Փիւ–վէօրի առջեւ։

Մանրամասնութիւններու համար հե – ռախօսել՝ Պր. Ալեքանեանի 842–08–57, ժամը 18էն յետոյ։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդ–րուի անմիջապէս ապահովել։

ԱՆՈՑՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՒԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. ժաք Շելե–լէքեան

VOYAGE WASTEL

87 La Canebière

Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմ – սերով, ներկայացման համար։

Գին՝ 170 Ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 Ֆր. Կիրակիի ներկայաց–ման համար։

Մեկնում Մարսէյլէն (Ա.ժանսէն) Շաբաթ առաւ. ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, Թատրոնին առջեւ (15 Ա.վընիւ Մոնթէնեը)

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)
Aux sièges des associations du comité d'organisation parisien.
ALIMENTATION MASSIS — Rue Saulnier, Métro Cadet.
ALFORTVILLE — Café Philippe, Place Carnot, Tél. : 368-61-35
ARNOUVILLE — Nigoghossian, 121, Ave. Henri-Barbusse.
ASNIERES - BOIS COLOMBES — Djizmédjian, 31, Rue Paul-Déroulède Bois-Colombes, Tél. : 781-09-72
BAGNEUX — Tbirian, 30, Ave. Henri-Barbusse, Tél. : 253-69-45
VIROFLAY — Dédéyan, 8 ter, Rue des Marais, Tél. : 926-42-64
ISSY-les-MOULINEAUX — Benlian, 53 bis, Boul. Rodin, Tél. : 642-05-82

Ինչպէս նաեւ հանդիսութեանց օրը՝ կիչէն։

ԱՆՈՑՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ

Նախաճեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)

ի ներկայութեան պլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռա–ձայնելով 924–86–71, ամէն օր, ժամը 15էն 20։

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը։

Մասնակցութիւն 120 Ֆր.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղա – կան խումբին։

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի թատրոնական սրահը (Փլաս տը Լ'Օթէլ տը Վիլ)։

ARMENIA MONDIA

Deuxième tournée en France du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN (pianiste) et son ensemble

Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

Պարահանգիստ - Երեկոյթ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե–րունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ։

Գեղարուեստական բաժին։ Հաճելի մթնոլորտ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան կրթ. մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հան–դէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայ–տարարի մը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրա–ւիրէ իր անդամները յառաջիկայ Երեք – շաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն – Պազիլ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէռ–Քաչանի մաս–նաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաչան։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նոր–ընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շա–բաթ ժամը 15ին, Ա.Յարոնեան ակումբը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈ–ԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յայտնուելու

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԻՒՐԻՆ՝ Կ. Գարայեանի ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՄԱՅԻՍ
MARDI
9 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԿԱՐԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.411

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.411

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՐԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

—0—

Յառաջի չորրորդ էջը կենդանի պատկերն է Ֆրանսահայ գաղութի առօրեային՝ ազգային – հանրային զեռնի վրայ: Շարժման մէջ են մեր երիտասարդական-ուսանողական ու մարզական — Միութենական ու բարեսիրական ու եկեղեցական կազմակերպութիւնները՝ Փարիզէն մինչեւ գաւառ:

Թատերական ներկայացման, Մեծ Պահանդէսի, երգահանդէսի, Հացկերոյթի, Պատարագի, Զայնասփիւռի, Հայկական Շարժանկարի, զանազան հաւաքոյթներու եւ ժողովներու, նոյնիսկ Հայաստան այցելութեան ծանուցումները կրկր կը հրմշտկեն թերթի վերջին էջին մէջ: Եւ այս՝ գրեթէ տարին տասներկու ամիս, մանաւանդ այս եղանակին:

Դրական երեւոյթներ են ասոնք, կոչուած մասամբ մեզմացնելու բացասական ու տխուր կողմերը մեր կեանքին, — անհաստիելի հետեւանքը սիփիւռքի պայմաններուն:

Այս բոլոր հանդէսները, հաւաքոյթները, հանդիպումները, շարժանկարները, նոյնիսկ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի տպաւորիչ ներկայացումները ամէն բան առաջ կը ձգտին մէկ բանի, — ազգապահպանում: Այս մարզին մէջ տարածութիւն չկայ հայկական տարրեր պատանեկի ու պաղատարականի տէր պահպան կազմակերպութեանց միջեւ:

Միթիթարական եւ ազուտարար երեւոյթ է մանաւանդ ազգային, հայրենասիրական պատգամի զարթօնքը մեր նոր սերունդին մօտ: Ցիսուն տարի առաջ, երբ ահաւոր փոթորիկը դէպի Ֆրանսայի հիւրընկալ ափերը քշեց հայ գաղթականներու հսկայ պահպան մը, յոռետեսութիւնը պատած էր մեր հոգիները: Կը վախնայինք, որ պերակիւռ մշակոյթի տէր այս երկրի համայնակուլ հալոցին մէջ սլիտի ձուլուէին գաղթականներու նոր սերունդները:

Այսօր, կէս դար վերջ, սրտի գոհունակութեամբ կը հաստատենք, որ չեն իրագործած յոռետեսներու տխուր դուշակութիւնները:

Չենք ուրանար անշուշտ, որ մեր համքանքէն մաս մը կորսնցուցած ենք: Խառն ամուսնութիւնները, հայատառ կեդրոններէ հեռու մեկուսի վայրերու մէջ բնակութիւնները, օտար միջավայրերու պարապմունքները եւ այլ պատճառներ հայութենէ ընդմիշտ հեռացուցած են որոշ թիւով երիտասարդ հայրենակիցներ:

Սակայն յիսուն տարի առաջուան գաղթականներու զաւակները այսօր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ պահած են իրենց ազգային դիմագիծը: Ու այս՝ չնորհիւ մեր դպրոցին, մամուլին, քաղաքական, երիտասարդական, մարզական, գիտական, հաշուեթային, հայրենակցական, գեղարուեստական եւ այլ կազմակերպութեանց:

Մեր երիտասարդները գործի լծուած են այսօր ամէն ճակատի վրայ: Շատեր դիւ հայերէն չեն կարդար, սակայն անյաղ հետաքրքրութեամբ կը փնտռեն հայոց պատմութեան ու մշակոյթին վերաբերեալ գրքեր՝ իրենց հասկցած լեզուներով:

Հայ Դատի հետապնդումը իրենց սրտին կը խօսի:

Հայ Մշակոյթի Տուներ կը կառուցանեն գանազան տեղեր — Փարիզէն վերջ Իսի-մ-Մուլինօ, Ալֆորվիլ, Մարսէյլ:

Մեծ եղեռնի յուշարձաններ կը կառուցանեն — Տէսին ու Մարսէյլ:

Դրական երեւոյթներ են ասոնք, որ պատիւ կը բերեն Ֆրանսահայ գաղութին:

Գնահատելի է մեր երիտասարդներու նախաձեռնութեան ոգին: Ամէն կերպով պէտք է քաջալերենք անոնց ձեռնարկները ազգապահպանման մարզին մէջ: Երէցներու հայրենասիրական պարտականութիւնն է զօրավիգ կանգնիլ նոր բուներուն, որ հաւատարիմ քաղաքացին մնալով հանդերձ իր երկրորդ հայրենիքին, հոգիւին պէտք է կապուի Հայրենիքին ու Հայաստանին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—0—

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, երեք երիտասարդ Թուրքերը կատղած հանուէյան (ոչ թէ զնդակահարուեցան ինչպէս գրած էինք թիւրիմացութեամբ) Շարաթ վաղ առաւօտեան:

Մահապատիժի զործադրութիւնը տասնեակ մը աւելի լարած է Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը: Ապահովութեան մարմինները, կը հաստատեն ղէտը, խիստ ստիճանի հասած են: 1964էն ի վեր, երբ Կիպրոսի հարցը սուր բնոյթ ստացած էր, երբեք այսքան խիստ միջոցներ ձեռք չէին առնուած իշխանութիւններուն կողմէ:

Կիրակի օր Պոլսոյ մէջ եօթը պայթումներ տեղի ունեցան կէս ժամուան ընթացքին: Ռումբերը պայթեցան չարժանկարի սրահի մը, զրամատան մը առջեւ, ինչպէս նաեւ չոփկեատքի մը եւ քաֆեխի մը մէջ: Երեք զիշերային պահակներ վիրաւորուեցան: Միւս կողմէ, ուսանողի մը երկու ձեռքերն ու մկկ ոտքը ծանրօրէն վիրաւորուեցան, երբ ռումբը անոր ձեռքին մէջ պայթեցաւ:

Այժմ կարգ մը մանրամասնութիւններ կը տրուին մահապատիժի զործադրութեան մասին: Երիտասարդները, համաձայն իրենց վաստակաբաններուն, «քաջութեամբ» կախաղան բարձրացած են: Մերժած են իմամին աղօթքը լսել, միւս կողմէ խնդրած են, որ աթոռակները իրենք հրեն: Կախուելէ առաջ բացագանչած են՝ «կեցցէ Թուրքիոյ անկախութիւնը», «կեցցէ մարքս – լենինականութիւնը», «կեցցէ ժողովուրդը»:

Օտար երկիրներու մէջ ալ փոքր ցոյցեր տեղի ունեցած են այս առթիւ: Երեսունի մօտ երիտասարդներ քառորդ ժամ «զրաւած» են Սթոքհոլմի Թուրք դեսպանատունը: Ամստերտամի մէջ ռումբ մը նետուած է տեղւոյն Թրքական օդանաւային ընկերութեան զրասենեակը. անձնաւորներ փշրած են Միւնիխի Թրքական հիւպատոսարանին ապակիները:

Ֆիկարօ ամբողջ էջ մը նուիրած էր երկուշաբթի «Զօրավարները ընդդէմ ձախակողմեաններուն» խորագրով: Միշտ այն տպաւորութիւնը կայ որ այս երիտասարդները ներչնչուած են Փարիզի 1968ի Մայիսեան դէպքերէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ելմտական նախարարին ուրոչումով, կարգ մը դպալի դիւրութիւններ կը տրուին Ֆրանսացիներուն դէպի արտասահման զրամ տանելու, զրկելու, տուն դնելու նոյնիսկ զործատուն չունենալու համար: Այսպէս տակէ եօք ոեւէ Ֆրանսացի կրնայ 500 Ֆր. տանիլ հետը 24 ժամուան համար (նախապէս միայն 50 Ֆրանք էր): Կարելի է մինչեւ 15 հազար Ֆրանքի տուն դնել արտասահման առանց արտօնութեան: Դրամ զրկել ազգականներու (մինչեւ 1000 Ֆր.), արտասահման զացողները կրնան նաեւ ճամբորդական չէք զործածել (թրաւէլըր չէք) ինչ որ ցարդ չկար: Կան նաեւ բազմաթիւ այլ կարզադրութիւններ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ հաւանական է որ վերամուտէն սկսեալ զպրոցականներու արձակուրդ տրուի Զորեքշաբթի փոխանակ Հինգշաբթիի: Նման օրինագիծ մը յանձնած է Լուսաւորութեան նախարարը Ազգային Ժողովին:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ, 52 տարեկանին, մեռաւ արբայ Ֆուլկէր Եուլու, նախկին նախարահը Քոնկո–Պրազավիլի: Ծնած էր 1917 Յունիս 17ին, Մատիսու: Կրօնաւոր դարձած էր 1946 Յունիսին: Պեռական հարուածի մը հետեւանքով պաչօնանկ եղած էր 1963ին:

Արբայ Եուլու չատ փոլէմրիկ մէյար մըն էր, մեծ բարեկամ Զօր. Տը Կոլի, հակահամայնավար, մանաւանդ հակաչին: Գիրք մըն ալ զրած է «Կ'ամբաստանեմ Չինաստանը»: Արբայ Եուլու իր օգեմները Քրիսթիան Տիորի մօտ կարել կուտար եւ 1970ին Պրազավիլի մէջ երբ յուցահանդէս մը եղաւ զպրեաստիրութեան նուիրուած, կը ներկայացուէին նաեւ այդ օգեմները եւ այլ առարկաներ արբային պատկանած:

ԵԳԻՊՏՈՍ, Լիբիա եւ Ալժերիա միացեալ դեկոյց մը հրապարակեցին իրենց նախագահներու խօսակցութեան առթիւ: Պատերազմը Իսրայէլի դէմ անխուսափելի կը նկատուի եւ, հետեւաբար, արաբ երկիրները պէտք է միացնեն իրենց բոլոր ուժերը, «պատասպրելու համար արաբ հողերը»:

ՉԵԽ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Զեխոսլավաքիան զրաւման տակ պահող խորհրդային զինուորները իր երկրին «լաւագոյն բարեկամները, գաշնակիցները» որակեց:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Ուրբաթ օր, Երեւանի մէջ մեռած է մեծանուն նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, 92 տարեկանին:

Այդ լուրը կուտայ նաեւ Հերքլտ Թրիպիւն, յիշելով թէ Սարեան արժանացած է Լենինեան եւ Ստալինեան մրցանակներու իր զործին համար: Կ'ըսէ թէ 30 տարի է Երեւան հաստատուած էր եւ իր վերջին զործերը ամբողջովին ներչնչուած են իր ծննդավայր Հայաստանէն: 1937ին ինք գծած էր Փարիզի ազնուական Ճառին խորհրդային տաղաւարին յուցատախտակը, որու համար պարզեւատրուած էր Ֆրանսական պատուոյ վկայականով եւ մրցանակով:

×

Մեծ վարպետը, ինչպէս կը կոչէին զինքը Երեւանէն արտասահման, ծնած էր 1880ին Նոր Նախիջեւանի մէջ: Հայրը ազարակ մը ունէր Ռոստովի մօտ, ուր ապրած է վեց մանչերէ եւ երեք աղջիկներէ բաղկացած իր ընտանիքին հետ:

15 տարեկանին կ'աւարտէ Ռոստովի քաղաքային զպրոցը ու կը սկսի աչխատիլ թերթերու բաժանորդագրութիւն դանձող զրասենեակի մը մէջ, ու այն ատեն իսկ ինչպէս կը պատմէ իր ինքնակենսագրութեան մէջ « ...ես աւելի զրաղտում էի յաճախորդներին նկարելով քան իմ ծառայութեան պարտականութիւն – ներով»: Ու ի տես իր ձգտումին, զինքը կը զրկեն Մոսկուա նկարչութեան հետեւելու համար եւ այսպէս է որ 1896ին կ'արձանագրուի Գեղարուեստից վարժարանը, ուր կ'աչակերտէ ռուս մեծ նկարիչներ՝ Սերովի եւ Կորովինի: Դպրոցը կ'աւարտէ 1903ին եւ կը հաստատուի Մոսկուա, ուր մինչեւ 1915 կը սկսի անուն չինել, առաւելաբար նկարելով ճարքիւմորթեր:

Այդ չրջանին է նաեւ որ կը կատարէ կարգ մը ճամբորդութիւններ:

1920ին Մարտիրոս Սարեան կը հրաւիրուի Մոսկուա որպէս փրոֆեսէօր Մոսկուայի Գեղարուեստից հարձրադին վարժարանի, բայց կը մերժէ: 1921ին կ'ընդունի սակայն նման պաչօն մը երբ այդ հրաւէրը կուգայ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ: Այդ թուականին է որ կը հաստատուի Երեւան, ուր կը մնայ մինչեւ իր մահը: Պարզ է սակայն որ այդ չրջանին կարգ մը ճամբորդութիւններ կատարած է (1926–28ին Փարիզ մնայ): Ունեցած է անճնական բազմաթիւ ցուցահանդէսներ բայց մասնակցած է նաեւ միջազգային մեծ ցուցահանդէսներու: Իր զործերը կան ռուսական զրեթէ բոլոր թանգարաններուն մէջ իսկ Երեւանի Պետական թանգարանին մէջ առանձին սրահ մը ունի:

Մարտիրոս Սարեան կը նկատուի այն մեծ վարպետը, որ իր արուեստով, զործով եւ կեանքով պատիւ բերած է իր ժողովուրդին:

ՔԱՇՄԻՐի սահմանամերձ չրջաններու մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցան հնդիկ – փաքիստանեան զինուորներու միջեւ: Կռիւները տեւեցին 36 ժամ:

ՎԻԼԹՆԱՄի մէջ յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէ քանի մը օրէ ի վեր, ինչ որ կը նչանակէ, թէ երկու կողմերը կը նախապատրաստուին նոր զործողութիւններու վերսկսման: Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը, որ Պոն կը զտնուէր, անակնկալ կերպով Ուաչինկթըն վերադարձաւ: Քիսինկէր, վերջապէս յետաձգեց ձափոն իր այցելութիւնը:

ԿԱՊՈՑ կէտ ճուկը անհետանալու վրայ է: Անցեալին 200·000 կը հաչուուէր ասոնց թիւը: Ներկայիս 2·000 – 5·000 մնացած է միայն:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մէջ խուզարկութիւններ կատարուած են Մայիս 5էն 6ի զիչերը, ասոնեւչորս բնակարաններու մէջ, որ կը պատկանին եղեր «հերձուած»ներու: Կասկած կայ որ ասոնք կ'աչխատակցին «դէպքերու Քրոնիկը» զաղտնի թերթին: Խուզարկուած բնակարաններու կարգին՝ եօկիրի բնակարանը (հայրը զնդակահարուած է Սթալինի օրով) եւ Տիկին Սահլեանա Ամմանի: Ամիսներէ ի վեր արդէն հալածանք սկսած է երեւան հանելու համար «հակախորհրդային» զործունէութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ կիրակի օր տեղի ունեցան երեսփոխանական ընտրութիւնները: Ցիչենք որ Պելժիոյ եւ Լիւքսամպուրկի հետ, Իտալիա Հասարակաց Շուկայի այն երրորդ երկիրն է ուր քուէարկելը պարտաւորիչ է: Նախորդ ժողովին մէջ 269 Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կար, 62 Կոմունիստական, 177 համայնավար: Կիրակի յաղթակ պասը կոչ մը ըրած էր Ս. Պետրոս հաւաքուած ժողովուրդին, ուր կը մաղթէր նոր ընկերութիւն մը ուղղուած դէպի ազատութիւն, արդարութիւն, յառաջդիմութիւն եւ խաղաղութիւն առանց մոռնալու քրիստոնեայ կոչումը:

ՈՓԵԿՈՉՈՒՄ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

—o—

Չեմ կարծեր, որ պինք հոս վերյիշելուս համար՝ ինձմէ «պատճառ» մը ակնկալուի:

Մեր մշակոյթին անխոնջ նուիրեալի մը եւ բազմավաստակ ղրադէտի մը յիշատակը կ'ուզեմ արծարծել, պարզապէս, երբ այլեւս պինք անձամբ ճանչցող եւ լրեն ժամանակակից սերունդն ալ կը հեռանայ մեզմէ:

Նորերուն համար անուն մը պիտի ըլլայ ան լոկ: Անոնք ծանօթ պիտի ըլլան իրեն եւ իր անունին մանաւանդ՝ երբ թղթաւոն իր «Հայ էջերը», «Ռոզըրէ – ները», «Ռուչակի Դիւանը» կամ «Հայրենիքու Բուրաստան»ը (յիշելու համար իր գործերէն մաս մը միայն) եւ կամ՝ երբ պատահաբար հանդիպին սկզբնական շրջանի անգրիւա «Ա.ճահիտ»ներուն, ինչպէս նաեւ նոր շրջանի «Ա.ճահիտ»ներուն, որոնք ո՛չ թուղթով եւ ոչ ալ տպագրութեամբ կը նմանին առաջիններուն:

Տղայամտութիւն պիտի ըլլար ակնկալել որ «Ռոզըրէ»ները վերստին հրատարակուէին ֆրանսերէն, մեր ժամանակներու յատուկ յաւելեալ ծանօթագրութիւններով եւ որբագրուած: Հապա՞ «Ա.ճահիտ»ները, հին թէ նոր շրջանի, որոնց պարունակութիւնը այժմ հպլիւ ձեռքի վրայ համրուող քանի մը հիններու ծանօթ է...:

Հայրենիքէն կարուած Սփիւռքի Հայութեան մշակութային կենսունակութեան դեղեցիկ արձանացումն է «Ա.ճահիտ»՝ ամէն ժամ եւ փառելու մասնուած թուղթի վրայ: Ինչո՞ւ չհրատարակել զանոնք, ամբողջութեամբ: Այսօր, մեծահարուստներու բանակ մը ունինք, որոնք զանազան եւ զարմանազան «նուիրատուութիւնները» կ'ընեն, չատ անգամ յանո՛ւն «մեր մշակոյթին»: Կը խորհիմ, որ անոնք լաւագոյնս իրենց նպատակին ծառայած պիտի ըլլային «Ռոզըրէ»ներուն եւ «Անահիտ»ներուն վերհրատարակութեամբ:

Ազգարեւ, Արշակ Չօպանեան դրած է ամէն բանի մասին: «Ա.ճահիտ»ներուն մէջ՝ իր «քրոնիկ»ները նոյնիսկ կուսակցական վէճերու բեմ եղած են: Ատոնք նոյնիսկ, լաւագոյն միջոցներ են թէ՛ պինք եւ թէ մեր ժամանակները իրենց հակամարտութեամբ լաւագոյնս ճանչնալու: «Վէճ»երու մեծագոյն մասին նիւթն ու ոգին այլեւս անցա՛ծ դացած են, սակայն մեզի համար կարեւոր պիտի մնան անոնք, իրենց նկարագրով: Ճշմարտութիւններ, որոնց անծանօթ էինք «վէճ»երու ընթացքին, հետզհետէ իրենց ամբողջութեամբ է յայտ կուգան, եւ ասիկա կարեւոր է՝ Սփիւռքի Հայութեան այն օրերու ապրումներուն ծանօթանալու համար: Նոյն այդ հետաքրքրութիւնը կ'արթնցնէն, օրինակ, հարիւր տարի առաջուան «Արեւելեան Մամուլ»ները, որոնք կը պարտադրեն մեզ ոչ միայն էջ առ էջ, այլեւ տող առ տող կարդալ զանոնք, երբ արդէն ոչ միայն «Արեւելեան Մամուլ»ի աշխատակիցները չկան, այլեւ նոյնիսկ Զմիւռնիան անհետացած է այժմ, տեղը տալով Իզմիրլին՝ որուն համար «Արեւելեան Մամուլ» մը առօրեայ կեանքով եւ ապագայ երազներով երբեք չի կրնար եւ պիտի չտրուի այլեւս:

Արշակ Չօպանեան հասարակ մահկա – նացու մըն էր, բոլորիս յատուկ հասարակ մեղքերով: Սակայն նաեւ մեր մշակոյթին, պատմութեան եւ անցեալին նուիրուած գործ մըն էր: Ատիկա կը բաւէ, որ անոր ներուին իր բոլոր մահկանացու մեղքերը: Քմահան իր պաշտօնակատարութիւնը մեր մշակոյթի մեհենական սրբութեան մէջ պինք մեր մշակոյթի առաւօտյն կը մօտեցնէր: Աւելի՛ն կը պահանջենք իրմէ, երբ ան կրցած էր ներշնչել մեզի այն ամէնը՝ ինչ որ լաւ էր, ազնիւ էր, բարձր էր... եւ, աւա՛ղ, մոռցուած էր մեր մշակոյթին:

Փարիզի իր բնակարանին ահարիւռ, խառնակ վիճակը, թերթերու, գիրքերու, նամակներու բացուած կամ չբացուած ծրարներու փոչեծածուկ կոյտերը զարմանք կրնային պատճառել: Վերջապէս, լաւին ու դեղեցիկին նուիրուած մկկը ի՛նչպէս կրնար գիրքերու քաոսի մը մէջ ապրիլ, շնչել եւ առեղծագործել: Զարմանալի գիծեր կային իր նկարագրին մէջ: Օրինակ, անթի՛ւ Դաշնակցականներու բարեկամ Համկալար մը եղաւ անկիա: Ռուսահայաստանով (յետոյ՝ Խորհրդային Հայաստանով) բուռն կերպով հետաքրքրուղ հայրենասէր մը եղաւ, որ սակայն նախընտրեց Փարիզ ապրիլ: Եւրոպան եւ Ֆրանսան լաւ ճանչցած պէտք էր ըլլար, եւ սակայն միշտ հաւատաց անոնց « բարեկամութեան » եւ անոնց « հայասիրութիւնը » չվոխեց անոնց « Հայաստանասիրութեան » հետ:

Ժուժկալ ապրեցաւ: Գրեթէ օրը օրին, երբ անտարակոյս կրնար հանդիսա պաշտօն մը ձեռք բերել թէ՛ հայ եւ թէ օտար շրջանակներու մէջ: Երբեք չդոհեց իր հայրենասիրութիւնը « ապրելու » պահանջին, եւ՝ ինչպէս կ'ըսեն, «տկլոր եկաւ եւ տկլոր դնաց»: Դժուար է ըսել, թէ իր վերջին օրերուն, երբ որոշ կերպով ծերութիւնը իր կաշկանդումները սկսած էր իր վրայ, ի՞նչպէս «ապրեցաւ»: Դըժբախտաբար մեռաւ կերպով մը, որ վայել չէր իրեն պէտ մեծարժէք վաստակաւոր Հայու մը: Թախսի մը պինք ղիտա – պատ ղեռանեց: Մեռաւ, թաղուեցաւ եւ... վե՛րջ: Իր թաղօնը ուղեցին տանիլ իր սիրելի հայրենիքին, — սակայն իր մարմինը տանող չեղաւ: Եւ ո՛չ մէկ տեղ իր անուամբ դպրոց, փողոց կամ հրապարակ կոչեցին: Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ:

Մե՛ղք եղաւ: Մշակոյթի մեծ քուրմ մըն էր, բոլորանուէր: Ափսո՛ս:

Ց. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՄԱՆԻՍԱ ԵՒ ՄԱՆԻՍԱՑԻՆԵՐԸ

(ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

—o—

Մանիսա ունեցած է քիչ թէ չատ մտաւորականներ, որոնք, դժբախտաբար, մեծ հետք չձդեցին մեր իրականութեան մէջ: Քաղաքը ունէր վաճառականներ, խանութպաններ, արհեստաւորներ. քիչ էր թիւը դործաւորներուն:

Մանիսայի Հայութիւնը հաստատուած էր երկու անջատ թաղերու մէջ: Առաջինը այսպէս կոչուած Վերի Թաղն էր, չին – ուած ըլլալով լերան կողին. շրջանի Հայերը ընդհանրապէս ջուլհակութեամբ կը զբաղէին. ունէին իրենց եկեղեցին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, ուր ամէն տարի ուխտ կը կատարուէր Հոն դիչերած ուխտաւորներու կողմէ. ատոնք դիչերը կ'անցընէին եկեղեցին աղօթելով եւ հէքեաթներ պատմելով: Առաւօտուն մեծ չուքով կը կատարուէր պատարագը, որմէ ետք հաւատացեալները կը ցրուէին իրենց պարտականներու եւ բարեկամներու տուները՝ ուրախ ժամեր անցընելու: Թաղեցիներու թիւը փոքր էր: Գալով Վարի Թաղին, բուն Մանիսային, ան ա՛լ աւելի բազմամարդ էր: Հայ, յոյն, հրեայ եւ Թուրք բնակչութիւնը 40·000 կը հաշուուէր: Այս թիւը, որոշ տուեալներու վրայ հիմնուած, հաւանական կը նկատուէր, թէեւ ասոր ճշդրիտ ապացոյցը կը պակսէր: Հայերու թաղամասը անջատ էր Թուրքերէն եւ Հրեաներէն. Յոյները դրեթէ դրացի էին մեզի:

Մանիսայի Հայութիւնը աչխատասէր էր եւ մեղուի նման ժրաջան: Քաղաքը ունէր իր եկեղեցին ընդարձակ բակով: Եկեղեցին Ս. Խաչ կը կոչուէր. անուան տօնը կը յիշատակուէր Սեպտեմբերին: Իզմիրէն մեծ թիւով Հայեր կուգային իրենց ուխտը կատարելու, մինչդեռ ամենայն չէնցնելով Մանիսան: Ատոնք իրենց պարտականներուն կամ բարեկամներուն մօտ կը մնային, իսկ մտերիմներ չունեցողները կը վերադառնային նոյն օրը: Ս. Խաչ տօնին առթիւ մեծ պատարագութիւն կը տեսնուէր եկեղեցիին մաքրութեան համար: Կիներ եւ օրիորդներ նուիրումով կը տանձնէին եկեղեցին բարեզարդելու պարտականութիւնը: Տուները ընդհանրապէս բոլորուած էին Ս. Խաչի չուրջ:

Եկեղեցիին բակին մէջ կար փոքրիկ պարտէզ մը խնամուած եւ լաւ մշակուած դոյդոյդն ծաղիկներով: Մեհեանին բակին մէջ կար բաժին մը քահանաներու թաղման սահմանուած: Նոյն բակին մէջ էր նաեւ աղջկանց Գայիանեան վարժարանը, որուն կից էր առաջնորդարանը, լաւ կահաւորուած, նոյնպէս սրահ մը յատուկ, Հոգաբարձութեան եւ Թաղական Խորհուրդի ժողովներուն տրամադրուած: Առաջնորդարանը առաջին յարկի վրայ ըլլալով, դեռնայարկի վրայ էր քահանայի համար տրամադրելի սենեակ–ըրատան ճաչասենեակը, եւայլն: Իսկ աղջկանց վարժարանին ներքնայարկին կը դտնուէր մանկապարտէզը՝ երեք դասարաններով եւ երեք վարժուհիներով: Մանչերու վարժարանն ալ կը դտնուէր դրեթէ քաղաքին ծայրամասին մօտիկ, ոչ հեռու միւս վարժարաններէն:

Ցիշողութենէս դուրս է, թէ ե՞րբ սկսաւ մանկապարտէզ յաճախել. նոյնպէս չեմ յիշեր թէ, ո՞ր տարիքին սկսած եմ սորվիլ մեր Մեծամօքանչին ոսկեղինիկ տառերը. եւ լինձի պէս չատեր ալ անչուչա չեն յիշեր: Մանիսայի մէջ մանկապարտէզին կը սկսէինք կարդալ եւ դրել սորվիլ: Ութ տարեկան էի, երբ նախակրթարանի սանդուխներէն վեր բարձրացայ անհամարձակ, դրան սեմին կանդ առի առանց քայլ մը աւելի յառաջանալու, վարժուհին տեսնելով վարանումս, մօտեցաւ, ձեռքէս բռնելով պնաուչնորդեց մանկապարտէզի ընկերուհիներուս մօտ եւ դիս նստեցուց դրասեղանին առջեւ անոնց կողքին:

Շնորհակալի ուսուցիչ – ուսուցչուհի – ներու ձեռքին տակ չորսնակեցինք մեր ուսումը մինչեւ 1914–15, երբ եղան մեր դպրոցին վերջին շրջանաւարտները: Առաջին համաշխարհային պատերազմին թուրքերը դրաւեցին դպրոցները, զանոնք վերածելով զօրանոցի:

Աւելցնեմ, որ նախակրթարան մանելէս առաջ մը եղբ բացումը կատարուեցաւ նոր մանկապարտէզի շէնքին, շնորհիւ հայ սափրիչներու նուիրատուութիւններուն: Շնորհաւորելի ձեռնարկ: Ան չինուեցաւ թատերասրահի վերածուելու յարմարութիւններով: Ունէր ընդարձակ սրահ՝ բեմով եւ քուլիսներով, որոնք դասարաններու կը փոխուէին աշակերտութեան համար: Ունէր նաեւ ընդարձակ բակ մը զբօսանքի յարմար: Ուսուցչական կազմն էր, որ տարին քանի մը անգամ թատերախաղեր կը ներկայացնէր: Դուրսէն քանի մը թատերասէրներ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին ձեռնարկներուն: Առանցքն էր Ռուբէն Ունճեան, որ մեծ համբաւ կը վայելէր զաւեշտի դերերու մէջ: Կախաղան հանուեցաւ 1922ին, Թուրքերու ձեռքով:

Մանիսա 1914էն առաջ ունէր իր ակումբն ու զբաղարանը, որոնք փակուեցան պատերազմի օրերուն: Հոն կը հաւաքուէին երիտասարդներ, երկու սեռէ, կարծիքներու փոխանակութեան եւ ընթերցանութեան համար: Քաղաքը զուրկ էր զբօսավայրերէ, սակայն, տեղացիք կը ստեղծէին զբօսանքի ժամեր՝ իրարու մօտ հաւաքուելով եւ զուարճանալով:

×

Իզմիրն ու Մանիսան կեդրոն դարձած էին Հնչակեան եւ Դաշնակցական զոր –

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

7·

Քաղաքի հեռուներից հասան եկեղեցների զանգերի ձայները: Կինը ցնցուեց.

— Գնա, հոգի, գնա: Հիմի տղամարդիկ բազարից տուն կուգան: Ինոնք պիտի չնկատեն չէ թէ էս տնէն քու դուս դալդ, պիտի չտեսնին էս մայլից եր – թալդ: Դուն ձախ կողմի դարտակ փողոցով իջի բոստաննները: Էդ կողմէն քեզի մարդ չի տեսնի...

— Կ'երթամ, հոգի, կ'երթամ...

— Չէ, հիմի գնա, աղիղ, ախր ես էլ պիտի երթամ, ուշ է:

Տղան վեր կացաւ, դրեց փափախը:

— Մէկ էլ ե՞րբ կուգաս, անուշ, — դիմեց նա կնոջը:

— Էլի կիրակի օրը:

— Օր ես մեռնի՞մ մինչի կիրակի, անդութ: Գոնեա Ուրբաթ օրը:

— Ուրբա՞թ, — ներողամիտ ժպտաց կինը. — Թուրքի կիրակի՞ն: Բոլոր տղամարդիկ էդ օրը մայլէն կ'եղնին, բոլոր ապրողները՝ տներէն դուս, փողոցները կ'եղնին...

— Գոնէ Շաբաթ օրը...

— Չէ, աղիղ, — հառաչեց կինը: — Օր չուտ–չուտ դամ՝ մեր տնեցիք կը նըկատեն: Օր չուտ–չուտ հանդըպինք՝ աչխարքը մեզի չուտ կը բաժնէ իրարուց... Մեննակ կիրակի օրերը տնէն դուս դալու պատճառ ունիմ...

Տղան դլխիկոր դուրս եկաւ Թրքուհու հետ: Երկու դարպասների մութ միջնաքում նա համբուրեց կնոջը եւ փողոցի դարպասի փակը ետ քաչեց: Թրքուհին դլուխը հանեց դուրս, նայեց աջ ու ձախ:

— Մարդ չկայ, աղիղ, գնա...

Երիտասարդի գնալուց յետոյ սպասելով մօտ քառորդ ժամ, կինը նոյնպէս դուրս եկաւ, մեծ բանալիով կողպեց դարպասը եւ նոյնպէս ձախ կողմի անմարդ փողոցով իջաւ դէպի բոստանների միջով անցնող ճանապարհը:

Նրան եւս ոչ ոք չնկատեց:

8·

Քաղաքի փողոցներում վերջալոյս էր:

Դռների մօտ դրուած քարերի վրայ նստել էին հասակաւոր Գիւմբրիւհինները եւ դուլպայ էին դործում: Մանուկների մեքենայական չարժումներով ճաղերն աչխատեցնելով, նրանք նայում էին ան – ցորդներին կամ պարզապէս դէպի փողոցի մի ծայրը:

Այն փողոցները, որոնք հիւսիսից–հարաւ էին ձդուած, արդէն դաւում էին աղջամուղջի մէջ: Միայն դրանց ան – կիւնները, մայթերը լուսաւորուել էին ոսկէ եռանկիւնիներով, ցոյց տալով, որ խաչաձեւող փողոցները դեռ ողողուած էին արեւի վերջին լոյսով:

Որքա՛ն պայծառ էր երեւում արեւի վերջին այդ լոյսը զբոսող սառևրների մէջ: Արեւմուտքից – արեւելք ձդուած փողոցներում որքա՛ն յատուկ էր կառչել ճիպից կարմրած ճառագայթներն ապա – կիներին, պատերին եւ բարդիների դաղաթներին...

Արեւի մէջ նստած Գիւմբրիւհինները թըւում էին վերջալուսային էակներ, եւ թւում էր, թէ չորերի մարուել – հանդչելու հետ միասին պիտի լուծուէին ու չքանային նաեւ նրանք՝ դռների մօտի քարերը թողնելով դատարկ...

Կանանց ձեռների չերմութիւնից տա – քացած, ճաղերը չարժւում էին արագ, դուլպաների կարճ փողերը երկարում էին քիչ առ քիչ: Բայց երբ փողոցով փչումանցնում էր մարմնի համար չդգացուող մի հով՝ ճաղերը սառչում էին կանանց ձեռքերի մէջ եւ կարծես կարծրանում:

Կանանց կողքերին նստել էին երեխաները՝ խելօք, մտասոյզ, վերջալոյսի պահից տաղնապած:

Գիւմբրիւհինները, ուչադրութիւններն արդէն դէպի դործուղ դուլպան, մինչեւ մութն ընկնելը վերջացնելու համար, չորանքների մեքենայական չարժումներով պատմում էին երեխաներին հին պատմութիւններ, նրանց աւանդում էին հըաչակաւոր Գիւմբրեցիների կեանքն ու վարքը:

Պատմում էին նրանք մի Գիւմբրեցու մասին, որն իր տունը կառուցելիս հիմքի չորս անկիւններում դրել էր ուրախ, օղի, մատանի եւ խաչ: Եւ պատմում էին մի այլ Գիւմբրեցու մասին, որը քառասուն տարի ապրել էր մի մեռած աղջկայ սիրով եւ այդպէս էլ մեռել: Եւ պատմում էին մի Գիւմբրեցու մասին, որն ամբողջ կեանքում չրջել էր իր պատանի ուսին դցած, մատխոհ ու յամրաքայլ: Եւ պատմում էին մի Գիւմբրեցու մասին, որը վաղուց ի վեր պատրաստել էր տունը իր դերեզմանաքարը՝ վրան փորագրել ամլով ամէն տարի մէկ եղածը՝ բացի մահուան թըւականից: Եւ պատմում էին մի Գիւմբրեցու մասին, որը եղել էր քաղաքի ամենաբարձր եկեղեցու կամթուղիկէի վարչական ամբողջացնողը, որի համար ասացել էր Աբդար մականունը:

(Շար. – 22)

ծիչներու, որոնք իրարու հետ կը մրցէին դասախօսութիւնները ու երեկոյթներ սարքելով։

Երբ 1908ին Սահմանադրութիւնը հըռչակուեցաւ, կուսակցութիւնները ազատ ղպացին հրապարակային ցոյցեր կատարելու — յեղափոխական երգեր երգելով խմբովին կը շրջէին փողոցները, մաս-նաւորապէս գիշերները լամբիոններով։ Սակայն քանի մը տարի եռք երիտասարդ թուրքերը պիտի չարունակէին Համիտի կէս ձգած գործը։ Մանիսայի մէջ կը գործէր ազատասիրտ գաշնակցական մը, Ռուբէն անունով, որուն միակ մեղքը իր կուսակցութեան պատկանած ըլլալն էր թուրքերուն համար. ասոնք ձերբակալելով հայերենասէր Հայը, կախաղան բարձրացուցին։ Գաղափարակից ընկերները նահատակին մարմինը գետեղեցին եկեղեցիին բակը, սուրբի մը նման եւ արձան մը հաստատեցին անոր գերեզմանին վրայ՝ «Ատ հանդչի Տէրէն, որ գոհութիւ իր ազգին համար» արձանագրութեամբ։ Տէրէնի մահէն եռք կուսակցականները աւելի եւս վարբեցան իրենց ուխտին, ըսելով, թէ «մարդը կը մեռնի, սակայն գաղափարը անմահ է»։

×

Մանիսա ունեցաւ երկու հայ մասնիչներ, որոնց գործն էր մասնել յեղափոխականները։ Երկուքն ալ ահաբեկուեցան յեղափոխականներու ձեռքով։

Առաջին մասնիչը ամուրի մըն էր եւ սպանուեցաւ մեր վաղուցի մութ անկիւնը, գիշերանց։ Կը յիշեմ, թէ ինչպէս յաջորդ առաւօտ ոստիկաններ սկսան հարցուփորձել թաղեցիները, նոյնիսկ եկեղեցիները, բայց ապարդիւն։

Երկրորդին սպանութիւնը կատարուեցաւ աւելի ուշ, երբ արդէն չափահաս էի։ Մասնիչը իմ դպրոցական, միեւնոյն դասարանի ընկերուհիներէն մէկուն հայրն էր, չորս զաւակի տէր, որոնք որբ մնացին իրենց անարդ հօր կատարած դաւանական արարքին հետեւանքով։ Ահաբեկիչը յանդուգն երիտասարդ մըն էր, կը ճանչնայի գինքը։ Գիշեր մը ճամբու եղրին կը սպաննէ դաւաճանը եւ կ'ապաստանի մօտերը բնակող քահանայի մը տունը՝ ատրճանակի սպառնալիքով հրամայելով անոր լռել։ Քահանան վախէն ապաստան կուտայ։

×

Մանիսա ունեցած է լաւ պատրաստուած ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ եւ ասոնց կարգին Ռուբէն Զարդարեանի նման մարտական մը, զրադէտ եւ յեղափոխական միաժամանակ։ Եկած էր Մանիսա իրեւ տնօրէն եւ հայերէնի դասատու։ 1908էն առաջ ըլլալով, անճնապէս չեմ օգտուած մեծ զրադիտին դասաւանդութիւններէն, սակայն, քոյրս, որ ինձմէ մեծ էր, կը պատմէր թէ չատ օգտուած է

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԲԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Միլանոյի « Գեղարուեստասէր Ընտանիք »ի — Ֆամիլիա Արթիսթիքա Միլանեզ — հրաւէրով, Ապրիլ 14ի երեկոյեան, երիտասարդ գաշնակահար Բաֆֆի Արզումանեան տուաւ իր առաջին նուագահանդէսը Իտալիոյ մէջ։ Ընկերակցուեթեան անխոնջ կազմակերպիչ՝ Տիկին Մկրեան՝ գեղեցիկ զազափարը ունեցած էր մեր հայրենակիցին առաջին ելոյթը զուգակցելու Աքալայի անուանի բեմայարդար Նիքոլա Պրնուայի հնոջ՝ Տէմմա Տէ Զէզզոյի երգահանդէսին, ինչ որ արդիւթ տուած էր՝ հայ եւ օտար բազմաթիւ անկէ եւ անոր հաւատարիմ ոչ մէկ ուսուցչի է հանդիպած։

Դժբախտաբար, սակայն, կարճատեւ պիտի ըլլար անոր պաշտօնավարութիւնը, մասնուած ըլլալով, սակրաղաբար պաշտօնը ձգած եւ հեռացած էր Մանիսայէն ու զացած էր դէպի Պուլկարիա։ Բա-ըեբախտաբար լմացած էր գինք մասնողին անունը։ Այս վերջինը առաջին ահաբեկուողն էր։

Իրմէ եռք ունեցանք Օրդ. Զարուհի Քիւրտեանը, որ չափազանց խստապահանջ էր, սակայն չատ կարող։ Ես միայն մէկ տարի պիտի օգտուէի իրմէ։ Քոյրս դոհ էր նաեւ։ Ան ալ իր կարգին հեռացաւ ու Պոլիս մեկնեցաւ, որմէ եռք Օրդ. Վասիլեան, Օրդ. Նոյեմի Նամանպէս Պոլսէն եկած։ Յետոյ տեղւոյն վրայ ունեցանք չատ յաջողակ ուսանողուհիներ, որոնք իրենց կարգին սկսան պաշտօնավարել տեղւոյն վարժարանին մէջ, ինչպէս Օրդ. Սարգիսեան, Պր. Տէմէեան՝ Մարդուանի քոլէժը աւարտած։ Իսկ քոյրս լաւ մանկավարժուհի էր եղած։ Կար Օրդ. Զարէն Ծանղաւեան, լաւ ուսուցչուհի մանկապարտէզի փոքրիկներուն, միաժամանակ՝ տեսչուհի։ Իսկ նախակրթարանի համար վերջին քանի մը տարիներուն ունեցանք Պր. Օննիկ Թադէոսեանը, որ իմիրէն Ֆրանսա գալով Բարեգործականի պաշտօնեայ եղաւ եւ մեռաւ Մարսէյլ, քանի մը տարի առաջ. եղած էր երկսեռ վարժարանի ընդհանուր տեսուչ։

Այսպէս բոլորեցինք տարիները Մանասայի մէջ, մինչեւ 1922, երբ Թուրքը քանդեց ամէն ինչ, ըստ իր սովորութեան։

ՄԱՌԻ ՀԱՊՕԵԱՆ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

հանդիսականներու կողքին՝ խաղացի որակեալ արուեստագէտներու եւ երաժշտական կարեւոր դէմքերու ներկայութեան։

Նուագահանդէսի առաջին մասը յատկացած էր Բաֆֆի Արզումանեանի, իսկ երկրորդը՝ Տիկին Տէմմա Տէ Քէզզոյի։ Բաֆֆիի ռէսիթալին յայտագիրը կը պարունակէր՝ Աքարլաթթիի Սոնաթ ան մի միներ, Տըպիւսիի երկու Փրելիւտներէն, եւ Շուման Թիւ 9 Գարնավալը։ Մեր երիտասարդ արուեստագէտը առաջին իսկ կատարումով ի յայտ բերաւ ինքնավստահութիւն եւ թեքնիքի տիրապետութիւն. իր ինքնատիպ տպաւորը չեզոտեցաւ Շուման «Գարնավալ»ի մեկնաբանութեան ընթացքին։ Գերմանական վիպապաշտ դպրոցի այդ կտորը կը նկատուի դաշնամուրային արուեստի գժուարագոյն էջերէն մին, հարուստ արտայայտչական ելեւէջներով եւ թեքնիք պահանջկոտութեամբ։ Բաֆֆի Արզումանեան խոր ըմբռնումով կարողացաւ թափանցել Շումանեան ստեղծագործութեան, եւ արժանավայել կերպով մեկնաբանեց զայն, արժանանալով հանդիսականներու դնահատական ծափահարութիւններուն։ Մեր համակրելի արուեստագէտը՝ նոյնպէս նուրբ զգացումով նուագեց Աքարլաթթիի Սոնատը եւ Տըպիւսիի Փրելիւտները, ցուցաբերելով արտայայտչական կարողութիւն մեծացած ճկուն թեքնիքի մը։ Ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւններուն եւ պահանջին ընդառաջելով՝ որպէս պիս նուագեց Տըպիւսիի Փրելիւտներէն երկրորդ կտոր մը։

Ներկայ օտար արուեստագէտները չատ լաւ տպաւորուած են մեր հայրենակիցին նուագահանդէսէն եւ դնահատանքով արտայայտուած են իր դեղարուեստական դպրոցականութեան եւ կատարման արուեստին մասին։ Վստահ ենք որ Բաֆֆի Արզումանեան չնորհիւ իր բնածին տաղանդին, յարատեւ աշխատանքով ա՛լ աւելի կը կատարելագործէ իր մեկնաբանական ձիրքերը եւ կը հասնի փայլուն դիրքի մը դեղարուեստի միջազգային աշխարհին մէջ։

Հետեւեալ օրը տեղական մամուլը որ սովորաբար ժլատ է իր արտայայտութիւններուն մէջ արուեստագէտներու առաջին երեւումին նկատմամբ, զուսպ բայց արժանի դովեստով արտայայտուեցաւ Բաֆֆիի մասին։ «Գորբիէրէ տէլլա Սէրա» եւ «Նօթէ» օրաթերթերը, դեղարուեստական չարժման նուիրուած բաժնին մէջ, չեչտեցին «Հայ դաշնակահար»ին դործադրած նշանակալի յայտագիրը եւ մեկնաբանական վայելուն արուեստը։ Իսկ «Ձիորնօ» օրաթերթը աւելի երկարօրէն անդրադառնալով՝ նուագահանդէսին նուիրեց հետեւեալ տողերը.—

« Աքարլաթթիի չողչողուն Սոնատը, ապա էջեր Տըպիւսիէն ինչպէս նաեւ Շումանի Գարնավալը կը կազմէին յայտաղիրը հայազգի դաշնակահար Բաֆֆի Արզումանեանի որ անցեալ դիշեր դորձադրեց Ֆամիլիա Արթիսթիքայի մէջ, յայտագիր մը որ կ'արտացոլէր անոր անհատականութիւնը եւ զգայնութիւնը։ Ներբարուեստ դաշնակահար մը որ կը սիրէ տպաւորիչ եւ թափանցիկ հնչակերտութիւնը, միաժամանակ՝ երաժշտական մեկնաբանութիւն մը, առանց թատերականութեան։ Կարելի է ըսել՝ մտերիմ խօսակից մը, որ չատ ծափահարութիւններու արժանացաւ»։

Շնորհակալ ենք Տիկին Մկրեանի որու նախաձեռնութեան չնորհիւ ունեցանք դեղարուեստական իսկական վայելք մը ունկընդրելով խոստմնալից եւ տպաւնդաւոր դաշնակահար Բաֆֆի Արզումանեանը։ Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն։

Հ. Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

× Մայիս երեքէն ի վեր աշխատանքի նոր ժամեր (ամառուան) կը կիրարկուին։ Պաշտօնատուներու եւ այլ գործատեղիներու մէջ աշխատանքը կը սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին եւ կ'աւարտի 17·30ին, կէսօրուան 45 վայրկեան ընդմիջումով։ Ուրբաթ օրերը աշխատանքը կ'աւարտի ժամը 17·15ին։

× Երեւան այցելած են պերման գիտնականներ՝ դէվատուրութեամբ Փրոֆ. Հերման Քլարի, նախագահը Արեւելեան Պերլինի Գիտութիւններու Ակադեմիայի։ Այցելուները հանդիպում մը ունեցած են հայ գիտնականներու հետ, Ապրիլ 21ին։

× Լենինեան մրցանակ ստացած են Ա-կադ. Իվան Կնունեանց եւ Մարիէտտա Շահինեան։ Այս վերջինը որովհետեւ Լենինի մասին չորս դիրք գրած է — «Որդու ծնունդը» (Ուլեանովների ընտանիքը), «Առաջին համառուսաստանեանը», «Պատմութեան հարցաւոտը», «Զորս դաս Լենինից»։

× Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են հնագտարան մրցումներ, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան առաջին խումբին, Հունգարիոյ, Հայաստանի եւ այլ երկիրներու խումբերուն։ Հայաստան գրաւած է երկրորդ տեղը։

տպիները հայազգի դաշնակահար Բաֆֆի Արզումանեանի որ անցեալ դիշեր դորձադրեց Ֆամիլիա Արթիսթիքայի մէջ, յայտագիր մը որ կ'արտացոլէր անոր անհատականութիւնը եւ զգայնութիւնը։ Ներբարուեստ դաշնակահար մը որ կը սիրէ տպաւորիչ եւ թափանցիկ հնչակերտութիւնը, միաժամանակ՝ երաժշտական մեկնաբանութիւն մը, առանց թատերականութեան։ Կարելի է ըսել՝ մտերիմ խօսակից մը, որ չատ ծափահարութիւններու արժանացաւ»։

Շնորհակալ ենք Տիկին Մկրեանի որու նախաձեռնութեան չնորհիւ ունեցանք դեղարուեստական իսկական վայելք մը ունկընդրելով խոստմնալից եւ տպաւնդաւոր դաշնակահար Բաֆֆի Արզումանեանը։ Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն։

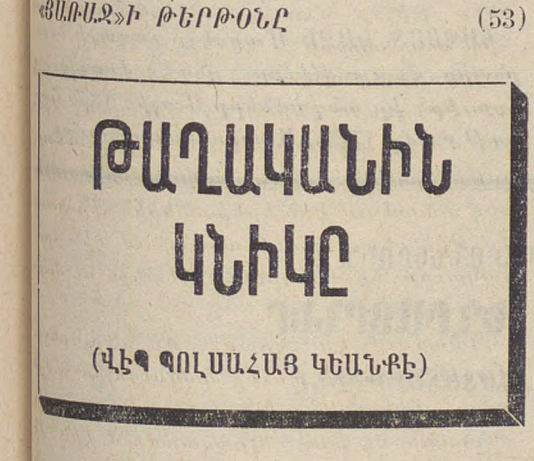
Հ. Բ.

«ՑԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Այս պաշտպանողականը աւելի կը կատղեցնէր թագականին կինը, որ նորանոր ենթադրութիւններ կը սեղծէր իր հաւատակորոյը վարկաբեկելու համար։ Ըստ էրեն, տիկին Սաթէն արդէն իսկ իր ազդեցիկութենէն «խօսուած էր», թէ դէմը ելլող երիտասարդին հետ սիրահարու-թիւն կ'ընէր, թէ «անանկ բաներ» կը պատմուէին իր մասին, որ կարելի չէ բերան առնել։ Իսկ գալով վերջին երդուածքին, անոր մասին տարակոյս չկար։ Սաթէն գլխէ հանած էր ամուսնացած, պատկներու տէր, պարկեչտ մարդ մը, այլ նոսրով էֆէնտիին, որու մասին մինչեւ այդ օրը ազէկ կը խօսուէր։ Այսպէս Սաթէն իր չռայլ ու մոլի ընթացքով ամբողջ ընտանիք մը կը կործանէր, անմեղ

ակցութենէն ջղագրգռուած էր եւ ինքդինքը անհանդիստ կը զգար։ Հիմա զըզջացած էր այս ոճնախմբութեան գալուն՝ մանաւանդ որ մտերիմ յարաբերութիւն չունէր Պօղոս էֆէնտիենց հետ, բայց մանաւորաբար եկած էր այս երեկոյթին տիկին Սաթէնի դրդումով։

— Գնա նայինք իրենց տունը ինչ կը խօսուի կոր, մեղի լուր կը բերես, ըսած էր Մարզար էֆէնտիի կինը։

Ու այսպէս տիկին Նուարդ թէնամին դիրքը հետազօտելու պաշտօն ունեցող լրտեսի մը պէս եկած էր երեկոյթին։ Ինք, տիկին Սաթէնի խօսքերէն անանկ կ'ենթադրէր, որ տկարացած թէնամի մը պիտի տեսնէր, մինչդեռ իր դիրքերուն վրայ զօրեղապէս ամրացած կը գտնէր տիկին Շաղիկը։

Աչուսինը նշմարելով իր կնոջ տխուր կերպարանքը, մօտեցաւ անոր։

— Ի՞նչ ունիս, Նուարդ, հարցուց։

— Ոչինչ, քիչ մը գլուխս կը ցաւի կոր։

— Տխուր կերպարանք մը առեր ես։

— Գլխուս ցաւէն է... ակէ գատ սենեակը չատ տաք է, կը նեղուիմ կոր։

— Եթէ կ'ուզես տուն դառնանք։

— Ազէկ կ'ըլլայ...

Քիչ մը եռքը արդարեւ Մ իհրանիկ ու իր կինը կը մեկնէին հակառակ տիկին Շաղիկի առերեւոյթ ստիպումներուն։

— Գլխու ցաւը սուտ է, բան մըն ալ չունէր, կ'ըսէր թագականին կինը անոնց երթալէն եռքը, միայն թէ ամօթէն չկըրցաւ կենալ երբոր իր սիրական Սաթէնին խաղքութիւնները լմացաւ... չամչացածը, տեսա՞ք ինտոր... ինչ ազէկ պիտի ամէն բան, բայց գործին չի դար խոստովանիլ։

Երբ իրենց ննջասենեակը առանձնացան՝ Նուարդ իր երկանը պատմեց մի առ մի Շաղիկի ըսածները Սաթէնի մասին։

Հետեւեալ օր Մ իհրանիկ, Դալաթիոյ կողմը ճաչարանի մը մէջ հանդիպեցաւ Մարզար էֆէնտիին, որ սեղանի մը առջեւ նստած, առանձին կը ճաչէր։ Ինք ալ գնաց անոր քով տեղաւորուեցաւ։

— Երկկ դիշեր Պօղոս էֆէնտիե՞նց էք եղեր, հարցուց վաճառականը։

— Այո, ո՞վ ըսաւ, հարցուց Մ իհրանիկ։

— Մկրտիչ աղան այս առտու ըսաւ, ինքն ալ հոն է եղեր։

— Գացինք, բայց չատ չնստեցանք, կանուխ դարձանք, Նուարդին գլխուն ցաւը բռնեց... բարով խերով չերթա-յինք։

— Ի՞նչ եղաւ որ...

— Կինս պարապ տեղը յուզուեցաւ, անհանդիստ եղաւ։

— Բան մը պատահեցա՞ւ...

— Ձանըմ, կարեւորութիւն տալիք բան չէ... արդէն Նուարդին ալ ըսի, որ տիկին Սաթէնին բան մը չըսէ, պարապ տեղը ան ալ չդարկանայ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի կիրակի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիր – ճեան եւ Վահան Գույումճեանի ընտանիքներուն:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարդողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առաքել Առաքելեան (Պոլէն) եւ զաւակները Օննիկ, Յարութիւն, Սիւզան (Ավինեոն) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Սարգիս Առաքելեանի մահը, որ պատահեցաւ Մարսէյլ Ապրիլ 20ին, 74 տարեկանին:

Այս առթիւ, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 50ական ֆրանք կապոյտ Խաչին, կարմիր Խաչին, Մոնմարթրանսի հանգստեան տան, Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան (առանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Ցառաջ»ի:

Նոյն տխուր առթիւ իր խնամին Ա. Տէր–Սարգիսեան (Վալանսէն) 50 ֆր. կը նուիրէ հանգստեան տուներուն:

(Առանալ «Ցառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏՈՒՑ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման օրն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ղպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ–Պուա – Բոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս ը լ'Օթէլ ը Վիլ):

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Մխիթեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ ղպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՑ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Ցունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւնները փակուին Ցունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

BAIL
A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

33րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ալթունեան (Լիոն), Պր. Յակոբ Չօթոյեան (Լիոն), այրի Տիկ. Ալվազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Թոմաս Ջաղացպանեան (Տէսին), այրի Տիկ. Եղնաբէթ Եղիայեան (Տէսին), Օր. Ալիս Գազանճեան (Ալֆորվիլ), Պր. Վահրամ Թիւրեաքեան (Լիոն), Պր. Սարգիս Մաթէոսեան (Տէսին), Պր. Հրանդ Մարզպաեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Կապաեհան (Ս. Սաթիւռնէն), Պր. Անդրանիկ Խըլօեան (Մարսէյլ), այրի Տիկ. Արաքսի Մինասեան (Լիոն), Պր. Ժաք Մաթոսեան (Տրանսի) 60ական ֆր., այրի Տիկին Ազատի Դաւիթեան (Տէսին), Պր. Արթիւր Հնունց (Փարիզ), Պր. Պետրոս Պալեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Յովսէփեան (Ս. Ժիւլիէն), Պր. Դաւիթ Պօղոսեան (Տրանսի), Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Ղազարոս (Տէսին), այրի Տիկ. Ամաստ Պետրոսեան (Տէսին) 50ական ֆր.:

Նախկին գումար 120·812,53
33րդ ցանկի գումար 1·010
Ընդհ. գումար 121·822,53

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծ եղեռնի Տէսինի Ցուշարձանի բացման արարողութեան առթիւ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ Ֆրանսայի կարգ մը բարձր անձնաւորութեանց ներկայութիւնը ապահովել, Ցանձնախումբս ստիպուեցաւ նախապէս որոշուած թուականը դարձեալ փոփոխութեան ենթարկել:

Հետեւաբար, առ ի պիտութիւն Ֆրանսայի եւ մերձակայ երկիրներու հայկական զաղութներու յարգոյ հասարակութեան կուզանք յայտարարել թէ այդ բացումը պիտի կատարուի 4 Ցունիս 1972 Կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին:

Կուզանք պաշտօնապէս յայտարարել նաեւ թէ Տէսինի Ցուշարձանի հանգանակութիւնը փակուած է:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Մաքինաճեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ 30 ֆր. ի նպաստ կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, ողբացեալ Լեւոն Ձէրահեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան կը նուիրեն 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, իրենց կնքահօր Միքայէլ Եավէրի վիրաբուժական զործողութենէ մը ապաստած ըլլալուն առթիւ: Օր. Էլմոն Ճիվէլեկեան կը նուիրէ 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ազատ Այվազեանի մահուան առթիւ: Տիկին Ալթունեան (Մըլհօն) կը նուիրէ 10 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման:

×

Հայ Կարմիր Խաչի 50ամեակին առթիւ կը նուիրեն.—

Տիկին Թամարա Պարպիւրեթ 1500 ֆր., Պր. Կարապետ Ճընկըլեարեան 1000, Տէր–Թոմայեան հաստատութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զրբաչեան 250, Պր. Մինաս Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան, Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան, Պր. Ճոն Շըրըքճեան, Տիկին Շաքէ Պետրոսեան 100ական, Գազա Սփոռ Հաստատութիւն 80, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր–Յովհաննէսեան 60 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարհրդարանական Միութեան Ֆրանսայի Հարաւային շրջանի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիս Կիրակի օր Ֆապրըկուլի դղեակին զարտուղիներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ», թատերգութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Ցունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի թատրոնը:

×

Կիրակի, 25 Ցունիս, Ամավերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սահեան Մարգարիտ Ֆրանք իրենց սիրելի ազգականին Սարգիս Առաքելեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խուկոյեան (Վիէն) 10 ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի, իրենց հօրաքրոջ՝ Ե. Զօպոյեանի մահուան Բ. տարելդարձին ի յիշատակ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ–ՄՕՌԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօռիսի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Ժ. Պառաւեանէ 20 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ս. Սիսլեանէ 50 ֆր., Մ. Ճելոյեանէ 30 ֆր., ընկ. Մանուկեանէ 50 ֆր., Հ. Ֆուրունճեանէ 15 ֆր., Գ. Մխիթարեանէ 20 ֆր., Վ. Յակոբեանէ 10, Մ. Տէր–Մկրտչեանէ 15, Ֆրանսացիէ մը 10, Ոմն 10, իր առաջին ձեռնարկին՝ հանդէս – խնջոյքին առթիւ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման օրին, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, ղոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագները Յովակիմ Քէչիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրիէլեանի, կընքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Քէչիշեանի եւ Միսաք Չէօրթլիքեանի, եւ խարտա – ւիլակութեամբ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեանի:

Ցաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատուռը հոգեհանգիստ ՊԱՂՍՓԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. Կատարիճեանի եւ եկեղեցւոյ կնքամայրը՝ Օր. Նունիկ Տէր–Ղեւոնդեանի ինչպէս նաեւ եկեղեցիին բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար:

Ցետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մատուռը ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռէսթօրան տը լա Ֆոնթէն–Ֆրէշ, Պուլվար Հանրիպառնիէ, Սէնթ–Անտրէ, Մարսէյլ 15րդ: Ճաշարանին 32 ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն:

ԲԱԶՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՑ ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

Պատանեկան - Երեկոյթ

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Հակառակ բոլոր չանքերուն արձակուրդը Սպանիա կամ Ցունաստան կազմակերպելու ապարդիւն մնալուն եւ չզրկուելու համար այս տարուան արձակուրդէն մեզի կարելի եղաւ Իտալիա Ռիմինիի մօտ ԹՈՐՐԻ ՓԵՏՐԻՈՒ. դեղեցիկ եւ հանգստաւէտ վայր մը առաջնակարգ պանդոկով պատճել, ուր առթիթը պիտի ունենանք հաճելի եւ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընելէ:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Մայիս եւ Ցուլիս ամիսները՝

M. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis — Paris (2e)
Tél. : 231-09-06

Ցունիս ամիսը՝

BASMADJIAN
128, Rue de Flandre — Paris (19e)
Tél. : 607-01-57

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները յառաջիկայ երեք – շաբթի 9 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14, Ռիւ Սէն – Պազիլ:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Բաչանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Շորեքշաբթի ժամը 20·30ին Տիկին Գարագաշեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լավուազիէ, Բաչան:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ա.Հարոնեան ակումբը:

ԱՐԵԻԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵԻԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
10 MAI
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

LE NUMÉRO 0,70 F.

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.412

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.412

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

—0—

Երկար վարանումներէ, տատանումներէ եւ մտավախութիւններէ ետք վերջապէս թուրք կառավարութիւնը համաձայնեցաւ Անգարայի մէջ կախազան բարձրացնել երեք ձախողաչա երկտոտանոց – ներ, որոնք մահուան դատապարտուած էին եօթը ամիս առաջ, անցեալ Հոկտեմբերին, պառերազմական Աահանին կողմէ :

Անոնց հեռքը դանելու եւ ձերբակալելու համար պաշտպանութեան վիճակի դինուորական իշխանութիւնները չարժման մէջ էին դրած մեծ թիւով դինուորներ եւ ոստիկան զօրաց Ջոկատներ : Մահապարտ երեք երկտոտանոցները կը պատկանէին «թուրքիոյ ազատագրութեան ժողովրդական բանակ»ին, որ կը թուի թէ լայն ծիւղաւորումներ ունի երկրին ամէն կողմը :

Դաղտնարարական դեռնի վրայ «ճախ – պաշտ»՝ անոնք կ'երդուրննային Մարքսի եւ Լենինի անունով : Կառավարութիւնը կ'մրատանէր զանոնք թէ ծրագրեր էին ապտակել Թուրքիոյ ներկայ վարչաձեւը, հիմնուած մարքս – լենինեան սկզբունք – ներուն վրայ :

1961ի Սահմանադրութիւնը որոշ ազատութիւններ չնորհած ըլլալով թուրք քաղաքացիներուն, տարբեր մտայնութեանց ակր մարդիկ ազատ ասպարէզ էին դտած կազմակերպուելու : Մէկ կողմէ՝ աջերը, միւս կողմէ ճախերը :

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը չէր կրցած նախատեսել երկու կղմերն ալ չեզոքացնելու եւ սիրաշահելու իր սկզբնական քաղաքականութեան հետեւանքները : Շատ ուշ էր արդէն, երբ սկսաւ նիզակ ճօճել համայնավարութեան դէմ :

Համալսարանները դարձան անիշխանութեան բոյն : Ձախերու յեղափոխական – համալարարական կազմակերպութեանց դէմ հրապարակ իջան թուրանական ե– զրաններով ազդրուած, ազգայնամոլ, յեղաիմական տարրեր : Անխուսափելի դարձան բախումները հակամարտ խմբակցութեանց միջեւ, ինքնասպառ կառավարութեան մը անզօր աչքերուն առջեւ :

Աւատոլուն յեղաիմական է : Աթաթիւրքի բարենորոգումները ցարդ չեն կրցած պարտադրել տգէտ, մոլեռանդ գիւղացիներուն : Չօճաններն ու մոլլաները մէկ կողմէ, կալուածատէր հարուստ «ագաներ»ը (աւատապետ) միւս կողմէ կը նային յաւերժացնել հին աւանդութիւնները, լաւագոյնս չահագործելու համար զանոնք :

Սակայն ժամանակէ մը ի վեր մեծ քաղաքներու եւ ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ դանդուածները արթնցած են եւ կազմակերպուած՝ հաւաքականօրէն պաշտպանելու համար իրենց չահերը, հետեւելով արեւմուտքի ժողովրդավար երկիրներու օրինակին :

Արհեստակցական միութիւններ կազմած են ո՛չ միայն գործարանի բանուորները, որոնց չահերուն նուիրուած կուսակցութիւնը հեղհեղուկ հոդ կը չահի, այլ նաեւ դանազան դասակարդի պատկանող ամսականաւոր պաշտօնեաները : Լրագրողներն անգամ ունին իրենց միութիւնը : Ընկերային ապահովութիւն, գործադուլի իրաւունք եւ այլ ժողովրդավարական սկզբունքներ մտած են Սահմանադրութեան մէջ : Սակայն շատ թերիներ կան ասոնց մէջ :

Թուրքիա հասած է անանկութեան դուռը : Փա՞ստ կ'ուզէք : Թուե՛նք մէկ քանին : Տնտեսական անհաւասարութեան տագնապը, հոդացուրկ գիւղացիներու ծայրայեղ թշուառութիւնը, թրքական լիրային 66 առ հարիւր արժեզրկումը, որուն իրրեւ հետեւանք ապրուստի արտասովոր սղութիւնը, ինչպէս նաեւ համատարած գործազրկութիւնը, որ ստիպած է 700·000 բանուորներ հեռանալու երկրէն՝ գործ փնտռելու համար Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Պելժիայի եւ Հոլանտայի մէջ : Այս գործազուրկներուն երկիր ղրկած տարեկան հինգ հարիւր միլիոն տոլարին ապաւինած է Անգարայի կառավարութիւնը, պետական եւեմուտքին կարեւոր մէկ բացը դոցելու համար :

Կախաղանները չէն, որ դարման պիտի տանին ստեղծուած անել կացութեան : Որզը ներսէն սկսած է կրծել : Դժգոհութիւնները պիտի յաւերժանան : Անիշխանական – խառնվարարական չարժումները պիտի չզադրին եւ ներքին անդորրութիւնը պիտի չվերահաստատուի ցորչափ չէ չակուած անտեսական կացութիւնը, ցորչափ գոհացում չէ ստացած անօթի – ներու բանակը ու չեն իրականացած ընկերային բարենորոգումները :

Անգարայի կախաղաններու նախօրեակին բանակը ընդհանրացուց եւ աւելի եւս խստացուց պաշարման վիճակի դրութիւնը : Ու պահանջեց կազմել ազգային խառն դահլիճ մը բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ :

Նիհատ Էրիմի տասներեք ամսուան կրկնակ փորձերը անանկութեամբ վեր – ջացան :

Ո՞վ է այն քաջը, որ պիտի յաջողի անելէն դուրս հանել ուղեկորոյս Թուրքիան եւ բնական վիճակ ստեղծել :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—0—

Բացառիկ պատրաստութիւններ տեսնուած էին վերջին օրերուն Ուաչինկթընի մէջ, որ դումարուելու Մ. Նահանգներու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը : Այս նիստին մասնակցելու համար Ռոճըրս, Արտաքին Նախարարը պոնէն Ուաչինկթընն կանչուած էր, իսկ Քիսինկէր, Նախագահին անձնական խորհրդատուն, յետաձգած էր ձախին իր այցելութիւնը :

Այս բացառիկ ժողովին յայտնեց Նախագահ Նիքսընի յայտարարութիւնը՝ որուան որոչումներու մասին :

Նիքսըն յայտնեց թէ որոշած է պաշարման ենթարկել ամբողջ Հիւս. Վիէթնամը : Այս առընչութեամբ երեք օրուան պայմանաժամ տուած է խորհրդային նաւատորմին որ հեռանայ Հիւս. Վիէթնամի նաւահանգիստներէն : Երեք օր ետք, ամբողջ չրջանը ականներով լեցուած պիտի ըլլայ : Միւս կողմէ, ռմբակոծութիւնները պիտի սկսին դլխաւորաբար հաղորդակցութեանց միջոցներուն վրայ, Հանոյը կտրելու համար այն բոլոր չրջաններէն ուրկէ պարէնաւորում կը ստանայ :

Այս միջոցառումները ցոյց կուտան թէ Նիքսըն չուզեր տեղի տալ եւ կը կարծուի թէ իր այս «կարծրացումին» դլխաւոր պատճառն այն է որ Քիսինկէրի առաջարկները չատ պզտ կերպով մերժուած են Փարիզի մէջ, Հանոյի լիազօրին կողմէ :

Հանրապետականները բոլորովին համաձայն են Նիքսընի հետ բայց ոչ Դեմոկրատները, որոնք կը դատապարտեն այս նոր կարդադրութիւնները :

Աւելցնենք որ ամերիկեան նաւատորմը արդէն չարժումի անցած էր Երեքշաբթի առաւօտ եւ առաջին ռմբիւ անվնաս ականներ դետեղած Հիւս. Վիէթնամի չուրջ : Երեք օր ետք, այդ ականները պիտի փոխարինուին :

ԻՆԷՕՆԻԻ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Ինէօնիւ, որ կէս դար առաջ Հալք կուսակցութիւնը հիմնած էր Քեմալ Աթաթիւրքի հետ եւ մինչեւ վերջերս քաղաքական դլխաւոր դէմքերէն մէկը կը մնար, առջի օր վերջնապէս քաչուեցաւ քաղաքական ասպարէզէ :

Հալքի համապատմարին, որ վերջ պատաւ կիրակի օր, Ինէօնիւ կուսակցութեան դործադիր մարմնի փոփոխումը պահանջած էր, որովհետեւ ըստ իրեն ան ձախ հակում ցոյց կուտար : «Կուսակցութեան հարցերը չեն լուծուիր ցորչափ էճեվիտ եւ ես կը պահենք մեր պաշտօնները», յայտարարած էր ան : Յիշեցնենք, որ էճեվիտ, 47 տարեկան եւ Աչխատանքի նախկին նախարար, Ինէօնիւի կողմէ յառաջ քչուած էր եւ կը նկատուէր անոր յաջորդը իրրեւ կուսակցութեան պարագլուխ :

Այս վերջինը պատասխանած էր Ինէօնիւի, քննադատելով անոր մենատիրական ձգտումները. «Չեղի կը մնայ որոշել թէ ի՞նչ կ'ուզէք — դառնալ ժողովրդավար – րական կուսակցութեան անդա՞մ թէ դեմիրները մենատէրի մը» :

Համագումարը ի վերջոյ դիմած էր քուէարկութեան : 709 ձայն ի նպաստ էճեվիտի քուէարկած են, իսկ 507 հոդի դէմ :

Այս վերջինին նպատակն է կուսակցութիւնը դարձնել ընկերային – դեմոկրատ : Երկրին տնտեսութեան համար կը նախատեսէ երեք ճիւղ — անհատական, որու չրջադիծին մէջ կը մտնեն թեթեւ ճարտարարուեստը եւ առեւտուրը. պետական ճիւղը, որ կ'ընդդրկէ ծանր ճարտարուեստն ու հանրային սպասարկութիւնը եւ «ժողովրդական ճիւղը», տեսակ մը համայնական ձեռնարկութիւններ բանուորներու եւ դիւղացիներու :

Ինէօնիւ չէր կրնար անչուչա ուրիշ ելք դտնել քան հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն : «Մենք ընկերվարական չենք, չեչտած էր իր ելոյթին ընթացքին, որովհետեւ ազգայնական ենք եւ ընկերվարութիւնը միջազդային է», բայց Գրզօղլու, որ էճեվիտի մտերիմն է, պատասխանած էր թէ «նախագահ Ինէօնիւ Սուլթան մը չէ եւ չի կրնար իր կամքը պարտադրել» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՅի երեք – չորս օդահէններ պելժ օդանաւ մը առեւանդեցին Պրիւսէլ–Թել Ավիվ ճամբու վրայ : Օդանաւը Նիքոսիոյ մօտերը հասած էր, երբ օդահէնները սպառնացին պայթեցնել օդանաւը իր 90 ճամբորդներով եւ 10 հոդիի անձնակազմով, եթէ իսրայէլեան իշխանութիւնները աղատ չարձակեն 100 պատեհնցի Ֆէտայիներ : Աւելցնենք, որ կարդ մը ապրիւրներ 170, ուրիշներ մինչեւ 300ի կը հասցնեն այս թիւը : Օդանաւը Լոտի օդակայանը կը դտնուէր մինչեւ երեքշաբթի առաւօտ, ուր ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են : Իսրայէլեան իշխանութիւնները մինչեւ երեքշաբթի առաւօտ կը մնային իրենց մերժումի դիրքին մէջ : Միւս կողմէ պելժ օդանաւային ընկերութեան պատասխանատուները վերջին պահուն կ'առաջարկէն մեծ դումար մը յանձնել օդահէններուն, կացութիւնը փրկելու համար քանի որ Իսրայէլ չուզեր տեղի տալ : Ամբողջ դիւերը Մոչէ Տայեան եւ իր սպայակոյտը անցուցած են օդակայանը : Սապենձայի պատասխանատուները կը ճչդեն որ բոլոր ճամբորդները եւ նաեւ երեք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» ներկայ տարեչրջանի ախոյեանական մրցաչարքի իր չորրորդ մրցումը կատարեց Մայիս 3ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտի մէջ, Ալմա–Աթայի «Կայրաթ»ի դէմ :

Այս մրցումին եւս, Հայաստանի մարզիկները թոյլ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին : Եւ, հակառակ այն իրողութեան, որ Ալմա–Աթայի խումբը, բաղդատմամբ «Արարատ»ի, աւելի տկար կը նկատուի, այսուհանդերձ ան յաջողեցաւ 1–1ի հաւասար արդիւնքով վերջացնել խաղը :

«Արարատ» յատկապէս առաջին կիսախաղին է, որ թոյլ եւ անկազմակերպ կամ՝ ինչպէս կը դրէ «Սով. Հայաստան»ի մարզական թղթակիցը՝ «խաղային վարպետութեան ցածր մակարդակ» երեւան բերաւ : Ցարձակումի մէկ պահուն՝ բերդապահ Ա. Աբրահամեան դնդակին հետ «ամուր դրկեց նաեւ Ն. Օսիանինի ոտքերը» : Ալմա–Աթացիները «տուդանք»ի հարուածը կը վերածեն կոլի :

Երկրորդ կիսախաղին որոշ սթափում մը կը նշմարուի հայ մարզիկներու մօտ : 48րդ վայրկեանին Զանազանեան կոլ մը կ'արձանագրէ :

Մրցակիցին զօրաւոր պաշտպանութեան, ինչպէս նաեւ Աբարատացիներուն խառնաչփոթ յարձակումներուն հետեւանքով, «Արարատ» չի յաջողիր յաղթանակ մը ապահովել : «Հեչտութեամբ յաղթելու յոյսով դաշտ մտած «Արարատ»ը բաւարարուեց ոչ–ոքով» :

«Արարատ»ի ցայսօր ունեցած չորս մրցումները զոհացուցիչ չեն նկատուիր եւ, յաճախ, քննադատութեան կ'արժանանան : Չորս մրցումներու ընթացքին խումբը չորս կէտ կրցած է չահիլ միայն : Իր տեխնական դաչտին վրայ չահած է երկու եւ կորսնցուցած նոյնքան կէտ :

Մրցակից 16 խումբերու մէջ «Արարատ» ներկայիս 8րդ տեղը կը դրաւէ :

Պաղեստինցիները խուզարկուած էին Պրիւսէլ : Կը թուի թէ պէնգերը կարելի եղած է ներս մտցնել Վիէննայի հանդրուանին առեն :

ՊԱՐԻԿ ոստիկաններ բախում ունեցան ճախապաչտ ահարեկիչներու հետ Խորհիտի մէջ, Թեհրանի արեւմուտքը : Բախումը ծայր տուած է խուզարկութեան մը հետեւանքով : Մէկ ոստիկան եւ մէկ ահարեկիչ սպաննուեցան :

ՍԻՑԼԱՆ Մայիս 22ին Հանրապետութիւն կը դառնայ, մնալով միշտ անդամ անդլիական Համաբարեկամութեան :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները թոյլ տուին 1200 Գերմանացիներու, որ Արեւմտեան Գերմանիա մեկնին : Նոր արտոնութիւններ ալ կը նախատեսուին : Գերմանիա մեկնած Գերմանացիներէն ոմանք Լենինդրադէն են, ուրիչներ Պալթեան երկիրներէ եւ չատեր Վոլգայի նախկին դերման դաղութէն, որ Բ. Համաչխարհային պատերազմին բոնի տեղափոխուած էր Խաղախստան :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ չարժումները պիտի սկսին Փարիզի մէջ դալ չաբթու : Չորեքչաբթի օր (Մայիս 17) չատ հաւանաբար խանդարումներ ըլլան կազի եւ էլեկտրականութեան մարզին մէջ (ժամը 6էն 9) : Թղթատարի սպասարկութիւններն ալ Մայիս 24էն 29 գործադուլի մէջ պիտի ըլլան :

ՓԱՐԻԶի մասնաճառները որոշեցին ապատուրէն որոշել այլեւս իրենց դիները :

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ «Ջարդը» կը չարունակուի : Այս չաբաթավերջին ալ 847 վիրաւոր կայ (314ը՝ ծանր) եւ 85 մեռեալ :

ՊԵԼԱ ՔՈՒՆ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԴԱՀԻՃԸ

Ա.

Յեղափոխութիւնները կը նմանին խեղդող ջրհեղեղներու, որոնք արմատախիլ կ'ընեն ամէն բան եւ իրարու կը խառնեն չարն ու բարին, վեհն ու վատը: Զրս – պուած բնազդները կ'ազատագրուին ու կը դործեն սանձարձակ՝ տեղի տալով ծայրայեղութիւններու: Ցաճախ, անօրէն պատեհապաշտները, դաղափարախօսու – թիւններու դիմակին տակ, կ'օգտուին այդ խառնիճաղանճէն, ու բարձրանալով կա – թեւոր դիրքերու՝ իրենց քմահաճոյքին կ'ենթարկեն ամբողջ երկրի մը ժողո – վուրդը:

Երկար տաեն Հունդարիա մաս կազմեց աւստրիական կայսրութեան: Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտին, 1918 Նոյեմբեր 16ին, հռչակուեցաւ Հունդարական Հանրապետութիւնը: Սա – կայն կարելի չեղաւ հաստատել զօրաւոր կառավարութիւն մը, եւ չուտով խռովու – թիւններ ծագեցան երկրի մայրաքաղա – քին՝ Պուտափեշտի մէջ: Այդ խռովու – թիւններէն ամէնէն աւելի աղդուեցաւ Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն դեկավարն էր Պելա Քուն:

Ականատես մը այսպէս կը նկարադրէ դայն. «Կլոր դլուխ մը, հերաթափ, սուր ու խոշոր ականջներ, ցայտուն աչքեր, հասա չրթունքներ, բերան մը, որ կը բացուի մէկ ականջէն մինչը, մէկ խօս – քով՝ տեսակ մը մարդկային մսղէդ»:

Պելա Քուն հրեայ աղքատ ընտանիքի մը զաւակն էր, եւ իր երիտասարդու – թեան՝ լրագրութիւն կ'ընէր Պուտափեշ – տի օրաթերթերէն մէկուն մէջ: Պատե – րազմի չրջանին կը դինուորագրուի ու կը դրկուի ռուսական ճակատ, ուր դերի կ'իյնայ 1916ին եւ կ'աքսորուի Սիպերիա: Հոն կը սորվի ռուսերէն եւ կը ծանօթա – նայ իր կրօնակից Ռատէքի, որ համայ – նավարական քարոզչութիւն կ'ընէր պա – տերազմի ճամբարներու մէջ:

Պելա Քուն չուտով որդեդրեց համայ – նավարական դաղափարները եւ իր կար – դին սկսաւ մարդել պատերազմական իր դերի ընկերները:

Կեդծանունով մը, 1918ին, վերադարձաւ Հունդարիա՝ 300 հազար ռուբլի դաղտնի դումարով մը, երկրին մէջ խռովութիւն – ներ յարուցանելու համար:

1919 Յունուար 1ին կը կատարէ իր ա – ռաջին քաջագործութիւնը: Խռովարար – ներու խումբի մը դլուխը անցած, ան կը մտնէ Պուտափեշտի զօրանոցներէն մէ – կուն մէջ՝ զինուորները ոտքի հանելու համար օրինական կառավարութեան դէմ: Սակայն զայրոյթով կը դիմաւորուին փան – ջունիական այս խումբին այցելութիւնը եւ բախումներ տեղի կ'ունենան: Համայ – նավարները խուճապահար կը նահանջեն:

Տեսնելով, որ կարելի չէր զրական ար – դիւնքի մը հասնիլ մայրաքաղաքին մէջ, ուր կը տիրէ տակաւին յեղափոխական ոդին, Պելա Քուն իրրեւ զործունէութեան վայր կ'ընտրէ երկրորդական քաղաք մը, ուր կը տիրէր անզործութիւն: Չարիւ – րաւոր հանքագործներ կը հետեւին իր հրահանդներուն եւ քաղաքը տակնուվրայ կ'ընեն:

Այս յաջողութենէն քաջալերուած, Պե – լա Քուն կը վերադառնայ Պուտափեշտ չատ աւելի զօրաւոր խումբով մը: Կը յարձակի աջակողմեան թերթերու տպա – րաններուն վրայ եւ քանդել կուտայ զա – նոնք: Յետոյ յարձակում կը կատարէ «Ժողովուրդի Ձայն» սոցիալ դեմոկրատ օրդանին վրայ, որուն անօրէնը առեւտու – րի նախարարն էր: Յաջորդ օր հաղարա – ւոր զործաւորներ յոյց կը կատարեն՝ բո – ղոքելու համար Պելա Քունի եւ իր հրո – սակներու զործունէութեան դէմ: Պե – տութիւնը ձերբակալել կուտայ խռովա – րարը: Բայց հրեայ նախարարները եւ հրեայ մամուլը կը պաշտպանեն իրենց հայրենակիցը եւ զայն կը ներկայացնեն իրրեւ զաղափարի հերոս մը:

Պետութիւնը անզրդուելի կը մնայ: Պե – լա Քուն արդելափակուած է, բայց իր ընկերները դուրսը կը չարունակեն իրենց զործունէութիւնը: Մոսկուա դրամ կը տեղացնէր Հունդարացի իր կողմնակից – ներուն՝ Վիէննայի մէջ հաստատուած իր կարմիր խաչի խողովակով եւ խռովու – թիւնները երթալով կը աստիճանային:

Շարժումին դլուխը անցած էր Պելա Քունի ընկերը, Ժոզէֆ Փոկանի անունով ուրիչ Հրեայ մը, որ Պուտափեշտի սինա – կոկի մեռելները լուացողն էր:

Այդ չրջանին, զաչնակից բանակներու բարձր հրամանատարութիւնը Հունդարա – կան կառավարութենէն պահանջեց, որ Ճամբայ տայ ռումանական բանակին, որպէսզի երկրէն ներս մտնէ մինչեւ 100 քիլոմեթր: Վարչապետը, Կոմս Քարոլի, հրաժարականը տուաւ այս պահանջքին դէմ բողոքելու համար, եւ իշխանութիւնը յանձնեց Հունդարիոյ աշխատաւորու – թեան, որպէսզի բոլշեւիզմը զօրանայ եւ քարուքանդ ընէ Եւրոպան:

Կոմս Քարոլիի որոշումը, քաղաքական եւ հայրենասէր մարդու մը կեցուածքը էր: Եւրոպա չատ չուտով համայնավա – րական զործունէութենէն, բայց Հունդա – րիա արիւնաքամ եղաւ:

48 ժամ ետք, Պելա Քուն կ'ելլէր բան – տէն ու կ'անցնէր իշխանութեան դլուխը: Անմիջապէս պաշարման վիճակ հռչակեց եւ նշանակեց 26 կոմիսարներ, որոնց 18ը Հրեաներ էին: Հրեաներու այս տոկոսը իսկապէս զարմանալի էր, որուան ըլլալով, որ անոնք երկրին բնակչութեան հա – զիւ 7 առ հարիւր տոկոսը կը կազմէին:

Եւ անմիջապէս հալածանքը սկսաւ պուրժուա եւ աղնուական դասակարդին դէմ: Եկեղեցիները զոցուեցան ու վերած – ուեցան հաւաքատեղիներու եւ չեմա – րաններու: Տուները ենթարկուեցան խու – զարկութեան, դրաւուեցան հագուստներ, դոհարեղէններ, տուներ եւ չէնքեր: Ի – րաքանչիւր թաղի մէջ հաստատուեցաւ սովետ մը՝ բազկացած չրջանի դոնա – պաններով, որոնք կը հսկէին ու կը լըր – տեսէին թաղին բնակիչները: Կը բաւէր որ անոնք կասկածեր ունենային անձի մը մասին, որպէսզի ան ձերբակալուէր ու մահուան դատապարտուէր:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ
ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՅ ԱՆՈՒԱՆԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

« Բժշկութեան պատմութիւնը Հուն – դարիոյ մէջ » հանդէսին վերջին թիւը կը պարունակէ չահեկան ուսումնասիրու – թիւն մը հետեւեալ խորագրով՝ «Զիպլեն – պուրկէնի հայ բժիշկներու դերը բժըշ – կապիտութեան պատմութեան մէջ»: Յօդ – ուածը, որ լոյս տեսած է դերմաներէ – նով, պարաչ Պուճէի ղրչին կը պատկանի:

Յօդուածագիրը նախ կ'անդրադառնայ Հունգարիոյ հայ դաղութի անցեալին, յի – շեցնով յատկապէս Հայերու ի յայտ բերած ձեռներէց ոդին՝ Հունգարիոյ մէջ:

Հայաբնակ Սամոչոյվարի եւ այլ քա – ղաքներու հայկական դպրոցներու չրջա – նաւարտները վիէննա երթալով ընդհան – րապէս կը հետեւէին իրաւագիտութեան եւ բժշկութեան ուսումին: Հայ բժիշկ – ներու թիւը այնքան բազմացաւ, որ Սա – մոչոյվար եւ Էրժեպետվարոչ դարձան Հունգարիոյ բժշկագիտական լաւագոյն կեդրոնները: Փաստ է, որ ձեռներէց Հա – յերու միջոցով Սամոչոյվարի մէջ 1738ին կը հաստատուի դեղարան մը՝ առաջինը Հունգարիոյ մէջ: Հայ բժիշկները կ'ար – ժանանան նաեւ պատիւի մը՝ ազատագրել Հունգար արքունիքին:

Յօդուածագիրը, այնուհետեւ, կը նե – կայացնէ հայ ականաւոր բժիշկներ:

Թադուհի Մարիա Թերեզա 1770ին Նա – կիւսմպատի (Տիրնաու) Հունգար հա – մալարանի մէջ կը հիմնէ Հունգարիոյ առաջին բժշկական բաժինը, որ, յետա – գային, 1777ին կը տեղափոխուի Փեչտա: Դասախօսական կազմը դրեթէ ամբողջո – վին Աւստրիացիներէ բաղկացած էր: Միակ Հունգար վրոֆեսէօրը Յոդումով Հայ Սամուէլ Ռոչն էր:

1831ին Եւրոպայի կարգ մը երկիրնե – րու, որոնց չարքին Հունգարիոյ մէջ քոլերայի համաճարակ մը ծայր կուտայ: Փոքրաթիւ բժիշկներ հերոսական պայ – քար կը մղեն վրկելու համար հազարա – ւորներու կեանքը: Անոնց մէջ հայտնի Մարտոն Քաուշ: Ան ծնած էր Ֆելտս – պանիա 1797ին, մանրավաճառ հայ ըն – տանիքի մը մէջ: 1820ին աւարտելով փեչ – տայի բժշկապետական հիմնարկութիւնը, քանի մը տարի կ'ուսումնասիրէ ներքին դործարաններու արեան չրջանառութեան դործողութիւնը: 1823ին կը տառնայ բժշկական դիտութիւններու թեկնածուի աստիճան: 1834ին կը տեղափոխուի Վիէն – նա, դեկավարելով տեղւոյն համալսարա – նի բժշկական ճիւղը: Կայ պահելով հայ համայնքին հետ, ան չամախ կը չրջա – գայի Թրանսիլվանիոյ հայարնակ ան – ներն ու քաղաքները:

Մարտոն Քաուշ դրաղած է բժշկու – թեամբ եւ մանկավարժութեամբ, մի – ժամանակ արժէքաւոր աչխատութիւններ դրած է վիրաբուժութեան եւ առողջա – պահութեան մասին: Յայսօր տառնք դնա – հատուած դործեր կը մնան:

Մեծ վիրաբոյժ էր Աւկոստոս Աբրահամ (Աստուր Աբրահամեան): 1846ին կը դառնայ վրոֆեսէօր: 1870ին կ'ընտրուի անդամ Հունգարիոյ Առողջապահական Միութեան կեդրոնական Մարմնոյին: 1873ին, 1879ին եւ 1885ին երիտասարդ տարիով փեչտայի քաղաքապետ կ'ըն – արուի:

Թրանսիլվանիոյ հայ բժիշկներու մէջ, մեծ հռչակ կը վայելէր նաեւ Զաքարիաս Տոնականօ (Տոնականեան): Ծնած էր 1868ին Շաւելեմպեռկ. ուսանած՝ Քուչվա – լի համալսարանը: Յօդուածագիրը պան – ման տեղեկութիւններու կարգին կը յայտ – նէ թէ Զաքարիաս Տոնականեան խոչա – վոզի առաջին մասնագէտը եղած է Հուն – գար լրականութեան մէջ: Ան դրած է 40է աւելի գիտական աչխատութիւններ:

Հայ բժիշկներէն ծանօթ էր Կիրիլի Բաթրուսան: Բժշկութեան առընթեր, դրաղած է նաեւ հայագիտութեամբ: Անոր դաւակը՝ Լուկաչ (Ղուկաս), առաջին հա – յագէտ վրոֆեսէօրն էր, որ յաջողեցաւ հայագիտական դասընթացքներ կազմա – կերպել Փեչտայի համալսարանի մէջ, հունգար երիտասարդութեան համար: Ծնած էր 1830ին էրժեպետվարոչ, աւար – տած է Փեչտայի համալսարանը:

ԺԹ.–ԺԹ. դարերուն մեծ համբաւ կը վայելեն նաեւ բժիշկներ Յակոբ, Վեր – դար, Տուհան, Կոպան, Գորպուլի, Իչ – վան Մալի եւ ուրիչներ: «Հայ բժիշկնե – րու դերը Հունգարիոյ մէջ բժշկութեան դարդացման դործին այնքան ակնառու է, կը դրէ Պուճի, որ անհրաժեչտ է վերա – յիչեալ հարցին նուիրել առանձին ուսում – նասիրութիւն մը»:

Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ պատահում էին մի Գիւմրեցու մա – սին, որը բաղմաթիւ անդամներ մերձիմահ հիւանդացած, հազնուել էր մի կերպ, դուրս էր եկել անից եւ օրօրուելով դնա – ցել օդչաուն, լսել էր խեղդուելու չափ, վերադարձել էր տուն՝ կրկնակի օրօր – ուելով, եւ յաջորդ օրն արթնացել էր բոլորովին առողջ:

Եւ պատահում էին մի Գիւմրեցու մասին, որի եղբայրն աքսորուած էր եւ որը ե – րեսուն տարի չարունակ, ամէն երեկոյ, սեղան էր պատրաստում, վառում էր տան բոլոր լամպերը, դնում էր կայարան՝ նրան դիմաւորելու, եւ վերադառնում էր մենակ:

Եւ պատահում էին մի Գիւմրեցու մասին, որը եղել էր նշանաւոր որմնադիր եւ առեղծել էր համաստարած հռչակ: Թա – դաւորը Գիւմրի այցելելիս հիացել էր նրա պատերի իւրայատուկ չարուածքով եւ ցանկացել էր տեսնել նրան, բայց երբ դնացել էին նրա եաեւից, նա եղել էր սարսափելի հարբած եւ քնած: Թագա – ւորը վերադարձել էր, բախտն անցել էր վարպետի մօտով՝ առանց նրան քըս – ուելու...:

Պատմութեան մի կէտում կանայք նկա – տում էին չուկայից տուն վերադարձող՝ իրենց ամուսիններին կամ զաւակներին եւ վեր էին կենում: Երբ տղամարդիկ մօ – տենում էին եւ բարի երեկոյ մաղթում, կանայք հեզ պատասխանում էին բարե – ւին եւ նրանց եաեւից մտնելով ներս, դուռը փակում:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բոստանչին, որի աղբիւրն այժմ հոսում էր անընդհատ ու միշտ, նստել էր փո – ղոցում՝ իր բոստանի զարպասի մօտ եւ նայում էր անցնող – զարձող մարդկանց: Պայծառ Կիրակի երեկ էր եւ չատ դիւ – զայիներ, սայլերով կամ հետիոտն, զա – լիս–անցնում էին դիւղերից դէպի քա – ղաք՝ չուկաները: Իսկ քաղաքի կողմից դերեզմանոց էին զնում սեւ հագած կա – նանց փոքր ու մեծ խմբեր:

Նայում էր բոստանչին բոլոր նրանց՝ ե՛ւ եկողներին ե՛ւ զնացողներին, բայց ըստ երեւոյթին նրան ոչինչ չէր հետա – քրքրում, նրա միտքը ոչինչ չէր զրաղե – ցնում:

Ինչո՞ւ էր մնացել նա այդտեղ Կիրակի օրով: Ինչո՞ւ չէր զնացել քաղաք, որտեղ իրենց խանութների փակ դռների մօտ հաւաքուած կամ զայֆախանաներում նստոտած, զրոյց էին անում ծանօթ ար – հեստաւորները: Նա կարող էր զնալ քա – ղաքի հիւսիսում դտնուող Զիթողցոնց Զաբոր կոչուող զրօսավայրը, որտեղ կի – րակի օրերը համարեա ողջ քաղաքն էր լինում: Նա կարող էր զնալ նուիրական Ախուրեանի ափը, որտեղ հովասուն ծա – ռերի տակ խնջոյք էին անում իր հասա – կակից արհեստաւորները եւ լողանում էին դեղեցիկ կազմուածքով պատանիներ: Վերջապէս նա կարող էր զնալ տուն, որ – տեղ նրան սպասում էր նրա ընտանիքը: Բայց նա չէր զնում ոչ մի տեղ եւ նրա դէմքը թախծոտ էր: Ըստ երեւոյթին նա ծանր մտքեր ունէր եւ ուղում էր մնալ մենակ:

Քաղաքի կողմից երեւաց մահուան թա – փօր: Ժողովուրդը, բոստանների զոյդ պատերի միջեւ սեղմուած, զալիս էր դանդաղաքայլ եւ բերում էր մի թանկար – ժէք դաղաղ: Թափօրի առջեւից զալիս էին եօթ քահանաներ՝ ոսկեվար դեղին եւ կարմիր չուրջառներով: Երկու տիրացու – ներ բուրվառում էին, չատ այլ տիրացու – ներ բերում էին խառվառները, սրբատա – կերները:

Բոստանչին նայեց թափօրի կողմը եւ փորձեց յիչել, թէ ո՛վ պիտի լինէր ար – դեօք այդ հարուստ մեռելը: Երբ յիչեց՝ նա արհամարհանքով չարունակեց նստած մնալ եւ նոյնիսկ չափեան չհանեց: Գըլ – խաւոր քահանան, որ միւս քահանաների հետ միասին սաղմոս էր երդում, բոս – տանչու մօտով անցնելիս աչքերը բար – կացած չռեց նրա վրայ եւ աւելի բարձր երդեց: Տիրացուն սպառնագին բուրվա – ռեց բոստանչու երեսն ի վար եւ առաջ անցաւ: Բայց բոստանչին նրանց վրայ ուչադրութիւն չդարձրեց: Իսկ երբ մօ – տեցաւ դադաղը, նա բարձրաձայն յօրան – ջեց եւ ասաց՝ «փառք Աստու», — ինչպէս ասում են յօրանջելիս:

Դադաղի եաեւից զալիս էին լացող տի – կիններ՝ սեւ վուալներով եւ մինչեւ ար – մունկները հասնող սեւ ձեռնոցներով, զալիս էին փողպատուր պարոններ՝ չլեապաններ դրած: Նրանց եաեւից զալիս էին զործակատարներ եւ ընդհանրապէս հասարակ ժողովուրդ: Թափօրի եաեւից զալիս էին մուրացկաններ՝ չղաբաղած կաչուէ տոպրակները փակելով մէջքներից կախած: Իսկ ամէնից վերջում, զոյդ – զոյդ, զալիս էին բազմաթիւ զաւարկ կառքեր:

Երբ մուրացկաններն անցան եւ կառ – քերի առաջին զոյդը հաւասարուեց բոս – տանչուն, նա վեր կացաւ աթոռից եւ ձայն տուեց մուրացկաններին.

— Մելքոն, Աւետիս, Առաքել հայրիկ...

Մի ծեր եւ երկու խեղանդամ եաեւ նա – յեցին:

— Զեզի հետ եմ: Էն ախալօրս էլ իմաց տուէք, էն քուրմըս էլ: Եա զարձէք եկէք, բան պիտի ըսեմ...

Մուրացկանները մօտեցան եւ բարեւե – ցին:

(Եար. – 23)

ՖՈՍՏՈՆԻ ՂԱՂՏԱԿԱՆԸ

(ՎԵՊ ՕՐՈՒՆԱՑԱՆ ԿԱՐԴԱՑԱԳԻՐ)

— Էայց եթէ ճշմարիտ էսկ ասեմ, ուրեմն ինձի չէիք հաւատար։

— Ընդհակառակն, ես պատրաստ եմ ամէն բան հաւատալ։ Ինչո՞ւ պիտի ստէք։ Ի՞նչ օգուտ ունի ստելը։ Ես ձեզ կը ճանչնամ, ինչպէս որ դուք ինքզինքնիդ կը ճանչնաք։ Ես գիտեմ, որ դուք ազնիւ մարդ էք, եւ ձեր խօսքը կրնամ վստահիլ։ Ես ձեզ կը հաւատամ, եւ ձեր ամէն խօսքը ինձի համար օրէնք է։

— Ուրեմն, ինչո՞ւ ինձմէ կ՚ուզէք, որ ձեզի ճշմարտութիւնը ըսեմ։

— Ես ձեզմէ կ՚ուզեմ, որ ինձ ճշմարտութիւնը ըսէք, որովհետեւ ես ձեզ կը սիրեմ։

— Ա՜խ, ես ալ ձեզ կը սիրեմ, ես ալ ձեզ կը սիրեմ, ինչպէս որ ոչ ոք ուրիշ մը կրնայ սիրել։ Ես

Այրի Տիկին Զարուհի Օրմանճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աբրահամեան եւ զաւակները, Օր. Զարուհի Փափազեան, Պր. Կարապետ Փափազեան, Օր. Սաթենիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օրմանճեան եւ զաւակները (Գերմանիա) ինչպէս նաեւ Գասարիկեան ընտանիքը (Փօ) յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՕՐՄԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 87 տարեկանին, Մայիս 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 11ին Քոլոմպի դերեզմանատունը, ուր տրլա Սըռիզէ:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի կիրակի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիր–ճեան եւ Վահան Գույումճեանի ընտանիքներուն:

Ի վիտուէյին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, 11 Մայիս, Համբարձման տօնն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին:

Նոյն օրը Հայ մանուկներու հաղորդութեան օրն է:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մանուկները եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն առաք ընկերահամակրական խնջոյք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Պետրոս Զինարեանի մահուան առթիւ Զինարեան ընտանիք 30 ֆր., Տիկին Պաղտասարեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեան 20ական, Տիկին Նեկտար Մանասեան եւ Տիկին Մինասեան 10ական:

Տարաբախտ վաղամեռիկ Կարօ–Ժիլկէր Զաքարեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ Զաքարեան Եղբայրք 100, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան Գրիգոր 50:

Ողբացեալ Նուպար Փանոսեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրեան 30, Տիկին Տէյիրմէնճեան 10:

Ողբացեալ Մինաս Ժիրայր Հայգազրծեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Հայգազրծեան 50 ֆր.:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հարէլեանէ 50 ֆր. իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ: Նոյնպէս Տիկին Թադուհի Զալեքեանէ 20 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Ամենակ Բեթրակեանի մահուան տխուր առիթով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ս.Յարութեան սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Մուրճեան կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս կիրակի ժամը 15ին *տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:*

Ազգային Տան սրահը:

Պարահիկ - Երեկոյթ
Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգեբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի 11 Մայիսի Համբարձման տօնի առիթով կը մատուցուի պատարագ եւ կը հաղորդուին «Դաւիթեան» դպրոցի սաները եւ բոլոր պաղութիս ու շրջանի մանուկները:

Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալ ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները դէպի եկեղեցի:

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՒՇԵ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)
Aux sièges des associations du comité d'organisation parisien.
ALIMENTATION MASSIS — Rue Saulnier, Métro Cadet.
ALFORTVILLE — Café Philippe, Place Carnot, Tél. : 368-61-35
ARNOUVILLE — Nigoghossian, 121, Ave. Henri-Barbusse.
ASNIERES - BOIS COLOMBES — Djizmédjian, 31, Rue Paul-Déroulède Bois-Colombes, Tél. : 781-09-72
BAGNEUX — Tbirian, 30, Ave. Henri-Barbusse, Tél. : 253-69-45
VIROFLAY — Dédéyan, 8 ter, Rue des Marais, Tél. : 926-42-64
ISSY-les-MOULINEAUX — Benlian, 53 bis, Boul. Rodin, Tél. : 642-05-82

Ինչպէս նաեւ հանդիսութեանց օրը՝ կիւչէն:

ԱՆՈՒՇԻ ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. ժաք Շելեքէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Ա.Ժանսկէն) Շաբաթ առաւու ժամը 7ին, վերադարձ՝ փարիզէն կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէյնը)

ՄԱՁՐԵՐՈՒՆ ՕՐԸ

Գեղարուեստական գերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէր–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի բացման արարողութեան առթիւ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ Ֆրանսայի կարգ մը բարձր անձնաւորութեանց ներկայութիւնը ապահովել, Յանձնախումբս տեսնելու նախադէս որոշուած թուականը դարձեալ փոխոխութեան ենթարկել:

Հետեւաբար, առ ի պիտութիւն Ֆրանսայի եւ մերձակայ երկիրներու հայկական գաղութներու յարգոյ հասարակութեան կուգանք յայտարարել թէ այդ բացումը պիտի կատարուի 4 Յունիս 1972 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Կուգանք պաշտօնապէս յայտարարել նաեւ թէ Տէսինի Յուշարձանի հանդանակութիւնը փակուած է:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՆՈՒՇԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ
Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)
23-27, Ave. Montaigne
Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ
(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)
ի ներկայութեան դէմքառոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924–86–71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:

Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ԾԱԽՈՒ Է

EPICERIE-PATISSERIE
ORSAY 91

Log. 4 pièces, grandes possibilités vente et fournitures spécialités orientales, pour région Sud.

Local seul peut être cédé également.

Téléphone : 928-43-21

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ նոր անդամագրուած երիտասարդուհիները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին Տիկին Գարաօղլանեանի բնակարանը 22, Ռիւ Լաւուազիէ, Քաչան:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ս.Յարութեան սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոտ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի կազմութեան 40րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը Մայիս 21ին Հոգեգալստեան օրը:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ ձեռնադրութիւն աւագ սարկաւագներու

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Մայիս 11ին, Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի Աւագ Սարկաւագի ձեռնադրութիւնը՝ կիսասարկաւագներ Յովակիմ Բէյիշեանի եւ Խաչիկ Գաբրիէլեանի, կընքահայրութեամբ Պ. Պ. Հաճի Բէյիշեանի եւ Մխսաք Չէօրտիւքեանի, եւ խարտա–ւիլակութեամբ Հոգեւոր Հովիւ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեանի:

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ ՊԱԼԱՓԵԱՆ ՍՐԲՈՒԶԱՆԻ, Տ. Ներսէս Քհնյ. կատարիճեանի եւ եկեղեցւոյ Կնքամայր՝ Օր. Նուճիկ Տէր–Ղեւոնդեանի հինչպէս նաեւ եկեղեցին բոլոր ծառայողներուն հոգիներուն համար:

Ցետ պատարագի ժամը 13ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր ճաշ ի պատիւ նորընծայ սարկաւագներուն, Ռէսթօրան տը լա Ֆոնթէն–Ֆրէշ, Պուլվար Հանրի–Պառնիէ, Սէնթ–Անտրէ, Մարսէյլ 15րդ: Ճաշագին 32 ֆր., ճաշի տոմսերը ապահովելու համար դիմել Թաղական Խորհուրդի անդամներուն:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
11 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·413

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.413

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Ա. Սահմանիներն ու քնակչութիւնը

Քրտական հարցը օրակարգի հրատապ խնդիր ըլլալէ դադրեցաւ 11 Մարտ 1970–ին, երբ մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի եւ Պաղտատի կառավարութեան միջեւ սառը պատերազմ ծանօթ համաձայնագիրը։

Եւ սակայն ինչպէս Հայկական Հարցը՝ քրտականն ալ չէ լուծուած եւ Քիւրտերը կը չարունակեն հետապնդել իրենց ազգային զաղափարականին իրականացումը։

Եւրոպայի մէջ այդ աշխատանքին լծուած են քրտական կազմակերպութիւններ, որոնց չարքին ուսանողական եւ բանուորական միութիւններ։ Ինչպէս կարգ մը պահանջատէր ազգեր, Քիւրտերն ալ օտար ձախակողմեան հոսանք–ներու մէջ կը փնտռեն իրենց Դատին աջակիցներ։

Ֆրանսայի մէջ վերջերս երիտասարդ քիւրտ մտաւորականներ եւ ուսանողներ սկսած են մօտիկութիւն ցոյց տալ հայ ուսանողական կազմակերպութեանց՝ քաղաքական – քարոզչական դեռնի վրայ զործակցութեան առաջարկով։

Ուշագրաւ պարագայ մըն է, որ քիւրտ կազմակերպութիւնները չյաղողած են կարենալ հաստատել եւրոպական մամուլին հետ, ուր պարբերաբար դրութիւններ լոյս կը տեսնեն քրտական հարցին մասին։

Ընթերցող մը մեզի ղրկած է Ցիւրիխի Ֆոնսթրիւիր չաբաթաթերթի 26 Ապրիլի թիւը, որուն մէջ հրատարակուած է Ն. Զ. տարագրութեամբ երկար դրութիւն մը՝ Քիւրտիստանի մասին՝ քարտէսով միասին։

Քիւրտիստանի սահմանները.—

Առաջին անգամ չէ, որ Քիւրտերը իրենց հայրենիքին տարածութիւնը մեծցնելու մարմաջէն տարուած՝ Քիւրտիս–տանի քարտէսին մէջ կ'ընդգրկեն Թրքահայաստանի պատմական հողերը՝ մինչեւ Խոր. Հայաստանի սահմանները։

Ցիշեալ դրութեան իրրեւ նախարան կարմիր գիրերով տպուած են հետեւեալ տողերը.—

«Քիւրտիստան կը կազմէ ողնայարը Մերձի–Արեւելքի, իր մակերեսի կամ մա–տիճի մէջ 50·000 քառ. քիլ. տարածու–թեամբ, որ կ'երկարի Սեւ ծովէն, Պարսից ծոցէն եւ իրանական լեռնաշղթէն մինչեւ Ալեքսանդրէթի ծոցը»։

Ցետոյ կը յիշէ բարձրաբերձ լեռները, ինչպէս մեծ Արարատը՝ 5400 մեթր, Նեմրուտը՝ 3000 եւ Սիփանը — որ յաճախ կը պանծացուի երգերու եւ առասպելներու մէջ — 4000 մեթր։ Սուրբ գրական երկու գետերը՝ Տիգրիս եւ Եփրատ՝ կը բխին Քիւրտիստանէն, որոնցմով չատ բերրի դաշտերը Ուրֆայի, Տիարպէքիրի, Ձէղիէի, Մուշի, Արպիլի եւ Քէրքուքի։

Քրտական մեծ քաղաքներ են՝ Տիարպէքիր՝ Տիգրիսի վրայ, որ ունի 200·000 բնակիչ, Պիթլիս՝ 1500 մեթր բարձրութեան վրայ՝ նախկին մայրաքաղաքը Շէֆֆիանի ծագկեալ իշխանապետութեան, ուսկից անցած է Քսենոփոն իր տասը Հազար զինուորներով։ 150·000էն աւելի բնակիչներ ունին Մալաթիա, Էրզրում, Միւշ, Քէրքուք եւ Քիրմանչահ։

Քաղաքական Քիւրտերը մեծ մասամբ առեւտրական են կամ արհեստաւոր։ Շատեր աշխատելու համար կ'երթան Թրքահան, պարսկական եւ այլ մեծ քաղաքներ։ Ներկայիս Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ կը հաշուուին 60·000 քիւրտ բանուորներ։

Քիւրտերու թիւը.— Ո՛չ մէկ տոյզ վճռական կերպով կրնայ ըսել, որ աւելի քան կէս դար առաջ, արեւմտեան չրջանակները երկու կամ երեք միլիոն կը հաշուէին աշխարհի Քիւրտերուն թիւը։ Փըթի Լարուս մինչեւ անցած տարի կը խօսէր երեք միլիոն Քիւրտերու մասին։ Այս տարի աւելի քան տասը միլիոնի բարձրացուցած է թիւը։ Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, քիւրտ վարիչներ աշխարհի մեծերուն ներկայացուցած իրենց յուշագրերուն մէջ մերթ ինը, մերթ տասներկու միլիոն կը հաչուէին Քիւրտերու թիւը։ Քոնսթրիւիր յօդուածագիրը նուազագոյն 16 միլիոն Քիւրտ կը տեսնէ աշխարհի վրայ, բաժնուած հետեւեալ երկիրներու մէջ.— Թուրքիա՝ 8 միլիոն, Իրան՝ 5 միլիոն։ Իրաք՝ 2ուկէս միլիոն եւ Սուրիա՝ կէս միլիոն։ Այս հաչիւէն դուրս կը մնան եղեր Խոր. Միութեան, Խորասանի, արեւմտեան Անատոլուի եւ այլ վայրերու Քիւրտերը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

—0—

Նիւ Եորք Թայմզ հաւանաբար ղպալի չափով կ'արտացոլէ ամերիկեան հանրային կարծիքը, երբ խտօրէն կը զատա–պարտէ Նիքսընի վերջին որոշումը՝ դինուորական պաչարում Հիւս. Վիէթնամի։

Զորեքչաբթի օր, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ նաւ հեռացած էր Հիւս. Վիէթ–նամի նաւահանգիստներէն եւ ըստ Նիքսընի պայմանաժամին, 24 ժամ կը մնար (Հինգչարթի Փրանսական ժամ 12ին) որպէսզի զեռեղուած ականները «դինուին»։

Պարզ է որ Նիքսըն նեղը մնացած է եւ մինչ կը փորձէ ուրիչները նեղը դնել, իր, այսինքն Միացեալ Նահանգներու վարկն է, որ ի վերջոյ, խնդրոյ առարկայ կը դառնայ։ Արդարեւ տրամաբա–նական ալ չէ արդէն Նիքսընի սպասածը Հանոյէն, ինչպէս արդէն կը բացատրէր Մոնտը առջի իրիկուն։ Երբ ամէն տեսակէտով եւ մանաւանդ դինուորական մարդին մէջ, Հիւս. Վիէթնամ նպաստաւոր դիրք ունի, ի՞նչպէս կարելի է յուսալ թէ ան ընդունի ամերիկեան առաջարկները հաչտութեան համար։ Հանոյ ըն–տրական հարց չունի ոչ ալ այլ խնդիր–ներ։ Պաչարումն ալ չի կրնար չատ վնասել իրեն տրուած ըլլալով որ պաչար ունի եւ կրնայ օգտագործել չինական եր–կաթուղին։

Զորեքչարթի օր կը սպասուէր նաեւ Մոսկուայի հակազդեցութեան, որ չատ խիստ ըլլալու պարագային կրնայ ան–չուչտ խնդրոյ առարկայ ընել Նիքսընի Մոսկուա ճամբորդութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ ընդհանուր կացութիւնը փայլուն չէ եւ Նիքսըն, որ առաւելաբար իր ընտրութիւնը ապահովելով մտահոգուած է, քաղաքական նպաստաւոր դիրքի վրայ չէ ոչ ներքին ոչ ալ արտաքին ճակատի վրայ։

ՊԵԼԺԻՒԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԸ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ

Առեւանգուած օդանաւին հարցը վերջ գտաւ, երբ իսրայելեան fոմաւոնները յաջողեցան ձեռք ձգել օդանաւը, սպաննելով չորս օգահէններէն երեքը եւ վիրաւորելով չորրորդը։

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պա–ղեստինցի օդահէնները կը պահանջէին 100 կամ աւելի ֆէտայիներու ազատ արձա–

ճակատութիւն կայ այս մասին։ Ն. Զ. կը գրէ, որ աւելի քան կէս դար առաջ, արեւմտեան չրջանակները երկու կամ երեք միլիոն կը հաչուէին աշխարհի Քիւրտերուն թիւը։ Փըթի Լարուս մինչեւ անցած տարի կը խօսէր երեք միլիոն Քիւրտերու մասին։ Այս տարի աւելի քան տասը միլիոնի բարձրացուցած է թիւը։ Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, քիւրտ վարիչներ աշխարհի մեծերուն ներկայացուցած իրենց յուշագրերուն մէջ մերթ ինը, մերթ տասներկու միլիոն կը հաչուէին Քիւրտերու թիւը։ Քոնսթրիւիր յօդուածագիրը նուազագոյն 16 միլիոն Քիւրտ կը տեսնէ աշխարհի վրայ, բաժնուած հետեւեալ երկիրներու մէջ.— Թուրքիա՝ 8 միլիոն, Իրան՝ 5 միլիոն։ Իրաք՝ 2ուկէս միլիոն եւ Սուրիա՝ կէս միլիոն։ Այս հաչիւէն դուրս կը մնան եղեր Խոր. Միութեան, Խորասանի, արեւմտեան Անատոլուի եւ այլ վայրերու Քիւրտերը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱԿԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Մակի անտեսական կացութիւնը պատ–կերացնելու լաւագոյն ձեւն է ըսել, թէ ան ազգատ ընտանիք մըն է, որ, սակայն, ունի հարուստ ապրականներ։ Ազգատ ըն–տանիքը կը փորձէ նիւթապէս օգտուիլ իր հարուստ ապրականներէն։ Ասոնք, սա–կայն, զանազան հաչիւներէ մղուած, չեն ուզեր օգնել։ Որով անոր անտեսական կացութիւնը միշտ անճուկ վիճակ կը պարզէ։

Տնտեսական տարեսկիզբին պատճառը քա–ղաքական է, ինչ որ կը դժուարացնէ ա–նոր լուծումը։ Արդարեւ, տասը տարիէ ի վեր ճիգ կը թափուի անտեսական անել կացութեան վերջ տալու համար, բայց ապարդիւն։ Փաստ է, որ Մակը ամէն ա–միս մեծ դժուարութեամբ կը փակէ իր պարտքերը, հազիւ հաւասարեցնելով իր ելեւմուտքը։

Իրրեւ օրինակ նկատի առնենք Ապրիլ ամիսը։ Մակը Ապրիլ 7ին իր անառիկին մէջ ունէր մէկ միլիոն տոլար, որու փո–խարէն ան մինչեւ ամսու կէսը պէտք է վճարէր 11,5 միլիոն տոլար։ Ֆրանսա, բարեբախտաբար, վերջին պահուն, իր 1972ի վճարումին հաչուէն 10 միլիոն տո–լար փոխանցեց Մակի, որով այս վերջի–նը կարողացաւ փակել իր ելքերը։

Այժմ դանձին մէջ կայ 2,3 միլիոն տո–լար միայն, իսկ մինչեւ ամսու վերջ վճա–րելի ունի 11,3 միլիոն տոլար։ Ամէն ոք կը յուսայ, որ անհրաժեշտ դումարը պի–տի հայթայթուի այս կամ այն ճամբով։ Հակառակ պարագային ներքին բացասական փոխառութիւն մը հարկ պիտի ըլլայ կատարել։

Այսուհանդերձ, միշտ վախ կայ, որ նման կացութիւն մը առեղծուի։

Մակի ընդհանուր պարտքն է 113 մի–լիոն տոլար։

Տնտեսական տագնապը սկսաւ 1956ին, երբ Ազգաժողովը խաղաղութիւնը պահ–պանելու ձգտող ուժ մը (կապոյտ սա–զաւարտներ) ղրկեց Մերձ. Արեւելք, Սուէզի խնդրին առիթով։ Խոր. Մի–ութիւնը դէմ դանուելով այս կարգադրու–

կումը, այլապէս կը սպառնային քանդել օդանաւը, ուր հարիւր հոգի տեղ ղրա–ւած էր։ Բանակցութիւնները երկար կը տեւեն։ Մինչ պելժ օդանաւի ընկերու–թեան եւ միջազգային կարմիր Խաչի ներ–կայացուցիչները կը բանակցին օդահէն–ներու հետ, անդին Զոր. Տայեան անձնա–պէս կը կազմակերպէր fոմաւոններու գործողութիւնը։ Շարժանկարի նիւթ կրնայ ծառայել այս գործողութիւնը։ Նախ կառք մը կը մօտենայ օդանաւին եւ վառելանիւթ մատակարարելու պատրուա–կին տակ օդանաւին վառելանիւթը կը պարպէ։ Ապա խումբ մը պինուորներ՝ բանուորի համազգեստով կը մօտենան օդանաւին, յանկարծակի կը բանան դուռ–ները եւ կը խուժեն ներս։ Ընդհարումին կը սպաննուին երեք օդահէններ եւ բազ–մաթիւ ճամբորդներ ալ կը վիրաւորուին։ Զորս օդահէններէն երկուքը կիներ էին։

—0—

ՖԻՏԻԼ ՔԱՍԹՐՕ Այժմէն մէջ տեսակցա–ցաւ նախագահ Պոմպիտուին հետ։ Քու–պայի առաջնորդը յաջորդարար պիտի այ–ցելէ ուրիշ ութ երկիրներ, որոնց չարքին Ռուսիա։

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ թղթա–տարը փակ ըլլալով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Մա–յիս 13։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց

Պ. Քերովբէ Ասատիկեան, Լոս – Անճըլըսէն, որ Պէյրութէ էր վերջերս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լոս–Անճըլըսի խումբին հետ մարզական փառատօնին առթիւ։

ՊԵԼԱ ՔՈՒՆ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԴԱՀԻՃԸ

—0—

(Ր. եւ վերջին մաս)

Բոլոր գործարանները, գործատեղինե-րը եւ հաստատութիւնները պետականաց-ուեցան: Արտադրութիւնը թաւալգլոր անկում մը կրեց եւ դիները բարձրացան խելայեղօրէն: Թատրոնները, ապարան-ները, ղալրոցները պետութեան հակա-կշռին տակ առնուեցան: Համալսարան-ներու քրխատոնեայ ուսուցիչները գործէ արձակուեցան եւ փոխարինուեցան հրեայ ուսուցիչներով: Ծնողքներու հեղինակու-թեան սահման մը դրուեցաւ եւ աւանդա-կան բարոյականի օրէնքները ջնջուեցան: Հռչակուեցաւ ազատ սէր, այսինքն սեռա-յին յարաբերութիւններուն՝ բացարձակ ազատութիւն...: Մէկ խօսքով, նոր Սո-դոմ Գոմոր մը ստեղծուեցաւ:

Այս ծրագիրները իրագործելու համար, Պելա Քուն հետեւեցաւ Լենինի ուսմունք-ներուն եւ օրինակին, հաստատեց պատ-ժական չատ խիստ միջոցներ: Այդ մի-ջոցները կիրարկելու պաշտօնը յանձնուե-ցաւ արդէն մեղի ծանօթ ղեկավ լուսցող Պոկանիի, որ կազմեց խումբ մը՝ բաղ-կացած 700 ազազակներէ եւ ոճրագործ-ներէ: Խումբը կը կոչուէր Լենինի որդի-ները: Պոկանի իրրեւ տեղակալ ընտրած էր ուրիշ Հրեայ մը, կուզ եւ բոլոտ Օթթօ Քլայնը:

Կասկածելիները եւ ամբաստանեալները կը տարուէին խորհրդարանի մառանը եւ հոն կ'ենթարկուէին հարցաքննութեան եւ անասելի չարչարանքներու: Յետոյ, կը խոշտանգուէին ու կը բզքտուէին դա-հիճներու կողմէ:

Կային նաեւ դաւիչներու չրջուն խըմ-բակներ, որոնք կ'երթային դիւղ դիւղ եւ հոն կը կատարէին իրենց ոճրային ա-րարքները: Ոչ միայն անմեղներ մահ-ուան կը դատապարտուէին, այլ եւ մահա-պարժները կը կատարուէին սատիճ մթնոլորտի մը մէջ: Աշակերտները կը հալածէին դպրոցի բակին մէջ եւ անոնց աչքին առջեւ կը կախէին իրենց ուսու-ցիչը: Կամ լուր կուտային դիւղացի կնոջ մը, որ գայ իր ամուսինը տեսնելու, եւ յանկարծ՝ խեղճ կինը կը գտնուէր չուա-նին ծայրը ճօճուող դիակի մը առջեւ, որ իր ամուսինն էր: Զաւակները կը տեսնէին իրենց ծնողքներուն, իսկ քոյրեր՝ իրենց եղբայրներուն չարչարանքները:

Երբ այս վայրագութիւնները կը դոր-ծուէին, դաշնակից բանակները կազմ ու պատրաստ կը սպասէին երկրին սահման-ներուն չուրջը: Ֆրանսացիները պատ-րաստ էին միջամտելու, բայց վերին հը-րամանատարութիւնը, քաղաքական գա-նազան նկատումներով, արգելք կը հան-դիսանար: Նոյն կացութեան մէջ կը գըտ-նուէին չեխ, սերպ եւ ռումէն բանակնե-րը, մինչ հունգար ժողովուրդը, յանձ-նուած՝ խումբ մը խելագարներու քմա-հաճոյքին, արիւն կուլար:

Վերջապէս 1919 Մայիս 1ին, Ռումա-նացիները, որոնք ամէնէն անվնասները կը նկատուէին, արտօնութիւն ստացան միջամտելու: Պելա Քուն որոշեց դիմադ-րել, եւ կոչ ուղղեց ժողովուրդին, որ դինուորագրուի եւ եա մղէ թշնամին: Իր կողմնակիցներով եւ համակիրներով կազ-մեց բանակ մը, որ ղրկուեցաւ դէպի սահմանը, Ռումէններուն յառաջխաղաց-քը կասեցնելու համար: Առաջին բախու-մը տեղի ունեցաւ 1919 Յուլիս 20ին Պու-տափեշտի հարաւ-արեւելքը: Պելա Քունի քաջերը մեծ պարտութիւն կրեցին ու ցրուեցան ճանճերու պէս:

Պելա Քուն կրկին կոչ ուղղեց իր կողմ-նակիցներուն՝ որպէսզի պաշտպանեն ի-րենց մայրաքաղաքը, բայց հերոսները անչարժացած էին իրենց թաքստոցներուն մէջ: Արդէն ռումէն բանակը հասած էր Պուտափեշտի արուարձաններուն:

1919 Օգոստոս 1ին, Պելա Քուն վերջին ճառ մըն ալ խօսեցաւ սովեալներու ժողո-վի ընթացքին եւ հայհոյանքներ տեղա-ցնելէ եառ աշխատաւորականներու ներ-կայացուցիչներուն դլխուն, առաւ իր պա-յուսակը եւ չտապեց դէպի կայարան, ուր արդէն մտերիմները իրեն կը սպասէին ի-րենց վալիզներով, ժողովուրդէն դող-ցուած դոհարեղէններով եւ ոսկեղէններ-րով: Արդէն կառաչարը պատրաստ էր մեկնելու...:

Պելա Քուն բարձրացաւ իր անձնական վակոնը եւ չոգեկառքը ճամբայ ելաւ դէպի Գերմանիա, անցնելու համար դէպի Ռուսիա...:

Անոնք, որ չկրցան տեղ գտնել կառա-չարին մէջ հալածուեցան ու ձերբակալ-ուեցան: կարճ հարցաքննութենէ մը եառ, ոմանք գնդակահարուեցան, ուրիշներ կախուեցան: Իսկ անոնք, որ կը սարսա-փէին իրենց արարքները հրապարակուած տեսնելէ, անձնասպան եղան եւ թաղուե-ցան դերեզմաններէ հեռու, դաչտերու մէջ: Շատերու հողակոյտին վրայ դետե-ղեցին քարեր՝ հետեւեալ մակագրու-թեամբ. «Հոս սատկեցաւ շուն մը»:

Պելա Քունի կառաչարը մտաւ Գերմա-նիա, բայց արտօնութիւն չստացաւ չա-րունակելու իր ճամբան: Պուտափեշտի դահիճները ձերբակալուեցան ու բան-տարկուեցան: Դաչնակից բանակներու վերին հրամանատարութիւնը պահանջ պա-հանջեց, որպէսզի դատուին իրրեւ պա-տերազմական ոճրագործ, բայց գերման կառավարութիւնը մերժեց ընթացք տալ այդ պահանջին, պահելով իր գերիշխա-նութիւնն ու չէզոքութիւնը:

Ատեն մը եառ, Պելա Քուն ազատ ար-ձակուեցաւ ու դնաց Մոսկուա՝ միանա-լու համար Թրոցքիի կողմնակիցներուն, եւ ստանձնեց պատասխանատու պաշ-տօնները: Շատ դնահատուեցաւ մաքրա-

ՍԻՊԵՐԻԱ

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

—0—

Մաքսիմ Գորկի Սիպերիան որակած է «չղթաներու եւ մեռելներու երկիր»: ԺԸ. դարու պիտական Միքայիլ Լոմոնոսով լաւատես մօտեցումով նկատել կուտար, թէ Սիպերիա, յառաջիկային, կրնայ ռուսական ուժի աղբիւր դառնալ:

Սիպերիա, այժմ, այս երկու հաստա-տումներուն մէջեւ դետեղուող պատկերը մը կը պարզէ: Ան այլեւս յարերու եւ Ստալինի օրերու անծայրածիր բանտը չէ, տարատիպ մթնոլորտով: Ոչ ալ Լոմո-նոսովի երազած ուժի աղբիւրն է դար-ձած:

Նոյնիսկ հիմա, ուսանողներ կը դողան մտածելով, թէ կրնան Սիպերիոյ մէջ ան-ցընել երկու-երեք տարուան իրենց պար-տադիր աշխատանքի ժամանակաշրջանը պետական ծրագիրներու իրագործման հա-մար: Միւս կողմէ, սակայն, Ուրալէն Խաղաղական երկարող տարածքին վրայ կարելի է հանդիպիլ մարդոց, որոնք խանդավառութեամբ կ'արտայայտուին բնութեան գոլին մէջ իրենց ապրած կեան-քին մասին:

Սիպերիացիները չեն սիրեր արեւմուտ-քը (խօսքը Խորհ. Միութեան եւրոպական չրջանի մասին է): «Հոն՝ արեւմուտքի մէջ, կ'ըսեն անոնք, մարդիկ դիւանակալ-ներ են, հոս՝ բոլորս ալ միասին կ'աշ-խատինք»:

Յայտուն նուաճումներ արձանագրուած

դործումներու մասնագէտ այս արկածա-խնդրին դործունէութիւնը:

Բայց Թրոցքիի չնորհազրկումէն եւ Լե-նինի մահէն եառ, իր ալ ատղը սկսաւ չիջել: Փորձեց անհետանալ եւ մոռցնել տալ ինքզինք: Թափառեցաւ Խորհ. Միու-թեան դանազան չրջաններուն մէջ, մաս-նակցեցաւ Ստալինի դէմ պատրաստուող դաւադրութիւններու, բայց ոչ մէկ յա-ջողութիւն կրցաւ ձեռք ձգել: Նոյնիսկ արտասահման անցնելու ծրագիրներ մշա-կեց՝ չիման մէջ մտնելով օտար երկիր-ներու ձախակողմեան չրջանակներու հետ, բայց վրացի ազուէսը զինք կը հետապըն-դէր եւ աչքէն չէր հեռացներ անոր դոր-ծունէութիւնը:

1937ին, ան ձերբակալուեցաւ Ուքրա-նիոյ մէջ, նեռուեցաւ բանտ եւ սպան-նուեցաւ իր ծրագրած վարչակարգին ոս-տիկաններուն կողմէ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

են վերջին 25 տարիներուն Սիպերիոյ մէջ: Բրաթսկի եւ Կրասնոյարսկի չրելեկտրա-կայաններու կողքին հսկայ ելեկտրակա-յաններ չինելու ծրագիրներ կան Ուսա-Իլիմսկի եւ Սայանի մէջ: Ծայրագոյն հիւսիսի՝ Նորիլսկի մէջ պղինձի, նիքէլի եւ լանոսկիի հանքի ճարտարարուեստ մը հաստատուած է: Ուրիշ մեծաղներ կ'ար-տադրեն Բրաթսկ, Կրասնոյարսկ եւ Իր-կուծ:

Ծրագիրներու իրագործման ճամբուն վը-րայ խոչընդոտ կը հանդիսանայ այս-պէս կոչուած «հոսունութիւնը», այսինքն աչխատող ձեռքերու փոփոխումը: Հաս-տատուած է, որ մեկնողներու թիւը նոր եկողներու թիւին չափ է:

Սիպերիոյ զարդացման թափը ծայր առաւ Բ. Համաչխարհային պատերազ-մին եւ 60ական թուականներուն: Հիմա, սակայն, դրամի մատհոգութիւններով ա-ռաչնորդուող պատասխանատու անձեր, Մոսկուայի մէջ, դիտել կուտան, թէ բարձր գին կը վճարուի աչխատանքի ար-տադրողականութեան համար, թէեւ հան-քերու չահագործման գինը՝ ցած է: Սի-պերիոյ արտադրական աճի տոկոսը տա-րեկան 8 առ հարիւր է, աւելի բարձր խորհրդային միջինէն: Այսուհանդերձ նկատելի է, որ Սիպերիոյ ճարտարար-ուեստին առանցքը հին բնոյթի անառեա-թիւնն է:

Սիպերիա բնական հարստութիւններու երկիրն է: Երկաթի ծանօթ պաչարներու քանակը Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համատեղ քանակէն աւելի է: Բնական կազի հանքերը, արեւմտեան Սի-պերիոյ մէջ, աչխարհի ամէնէն հարուստ-ներն են: Թիւմէնի չրջանին մէջ դեռ վերջերս յայտնաբերուած քարիւղահան-քերը Խորհ. Միութեան ամէնէն հա-րուստներն են:

Մ. Նահանգներու, առաւել՝ Քանա-տայի կէսին տարածութիւնը ունեցող Սիպերիան, Խորհ. Միութեան փայտին 60, ածուխի պաչարներուն 60 եւ ջրային աղբիւրներուն 80 տոկոսը ունի: Ոսկիի եւ ադամանդի կարեւոր հանքեր դտնուած են Եակուտի չրջանին մէջ: Հոն կան լանոսկիի, մոլիբդէնի հանքեր:

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ պաչտօ-նական չրջանակներ՝ լաւատես արտայայ-տութիւններ կ'ունենային չրջանի բնակ-չութեան մասին: Կը յուսային 60 միլիոնի հասցնել Սիպերիոյ բնակչութեան թիւը 2000ին: Ճշդենք, որ 1959ին 22,6 միլիոն էր ան, իսկ 1971ին՝ միայն 25,5 միլիոն: Անի ներկայ թափով 2000ին 33 միլիոնի կրնայ հասնիլ Սիպերիոյ բնակչութիւնը:

Անակնկալ մը եղաւ իշխանութիւննե-րուն համար, երբ տեսնուեցաւ վիճակա-գրութիւններու ճամբով, թէ 1966էն ի վեր նուազած է Սիպերիոյ բնակչութեան թիւը արեւելեան չրջաններու մէջ, իսկ բնականոն աճը չատ դանդաղ է եղած ծայ-րագոյն Արեւելքի մէջ: Վերջերս անաե-սագէտներ դրեցին, թէ արեւմտեան Սի-պերիոյ քարիւղահանքերու աչխատաւոյժ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—0—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— *Ամօթ չէ՞, ախպերտինք, մարդ էլ էդոնց դազաղի եռեւէն երթա՞յ:*

— *Ի՞նչ էննենք, Երանոս ախպեր, — արդարացաւ երկու աչքով կոյր ու ծաղ-կատար մի երիտասարդ, — ուրախութեան օրը մեղի մտեհան կ'ենենն, ըսինք գոնեա ապի վախտը մաներն ընկնինք...*

— *Հաստատ օր չակէլ ես, — նեղողա-միտ ժպտաց բոստանչին: — Տէ, ախպեր-ենք, էսօր դուք իմ գոնախս էք: Մտէք նես, քաղէք ինչ օր սրտներդ կ'ուղէ: Ում տոպրակն օր լիքը լցուած չեղաւ՝ էնոր դուս չեմ թողնէ:*

— *Ասլած քեղի երկան արեւ տայ, Երանոս որդի, — սկսեց օրհնել ծերը, — ջուխտ տալրիս, մէկ բարձի ծերենաս...*

Բոստանչին ծանր հառաչեց.

— *Էդպէս մի ըսէ, հայրիկ: Դուն էլ քոյրիկ, էդպէս մի ըսէ: Դուք ամէնքդ էլ ձեր արդար բերնով մէ-մէ բերան Աս-տուն աղաչէք, որ մուրազս կատարէ: Ու-րիշ բան չեմ ուզէ: Տէ մտէք նես...*

Մուրացկանները մտան բոստան, իսկ Երանոսը մնաց իր տեղում կանդնած, աչ-քերը գետնին յառած, անորոշ մտածելով: Փողոցի դեղնաւուն փոշու մէջ խորը դրոշմուել էին մարդկանց եւ ձիերի խառ-նիխուռն ոտնահետքերը: Եւ յանկարծ, այդ փոշու միջով արագ մօտեցան մի զոյգ ոտքեր: Երանոսը ճանաչեց կանացի կանաչադոյն կիսակօշիկները, ցնցուեց եւ նայեց վերեւ:

Գալիս էր Թրքուհին:

Երանոսը կորեց նրա առաջը.

— *Բաջի՛...*

Թրքուհին, չաղրայով խուլ վաթաթ-ուած, կարուկ կանդ առաւ, ապա իս-կոյն, արագ ու բարկացած չարժումով, առաջ անցաւ: Երանոսը վերադարձաւ դէմ-պի պատը եւ փլուեց աթոռի վրայ:

Քիչ յետոյ դարպասի դռնակը բացուեց եւ մուրացկանները դուրս եկան:

— *Ձեզի չըսի՞ որ տոպրըկներդ լիքը լցնէք...*

— *Լաւ, Երանոս ախպեր, ըսը նա — մո՞ւն ինչ կ'ըսէ: Մենք չնորակալ ենք քեղնէն: Խսքանն էլ մեղի չատ-չատ է: Ասլած թող...*

— *Ես էլ եմ չնորակալ, բարով երթաք: Չմը կ'երեւնայ, Ասլած վրէս չատ է հեր-սոտէ. զուր տեղը միք օրշնէ...*

Մուրացկանները տարակուսած նայե-ցին նրան եւ դանդաղաքայլ հեռացան դէմ-պի քաղաք:

×

Շուկայի փողոցներից մէկի փակ խա-նութների առջեւով լուրջ ու մտասեւեռ անցնում էր ուստա Մկրտիչը: Բարձրա-հասակ, արխալուղը հոդին, նա չափխան թեքել էր դէպի ծոծրակը՝ բաց անելով իր լայն ճակատը: Նա նայում էր հեռու առջեւում ինչ-որ տեղ, եւ կարծես տես-նում էր մի բան, որը միայն նրան էր արուած տեսնելու, որը չէր տեսնում նը-րանցից բացի ոչ ոք:

Խանութների մօտ հաւաքուած մարդիկ բառի կէսի վրայ ընդհատելով խօսակ-ցութիւնը, ակնածանքով բարեւում էին նրան՝ չափխաններն արագ հանելով, ա-պա, միայն նրա անցնելուց յետոյ՝ դան-դաղ ծածկելով: Ուստան պատասխանում էր դլխի աննկատելի չարժումով՝ հա-մարեա չնայելով նրանց:

Յերեկը դեռ մի քիչ էր անց, չոգ էր եւ ուստայի լայն ճակատի վրայ կային քըր-տինքի մարգարիտներ: Նա կանդ առաւ, եառ տարաւ չուխայի փէշը, ձեռքը տա-րաւ դէպի դօտին, վերցրեց այնտեղից կախուած եւ իր մի ծայրով համարեա դետնին քսուղ մեծ, վառ-կարմիր թաչ-կինակը՝ սպիտակ պուտերով, սրբեց ճա-կատը եւ նորից թաչկինակն իր տեղը կա-խեց: Ապա չուխայի դրպանից հանեց չիբուխն ու թութունի քիսան, թուլացրեց քիսայի դայթանը, եւ չիբուխի ղլուխը կոխեց թութունի մէջ:

Դիմացի դայֆախանայից մարդիկ հե-տեւում էին ուստայի չարժումներին: Նա չիբուխը լիքը լցրեց թութունով, բթա-մատով սեղմեց-տեղաւորեց այն, ապա բարակ ծխափողի ծայրն առաւ բերանը: Անմիջապէս դայֆախանայից դուրս թը-ռաւ քսանհինդ տարեկանի չափ մի երի-տասարդ եւ դեռ միւս մայթի վրայ լուց-կին վառելով, կարեց փողոցը, մօտ վա-դեց ուստային:

Ուստան նրա վրայ ուչադրութիւն չդար-ձրեց: Նոյն քիսայից հանեց չախմախն ու չախմախաքարը, հանեց խաւթելը դրեց քարի վրայ եւ պողպատը խփեց քարին: Թեւի ծայրը մխաց, ուստան այն դրեց թութունի վրայ եւ փսոփսացնելով ներս քաչեց:

Թութունը վառեց: Նոյն վայրկեանին լուցկին այրուեց, վերջացաւ երիտասար-դի մատների մէջեւ եւ խանձեց նրա մաշ-կը: Նա առանց ցաւն արտայայտելու, կամացուկ վար դրեց այրուած լուցկին եւ չարունակեց մնալ անչարժ կանդնած:

— *Ո՞ւմ տղէն ես, — չափաղանց խիստ հարցրեց ուստա Մկրտիչը՝ դործն աւար-տելուց յետոյ:*

— *Օսկերիչ Վաղինակի:*

(Շար. – 24)

«վանդալաւոր բաց» կ'արձանագրէ։ Օր մը դեռ քաղուածոներու մէջ 60 մեկնող կ'արձանագրուի հարիւր նոր եկող աշխատաւորի դիմաց։ «Արտագաղթը կը ծաւալի», կը գրէր «Վոլերպի Լեկոնոմիկ» թերթը 1970ի վերջերը։ Արտագաղթի պիտաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի ապրելակերպի գժուարութիւնը։

Պահան մարմինները նպաստաւոր պայմաններ կ'ընծայեն բոլոր անոնց, որոնք Սիպերիա կը հաստատուին։ Ամսաթոշակները 15 առ հարիւրի նուազագոյն չափով կ'արձանագրեն հարաւային Սիպերիոյ մէջ, ուր կլիման բաղդատաբար մեղմ է, իսկ կ'եռապատկուին «խաչուղիէ» վայրերու պարագային։ Տարեկան արձակուրդը հոս 36 օր է, երբ 24 օր է երկրին միւս շրջաններուն մէջ։ Երեք տարին անգամ մը ձրի ճամբորդութիւն կորտ։ Միութեան օրէնքի մէկ շրջանի մէջ, մինչեւ հոն, ուր կը վախնաքի երթալ ենթական։

Սիպերիա աշխատողները հինգ տարիով աւելի կանուխ հանդստեան կը կոչուին։

Հակառակ այս կարգադրութիւններուն, իշխանութիւնները կը նկատեն, թէ պէտք եղած թիւով մարդիկ չեն ուզեր հիւսիսային շրջաններու մէջ հաստատուիլ։ Ինչպէս ամառ «Լիտերատուրնայա Գազետա» թերթը կը գրէր, թէ աշխատաւորները ժամանակաւոր կերպով մնալ Սիպերիա՝ «գրամ դիպելու» նպատակով։ Հոն գացողները չուտով կը նկատեն ապրուստի գժուարութիւնները, ապրելու խիստ պայմանները։ Իրականութիւնը այն է, որ ապրուստի մակարդակը եւրոպական չափանիշներէն ցած է, եւ ապրուստը աւելի սուղ։ Ճանուիններու մէջ կը պակսին ապրանքներ՝ հագուստեղէն, ոտելիք, կահ – կարասի եւայլն։ Ձմեռուան եղանակին կարելի չըլլար դանել թարմ պտուղ, բանջարեղէն։ Ելեկտրաէներկանութիւնը առատ է, բայց մարդիկ նուրը դոյներով պէտք է բերեն փողոցի աղբիւրներէն։

Իրաց այս կացութեան մէջ մարդիկ հրապուրիչ չեն դաներ Սիպերիան։

Սիպերիոյ անտեսութեան զարգացումը ապահովելու համար Փրոֆ. Աբէլ Ազա – կեան, Նովոսիբիրսկիի Տնտեսական Հիմնարկութեան տնօրէնը, կ'առաջարկէ տեքնոլոգներ հանքերու եւ զործատուներու աշխատանքը։ Հայ վրոֆեսէօրը կ'առաջարկէ նոյնպէս ճարտարարուեստի կեդրոններ հաստատել ու անոնց շուրջ ստեղծել ամէն յարմարութիւններով օժտուած չէնքեր, թաղեր եւ քաղաքներ։

Թ. Ա. Թ.

ՉՀԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԵՍԱԿ-ՏԵՍԱԿ ԲԱՆԵՐ

—o—

Գնահատելի է անկասկած այն բեղուն գործունէութիւնը զոր կը ցուցաբերէ Ֆըրանսայի եւ մանաւանդ, Փարիզի հայ գաղութը մշակութային, գեղարուեստական եւ ընդհանուր ձեւով ազգային դեսնի վրայ, այս վերջին ամիսներուն։

Ասիկա չի բաւեր սակայն որպէսզի անվերապահ մօտեցում ունենանք բոլոր եւ լոյթներուն նկատմամբ եւ թերանանք մամուլի մեր պարտականութեան մէջ, որ կ'ենթադրէ քննական ու մանաւանդ քննադատական ոգիով մը անդրադառնալ կարգ մը երեւոյթներու, որոնք եղերական երկիծական բնոյթ սկսան առնել։

Ուրեմն թող թոյլ տրուի մեզի կարգ մը խորհրդածութիւններ ընել, որմէ զուցէ օգտուին (հաւանաբար չօգտուին, քանի ինքնադոհութեան հոսանքը երթալով արմատ կը թողու) կազմակերպիչները կամ ենթակաները։

Գրողներու Միութեան նորընտիր վարչութիւնը փորձեց, իր կեանքի կոչուելէն ի վեր, դուրս գալ իր լճացած վիճակէն եւ աւելի լայն ծրագիրով ներկայանալ գաղութին։

Արդ, եթէ առաջին ձեռնարկին (նուիրուած Սարաֆեանի) եւ երկրորդին (նուիրուած Պարոյր Սեւակի) «հոկիկ» բազմութիւն մը կար, երրորդը արդէն կ'արձանագրէր վատառոր ձախողութիւն մը։ Նուիրուած 30ական թուականներու Փըրանսահայ վէպին, այս դասախօսութեան ներկաներու թիւն էր 19։ Եթէ նկատի առնենք որ 5–6 հոգի կային ի պաշտօնէ (նախագահ, դասախօս, վարչական անդամ), երկու հեղինակ (Չ. Զարդարեան եւ Զ. Որբունի)։ ունկնդիրներու թիւը կ'ըլլայ··· 11–12, ինչ որ աւելի քան ողբերգական է։ Արդ, ինչո՞ւ այս Միութիւնը, որ ներկայիս բացառաբար գրողներ ալ ունի իրեւ անդամ, չէ կրցած ցարդ մտաւորական չարժում մը ստեղծել գաղութին մէջ եւ համակրանք չահիլ։ Զենք ուրանար որ վարչութիւնը կ'աշխատի, կը փորձէ նոյնիսկ արդիական մեթոտներ ապակեդրոնացման, դասախօսութիւնները Փարիզէն եւ, փոխադրելով արուար – ձանները՝ Շաւիլ, Պուա–Քոլոմպ, եւայլն եւայլն, բայց արդիւնքը կը մնայ ողբերգական։ Կը խորհինք որ նախ կազմակերպիչները պէտք է դիտնան ընտրել իրենց դասախօսները ըստ նիւթին եւ դասախօսները ըստ նիւթին եւ դասախօսներն ալ պէտք է նկատի առնեն իրենց դիմաց դտնուող հասարակութիւնը եւ ոչ թէ խօսին իրենք իրենց համար։ Երբ ուեւէ եւրոպացի գրագէտ կամ մտաւորական դասախօսութիւն մը տայ, դէպի կը պատրաստէ ըստ իր ունկնդիրներուն մակարդակին եւ դիտէ թէ նոյն ձեւով չի կրնար արտայայտուիլ ժողովրդական արուարձանի մը հասարակութեան կամ ղըպրոցի մը աշակերտներուն առջեւ քան Անցալի դասախօսութեանց չարքի ընթացքին։ Մենք այսքան բարակը չենք նայիր անշուշտ, եւ Փարիզէն Շաւիլ, աստուածմիասո փիլիսոփայութեան ջատագով տիկին մը մինչեւ կանտ եւ Բուտտայեանութիւն կ'երթայ մեղի ներկայացնելու համար տարաբախտ բանաստեղծ մը՝ Պարոյր Սեւակ, որ մտքէն չէր անցներ անշուշտ թէ «իր մահը անհրաժեշտութիւն մըն էր եւ ոչ պատահականութիւն մը», ինչպէս փորձեց բացատրել փիլիսոփայ տիկինը։ Եւ հետաքրքրական էր անշուշտ լսել Շաւիլցի սա պատուական Հայուն խորհրդածութիւնը, որ չատ բան չէր պիտեր արդէն Պարոյր Սեւակի մասին եւ միայն «Աստուած ողորմի հոգւոյն»ով մը կրնար արտայայտել իր համակրանքը բանաստեղծին հանդէպ, ու բնաւ չհասկցաւ ոակայն թէ կանտին ի՞նչ դործ ունէր ատոր հետ։

Ամէն պարադայի մէջ ընդունինք որ տիկինը առնուազն աշխատանք թափած էր եւ դասախօսութիւնը պատրաստած էր, ինչ որ դրեթէ բացառիկ երեւոյթ մըն է։

Այս աշխատանքը չէր կատարած Գր. Պլըտեան, երբ կը խօսէր 30ական թուականներու Փրանսահայ վէպին մասին, ինչ որ զարմանալի էր իր կողմէ։

Պլըտեան ընդհանրապէս բծախնդրօրէն կը պատրաստէ իր դասախօսութիւնները (օրինակ՝ Սարաֆեան) եւ եթէ նոյնիսկ իր կարծիքները, որոնց բացարձակ ճըշմարտութիւններ ըլլալու բնոյթը կ'ուղէ տալ, կրնան չատ խնդրոյ առարկայ ըլլալ, ամէն պարադայի մէջ միշտ հետաքրքրական եղած էր դինքը լսել, բայց այդ դժբախտ երեկոյէն, ուր թէ՛ նախադահը եւ թէ ինք ներկայացան չատ թափթփած ձեւով։

×

Եան'ցը հայկական այն ակումբն էր ուր համախմբուած են համակրելի երիտասարդները, որոնք կը փորձեն աշխատիլ հայ մշակոյթին համար։ Անոնք բարոյապէս թէ նիւթապէս միշտ ներկա՛ են ուր որ պէտք է եւ երբեք իրենց օժանդակութիւնը չեն ղլացած։ Միշտ դնահատած ենք իրենց այդ չանքերը եւ պիտի չարունակենք դնահատել այն յոյսով որ չեն կրկներ իրենց վերջին սխալը, որ ղըժբախտաբար հրապարակային բնոյթ ունէր։

Ապրիլ 27ին, Սալ Կաւոյի մէջ, Եան'ցի «Մշակութային Շաբաթ»ի մէկ հրապարակային ձեռնարկն էր Արա Կիրակոսեանի համերգը։

Հոս խնդրոյ առարկայ չէ երգիչին ձայնը այլ պարզապէս յայտագրին բնոյթը եւ ներկայացման ձեւը։

Հոսանք մը կայ, բնական եւ դուցէ արդարանալի, արդիականացնելու հայ ժողովրդական երգերը։ Պարզ է որ երբ Մոցարթի 40րդ Համանուագը հասարակ երգի մը կը վերածեն «Լէ Քոնփանեան տը լա Շանսոն» եւ անոյշ–անոյշ կ'երգեն, չենք կրնար չատ խստապահանջ ըլլալ երբ մելիններն ալ կը խաչակնքեն մեր երդերը։ Բայց կամոյի բեմին վրայ, մօտ երկու ժամ, արեւելեան–փոփ կարպատրուիններով եւ անտանելի աղմուկով (նըւազախումբ եւ միքրո) մեղի հրամցնել հայերէն ժողովրդական երգեր, դուս այդ ձեւով, կարելի է լսել միայն քէյֆի սեղաններու չուրջ, խնջոյքի առեն, ան ալ քանի մը հատ միայն, ասիկա անշուշտ Եան'ցի տղաքն ալ կ'անդրադառնան թէ չի կրնար մաս կազմել «Մշակութային Շաբաթ»ի մը։

Ցաւալին այն է որ հաւնող կայ։ Թէեւ պարմանալի պիտի չըլլար եւ «ցաւալի» ալ որակումը պիտի չդործածէինք եթէ այդ հաւնողը հիւրաբար քաղաքս դըտնուղ Փրէզնոյի մեր տարեց հայրենակիցներէն մէկն ըլլար։ Բայց հաւնո՞ղը Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի մեր սիրելի ուսումնասիրեան է, Հայր Ցարութիւնը, որ իր խանդավառութիւնը յայտնելով Պէյրութի Ազդակի էջերէն «Պատւոյ Աբա» կը խորտրէ իր դրութիւնը։

Ի՞նչ կը մնայ մեզի ըսելիք եթէ ոչ՝ «Պրա՛ւօ վարդապետ»։

×

Ուրբաթ իրիկուն Հայ Ուսանողներու Օդն· Մարմինը կազմակերպած էր թատերական երեկոյթ մը, ներկայացնելով Օտեանի «Զարչըլը Արթին աղա»ն։ Ցաջող ներկայացում մը որ խնդրոյ առարկայ չէ։ Բայց ի՞նչ ըսել երբ այդ գաւեչտէն եառ, բեմէն կը հաղորդուի հասարակութեան թէ հայ երկու ուսանողներ զոհ գացած ըլլալով կառքի արկածի մը, «մի քիչ փող» կ'ուղուի ժողովուրդէն, անոնց մարմինները փոխադրելու համար։

Բարեդործականը, որ մատակարարն է Ուսանողներու Տան, չէ՞ր կրնար լինք հոդալ երկու տարբախտ տղոց դիակներու փոխադրութիւնը կամ քանի մը հոդիի մէջ դոյացնել այդ դումարը, փոխանակ ժողովուրդին դիմելու, ծիծաղաչարժ գաւեշտ մը եառ։

×

Դեռ աւելին։ 1972ին պարահանդէս կը կազմակերպենք Հիլթընի մէջ։ Շատ յաջող ձեռնարկ մը Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին, որու ներկայ էր եւ ուր խօսք կ'առնէր քաղաքապետ Փրանչեսքի։ Կու – դայ ժամը սակայն ուր ոմանց դլուխները տաքցած են, մարդիկ որ խմել չեն դիտեր, խմած են եւ այլեւս իրենք իրենց տէրը չեն, կ'ադմկեն, կը խանգարեն, կը պոռան, կը հայհոյեն, իրարու վրայ ձեռք կը բարձրացնեն երբ կը ժամանեն Սէ· Էտ· Էս·ները։ Մինչեւ Հիլթընն ասիկան բարքեր տեզափոխող այս «հերոսները» դեռ դասեր ալ կուտան····

Դեռ այսպէս տեսակ–տեսակ ինչ բաներ կան բայց այս անդամ զոհանանք այս քանի մը մատնանչումներով։

Ա. Մ.

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կը տեսնե՞ս, որ կարեւորութիւն տալիք բան մը չէ։ Ցիմարական բամբասանքներ ամէնքն ալ։

— Ճիշդ է··· յիմար խօսքեր։

Ցաչէն յետոյ վաճառականը կարեւոր գործ մը պատրուակելով իսկոյն հեռացաւ եւ գնաց իր զրասենեակը, ուր եռեւեռաւ մի քանի սիկարէթ ծխեց, սենեակին մէջ ժուռ գալով ու խոր մտածումի մը մէջ ընկղմած։

Ցետոյ յանկարծ իր զրագիրներէն մին կանչեց եւ ըսաւ·

— Սա մեր խմբագիր Նչանիկը ո՞ւր կարելի է դտնել հիմա։

— Եթէ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը ժողով կայ, հոն ըլլալու է։

— Մէյ մը դնա հանդիպէ եւ եթէ հոն է՝ ըսէ որ զայ անպատճառ դիս տեսնէ։

Գրագիրը հեռացաւ լինքնիրեն հարցնելով թէ իր մեծաւորը ինչո՞ւ այսքան մըտածկոտ կերպարանք մը ունէր։

— Ի՞նչ զարմանալի մարդիկ են այս մարդիկը, կ'ըսէր մտովի, զրամ ունին, աղուոր կնիկ ունին, առողջութիւն ունին եւ դեռ մամաուքէն չեն ազատիր···

Արդարեւ Նչանիկ, ուրիշ մէկ քանի լրաբերներու հետ, Ազգային Ժողովի սրբարանը կը սպասէր, որ Խառն Ժողովը իր նիստը աւարտէ ու տեղեկութիւններ հաղորդէ։

— Մարդար էֆէնտին քեղ տեսնել կ'ուզէ անպատճառ, ըսաւ զրագիրը խմբագիրին մօտենալով։

— Ի՞նչ կայ, խե՞ր է, հարցուց այս վերջինը։

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, միայն թէ ըսաւ, որ անպատճառ զրասենեակ դաս գինքը տեսնելու։

— Բայց, եղբայր, ես այս միջոցիս գործ ունիմ, պատասխանեց Նչանիկ, լինքզինքը ծանրէն ծախելով։

— Ե՞րբ կ'աւարտես գործդ։

— Երբոր Խառն Ժողովը լմննայ···

— Կարծես լմննալու մօտ է, ըսաւ մօտը կեցող բարապան մը, Սրբազանը արդէն մեկնեցաւ···

— Այն ատեն թերեւս ժամէ մը կրնամ դալ, պատասխանեց խմբագիրը։

— Լաւ, բայց Մարդար էֆէնտին չըսպասցնես···

— Թող սպասէ, էֆէնտիմ, ես իրեն պէտք չունիմ, լինք լինձի պէտք ունի եղեր···

Գրագիրը մեկնեցաւ։

— Նորէն գործդ եղաւ, ըսաւ ուրիշ լրաբեր մը Նչանիկին դառնալով։

— Ի՞նչ գործ··· այդ մարդէն խեր չկայ··· ո՞վ գիտէ լինչ գլխու ցաւ է։

— Գլխու ցաւեր կան, որոնք հասութաբեր են ու ատով կը գաղրին գլխու ցաւ ըլլալէ··· ես վստահ եմ, որ Մարդար էֆէնտին նորէն Թագական Խորհուրդին դէմ գրելիք մը ունի ու ատոր համար քեղի կը կանչէ կոր··· նայէ, որ մեծական բան մը փրցնես։

— Ձեմ կարծեր, որ ատոր համար կանչած ըլլայ, պատասխանեց Նչանիկ, թէեւ առաջին վայրկեանին նոյն բանը խորհած էր լինքն ալ եւ արդէն իսկ կը մտածէր թէ լինչ միջոցաւ կարելի է աւելի բան մը փրցնել իր հարուստ աղգականէն։

Երիտասարդը բնաւ մտքէն չանցուց, որ բոլորովին տարբեր բանի մը համար կը կանչուէր վաճառականին գրասենեակը։ Նախորդ դիչերուան պատմութիւնը մոռացած էր եւ կամ չէր կարծեր, որ արձագանդը հասած կ'ըլլայ արդէն Մարդար էֆէնտիի ականջը։

Խառն Ժողովի տեղեկատուութիւնը երկար չէր։ «Ժողովը յարաբերական ինչինչ խնդիրներու մասին խորհրդակցած եւ պարտ ու պատշաճը տնօրինած էր»։ Պարոն Նչանիկ երեք ժամ սպասելէ եառքը այդ երկու տող ազգային լուրը գրպանեց ու թեթեւ քայլով մը ուղղուեցաւ վաճառականին գրասենեակը։

Մարդար էֆէնտի, միշտ գրգռուած վիճակի մը մէջ գրասեղանին առջեւ նստած կը չանար ընթացիկ գործերով գբաղիլ ու չէր յաջողեր։ Երբ խմբագիրը տեսաւ, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց։

— Հա, եկա՞ր, դոչեց։

— Աւելի չուտ կ'ուղէի գալ, բայց Խառն Ժողովին նիստը երկար տեւեց, ըտիպուեցայ սպասել··· կը կարծէինք որ այսօր Ֆ· գիւղի Թագական Խորհուրդի խնդրով ալ պիտի գբաղէր Ժողովը, սակայն չգբաղեցաւ, որովհետեւ յարաբերականութեան խիստ կարեւոր խնդիրներ կան եղեր սեղանին վրայ՝ Այսուհանդերձ խմացայ, որ յաջորդ նիստին խնդիրը անպատճառ ձեռք պիտի առնուի···

Բան մըն ալ խմացած չէր թէեւ, բայց Թագականին խնդիրը մէջտեղ նետելով կ'ուղէր անմիջապէս Մարդար էֆէնտիի գլխումին չարժառիթը խմանալ· մեծ եղաւ զարմանքը, երբ վաճառականը պատասխանեց սրտնեղութեամբ·

— Տէֆ ըրէ հիմա սա Թագականին խընդիրը, Աստուած պետքան տայ ամէնուն ալ···

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Մարի Կարապետեան եւ պատկները Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր, նորայ Հանգուցեալ

ՄՈՎՍԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի 14 Մայիս Տէօնի եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Այբի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան եւ իր բոլոր պարագաները Հոգեհանդըստեան պաշտօն կատարել կուտան 14 Մայիսի Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի՝

ՏԻՐԱՏՈՒՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, նոյնպէս Տէմիր-ճեան եւ Վահան Գույումճեանի ընտանիքներուն:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՎԱՂԱՆՆ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի 11 Մայիսի Համբարձման տօնի առիթով կը մատուցուի պատարագ եւ կը հաղորդուին «Դաւիթեան» դպրոցի սաները եւ բոլոր զազուիթս ու չրջանի մանուկները:

Այս առիթ սիրով կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալ ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները դէպի եկեղեցի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վառպուրակեանի Հայրենիք Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է, հերոսներու հոգեհանգստեան յիշատակի առթիւ.— Պր. Կ. Փօլատեան 50 Ֆր., Տէսինի Հայր. Միութեան վարչութիւն 250, Պր. Ա. Տէրտէրեան (Վիէն) 100, Պր. Խօրասէքեան 50, Պր. Մարզպարեան ընտանիք 20, Պր. Վ. Կամպարեան 10 Ֆր.:

×

Վիէն.— Գասպար Իփէկեան ակումբին համար շնորհակալութեամբ առացուած է 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ա. Մազաքեանէ:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Սպղ. Միութեան վարչութիւնը առացած է հետեւեալ դրամարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Լիոնի Հայ կարմիր Խաչի վարչութենէն, ի նպաստ Հայ Սպղ. Տան: Զատկուան տօներու առիթ՝ Պր. Ճ. Պահատուրեան 500 Ֆր. Աղք.ի, Պր. Մ. Մկրտիչեան 200 եկեղ., Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւմճեան 100 եկեղ., Պր. Թէրզիպաշեան, Դ. Մուրատեան, Ա. Կոստանեան, Դանիէլեան ընտանիք 50ական, Տիկիններ Բ. Կարապետեան, Հ. Գըլըճեան 30ական, Տիկիններ Վ. Բազմաեան, Ա. Ինէքճեան, Ն. Գաբաօղլանեան եւ Օր. Զ. Դամիանեան 20ական, Տիկին Յարութիւնեան 15, Պր. Օ. Ալէքսանեան, Խաչատուրեան եւ Կ. Մարգարեան, Տիկին Թաւչանճեան 10ական, Տիկին Վ. Դերձակեան 5:

Պր. Յարութիւն Շիլլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Զատիկեան եկեղեցւոյ 50:

Պր. Մ. Խժտահարեան, իր հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ 20ական եկեղ. դպրոցին եւ Աղք.ին, Ումն 100 Աղք.ին, Պր. Բ. Կազարեան 90 եկեղ.:

Դռնբացէքի առթիւ Պր. Վ. Սահակեան 50, Խ. Ճէլօեան 20:

Ստեփան Զրահեանի հոգ. առթիւ Տիկ. կիններ Փանոսեան եւ Գրալեան 10ական:

×

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է վոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, հետեւեալ նուէրները, Տիկ. Փիլոր Դաւիթեանի թաղման առթիւ.—

Այբի Տիկ. Մարի Աբելեան եւ Բիլոյեան ընտանիք 500 Ֆր., Զօպանեան Բիլոյեան եւ Աբելեան ընտանիքներ 200, Պր. Փանոս Զորպեան 50, Աւազ Խամա-գործեան 40 Ֆր.:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)

Հեռ. 359-72-42

Պարահիկ - Երեկոյթ
Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19էն ակսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աշէկ Աշէկեան, ծնած 1924ին Վրաստանի Շուլավեր գիւղը. հօր անունը Միհրան, մօր անունը Վարդանոյշ: Պատերազմի պատճառով չէ վերադարձած: Կը կարծուի թէ կ'ապրի Ֆրանսա: Քոյրը Աշէկեան, որ կը բնակի Լենինգրատ: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի:

×

Բագրատ Մարտիկեան, հօրը անունը Աբրահամ, մօրը անունը Հայկուհի: Ունի քոյր եւ եղբայր: Կոչիկի դործով կը զբաղին եւ կը կարծուի որ Պելճիլ հաստատուած ըլլայ:

Փնտռողն է Արթին Մարտիկեան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իրեն հետեւեալ հասցէին.

HOTEL BELLEVUE

8, Quai Marc Seguin — 07 - Tournon

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Սպղ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտադրի մը:

Սպղային Տան սրահը:

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎՐԴ. ՊՈՒՆԵԱԹԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀԱԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յայտնուած

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուճճեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱՂԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գալայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

« ՅԱՌԱՋ »ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ֆ. Ադաքեվեան (Լոս – Անճըլըսէն) 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր այցելութեան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱՂԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆՈՅՇԻ
ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. ժաք Շելէլէքեան

VOYAGE WASTEL

87 La Canebière

Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տեղերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 Ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) Կալայի համար եւ 150 Ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Աւընիւ Մոնթէյնը)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ գոյք ժամը 7.15 Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.45ին կառաւթ. Նոտ, Քափէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէդի, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանդստաւէտ նաւով մը ղբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքաստէլ Թանգարան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

ՇԱԲԱԹ
13
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
13 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·414

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.414

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Բ.— Թուրքերն ու Քիւրտերը

Ջուիցերական Քոնֆեդրիւիր չաբաթա – թերթի յօդուածագիրը պատմական կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ Քիւրտերու ծագումին, կրօնքին, ազատագրական չարժումներուն եւ անկախ իշխանապե – տութեանց մասին :

1514ին Քիւրտերը՝ մեծագոռ իրենց կրօ – նակից սիւննի Թուրքերուն հետ՝ յաղթեր են շիի Պարսիկներու Շահ Իսմայիլին՝ արեւելեան Պայազիտի մօտ, Զալտըրանի հռչակաւոր դաշտին մէջ : Այնուհետեւ զա – ւիթ կ'քաղեր է սուլթան Սէլիմ Ա.ի եւ քիւրտ իշխաններուն միջեւ :

Այդ թուականէն սկսեալ Քիւրտերը լ – րիւին ճակատագիրը կապեր են Թուրքե – րուն հետ, մասնակցելով օսմանեան սուլ – թաններու պատերազմներուն՝ եմէնէն մինչեւ Վիէննա : Թուրքերը օգտագործելէ ետք Քիւրտերը՝ վերջ տուեր են անոնց իշխաններու անկախութեան : Ապահով Համիտ հաշտարար քաղաքականութեան հետեւեր է՝ թոյլ տալով, որ Քիւրտերը պատօրէն պահպանեն իրենց մշակութա – յին աւանդութիւններն ու բարքերը :

Յօդուածագիրը չի յիշեր Համիտիէ հնձելագունդերու կազմութիւնը՝ ահու – րատափի մթնոլորտ մը ստեղծելու հա – մար հայկական նահանգներուն մէջ, քիւրտ աւազակախումբերու քայլերու – թեամբ : Կ'ըսէ միայն թէ «Ժերունի սուլ – թանը իր հաճոյակատար քաղաքականու – թեամբ կրցաւ օգտագործել Քիւրտերու ապստամբական ոգին եւ իսլամութեան հան – դէպ հաւատարմութիւնը» : Մինչեւ 1908 ... երբ եկան Երիտասարդ Թուրքերը, ո – րոնք խոստացան Օսմ. կայսրութեան ոչ – Թուրք ազգերուն ինքնավարութիւն տալ, գաղնակցային հիմունքով :

«Սակայն այդ երազ էր ...», կը գրէ Ն. Զ., որ կ'աւելցնէ.

«Երիտասարդ Թուրք կառավարութիւնը եթեան եկաւ աւելի բռնակալօրէն ցեղա – պաշտ : Առաջին զոհերն եղան Հայերը : Յետոյ կարգը եկաւ Յոյներուն, Արաբ – ներուն եւ Քիւրտերուն : 1914–1918ի պա – տերազմի ընթացքին 700·000 Քիւրտեր զաղթահրուեցան (?) : Ի՞նչ եղան անոնք : Աքաղաղալի տարրերը բնաջնջելը Ժէօն – Թուրքերու «ԻԹԹԻՀԱՏ ՎԷ ԹԷՐԱՔԿԸ» (Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն) կա – ռավարութեան սկզբունքն էր դարձած : Պատերազմի վերջաւորութեան, աւերա – ծած մըն էր դարձած Քիւրտիստան, ուր չէր պակսեր թշուառութիւն եւ մահ : Եւ սակայն Քիւրտերը առաւօրէն իրենց արիւնն էին թափած Կովկասի, Կազայի եւ Տարանդէլի ճակատներուն վրայ» :

Յօդուածագիրը Քիւրտիստանը կը չեր – Թէ Հայաստանի հետ, երբ կը խօսի 700 հազար տարագրուածներու եւ աւերակոյ – մի վերածուած երկրի մասին : Կը մոռ – նայ, որ Իթթիհատի ոճրագործ կառա – վարութիւնը լիուլի օգտագործեց քիւրտ հնձեղանդները՝ ահու – րատափի մթնոլորտ մը ստեղծելու հա – մար հայկական նահանգներուն մէջ, քիւրտ աւազակախումբերու քայլերու – թեամբ : Կ'ըսէ միայն թէ «Ժերունի սուլ – թանը իր հաճոյակատար քաղաքականու – թեամբ կրցաւ օգտագործել Քիւրտերու ապստամբական ոգին եւ իսլամութեան հան – դէպ հաւատարմութիւնը» : Մինչեւ 1908 ... երբ եկան Երիտասարդ Թուրքերը, ո – րոնք խոստացան Օսմ. կայսրութեան ոչ – Թուրք ազգերուն ինքնավարութիւն տալ, դաշնակցային հիմունքով :

«Սակայն այդ երազ էր ...», կը գրէ Ն. Զ., որ կ'աւելցնէ.

«Երիտասարդ Թուրք կառավարութիւնը եթեան եկաւ աւելի բռնակալօրէն ցեղա – պաշտ : Առաջին զոհերն եղան Հայերը : Յետոյ կարգը եկաւ Յոյներուն, Արաբ – ներուն եւ Քիւրտերուն : 1914–1918ի պա – տերազմի ընթացքին 700·000 Քիւրտեր ազգ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ՍԻՍԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

1915ի եղեռնին Հաճնոյ Հայութիւնը, ուրիշ շրջաններու կարգին, ոճրագործ Թուրքին կողմէ աքսորուած էր Տէր Զօրի անապատները եւ մեծ մասամբ ոչընչացած:

Հրաշքով վերապրողները, ցրուած պատգան շրջաններու մէջ, 1919ին վառա – հելով Ֆրանսացիներու ներկայութեան, մօտ ութ հազար հոգիով վերադարձան իրենց հայրենիքը եւ նեռուեցան չինա – րար աշխատանքի, վերանորոգեցին ի – րենց վիրատակ տուները, բացուեցան դըպրոցները, որբանոցները եւ կեանքը սկսաւ վերածազգիլ, սակայն, աւա՛ղ, երկար պիտի չտեւէր:

Քէմալ չէթէները, քաջալերուած Մա – րաշի իրենց յաջողութենէն սկսած էին պաշարել Հաճընը:

Անակնկալներու առաջքն առնելու նպատակաւ, քաջարի Հաճընցիները կ'ո – րոշեն ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածել: Կը ստեղծուի զինուորական մարմին մը, որու ղեկավարութիւնը կը յանձնուի Անդրանիկի նախկին զինուորներէն Սարգիս Ճէպէճեանի, կը յայտարարուի զօրակոչ 15էն 50 տարեկաններու, խրամներ կը փորուին:

Փետրուարի վերջերուն, կացութիւնը աւելի կը վատթարանայ:

Ինքնապաշտպանութեան կոմիտէն, Փետրուար 20ին, ժողով կը դումարէ եւ կ'որոշէ պատուիրակութիւն մը ղրկել Առանա, Գնդ. Պրէմոնի մօտ՝ կացութիւնը ներկայացնելու եւ օգնութիւն խնդրելու: Սոյն պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Շմաւոն Փոստոյեան եւ Յարութիւն Խաչատուրեան, նախապահութեամբ Հաճնոյ առաջնորդ Պետրոս Արք. Սարաճեանի: Պիտի պահանջէին զինուոր, զէնք ու զրամ, կամաւորական գունդե – րու կազմութիւն: Ոչ մէկ արդիւնք:

1920 Մարտ 20ին, Հաճընի բոլորովին պաշարուած եւ արտաքին աշխարհէն բոլորովին կտրուած էր: Կրկնակի ապատ – նաւիքներ Թուրքերու կողմէ անճնաւուր ըլլալու, բայց Հաճընցիք որոշած ըլլալով քաջաբար դիմադրել, բնաւ տեղի չէն տար:

Թուրքերը կատղած, Ապրիլ 30ին կը ռմբակոծեն քաղաքը եւ կը յարձակին, սակայն, հարիւրաւոր զոհեր տալէ ետք կը ստիպուին նահանջել:

Թրքական ուժերու հրամանատար Թոզան բէկի հեռագիրը, ուղղուած Մուս – թաֆա Քէմալի, ձեռք անցուած էր հոն կ'ըսուէր.— ն«Մեր յարձակումները ապարդիւն անցան. Հաճընը զէնիթով գրա – ւել անկարելի է, պիտի սպասեմ որ ա – ւօթքենէ ուժասպառ անձնատուր ըլ – լան»:

Ութ ամիս հերոսական դիմադրութիւն մը ցոյց տալէ ետք, Կիլիկիոյ պարպումի մասին կնքուած թուրք – ֆրանսական համաձայնութիւնը, վերջակէտը կը դնէր Հաճնոյ հերոսամարտին եւ 6000 Հայեր մեծով – պզտիկով կը ջարդուէին:

Զօրս հարիւրի հասնող Հայեր, մեծ մասամբ երիտասարդ, մաղապուրծ կը յաջողէին հասնիլ Առանա, երկու տասնեակ կտրիճներ զոհ տալէ յետոյ:

Առանայի մէջ ներկայ եղայ, յուզումնալից տեսարաններու, ամէն կողմ սեւ դրօշակներ, ցոյցեր, խանութներու փակում: Կը յիշեմ ընկերներ Գանտրեանը, Գ. Շատայեանը եւ Մ. Տ. Գալուստեանը որոնք կը շրջէին չուխաները, իրենց խնդիրը չդոցող Հայերուն սպառնալով:

«Կիլիկիա» Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթը 1920 Հոկտեմբեր 24ին, եւ շրջանակի մէջ կը հրատարակէր հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Երէկ, 23 Հոկտեմբերին, բօթաբեր սուրհանդակներ, ութ ամիսէ ի վեր պատնիշի վրայ կեցող, հերոսական Հաճընի անկումը գուժեցին: Թշնամի բազմաթիւ ուժեր մեծ թնդանօթներով կը յարձակին դիւցազներու բոյնին վրայ եւ ռումբերու տարափին տակ, ներս կը խուժեն, ան – խնայ կոտորելով քնակչութիւնը, նոյն – իսկ կիներ, ծերեր ու մանուկներ:

«Նախատիճ տկարներու պաշտպանութեան անուամբ շահուած յաղթանակին:

«Նախատիճ էրիստոնեայ աշխարհին»:

ՍԻՍԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

1919ի Մարտի սկիզբը Գնդ. Պրէմոնի հրահանգին համաձայն, Առանայէն հրիւրապետ Թայեարասյի գլխաւորու – թեամբ, ձիաւորներու խումբ մը կը մեկնէր Սիս, ընկերակցութեամբ Միսաք Ա – ղիրեանի, Արիս Տէլիֆէրեանի եւ Կարապետ Պալեանի:

Իրենց դիմաւորելու կուգան բազմաթիւ ազգայիններ, տեղացի Թուրքեր եւ նոյնիսկ Միւթէսարըֆը:

Սեգիները մեծ խանդավառութեամբ եւ պատիւներով կ'ընդունին պատուիրակութիւնը: Քիչ ժամանակ յետոյ Ա.ժ.ե. րացի գինուորներու 800 հոգինոց բանակ մը կը հասնի Սիս ու կը տեղաւորուի Լեւոնի բերդը:

Հայութիւնը խանդավառ շրջան մը կ'ապրի, սակայն քիչ առենէն կացութիւնը կը վատթարանայ: Մարտ 18ին Թուրք հարիւրապետ Միրզա Մուսթաֆա, իր տան վրայ կը բարձրացնէ Թրքական դրօշը, բայց կառավարիչ Թայարատ վար առնել կուտայ զայն:

Այս անդամ Հայերը արտօնութիւն կը խնդրեն պարզելու Հայոց Եռագոյնը: Դիմումը Գնդ. Պրէմոնի միջոցաւ կը փոխանցուի Ֆրանսա, եւ քանի մը ամիս ետք, Օգոստոս 18ին, արտօնութիւն կը

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ԱՅԺՄՈՒ ՊԱՏԿԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— «Նոր հեռանկարներ, նոր պահանջներ» խորագրին տակ, Ս. Մովսիսեան, որ փոխ–նախագահն է Մամուլի Պետական Կոմիտէի, կ'անդրադառնայ տպագրական գործի այժմու վիճակին:

— Անցեալ տարուան արդիւնքները ցոյց կուտան, որ Հանրապետութեան հրատարակչութիւնները, բազմապրութեան (փոլիկրաֆիք) ձեռնարկութիւնները եւ գիրքի առեւտուրի կազմակերպութիւնները գէշ չեն աշխատած: Լոյս տեսած են գիտական եւ քաղաքական տեսակէտէ արժէքաւոր, գեղարուեստի գետնի վրայ ճաշակաւոր շարք մը գիրքեր: Հակառակ դժուարութիւն ունեցող գիտարութիւններուն, կարելի եղած է ապահովել դասագիրքերու հրատարակումը իրենց ժամանակին:

Մամուլի պետական կոմիտէն աշխատած է կարելիութեան սահմաններու մէջ վերանորոգել տպարանները, անոնց աշխատանքի պայմանները բարելաւել մասնակի կամ արմատական ձեւով, լուծել հարցեր, որոնք կապ ունին նոր, ժամանակակից ձեռնարկութիւններու հաստատման հետ:

Ինչպէս ծանօթ է, վերջին երկու տասնամեակներուն գիրք – ամսագիրը տպող ոչ մէկ նոր տպարան բացուած է Հայաստանի մէջ: Գոյութիւն ունեցող տպարաններու մեծ մասը կը գտնուի անյարմար չէնքերու մէջ, հնոտի, արգիական մեքենայ եւ տարբ: Ծանօթ իրողութիւն է, որ հոն ուր կը գերակշռէ ձեռքի աշխատանքը, հոն ուր իրենց հոգեւորը կ'տպրին բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս մաշած մեքենաները, իսօք չի կըրնար ըլլալ աշխատանքի բարձր եւ լաւ արտադրութեան մասին:

Մամուլի Կոմիտէն առաջին հերթին աշխատանք տարած է, որ տպարանները դուրս գան իրենց այդ վիճակէն, օժտուին նոր թեքնիքով: Այժմ հիմնովին փոխուած է գլխաւոր տպարաններուն թեքնիք պատկերը: Այս տեսակէտէն մասնակի վերակառուցումի ենթարկուած է Երեւանի պոլիգրաֆկոմբինատը եւ թիւ

տարածքի կարելիութեան սահմաններու մէջ վերանորոգել տպարանները, անոնց աշխատանքի պայմանները բարելաւել մասնակի կամ արմատական ձեւով, լուծել հարցեր, որոնք կապ ունին նոր, ժամանակակից ձեռնարկութիւններու հաստատման հետ:

Ինչպէս ծանօթ է, վերջին երկու տասնամեակներուն գիրք – ամսագիրը տպող ոչ մէկ նոր տպարան բացուած է Հայաստանի մէջ: Գոյութիւն ունեցող տպարաններու մեծ մասը կը գտնուի անյարմար չէնքերու մէջ, հնոտի, արգիական մեքենայ եւ տարբ: Ծանօթ իրողութիւն է, որ հոն ուր կը գերակշռէ ձեռքի աշխատանքը, հոն ուր իրենց հոգեւորը կ'տպրին բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս մաշած մեքենաները, իսօք չի կըրնար ըլլալ աշխատանքի բարձր եւ լաւ արտադրութեան մասին:

Մամուլի Կոմիտէն առաջին հերթին աշխատանք տարած է, որ տպարանները դուրս գան իրենց այդ վիճակէն, օժտուին նոր թեքնիքով: Այժմ հիմնովին փոխուած է գլխաւոր տպարաններուն թեքնիք պատկերը: Այս տեսակէտէն մասնակի վերակառուցումի ենթարկուած է Երեւանի պոլիգրաֆկոմբինատը եւ թիւ

տարածքի կարելիութեան սահմաններու մէջ վերանորոգել տպարանները, անոնց աշխատանքի պայմանները բարելաւել մասնակի կամ արմատական ձեւով, լուծել հարցեր, որոնք կապ ունին նոր, ժամանակակից ձեռնարկութիւններու հաստատման հետ:

Ինչպէս ծանօթ է, վերջին երկու տասնամեակներուն գիրք – ամսագիրը տպող ոչ մէկ նոր տպարան բացուած է Հայաստանի մէջ: Գոյութիւն ունեցող տպարաններու մեծ մասը կը գտնուի անյարմար չէնքերու մէջ, հնոտի, արգիական մեքենայ եւ տարբ: Ծանօթ իրողութիւն է, որ հոն ուր կը գերակշռէ ձեռքի աշխատանքը, հոն ուր իրենց հոգեւորը կ'տպրին բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս մաշած մեքենաները, իսօք չի կըրնար ըլլալ աշխատանքի բարձր եւ լաւ արտադրութեան մասին:

Մամուլի Կոմիտէն առաջին հերթին աշխատանք տարած է, որ տպարանները դուրս գան իրենց այդ վիճակէն, օժտուին նոր թեքնիքով: Այժմ հիմնովին փոխուած է գլխաւոր տպարաններուն թեքնիք պատկերը: Այս տեսակէտէն մասնակի վերակառուցումի ենթարկուած է Երեւանի պոլիգրաֆկոմբինատը եւ թիւ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Վարոս մա՞նչէն ես:

— Հրամանք կ'ենես:

— Ի՞նչ կ'ենէիր ղայֆախանէն:

Տղան ձայն չհանեց:

— Ամօթ է, ամընչէ, հօրդ հարստու – թիւնը կերար, խեղճ մարդն աւուր հացի կարօտ պիտի մեռնի: Հերիք չէ՞ ղայֆախանէքն ու միկիտըններըը քաշ գաս:

— Հօրեղպայր, — փորձեց արդարանալ Վարոսը, — ես միկիտան ոտք չեմ դրէ, խակ ղայֆախանէն էլ՝ գործով մտայ: Դրան քովը նստած, աչքս ճամբուն, ընկորս կը սպասէի...

— Սո՛ւս... — Եւ ուստան չիբուխը հանեց բերանէն: — Սալախանա՛յ: Ափսոս էն հէրը, օր դուն ունիս:

Վարոսը գլուխը կախեց:

Ղայֆախանայում տիրեց լռութիւն:

— Ի՞նչ արեստի ես:

— Արեստ չունիմ, հօրեղբայր:

— Ապրիս: Օսկերչութիւնը թեւդ կը ցաւցնէ՞:

Վարոսն ամենայն խոնարհութեամբ լուռ մնաց:

— Գեղի հարկաւոր է դամբրչի Բալդասարի քովը ղրկել, օր օսկրռներդ ջնջխէ: Համ արեստի ղաղրը կ'լմանաս, համ փողի... Տէ ռազ էղի աչքէս, անառակ...

Եւ ուստան չարունակեց ճանապարհը:

Բարկութեամբ գլուխը ցնցելու ժամանակ ուստայի չիբուխի արծաթէ կափարիչը փակուել էր: Նա միայն այժմ նկատեց այդ եւ բաց արեց: Չիբուխի գլխի մօտից կարճ շղթայիկով կախուած ձողիկը պաղուցի մէջ առնելով, նա սկսեց խառնել թութունը: Երբ նորից կրակը բորբոքուեց, ուստան թողեց ձողիկը եւ թեքուեց դէպի բոստանների մէջտեղով անցնող ճանապարհը:

×

Որքան որ խուլ ու սեղմուած էր բոստանների մէջտեղով անցնող ճանապարհը, այնքան ընդարձակ եւ լայնահորիզոն էին բոստանները: Մանելով դրանցից մէկի դարպասով, մարդ իրեն անմիջապէս կը ղգար այլ աշխարհում, որտեղ չկային դեղին, թանձր փոշի եւ երկնքի կապոյտը սահմանափակող բարձր պատեր: Բայ – ւում էր բոստանների լայնարձակ տեսարանը, որ փռուած էր մինչեւ հեռու դաշտերը: Բոստաններն իրարից սահմանազատուած էին միայն խոպան հողի նեղ չերտերով, որոնք միաժամանակ իշայ – սայլակների ճանապարհներ էին: Այդ ճանապարհների երկու եղերքին ցանցառ չարուած էին հովասուն ուռիներ եւ բարձրահասակ բարդիներ: Ուռիներ եւ բարդիներ կային նաեւ բոստանների մէջ՝ այստեղ–այնտեղ: Իւրաքանչիւր բոստանի կենտրոնում կանգնած հոլիկն եւս, երեք կողմից չրջապատուած էր ծառերով՝ բայ ունենալով միայն ճակատի կողմը: Հոլիկներից իւրաքանչիւրի եռեւում կանգնած էր մի փոքրիկ սայլակ, որի մօտ կապուած, արածում էր մի էշ: Ծառերի գոյդ չարքերի միջեւ, արխով հոսում էր ջուրը եւ գնում դէպի հարեւան բոստանները:

Բոստանների եռեւում՝ հեռու, չատ հեռում, սկսւում էր խոպան դաշտը, որտեղ քաղաքի աղբն էր թափւում կոյտերով: Այնտեղ արեւի տակ պսպղում էին ապակու մանր կտորներ: Մի քանի տարի յետոյ, աղբով պարարտացած հողի վրայ պիտի աճէին նորաձոր բոստաններ եւ ծառեր, իսկ աղբատայլակների ճանապարհն աւելի պիտի երկարէր:

*Բոստանների միակ պատերը նշանակուած էին դիւղերից դէպի քաղաք տանող ճանապարհը պատնէշելու համար, որտեղ էր բոստանների լայնարձակ տեսարանը, որ փռուած էր մինչեւ հեռու դաշտերը: Բոստաններն իրարից սահմանազատուած էին միայն խոպան հողի նեղ չերտերով, որոնք միաժամանակ իշայս

1 տպարանը: Հոս սարքերը վոխարին – ուած են նորերով, մեքենայուած են բազմաթիւ աշխատանքներ: Վերջին երեք տարիներուն մօտաւորապէս 400 նոր արդիական սարքեր դեռեղուած են Հայաստանի տպարաններուն մէջ: Այդ մեքե – նաներէն չատեր բոլորովին նոր են թեք – նիքի տեսակէտով: Ասոնց չնորհիւ զգա – լի կերպով բարձրացած է բազմազծա – գրութեան գործակիցին օգտագործումը: 1965–66ի 55–60 տոկոսի վոխարէն այժմ 77 տոկոս գործած է: 1965ին վեց տպա – րանով կարելի եղած է տպել 117 միլիոն թերթ–տպուածք, իսկ 1971ին՝ չորս տպա – րանով 164 միլ., այլ խօսքով 47 միլ. թերթ–տպուածք աւելի:

Բազմագծագրութեան արդիւնաբերու – թեան ձեռնարկութիւնները յաջողու – թեամբ իրագործած են հնգամեակի առա – ջին տարուան՝ 1971ի առաջադրութիւն – ները: Հակառակ աշխատանքի դժուար պայմաններուն, թուղթի եւ տպագրական միս նիւթերու անկանոն մատակարա – րումին, մասնագէտներու պակասին, կենցաղի ու աշխատանքի անհրաժեշտ պայմաններու բացակայութեան եւայլն, անոնք համախառն արտադրութեան ծրա – գիրը իրագործեցին 105,5, իսկ ապ – րանքի արտադրութեանը՝ 104,4 տոկո – սով: Նկատելի կերպով բարձրացած է նաեւ աշխատանքի արտադրողականու – թիւնը — ծրագրի համեմատութեամբ 8,4, իսկ 1970ի համեմատութեամբ 13,7 տոկոս:

Հակառակ ձեռք ձգուած որոշ յաջողու – թիւններուն, պոլիգրաֆարդիւնաբերու – թիւնը իր ներկայ վիճակով չի բաւարա – րեր երկրին յարաճուն պահանջները, ո – րովհետեւ անոնք արտադրութենէն աւե – լի արագ կ'աճին: Այդ պատճառով ալ Մամուլի Կոմիտէն իրրեւ գլխաւոր նպա – տակ նոր ձեռնարկութիւններու կառու – ցումը կը համարի, առանց որուն կարելի չ արմատական լուծում տալ գործին: Այս ուղղութեամբ արդէն որոշ քայլեր կը կատարուին: Էջմիածնի ճամբուն վրայ պիտի սահեցուի բազմագծագրութեան փոքրիկ քաղաք մը, որ Յովհ. Միւթեան լատգոյններէն մէկը պէտք է ըլլայ: Աշ – խատանքն սկսած է դունաւոր տպագրութեան գործարանի չինութիւնը Աբեւելեան Գեր – մանիոյ մասնագէտներու կողմէ:

Մամուլի Կոմիտէն ուշադրութիւն կը դարձնէ նաեւ աշխատանքի թերութիւն – ներուն, որոնք չատ են: Ասոնց հիմնա – կան մասը հետեւանք է աշխատանքի ան – բաւարար կազմակերպումին, ոչ բանի – մաց ղեկավարումին, որակեալ մասնա – գէտներու եւ բանուորական ուժի պա – կասին: Որոշ ղեկավարներ պահպանողա – կան մօտեցում ցոյց կուտան նորութիւն – ներու հանդէպ:

Լուրջ թերութիւններ կան որակեալ մասնագէտներու պատրաստութեան գոր – ծին մէջ: Ցաւալի է, որ Հայաստանի մէջ մասնագիտացած ուսումնական հաստա – տութիւններ չկան: Թէեւ վերջին երկու – երեք տարիներուն բազմաթիւ չրջանա – ւարտներ հրաւիրուած են Մոսկուայէ եւ Լվովէ, այսուհանդերձ ասոնց թիւը, արտադրութեան պահանջներու համե – մատ, դեռ փոքր է: Աւելի դէշ է պատ – կերը միջին մասնագիտական անձնակազ – մի եւ որակեալ բանուորներու պատրաս – տութեան գործին: Ոչ մէկ տեղէ այդ – պիսի ուժեր չենք ստանար: Ուրեմն, հար – կադրուած ենք գործատեղիներու մէջ պատրաստել զանոնք: Դժբախտաբար, այս եղանակը թոյլ կ'օգտագործուի մեր մօտ: Տարիներէ ի վեր չէ լուծուած երկ – րորդ հերթի աշխատանքի կազմակերպ – ման հարցը տպարաններու մէջ:

Մեր հրատարակիչները լաւ գիրքեր լոյս կ'ընծայեն չաճախ: Սակայն, ցաւով պէտք է խոստովանիլ, որ մեր հրատա – րակած գիրքերուն զգալի մասը ցած ո – րակ ունի, չի համապատասխաներ նոյն – իսկ Յովհ. Միւթեան միջին չափանի – շին: Ի հարկէ, բարձրորակ գիրքեր տը – պագրելու համար պէտք են բարձրորակ նիւթեր: Բայց ցած մակարդակի գիրքե – րու լոյս ընծայումը չաճախ հետեւանք է գործին դէշ կազմակերպման, անպատաս – խանատուութեան: Քիչ չեն դէպքերը, յատկապէս, «Հայաստան» հրատարակ – չութեան մէջ, երբ ձեռագիրները կը խըմ – բագրուին անվոյթ, ցած մակարդակով: Կարելի չէ հանդուրժել, երբ ոմանց ան – բարեխղճութեան հետեւանքով տասնեակ – ներով բանուորներ կը ստիպուին ընդհա – տել իրենց աշխատանքը:

Ս. Մ.

ԱՆԶՐՊԵՏԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1969ին վաթսուն երկիրներու մասնա – գէտներ փարիզի Իւնեսքօի կեդրոնատե – ղիին մէջ ծափահարեցին անդլիացի ան – ուանի պրոֆէսոր մը՝ Արթըր Քլարք, իր հրատարակած գիտական ընդլայն գիրքե – րուն եւ, մանաւանդ, 1945ին լոյս ընծա – յած իր մէկ յօդուածին համար: Գրասէ – րը քանի մը էջերու մէջ մանրամասն նկարագրած էր անջրպետային հաղոր – դակցութեան եղանակ մը: Ասոր – ուեստական արբանեակի մը մասին է՝ դեռեղուած չրջանակաձեւ ուղեծիրի մը վրայ, երկրէն 36·000 քմմ. հեռու, հա – սարակածի դիծին վրայ: Այս բարձրու – թենէն ան երկրին չուրջը կը դառնայ մի – եւնոյն արագութեամբ եւ կը գործածուի իրրեւ հաղորդակցութեան ցանց:

Անշուշտ, առաջին քայլերը աւելի հա – մեստ եղած են: Մ. Նահանգները 1962ին կ'արձակեն հաղորդակցութիւններու ա – ռաջին արբանեակը՝ «Թէլէսթար», որով բացումը կը կատարուէր անջրպետային հաղորդումներու դարաշրջանին, Եւրո – պացիներու ներկայացուած պատկերա – սիւնի յայտագրով մը: «Թելսթար» եւ «Ռելէյ» արբանեակները իրականացու – ցին անդլիացի գրագէտին նախատեսու – թիւնները: Ամերիկա 1964 Օգոստոս 19ին կ'արձակէ «Սինքոմ–3»ը, իսկ 1965 Ապրիլ 6ին՝ «Ինթելսթար 1»ը:

Այս վերջինը եւ անոր յաջորդած թիւ 2 կայանը չուտով ապահովեցին 240 հեռա – խօսի դիծ: Արբանեակներու թիւը բազ – մանալով, այժմ 5000 կապ հաստատուած է հեռաձայնային դիծերու միջեւ:

Յովհ. Միւթիւնն ալ կարեւոր յաջո – ղութիւններ ձեռք ձգեց այս մարզին մէջ: «Մոլնիա» չարքին պատկանող առաջին արբանեակը արձակուեցաւ 1965ին: Նը – մանօրինակ արբանեակներու մէջոցով կ'ապահովուին խորհրդային հաղորդակ – ցութիւնները եւ ձայնատիւրի հաղոր – դումները մեծ տարածութիւններու վը – րայ — հեռաւոր հիւսիս, Սիպերիա, Ծայ – րագոյն Արեւելք եւ կեդր. Ասիա:

Այժմ խօսինք ապագայի հեռանկար – ներու մասին: Օրինակ առնենք Թոքիա – տարութեան ապագան: 2000 թուականէն առաջ ամէն տուն պիտի ունենայ տեսակ մը թելետիպ: Գործիքի ստեղնաչարին վրայ արձանագրուած դրութիւնը պիտի հասնի կեդրոն եւ հոնկէ արբանեակին, որու միջոցով ան պիտի փոխանցուի միւս կեդրոնին եւ ապա՝ ուղղուած հասցէին: Ստացողը, իր կարգին, թելետիպ մը ու – նի: Պատասխանը նոյն ձեւով կ'ընդայ, այս անգամ հակառակ ուղղութեամբ: Ամբողջ գործողութեան գինը նամակագրոշմէն ա – ւելի պիտի չարժէ:

Անջրպետային հաղորդումները մեծ նպատակ պիտի ծառայեն նաեւ ուսման մար – գին ներս, յատկապէս թերաճ երկիրնե – րու մէջ: Հնդկաստան, օրինակ, կը ծրա – գրէ հաղորդակցութեան արբանեակներ որոնք հնարաւորութիւն պիտի ունենան ուսման ծրագիրներ եւ դասեր հաղորդել 500·000 դիւղերու միաժամանակ:

Պիտի գայ օրը, երբ մարդիկ կոճակ մը դարձնելով պիտի խօսին ցամաքէ–ցամաք, դիտեն հաղորդումներ որեւէ մէկ երկրէ եւ դեռ ուրիչ առաւելութիւններ ձեռք պիտի ձգեն:

Երազ չեն ասոնք, այլ վաղուան իրա – կանութիւններ:

Յ. Չ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

CARZOU

— ŒUVRES GRAPHIQUES —

Մայիս 9էն Յունիս 10, կը ներկայացուին Տիկին Անն Տը Ֆրանքոնիի ցուցասրահը 16, Պուլվար Վիքթոր–Իւկօ, Նիս:

Բացումին ներկայ եղած է արուեստա – գէտը, որ այս առթիւ ստորագրած է ի – րեն նուիրուած հատորը «Գառդու իրրեւ Լիթոկրաֆ եւ կռավէօր»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԻԼ.— Հայ գաղութը՝ եկաւ հաստատել այն իրողութիւնը թէ՝ հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել եւ գիտէ նոյն ատեն յիշատակները յարգել եւ ե – րախտապիտութեամբ խոնարհիլ իր տա – զանդատուր զաւակներուն յիշատակին առ – ջեւ:

6 Մայիս Շաբաթ երեկոյին մատուռա – կաններու եւ ընտրեալ հասարակութեան բազմութիւն մը ժամանակէն առաջ իր տեղը գրաւած էր, « Սիլանտիա »ի չքեղ սրահին մէջ՝ հակառակ նոյն թուականին խաչաձեւեալ հանդէսներու դանազան յայտարարութեանց: Սկիւտարի քնարա – չունչ վաստակաշատ Առաքելին յիչա – տակը ոգեկոչուեցաւ արժանի եզական հանդամանքով, վաղամեռիկ բանաստեղ – ծին մեծագիրը նկարը իր խորհրդատ քառ – եակով սրահին ճակատը զեռեղուած հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր:

Հայ Հանճարի անչիջելի ճառագայթ Պետրոս Դուրեանի յիշատակութիւնը ե – զաւ խիստ վայելուչ եւ Մարսէյլի հայ գաղութը իր օրինակելի կարգապահու – թեամբ եկաւ ապացուցանել թէ Մեսրոպի չահին քաւմբերը միշտ կը փառաբանուին եւ այսպիսի հանդիսութիւնները կը նը – կատուին գաղութահայութեան ազգային տուրք:

Բոլոր բանախօսներու միահամուռ ար – տայայտութիւնները եկան անդամ մը եւս քանդակել ժողովուրդի սրտին մէջ՝ հան – ճարեղ հեղինակին կեանքին ողբերգական պայքարները. ախորժով եւ գնահատու – թեամբ ունկնդրուեցան տարաբախտ հե – դինակին հոյակապ տաղերը՝ մելամաղ – ձոտ երգերը եւ գեղյուն բանաստեղծա – կան Մճաֆ բարովները՝ եւ այսպէսով իր հոգիին հարստութիւնը փոխանցուեցաւ ժողովրդական խաւերուն եւ որոնք գնա – հատուեցան լիաբուռն ծափերով՝ իրենց հնչեղ, հասուն եւ գեղյուն արտայայտու – թեանց առթիւ:

Ուշ գիչերին հանդիսականներուն յոյժ ազդուած բաժանումը սրահէն, լատգոյն գրաւականն էր յուշահանդէսին առթած տպաւորութեան:

Մ. ԵՍՎԷՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԻՔԱԿՈՑԻ Հ. Յ., Դաչնակցութեան «Քրիստափոր» կոմիտէի չարքերն են ան – ցած 13 հայ համալսարանականներ: Նո – րադիւնները նախապէս հետեւած են դա – տախօսական չարքի մը, ծանօթանալու համար կուսակցութեան կառոյցին, նպա – տակներուն եւ գործունէութեան գլխաւոր կէտերուն: Վերջերս երկու ուրիչ երի – տասարդներ եւս միացած են չրջանի չար – քերուն, նորեկ դաչնակցականներու թիւը բարձրացնելով 15ի: Կոմիտէն արդէն իսկ աչխատանքի լծած է զանոնք, Շիքակոյի համալսարանէն ներս Հայ Դատի չուրջ քարոզչութիւն կատարելու համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կը կարծէի, որ այդ խնդրով կը չա – հապղտուիք... սա Տոքթ. Ծրարեանին ըսածը կը վայելէ՞... այդ մարդուն վրայ չատ պրեկիք կայ, բայց...

— Ձանըմ, դուք սա խօսքը, դոչեց Մարզար էֆէնտին անհամբերութեամբ:

— Ենթադրեցի, որ դիս անոր համար կանչած էիք... Թերեւս թերթին մէջ բան մը գրելիք ունէիք...

— Ես քեզի ուրիչ բանի համար կան – չեցի, ըսաւ Մարզար էֆէնտի:

— Հրամա՞ն ունիք արդեօք:

— Գաւ լիսկ, միայն թէ կ'ուզէի բան մը հարցնել:

— Զեզ մտիկ կ'ընեմ:

— Բայց նախ եւ առաջ երդում ըրէ, որ բացարձակ ճչմարտութիւնը պիտի խօսիս...

Հազիւ այս բառերը արտասանուած՝ խմբագիրը ըմբռնեց թէ ինչ բանի չուրջ կը դառնար խնդիրը:

— Զեմ գիտեր, թէ ի՞նչ է ձեր հարցը – նելիքը, պատասխանեց, այսուհանդերձ կը խոստանամ ճչմարտութիւնը ըսել:

— Խոստանալը բաւական չէ, երդում ըրէ:

— Լաւ, կ'երդնում, որ ճչմարտութիւ – նը պիտի ըսեմ:

— Երէկ գիշեր Պօղոս էֆէնտիին տունը բաներ մը ըսեր ես մեր տիկինին մասին...

— Ձանըմ, Մարզար էֆէնտի, կարե – ւորութիւն տալիք բան չէ, դոչեց երի – տասարդը, հազար անգամ զղջացի որ – դէն բերնէս խօսք մը հանելուս, կը խըն – դրեմ նորէն նոր խնդիր մի հանէք...

— Ես ալ արդէն կարեւորութիւն տուած չունիմ, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կեցած տեղդ կ'ելլաս երկար բարակ այդ բաները կը պատմես ու լսողներն ալ կը կարծեն, թէ գործին մէջ ուրիչ բան կայ:

— Ես բան մըն ալ չպատմեցի, յայտա – րարեց խմբագիրը, ահա թէ ինչպէս ե – ղաւ: Պօղոս էֆէնտիենց գացած էի, երբ տիկին Շաղիկ հարցուց, թէ տիկին Սա – թիկը տեսած ունի՞մ: «Բաւական ժամա – նակ չեմ գացած իրենց» պատասխանեցի. — «Իմացայ, որ հիւանդ է եղեր» ըսաւ. — «Զեմ կարծեր, Շաբաթ օր, Շիտակ ճամբուն վրայ իրեն հանդիպեցայ» պա – տասխանեցի: Սակայն բաւ եղաւ որպէսզի խիստ հարցաքննութեան մը ենթարկուիմ: Ո՞ւր հանդիպեցար, ե՞րբ հանդիպեցար, ի՞նչ կ'ընէր կոր ճամբան եւայլն, եւայլն: Ես ալ տեսածս պատմեցի: Քանի որ որեւէ անպատեհութիւն մը չկար ատոր մէջ: Բայց այդ տիկին Շաղիկը զանազան են – թադրութիւններ հաներ է իմ պատմած – ներէս... ես ի՞նչ յանցանք ունիմ...

— Յանցանքի խնդիրը չկայ, ըսաւ վա – ճառականը, եւ ես ալ քեզ չեմ դատա – պարտեր ըսածներուդ համար, միայն կէտ մը կ'ուզեմ ճշդել... իրա՞ւ է, որ Յոս – րով էֆէնտին ալ նոյն խանութը մտեր է տիկին Սաթէնին եռեւէն:

— Այսինքն քիչ մը եաքը...

— Եւ հոն իրարու հետ տեսնուեր են:

— Ես անանկ բան չըսի... դիմացի կողմը կեցեր էի ու չէի կրնար խանութին մէջ անցած դարձածը տեսնել:

— Դուրս ելլենին տեսեր ես սակայն:

— Այո, մինչեւ Կալաթա Սերայ գացի ու վերադարձայ եւ այդ միջոցին տեսայ, որ տիկին Սաթէնը դուրս կ'ելլէ խանու – թէն:

— Առանձի՞ն...

— Այո, առանձին: Քիչ մը եաքն ալ Յոսրով էֆէնտին դուրս ելաւ, տիկինը դէպի Թիւնէլ ուղղուեցաւ, իսկ Յոսրով էֆէնտին դէպի Կալաթա Սերայ... ահա եղելութիւնը:

Վաճառականը հասկցաւ, որ երիտա – սարդը իր ամբողջ գիտցածը պատմած էր եւ թէ աւելի բան մը կարելի չէր քաղել անկէ: Յօսքը փոխեց, քանի մը անկա – խեւոր հարցումներ ըրաւ, յետոյ ճամբու դրաւ զայն:

Նչանիկ երբ ինքզինքը փողոցը դտաւ՝ մեծ չունչ մը առաւ:

— Էօ՛ֆ, դոչեց, այս անգամ կարծեմ ազատեցայ այս փորձանքէն... ասկէ եաքը կինոներու հետ խօսած առենս աչքս պիտի բանամ եւ մանաւանդ բերանս պի – տի գոցեմ...

Ժ.

Ամբաղիրը մեկնելէ եաքը Մարզար էֆէնտի կրկին ինկաւ խոր մտածմունքի մէջ:

Հին յիչատակ մըն էր, որ այսպէս կը խռովէր վաճառականը եւ կասկածի թոյ – նով կը թունաւորէր անոր երեւակայու – թիւնը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Տէր-Մատթէոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՌԱՔԵԼ ՏԷՐ-ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի պիտուիթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան 100 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին Արտաշէս Սապունճեանի մահուան տարելիցին (առանձալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Կարօ Զաքարեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Զաքարեան Խոտւար 200 ֆր.: Յովհ. Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Պօմոնի Խաչուհիները, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Զաքարեան 20:

Նուպար Փանոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան, Տիկին Միքայէլեան 50ական:

Ժիրայր Հացագործեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկին Ն. Հացագործեան 50, Տէր եւ Տիկին Յ. Ադամեան 30:

(Շար.)

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դնէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին:

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլի պիտի առնուի արարողութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի նորընծաիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Մայիս 13ին Շաբաթ ժամը 15ին, Ա.Հարոնեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մայիս 13ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Ա.Հարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Պարահիկ - Երեկոյթ
Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, Մայիս 13, Շաբաթ օր ժամը 19ին սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժին: Հաճելի մթնոլորտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ՝

14 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին

տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէսը խնամեալ պատրաստութեամբ յայտագրի մը:

Ազգային Տան սրահը:

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎԱՐԴ. ՊՈՒՆԵԱԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է

EPICERIE-PATISSERIE
ORSAY 91

Log. 4 pièces, grandes possibilités vente et fournitures spécialités orientales, pour région Sud.

Local seul peut être cédé également.

Téléphone : 928-43-21

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE
Ա Ն Ո Յ Շ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Տոմսերու համար դիմել՝

PARIS — Au théâtre des Champs-Elysées, 15, Ave. Montaigne (8e)

Հեռ. 359-72-42

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ

Նախաճեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)

23-27, Ave. Montaigne

Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ

(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)

ի նպաստ ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:

Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:

Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Ռոպէռ Զաուրէկեանի թաղման առթիւ Վարուժան Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Մարճոյեան 50ական ֆր., առանաբոյժ Դաւիթեան եղբայրներ 30, Տիկիններ Վ. Փափազեան եւ Կիւլեսեռ 10ական, Ա. Սարկաւագ Գ. Լուսարարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ս. Լուսարարեան 50, Հ. Մակարեան 10, Երանուհի Գրիգորեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Մկրեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Հօլօփիկեան 50ական: Սեդրակ Աւետիսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Շ. Ճէրէճեան 100: Յակոբ Ուզուրլեանի թաղման առթիւ Տիկին Ս. Մարտիրոսեան 25, Համբարձումեան 10: Վահէ Անդրէասեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Ա. Փրոֆէյմա 20, Արմենեան եւ Եկաւեան 10ական: Նուարդ Դարբինեանի քառաս. հոգեհանգիստին Ա. Զամաթեան 25, Հայկանոյշ Զրոյեանի քառաս. հոգեհանգիստին Մկրտիչեան եղբայրները 50: Պր. Յ. Հայպանեան (Լիբէն) իր թոռնիկ՝ Փայլակի մկրտութեան ուրախ առիթով 50, Վարդէն Նեշեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Թ. Աթթոյեան 50 ֆր.:

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչիկ Խաչիկեան, ծնած 1924ին Վրաստանի Շուլավեր գիւղը. հօր անունը Միհրան, մօր անունը Վարդանոյշ: Պատերազմի դաշտէ դարձած է եւ չէ վերադարձած: Կը կարծուի թէ Ի'տալրի Ֆրանսա: Փընտռողն է եղբայրը Վոլոդիա Միհրանի Խաչիկեան, որ կը բնակի Լենինական: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել «Յառաջ»ի:

×

Բաղրատ Մարտիկեան, հօրը անունը Աբրահամ, մօրը անունը Հայկուհի: Ունի քոյր եւ եղբայր: Կօչիկի գործով կը զբաղին եւ կը կարծուի որ Պելճիլ հաստատուած ըլլայ:

Փնտռողն է Արթին Մարտիկեան:

Նոր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իրեն հետեւեալ հասցէին.

HOTEL BELLEVUE

8, Quai Marc Seguin — 07 - Tournon

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդաճաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

A Vendre cause départ

Bel appartement, 9ème arrondissement, 2ème étage sur rue, 4 pièces, cuisine, S. de B., belle entrée, visite de 10 à 18 heures jusqu'à LUNDI 15 MAI.

Tél. : 770-64-90

13, Rue Saulnier.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ քոյթ ժամը 7·15 Շաբթօ առ Վէնհէյն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կառուիս Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէրթայ, Շալոն, Սէնթ - Մենեհուլտ (ճաշ), Վերաէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանգստաւէտ նաւով մը ղբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքքասթէլ Թռնգա - քան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
14
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
14 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.415

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.415

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—0—

Գ.— Իրաքի, Իրանի եւ Սուրիոյ քիւրտերը

1) ԻՐԱՔ.— Իրաք կամ Միջագետք, որ մաս կը կազմէր օսմանեան կայսրու – թեան, առաջին աշխարհամարտի ընթացքին գրաւուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ, որոնք իրենց հովանաւորութեան տակ գային վերածեցին ինքնավար Պետութեան մը եւ Պաղտատի գահին վրայ բազմեցուցին Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյնի պատկառելի Ֆէյսալը, իրրեւ վարձատրութիւն Հաշիմիներու ղեկավարութեան մատուցած ծառայութեանց:

Միջագետքի հիւսիսային քրտաբնակ շրջաններն եւս միացուեցան արաբական նորաստեղծ թագաւորութեան: Անգլիա – կան եւ իրաքեան կառավարութիւնները խոստացեր էին ինքնավարութիւն շնորհել քիւրտերուն, սակայն չգործադրեցին իրենց յանձնառութիւնները:

Մ. Զ. դուիցերական չարաթաթերթի իր գրութեան մէջ կ'ըսէ թէ 1919էն մինչեւ 1945 Իրաքի Քիւրտերը եօթն անգամ ապստամբեցան: Անգլիական օդանաւերը սրեան մէջ խեղդեցին այդ բոլոր ապստամբութիւնները: Վերջին մեծ ապստամբութիւնը սկսաւ 1961ի աշնան Իրաքի մեծ նահապետ Ապտիւլ Քասէմի օրով եւ վերջ գտաւ 1970 Մարտ 11ին, ծանօթ համաձայնագրով, որ ինքնավարութիւն կը շնորհէր Քիւրտերուն:

Սակայն այս պատմական համաձայնագրին ալ տասնամի չի գործադրեր Պաղտատի կառավարութիւնը: 1971 Սեպտեմբեր 29ին Իրաքի վարիչները անյաջող եղեւ – նափորձ մը սարքեցին Մուսթաֆա Պարզանիի դէմ: Սակայն ինչ ալ պատահի, Իրաքի Քիւրտերուն դիրքը շատ ամուր է եւ կարելի չէ դիւրաւ խախտել զայն, նոյնիսկ եթէ Թուրքերը, Պարսիկներն ու Իրագցիները նոր երբեակ դաշնակցութիւն մը կազմեն իրենց դէմ, կը հաւատայ Ֆոնաքրիւրի յօդուածագիրը:

2) ԻՐԱՆ.— Ժ.Զ. դարէն ի վեր Պարսկաստանի Քիւրտերն ունեցեր են երկու կիսանկախ իշխանապետութիւններ — Պրադան ու Լորիստան — եւ քանի մը խանութիւններ, որոնք աւելի անուանական քան թէ իրական կերպով ենթակայ կին կեդրոնական Պետութեան: Սինանճ, Քիրմանշահ եւ Սաուճպուլաք Քիւրտերու գրական ու գեղարուեստական մշակոյթի կեդրոններ են եղեր: ԺԹ. դարու վերջը Ղաճարներու արքայական տոհմը վերջ տուեր է քրտական շրջաններու կէս – ինքնավար վարչաձեւին՝ ամրապնդելով կեդրոնացման քաղաքականութեանը:

Հետեւանքն եղեր է այն, որ Պարսկաստանի Քիւրտերն ալ ղէնքի փարեր են իրենց պաշտութիւնը վերապահելու եւ ազգային դիմադիծը պահպանելու համար: Մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը պարսկական Քիւրտիստանի մէջ տասը ապստամբութիւններ ծագեր են:

Յօդուածագիրը կը չփոթէ դէպքերու ժամանակագրական կարգը եւ Մահապատի քրտական ինքնավար Հանրապետութեան տեղծման թուական ցոյց կուտայ 1941ը, փոխանակ 1946ի: Թէհրանի կառավարութիւնը իր տարմին մէջ խեղդեց զայն, մահապատիժի ենթարկելով մանրանար Հանրապետութեան նախագահ Ղազի Մուհամմէդն ու իր գործակիցները: Մոսկուա քաջալերելէ վերջ Քիւրտերու պատերազմական չարժումը՝ ճակատագրական վայրկեանին ո'չ մէկ ճիղ ըրաւ մահուընէ փրկելու համար իր պաշտպանեալները ինչպէս Ատրպատականի, նոյնպէս Մահապատի մէջ:

Թէհրանի կառավարութիւնը իրրեւ մէկ ազգ կը նկատէ եղեր Իրանի բոլոր ազգերը, մէջն ըլլալով Քիւրտերը: Գիտակցօրէն Քիւրտերն ու Պարսիկները չատ հանդիսութիւններ ունին լեզուական, ազգագրական եւ պատմական երբեակ մարդերու մէջ: Սակայն երիտասարդները չեն ենթարկուիր այս գաղափարախօսութեան: Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան դեկավարութեան տակ, անոնք կը պայքարին եղեր ինքնավարութիւն ձեռք բերելու քրտական շրջաններու համար, Իրանի կառավարութեան հովանիին տակ, մինչ ժամանակ կը ջանան ժողովրդավարութիւն հաստատել ամբողջ երկրին մէջ:

3) ՍՈՒՐԻԱ.— Մինչեւ դինուորական – ներու իշխանութեան գլուխ գալը, Սուրիոյ Քիւրտերը բաւական կապեր ունին եղեր արաբ մեծամասնութեան հետ: Ե – րեսփոխան ունէին Դամասկոսի Ծոր – հրդարանին մէջ, բարձրաստիճան պաշտօններ՝ կառավարութեան եւ սպաներ՝ բանակին մէջ: Թէեւ գպրոց բանալու իրաւունք չունէին, բայց կրնային քրտերէն գրքեր ու պարբերականներ հրատարակել:

Զինուորականներու, մասնաւորաբար Պա'աս կուսակցութեան հրապարակ գա – լէն ի վեր արաբական ազգայնամոլութիւնը նպատակային–ֆաշական ձեւով թթու ցեղապաշտութեան բնոյթ ստացեր է: 1958էն սկսեալ իշխանութիւնը պարտականութիւն համարեր են ուժգնօրէն յարձակիլ Քիւրտերուն վրայ: Անընդհատ պաշտօնապուկեր են քիւրտ սպաները, պաշտօնեաները, դասախօս – ներն ու ուսուցիչները: Արգիլեր են քրտերէն բոլոր հրատարակութիւնները: Այս քաղաքականութեան հակառակողները չարչարանքներու ենթարկուեր, տարիներով բանտարկուեր եւ աքսորուեր են, ըստ դուիցերական թերթի յօդուածագրին:

Ճկղիրկի քրտական շրջաններու դիւղացիները իրենց հողերէն խլուելով տարագիները եղեր են երկրին ներքնամասերը: Տասնեակ հազարաւոր Քիւրտեր սուրիական քաղաքացիութենէ զրկուեր են. անոնց զաւակներուն արգիլեր են դպրոց յաճախել: Սակայն չափահասութեան տարիքը թեւակոխելէ վերջ, այս «հայրենազուրկները» անմիջապէս պինուորագրուելով կը զրկուին եղեր Իսրայէլի ճակատը:

Եզրակացնելով, Մ. Զ. կ'ըսէ թէ համակառակ միջազգային կազմակերպութեանց պահած լռութեան, Քիւրտերը կը չարունակեն իրենց առօրեայ դժուարին պայքարը: Պայքար՝ որուն նպատակն է վերքարը: Պայքար՝ որուն նպատակն է վերապրիլ եւ վերագտնել իրենց մարդկային արժանապատուութիւնը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԸ ԿԵՆՅԱ ՎԻԷԹՆԱՄԻ

—0—

Վիէթնամի հարցը միշտ կարեւոր տեղ կը գրաւէ միջազգային քաղաքական կեանքի մէջ:

Հիւս. Վիէթնամի վրայ ամերիկեան ռմբակոծումները կը չարունակուին առտուընէ, իսկ հատատուած պաշարումը, ծովային զօրով, գործադրութեան դրուած է քանի մը օրէ ի վեր: Յարդ ոչ մէկ փոխադրանաւ փորձեց հիւս. Վիէթնամի նաւահանգիստներուն մօտենալ, ընդհակառակն խորհրդային քանի մը նաւեր իրենց ճամբան չեղեցին: Կարգ մը լուրերու համաձայն Մոսկուա եւ Փեքին համագործակցութիւն մը պիտի հաստատեն, որպէսզի խորհրդային ռազմամթերքը Զինաստանի ճամբով Հանոյի յանձնուի:

Միւս կողմէ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ համայնավար ուժերը կը չարունակեն իրենց յարձակողական չարժումները: Ան Լոկի վրայ վերստին յարձակում մը կատարած են առանց չօչափելի արդիւնք ձեռք ձգելու: Սակայն մտահոգիչ կը նկատուին Սայկոնի չրջափակին մէջ երեւցող Հիւս. Վիէթնամի դումարները, որոնք խափանարարական գործողութիւն – ներու լծուած են: Ոմանց կարծիքով Հանոյի պինուորները կրնան նոյնիսկ յար – ձակիլ Սայկոնի վրայ:

Փարիզի մէջ բանակցութիւնները խզուած են: Երկու կողմերը՝ Հիւս. Վիէթնամցիք եւ Ամերիկացիք մէկ կողմէ տասմամերդութիւն կը յայտնեն վերսկսելու բանակցութիւնները, իսկ միւս կողմէ կը պնդեն իրենց պայմաններուն վրայ:

Փեքինի կառավարութիւնը երկար յայտարարութիւն մը ըրած է, ուր անգամ մը եւս զօրավիգ կը կենայ Վիէթնամի: Հրատարակուած գեկոյցը կը չեշտէ թէ չին կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը վճռարար զօրավիգ կը կենան Հիւսիս. Վիէթնամի կառավարութեան բռնած դիրքին: Չին կառավարութիւնը անգամ մը եւս կը չեշտէ որ 700 միլիոն Զինացիները զօրաւոր ուժ մըն են վիէթնամցի ժողովուրդին համար: Զինաստանի հսկայ տարածութիւնը ապահով կենարան մըն է: Ապա Փեքին կ'աւելցնէ.— «Յորչափ ամերիկեան աչխարհակալութիւնը վերջ չդնէ Վիէթնամի դէմ իր յարձակողական պատերազմին եւ ինչ որ ալ ըլլան այն ձեւերը զոր կ'առնէ այդ յարձակումը, զօրավիգ կը կենանք վիէթնամցի ժողովուրդին դիմադրական իր արդար պատերազմին մէջ եւ այդ՝ մինչեւ ծայրը եւ մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

Չին կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ նաեւ Միացեալ Նահանգները որ բոլոր բարբարոս միջոցները կը գործածեն հարուածներ չարդելու համար Վիէթնամի եւ Հնդկաչինի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹի ամերիկեան բանակատեղիի ճաչարանին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Ամերիկացի դնդապետ մը մեռաւ եւ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ԹԱՐՊի մէջ, Ֆրանսա, մարզու կմախք մը գտնուեցաւ, որ համաձայն հնախոյզներու, 20·000 տարուան է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ եւ Արեւելեան Գերմանիա փոխադրութեան չուրջ համաձայնագիր մը կնքեցին, որ վերջնապէս պիտի առտրաստրուի Մայիս 26ին: Բանակցութիւնները սկսած էին 1970 Հոկտեմբերին: Համաձայնագիրը ի զօրու դառնալէ ետք Արեւմտեան Գերմանացիները իրաւունք պիտի ստանան աւելի մեծ թիւով այցելելու Արեւելեան Գերմանիա, իսկ տասը քաղաքացիները՝ Արեւմտեան Գերմանիա «ընտանեկան բացառիկ կացութիւններու պարագային»:

ԺԸՆԵՒԻՆ կը հաղորդեն, թէ միջազգային կարմիր Խաչի կոմիտէն «վստահութեան չարաչահութիւն» կը նկատէ իսրայէլեան իշխանութիւններուն կողմէ եղածը, պէտք օգնական առեւանգման հարցին մէջ: Իսրայէլացի բոմպումնօներ բանտարկի հազուստ հագած չարձակած են օդանաւին վրայ, երբ կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները կը բանակցէին օդահէնները հետ: Տայեան համաձայն չէ եւ տարբեր բան կ'ըսէ:

ՖՐԱՆՍԱՑի ելմտական նախարարը 24 ժամով երկարաձգեց տուրքերու մէկերբորդ կանխավճարի երկրորդ վճարումը: Այլ խօսքով՝ պէտք է դրկել մինչեւ Մայիս 16:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ պիտի սկսին գալ չաբթուընէ: Զորեքչաբթի առտու եղեկտրական հոսանքը պիտի կարուի հատ – նարար ժամը 7էն 9 (առտու): Երկաթուղին ալ կրնայ կանոնաւոր չբլլալ հոգեպալուստի առթիւ, իսկ թղթատարի էֆ. Օ. (Բանուորական Ուժ = ընկերվարական) սենատքան գործադուլ որոշած է Մայիս 23ի եւ 26ի համար: Մեթրօն պիտի չբանի մէկ դիծի վրայ — թիւ 2 (Խափորթ տը լա Շափէլ) երկուչաբթի, Մայիս 15ին: Սենատքանները կը բողոքեն որ աչխատանքի պայմաններու որեւէ բարեփոխում չէ եղած:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԻ նոր քննութիւն մը Ֆրանսայի մէջ, ցոյց կուտայ որ Փոմփիտուի «սակը» բաւական իջած է եւ Շապան – Տելմասի համար ալ քաղաքական մեծ ապագայ մը չի նախատեսուիր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի ամերիկեան դեսպանատունը 24 ժամ գրաւած են խումբ մը մկրտչականներ, ամերիկեան եւ միջազգային հանրային կարծիքին ուչադրութեան հրաւիրելու համար այն հալածանքին վրայ, որուն ենթակայ են խորհրդային մկրտչականները:

ՍՈՒՐԻԱ. որոշած է բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաչինք կնքել Խորհ. Միութեան հետ, կը գրէ «Ալ Նահար» թերթը: Ներկայիս Սուրիա կը գտնուի Զօր. Գրեչկօ, Խորհ. Միութեան Պաչտպանութեան նախարարը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ նաւ մը բախում ունեցաւ լիպերիական դրօչով քարիւղատարի մը հետ Մոնթեվիտէոյի բացերը: 83 հոգի մեռաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Օրլի կ'ընդունուի երկուչաբթի կեսիկ, թղղանօթի 101 հարուածներով եւ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ: Բրիտանական թագաւորական ընտանիքը պիտի բնակի Վերսայլ: Զանազան ընդունելութիւններ, հանդիսութիւններ եւ արարողութիւններ նախատեսուած են: Էլիզապէթ Լոնտոն կը վերադառնայ Ուրբաթ ծոլի ճամբով:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՈ կը չարունակէ իր չըրջայտյտը Ալժերիա: Օրանի մէջ Պու – մետիէն յայտարարեց Քուպայի առաջ – նորդին ներկայութեան, թէ իրենք եւս, ինչպէս Լատին Ամերիկայի, Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները «պայքար կը մղեն դաղթատիրութեան դէմ»: «Ալժերացի ժողովուրդը ձեր կողքին կը գտնուի»:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ. եւ Արեւելեան Գերմանիա քան տարուան բարեկամութեան համաձայնագիր կնքեցին: Երկու կողմերը անհրաժեչտ կը գտնեն, որ Արեւմտեան Գերմանիան Արեւելեան Գերմանիան:

ՄՈՍԿՈՒԱ. նախ մերժեց եւ ապա յետքայլ ընելով ընդունեցաւ Պրանտ – Պարզելի մշակած միացեալ յայտարարութիւնը Մոսկուայի եւ Վարչաւայի դաչնագիրը – ներուն չուրջ: Միացեալ յայտարարութիւնը կը չեշտէ, թէ գոյդ դաչնագիրները օրինական հիմ չեն ստեղծեր կեդրոնական Եւրոպայի այժմու սահմաններուն համար: Կը չեշտուի նոյնպէս, թէ Դաչնակցային Գերմանիոյ քաղաքականութիւնն է խաղաղ ճամբով վերահաստատել պերմանի միութիւնը Եւրոպայի չրջափակին մէջ: Բրիտանիոյ – Դեմոկրատները որոշած էին չվաւերացնել դաչնագիրները, եթէ երբեք յստակ չճղուէր, թէ Գերմանիոյ բաժանումը վերջնական չի կըլլար նոր նկատուիլ: Մոսկուա միչտ դէմ եղած է այս տեսակէտին:

Ի ՑՈՒՇ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

—o—

Մեր ժամանակաշրջանի երկու հազար տարիներու ընթացքին, հայ ազգը իր ծոցէն յարուցած է համաշխարհային չափանիշով մեծ, հանճարեղ մարդիկ. Եղնիկ Կողբացի, Մովսէս Խորենացի, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի. բայց նոյն ժամանակաշրջանին նոյնքան տարիներու ընթացքին չէր յարուցած մարդ մը, որ միայնակ՝ դէպի աշխարհի չորս ծագերը տանէր Հայուն անունը, արժանիքը, տառապանքը եւ վառքը: Այդ մարդը՝ եղաւ հոգելոյս Կարդինալ Աղաճանեան:

Ծնած էր Հայոց Երկրին մէջ, մանուկ՝ եղաւ նուէրն Հայաստանի, առ ընդհանրական Եկեղեցին: Պատանի՝ Արեւմուտքի հոգեւոր ուսումնարաններուն մէջ վայելեցաւ բացառիկ ուշիմութեամբ, ջանասիրութեամբ, բարեպաշտութեամբ: Առինքնեց ջերմ համակրանքն ու համարումը՝ ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն: Երիտասարդ՝ յայտնուեցաւ այր առաքինի անձնուրաց կրօնաւորը, սիրաջերմ Հայ: Անձնաւորեց հաւատաւորը ա՛զգն ամբողջ՝ յաչս աշխարհի:

Քահանայ ձեռնադրուեցաւ ահաւոր Եղեռնի վաղորդայնին: Բացուեցաւ արշալոյս մը ինչպէս՝ մեր անսահման սուգին դիմաց:

Աստիճանէ աստիճան բարձրացաւ արագաքայլ: Վարդապետ, ծայրագոյն վարդապետ, եպիսկոպոս, պատրիարք – կաթողիկոս, կարդինալ:

Վայելեց քաջալերանքն ու սէրը իրեւ բայաջորդ քահանայապետներուն՝ Պիոս Ժ.ի, Բենեդիկտոս ԺԵ.ի, Պիոս ԺԱ.ի, Պիոս ԺԲ.ի, Յովհ. ԻԳ.ի:

Տեսուչ էր Հռոմի Հայկազնեան պալրոցին, դասախօս էր համալսարանի. ամէն ազգի աշակերտները մինչ ի վախճան կեանց՝ պիտի չմոռնան իրենց դիտուն եւ սրբասուն ուսուցիչը:

Ընտրուեցաւ կաթողիկոս – պատրիարք՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին: Իրականացաւ նախատեսութիւնը Սուրբ Քահանայապետին, Պիոս Ժ.ի:

Եղաւ նուէրն Ընդհանրական Եկեղեցւոյ՝ առ հայ ազգն:

Եղաւ կաթողիկոս – պատրիարք չինարար եւ բարերար: Օժտեց համայնքը՝ եկեղեցիներով, դպրոցներով, վանքերով, նոր ընծայարաններով:

Պատերազմէն ետք, համատարած աւերներուն դիմաց, ի գլուխ 32 քաջարի հոգեւորականներու՝ հրաւիրուեցաւ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ Գերագոյն Սուրբ Ժողովին անդամակցութեան, որպէս կարդինալ:

Նշանակուեցաւ նախագահ Հաւատոյ Ս. Ժողովին:

Վեց հարիւր միլիոն կաթողիկէներու հոգիներուն վրայ էր իր անունը, որպէս նոյնիսկ քահանայապետական թեկնածու, ի մահ Պիոս Ժ.ի:

Ճանչցաւ փառքը եւ խաչը:

Փառքը իր ազգին ընծայեց, խաչը վերապահեց իր անձին:

Շունչ մը կար իր մէջ եղնիկէն, շող մը՝ Շնորհալիէն: Համակ լոյս էր եւ ջերմութիւն:

Աչխարհի բոլոր ազգերուն ամէնէն ընտիր զաւակները ջերմ սրտով սիրեցին զինք, պատկառանքով մօտեցան անոր:

Նմանապէս՝ հայ ազգին ամէնէն ընտիր զաւակները:

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը:

ՀՐԱԶ ԴԱՇԱՐԵՆՑ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ»

—o—

Գրասէրը չըլլանակնելու մօտ անծանօթ անուն մը չէ երեւանդ Պարսումեան, որ երեսնական թուականներէն ցայսօր բանասեղծական ուշագրաւ հատորներ լոյս ընծայեց:

Բծախնդիր՝ ինքն իրեն հանդէպ, անոր գործերը մեծ թիւ չկազմեցին: 1930էն 1950 չարք մը յաջող քերթուածներ ստորագրեց հանդէսներու մէջ, Լիբանան, Ֆրանսա: Անոր առաջին ուշագրաւ գործը եղաւ «երգ երգոց»ը, երկարաշունչ քերթուած մը, մշակուած երեսնական թուականներուն եւ լոյս տեսած Փարիզի մէջ 1964ին: Հրաբորբ սիրավէպ մըն էր ան, որ յաջորդական հինգ «երգեր»ու հիւսքով կը պատկերացնէր պարմանի հերոսի մը՝ Զօհրապի տենդոտ հետքը Եփրատի ափերէն մինչեւ քաղաք: Փրփրակուտակ հոսանքով յորդող սէր մըն էր բնութիւնը, սէր մը, որ կը ծլի, կը բողբոջի եւ կը վառի բնութեան դոզին մէջ:

«Պրիամակ»ը եղաւ անոր երկրորդ ուշագրաւ գործը: Անկասկած այս մէկին ալ սրտի երգ մըն էր առաջին առթիւ, պատրուակած մաքի ցոլքերով եւ առաջնոր – դուած արեան կանչով: Հոն տեղ գտած էին երազներ եւ պատրանքներ, ինչպէս նաեւ անոնցմէ բխող խոհեր:

Երեւանդ Պարսումեան զգայնիկ տպաւորութիւններով կը մօտենայ իր մանկական անցեալին, իր վերջին՝ «Մանուկն ու մարդը» խորագրուած բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյին մէջ:

Առաջինը՝ մանուկը, դիւրազգաց եւ նրբազգաց էակն է, որ կեանքի մեծ ու փոքր անցքերը կը դիտէ առանց դատումի, անդգալաբար ու լուսանկարչական գործիքի մը նման պահոնք կը նկարահանէ: Աննչան պատահարներն իսկ տեղ կը

գրաւեն անոր հոգեկան մէկ անկիւնը՝ մոռցուելու կամ վերյիշելու համար յետագային: Ալպոմ մըն է ան, ուր կարգով տեղ կը գրաւեն երազային կեանքին անցքերը՝ «լուսանկարները»: Եւ մէյն հատուն տարիքի մէջ է, կամ՝ ինչպէս սովորութիւն է ըսել՝ տաք ու պաղ օրեր տեսնելէ ետք է, որ մարդը նայելով այդ «լուսանկարներ»ուն՝ կը հիւսէ փունջը իր ապրումներու, կը մղուի խորհրդածելու, դատելու եւ, ի հարկին, վճիռներ արձակելու:

Այսպէս է, որ Եր. Պարսումեան իր դարնան օրերուն կ'անդրադառնայ իմաստական կշիռով մը՝ մանկական իւրաքանչիւր դրուագ առիթ ծառայեցնելով հայրենասիրական, մարդկայնական ու ընդհանրական սէրերու արտայայտութեան:

Բանաստեղծին մօտեցումը իր երբեմնի մանկահասակ կեանքին՝ երազային խորք մը ունի անկասկած: Նաեւ խորհրդանշորով չզարշուած պիծ մը: Ի վերջոյ մանուկին համար ցցուն ու հաստատուն, մենաւոր նոճին, կամ իր թաղի տեղւոյն — ա՛յն որ Հալէպի ջրհորներէն դուրս կը հանէ լինկած դոյլեր, — Սասունցի Մխքայէլ խենթը, որ երախաները կը հալածէ անոնց հոհոռոցներուն ենթարկուելու առեն, վանդակի մէջ բանտարկուած թռչուններն եւ այլ փոքր ու մեծ «դրուագներ», վերզգայուն մանուկին կը պարգեւեն «տեսիլներ առյցուն», ու ան երջանիկ՝ կը պարուրուի երազներով:

Բանաստեղծը, սակայն, իր այդ երազկեանքը այժմ կը փորձէ լմնաստաւորել, դատումներու, խորհրդածութիւններու ճամբով զայն նպատակի մը ծառայեցնել: Այսպէս է, որ ան կը պարզէ կեանքին անարդար բնոյթն ու չհատորդումի երեւոյթը: Իր ըոյնէն կարուած նոճին կը յուշէ իրեն հայ մարդուն բնաւեր եղած ըլլալու իրողութիւնը, բանաստեղծած թըռչունները՝ ապաստութեան ձգտումը, «Ակնոցն Աստուծոյ» քերթուածը՝ անարդարութիւնը եւ այսպէս հիւսքը երազներու պատրանքին: Պատրանաթափ մարդն է ան հիմա, բայց ո՛չ յուսահատ քերթողը:

Յուշերու անդրադարձը, հո՛ս, կը կատարուի պատմումի, նկարագրումի ձեւերուն տակ: Յաճախ նաեւ խոսակցական (ինքնախօսութիւն, երկխօսութիւն) կառոյցով: Պատկերները, որոնք հոգեվիճակ մը պիտի արտայայտէին, ցանցառ են անոր 12 քերթուածներուն մէջ: Եղածներն ալ չեն չրջանակուիր՝ ազդեցութիւն ձգելու զօրութեամբ:

Բայց ըսուեցաւ, թէ անոր զրելաձեւն է պատմելու, նկարագրելու եւ, երբեմն ալ, խօսակցութիւններով վիճակներ պատկերացնելու եղանակը:

«Մանուկն ու մարդը» կարելի է նկատել բնական չարունակութիւնը իր երկու նախորդ հատորներուն, ուր սրտի երգեր էին ներկայացուած մաքի ցոլքերով: Հո՛ս, այսուհանդերձ, ոտանաւորը յատկանշական է խորքի եւ ձեւի սահմաններուն մէջ: Զգացական տարրին վրայ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ԱՐՁԱԽԵՍՏԸ

—o—

Մարտիրոս Սարեանի արուեստին հասունութեան չրջանը քննելէ առաջ, հետաքրքրական է հետեւիլ անոր ղարգացման հանդրուաններուն:

Սկսելով դպրոցական տարիներու իր աչխատութիւններէն՝ անոնք, ինչպէս կը տեսնուի առհասարակ բոլոր նկարիչներուն մօտ, «անմիջականօրէն բնութենէն վերցուած էթիւտներ են»:

1903–1904ին սակայն, ուսանողական չրջանը աւարտելէն փիչ առաջ, ան վճռական ձեւով կը հեռանայ իրատչաստութենէն, թեւակոխելու համար փանտաստիկայի եւ նկարչական հէքեաթի բնագաւառը, հետեւեալ կերպով բանաձեւելով իր նոր ուղղութիւնը.

«Պէչգածների բնագաւառում կատարած փորձերից յետոյ, ես ձգտում եմ կորուել երկրից, ես տաբուում եմ հէքեաթականով եւ գունագեղութեամբ, այսինքն՝ սկսում եմ երկրին նայել ինչպէս մի հէքեաթային բանի»:

Քանի մը տարի ետք, կրկին կը փոխուի իր ուղղութիւնը. «1907–8 թուերին, հեռանալով փանտաստիկայից, ես սկսում եմ սինթէզի ենթարկել բնութիւնից եւ կեանքից ստացած իմ տպաւորութիւնները, խիստ կերպով սրելով իմ գործերը գունային ու լուսային կողմից: ... Իմ աչխատանքների օբյեկտ ծառայում էր գլխաւորապէս Արեւելքը. ես աչխատում էի արտայայտել նրա մշտական սպեցիֆիկան ու ռէալիզմը, միանգամայն խուսափելով Արեւելքի սխանչելի արուեստին ու էքզոգրաֆիային նմանելուց:

«1911ին առաջին անգամ երեւան են գա-

դատումի կշիռը աւելի ծանր է, աւելի հատատարակչուած եւ վճռական:

Եր. Պարսումեանի լեզուն ճոխ է՝ մնալով միանգամայն պարզ: Կը սիրէ օգտուիլ մեր լեզուի հարուստ բառամթերքէն, առանց, սակայն, դրբունակ դարձընելու իր ոճը, որ հանդիսաւոր կարելի է որակել:

Եւ եթէ անհրաժեչտ է եղրակացութեան մը յանդիլ պէտք է հաստատել, թէ բանաստեղծը իր վերջին տարիներու քերթուածներով նուաճում մը կատարած է նախ եւ առաջ ինքն իր վրայ: Ու ասիկա նկատառելի երեւոյթ է անկասկած:

Հատորին կողքին ձեւաւորումն ու ութ նկարները՝ գործ եղիպտահայ նկարիչ Բիւզանդ Կոճամանեանի, քերթուածնե – րուն ներքին բովանդակութիւնը կ'արտացոլեն:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— *Ամենավենճ գործը քու հրամանքիդ ծառայելն է, ուստա Մկրտիչ:*

Ուստան նստեց հոլիկի պատի տակ դրուած թախտի վրայ եւ չափխան հանեց: Լայն ճակատի եռեւում նա ունէր խիտ, սեւ մազեր:

— *Ես ի՞նչըղ միտքդ քցիր, ուստա Ջան: Բարձր նստի: Կեցի բարձ բերեմ:*

— *Բարձ չեմ ուզէ: Ճամբու թողը հոգի հանեց:*

Եւ չուստերը հանելով, ուստան թախտ տուեց դրանց մէջ լցուած հողը, ապա բրդէ դուլպաների կապերը չալվարի փողերի վրայ ամրացնելուց յետոյ ոտնամանները նորից հագաւ:

— *Ի՞նչ բանի ես, Երանոս:*

— *Ուստա Ջան, մէկ խորակածմ էնեմ:*

— *Ձեմ ուզէ, ես չնորակալ եմ:*

— *Ուստա Ջան, դէմ մի եղնի: Օրէցէն մէկ օրըմ բոստանս ես եկէ:*

— *Թէ բախի ունիս՝ բե: Ուրիչ բան պէտք չէ:*

— *Բախին էրան կարզին: Ըզը զա – կուսկի՞:*

— *Բոստանդ կ'ուտենք:*

Երանոսը ներսից բերեց դավով լիքը օղի եւ կաւէ գաւաթներ, ապա մտաւ վարունգի եւ պոմիդորի մարդերը, քաղեց բերեց:

— *Մէկ քանիմ հատ էլ կծու տաքտեղ բե:*

— *Աչքիս վրայ, ուստա:*

Երանոսի դնալուց յետոյ ուստան վերցրեց դանակը, որով բոստանչին բահի կոթն էր տաչում, եւ սկսեց վարունգներն ու պոմիդորները կտրատել: Վարունգների կէտնները փռեց եւ ուտելիքը կըտրատեց վրան:

— *Էս տարի լոբիդ ի՞նչդ է, — հարցրեց նա մօտեցող Երանոսին:*

— *Շատ լաւ է:*

Եւ բոստանչին կանաչ տաքտեղները զբրեց ուտելիքի մօտ:

— *Չմը, ուստան Ջան, դուբ տեղը չքնոդիր մէ խորտակծմ էնէի:*

— *Նստի: Բանը մէ անդամ կ'ըսեն:*

Երանոսը ժպտաց.

— *Բարձի խօսքն է՞լ չէնեմ:*

— *Չէ:*

Ուստան վերցրեց տաքտեղներից մէկը, կիսեց: Տաքտեղը կիսուեց չրխկալով, եւ նրա միջից սուր կծու հոտով ցնդեց դաղի պէս հեղձուցիչ կծուութիւնը:

— *Լաւ տաքտեղ ունիս:*

— *Շնորհակալ եմ, իմ հողս տաքտեղի ու լորու հող է:*

Երանոսը նստեց, օղի լցրեց եւ վերցրեց իր գաւաթը:

— *Տէ, ուստա Ջան, բարով ես էկէ: Կենացդ: Շատ էի իմացէ քու մասիդ՝ լաւն էի իմացէ: Չմը հետդ ծանօթութուն չունէի: Անցած չարթուն օր ծանօթացայ՝ լաւէն էլ լաւը տեսայ: Ես մէ երջանիկ մարդն եմ, օր բոստընիս ջուր բերելէն ետեւ դուն չղնացիր ու դնացիր, այլ էսօր ընձի միտքդ քցիր ու եկար: Հիմի ես մէ նպատակ ունիմ, օր մեր բարեկամութունն էս բախտ պէս կարճ չեղնի, այլ էն ալպուրի պէս երկան: Սաղ եղնիս, ուստան Ջան, հազար տարի ապրիս, հազարն էլ հազար բարիքով ապրիս...*

Երանոսը մի ումպով դատարկեց օղին և վերցրեց մի կտոր վարունգ:

— *Ես, Երանոս Ջան, — սկսեց ուստա Մկրտիչը՝ գաւաթ վերցնելով, — չատ մարդու չեմ հաւնի: Վո՞վ պիտէ, մարդն ինչքա՞ն պիտի լաւն եղնի, օր ես հետն երթամ–դամ: Չմը, ուղիղն ըսած, էն օրը, եր օր դուն ընձի կանչեցիր, թէ՝ ուստա, ախպրիս Ջուրն ու բոստընիս Ջուրն իրարուց Ջոկ էրա՝ դուն ընձի դուր եկար: Քա՞նի տարեկան ես:*

— *Եոսընինը:*

— *Ես եոսընհինգ կը սեպէի: Ինչորա, էլի քեղնէն վեց տարով վենճ եմ ու դուն ընճնէն չպիտի նեղենաս: Ըսելս էն է, օր քու մէ բանըդ հէչ դուրըս չեկաւ: Իդ էն էր, օր դուն ընճի էնքան առատ վճարիցիր: Ես կը վերցնեմ, իմ թեւս չի ցաւի, համը տուղն իրան փողի դադրը պիտի իմանայ: Քէֆ կ'էնես՝ բան մի խնայէ, բաղար կէնես՝ լիդու–բերան մի խնայէ, — վենճանաց խօսք է: Հիմի, թէ Աստած տուեց ու դուն իմ ըսածս մարդը դուս եկար՝ ուստա Մկրտիչը քեզի ծառայ: Թէ օր փուչ դուս եկար՝ Աստած քեզի հետ, Աստած էլ՝ ընճի հետ: Սաղ եղնիս:*

Օղին խմելուց յետոյ ուստան վերցրեց մի տաքտեղ, թաթախեց աղի մէջ եւ առանց կոպն անգամ թարթելու, կերաւ:

Թէեւ բոստանների ու դաչտերի լայնաձակ տեսարանի վրայ դեռ պայծառ արեւն էր, բայց թախտի վրայ փռուած ջեջիմի վառ նախչերն արդէն խանացել էին հոլիկի պատի սաւառներից:

Երանոսը նորից օղի լցրեց:

— *Ուստա Ջան, հրաման տուր՝ պատմեմ քեզի, թէ ընչի բոստընիս Ջուրն ու ախպրիս Ջուրը Ջոկ էնել տուի: Օր պատմութունս իմանաս, էլ ընճի չես մեղադրէ չռայլութեան համար: Էրածս բանը մատղի պէս բանմ էր, իսկ մատղի համար, դուն ընճնէն լաւ դիտես, օր փող չեն խնայ...*

(Շար. – 26)

ին հարթ ձեւերը իմ գործերում»:

Մ. Սարեանի 1911էն առաջ նկարած գործերը ծանօթ չեն մեզի. սակայն, ա՛յս թուականէն սկսեալ, հարթերանգային դրութեամբ գործադրած կտաւները՝ իր ոճին հասունութեան տեսակէտէն՝ ամէն նէն կարեւոր հանդրուանը կը ներկայացնեն. թէեւ՝ հէքեաթային նկարագիրը, որ խորքը կը կազմէ իր անհատականութեան, յայտնուած է, ինչպէս տեսանք, արդէն իսկ 1903–1904 թուականներուն:

Ցիշեցնենք այստեղ թէ Մ. Սարեանը, Մոսկուայի դեղարուեստական յառաջադէմ շրջանակներուն ու մթնոլորտին արուեստի ժամանակակից չարժումներուն ազդեցութեան տակ, էապէս արդիական նկարիչ մըն է, որ կը հետեւի կոկինի եւ Մաթիսի վերակիրարկած «դոյներու նկարչութեան», այսինքն յայտնապէս հարթերանգային թեքնիքին:

Հեռւաբար, բնապաշտ մը չէ Սարեան, թէպէտ կ'ուզենք թէ ան չընդօրինակէր բնութիւնը այնպէս ինչպէս որ է: Իր ոճը առաւել չափով զարդական է. ինչ որ կը նշանակէ թէ յատակ են շրջապիծերը իր նկարներուն մէջ, զոհուած են մանրամասները՝ ի նպաստ պարզութեան, ու ոճաւորուած են առհասարակ բոլոր ձեւերը:

Յօրինուածքն ու գծագրութիւնը նոյնպէս՝ ենթարկուած են լայն կշռոյթներու, գիտակցօրէն կիրարկուած կերպարուեստական մտածողութեան — սեռ մը, որ միւս սեռերուն հետ զուգընթաց, մշակած է Սարեան մեծ վարպետութեամբ:

Գալով իր գոյներուն ու գոյներ գործածելու կերպին, ըսելէ վերջ թէ ինք կը նախընտրէ կատարելապէս անփայլ մակերեսներ, տանք զարձեալ խօսքը իրեն.

«...ես Փարիզ գնալուց եւ Ֆրանսա – կան վարպետներին որոշ չափով ուսումնասիրելուց յետոյ, նպատակ եմ դնում ամիջականօրէն բնութիւնից առած իմ տպաւորութիւնների արագ, պարզ հաղորդումը, պահպանելով կատարման առա – ւելագոյն թարմութիւնը եւ աշխատանքի տեխնիկայի որոշակիութիւնը. ի հարկէ ուելի եւս խորանալով ներկարչութեան մէջ, ամփոփող արեգակնային լոյսի իմ հիմնական դրոյթը, միաժամանակ հրապարակ բերելով առարկաների գոյնի մաքսիմալ ներուժութիւն»:

Այս յատակ ու ճշդրիտ բանաձեւումին վրայ աւելցնենք այն յատկանշումները որ կ'երեւի Մ. Սարեանի վառ գոյներուն եւ մեր հին մանրանկարիչներուն նախապատրաստած երանգներուն միջեւ: Հայրենի աշխարհն առած իր առաջին այցելութեան օրերուն իսկ, Սարեան ապահովաբար տեսած է էջմիածինի զրչագիրներու հաստաքանդակ, ու վստահօրէն ներշնչուած՝ անոնցմէ:

Մարտիրոս Սարեանի մօտ հէքեաթայինը՝ ամէն բանէ առաջ բնանկարային է իր նիւթով: Իւրաքանչիւր արուեստագէտ որոշ նիւթ – առարկայի մի միջոցով կը հասնի իր ոճին դերագոյն արտայայտութեան. ծովը՝ Այվազովսքիին համար, թշուառ մարդերն ու բազմութիւնները՝ Խակար Շահինի փորագրանկարներուն մէջ, անկենդան իրերը՝ Զաքարեանի եւ Փուչմանի մօտ, ծառայած են որպէս նիւթ – առարկաները, որոնցմով անոնք արտադրած են իրենց ամէնէն կարեւոր գործերը:

Թէեւ առաջնակարգ դիմանկարիչ եւ ինքնատիպ յօրինուածքով նաքիւր–մորք–ներու հեղինակ է Մարտիրոս Սարեան, բայց ինքզինք կը դերազանցէ ան իր բնանկարներով, ուր լեռներու, դաշտերու, ծառերու, գիւղական տնակներու կողքին տեսնուող մարդկային ու կենդանական կերպարանքները կը դրաւեն ընդհանրապէս երկրորդական տեղ մը, բայց գործութենական տարրով մը եւ գունաւոր բիծերու հակադրութիւններով կը հարթըծատոյնեն զանոնք:

Ըսինք, թէ Սարեան կրցած է տալ նկարապիրը հայ երկրին: Եթէ երկրաբանական, բուսական, կլիմայական տարրե – րութիւնները կը դանազանեն որոշ չափով տեսարանը այս կամ այն հողամասին, վերջ ի վերջոյ սակայն հողը հող է ամէն տեղ, լեռը՝ լեռ, ծառը՝ ծառ, գետը՝ գետ. այսպէս՝ Նեղոսը չատ չի տարբերիր Դանուբէն, Արարատը՝ Ֆուճիյամայէն. Հայաստանի եղնի'կն ալ նման է ուրիշ վայրերու եղնիկներուն:

Բայց եւ այնպէս, որքան մեծ է ու խոր նաեւ՝ տարբերութիւնը անոնց միջեւ: Երբ քաղաքակրթութիւն ու մշակոյթ, հետեւաբար՝ որոշ դիմագիծ ունեցող ժողո – վուրդ մը դարեր չարունակ կ'ապրի նոյն հողին վրայ, այդ ժողովուրդին եւ դինք շրջապատող բնութեան տարրերուն միջեւ կը սաեղծուի փոխ–յարաբերութիւն մը, մտերմութիւն մը՝ որով այդ կենդանի եւ անկենդան տարրերը կը սաանան մասնաւոր հոգեբանութիւն մը, յատուկ նկարագիր մը:

Ճափոնացի հարազատ արուեստագէտի մը նկարած լեռը արդարեւ չի նմանիր բնաւ ուրիշ աշխարհամասի մը լեռներուն:

Ու երբ հայ բանաստեղծը կ'ըսէ՝

«Դուք տեսե՞ր էք հայրենի լեռները
մեր խրոխտապանծ···»

կամ՝

«Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս–գագաթին, ու
անցել···»

անոնք ուրիշ բան չեն կրնար ըլլալ, բայց միայն հա՛յ լեռներ. լոյս–գագաթը Արարատի՛ն է միայն:

Ինչպէս որ հայ բանաստեղծական ու նաեւ ժողովրդական երաժշտական հանճարը դիտցած է արտայայտել ոգի՛ն մեր մայր երկրին, Հայո՛ց հայրենիքին, այնպէս ալ ահա Մարտիրոս Սարեան, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով, յաջողած է ընել այդ՝ նկարչութեան մէջ: Ո՛չ Այվազովսքի, ոչ Բաշինջաղեան եւ ոչ ալ ուրիչ հայ նկարիչներ առած են այդ՝ նոյն հարազատութեամբ եւ ուժգնութեամբ, անառարակոյս՝ անոր համար որ տարրեր խառնուածքէ ու մտահոգութիւններէ առաջնորդուած էին անոնք:

Սարեանի խորապէս հայ հոգին, անոր առհասարակ լարերուն զերզգայնութիւնը, պաշտամունքը հանդէպ իր ժողովուրդին, իր խորաթափանց խմացականութիւնը, ոսեղծագործ արուեստագէտի տաղանդը, իր կամքն ու նախասիրութիւնը, ու տակաւին ի'ր եւ նիւթ – առակային միջեւ ոսեղծուած այն խորհրդաւոր չարաբերութիւնը՝ անչափելի ինքնուրոյնութիւն ներկայացնող տարրեր են, որոնցմով կազմուած է արուեստագէտին անհատականութիւնը:

Ընդունինք սակայն, թէ այդ արդիւնքը կարելի չէր իրագործել՝ բնապաշտ, նեղ իմաստով իրապաշտ թեքնիքով: Երկրի մը տեսարանները ընդօրինակել այնպէս ինչպէս որ են, ներկայացնել անոր արտաքին ձեւերը ճշդիւտ վերարտադրութեամբ՝ մերկացնել պիտի ըլլար այդ երկիրը իր ոգեկան եւ զգայական պարու – նակութենէն, այն հոգեբանական մանաւանդ նկարագիրէն որով հարստացած է ան՝ վկայ ու մասնակից ըլլալով դարեր չարունակ իր մէջ բնակող ժողովուրդին կեանքին, անոր յուզումներուն, երազներուն, ապրումներուն:

Սարեան հասած է այդ արդիւնքին... ոչ – բնապաշտ թեքնիքով, այսինքն՝ համապատկերով, փոխելով, ոճաւորելով, պարզացնելով ի հարկին մինչեւ իսկ ձեւա – գեղծելով, ե'ւ գիծ, ե'ւ գոյն:

Այսպէս է ահա որ իր բնանկարները կը ներկայացնեն հայաստանեան լեռները ամեհի ու խրոխտապանծ, Արարատեան դաշտը լայնատարած, մե'ր հայրենիքին հողն ու ծառերը, երկինքն ու հորիզոնը, արեւն ու ամպերը, մէկ խօսքով այն երկիրը, ուր ապրեր են մեր նախահայրերը, ուր կ'ապրին այսօր մեր հարազատ եղբայրները: Եւ այս բոլորը՝ հէքեաթային մթնոլորտի մը մէջ պարուրուած, այն հէքեաթայինը որ մէկ երեսն է հայ ժողովուրդին տրամադրութիւններուն, եւ յատուկ՝ արուեստագէտի խառնուածքին:

Ահա թէ ի'նչպէս եւ ինչո'ւ կը հասնինք այն եզրակացութեան, որ հայ երկրին ինքնայատուկ նկարագիրը ներկայացնելով ա'յսպէս, Մարտիրոս Սարեան խորապէս իրապաշտ արուեստագէտ մըն է: Իր նկարչութիւնը մեկի կը թեւադրէ տեսանելի իրականութենէն աւելի հարազատ, աւելի ճշմարիտ իրականութիւն մը, չնորհիւ իր պայծառ տեսիլքին, հանճարեղ յայտնաբերութեան:

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

1950

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

———0———

— «Ֆրանսերէն կը խօսի՞ք»: Այս հարցումը ուղղուեցաւ սեւամորթ կնոջ մը Լաֆայէթի մէջ, Մ. Նահանգներ: Հարցումը տարօրինակ էր, եթէ նկատի առնուի, թէ շրջանի սեւամորթներու ազգային լեզուն Ֆրանսերէնը եղած է պատմականօրէն:

Սեւամորթ կինը երկար տատամսումներէ ետք եւ բաւական վարանոտ «այո» մը կ'ըսէ:

Օտարականը առեն մը ետք կը հասկնայ կնոջ վարանումին պատճառը — ան հարկադրուած էր ընդունելու, թէ կը խօսի «ստորադաս» լեզու մը:

Առանձին երեւոյթ մը չէ այս: Տարեց սպիտակամորթ եւ սեւամորթ անձեր հարաւային Լուիզիանայի մէջ դեռ նեղոզութիւն կը խնդրեն, որ Ֆրանսերէն կը խօսին:

Ֆրանսերէնը «ստորադաս» լեզու մը նկատուեցաւ, երբ անգլիախօս զրսեցիներ հոն հաստատուիլ սկսան 30 կամ 40 տարի առաջ:

Դաստիարակներ զտնուեցան, որոնց կարծիքով Մ. Նահանգները միայն մէկ լեզու պէտք է ունենան եւ, հետեւաբար, պայքար բացին Ֆրանսերէնի գործածու – թեան դէմ, այնպէս, ինչպէս ուրիշներ յար եւ նման պայքար մը ձեւակերպած էին սպանիերէնի դէմ՝ Մեքսիկացի Սմերիկացիներու մօտ, Թեքսասի մէջ:

Երախաները կը պատժուէին, երբ Ֆրանսերէն կը խօսէին դպրոցին մէջ: Լաֆայէթ բնակող տարեց անձ մը կը յիշէ, թէ տուն ճամբուած էր դպրոցէն, որովհետեւ դրօսանքի պահուն Ֆրանսերէն կը խօսէր: Ուրիշ մը անդլերէն բառարանէ էջ մը ընդօրինակելու պատժին ենթարկուած է նոյն պատճառով:

Ֆրանսախօս աւելի քան մէկ միլիոն Լուիզիանացիներուն առաջնորդները, այժմ, չիմար կը դանեն այս կեցուածքը եւ յուսահատ պայքար մը կը մղեն Ֆրանսերէնը կենդանի պահելու համար:

Ասոնք չատ վստահ չեն արդիւնքի յաջողութեան: Դուրսի աղբեցութիւնը չատ զօրաւոր է հեռատեսիլ, չարժանկար եւն.: Քարիւղի հանքեր երեւան եկած են, որով օտարներ կը ժամանեն անընդհատ:

Ֆրանսերէնը պահպանելու եւ տարածելու համար յատուկ մարմին մը կազմուած է չորս տարիէ ի վեր: Պատասխանատուներու կարծիքով Ֆրանսերէն լեզուն կարելի է փրկել միայն այն պարագային, երբ ան կը դասաւանդուի դպրոցներու մէջ՝ մանկապարտէզէն սկսեալ:

Ուսուցիչներու եւ ուսանողներու փոխանակութեան ծրագիր մը հաստատուած է ներկայիս Քեպէքի, Ֆրանսայի եւ Լուիզիանայի մէջեւ: 47 երիտասարդ Ֆրանսացիներ տեղւոյն դպրոցներու մէջ Ֆրանսերէն կ'ուսուցանեն, Ֆրանսական կառավարութեան կարգադրութեամբ: Ասոնք իրենց զինուորական ծառայութիւնը այս առաքելութեամբ կը փոխարինեն:

Միեւնոյն ատեն, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երկլեզուեան դասընթացքներու երկու ծրագիրներու իւրացման համար նիւթական յատկացում կը կատարէ. նպատակն է ուսուցիչներ պատրաստել, որոնք թէ' Ֆրանսերէն եւ թէ անգլերէն դիտեան ու դասաւանդեն:

Դժուարութիւն մը կայ սակայն. չըր – ջանի Ֆրանսերէնը խօսակցական եղած է միայն 200 տարիէ ի վեր: Քիչ է թիւը անոնց, որոնք միաժամանակ գրել եւ կարդալ դիտեն Ֆրանսերէն:

Խօսակցական լեզուին առընթեր պէտք է գործ տալ նաեւ գրական Ֆրանսերէնին Լուիզիանայի մէջ:

Ասիկա կարեւոր աշխատանք մըն է:

Թ. Ա. Թ.

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Երբ տարիներ առաջ Սաթէնի հանդիպելով հրապուրուած էր անոր դեղեցկութենէն ու միտքը գրած հեռը ամուսնանալ, իրեն ըսած էին, որ մանկամարդ աղջիկը արդէն իսկ նշանուելու վրայ էր երիտասարդի մը հետ: Այդ երիտասարդն էր Յոսրով Քանասարեան, այն տաեն հաճետ ամսականով պաշտօնեայ մը, որուն համար կ'ըսէին սակայն, թէ փայլուն ապագայ ունի: Ինք, Մարզար էֆէնտի, արդէն իսկ կլորիկ հարստութեան մը տէր էր ու հրապարակին վրայ դիրք գրաւած:

Երբ Սաթէնի ձեռքը խնդրեց, այս վերջինն ծնողքը բնաւ չվարանեցան Յոսրովը զոհելու վաճառականին, իրենց աղջկան համար բախտ մը կը համարէին Մարզար էֆէնտիի պէս ամուսին մը: Մանկամարդ աղջիկը սակայն չատ դիւրաբաւ տեղի չտուաւ. Յոսրով ու Սաթէն փոխադարձ անկեղծ սիրով մը կապուած էին իրարու եւ նիւթական նկատումները չէին կրնար ազդել Սաթէնին վրայ:

Վաճառականը աղջկան հօրն ու մօրը հետ դաշնակցած, ստիպուեցաւ բաւա – կան մաքառիլ մինչեւ որ յաջողեցաւ Սաթէնի հետ ամուսնանալ:

Բնականաբար ալ անկէ եառքը Յոսրովի ու Սաթէնի յարաբերութիւնները դառ – րեցան, թէեւ վաճառականը առաջին ամիսները, կասկածէ ու նախանձէ դրդուած, խիստ հսկողութիւն մը կը կատարէր իր կնոջ շուրջը: Տարի մը վերջը Յոսրով ալ իր կարգին կ'ամուսնանար: Այս պարագան բոլորովին հանդարտե – ցուց վաճառականը, որ ալ չմտածեց իր նախկին հակառակորդի վրայ: Տարիներէ ի վեր անոր դոյութիւնն իսկ մոռցած էր, քանի որ հեռը տեսակցելու առիթը չէր ունեցած:

Եւ ահա հիմա յանկարծ Յոսրով էֆէնտի իր դէմը կը ցցուէր, իր հանդիստը խռովելու համար:

Անշուշտ, դեռ ոչ մէկ վտաստացի ապացոյց ունէր իր կնոջ դէմ: Կրնար ըլլալ, որ չաքարավաճառի խանութին մէջ այդ հանդիպումը բոլորովին դիպուածական էր, բայց հակառակն ալ հաւանական էր, որ թերեւս Շաղիկի ենթադրութիւնները ճիշդ էին... Այս մտածումը ահա ժամէ – ժէ ի վեր կը տանջէր Մարզար էֆէնտին:

Ի՞նչպէս կարելի էր հասկնալ ճշմարտու – թիւնը...

Մինչեւ երիկուն վաճառականը այս մտատանջութիւններուն մէջ տապլտկե – ցաւ: Փոքրիկ անհանգստութիւն մը պատրուակելով՝ սովորականէն ալ կանուխ մեկնեցաւ գրասենեակէն եւ ուղղակի տուն դնաց: Կինը դուրս ելած էր: Այս պարագան աւելի ապատակցուց իր դժկամութիւնը: Սպասուհին հարցուփորձեց հասկնալու համար թէ ո՞ւր կրնար դացած ըլլալ:

— Չեմ դիտեր, հանըմս բան մը չըսաւ, պատասխանեց այս վերջինը:

Ամէն բան դիտէ, բայց պատուէր ստացած է բան մը չըսելու, մտածեց Մարզար էֆէնտի:

Ժամ մը եառքը տիկին Սաթէն եկաւ:

— Ո՞ւր էիր մինչեւ հիմա, դոչեց ամուսինը:

— Մէկ երկու այցելութիւն ըրի:

— Որո՞նց...

— Տիկին Նուարդին, տիկին Մաքրուհիին... ի՞նչ կայ որ... դուն ինչո՞ւ կանուխ եկեր ես:

— Զարմանալի բան, իրաւունք չունի՞մ ուզած տանս տուն դալու, դոչեց վաճառականը բարկութեամբ:

— Այդ ըսել չուղեցի, միայն թէ սովորականէն կանուխ դալուդ համար հարցուցի... անհանգի՞ստ ես:

— Բան մըն ալ չունիմ, պատասխանեց վաճառականը:

Տիկին Սաթէն տեսաւ, որ ամուսինը արտնեղած կերպարանք մը ունէր ու այդ բանը վերագրեց անյաջող գործառնութեան մը եւ խօսքը կարճ կապեց:

Մարզար էֆէնտի, միշտ զրդռուած դրութեան մէջ ժուռ կուգար սենեակը, մինչ կինը զացած էր իր հաղուստը փոխելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տ. Չէքիեան եւ զաւակները, Պր. Ա. Շահաբեւեան (Սէնթ Լթիէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ–մօր, նոյն հանդուցեալ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՈՐ ՇԱՏԱՐԵԻԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի (14 Մայիս) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Տ. Չէքիեան եւ զաւակները, Պր. Անդրանիկ Շահաբեւեան (Սէնթ Լթիէն), խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ Կապոյտ Խաչին, Սէնթ Լթիէնի եւ Սէն Շամոնի «Անտոք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նամակով, անձամբ, հեռաձայնակով մխիթարեցին զիրենք, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ–մօր

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՖԻԼՈՐ ՇԱՏԱՐԵԻԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Այս առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Լիոնի Կապոյտ Խաչին եւ 50 Լիոնի Հայկազեան վարժարանին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Զատկական ծօներու առթիւ խղճալի – նի, դռնքացէքի, թաղման նուիրատուու – թիւններ.—

Խղագին.— *Տիկին Ազաքսի Խօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկ. Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Հոլոփիկեան, Զուզասիրեան ընտանիք, Շ. Տէօքմէճեան 50ական, Յ. Յովսէփեան, Զ. Մանուէլեան, Զ. Ա.ր – զումանեան, Ա. Տէր–Խորէնեան, Գ. Քէսթէքեան 30ական, Օր. Մ. Եաղճեան, Տէր եւ Տիկ. Ն. Նիքօթեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Շէոռեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ափրիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Ազնաւուրեան, Տէր եւ Տիկ. Խրիմեան, Պր. Ա. Համբարձումեան, Տիկիններ Ն. Հայցազործեան, Ճնոիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խաղինէճեան 20ական, Տիկիններ Խանոյեան, Վ. Թոզէոսեան, Մարզուվանլեան, Բ. Տէր–Մարզարեան, Ռ. Կիրակոսեան, Վ. Ա.ճէմեան, Ա. Ան–ղրէասեան, Վ. Խուրիկեան, Ա. Տէր–Մարտիրոսեան, Սանդրեան, Ս. Սեմէր–ճեան, Լ. Կարապետեան, Ս. Չէպիչեան, Ա. Շահում, Պարոններ Զագարեան, Յ. Քաւաչիֆճեան, Ա. Մեճիկեան, Խ. Նալպանդեան, Կ. Բարսեղեան, Նաճարեան, Մուշեղեան, Օրիորդներ Ն. Համբարձումեան 10ական, Պր. Օ. Թուզճեան 5, Տիկ. Ի. Մինասեան 20։*

Դռնքացէք.— *Տէր եւ Տիկ. Գ. Խաղինէճեան 50, Պր. Հ. Ահարոնեան 50, Տիկին Լիոնէ Զաուուկեան 40, Խուրիկեան, Սիմոնեան, Ասատուրեան 10ական, Տիկ. Թորոսեան 50 Ֆր.։*

Հ. Յ. Դ. ԲԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Տիկին Պայծառ Խաչիճեանէ 50 Ֆրանք
Ընկ. Պօղոս Գորղիկեանէ 50 Ֆրանք

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ
ԿԱՀԱԽՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն Տիկին մը	100 Ֆր.
Բ. Պ.	30 Ֆր.
Նուպար Նիկողոսեան	100 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Պետրոս Զիճարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Զինաբեան ընտանիք, Գր. եւ Պ. Նաճարեան 50ական, Յ. Գոնճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Էմէնէճեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Թէրզիպաշեան, Տիկին Թուլուճեան, Տէր–Սահակեան, Թ. Գիւմիկեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Նաճարեան, Տիկին Տէյիրմէնճեան, Տիկին Փամուկեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրճեան, 10ական, Տիկին Ասաքելեան 25 Ֆր.։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION
DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Յունիս 4ին ժամը 15էն սկսեալ

Partie artistique :

Evelyne Resdikian, Frédéric Martin, Mguerditch Fermanian au saz
Orchestre BERNARD DEDEDJIAN
Chorale du Collège sous la direction de KEVORK YANBEKIAN

TOMBOLA EXCEPTIONNELLE :
UN VOYAGE EN ARMENIE

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, 92 - SEVRES
Réservation des tables : au Collège 027-18-28

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՆՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈ–ԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յայտնի դարձած

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուկեհանի, ամէն Հարեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ առաջ ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՆԿԱԽՕՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրխտափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը։

Կը նախագահէ Վ. ԳԱԶԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ARMENIA MONDIA

Deuxième tournée en France du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN
(pianiste) et son ensemble

Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

ԱՅԳ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դնէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին։

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլի պիտի առնուի արարողութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախապահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը դումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Ժամը 21էն ետք ընկերավհամակրական խնջոյք։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Միհնուամ Մայիս 27, վերադարձ՝ 28։ Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ ժամը 7·15 Շաբթ տը վկինէն թէրմինուս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կառուիւս Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր։ Միհնուամ 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէդրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վէրտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

Կիրակի ժամը 9ին հատուկ հանդիսաւոր պատարագ մը պիտի մատուցուի Մոդէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնըքասթէլ Թանգրան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ։

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.
ամէն բան մէջը (նաւապատոյտն ալ) բացի խմիչքէ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃէլՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եզանակի առաջին զպրոցական դպչանքը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դպրոցին վրայ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՄԱՅԻՍ
MARDI
16 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՀԱՐՊ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·416

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.416

ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ...

—o—

Եթէ անցեալը դաժան եղաւ մեզի հանդէպ, մշակութային եւ քաղաքական մեր պայքարներուն մէջ ղեկավարութիւններ – յատկապէս «ժողովրդականացնելու» դաղափարաբանական սկզբունքները եւ համոզումները, ներկան ու ապագան հաւեմատաբար յոյս կը ներշնչեն այդ անցրպետը լեցնելու :

Երկուան մեր պայմաններն ու ընկերային մակարդակը այն չէին՝ ինչ որ են այսօր :

Նուիրումի ու վիտակցութեան, դաղափարի թէ գործի տրամադրութիւնը թերեւս աւելի բարձր էր՝ քան ներկայիս. սակայն առաջնորդելու կոչուած մարդիկ անբաւ էին ենթահողի տեսակէտով :

« Անձինք նուիրեալք » էին անոնք : Իրենց եռեւեռն՝ քալող բազմութիւններու մէջ անտարակուսելի էր ազգին, հողին, պատմութեան եւ մարդկային իրաւունքներու սէրը : Սակայն այդ բոլոր առաքինութիւնները ու արժանիքները բաւական չէին քաղաքական մեր դատի դիմադրելու « ժողովրդականացնելու » ա՛յն լծասով եւ տարողութեամբ, որ հայ ժողովուրդը դերակատար կարենար դառնալ Հայութեան ընդհանրական ճակատագրին հետ սերտ ունեցող պայքարներու մէջ :

Մեր խօսքը առաւելապէս գիտական պատրաստութեան կ՛առընչուի այլեւս : Ազգային եւ ընդհանուր դարդացման այն մակարդակին՝ որով ժողովուրդ մը դարձի ներդաշնակութիւն կրնայ ստեղծել ղանդուածին եւ դեկավարութեան միջեւ. ներդաշնակութիւն ո՛չ թէ խոէալներու եւ ոգիին (որ կար երէկ ալ), այլ ներդաշնակութիւն ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ, հաւաքական աշխատանքի (ինչ որ կրնայ ստեղծուիլ այսօր ու դարձնալ ապագային) :

Չենք անդիտանար անշուշտ, որ հսկայ դանդուած մը անհատորդ մնացած է արդի համազգային իր մտահոդութեանց եւ բոլոր տեսակի դատերուն : Ոչ ոք կրնայ փայփայել այն յոյսը, որ Սփիւռքի մէջ կարելի է հաւաքական անվերապահ հետաքրքրութիւն ստեղծել հանդէպ ընդհանրական պահանջներու, մշակութային, թէ քաղաքական խնդիրներու : Տարաձիւս, օտարացման վտանգին եւ առօրեայ կեանքի հարկադրանքներուն ենթակայ, տարբեր հրապոյրներու եւ հետաքրքրութեանց հեմմոռուս, ազգին հաւաքական մթնոլորտէն դուրկ եւ եսասիրութեան հակամէտ՝ կարեւոր թիւ մը միշտ ալ «կորսուած դրամագլուխ» պիտի մնայ ձեղի համար :

Սակայն, օրէ օր երեւան կուգայ սեղմուղ մը, որ ոչ միայն «ձեռնտու» Մինչեւ Արեւելքի, այլեւ հոծ եւ հաճարենակ Հայութենէ դուրկ դաղութներու մէջ յայտնի դերակատարութեան կը դիմէ, վարակիչ չունչով եւ չարժումի ստեղծելու ձգտման որոշումով :

Քանէն երեսունի մէջեւ իր կեանքը ապրող երիտասարդութիւնն է ասիկա, որ ձեւով արդէն իսկ կը դրկէ պատասխանատուութեան մեծ դանդուածը, իսկ միւսով կը դտնի մէջին սերտունդին եւ երէցներուն, համոզուելու համար այսօրուան եւ վաղուան մէջեւ :

Հաստատած ըլլաք հաւանօրէն, որ 1965էն ասդին չեչտուեցան երիտասարդական այս չարժումներն ու ազդային – քաղաքական հետաքրքրութիւնները, երբ Լոնտոնի եւ Սփիւռքի մէջ 1915ի սուդն ու նախճիրը իրենց բաղաբական բո՛ւնը թաղուեցան : Սգաւոները վերածուեցան Հայ Դատի Օրերու եւ Թուրքին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՕՍՔԸ ՄԻՇՏ ԲԱՆԱԿԻՆՆ Է

—o—

Թուրքիոյ ներքին տադնապը դեռ չէ լուծուած : Ընդհակառակն աոջի օր աստիճան մը աւելի բարդացաւ, երբ նախադահ Սունայ, հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, մերժեց նոր վարչապետին կազմած դահլիճը :

Ասիկա բացարձակ անակնկալ մը եղաւ, քանի որ նոր վարչապետը՝ Իրկիւփլու, որ Ն. Էրմթը փոխարինելու կանչուած էր Ապրիլ 20ին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած էր, թէ Հանրապետութեան նախադահը կը վաւերացնէր նոր դահլիճը. կը մնար միայն նոր նախարարներու հաւանութիւնը առնել :

Կառավարական պաշտօնները բաժնուած էին համաձայն կուսակցութեանց ներկայացուցած ձայներու Ազդային Մարհրդարանի մէջ — ինչ նախարար Սաոլէթի, հինդ՝ Հալքի, երեք Դեմոկրատ կուսակցութեան եւայլն :

Կիրակի երեկոյեան է, որ կը հաղորդուէր, թէ նախադահը մերժած է ընդունիլ նոր դահլիճի կազմը եւ, միւս կողմէ, ճամբու դրած է վարչապետը չնորհակալութիւն յայտնելէ եռք անոր իր կատարած աշխատանքին համար :

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով բանակն է, որ անընդունելի դտած է կառավարական կազմ մը, ուր տեղ դտած են Տէմիրէլի կուսակիցները՝ կարեւոր թիւով :

× Էճեվիտ Հալքի նախադահ ընտրուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի տեղ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՒՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

—o—

Երկուշաբթի կէսօրին, Անգլիոյ թագուհին Օրլի ժամանեց, ուր ընդունուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ : Էլիզապէթի կ՛ընկերանայ իր ամուսինը եւ 33 հոդի, որոնց կարգին Արտաքին նախարար՝ Սըր Ալեք Տըկլաս Հիւմ : Թագուհին իրեն հետ կը բերէ նաեւ խմելու իր ջուրը ինչ որ քիչ մը վըրդոված է Անգլիացիները, որոնք կը ղըժուին Թէ Ֆրանսա Ասիա չէ որպէսզի թագուհին վախնայ քանի որ շատ լաւ հանքային ջուրեր ալ կան :

Երկուշաբթի ցերեկ թագուհին եւ ամիսպետրկի դուքսը Էլիզէ կը ճաշէին մասիյեմ չրջանակին մէջ, ապա կ՛առաջնորդուէին Վերսայլ ուր պիտի բնակին : Երեկոյեան ճաշը կը տրուէր Նախագահ Փոմպիտուի կողմէ Թրիանոնի մէջ, որմէ եռք պալէներու երեկոյթ մը տեղի կ՛ունենար : Ցիշենք Թէ այդ երեկոյթին յայտարերին պծադրութիւնը դործն է՝ Գաուդիի :

Ինչպէս քանիցս յիշատակուեցաւ առաջին անդամն է որ Մեծն Բրիտանիոյ դահակալ մը, խղելով աւանդութեան հետ, պաշտօնական երկրորդ այցելութիւն մը կուտայ օտար երկրի մը (միշտ մէկ անդամ է սովորութիւնը) :

Թագուհին նաեւ դատաստ պիտի այցելէ :

Զորեքշաբթի օր արքայական ամոլը Նիմ եւ Ավինեոն պիտի այցելէ, Հինդշաբթի Փրովանսի Պոերը եւ կէսօրէ եռք վերադարձ դէպի Փարիզ :

× Թագուհին միայն մէկ ճառ պիտի խօսի այցելութեան ընթացքին : Պիտի տեսնուի իր օրեդբօր՝ Ուինսըրի դուքսին հետ :

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՄԱՏԱԿԱՍԲԱՐԻ ՄԷՋ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Շաբաթաւերջին ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան Մատակասքարի մայրաքաղաքին մէջ :

Վերջին չարաթներուն համալսարանի ուսանողութիւնը կրթական բարեփոխումներ կը պահանջէր, զոր դարձնելու համար աւելի «ժողովրդավարական», ինչպէս նաեւ մարկաչ պահանջներէն մէկն էր նաեւ վերաքննութեան ենթարկել Ֆրանքեամալկաչ մշակութային համաձայնութիւնները :

Իշխանութիւնները լ՛ուս այս պահանջները եւ զործադուլի սպառնալիքներուն, 400ի մօտ ուսանողներ ձերբակալած էին, զանոնք նկատելով «խառնակիչ տարրեր» :

Այս ձերբակալութիւնները յաջորդած էին ուսանողական ցոյցեր, որոնք սկիզբը խաղաղ, ապա վոնթորկալի եղան : Յու – ցարարները մասամբ հրկիզեցին քաղաքապետարանի չէնքը, յարձակեցան ոստիկանութեան ուժերու վրայ : Այս վերջին – ները կրակեցին, որու հետեւանքով 15է աւելի անձեր սպանուեցան, բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան եւ հարիւրաւորներ ձերբակալուեցան :

Նախապահ Ցիրան պատերազմական վիճակ հռչակեց մէկ կողմէ, եւ միւս կողմէ պոյկոտում տուած ըլլալու համար ուսանողութեան, փոխեց Մշակոյթի նախարարը, որ կը դրաղէր նաեւ կրթական հարցերով, նոր նախարարը ոստոստոհ անձ մը կը նկատուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Զայնպատակերասփիւռի տնօրէնը՝ Տը Պրէսոն եւ Վարչական Խորհուրդի նախագահը՝ Տը Լէօս հրաժարեցան իրենց պաշտօններէն : Շապան–Տել – մաս Զորեքշաբթի օր միայն ուրիշներ պիտի նշանակէ բայց միայն ժամանակաւոր կերպով, մինչեւ որ բոլոր քննութիւնները վերջ դտնեն :

ՊԵԼՖԱՍԹ մէջ չարաթաւերջին եօթը հոդի մեռան եւ 70 հոդի ալ վիրաւորուեցան թէ՛ ռումբի պայթումի եւ թէ հրդեհանաձութեան հետեւանքով :

ՕՔԻՆԱՒԱ. կղզին իր 73 փոքր ու մեծ կղզիներով եւ մէկ միլիոն բնակչութեամբ պաշտօնապէս անձնուեցաւ Ճափոնի : Մ. Նահանգները 27 տարիէ ի վեր զրաւման տակ կը պահէին զանոնք : 1952ին Ճափոնի հետ ստորագրուած խաղաղութեան դաշնադրին Մ. Նահանգները ընդունած էին Թոքիոյ դերիշխանութիւնը Օքինաուայի վրայ :

ՕՋԱՔԱՑԻ, Ճափոն, չէնքերէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագեցաւ : 117 հոդի ողջ–ողջ այրեցան :

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ Յորդանանի մէջ, կարմիր ծովու մօտերը, բացումը կատարուեցաւ Աքապայի միջազգային օդակայանի : Ծախքը՝ չորս միլիոն տոլարէ աւելի, հայթայթած է Անգլիա :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ յաւելեալ պէնք պիտի տայ Սուրիոյ, համաձայն նոր կընքուած համաձայնագրի մը :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարապետը՝ Շապան – Տելմաս վստահութեան քուէ պիտի ուղէ Մայիս 23ին :

ԻՍՐԱՑԻԼ եւ կարմիր Խաչը միշտ տարակարծիք կը մնան Սպիտենայի օդանաւին « ազատագրման » պայմաններուն չուրջ : Կարմիր Խաչի պատասխանատուները կը չարունակեն պնդել որ Իսրայէլ չհաղորդած է իրենց մարդասիրական դործու – նէութիւնը ծածկելու համար իր դինուրական դործողութիւնը : Մահուան սպառնալիքներ եղեր են Արաբներու կողմէ կարմիր Խաչին եւ կարմիր Խաչը ուզած է նաեւ որ Իսրայէլի իր պատուիրակները անուններուը չհրապարակուին : Գալով Իսրայէլի տարբեր բան կ՛ըսէ : Կը պնդէ որ ահաբեկիչներն են որ կոչ ըրած են կարմիր Խաչի, Իսրայէլեան դինուրական իչխանութիւնները պէտք չունենին :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ուղեվարներուն դործադուլը վերջ դտաւ երկուշաբթի օր :

ԹԻԹՕ – Զաուչեսքու հանդիպում մը տեղի կ՛ունենայ այս երեքշաբթի, երբ միասնարար բացումը պիտի կատարեն Ջրելկոտրական մեծ ամբարտակի մը, Դանուբի վրայ «Երկաթեայ դուռներուն» մօտ :

հաստատման մեր պահանջը դպացական իր հին բնոյթը կորսնցուց, ի չահ քաղաքական, հողային եւ իրաւական հասկացողութիւններու բիւրեղացման :

Համաչխարհային Բ. պատերազմէն ասդին, ուրեմն վերջին երեսունի մօտ տարիներուն, հասած են արդէն երկու սերունդներ՝ որոնց որակական կշիռը անհամեմատօրէն բարձր է, քաղաքական մեր դատի հասկացողութեան տեսակէտով : Անոնցմէ չատերը կրնան կարօտիլ Հայ Դատի մօտ երկու հարիւր տարի – ներու պատմութիւնը խորապէս ուսումնասիրելու եւ յատկապէս վերջին հարիւրամեակի (1870–1970) հանդրուանները ենթարկելու քննական պրպտումի : Սա – կայն բոլորն ալ, անխտիր, տէր են արդէն այն գիտակցութեան, որ Հայութեան մասնաւորաբար Սփիւռքի թեւը իր ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԱՑՈՒՄՈՎ է որ կրնայ երաշխաւորել յաջողութիւնը հայապահպանումի իր պայքարին. տարբեր խօսքով՝ կրթական, մշակութային, ընկերային, եւ դաղափարաբանական իր գործունէութեանց առանցքը այնքան կ՛ամրանայ, որքան կը զօրանայ քաղաքական իր ըմբռնումն ու աչխարհահայեացքը :

Դասանանքի այս ձեւակերպումով, այդ երիտասարդութիւնը վստահօրէն բախտորոշ դեր կատարէ այսօրուան ու վաղուան մեր կեանքին մէջ ու կարենայ դէպի քաղաքական – դաղափարաբանական ուղի առաջնորդել նոր ու նորադոյն սերունդները, — փաստօրէն եւ աւելի զոհայուցիչ տահմանումներու մէջ « ժողովրդականացնել » իր առողջ կարգախօսը :

« Զաւարեան »ական ուսանողութիւնը, ինչպէս Ֆրանսայի, Եւրոպայի, Հարաւ. Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ նո՛յն դասանանքով եւ վճռականութեամբ բեմ բարձրացող դերակատարները՝ կը ներչնչեն մեզի այս հատուածը :

Կը մնայ տեսնել, որ հեռատես եւ լայնախոհ դեկավարութիւններու դուրդուրանքն ու հոգածութիւնը չեչտուի՛ այդ երիտասարդութեան հանդէպ, ապահովուին այն բոլոր լծակները ուղիները, որոնք ուղի կը հարթեն հիւներու եւ ներքին անվերապահ գործակցութեան, եւ, ինչպէս կ՛ընդդծէր երիտասարդ «Զաւարեան»ականը, «կուսակցական շարքերէ ներս իրագործուած գաղափարական միութիւնը ընդհանրականացնելու եւ դառնալ սեփականութիւն՝ Հայութեան բոլոր խաւերուն» :

Վաղուան յաւուրն կարգախօսքն ալ ա՛յս է արդէն... :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԱՐՃԸՐԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ «ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ»

———o———

Ա.

Պատանութեան օրերու իմ լժիլկին՝ Տոքթ. Մ. Յովսէփեանի դուստրը, Մարճըրի Յովսէփեան, իր չատ սիրուած ու դնահատուած գրական գործէն, «Տուն մը լեցուն սէր»էն վերջ, քանի մը ամիս առաջ, իր վրայ խօսեցնել տուաւ պատմական մեծարժէք գործով մը՝ որ «Զմիւռնիոյ խնդիրը» կարագիրը կը կրէ։

Ամերիկեան յայտնի հրատարակչական տան մը կողմէ հրատարակ հանուած այս հատորը, աւելի քան 260 էջ, դատապարտութեան վճիռ մըն է Թուրքերուն եւ առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին գաղնակցող Պետութեանց դէմ։ Կ'ընդունինք, թէ քիչ մը ուշացած է Իրմիրի աղէտին մանրամասնութիւնները լոյս աշխարհ բերելու գործը, բայց վըստահ ենք, Հայեր եւ Յոյներ մեծ խանդավառութեամբ պիտի ընդունին գայն. իսկ միւսները, եթէ զրկուած չեն ընկնելու, ամօթ պզալու առաքինութենէն, աւազ պիտի որոնեն՝ զլուխնին անոր մէջ թաղելու համար...

Թուրքե՛րը մանաւանդ, որ վերջին տարիներս քարոզչական մեծ աշխատանք կը կատարեն մաքրաճեան երեւնալու համար, պէտք է նաեւ ողբի եւ մոխիր գոնեն իրենց գլխուն։ Իրենց համար չատ վարկաբեկիչ փաստաթուղթ մըն է այս գործը։

Հատորը կարդալէ յետոյ, երբ փակես գայն, ու բոլոր մը մտածելով ջանաս ճշդել թէ ո՛վ է հոն տողանցող մարդոց ամէնէն զզուելին, սատորը, չարագործն ու նողկալին, կանգ պիտի առնես Ծովակալ Պրիսթոլի անուան վրայ։ Զայն «Թրքասէր» որակելը թերեւս ճիշդ չըլլայ, բայց թէ ան՝ իր հնարամիտ մտքի ամբողջ զօրութեամբ զիչեր ու ցերեկ ջանացած է յանուն առեւտրական եւ նիւթական շահերու, Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու բարեացակամութիւնը ապահովել իր երկրին համար, կասկածէ դուրս է։

Հայրենիքին ծառայելը, մենք Հայերս մանաւանդ պիտենք՝ թէ դատապարտելի արարք մը չէ. բայց Ամերիկայի նման հարուստ, բարեկեցիկ երկիր մը, քանի մը չէնքի ու քանի մը տակառ իւղի համար, իր սկզբունքները ծախու հանելու հարկադրանքին տակ չէ գնաւ։ Ծովակալը ահա ա՛յդ է որ կ'ընէ... Սկզբունք չունի, բարոյական չունի, ոչ ալ՝ խիղճ։ Աշխարհութիւնն ի՛նչ է՝ չի դիտեր. իր նպատակին հասնելու համար՝ սաեղն ու կեղծելը, խարդախելը, ներելի ու ձեռնտու ղէնքեր են։ Մէկ խօսքով, զզուելի տիպար մըն է։ Ցաճախ կը յայտղի, զանազան ձեւերով ու առներելի միջոցնե – րով, խարել իր երկրին Արտաքին Նախարարութիւնը (Սքէյք Տիփարթմընթ), մամուլն ու Արեւելքի մէջ գործող որոչ բարեգործական, կրթական ու միսիոնարական հաստատութեանց վարիչներն ու անդամները ահաբեկել, համոզել, սուտ խօսիլ տալ անոնց, լռեցնել, կամ իր կարքին լծել տալ։

Բառարանիս մէջ գայն որակող բառ չունտեցի ու չգտայ։

Եթէ կրնաք, դուք գտէք անիծապարտը որակող բառը։

×

Այս հատորի ուշադիր ընթերցումէն կրած երկրորդ տպաւորութիւնս, հեղինակին՝ իր գործը ամբողջական, անթերի եւ անտարակուսելի ընելու համար կատարած համբերատար աշխատանքն է։ Ի՜նչ պրպտումներ է կատարած, ի՜նչ փաստեր հաւաքած, ի՜նչ վկայութիւններ մէկտեղած, ի՜նչ արխիւներու փոշին է սրբած...

Ապրի՛ս, հայ աղջիկ։

Մինչեւ այս հատորին ընթերցումը, դիտէինք թէ տարինե՛ր առաջ «կեավուր Իմիր»ի մէջ ահաւոր դէպքեր էին պատահած, — Թուրքիա կոչուած հողամասին վրայ ո՞ւր չեն պատահած որ...

Գիտէինք՝ թէ քաղաքը վառած ու քանդուած է. ջարդ ու կողոպուտ տեղի ունեցած են հոն։ Գիտէինք՝ թէ այս բոլորը հոն տեղի են ունեցած Դաշնակիցներու ահեղ զրահաւորներու հասողութեան սահմաններուն մէջ ու քթին առջեւ։ Վերապրողներ պատմած էին, թէ լողալով նաւ հասնողները չընդունուեցան ներս եւ ասպետակա՛ն Ֆրանսացիք տաք ջուր թափեցին իրենց պաշտպանութիւնը որոնողներու գլխուն։

Գիտէի՛ն այս բոլորը, բայց աչխարհը չէր դիտեր։ Օր. Յովսէփեան, ահա, կը սրբագրէ այդ սխալը։ Այս բոլորը ան կուտայ այնպիսի վարպետի դրչով ու իրապաշտ գոյներով, որ ա՛լ չեն կրնար մոռնալ. անջնջելի կերպով կը խարանուի ուղեղիդ վրայ, յիշողութեանդ մէջ։

Ու նաեւ, հարցում մը կը ծագի մտքիդ մէջ.— Ցունական բանակին կողմէ կարճ պահու մը համար բանակին կողմէ կարճ քաղաքը ազատագրելէ վերջ, Թուրքերը գայն ինչո՞ւ վառեցին, քանդեցին, գետնին հաւասարեցուցին մեծ մասով... Չէ՞ որ այլեւս իրե՛նցն էր, իրե՛նք էին անոր տէրը ու իրենք պիտի մնային տէր...

Բայց դարերու փորձառութեամբ գիտենք՝ թէ Թուրքը քար քարի վրայ դնել չի սիրեր, չի կրնար։ Գերագոյն հաճոյք կը զգայ քանդելէ. ծոյլ է եւ անընդունակ։ 1915ի արհաւիրքէն իրենց ժառանգ մնացած Հայոց անհամար միլիոններէն՝ չորս հինգ տարի վերջ ա՛լ ուտելու բան չէր մնացած... Նորէն նոյն անվարտին էին, նորէն նոյն քաղցածն ու նոյն մուրացիկն են։ Ո՞ւր են, ի՞նչ եղան, ի՞նչպէս հալեցան Ամերիկայէն իրենց սացած հարիւր միլիոնը... Աստուա՛ծ իմ, Հայաստանի Հանրապետութեան չրջանին մեզի ըրած 20 միլիոն տոլարի օգնութիւնը չորս տարիէ ի վեր պահած են տոմարներուն մէջ. տարուէ տարի... ասկո՛ր բարդած են մայր դումարին վրայ, մինչեւ որ խելքերնին տուն եկած է, թէ ի զուր հաշուապահին գործը կը դժուարացնեն։

Թող ներուի ինծի, եթէ կարճ պահու մը համար չեզիմ բուն նիւթէս։

Մինչեւ 2–3 տարի առաջ, տօնական օրերու եւ այլ առիթներով՝ բազմաթիւ Ամերիկեան կազմակերպութիւններէ այս կամ այն բարեսիրական նպատակի համար օգնութեան կոչեր կը տառնայի եւ սկզբունք ըրած էի կրցած չափովս օգնել անոնց։ Հիմա՞... Հիմա, բոլորին, բոլորի՛ն մէկ պատասխան ունիմ.

— Այն Պետութիւնը, որ Թուրքիոյ նման գաղանին տալու միլիառներ ունի, ա՛յն Թուրքիոյ՝ որ իր ափիոնի բերքով կը թունաւորէ Ամերիկայի երիտասարդութիւնը, պետութեան իր յարկերն ու հատատութիւններն ալ հոդալու չափ դրամ ունենալու է...։

Հիմա դառնանք մեր նիւթին։

Թուրքերը, 1915ին, առօք–փառօք վոխադրուեցան Հայերէ պարպուած եւ «լըք–եալ դոյք» համարուող տուները ու տեղաւորուեցան։ Որջերու մէջ բնակելու վարժուած, անհանգիստ եղան անոնց մէջ։ Սաճի վրայ հաց եփելու համար՝ քանդեցին վերի յարկերը ու վառեցին, առանց խորհելու որ երբ ձմեռ դայ, ձիւնն ու անձրեւը դուրսը պահելու համար տանիքի պէտք պիտի ունենան...

Քանդելու ուժեղ բնազդէն զատ, Իմիրի մէջ արտօնուած աւարառութիւնը նոր երեւոյթ չէր։ Իրենց նախահայրերէն մըննացած անդիր օրէնք է, բանակին վարձատրութիւնն է։ «կեավուրին մալը, կիները, հարստութիւնը, հալա՛լ է յաղթական բանակին»։

Ոչոր եկամուտներէ զուրկ՝ Քէմալ բանակին վճարումները ընելու միջոցներ չունէր. հարուստ Իմիրը ըրաւ այդ վճարումները։

Այս հատորին ընթերցումէն վերջ, ի դո՞ւր անլուծելի հարցի մը պատասխանը կ'որոնեմ մտքիս մէջ։ Հեղինակին հատատումներէն յայտնի կ'ըլլայ, թէ Թուրքերը, Իմիրի մէջ, Հայերու հետ աւելի դէշ վարուեցան, աւելի կիրքով հալածեցին ու սպաննեցին զանոնք՝ քան Յոյները, որոնց բանակներուն առջեւէն իրենց «զհրաման»ները լեզուատա՛ռ փախած էին։

Թուրք պաշտօնական աղբիւրներ քանիցս յայտարարած են, թէ Յոյները, իրենց դրաւած թրքական հողերուն վրայ անմարդկային ոճիրներ են գործած. ուրեմն, տրամաբանական էր որ Թուրքերը իրենց կատաղութիւնը թափէին Հայերէ աւելի Յոյներու դլխուն. բայց, այդպէս չեղա՛ւ... 1915ի աղէտէն դրեթէ ազատ մնացած Իմիրցի Հայերը, ամբողջ պին վճարեցին 1922ին։

ՍԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՇԻՆԱՐԱՐ, ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

———o———

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ Ա՛յէի Կրընոպլի վարչութիւնը, երկու ամիսէ ի վեր, ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է Պոլսոյ Հայ Շինարարներու Միութեան գործունէութիւնը։ Ուզէ հիմնովին նորոգել ու կահաւորել իր զպրոցի սրահը, որ իր հնամենի կարդուսարքով, քաչոզական ոչինչ ունի։ Սակայն նորոգութեան աչխատանքները կը տեւեն կարծուածէն չատ աւելի երկար, եւ տղոց դասերը տեղի կ'ունենան ընկերուհիի մը տունը։

Վերջապէս պատրաստ է սրահը՝ իր նոր կահաւորումով։ Եւ ընկերուհիները գոհ են եւ խանդավառ, ու կ'ուզեն օր առաջ կատարել սրահին բացումը, որպէսզի զպրոցական աչխատանքները մտնեն իրենց բնականոն հունին մէջ։ Մանաւանդ որ ծրագիրը ունին որոչ տարիքի պատանիներուն համար բանալ մասնաւոր դասընթացք մը, եւ ընտանիքներուն մօտ, չաբաթներէ ի վեր արդէն աչխատանք կը տանին։

Զանազան նկատումներով, սրահի բացումը կը կատարուի ընկերական սեղմ, մտերմիկ չրջանակի մը մէջ։ Հրաւիրուած են միայն Աչուհիները իրենց ընտանիքով, զպրոցական տղոց ծնողքներն ու պատասխանատու մտահոգութեան ծրագրով գաղութիս մէջ գործող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։

Հայու չինարար, աչխատասէր ոգին ու խոչընդոտներու առջեւ ընկրկիլ չգիտցող կամքը՝ այդ հնամենի, անհրապոյր սրահը վերածած է ծիծղուն, հաճելի եւ հանգստաւէտ հաւաքավայրի մը։ Ի տես կատարուած աչխատանքին եւ ձեռք ձգուած արդիւնքին, ամէն ներս մտնող հրաւիրեալ իր գոհունակութեան բացականչութեան հետ, քաջալերանքի ու գնահատանքի խօսք մը ունի իր շրթներուն։

Որովհետեւ անոնք բոլորն ալ չատ լաւ գիտեն թէ՝ այդ փոքր սրահը իր խեղճ ու կրակ վիճակով, քանի՜ քանի՜ տարի չարունակ, եղած է Կրընոպլի Հայ կեանքին կեդրոնը։ Ըլլալով միեւնոյն ժամանակ աշխուժացել էր աւելի թախծոտ, բայց միեւնոյն ժամանակ աչխուժացել էր։ Շուտ–չուտ օդի էր լցնում, վերցնում էր իր զաւաթը եւ երկար նայում էր հեռու հորիզոնին, ուր իջնում էր արեգակը։

(Շար. – 27)

նակ, որպէս հաւաքական երիտասարդ – ներու, ժողովրդական կազմակերպութիւն– ներու եւ մանաւանդ ծառայած է որպէս դպրոց՝ հայերէնի դասընթացքներու: Ա– նոնք պիտեն նաեւ թէ՝ իրարու եռեւէ հանող ինչքա՞ն հայ մանուկներ ու պա– տանիներ, նստած են այնտեղ չոր նստա– րաններու վրայ իբենց մայրենի լեզուն սորվելու: Եւ թէ հոն է որ պատրաստ– ուած են դաղութիս մէջ արուած հայա – յունչ հանդէսներու դեղարուեստական բաժինները:

Սրահէն ներս մտնողը կը տեսնէ դէմը Ա. Ահարոնեանի, Անդրանիկի, Դրօյի նման անմահներու խոշորատիպ նկարնե– րու չուքին տակ ծուարած, չրջանակի մէջ առնուած լամպանիսր մը, որ կարծես թէ հոն է որպէս խորհրդանշան եւ խա – սուն վկայ, Կապոյտ Ալէի երկար տարի– ներու տարած ազգապահպանման դոր – ծին եւ իր պահած դպրոցին 70–80 երկտեղ աշակերտութեամբ ունեցած վայելուն չըր– ջանին:

Սրոցաւ Հայը՝ բնականօրէն պիտի ու– զէ հարց տալ թէ՝ իսկ ա՞յժմ: Այժմ ա– նոնք երբեմնի սան–սանուհիներ, բոլորն ալ մեծցած, հասակ նետած, ընտանեկան բոյներ կազմած, զաւակներու տէր դար– ձած, հոգիով ու սրտով Հայ մնացած և– րիտասարդ զոյդեր են, որոնց մօտ ակ – նթրեւ է իբենց զաւակները Հայ մեծցնելու մտահոգութիւնը եւ հայ դպրոցին հան– դէպ անոնց ցոյց տուած անկեղծ չահա– գրգռութիւնը: Անոնցմէ չատեր ներկայ են դպրոցի սրահի բացման հանդէսին, եւ լեցուցած սրահին կէսը, իբենց խանգա– ւառ ներկայութեամբ:

Հաւաքոյթը բացող ընկերուհին, իր բացման խօսքին մէջ կը չեշտէ թէ մեր այսօրուան ձեռնարկը՝ իր երեւոյթով եւ հետապնդած նպատակով, հարազատ պատկերն է մեր ժողովուրդին զարերու ընթացքին Հայ ապրելու, Հայ մնալու համար տարած դոյութեան պայքարին... ժողովուրդ մը, որ այնքան ցաւ ու ար– ցունք, մահ ու արիւն է տեսած, բայց որպէս կեանքի աւիւնով առլցուն, կեան– քին կառչած խմաւոուն ժողովուրդ՝ ցա– տա սրտով, վչտահար հոգիով, մէկ կողմէն լացած, միւս կողմէն չինել ու չնչինել պիտցած է իր կործանած հայրենի տունն ու տեղը... Եւ Հայ ապրելու իր տղոր կամքով, յաղողած է զարերով ճա– կատ տալ իր կեանքի անողոք պայման – ներուն:

Այսօր, երբ Կապոյտ Ալէի մեծ ընտա– նիքն ու իր տարած հանրային գործը գը– նահատող բարեկամներ չինարար, դեղե – ցիկ գործի մը առիթով հաւաքուած ենք այստեղ, մեր զգացած գոհունակութեան արտայայտելու, չենք կրնար մոռնալ անուշա, որ Ապրիլ ա– միս է... Եւ հետեւաբար ամէն Հայու համար տխուր վերյիչումի, հոգեկան դառն ապրումներու, Ապրիլեան մեր նա– հատակներու սուրը եւ նուիրական յիչա– տակը հոգեկան հաղորդութեամբ յիչե –

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Elles étaient cent et mille
FEMMES DANS LA RESISTANCE (1)

Նոր լոյս տեսած է վերոյիչեալ խորա– գիրը կրող հատորը, որու հեղինակն է Մառիանն Մոնեթիէ:

Հեղինակը, ծանօթ հրապարակագիր արդէն լոյս ընծայած է բազմաթիւ հա– տորներ, գլխաւորաբար ուսումնասիրու – թիւններ: Հետաքրքիր եւ պրպտող միտք մը, որ տարիներու ընթացքին մեծ վոր– ձառութիւն ձեռք ձգած է նաեւ գրական ասպարէզին մէջ:

Իր վերջին հատորը նուիրած է այն կիներուն, որոնք կարեւոր դեր մը խաղա– ցած են Ֆրանսայի դիմադրութեան մէջ եւ ուրիկ բացակայ չէին նաեւ հայ կիննե– րը: Հեղինակը անոնց նուիրած է 12 էջ (145–166) եւ ծանրացած բնականաբար Լասի վրայ: Անոր եւ ընկերներուն դոր – ծունէութեան մասին տեղեկութիւնները քաղած է ուրիկ որ կրցած է եւ դլխաւո– րաբար տարաբախտ դրագիտուհիին քրոջ– մէն (Օր. Գրիդորեան) եւ Տիկին Վէ– դրեանէ:

Ընդհանուր կերպով չահեկան հատոր մը: Գնահատելի է որ Մառիանն Մոնես– թիէ չէ մոռցած յիչատակելէ Հայուհի – ները, եւ իր գիրքը կուդայ փաստել, որ այս ճակատի վրայ ալ, Ֆրանսացիներու կողքին, Հայ բացակայ չէ եղած:

(1) Ed. Fayard, Paris 1972.

ՔԱՐԺԱՆՔ

—0—

Ֆրանսական քարժանքը — լանկուստ — աստիճանաբար կը նուազի: Պատճառն այն է, որ չատ փնտռուած եւ յարդի ըլ– լալուն համար, մարդիկ զայն կ'որսան մեծ քանակութեամբ, չխնայելով նոյնիսկ է– ներուն: Ջմռանամբ, որ իւրաքանչիւր էդ քարժանք 10·000 հաւկիթ կը պահանջէ, այսինքն՝ նոյնքան թիւով քարժանք ծնե– լու պատեհութիւն կը ստեղծէ:

Ֆրանսականը փոխարինելու կուգան Ֆրանսայի չուկաներու մէջ Մալրիտա – նիոյ, Կուատելուպի, Մարոքի, Ռուպայի, Հարաւային Ափրիկէի Յուրերու մէջ որ– սացուած քարժանքները, որոնք դանազան «ցեղ»երու կը պատկանին՝ տարբեր նըր– բերանդներով:

Ասոնց փոխադրութիւնը կը կատարուի օդանաւով, եւ որպէսզի ողջ վիճակի մէջ ծախուին դնորդներուն, կը տեղափոխ – ուին յատուկ ձկնաւազաններու մէջ:

Քարժանքը պէտք է դնել ողջ վիճակի մէջ: Ամիկա կարելի է հասկնալ աչքին դպչելով կամ վեր բռնելով: Քարժանքը նման պարագաներու կը փորձէ փախուստ տալ՝ թափահարելով պոչը: Սկզբունքով մեռած քարժանքը պէտք չէ ծախու դըր– ուի:

Երբեմն փոքր, երկրորդական ճաշա – րաններ աժան դնով քարժանք կը հրամ– ցնեն. ասոնք թէեւ բոլորովին մեռած չեն, երբ ծախու դրուած են, սակայն, այնու– ամենայնիւ, մեռածէն տարբեր չեն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Նիւ Եորքի Հայ Մշակութային Միու– թեան երեչախումբը, բաղկացած 80 հո– գիէ, «Լինքըն Սենթըր»ի սրահին մէջ եր– կահանդէս մը տուած է Մայիս 7ին, հա– մերի մօտ հայ եւ օտար դեղարուեստա– կէր հասարակութեան մը ներկայութեան: Երեչախումբին խմբավարն է Րաֆֆի Սը– վաճեան:

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆի մէջ, Մայիս 7ին, բեմադրուած է Արշակ Ջամալեանի «Գծից դուրս» թատերախաղը, նախաձեռնու – թեամբ Հ. Օ. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւ– ղին: Բեմադիրն ու դերուսոյցն է եղած ընկ. Թաթուլ Փափազեան:

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՑ համալսարանի Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի դասախօս նչանակուած է Տօքթ. Վարդան Գրիգոր– եան, որ Ա.Ֆդանիստանի եւ արդի Հա – յաստանի մասին դործեր հրատարակած է:

ՊԻՏՐՈՒԹի «Սուրբն Ծանամիրեան» աղդ. գոլէժի մէջ Հայկական Շաբաթ մը կազմակերպուած է Ապրիլ 21էն 28: Հայ– կական Շաբաթի բացումը կատարուած է ցուցահանդէսով մը՝ նուիրուած Մեծ Ե– ղեռնին: Ցուցահանդէսի բացումին յա– ջորդած է դասախօսութիւն մը «Հայկա– կան Յարցերը» նիւթով: Դասախօսն է ե– ղած Օսման Տալտուլ:

ԹԵՀՐԱՆի չարժանկարի միջազդային փառատօնին, Ապրիլ 20ին, ներկայացուած է պարսկահայ բեմադիր Արփի Յովհան – նիսեանի «Աղբիւր» ժապաւէնը, որուն նիւթը առնուած է Մկրտիչ Արմէնի «Հեղ– նար աղբիւր»էն: Փառատօնին մասնակ – ցած են 32 երկիրներ 22 ժապաւէններով: «Աղբիւր»ի ցուցադրութեան առթիւ «Քէյ– հան Ինթըրնէյշընել» Ապրիլ 29ի թիւին մէջ կը գրէ ի մէջ այլոց. «Վիճելի ուրիչ նիւթ մըն ալ, որ հաւանաբար չարունակէ հակասական կարծիքներու տեղի տալ ա– տեն մը եւս, պարսկական «Զեմէկ» (Աղ– բիւր) ժապաւէնն է: Անիկա դրեթէ ան– վերապահ դնահատանքի արժանացաւ օ– տար այն քննադատներու կողմէ, որոնք ներկայ էին փառատօնին: Բայց պարսիկ քննադատներու մեծամասնութիւնը դա – տապարտեց դայն այնպիսի նկատումնե – րով, որոնք հեռու էին չարժանկարի հետ ուղղակի աղերս ունենալէ: Հաւանական կը թուի, որ դատական կազմը որոշած էր ուրանալ «Աղբիւր» ժապաւէնը, իր – րեւ հետեւանք անուղղակի ճնշումներու: Դիտողները հաստատեցին, թէ ան պարս– կական չարժանկարի կարեւոր յաջողու – թիւններէն մէկն է, եւ ժապաւէն մը, որ կարելի է նկատել փորձառական մեծ աչխատանք մը, որ չարժանկարի ար – ուեստին մէջ կը փնտռէ արտայայտչա – կան նոր միջոցներ»:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Ժամ մը այսպէս առանձին մնաց, ան– զդալ ծխելով ու հազար տեսակ ծրա– դիրներ կազմելով իր մտքին մէջ:

Կասկածը հետզհետէ կը սաստկանար ու կը կրծէր իր բավանդակ էութիւնը:

Իր մտքին մէջ անդադար կը վերլուծէր իրողութիւնն ու չէր կրնար որոշ եղրա– կացութեան մը յանդիլ: Եթէ փոխանակ Յորով էֆէնտիի ուրիչ անուն մը տուած ըլլային՝ վաճառականը բնաւ կարեւորու– թիւն պիտի չընծայէր, բայց այդ անու– նը գինքը կը խռովէր: Իր կնոջ թեկնա– ծուն եղած էր այս մարդը եւ դիտէր, որ կինը սիրած էր զայն...

Տիկին Սաթէն ներս մտաւ եւ իրեն այ– պէս թուաց, որ ամուսնոյն սրտմտու – թիւնը անցած էր, վաճառականն ալ ար– դէն կը ջանար իր ներքին խռովութիւնը ծածկելու:

— Շաղիկենց երեկոյթը չատ խայտա – ռակ բան է եղեր, ըսաւ Սաթէն՝ խօսակ– ցութիւն մը բանալու համար իր ամուս– նոյն հետ:

— Ո՞վ ըսաւ, հարցուց վաճառականը:

— Նուարդը գացեր էր, ան պատմեց, այնքան նեղացեր է, որ մինչեւ եռքը չէ մնացեր, կանուխ մը վերադարձեր է դըլ– խու ցաւ մը պատրուակելով:

— Ի՞նչ խօսակցութիւն անցեր է մէ – ջերնին:

— Այդ մասին բան մը չըսաւ:

— Նորէն մեղի չէ՞ն բամբասեր:

— Չեմ կարծեր... եթէ մեր վրայ խօսք անցնէր, Նուարդը կ'ըսէր:

— Թերեւս անանկ բաներ ըսած են, որ չէ համարձակած քեղի կրկնելու:

— Ի՞նչ կրնան ըսած ըլլալ:

— Ես ի՞նչ գիտնամ, քի՞չ խօսքեր ըսին մինչեւ հիմա:

— Այդ չլթիկին ըսածներուն ո՞վ կա– րեւորութիւն կուտայ, թող ուղածին չափ հաչէ եռեւէս:

— Դուն կարեւորութիւն չես տար թեր– եւս, բայց ուրիչները կուտան եւ նոյնիսկ հաւատք ալ կ'ընծայեն:

— Ամէն մարդ գիտէ անոր ով ըլլալը:

— Ինչ որ ալ ըլլայ քիչ մը ուչադրու– թիւն ընելու է եւ տեղի տալու չէ բամ– բասանքի:

— Ի՞նչ զարմանալի խօսքեր կ'ընես, ե՞րբ տեղի տուեր եմ բամբասանքի:

.. Ես իմ ըսածս գիտեմ:

— Չեմ հասկնար կոր միտքդ, քիչ մը բաց խօսէ տեսնենք... այսօր տարօրինակ բան մը եղեր ես:

— Տունը մնացած չունիս, մինչեւ եռքը դուրսերն ես, չգիտցողն ալ բնականաբար բան մը կը կարծէ ու կը սկսի բամբասել:

— Ուրիչներուն անհիմն բամբասանք – ներուն համար տունը բանտարկուելու չեմ:

— Ինչ որ կ'ուզես, ան ըրէ, պատաս– խանեց վաճառականը սրտնեղած:

Պահ մը լռութիւն տիրեց:

Ամուսինը դրպանէն թուղթ մը հանեց եւ սկսաւ կարդալ:

— Ինծի քիչ մը դրամ պիտի տաս, ըսաւ տիկինը:

— Ի՞նչ բանի համար, հարցուց Մարզար էֆէնտի, ընթերցումը ընդհատելով:

— Վաղը Բերա պիտի ելլեմ, մէկ քանի այցելութիւններ ունիմ տալիք. յետոյ կօշիկ մը ապսպրած եմ, անոր դրամը պի– տի վճարեմ, մէկ քանի մանր մունր բա– ներ պիտի առնեմ...

— Բերա՞ պիտի ելլես, դոչեց վաճա– կանը:

— Այո, ինչ կայ որ...

— Դեռ Շաբաթ օրը գացիր:

— Անկէց ի վեր տասը օր անցաւ:

— Վաղ անցիր վաղը Բերա երթալէն:

— Ինչո՞ւ զարմանալի խօսքեր կ'ընես, ե՞րբ տեղի տուեր եմ բամբասանքի:

— Զըլլար, անպատճառ պիտի երթամ..

— Անպատճառ, դոչեց վաճառականը, թերթը մէկ կողմ դնելով, անպատճառ, ի՞նչ կը նչանակէ անպատճառ պիտի եր– թամ... չերթաս նէ ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր:

— Էյ, երթամ նէ՝ ի՞նչ կ'ըլլայ պոռաց Սաթէն, որուն համբերութիւնը սպառած էր ամուսնոյն այս նորօրինակ ընթացքէն:

— Մի երթար կ'ըսեմ կոր, պէտք չէ որ երթաս...

— Պատճա՞ռը...

— Պատճառ չկայ:

— Խօսք տուած եմ, պէտք է երթամ:

— Որո՞ւ խօսք տուիր, դոչեց Մարզար էֆէնտի:

— Գոհարիկ հանըմին, ինծի պիտի սպասէ, միասին Մաննիկենց պիտի եր– թանք...

— Ուրիչ օր մը կ'երթաս:

— Վաղուան համար խօսք ըրած ենք: Բայց ինչո՞ւ չես ուզեր կոր, որ երթամ, անիկա բացատրէ...

— Քիչ մը առաջ ըսի պատճառը, պա– րսպ տեղը ասոր անոր բերնին ծամոց կ'ըլլանք կոր:

— Բերա երթալո՞վս:

— Հրամմեր ես, Բերա երթալուվդ:

— Դուն այսօր տարօրինակ բան մը ե– ղեր ես, խելքս չի հասնիր կոր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Գարեգին Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Վարդանեան եւ զաւակը, Պ. Վարդան Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Տէմէկի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ՎԻՒԹՈՐԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պերպեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 13ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Մայիս 16, ժամը 9·15ին։

Հաւաքուիլ՝ Քրեմլէն–Պիսէթրի պերեզմանատան դրան առջեւ (32 Աւընիւ Յոնթէնպլօ)։

Մահապդ չատացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրենց այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Գարեգին Վարդանեանի եւ ընտանիքին։

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս· Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոդեգալուստի կիրակի օրը Մայիս 21։ Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մանակցելու Ս· Հաղորդութեան խորհուրդին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կը ընդունի Կապոյտ Խաչի մանուճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած եւ ստացած է, իր դպրոցի սրահի բացումին առիթով եղած հետեւեալ արտաքուստ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կիւրինեան, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան, Տէր եւ Տիկին Խ· Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Գասլաքճեան Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 100ական ֆր·, Տէր եւ Տիկին Նազարեան, Սապունճեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 40, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան 30, Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Սապունճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ուզուրլեան 40, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հ· Սէմանեան, Տէր եւ Տիկին Յ· Ձրդեան, Տէր եւ Տիկին Կ· Գուլումճեան, Պր· Պէրպէրեան, Տիկին Զաուիկեան 20ական, Սեդա Սիւլեան 250 ֆր·։

×

Վալանսի Հայ Առաք· Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի փոնտին համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Ողբացեալ Պր· Երուանդ Գարբիէլեանի մահուան տխուր առիթով (6 Ապրիլ) Պր· Տօնապետեան 30 ֆր·, Շահէն Էքմէքճեան 50, Տիկին Թէդինեան եւ զաւակները 30, Վալանսի Հայ Մարզ· Միութիւն 50 ֆր·։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէս–Պուա – Քոլոմպի մանուճիւղին կողմէ, մանակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին։

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէսի թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթել տը Վիլ)։

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մանուճիւղին կողմէ իր 40րդ տարեվիզին առթիւ, հո – վանաւորութեամբ Շրջ· Վարչութեան, այս կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ։

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ· Վարչութեան)

Պատշաճ զեղարուեստական բաժին
Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր·

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մանուճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին։

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աբրահամեան եւ զաւակները, Պ. Տիգրան Մկրտիչեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Նազարէթ Օրմանեանի մահուան առթիւ.—

300 ֆր· Իսիի Մշակոյթի Տան, 200 ֆր· Կապոյտ Խաչի Անիէս–Պուա Քոլոմպի մանուճիւղին, 250 ֆր· «Հայաստան»ի եւ 50 ֆր· «Յառաջ»ի։

(Մասնակ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա· կայանէն Ժ· Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դետեղէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ–Լաշէզի դերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին։

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հետատեսիլի պիտի առնուի արարողութիւնը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր կոմիտէի, մանակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը։

Կը ներկայացնէ Վ· ԳԱՐԻԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ Է

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէս – Պուա Քոլոմպի մանուճիւղի ընդհ· ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Ժիւկօ, Անիէս։ Կարեւոր օրակարգ։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԻՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ· ՖՐԻԶԻ
Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս· եկեղեցւոյ, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պապենական առանդութեամբ։

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբը առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին։

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ· օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյ։

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ· Վարդանեանի։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ· ժողով (բոլոր մանուճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօտոնի եկեղեցւոյ սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Ժամը 21էն եւք ընկերասիրական խնջոյք։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մանուճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74։

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլըն, առաւօտ ժամը 7·30ին։ Գին 25 ֆր·, կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ
ԻՏԱԼԻԱ

Հակառակ բոլոր չանքերուն կատարի հետաւ արձակուրդը Սպանիա կամ Յունաստան կազմակերպել, եւ չզրկուելու համար այս տարուան արձակուրդէն մեզի կարելի եղաւ Իտալիա Ռիմինիի մօտ ԹՈՐՐԻ ՓԵՏՐԻՐԱ դեղեցիկ եւ հանգստաւէտ վայր մը առաջնակարգ պանդոկով դտնել, ուր առիթը պիտի ունենանք հաճելի եւ հանգստաւէտ արձակուրդ մը անցընել։

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Մայիս եւ Յունիս ամիսները՝

M. KRIKORIAN
261, Rue St. Denis — Paris (2e)
Tél. : 231-09-06

Յունիս ամիսը՝

BASMADJIAN
128, Rue de Flandre — Paris (19e)
Tél. : 607-01-57

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՑ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑԱՆԻՆ
1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ԽՉՏՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻԻՆ

ԽՉՏՐԵԱՆ

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28։ Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ թոյթ ժամը 7·15 Շաթօ տը Վէնսէն թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կատիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր։ Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէ – րայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ թրէվ եւ տեղատրում սովորական պանդոկը։

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանդստաւէտ նաւով մը դրօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքասթել Թանգա – րան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ։

Մասնակցութիւն 139 ֆր·
ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ· ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատասխանատու

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻԻՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ընձեռուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
17 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·417

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.417

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

(Մահուան առաջին տարելիցին առթիւ)

—0—

Տարի մը առաջ, 1971 Մայիս 16 էն 17 լուսնալիք գիշերը աչքերը յաւիտենու – թեան կը փակէր Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեան Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի իր յարկաբաժնին մէջ:

Անողոք հիւանդութիւն մը երկար տա – ռնչ ի վեր անկողին զամած էր պինդը: Ու երբ բժշկութեան ամէն յոյս կորսուած էր, Պողոս Զ. Պապը անձամբ այցելած էր մեծանուն հիւանդին, երբեւ խոր արտա – յայտութիւն մեծարանքի՝ հանդէպ իր հոգեւոր երկդ եղբօր:

Աւազանի անունով Ղազարոս, երջան – կայիշատակ Կարդինալ Աղաճանեան ծնած էր 18 Սեպտ. 1895ին Կովկասի Ախլցխա կամ Ախալցքա (Նոր Բերդ) քաղաքը, ուր զղջած էին Բարձր Հայքի (Կարնոյ) Հա – յերը Աղբլանապոլսոյ 1829ի դաշնագրէն ետք, որ վերջ կուտար 1828–29ի ռուսա – թուրք պատերազմին: Երեւանի կոմս Մա – ռնչալ Պասկեւիչ Թուրքերուն կը վերա – զարձնէր Կարինը եւ բազմաթիւ Հայեր, լքելով տուն–տեղ, «յետ բազում վշտաց եւ ճանապարհի նեղութեանց», 1830ին կը հասնէին Ախլցխա, զոր ընտրած էին իբ – րեւ իրենց երկրորդ հայրենիքը, մինչ – չեմ ընդունիլ այդ գերագոյն պատիւը, ու չարունակեց խղճմտօրէն նուիրուիլ իր ա՛յնքան պատասխանատու բարձր պաշ – տօններուն:

Հայրենասէր էր բառին ամենալայն ի – մաստով ու անձնուիրաբար ամէն աջակ – ցութիւն կ'ընծայէր Հ. Հ. Պատուիրակու – թեան եւ Հայ Դատի Կեդրոնական Յանձ – նախումբի ձեռնարկներուն: Հռոմի քա – հանայապետին անձամբ կը ներկայացնէր մեր Յուշապիրները:

Իր անձով կը փառաւորուէր հայ ազգը:

Մեծ կորուստ ունեցաւ Հայութիւնը իր մահով:

Յաւէտ անթառամ պիտի մնայ իր գաղջ յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

—0—

ԿԱՊԵՐԸ ԿՐ ՍԵՐՏԱՆԱՆ

Անգլիոյ Թագուհին, ինչպէս զրած էինք երէկ, Օրլիի մէջ դիմաւորուեցաւ Նախա – գահ Փոմփիտուի եւ իր կնոջ կողմէ:

Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը իր չոր – խամբով ապա առաջնորդուեցաւ Էլիզէ, ուր իրեն ներկայացուցին Նախարարա – պետը, Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական ժողովի նախագահները եւ կարգ մը նա – խարարներ, տեղի ունեցաւ նուէրներու աւանդական փոխանակութիւնը:

Էլիզէի մէջ է, որ Նախագահ Փոմփի – տու կ'արտասանէ իր բարի գալուստի խօսքը, որու ընթացքին նկատել կուտայ, թէ պետական յարաբերութիւնները չեն կրնար մոռցնել տալ սրտի կապերը, բայց անոնք կը պահպանուին միայն եւ կը զար – դանան մնայուն կերպով հաւաքական գործունէութեան մէջ: «Որոշ տատամ – սումներէ ետք ձեր եւ մեր կառավարու – թիւնները որոշեցին ներդաշնակել իրենց ճիգերը այս մեծ ձեռնարկին մէջ»: Նա – խագահը, որ անչուշտ կ'անդրադառնար Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային, յիշեց նաեւ Քոնքորտի շուրջ ստեղծուած թեքնիք համագործակցութիւ – նը, ինչպէս նաեւ Մանչի փաղուղիները:

Էլիզապէթ Բ. սահուն ֆրանսերէնով մը նախ անդրադարձաւ իր առաջին այ – ցելութեան Ֆրանսա, 1957 Ապրիլ, որմէ «լաւագոյն յիշատակներ պահպանած է»: «Մենք, ասկայպ Թագուհին, հին բարե – կամներ ենք եւ միասնաբար նոր ձեռ – նարկի մը կը լծուինք»:

Պաշտօնական ճաշին ներկայ կը գտ – նուին 22 հոգի, որոնց կարգին Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Տըկլաս Հիւմ եւ փարիզի անգլիական դեսպանը՝ Սըր Քրիսթըֆըր Սայմս, Ֆրանսայինէրէն ներկայ էին Նախարարապետը, Արտաքին նախարարը, Լոնտոնի Ֆրանսայի դես – պանը եւ ուրիշներ:

Կէսօրէ ետք Անգլիոյ Թագուհին կ'ա – ռաջնորդուէր Կրան–Թրիանոն:

Թրիանոնի մէջ տրուած ճաշին ընթաց – քին Նախագահն ու Թագուհին կ'արտա – սանեն իրենց ճառերը: Ֆրանսայի Նա – խագահին համար «հաւատքը կամ վստա – հութիւնը Եւրոպայի բանալին է»: Փոմ – փիտու այս առթիւ նկատել կուտայ, թէ դարերու հոլովոյթին մէջ ստեղծուած եւ իրենց ինքնութիւնը հաստատած երկու ազգերը «սեղմ գործակցութիւն» մը ունե – ցած են իրարու հետ: Փոմփիտու յայ – տարարած է, թէ անգլիական եւ ֆրան – սական զօրքերը միասնաբար տղայնցած են Շան գ'Էլիզէի վրայ՝ Ֆոշի հրամանա – տարութեան տակ: «Մենք չենք մոռնար նաեւ, որ 1940ի ամառը, երբ Ֆրանսա ենթարկուած էր հիթլերեան ուժի յար – ձակումին, Անգլիա մերժեց տեղի տալ եւ փրկեց աշխարհի ազատութիւնը»: Նա – խագահը յիշելէ ետք նաեւ, թէ Զօր. Տը Կօլ ապաստան գտած էր Անգլիոյ մէջ, անդրադարձաւ Եւրոպայի կառուցման հարցին: Անցեալին տարբեր հայեացքներ գոյութիւն ունեցած են այս հարցին շուրջ երկուստեք, մինչդեռ հիմա Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են, թէ պէտք է հաս – տատուի միացեալ Եւրոպա մը: «Յաղո – ղական մրցակցութիւնը, որ մինչեւ հի – մա ոգեշնչած է մեր ազգերուն, պէտք է փոխարինուի համագործակցութեամբ»:

Անգլիոյ Թագուհին, իր պատասխանին մէջ նկատել տուաւ, թէ «եթէ ճիշդ է, որ մենք ճամբուն միեւնոյն կողմէն չենք ընթանար, ճիշդ է նաեւ, որ կ'ընթանանք միեւնոյն ուղղութեամբ: Մենք միասին պայքարած եւ տառապած ենք պատե – րազմի համար հասարակաց արժէքնե – րուն համար»:

Էլիզապէթ յիշելէ ետք, թէ երկու ժո – ղովուրդները պիտի կը ճանչնան զարերէ ի վեր, յիշելէ ետք, թէ իրենց մշակոյթ – ներն ու փիլիսոփայութիւնները թէեւ ա – նանձին հասած են իրենց լրումին, բայց միշտ չափազանցութիւններ կ'ունենայ Եւրոպայի ազգային նկատմամբ:

Ճաշէն ետք Անգլիոյ Թագուհին ներկայ գտնուած է բեմադարձի երեկոյթի մը:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՈՒԱԼԱՍԻ ԴԷՄ

Ալապամայի կառավարիչը Ժորժ Ուա – լաս, որ ծանօթ է ցեղային խարակա – նութեան իր տեսակէտներով, առջի օր ահաբեկումի ենթարկուեցաւ Լորէյլի մէջ, երբ ընտրապայքարի ճառ մը կ'արտասա – նէր: Ժորժ Ուալաս վիրաւորուելով հի – ւանդանոց փոխադրուած է: Ահաբեկիչը ձերբակալուած է: 21 տարեկան սպիտա – կամորթ մըն է: Այս դէպքը ցոյց կուտայ անգամ մը եւս թէ ինչ մթնոլորտ կը տիրէ Միացեալ Նահանգներու մէջ ընտրութեան նախօրեակին: Ուալաս տեսակ մը «հա – կաքենընգահ» էր իր ոչ–ազատական ըմ – բռնումներով: Այս մահափորձը անչուշտ կրնայ նպաստաւոր արդիւնք տալ Նիքսը – նի թէեւ ուղղակի մրցակիցն էր:

Ուալաս վիրաւորուած է ողնայարէն եւ լաւագոյն պարագային, անդամալոյծ կը մնայ:

Ցիշենք որ երբորդ անգամն է որ Ուա – լաս թեկնածու էր Սպիտակ Տան: Այս անգամ դեմոկրատ չարքերու մէջ էր: Ընդհանրապէս շատ սիրուած չէ եւ իր համբաւը տարածուած է առաւելաբար Սեւերու ճնշման դէմ տարած իր քաղա – քականութեան համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» անդամ մը եւս անփայլ խաղարկութիւն մը երեւան բերաւ Պա – քուի «Նեֆթչի» խումբին դէմ, որ ցարդ երեք պարտութիւն արձանագրած էր եւ կը գտնուէր 10րդ դիրքի վրայ 16 խում – բերու դասաւորումին մէջ: Խաղը 1–1 արդիւնքով վերջ գտաւ:

Այսուհանդերձ, «Արարատ» ութերորդ դիրքէն եօթներորդի բարձրացաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը վարչապետի պաշտօնին կոչեց Ֆերիթ Մելէնը, որու պարտականութիւն յանձնեց կազմելու նոր դահլիճը: Ֆերիթ Մելէն Պաշտպանու – թեան նախարար էր Ն. Էրբաի կառավա – րութեան մէջ: Հրաժարած էր այս վերջ – նոյն հետ իր պաշտօնէն Ապրիլ 17ին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խորհրդային Միութեան Պատերազմի Նա – խարար Զօր. Գրեչկոյի հետ:

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎ, Մատակասքարի մայ – րաքաղաքը, թատերաբեմ դարձած է ցոյ – ցերու եւ բախումներու: Ուսանողութիւնը հրկիզած է քաղաքապետարանը եւ փաս – տօրէն տէր դարձած է քաղաքին, տրուած ըլլալով որ ապահովութեան ուժերը մեր – ժած են միջամտել: Խռովութիւնները փակ են եւ ընդհանուր գործադուլի չարժում մը ծայր տուած է: Ցուցարարները ն ա – խագահ Ցիրանի հրաժարումը կը պահան – ջեն: Այս վերջինը կրնայ Ֆրանսայի պին – ուրական օժանդակութիւնը խնդրել, համաձայն 1960ի համաձայնագրի տրա – մադրութեան, կնքուած Ֆրանսայի եւ Մատակասքարի մէջ: Կղզիին մէջ կը գտ – նուի Ֆրանսական 3000նոց բանակ մը:

ԻՐԱՔԻ կառավարական կազմի մէջ մը – տան երկու համայնավար նախարարներ:

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍԻ առաջարկին վրայ, Նախագահ Փոմփիտու ընդունած է նա – խարար Ֆիլիփ Տըշարթըի հրաժարա – կանը եւ անոր պաշտօնը (պետական քար – տուղար Աշխատանքի եւ Բնակչութեան նախարարին մօտ) յանձնեց Լէօ Համոնի: Այս վերջինին պաշտօնը (կառավարական բաները) կը ստանձնէ Ժան–Ֆիլիփ Լը – քա): Երեսփոխան Ռիվ–Անդրս նաեւ հր – աժարած է իր աթոռէն: Ծանօթ է որ վերյիչեալ երկու անձերն ալ պատակա – հեստալնդումներու ենթակայ են կալուա – ծային գրասենեակներու մէջ իրենց պոր – ծունէութեան համար:

ՀԵՂՈՒՄ

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

ԳՐԵՑ ՍԱՀԱԿՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

Ի՞նչդ է, որ Հայ ու Թուրք իրար մոտիկ Հայկ, Արա՛, Հայաստան, Հայրենիք, Հայ ազգ, Հայ ժողովուրդ, Հայ ես, Հայ մնա, Հայ մեռիր, Հայ ապրի՛ր, Հայ ծնվիր, Հայ ուրախացիր, Հայ տխրիր, Հայ ծիծաղիր, Հայ լաց

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— 7 Մայիս, կիրակի, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի բոլոր ժամանճիւղերը միանաւարար կազմակերպած էին ճաշ մը, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին կառուցման:

Փարիզէն հրաւիրուած էր Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութեան նախագահուհի՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան: Առաւօտեան՝ Գամոնի եկեղեցին մէջ, հոծ հաւատացեալներու ներկայութեան հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ բոլոր ննջեցեալ Կապոյտ Խաչուհիներու հիշատակին:

Ճիշդ ժամը 13ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ սկսաւ ճաշը:

Հանդէսի անակնկալ մը եղաւ, Օր. Առաքելեանի կողքին տեսնել, պատուոյ տեղին վրայ, Պր. Նուպար Ցոլհաննէս-եանը, նախագահ Ազգաժողովական, որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուէր նոյն օրը:

Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ պատրաստած համազամ կերակուրները սկզբան սպասարկուիլ իրարու հետէ:

Օրուան երկու թամադաները, Պր. Պր. Աւետիս Մելքոնեան եւ Կ. Փոլատեան, վարեցին ճաշը զուարթ եւ խանդավառ միջոլորտի մէջ: Պր. Կ. Փոլատեան առաջարկեց առաջին բաժակը պարպել Ֆրանսահայ կանոցի մեծ կազմակերպութեան՝ Կապոյտ Խաչի կեանցը, այժմու իր նախագահուհիին՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեանի մէջ ողջունելով նուիրեալ եւ կարող ղեկավարուհին:

Առաջին խօսքը տրուեցաւ յարդելի նախագահուհիին, տեղեկանալու համար Կապոյտ Խաչի նոր ծրագիրներուն եւ կատարուած աշխատանքներուն մասին:

Կուռ եւ յստակ դիծերով Օր. Առաքելեան ներկայացուց Կապոյտ Խաչի դերը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, դիմութեան գործ, կրթական գործ, հայապահպանութիւն անխոնջ եւ գրական գործ: «Մեր ժողովուրդի այս դժուարին կեանքին մէջ՝ հայ կինը չէր կրնար անմասն մնալ, երբ բանախօսուհին եւ մեր կազմակերպութիւնը կը գործէ 44 տարիներէ ի վեր, իր անհամար մասնաճիւղերով: Կարեւոր գործ ձեռնարկը ամառնային մեր կեանքին է, չարունակեց Օր. Առաքելեան, հայ նոր սերունդի կենսական խնդիրը: Տարուէ տարի կ'աւելնայ մեղի դիմող ներուն թիւը. այժմու չէնքը չի բաւեր պատսպարելու բոլորը: Որոշեցինք չինել նոր չէնք մը, արդիական կարգուսարքով, փոխան 100ի, 200 հայ պատանիներ եւ պատանուհիներ հիւրընկալելու համար: Կոչ կ'ուղղենք բոլորին որ օգնեն մեղի. ես վստահ եմ որ բոլորիդ սրտին

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

—o—

Մայիս 5ի Ուրբաթ գիշերը Իվ Թուտիէ Թատրոնը ասեղ ձգելիք տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսեն ռամկական ոճով: Հայ թատերասէր հասարակութիւնը եկած գրաւած էր ամբողջ սրահը քաջալերելու համար Հայ Ուսանող. Օնգ. Միութեան ձեռնարկներէն մին՝ «Վաճառական Արթին Աղան», այլ անուամբ՝ «Զարչըլը Արթին Աղա»:

Հայ Ուսանող. Օնգ. Միութեան վարիչներու ձեռնհաս հովանաւորութեան տակ եւ բեմադրութեամբ Յակոբ Ալվազեանի եւ աշխատակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի՝ Միութիւնը ներկայացուց արեւմտահայ երգիծարան՝ Եր. Օտեանի «Վաճ. Արթին Աղա»ն, որ երեք արար-

մօտ է մեր մանուկներու հայապահպանման սրբազան գործը: Ի պատիւ Մարսէյլի մէջ 1918ին»:

Բուռն ծափեր ողջունեցին Օր. Առաքելեանի խօսքերը եւ անմիջապէս սկսաւ հանգանակութիւնը: Մեր սիրելի հիւրը՝ Պր. Նուպար Ցոլհաննէսեան, քաջալերական եւ համակրալից քանի մը խօսքէ ետք, բացաւ հանգանակութիւնը 500 ֆրանքով: Օրուան թամատան, Պր. Աւետիս Մելքոնեան մասնակցեցաւ նոյն դումարով: Շատ կարճ ժամանակուան ընթացքին հանգանակուեցաւ 5000 ֆրանք: Մասնակցեցան բոլոր ներկաները, ուրախութեամբ, խոստանալով աւելի ընել յաւտագային: Մարսէյլը կը դնէր առաջին քարը բարձրանալիք նոր շէնքին, ժիւրայի «փոքրիկ Հայաստան»ին, ինչպէս որակած էր Օր. Առաքելեան Պելֆոնթէնի կայանը:

Ճոխ էր նաեւ դեղարուեստական բաժինը. երգեց Լինքը, Օր. Առաքելեան, Երգիկին եւ Շահան Տէր Հայրը, Տիկին Մանուկեան եւ ուրիշներ:

Շնորհակալութեան պատչաճ խօսքեր ուղղեցին Կ. Խաչի նախագահուհիին, Պր. Վ. Տէր-Վարդանեան, Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ, Պր. Կ. Ճանիկեան՝ Ազգ. Առաջնորդարանի, Պօմոնի հոգեւոր հովիւ Գեղամ Վրդ.: Արտասանեցին փոքրիկները Սարաճեան եղբայրներ: Ճաշի վերջաւորութեան ցուցադրուեցան դեղեցիկ տեսարաններ Պելֆոնթէնի կեանքէն:

Ամէն տեսակէտով յաջող ձեռնարկ մը, կազմակերպութեան մը ի նպաստ, որ արժանի է բոլորիս ուշադրանքին ու նաեւ հիացումին, իր կատարած ազգօգուտ աննման աշխատանքին համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ուածով քրքջալիր կատակերգութիւն մըն է:

Վարագոյրը կը բացուի քիչ մը յապաղումով, պարզուկ բեմ մը. կը պակսէր բեմական պատշաճ յարդարումը, եւ սակայն ամիկա պատճառ մը չեղաւ որ թատերախումբը իր յաջող խաղարկութեամբ իր համակրանքը կորնդնէ հանդիսականներու մօտ: Նախ պարզենք նիւթը:

Վահ. Արթին Աղան՝ Պոլսոյ առեւտրական հրապարակին վրայ պարզամիտ, հին կենցաղով ապրած հարուստ վաճառական մըն է, որ ամուսնացած է Եւփիմէի հետ, կին մը՝ եւրոպականացած չարժումի հետեւող, արհամարհանքով կը նայի իր ամուսնոյն արեւելեան սովորութիւններուն վրայ եւ կ'ուզէ տան մթնոլորտն ալ եւրոպականացնել, սակայն այս բոլոր չարժումները հեչա չեն դար Արթին Աղային կենցաղին եւ յաճախ խռովութիւններ, դէշ բախումներ տեղի կ'ունենան այր ու կնոջ միջեւ. հարսնցու աղջիկ մը ունին՝ Վարդուկը, հետեւաբար Տիկին Եւփիմէ կը վախճքի զարդացած, եւրոպականացած վեհացու մը գտնել իր Վարդուկին, այս նպատակով կը սարքէ երեկոյթներ, մտերմիկ հանդիպումներ, չվտում կը ստեղծէ բազմահմուտ երիտասարդներու հետ, սակայն Արթին Աղա դժգոհ է այս բոլորէն. ինք գտած է աղջկան համար հարուստ վաճառական մը՝ Աղբիպաս Աղան (Ա. Ալիքսանեան) թափթըփած հին կենցաղով մարդ մը. իսկ Տիկին Եւփիմէ իրը փեսացու նկատի ունի Փարիզէն վկայուած բժիշկ մը՝ Տոքթ. Շաւարչը (Յ. Փափազեան) ներկայանալի ճենթըլմէն մը, այս առթիւ բաւական խռովութիւններ ծայր կուտան տան մէջ:

Ուրեմն այս պատկերացումէն վերջ ըսենք թէ խաղին գլխաւոր դերակատարն էր վաճ. Արթին Աղան (Օգսէն Կիզլեան) ճշմարիտ յեսամնաց վաճառականի մը տիպարը. չատ յաջող կերպով կատարեցան իր դերը, իր հզօր պոռթկումները, դայլայլները, մուրքն ու ելքը բեմին վրայ չատ բնական եւ քրքջալիր էին, խնդուքներ, քահ-քահներ եւ ծափահարութիւններ սրահը կը թնդացնէին:

Գալով իր կնոջ՝ Եւփիմէին (Սոնա Վարդանեան) սիրամարդի փեսուրներով պճնուած, եւրոպականացումի ձըզտումներով՝ ներկայանալի կին մը, խառնվայտ՝ սրտով ու հոգիով, իր ամուսնոյն բողոքներուն երբեք չհանդուրժող, չատ անգամ ջղային տագնապներէ բռնուած, հովահարը ձեռքին կը փչուի ու կը փչուի հառաչանքներ արձակելով եւ երբեմն երբեմն ալ մարելով, մարմրելով, այս բոլորը ցափոտուքներ են Արթին Աղային համար, երբեք ակնոջ չի կասեր իր կնոջ ջղայնացուցիչ ելոյթներուն:

Տիկին Վարդանեան չատ հարազատօրէն ներկայացուց իր դերը, լաւագոյն ուիտակից խաղարկութեամբ արժանանալով խօլ ծափերու:

Վարդուկը՝ (Ազատ Պալեան) իրենց աղջիկը մօրը թեւին տակ մեծցած քնքոյշ ու նազանքոտ ծեքծեքումներով դէշ հոդեվիճակ մը ունի ի տես տան մէջ պատահած պոռչտուքներուն եւ մօրը յաճախակի մարմրուքներուն, կեանքը չատ տանելի չէ. ի վերջոյ իր ծնողքին ընտրած փեսացուներէն ոչ մէկը, ոչ միւսը. Վարդուկ կը սիրէ իր Տիգրանը, անոր ցոյց տուած սէրը սպեղանի է իր վէրքերուն: Վերջապէս տան հանդարտութիւնը կը սիրէ, փոթորկոտ ծովու ալիքները տեղի կուտան հանդարտ լճակներու ու վարագոյրը կ'իջնէ Արթին Աղայի եւ Տիկ. Եւփիմէի սիրապեղ դիրկընդխառնումներու եւ որոտընդոստ ծափերու մէջ:

Կրնանք ըսել որ թատերախումբը իր յաջող եւ զրեթէ անթերի խաղարկութեամբ զոհացուց հասարակութիւնը. բոլորն ալ չատ լաւ սորված էին իրենց դերերը, լաւ առոգանութեամբ, սահուն հայերէնով խօսակցութիւնները անդիմադրելի չանցան, մանաւանդ յուշարարի մը ներկայութիւնը երբեք պզալի չէր, ինչ որ գնահատելի է. անշուշտ չենք կրնար բազդատել զիրենք մեր անհետացող դերասաններու հետ ինչպէս ոզբ. Գամբէթեան, Նշանեան, Գր. Վահան եւայլն, որոնք քանիցս ներկայացուցին վաճ. Արթին Աղան, սակայն անոնք ալ տարբերական դասարաններէն սկսելով հասած են իրենց գերասանական ասպարէզներուն:

Քաջալերենք մեր հայ երիտասարդութեան բոլոր ձեռնարկները եւ զօրավիգ կանգնինք անոնց կողքին: Խոստովանինք որ մենք Հայերս ալ միչտ կը քաջալերենք զիրենք, կը խանդավառուինք իրենց ձեռնարկներով, եւ իրենց այդ զեղեցիկ ելոյթները պատճառ կ'ըլլան հայ հաւաքականութիւն մը ստեղծելու, որովհետեւ տեղւոյն հեռաւորութիւնները, աշխատանքէ խլուած ժամերը թոյլատու չեն յաճախ զիրար տեսնելու եւ որքան ուրախ ենք երբ նման առիթներով իրարու կը հանդիպինք ու մեր սէրն ու ձերմակը իրարու կը հաղորդենք, մէկ խօսքով՝ մէկ քարով երկու թռչուն կը բռնենք:

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը: Նիւթապէս եւ բարոյապէս լաւ յաջողութեան մը տարին մեր տղաքը. հասարակութիւնը ուշ ատեն մեկնեցաւ զուարթ քրքիչներով եւ լաւ տրամադրութեամբ:

ՀՒ. ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պելժիոյ Էլիզապէթ թագուհի միջազգային մրցումին, այս տարի, մասնակցած է դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան (Ծնր. Մխիթարեան) 25 տարեկան, որ մեծ գնահատանքի արժանացած է Պրիւսէլի Լը Սուարի մէջ (Մայիս 10) ժաք Սթեհման կը գրէ.— «Երկար պէտք չէ սպասել զգալու համար հոս (ի մա՛ Ս. Նաւասարդեան) բարձրագոյն տաղանդ մը: Եւ այս գերազանցութիւնը որ արդէն հաստատուած է Հէնհէլի Սիւիթին մէջ, աւելի եւս կը հաստատուի չատ գայլին: Իր ամուր խաղացուածքը, լուսաւոր կառոյցով, մկանի ուժով, որ դիպէ սակայն մեղմանալ իւրաքանչիւր դրծի մէջ, համոզիչ եւ վճռական չեչտ մը ունի»:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՐ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ տիկին Սաթէն բարկութեամբ ոտքի ելաւ ու հեռացաւ սենեակէն:

Վաճառականը թերթը ձեռքը առաւ, բայց չկրցաւ ընթերցումը չարունակել:

— Արդեօք ժամադրութի՞ւն մը ունի նոսրով էֆէնտիին հետ, կը մտածէր որ ալքան կը պնդէ Բերա երթալու:

Այս կասկածը իր մտատանջութիւնը կաւելցնէր:

— Սխալ ըրի, մտածեց, այսպէս վարուելով, լաւագոյն էր ճայն չհանել ու թող ասէ, որ երթայ, յետոյ ծածկաբար գինքը հետապնդել, այս կերպով միայն կարելի է ճշմարտութիւնը հասկնալ: Այո, ինանք խնդիրը անուշ տեղը կապեցու... ասանկ բաներու մէջ վարպետաւ քնամբ պէտք է գործել:

Վաճառականը այս խորհրդածութիւնները ընդհատեց երբ տիկին Սաթէն ներս մտաւ, որպէսզի իր սխալը դարմանէ:

Բայց տիկին Սաթէն չերեւցաւ եւ Մարդար էֆէնտի դայն ճաշի առեն միայն տեսաւ:

Ճաշէն յետոյ, երբ սենեակը առանձնացան, վաճառականը դրպանէն երեք ոսկի հանելով՝ կնոջը տուաւ եւ ըսաւ.

— Կը բաւէ՞:

— Բաւական է, պատասխանեց կինը պաղ կերպով մը:

— Առա՞ւն պիտի երթաս Բերա, թէ կէսօրէն ետքը:

— Ճաշէն յետոյ:

Մարդար էֆէնտի այս կերպով միջադէպը փակուած նկատեց ու սիկարէթ մը վառելով՝ սկսաւ թերթը կարդալ:

Բայց տիկին Սաթէն դոհ չէր եղած հաշուութեան այս ձեւէն: Կ'ուզէր բացատրութիւն մը ունենալ էրկանը հետ քաջալերուած մանաւանդ անոր հաչտասիրութեամբ:

— Քիչ մը առաջ ի՞նչ էր այդ դիտողութիւններդ վաղը Բերա երթալուս մասին, հարցուց յարճախոզական չեչտով մը:

— Կը ներես, պատասխանեց վաճառականը, ուրիչ բանի մը բարկացած էի ու այդ պատճառով դրդռուած...

— Ի՞նչ բանի:

— Ճանըմ զործի մասին...

— Գէչ չէ... զուրսը բարկանաս՝ տունդ դաս կնկանդ հետ անիրաւ տեղը կռիւ վինառես:

— Կը ներես ըսինք եա...

— Ըսէ, եղիր, անկէց վերջն ալ կը նեբես... առաջին անգամը չէ, որ ասանկ վարմունք մը կ'ունենաս, մանաւանդ այս վերջին առեններս...

— Էյ, ի՞նչ ընենք, բնաւ դիտողութիւն չընե՞նք:

— Արդարացի դիտողութիւն մը ունիս նէ՝ ըսէ, ո՞վ բան կ'ըսէ:

— Դուն արդարացի դիտողութիւնն ալ չես ընդունիր:

— Ո՞վ է ըսեր...

— Անցած օր դիտողութիւն մը պիտի ընէի եւ չատ ալ արդարացի, բայց բերանս չբացի, որովհետեւ բնութիւնդ դիտեմ:

— Ի՞նչ դիտողութիւն, ըսէ տեսնենք, դոչեց տիկին Սաթէն:

— Տեսա՞ր, դեռ չլսած արդէն կը բորբոքիս կոր...

— Պարապ խօսքեր չեմ ուզեր, սա դիտողութիւնդ ըսէ նայինք:

— Ըսելիքս այն է, որ ուրիչ անգամ եթէ թէյ խմել կամ կաթօ ու չաքար առնել ուզես՝ Թուլամիէն չերթաս:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ աղէկ անուն չունի այդ խանութը:

— Առաջին անգամ է, որ կը լսեմ կոր ատիկա:

— Կրնայ ըլլալ, բայց սա ասանկ է... այդտեղ ժամադրավայր է եղեր անհատարիմ ամուսիններու...

— Ի՞նչ խենթ խօսք:

— Ամէն տեսակ կիներ կ'երթան այդ խանութը:

— Տիկին Գոհարիկին հետ առաջին անգամ զացի այդ խանութը եւ չատ զոհ մնացի:

— Ճանըմ, Բերայի մէջ ուրիչ խանութ չկայ չէ եա, զարմանալի բան, ուրիչ տեղ մը գնայ թէյ խմէ:

— Անցած Շաբաթ օր զացի նէ՝ չատ չնորհքով կիներ ու մարդիկ նստած էին:

— Ճանչուսր մէկը տեսա՞ր, հարցուց ամուսինը:

— Հապա, Ֆոս...

Տիկին Սաթէն յանկարծ կեցաւ ու խօսքը չշարաթեց: զգաց, որ Ֆոսրով էֆէնտիի յիշատակութիւնը փոխանակ արդարացում մը ըլլալու, աւելի պիտի կնճռոտէ խնդիրը: Մարդար էֆէնտի տեսաւ կնոջ վարանումը եւ ըսաւ.

— Ո՞վ տեսար, ըսիր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր· Գուրգէն Գրիգոր – եան եւ զաւակները, Ռիչար, Տէր եւ Տիկին Սիմոր, այրի Տիկին Սիւնանեան Նարդուհի եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 21 Մայիս, առաւօտեան Փրատայի եկեղեցին, իբրեւ սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարեդիսին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այրի Տիկ· Սիրանոյշ Կապեճեան, Աւժանապատիւ Հայր· երէցկին Առաուելեան եւ զաւակները (Տէր – ըոյիթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 21 Մայիս Կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին*

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարեդիսին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող – ներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Շիրակեան 20 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ի Արամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ:

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Յընծաեան (Նիւ Եորքէն) փոխան ծաղկեպսակի 15 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Թադեոս Ղազարոսեան 50 Ֆր· կը նուիրեն Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին Արամ Պասմաճեանի յիշատակին: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս· Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս· Հաղորդութեան խորհուրդին:

×

Տիրուհի Մխաքեան, Ջաւօ Շանթ, Լէօլա Սասունի, Ֆլորա Անահիտ, Էլէն Բիւզանդ, Սաթենիկ Տէր–Դաւթեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Յակոբեան, Անահիտ Փափազեան, Ովաննա Շարապ – խանեան, Մարիամ Հայթայեան, Հռիփսիմէ Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բար – սեղեան, Կիւլեանէ Տէմիրճեան, Հայրէն Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թորիկեան, Եղիսաբէթ Գալայ – ճեան, Նուարդ Փանոսեան, Լուիզ Թորանեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Սրբուհի Սուրեան, Սըբուհի Մկրտիչեան, Մանուչակ Համամ – ճեան, Մարի Հաճի–Պօղոսեան, Թագուհի Գարաօղլանեան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Աբէլեան, Սիրարփի Նալիկեան, Սարա Թօփալեան, Ալիս Տողրամաճեան, Սրբուհի Հաճի–Դաւթեան, Անոյշ Սապաֆեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Մարիամ Մինասեան, Հռիփսիմէ Մանուկ – եան, Հուրի Էլմալինեան, Բժ· Յովսէփ Տէր–Դաւթեան, Կարապետ Ղուկասեան, Հրանդ Աթանեան, Միխաք Սարգիսեան, Սահակ Օհաննէսեան:

ԱՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ծաղկեպսակ պիտի դնէ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ, Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, 17 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին:

Կը խնդրուի բոլոր ռազմիկ ընկերներէն ինչպէս նաեւ հայ հասարակութենէն, ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ հեռատեսիլի պիտի առնուի արարողութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Ա.Տեփանեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Թիւկօ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ· Հայկ Թրէնկեան 50 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի Տիկին Սիրանոյշ Սուգեանի (Ծննդ. Թրէնկեան) մահուան առթիւ (Մեռած՝ Պուլկարիա):

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 30 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի Խաչիկ եւ Գրիգոր Տօրումեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

34րդ ցանկ

Փարիզի Ամասիացիներու հաւաքոյթին, նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ 1010 Ֆր·, Պր· Ս· Սանճեան (Վիլֆրանշ), Սէնթ Էթիէնի Հայ Մարզական Միութիւն 1000ական, Սէնթ Էթիէնի Հայ Տիկիններու Ակումբ 500, Պր· Մկրտիչ Աճէմեան (Լիոն) 250, Տէր եւ Տիկ· Գէորգ Զաթմաեան (Տէսին), այրի Տիկ· Տիրուհի Մուսէեան (Փարիզ), Պր· Նազարէթ Սանճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ա· Խաչատուրեան, բարեկէր Հայ մը, Տէր եւ Տիկ· Ռ· Սարաֆեան, Տոքթ· Յ· Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Վ· Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Յ· Տէմէեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Խաչատուրեան, այրի Տիկին Ս· Սուճեան 200ական, Տէր եւ Տիկին Ս· Աթէփանեան, Տէր եւ Տիկին Ի· Գարագաշեան 150ական, վերջին չնչուածները Սէնթ Էթիէնէն:

Նախկին ցանկի դումար 121·822,53
34րդ ցանկի դումար 6·260
Ընդհ· դումար 128·082,53

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութեան նախագահութիւնէն ներկայութենէն, ընդհ· ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ· ՖՐԻՋԻ
Ս· ԿԷՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս· եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն երեք տարիներէ ի վեր, պատճենական արտօնութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբը առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Ցակոբ Եպիսկ· օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Ցոկոբ Եպիսկ· Վարդանեանի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղա – կան խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը Լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ· Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալստեան օրը, Շաւիլի Հայ Դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ

ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ· Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր·

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

ԱՆԿԱԽՕՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի Թատրոնի սրահը:

Կը ներկայացնէ Վ· ԳԱՒԻՐՆԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա· կայանէն Ֆր· Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— *Եղանակի առաջին գարնան զարհուրանդէսը Յունիս 25ին Ս· Մօրիս, «Քոյրերու» ծառախիտ ծանօթ զբօսավայրն վրայ:*

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ· Ուրբաթի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ· Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ· Պօյաճեանի

ԲԱՑՕՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵՋԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑԱՆԻՆ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքոյթ ժամը 7·15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կառնէ Նոռ, Քաֆէ Բիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մոլ, Մոնմէդի, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին շատ հանգստաւէտ նաւուղ մը զբօսայտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքքաստէլ Թռանդրան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 Ֆր·

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բայց խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Լ.Տ· ՃԷՔՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
18 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.418

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.418

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Անփառունակ վախճան

Անփառունակ, չըսելու համար խայտառակ վախճան մը ունեցաւ ծերուկ ազուխտը՝ Իմպէթ փաշա, Ինչօնիւ կոչեցեալ, որ 88 տարեկանին տակաւին կը յամառէր կառչած մնալ իր աթոռին։

Ծնած էր 1884ին եւ 1903ին ընդվզուած զինուորական ասպարէզը։ 1908ին մաս – նակցած էր Ժէօն Թիւրքերու յեղափոխութեան։ Ուրեմն Իթթիհատի ճաղերու մնայուկներէն է։

Առաջին աշխարհամարտին՝ 1915–1918՝ հրամանատար Պաղեստինի ճակատի թըրքական զօրաբանակներու, վերջին չըջանին սպայակոյտի պետն էր 7րդ բանակին, որուն հրամանատարն էր Մուսթաֆա Քէմալ, — բանակառեղին Նապլուս։

Մեծի չարժման մասնակցեցաւ առաջին օրերէն սկսեալ։ Մ. Քէմալ 1920ին զինքը նորանակց հրամանատար արձամ. բանակին կուռելու համար Հելլէններուն դէմ, ոչնչք 1919 Մայիս 15ին, Անգլիոյ զրդուճով, Իզմիր յաջաք եկած վերջ, կը յաղանային դէպի Անատոլուի կեդրոնը։

Իմպէթ փաշա կազմակերպեց իր հրամանին յանձնուած զինուորները եւ որոշ յաղթութիւններ արձանագրեց։ Ամէնէն արիւնրն էր Ցոյներուն դէմ տարած յաղթանակը 1921 Ցունուարին Թըքական Ինէօնիւ գիւղին առջեւ, Խսկիչէհիրի հիւսիս-արեւմուտքը, Պիլեճիկի նահանգին մէջ։ Այդ ճակատամարտին չեչառակը ատերժացնելու համար է, որ 1934ին իր անունին կցեցին «Ինէօնիւ»ն, իբրեւ պատուանուն։

Զինուորականը զարձաւ դիւանագէտ – պաղաքագէտ քէմալականներու յաղթահարկն էաք։ Անդարայի Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը զինքը նշանակեց իբրեւ առաջին պատուիրակ Լօնտոնի հաշտութեան ժողովին, որ բաց – ուցաւ Իմիրի դժբախտ ազէտի վաղորդայնին, յանդելու համար 1923 Ցուլիս 24ի չարաչուք դաշնագրին։

Լօզանի մէջ Հայկական Հարցին հանդէպ ամէնէն անհաչտ ու հակառակ դիրք անողն եղաւ նոյն ինքն Իմիէթ փաշա, ամանեան բանակի չարաչար պարտուճեան երկրի «հերոս»ներէն մէկը, որ յաղթականի աթոռին վրայ բազմած, իր ամբոխը կը պարտադրէր հոգօր դաշնակից-ներուն։

Հելլէնական բանակներուն վրայ տարած ռազմական յաղթանակէն վերջ եւ անկէ աւելի մեծ յաղթանակ մը արձանագրեցին քէմալականները, զլխաւորուճեամբ Իսմէթի, Լեմանի ափերուն վրայ, Իզմիրի պատմական պալատին մէջ։

Հանրապետութիւն հռչակելէ վերջ, Մ. Քէմալ իր դիրքն ամրապնդելու համար դիմեց ձուտհուրիյէթ Հալէ Փարթիսին (Հանրապետական Ժողովրդական Կուսակցութիւն), իբրեն զլխաւոր ալաքից ու գործակից ունենալով Իսմէթը։

Հանրապետական Թուրքիոյ այս միակ կուսակցութեան մէջ մտան ջարդարար ազգայնամոլի վերապրող դործօն անդամներն չատեր։ Մուսթաֆա Քէմալ, Ապտիւլ (Թուրքերու նախահայրը) մեծ – նիա սիզդոսով զարդարուած՝ իբրեւ մեծ ատեր կառավարեց երկիրը ամբողջ 15 տարի, մինչեւ իր մահը 1938ին։

Իսմէթ, որ երկար տարիներ վարչապետի պաշտօնին վրայ էր մնացած, վերջին տարիներուն չնորհազրկուած էր Սաքլուրքին կողմէ եւ պահ մը քաչուած դաղաքական կեանքէ։

Սակայն մեծ էր իր հեղինակութիւնը ժողովին մէջ, այն աստիճան, որ Մ. Քէմալի մահէն վերջ յաջորդեց անոր իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ, կոչնած Հալէ կուսակցութեան վրայ։

Լօզանի մէջ հակառակած էր նոյնիսկ Հայկական Օջախի մը կազմութեան Արեւելեան նահանգներուն մէջ՝ Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ։

1939ին ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը յաջողեցաւ, առանց դնդակ մը արձակելու, Սուրիայէն խլելով Թուրքիոյ կցել Սանճաքը (Իսքէնտէրուն – Անտիոքի չըրջանը), պատճառ դառնալով հերոսական Մուսա լերան տասնեակ հազարաւոր Հայերու բնաջոչքին։

1939 Հոկտ. 19ին համաձայնագիր կնքեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, յանձ – նառու ըլլալով դաշնակիցներու կողքին պատերազմի մասնակցիլ, երբ ռազմական գործողութիւնները Միջերկրական կ'ընեն։

1940ին Իտալիա յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ եւ Անգարայի կառավարութիւնը ո՛չ միայն չմասնակցեցաւ պատերազմին, այլ եւ ձեռքի տակէ քրամ եւ այլ ռազմական հում նիւթեր հայթայթեց Գերմանիոյ։

1944 Օգոստոսին է միայն, որ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ, երբ ակներեւ էր դաշնակիցներու յաղթանակը։

Երկրորդ աշխարհամարտի ամէնէն նեղ օրերուն, ինչ է, որ յղացաւ վաթլըֆ վէրկիսիի (ունեւորութեան տուրք) դիւային ծրագիրը, մոխիրի վրայ նստեցնելով բազմահազար Հայեր եւ Ցոյներ եւ Անատոլուի խորերը քար կոտրելու զրկեց անոնք, որ չէին կրնար վճարել պահանջուած բարձր տուրքերը։

Յիշենք նաեւ, որ 1925ի եւ 1930ի քըրտական ապստամբութեան օրերուն ախտոր դեր մը կատարեց՝ արեան մէջ խեղդելու համար իր «գեղակից» (?) հայրենակիցներուն ապատազրական չարժումը։

Շատ են իր մեղքերը։

Ձո՞րն ասեմ, կամ զորն խոստովանիմ։

Իրրեւ «Հալք»ի կուսակցապետ, մէկ կողմէ «ժողովրդավարութենէ» կը ճառէր, միւս կողմէ մենախըութեամբ կը դործէր։ 1950ին իր ատաղը մարեցաւ Դեմոկրատներու յաղթանակով։

Սակայն 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը կրկին իշխանութեան դլուխ բերաւ զինքը, մինչեւ որ Ատալէք կուսակցութիւնը կառավարութեան դեկը առաւ իր ձեռքէն։

Հակասութենանց մարդն էր։ Իրեն համար մէկ սկզբունք միայն արժէք կը ներկայացնէր, իր անձին փառաբանութիւնը։ Հալէի աթոռին փակած էր ա՛յնքան ամուր, որ կը մերժէր ժողովրդավարական բոլոր սկզբունքները։

Իր մօտիկ ընկերներէն կարեւոր խմբակ մը՝ Փրոֆ. Ֆէյղիօղլուի զլխաւորութեամբ՝ քանի մը տարի առաջ բաժնուեցաւ Հալէէն եւ կազմեց Կիւվէն կուսակցութիւնը։ Վերջին չըջանին կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղար Պիւլէնտ Էճէվիտ բուռն պայքար բացաւ իրեն դէմ։ Ծեր աղուէսը կը յաջողէր զործել իրրեւ մենատէր եւ իր կամքը պարտադրել կուսակցութեան ընտրեալ պատգամաւորներուն։

Սակայն իր յամառութիւնը ճակատագրական դարձաւ այս անդամ։ Հալէի համագումարը նոյնինքն զինքը պաչտող մարդոց քուէներով սեւցուց զինքը։ Ու Մայիս 8ին 88ամեայ ծերուկը պարտաւորուեցաւ քաչուիլ ասպարէզէն։

Անփառունակ վախճան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—0—

Երեքչաբթի օր, Ազգ. Ժողովը բանաձեւ մը ունեցաւ քայլ եւ այնպէս Նախարարապետը յաջողեցաւ արդիլել յետաձգման բանաձեւի մը նախապատմանը։ Նիստը կը վերաբերէր արտերկրեայ եւ արհեստաւորներու վերաբերեալ ծրագիրներուն եւ ներկանեցան մէջ էր նաեւ Տիկին Ժերար Նիքու, որու ամուսինը միչտ բանտն է։

Ամբողջ աղմուկը կը ծագի երբ Օրն նահանգի երեսփոխան մը (կեդրոն) Ռոլան Պուտէ, որ մեծ կարեւորութիւն կուտայ հանրային կարծիքին, կ'առաջարկէ որ կառավարական ծրագիրներու շուրջ վիճաբանութիւնները ենթակայ ըլլան նախ եւ առաջ բանաձեւի մը քուէարկութեան, որ ապահովէ Նիքուի եւ իր բարեկամներուն բանտէն անմիջապէս դուրս ելլելը։ Անկախ Հանրապետականները կ'ըսէին ձեռնպահ մնալ քայլ բանաձեւի մը առաջարկն ունին ներում չնորհելու։ Այսպէս է որ Նախարարապետ Շապան–Տելմաս կ'որոչէ առանձին հաւաքել մեծամասնութեան 3 խմբակցութենց ան – դամները, որպէսզի նախ իրենք իրենց մէջ հասկցուին։ Ընդհանուր ձեւով արդէն երկար տեն է որ Ազգ. Ժողովը այսքան բազմանդամ եղած չէ, միայն մեծամասնութենէն 250 հոգի ներկայ են։ Մթնոլորտն ալ չատ լաւատեսութեան չի տանիր։ Հանրաքուէէն մինչեւ զանազան դաթակղութիւնները ամէն մարդի մէջ, չատ ափոփարար չեն անշուշտ մեծամասնութեան համար։

Շապան – Տելմաս ամէն պարագայի մէջ, չուզեր իսկ խօսիլ Նիքուի մը ներման մասին բայց դժուարութեան մէջ է եւ կ'ըսէ թէ սակիք հաճոյքի համար չէ որ Նիքու բանտը կը պահուի բայց նախ փաստացի պայմանաժամ մը պէտք է։ Նախ թող անոնք ցոյց տան հանդարտութեան նչանները։

Ի վերջոյ նախարար Պուլէն կարդ մը խոստումներ կուտայ, մասնաւորաբար ուղղութեան երկու օրինագիծեր առեւտուրի եւ արհեստաւորական աչխատանքի վերաբերեալ։

Գիչերն է միայն որ Պուտէի «նախապայման բանաձեւը» կը մերժուի 113ի դէմ 345 ձայնով։ Արդարութեան նախարարն ալ ճղած էր թէ իր համոզումն է որ որեւէ կառավարութիւն չի կրնար տեղի տալ բռնութեան սպառնալիքին եւ ներման որոչումները չեն կրնար նախապայման ըլլալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Էլիզապէթ թագուհին Զորեքչաբթի օր հարաւ մեկնեցաւ։ Նախորդ օրը աւանդական ծաղկեպսակը զրած էր Անծանօթ Զինուորի չիրիմին, ընդունուած էր Օթել ու Վիլ։ Իրիկունը անձրեւին տակ եւ փետրուարեան ցուրտով մըն է որ Էլիզապէթ ներկայ եղած է Շան ու Մարսի մէջ Սմիւրնի Քատր Նուարի ձիաւորներու ցուցադրութեան։ Թագուհին ընդունելու – թիւն մը տուաւ բրիտանական դեսպանատան մէջ։

ԹԱՆԱՆԱՐիվ վերապատաւ իր հանդարտութիւնը երբ նախագահը ազատ արձակեց 375 երիտասարդներ, որոնք ձերբակալուած եւ հեռաւոր վայր մը տարուած էին իրրեւ ծայրայեղ ձախակաչաններ։ Հանդարտութիւնը, սակայն, կը նկատուի անկայուն։ Խռովութիւնները կրնան ծայր տալ ժամէ ժամ, որեւէ միջադէպի մը պատճառով։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց թէ Շաբաթ օր Մոսկուա կը մեկնի։ Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ խորհրդային իշխանութիւնները արձանած են 500 լրագրողներու հետեւիլ Նիքսընի այցելութեան։ Մոսկուայի պատկերասփիւռի խօսնակը երեքչաբթի երեկոյ անդրադարձած է Մ. Նահանգներու նախագահին այցելութեան Խորհ. Միութիւն չեչտելով, թէ խաղաղութեան հաստատման ձգտող խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան այցելութեան առթիւ։ «Ասիկա կը համապատասխանէ Բրեժնեւի տահմանած քաղաքական դիծին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եմատական նախարարը՝ Ճոն Քոնալլի, հրաժարեցաւ իր պաչտօնէն։ Որոչ չըլնանակներու համաձայն Նիքսըն կարեւոր պաչտօն մը վերապահած է անոր։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մուրատ Ղալէպ Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Մ. Շումանի հետ։ Արտաքին նախարարը ապա ընդունուեցաւ Նախագահ Փոմփիդուի կողմէ։

ԹԻԹՕ եւ Զաուչեսկու բացումը կատարեցին Դանուբի վրայ հաստատուած երկաթեայ Դուռերու ամբարտակին։ Աչխատանքները սկսած էին 1964ին, երկու երկիրներու նիւթական մասնակցութեամբ — 500 միլիոն տոլար։ Եօթը տարուան ընթացքին 14 բանուոր մեռած է։

ԳԵՐՄԱՆ բանակի մէջ վերջ դատ երկար մազեր ձգելու արտօնութիւնը, որովհետեւ հակառազմական նկատուեցաւ։

ԵԳԻՊՏՈՍ երկարատեւ թռիչքի օգտնաւեր ատացած է Խորհ. Միութենէ, որով հնարաւորութիւն ունի ամբակոծելու Իսրայէլը, յայտարարեց Եգիպտոսի վարչապետը։ Երկու Միկ–23ներ Սինայի վրայ թռիչք կատարած են։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որ միայն 1·600·000 ինքնաչարժ ունի, արկածներու մեծ թիւ արձանագրած է անցեալ տարի։ Շուրջ 15 հազար հոգի մեռած է ճամբաներու վրայ։

ՍՊԱՆԻՈՑ հիւսիսը զօրաւոր ձիւնաթափ մըրիկ ունեցաւ։ Կարգ մը չըլնանակներու մէջ ձիւնի թանձրութիւնը երկու ոտք եղաւ։

ՓՐԱԿՑԻՆ կը հաղորդեն, թէ Տիկին Ինտիրա Կանտի պաչտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Չեխոսլովաքիա Ցունիսին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—0—

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿ

Միայն Ֆրանսայի մէջ չէ, որ Մայիսեան այս օրերուն ձմեռնային օդ մը կը տիրէ։ Հայաստանի մէջ եւս չերմաչափին սնդիկը վար իջած է՝ խախտելով տարիներով հաստատուած կարգը։

Մայիսի առաջին տասը օրերուն անկայուն եղած է՝ օդը՝ տեղատարափ անձրեւներ եւ յաճախակի կարկուտ տեղալով։ Առաջին հինգ օրերուն կլիման բնականոն եղած է, սակայն յետագային ցուրտ եղած է։ Սեւանի աւազանին մէջ եւ բարձրադիր լեռներու վրայ ձիւն իջած է, կամայն եւ Եանըզի մէջ (Մարտունիի չրջան) ձիւնի չերտը վեց սանթիմեթրի հասած է։ Օդը բնականէն 2–4 աստիճան վար է, իսկ Արարատեան դաշտին մէջ՝ 5–7 աստիճան։ Այս օրերուն երեւան կ'արձանագրէ 16–18 աստիճան (առաւելագոյնը), երբ ուրիշ տարիներ ան 25 կ'ըլլար։

Պաղ օդը Խորհ. Միութեան եւրոպական չրջաններէն կուգայ։

ուի անկայուն։ Խռովութիւնները կրնան ծայր տալ ժամէ ժամ, որեւէ միջադէպի մը պատճառով։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ յայտարարեց թէ Շաբաթ օր Մոսկուա կը մեկնի։ Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ խորհրդային իշխանութիւնները արձանած են 500 լրագրողներու հետեւիլ Նիքսընի այցելութեան։ Մոսկուայի պատկերասփիւռի խօսնակը երեքչաբթի երեկոյ անդրադարձած է Մ. Նահանգներու նախագահին այցելութեան Խորհ. Միութիւն չեչտելով, թէ խաղաղութեան հաստատման ձգտող խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան այցելութեան առթիւ։ «Ասիկա կը համապատասխանէ Բրեժնեւի տահմանած քաղաքական դիծին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եմատական նախարարը՝ Ճոն Քոնալլի, հրաժարեցաւ իր պաչտօնէն։ Որոչ չըլնանակներու համաձայն Նիքսըն կարեւոր պաչտօն մը վերապահած է անոր։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մուրատ Ղալէպ Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Մ. Շումանի հետ։ Արտաքին նախարարը ապա ընդունուեցաւ Նախագահ Փոմփիդուի կողմէ։

ԹԻԹՕ եւ Զաուչեսկու բացումը կատարեցին Դանուբի վրայ հաստատուած երկաթեայ Դուռերու ամբարտակին։ Աչխատանքները սկսած էին 1964ին, երկու երկիրներու նիւթական մասնակցութեամբ — 500 միլիոն տոլար։ Եօթը տարուան ընթացքին 14 բանուոր մեռած է։

ԳԵՐՄԱՆ բանակի մէջ վերջ դատ երկար մազեր ձգելու արտօնութիւնը, որովհետեւ հակառազմական նկատուեցաւ։

ԵԳԻՊՏՈՍ երկարատեւ թռիչքի օգտնաւեր ատացած է Խորհ. Միութենէ, որով հնարաւորութիւն ունի ամբակոծելու Իսրայէլը, յայտարարեց Եգիպտոսի վարչապետը։ Երկու Միկ–23ներ Սինայի վրայ թռիչք կատարած են։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որ միայն 1·600·000 ինքնաչարժ ունի, արկածներու մեծ թիւ արձանագրած է անցեալ տարի։ Շուրջ 15 հազար հոգի մեռած է ճամբաներու վրայ։

ՍՊԱՆԻՈՑ հիւսիսը զօրաւոր ձիւնաթափ մըրիկ ունեցաւ։ Կարգ մը չըլնանակներու մէջ ձիւնի թանձրութիւնը երկու ոտք եղաւ։

ՓՐԱԿՑԻՆ կը հաղորդեն, թէ Տիկին Ինտիրա Կանտի պաչտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Չեխոսլովաքիա Ցունիսին։

ՓԱՂԷԻՏՈՍՓՈՓ

ՆԱՄԱԿ՝ Ռ. ՀԱՍՏՏՓՃԵԱՆԻ

ԲԱՌԱՍԽԱԼԻՆ ԱՌԹԻԻ

Փարիզ, 7 Մայիս 1972

Բարեւ Ռոպէր,

Այսօր Կիրակի է։ Նուագով կը պարապիմ ընդհանրապէս։ Մինչեւ վերջին տողը կարդացի «Բառասխալը» զոր սառցայ եւ ըմպէ։ Աւելի ճիշդ խմեցի մէկ ումպով եւ կու հարիւր երեսուն էջերը անոր։ Տղաքը զարմացան։ Ես, ո՛չ. որովհետեւ ղիւտէի թէ սիրած եմ վաղուց զրոյը նաեւ քու մէջ։

Ծանօթ ըլլալով հոն մէկտեղած պատմուճաճքներուդ զրեթէ լրիւ, որոշիչ նորութիւն չգերաւ ինծ այս գիրքը։ Բայց աւարտելէ ետք խորհեցայ. իրաւացի չէի՞ն արդեօք անոնք որ դաւաճան նկատեցին եւ մեղադրեցին քեզ, երբ ընդունեցար պատասխանատու պաշտօն օրաթերթի մը գլուխը։ Տալու համար լաւագոյնդ զուցէ Պոլսոյ հայ գաղութին. կանգնահարելով մատամբ սակայն քու առօրեայ առեղծագործ տաղանդը։

Սփիւռքի մատենաշարէն վեց լաւ գիրք կարդացի վերջին ամիսներու ընթացքին։ Երկուքը Պոլսէն։ Մին քուկդ, այս մէկը՝ «Բառասխալը»։ Որքան ալ այս չարքը մօտ քան տարիներ ետ մղէ մեզ, ընտրած պատմուճաճքներուդ մէջ կան տեսակարար նմոյշները համոզիչ քու յանկուցիչ երեւակայութեան ու առինքնող դուսպ ոճին։

Ընկեր մը առարկայական կրնա՞յ մնալ. նպատակս այդ չէ սակայն, գրքին բուն քննադատականը վստահելով աւելի լրատու դրչեղբօր մը վերլուծման։

Միայն պիտի՛ր թէ իրօք բախտաւոր պիտի ղգայի ինքզինքս եթէ կարենայի «Գլխու ցաւուն» հեղինակը ըլլալ. կամ դրել «Գրականութեան մասին» այդ խոթաթափանց բայց յստակ եւ անխառն լեզուով։ Տալ մարդկային ունակութիւններու փնջիկը «Տաղանդաւոր դործի մարդուն» օրագրէն. գետեղել անողոք «Բախտի Մեքենան» երիտասարդի մը ուղերուն առկ այնպէս մը որ ան սահի երթայ խընդումներս մինչեւ մահ։

Այս բոլորը անուրանալի ճապարանութեամբ, ուր պատմուճաճքներուն դաղափարական կառուցուածքը, հերոսին մեղսակցութեամբ կը վոխադրէ հետզհետէ մեզ «Տարբեր Աչխարհ» մը։

Աչխարհ երազային, երբեմն խորհրդաւոր, չատ անդամ դերիրապաչա, բայց առարկայապէս, մնալով սակայն միչտ իրաւ իր հատանեցուցիչ երեսակներով։

Մերթ ընդ մերթ ճաճանչադեղ, քրքջալիր, կենցաղաւէտ. երբեմն ալ տենդոտ ու դժնդակ դիմադիծերու չրջանակ մը։

Գոհունակութեան ուրիչ աղբիւր՝ երջանկութիւն, սէր, վախ, տառապանք, մահն ու ժպիտը կը յառաջանան ձեռք ձեռքի տպահով, կարծես ամէն րոպէ ապացուցանելով խորագիրը՝ Բառասխալը։ Որովհետեւ զանազան են ըմբռնումն ու նչանակութիւնը այդ պարզ բառերուն ամէն մէկ հերոսիդ համար։

Միւս կողմէ երբ «Երկինքն լսկ պարպուի», նոյն «Յենթի պատմութիւն» է որ կը չարունակուի իրեն յատուկ կչռոյթով. ու մեր ամենաբնական վախաքներուն եւ երազներուն անձնատուր կը հետեւինք անոր ելեւէջներուն։ Եւ ժպտուն։

Գաղանիքդ է հերձել ժպտելով։ Հաղորդել կեանքի լպրծուն դեհնին վրայով յոյժ խորհրդատ յայտնութիւններ մարդուն առանձնութեանը չուրջ։

Եւ ի վերջոյ համամարդկային սէրն ու հասկացողութիւնը կը մնան տիրող տարբեր եթէ ոչ հասարակ յայտարարները պատմուճաճքներուդ։ Բարութիւն եւ լաւատեսութիւն կը տիրապետեն սկզբնաղբիւրութեան, բայց չուտով կը վոխանցես մեզի հոգեկան բարդոյթներ որոնցմով կը չինես արուեստով մէկ մէկ փչապսակ հերոսներուդ դլխուն։ Եւ նրբութեամբ։ Առանց մեկնաբանութեան։ Հեչտանքով կը պատմես անոնց տեսիլքները, մինչ տակաւ կը բիւրեղանայ հաւատքը մեր մէջ։ Լարուած ուչադրութեամբ կը հետեւինք իրենց սխրագործութիւններուն որոնք չաճախ աստիճանարար կը վոխակերպուին խիղճի չահատակութիւններու։ Բայց զարմանալիօրէն համակրելի կը մնան պատեհապաչտներդ իսկ, որովհետեւ հպանցիկ իրապաշտ ակնարկով մը չես զոհացած միայն, այլ յափրանքով ես չեչտած անոնց ամէն միոյն հոգեկան ապրումները զարձնելով զանոնք մերը։

Եւ կը մնանք զարձեալ մինակ մեր «ձատագրին հետ դլուխ դլխի»։ Միչտ առանձին։ Գոցուած է հիմա չրջանակը ինքն իր վրայ ու ինքնամփոփ կը կարդանք մեր իսկ պատմութիւնը։ Օտար չկայ։ Բոլորս կը ճանչնանք դիրար ամբողջ «Բառասխալ»ին տեւողութեան։ Աւելին՝ մեր ալ բարեկամներն են անոր հերոսները։

Ու ցոլարձակումդ տեսակ մը ոդեկան ներդաչնակութեան քու եւ մեր միջեւ կը յայտնաբերուի ներդայութեամբ։

Կայ հոն՝ հոդեկան առաւել պատակ — տում բայց նաեւ մտային զարմնում։ Այդ է որ սիրեցի։

Գտայ նոյնպէս Բառասխալիդ մէջ հոգիս հրահրող տպաւորիչ նկարներ, պարզ եւ հեչտ լեզուական կառոյց, չարժուն արտայայտութիւն, հոդիի չերմութիւն։ Խառնուրդը այս բոլորին։

Պիտի մոռնայի՝ նկատելով որ չունիմ քննադատի հանդամանք զրեցի սիրտիարար ու յուսադրիչ երեւոյթը մատնանչելու համար։ Ունի՞ս ժամանակ ամէն օր զրելու։

Եւ դո՛ւն, կարդացի՞ր Շահնուրի վերջինը՝ «Բաց Տոմարը», Յակոբ Կարապենցի «Անծանօթ Հոդինները»։ Խնդրեմ կարդա՛, պիտի սիրես։

Ու ըսենք մեսին՝ տաղանդը չէ փըչըրուած։

Երեւակայէ՛, այսօր Կիրակի. կարդացի հայերէն, ամբողջ օրը։ Սփիւռքի մատենաչարէն... Մայիս 1972ին։ Թափառական կան ալիքները չեն կրցեր տապալել հազարաւոր տարիներու կանդնած պատուարները։ Մեր զրահը անթափանց. Մեսրոպեան կապարով։ Եւ սիրով։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ռոպէր Հատտէճեան « Բառասխալ », պատմուածքներ, Իսթանպուլ, Ապրիլ 1972։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ

—o—

Ելեկտրական ինքնաչարժը դեռ երազ մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք կը ձգտին մաքուր պահել օդը քաղաքներու մէջ եւ ճամբաներու վրայ։ Բայց, որպէսզի նման երազ մը իրականութիւն դառնայ, փոխադրութեան համար պէտք է օգտագործուի ելեկտրականութիւնը։ Սակայն, երազին մինչեւ իրականութիւն հեռաւորութիւնը չի չափուիր ո՛չ մեթրով, ո՛չ օրերով, այլ քիլոյով, այն է ելեկտրական պաթըրիներու ծանրութեամբ։ Ցարդ անյաղթութիւններ արձանագրուած են այս մարզին մէջ, այսուհանդերձ, մասնագէտները կը չարունակեն իրենց աչխատանքները նախատիպերու վրայ, որոնց յաջողութիւնը, գոնէ տեսական դետնի վրայ, ապահովուած է։ Որովհետեւ, տրամաբանական բարեչրջում մը կը պահանջէ որ — գոնէ քաղաքներու մէջ — աւտոդական ինքնաչարժ — Ու ցոլարձակումդ տեսակ մը ոդեկան ներդաչնակութեան քու եւ մեր միջեւ կը յայտնաբերուի ներդայութեամբ։

Կայ հոն՝ հոդեկան առաւել պատակ — տում բայց նաեւ մտային զարմնում։ Այդ է որ սիրեցի։

Գտայ նոյնպէս Բառասխալիդ մէջ հոգիս հրահրող տպաւորիչ նկարներ, պարզ եւ հեչտ լեզուական կառոյց, չարժուն արտայայտութիւն, հոդիի չերմութիւն։ Խառնուրդը այս բոլորին։

Պիտի մոռնայի՝ նկատելով որ չունիմ քննադատի հանդամանք զրեցի սիրտիարար ու յուսադրիչ երեւոյթը մատնանչելու համար։ Ունի՞ս ժամանակ ամէն օր զրելու։

Եւ դո՛ւն, կարդացի՞ր Շահնուրի վերջինը՝ «Բաց Տոմարը», Յակոբ Կարապենցի «Անծանօթ Հոդինները»։ Խնդրեմ կարդա՛, պիտի սիրես։

Ու ըսենք մեսին՝ տաղանդը չէ փըչըրուած։

Երեւակայէ՛, այսօր Կիրակի. կարդացի հայերէն, ամբողջ օրը։ Սփիւռքի մատենաչարէն... Մայիս 1972ին։ Թափառական կան ալիքները չեն կրցեր տապալել հազարաւոր տարիներու կանդնած պատուարները։ Մեր զրահը անթափանց. Մեսրոպեան կապարով։ Եւ սիրով։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ռոպէր Հատտէճեան « Բառասխալ », պատմուածքներ, Իսթանպուլ, Ապրիլ 1972։

ներու տեղ չինուի օդը չապականող ինքնաչարժ մը։

Բոլոր նախատիպերն ալ սահմանուած են քաղաքներու համար, որովհետեւ առայժմ կարելի չէ իրագործել մատչելի գնով ինքնաչարժ մը, որ ի վիճակի ըլլայ ժամը 140–160 քիլմ. արագութեամբ սուրալու։ Քաղաքներու մէջ չրջապայութեան մասին ցարդ կատարուած բոլոր ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, թէ ինքնաչարժ մը ժամը 60 քիլմ.էն աւելի արագութիւն պէտք չէ ունենայ, իսկ արուարձաններու մէջ մինչեւ 80 քիլմ.։ Միայն այս չրջագիծին մէջ կարելի պիտի ըլլայ կառուցանել ելեկտրական ինքնաչարժ մը, որուն գինը աւանդական ինքնաչարժի գինէն աւելի չըլլայ։

Ցարդ ոչ մէկ օրինակ վերջնական յաջողութիւն դառած է։ Իտալիոյ մէջ փորձի դրուած ելեկտրական ինքնաչարժ մը՝ Ուրպանինա, վերջերս երեսի վրայ ձգուեցաւ։ Անգլիական օրինակ մը՝ Ինֆիլա, դեռ փորձի չրջանի մէջ է։

Որոչ տուեալներ կը հայթայթէ «Գիտութիւն եւ Կեանք» Ֆրանսական պարբերականը, որ կը ներկայացնէ ելեկտրական ինքնաչարժ մը՝ «Իո–4»ի ձեւով։ Շարժիչը եւ վառելանիւթի ընդունարանը հանուած են, ինչպէս նաեւ կառքին ուրիչ մասերը, ասոնց տեղ դնուելով կերպընկալ նիւթեր, որովհետեւ ելեկտրական պաթըրիները չատ ծանր են եւ, հետեւաբար, անհրաժեչտ է նուազեցնել ինքնաչարժին ծանրութիւնը։ Սակայն կայ դժուարութիւն մը, այն է, չարժիչը այնքան ալ պարզ ձեւով չարժման մէջ չի դրուիր, օրինակ, մատը կոճակին վրայ սեղմելով։ Բնականոն արագութիւնը կը սկսի մեկնումէն ժամանակ մը եւս։ Անհրաժեչտ է դործիք մը դետեղել չարժիչին եւ պաթըրիներուն միջեւ, որպէսզի փոխհ լարուածութիւնը ըստ արագութեան։

Եթէ չարժիչը դործէ չարունակական հոսանքով, կարելի է մէկ քիլօ կչռող պաթըրիներ օգտագործել 250–300 Ուաթի համար, այսինքն 3 ձիու ուժի համար։ Ուրեմն կը հասնինք դասական չարժիչի մը ծանրութեան 150 քիլօ՝ 50 ձիու ուժի համար, յարաբերիչ բոլոր սարքերով։ Այսպէս, չարունակական հոսանքով չարժիչին ծանրութիւնը հաւասար է վառելանիւթով չարժիչի մը ծանրութեան։

Գոյութիւն ունի նաեւ տարբերակ մը, փոփոխական հոսանքով չարժիչը, որ աւելի թեթեւ ըլլալու առաւելութիւնն ունի, բայց որուն ինքնաչարժէքը աւելի սուղ է։

«Իո–4» ինքնաչարժի մը համար, բաւական է չարունակական հոսանքով ութ ձիու ուժով չարժիչ մը, ժամը 60 քիլմ. արագութեամբ։

Հիմնականը, սակայն, պաթըրիներու խնդիրն է։ Տեսականօրէն ուժ ամբարելը չատ դիւրին է, բայց գործնականին մէջ տուիկա կը նչանակէ թէ՛ ծանրութեան եւ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Էլի ես պիտի համբիրեմ, — ասաց ուստան տարակուսած եւ ետ դարձաւ դէպի հոլիկը։ — Տես հլը ինչ դուս եկաւ։ Ես էլ դիտէի՝ պատռուով, նամուսով մարդ ես...

— Ուստա Չան, առ էս դանակն ու սիրտս խրէ, համը էդպէս մի խօսի։ Ամմէն մարդ աչխըրքի երեսը գոնեա մէ անդամըմ սիրելու իրաւունք ունի։ Ում սիրան օր սէր կայ՝ էլ ուրիչ կինիկամատ չի կրնայ մանի էնտեղ։ Համը ում սիրան օր սիրուց դարատակ է՝ էնոր սիրտը քու խաւաթէլիդ պէս է, կայծ ընկաւ՝ կը մխայ...

— Ըպը նչանա՞ծդ, — չննջաց ուստան՝ կարծես ինքն իր ձայնից վախենալով։

— Աստած օղորմի ծնողացս հոդուն։ Ես էնոնց խօսքին չհակառակուելու համար եմ առէ էնոր...

— Լաւ էս էրէ։

— Համը, աղջկա ապիղ արեւը վկայ, ուստան Չան, տասը տարուայ մէջ ես էնոր հէչ մէ օրըմ չեմ սիրէ...

— Սո՛ւս, Երանոս, ամօթ է, Չահէլ տղայ չես։ Սէ՞րս որն է։ Քուրըս ծնողացդ կամեցածը չէ՞։ Սուրբ պսակով հետդ կապուածը չէ՞։ Էն մատղաչ անուսնի ծնողը չէ՞։ Տասը տարի քու առաջդ ծառայե՞լ է, թէ չէ։ Ըսիր, որ քեզ–նէն պզտիկ չուխա ախպեր ունիս, էնոնց չահել–պահե՞լ է, թէ չէ։ Հեռի իրանից, աչքը լաւ դուսը չէ՞, կամ բնութիւնը լաւ վուչ չէ՞։ Թէ էդպէս բան կայ՝ ըսա։

— Չէ, ուստա Չան, ես երկնքէ–դետին չնորհակալ եմ թէ էնոր բարքէն, թէ բնութիւնէն։

— Էլ ի՞նչ կ'ուզես։

Երանոսը ձայն չհանեց։

— Մարդը, օր հեռի լսողաց՝ լիրը կնիկ էլ ունենայ, էլի պիտի սիրէ ու հետն ապրի, քանի օր դէչ կնիկն էլ Աստու տըւածն է։ Գէ՞չ է կնիկը՝ խրատ տու, ծեծէ, համը էնիկ էլի քուվդ է ու Աստու պահկն յաւիտենական է։ Ուղղըւա՞ւ՝ չատ, չատ լաւ, չուղղըւա՞ւ՝ պիտի քաչես Աստու պատիժը։ Օրէնքն էդ է։ Լաւ է, թէ դէշ է՝ կնիկը մարդու բախտն է։ Մեննակ մահն իրաւունք ունի էնոնց բաժանելու, իսկ մահէն եաեւ, մարդ լաւ կ'էնէ, օր նորից աչխարք չմանի։ Դուն վեհճ մարդ ես, Երանոս, էս ամմէն բանը պիտի դիտնայիր...

— Գիտեմ... Ըչտը էդոր համար էլ սիրտս արուն կուլայ...

— Ամօթ է, Երանոս, խամճ ես, չիտես ինչ կը խօսիս։ Օր այեղնաս՝ դետինը պիտի մտնիս ըսածներուդ համար։

Նրանք լռեցին։ Հեռուում, հարեւան հովիտների լուսամուտներում, երեւացին կրակներ։ Բոստաններից մէկում մի էշ կանչեց երկար ու աղեկտուր։ Երբ նա լռեց, լսուեց չատ հեռու մի չան անընդհատ, միապաղաղ հաչոցը։ Ցետոյ դարձաւ զարմանալի լուռ եւ խաղաղ։

— Իսկ ի՞նչ լրբի վրայ ես սէր քցէ։

— Էդպէս բան մը ըսէ, ուստա Չան, ես քու հոգուդ մեռնիմ։ Սիրտս մի չարդէ։ Խեղճ անասունը հետս լիդու էլ չէ թաթխէ...

— Ո՞ւմոնցէն է...

— Պատմածս Թուրքի կնիկն է, ուստա։

— Թուրքի՞ կնիկ է...

Ուստան կատաղեց։ Նրա լայն ճակատի վրայ ուռեցին երակները։ Նա համարեա դոռաց.

— Էն էլ Թուրքի՞ կնկայ վրայ ես սէր քցէ։

— Ուստա՛...

— Սուս, Երանոս։ Ոտքս կոտրուէր, ես քու չէմքիդ նեռ չդնէի։ Աբի, արի դարպասդ ցույց տու՝ երթամ։ Մուքն է, չեմ դանի։

Երանոսը թախտի վրայից վերցրեց դանակը, դրեց ուստայի ձեռքը եւ քանդեց իր կրծքի կոճակները։

— Ահան դարպասդ... Բայց էրա, դնա, ուստա Չան, ձեռքդ դալարի...

Ուստա Մկրտիչը դանակը դրեց թախտի վրայ։

— Թողութու կ'ընես, Երանոս, ես քու բոստընիդ մէջ քու հետդ էդ տեսակ խօսելու իրաւունք չունէի, համը մեղքն իմս չէ։ Ես չլսած բաներ լսեցի, չտեսած բաներ տեսայ... Բարի դիչեր։

— Ուստա՛։

— Համմէ։

— Էդ ծանոթ խօսքերո՞վ կը հեռանաս։

— Ի՞նչ կ'ուզես։

— Խորհուրդ չունի՞ս տալու, ուստա Չան։ Չէ՞ օր ես խորհրդի համար բացի էս խօսքը։ Դուն իմ վենճ ախպէրս ես...

Ուստա Մկրտիչը կանգ առաւ։

— Խորհո՞ւրդ...

Երանոսի խօսքերը հասան նպատակին։

Տիրեց երկարատեւ լռութիւն։ Խաւարի մէջ ոչինչ չէր երեւում։ Ցանկարծ լսելի կաց ուստայի կայծաքարը, եւ մանր կայծեր թռան։ Ուստան ծխեց։

— Լաւ ըսիր, Երանոս, քեզի խորհուրդ է հարկաւոր։ Ես իրաւունք չունիմ էս տեսակ հեռեռնալու։ Համը իմ խորհուրդս էն դլխուց պիտի քեզի յայտնի եղնէր,— սիրտդ խաթրէկ էդ աղտից...

— Ի՞նչըդ խաթրեմ, ուստա...

(Շար. – 29)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

—0—

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՊԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Յատ.)։— Մեծ Եղեռնի ողբկոչումը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29ին կէսօրէ վերջ Հաուզ Տեր Օսթոյչէն Հայմարքի սրահին մէջ։ Սրահը գարդարուած էր սուգի սեղանով որ ծածկուած էր սեւ խաչաւոր ծածկոցով եւ մոմերով։ Պաղունց մը խունկ կը ծխար քուլայ-քուլայ...

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին հանգուցեալ բազմամասնակ մարդասէր Տոքթոր Եոհաննէս Լեփսիուսի երկու դուստրները՝ Օլիվըդ Կրէթա Լեփսիուս եւ Տիկին Գոլինա Լաթֆերման, որոնք պատուած էին մեր սուգի օրը, ինչպէս իրենց հայրը 57 տարի առաջ Հայոց ղողթան իր հրատարակութիւններով ծանօթացուցած էր ամբողջ Եւրոպային եւ Ամերիկայի։ Նաեւ իբր Հայեւդերման Ընկերակցութեան նախագահ կատարած էր հայանպաստ ղեմումներ եւ ձեռնարկներ գերմանական կայսերական կառավարութեան եւ Պոլսոյ Բ. Դրան մօտ։

Գերլինի Գաղութային Միութեան վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ֆրունճեան, որ սեղանին վրայ դրած էր Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան» գերմաներէն փաստաչատ գիրքը Հայկական Մեծ Եղեռնին մասին եւ յանձնարարեց զայն ամէն անոնց որոնք խորանալ կ'ուզեն Հայոց ազատին մէջ կատարուած չարանենգութեան պատմութեան մէջ։ Հինգ հարիւրէ աւելի մեծադիր էջերու վրայ տրուած են այնտեղ ամբողջ փաստերը ըստ գերմանական պետական դիւանագիտական ապացոյցներու, ուրտեղ կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ այն առեն ականատես գերմանի հիւպատոսներու, ուսուցիչներու, Գիտութեան Ջոյրերու վկայութիւնները։ (Նոյն հեղինակէն ծանօթ է նաեւ «Հայ ժողովուրդի մահերգը» անուն գերմաներէն երկասիրութիւնը)։

Բանախօսը անձամբ բռնադպղթը տեսած է ծաւալի յաւելում։ Ցոյս կայ, որ մօտ ապագային այս հարցն ալ կը լուծուի։

Ֆրանսացիներու իրագործած եւ ուրիշ երկիրներու մասնագէտներու առաջարկած նախատիպերը կը հաստատեն, որ ելեկտրական ինքնաշարժը, քաղաքներու մէջ ըղձալայութեան համար, իրագործելի է ղոյութիւն ունեցող այժմու միջոցներով։ Անոր գինը աւելի սուղ պիտի չըլլայ։ Իսկ անոր առաւելութիւնը այն պիտի ըլլայ, որ մթնոլորտը պիտի չապականի ինքնաշարժներու երթեւեկութեամբ։

Ա. Պ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԻՅՐՈՒԹԻ Ազգկանց քոլէժի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ֆրանսահայ երիտասարդ դաշնակահա – րուհի Իրէն Փամպուքճեանի նուագահանդէսը, Ապրիլ 28ին, կազմակերպութեամբ Գեղարուեստասիրաց Միութեան։ Յայտագրի առաջին մասին դաշնակահարուհին յաջողութեամբ մեկնաբանած է կոմպոզիտորներ Հայտընէ, Մոցարթէ, Պարթոքէ եւ Ա. Խաչատուրեանէ, իսկ երկրորդ մասով Քլօտ Տըպիւսի եւ Մօրիս Ռաւելի։

ՊԻՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը պարտութեան մատնած է Պուլկարիոյ «Կապրովօ» խումբը՝ 2–1 կէսերով։ Պուլկար խաղացողները զգալիորէն զարգացած էրենց պարտութենէն, յար – ձակած են իրաւարարին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդապահին վրայ։

ՍՆԴԻԿԻՆ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԴԵՐԸ

—0—

Սնդիկը կ'օգտագործուի բազմաթիւ ճիւղերու մէջ, այսուհանդերձ, վեր – ջերս ի յայտ եկաւ, որ անոր որոշ բաղադրութիւնները կրնան վնասել մարդոց առողջութեան։ Այսպէս, օրինակ, մի – թիլսնդիկը, որ կը գործածուի երկրա – գործութեան մէջ իբրեւ նիւթ սունկասպանութեան։

Այս անդիկը վտանգաւոր է, որովհե – տեւ մարմինէն դուրս չելլար մէկի ճամբով, այլ կը մնայ տասը տոկոսով ուղեղին, իսկ 90 տոկոսով երիկամունքներու, ոսկորներու, մկաններու եւ լեարդի մէջ։ Ան կը քանդէ ջլային բջիջները։ Այս – պէս անհետաւորակշռութիւն մը երեւան կուգայ, ինչպէս նաեւ անդամալուծու – թիւն, տեսողութեան տկարացում, ուշի – մութեան նուազում։ Դեռ անցեալ գա – րուն հաստատուած էր, թէ մուչտակա – գործները, որոնք անդիկ պարունակող նիւթ կը գործածէին, ժամանակի ընթացքին մտային խանգարումներ կ'ունենային։

Ներկայիս, այս երեւոյթը պետական գետնի վրայ ճշդուած է։ Այսպէս, ճա – պոնցի գիտնական Տոքթ. Յուպաքի, Նիիքարայի համալսարանէն, հաստատեց, թէ անդիկէ թունաւորումներուն 95 առ հա – րիւրը ջլային խանգարում կ'ունենայ, 43 առ հարիւրը՝ մտային, 74 առ հարիւրը՝ տեսողութեան, 68 առ հարիւրը՝ լսողութեան։ Սնդիկը կը ծերացնէ նաեւ մարդը։

Ի տես այս վնասներուն, Արեւմտեան Գերմանիա, Շուէյտ եւ Ճափոն արդէն իսկ արգիլեցին անդիկի հիման վրայ պատրաստուած սունկասպանները, իսկ ուրիշ երկիրներու մէջ միջոցներ ձեռք առնուեցան զգալու համար անդիկի արտադրութիւնները գործարաններու մէջ, որպէսզի անոնք չապականեն ջուրերը, երբ գործարաններէն դուրս հոսին իբրեւ մնացուկներ։

ՍՏԱՅԱՆՔ

Բառասխալ (պատմուածքներ), գրեց Ռոպէր Հատտէճեան, Պոլիս 1972։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Ճանըմ, մէյ մըն ալ ոտքս չեմ կոխեր այդ խանութը, լմնցաւ, դնաց, ատոր համար խօսիլ չարժեր, պատասխանեց տիկին Սաթէնն, այս կերպով խոյս տալով ուղղակի էրկանը հարցումին պատասխանելու փորձութենէն։

Բայց վաճառականը չդոհացաւ այս պատասխանով։

— Ծանօթներ կային ըսիր, որո՞նք էին, պնդեց։

— Ես առանկ բան չըսի... մէյ մըն ալ չեմ երթար ըսի, արդէն անցած օր ալ դիպուածով հոն մտայ... ես միտքս դրեր էի Թոքաթլեանին երթալու, տակմիշ եղեր անցեր էի, չուզեցի վերադառնալ մինչեւ հոն... Ալ դուկ սա խօսքերը, արնըրիս կը դպչի կոր... թերթին մէջ բան մը կա՞յ։

— Բան չկայ, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, որ տեսաւ, թէ պիտի չկրնար կինը իր ուզած կերպովը խօսեցնել։

Բայց Սաթէնի վարանումը ճիշդ այդ րոպէին, ուր անուն մը պիտի արտասաներ, ա՛լ աւելի սաստկացուց իր կաս – կածները։ Իր ներքին յուզումը ծածկելու համար կրկին առաւ թերթը եւ կարդալ կեղծեց։

Ժամէն աւելի մնաց այսպէս թերթը ձեռքին մէջ, մինչեւ որ կինը «գլուխը բաբի ըսաւ ու ննջասենեակ քաշուեցաւ։

Վաճառականը երկար առեն ժուռ եկաւ սենեակին մէջ, անընդհատ ծխելով։ Անհամբեր կը սպասէր հետեւեալ օրուան, որպէսզի իր կինը հետապնդէր։ Մէկդոգներ խորհեցաւ այդ հետապնդումը աննշմար կերպով ու յաջող պայմաններու մէջ կատարելու համար ու վերջապէս, կէս – գիշերէն ետքը, դնաց հանգստանալու։

Հետեւեալ առաւօ կանուխ վաճառական եկաւ ղրաւենեակ, ընթացիկ գործերը կարգի դրաւ, պէտք եղած հրահանգները տուաւ ղրագրին, ըսաւ, որ թերեւս մինչեւ իրիկուն բացակայ պիտի մնար ու ժամը տասնըմէկին մէջդոգները եկաւ Բերա։

Գիտէր, որ կինը թիւնէլով Բերա պիտի ելլէր եւ ըստ այնմ պատրաստած էր իր հետապնդումին ծրագիրը։

Գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար Մարզար էֆէնտի որոշած էր օգնական մը առնել հետը։

Այդ փափուկ պաշտօնին անձը արդէն իսկ մտովի ընտրած էր ու հիմա կ'ելը – թար գայն դանելու։

Այս օգնականը իր երախտաւորեալն էր, գաւառէն եկած հեռաւոր ազգական մը, զոր Մարզար էֆէնտի նախնական դպրոց մը ղրած էր ու յետոյ բարեկամ վաճառականի մը քով տեղաւորած, համեստ ամսականով մը։ Հազիւ 20–22 տարեկան, ուշիմ, ամսեղուկ ու վարպետորդի երիտասարդ մըն էր այդ գաւառացին։

Պաշտամունքի մօտեցող խորին յարգանք մը ունէր Մարզար էֆէնտիի հանդէպ, զոր իր պաշտպան սուրբը կը նկատէր։

Մարզար էֆէնտի առաուան գացած էր այն վաճառատունը, ուր Աբգար — այս էր երիտասարդին անունը — կը պաշտօնավարէր։

Իրեն ըսեր էին, որ Աբգար մէկ քանի դանձումներ ընելու համար Բերա ելած էր եւ թէ յայտնի չէր, որ ե՞րբ պիտի վերադառնայ։

— Կ'ուզէի անպատճառ գինքը տեսնել կէսօրէն առաջ, ըսած էր վաճառականը։

— Տասնըմէկին միջոցները Գրեատ Լիւնէյի մասնաճիւղին պիտի հանդիպի, թերեւս հոն դանէք գինք, պատասխանած էին։

Մարզար էֆէնտի Բերա ելլելուն պէս ուղղուեցաւ իրեն տրուած հասցէին եւ արդարեւ Աբգարը դտաւ կիշէի մը առջեւ զրաղած։

— Գեղի հետ քիչ մը տեսնուիլ կ'ուզեմ, ըսաւ վաճառականը իր պաշտպանեալին։

— Վայրկեանէ մը ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ, պատասխանեց երիտասարդը։

— Դուն դործդ նայէ, ես դրան առջեւ կը սպասեմ։

Երիտասարդը արդարեւ անմիջապէս եկաւ իր պաշտպանը դտնելու։

— Եկուր, երթանք հոս մօտերը տեղ մը նստինք քեզի հետ, ըսաւ վաճառականը։

Դարեջրատուն մը մտան, ուր Մարզար էֆէնտի երկու դաւաթ դարեջուր պատուիրեց։

Աբգար, չուարած, չփոթած, չէր գիտեր ի՞նչ գիրք բռնել իր պաշտպանին դիմաց։ Առաջին անդամն էր, որ վաճառականը այսպիսի մտերմութիւն մը ցոյց կուտար իրեն։ Երկար առենէ ի վեր, տարիէն աւելի էր, որ երբեք առիթ ունեցած չէր Մարզար էֆէնտիին հետ խօսելու։ Վաճառականը զայն տեղաւորելէ ետքը ալ չէր զբաղած անով, նոյնիսկ կարծես ջանացած էր հեռու մնալ անկէ եւ երիտասարդն ալ չէր համարձակած երբեք, որեւէ պատրուակով մօտենալ անոր։ Նոյնիսկ Ծնունդի եւ Զատկի առթիւ այցելած չէր եւ զոհացած էր նամակով իր շնորհակալութիւնները մատուցանելու եւ յաւիտենական երախտապարտութիւնը յայտնելու։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մխիթար Յ. Անդրէասեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 21 Մայիս կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի

ՎԱՀԷ Յ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյն-պէս Անդրէասեան ընտանիքներու հին ու նոր բոլոր ննջեցեալց յիշատակին:

Ի դիտութիւն ազգականներուն եւ բարեկամներուն:

×

Այրի Տիկին Մառի Ադամեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝

ՄԻՆԱՒ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ՝ կիրակի 21 Մայիս Փարիզի Մայր եկեղեցին:

Ի դիտութիւն անոր յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Գուրգէն Գրիգոր եւ զաւակները, Ռիչար, Տէր եւ Տիկին Սիմոր, այրի Տիկին Սինանեան Նարդուհի եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհատստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի 21 Մայիս, առաւօտեան Փրատոյի եկեղեցին, իբրեւ սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Կարապետեան, Արժանապատիւ Հայր. Երկիսկին Աստատուրեան եւ զաւակները (Տիթրոյիթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 21 Մայիս կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի դիտութիւն իր յիշատակը յարգող – ներուն:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան ժօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս Երգչախումբ»ը, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տարաբախտ Տիկին Շահէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) հոգւոյն ի հանգիստ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս. Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Օգտուելով Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհիին ներկայութենէն, ընդհ. ժողով (բոլոր մասնաճիւղերու) կը գումարուի Հինգշաբթի Մայիս 18ին ժամը 19ին Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 21էն առաջ ընկերահամակրական խնջոյք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրխտափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը ճախագահէ Վ. ԳԱՒԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԲԱՑՕՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵՑԻ ՕԴՍՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի (Մայիս 18) ժամը 20ին ընկերուհի Ա.Սեմիսեանի բնակարանը, 48 Ռիւ Պերնար Ժիւկօ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղւոյն խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԻՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ. ՖՐԻՋԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հոգեգալստեան ժօնը՝ ուխտի օրն է Ս. Եկեղեցւոյս, եւ որ կը ժօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պապենական աւանդութեամբ:

Սրդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. ծննդեան պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի:

Deuxième tournée en France du chanteur populaire arménien

Adiss Harmandyan

accompagné par JACQUES KODJIAN
(pianiste) et son ensemble
Nouvelles chansons

ISSY, Vendredi 2 Juin à 21 h.
Théâtre Municipal,
Réservation sur place

PARIS, Samedi 3 Juin à 21 h.
Réservation : Pleyel — Markarian, 32, Rue de Trévise — Arménia-Mondia, 17 Rue St. Florentin, Paris (8e) — Café Philippe, Pl. Carnot, Alfortville.

LYON, Dimanche 4 Juin à 21 h.
Salle Rameau
Réservation : Agence Sévan, 50 Cours de la Libération.

VALENCE, Vendredi 9 Juin à 21 h.
Salle des Fêtes
Réservation : Maxoudian, 48, Rue Bouffier.

MARSEILLE, Samedi 10 Juin à 21 h. heures, Palais du Congrès
Réservation : Restaurant Jean-Jaurès 26, place Jean-Jaurès, la Plaine, Marseille (1er)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին պլորոցականը դաչտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Բոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

×

ՏԻՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 25ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴ», թատերգութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Յունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի թատրոնը:

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի Հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ՍԱՒԱՓԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատչառ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Տիրուհի Մխալեան, Զաւէն Շանթ, Լէօլա Սասունի, Ֆլորա Անահիտ, Էլէն Բիւզանդ, Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Յակոբեան, Աննիկ Փափազեան, Ովաննա Շարապխանեան, Մարիճա Հայթայեան, Հռիփսիմէ Յովհաննէսեան, Եղիսաբէթ Բարսեղեան, Կիւլեանէ Տէմիրճեան, Հայրէն Տէմիրճեան, Նուրհանի Տէմիրճեան, Գեղեցիկ Թորիկեան, Եղիսաբէթ Գալայճեան, Նուարդ Փանոսեան, Լուիզ Թորանեան, Փայլուն Պէրպէրեան, Զարմուհի Քէօսէեան, Սրբուհի Սուրեան, Սրբուհի Մկրտիչեան, Մանուշակ Համամճեան, Մարի Հաճի-Պօղոսեան, Թագուհի Գարաօղլանեան, Լիւսի Սարգիսեան, Թագուհի Աբէլեան, Սիրարփի Նազիկեան, Սարա Թօփալեան, Ալիս Տողրամաճեան, Սրբուհի Հաճի-Դաւթեան, Անոյշ Սապաֆեան, Նուարդ Տողրամաճեան, Մարիամ Մինասեան, Հռիփսիմէ Մանուկեան, Հուրի Էլլիպինեան, Բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեան, Կարապետ Ղուկասեան, Հրանդ Աթանեան, Միսաք Սարգիսեան, Սահակ Օհաննէսեան:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՑՑ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Դին 25 ֆր., կէս դին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ գոյք ժամը 7·15 Շաթօ տը Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կառաթիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէդի, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորճ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանգստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքասթէլ Թանգրան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր.

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Խ. ՃԼԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միւնչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միւնչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
19 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·419

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.419

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

———0———

Հայաստանի խորհրդայնացումով եր-
կաթեայ վարագոյր մը իրարմէ «անջա-
ւեց մայրն ու որդին»։

Աւելի քան քառորդ դար կապը հայրե-
նիքի եւ սփիւռքի մէջեւ կը կայանար պա-
տահական հանդիպումներէ։ Արտասահ-
ման կ'այցելէին մտաւ վրայ համբուող
«բուն»ները միայն, հատուկտոր խոս-
քիներ բերելով «մեր աշխարհէն»։

Անոնցմէ մէկը նոյնիսկ չքաշուեցաւ
հրապարակաւ յայտարարելէ թէ Երեւանի
Խորհրդային Հանրապետութիւնը «ամե-
նայն Հայոց կառավարութիւն չէ»։

Երկար տաեն անարձագանգ մնացին
հայրենադէր տարագիրներու «բացէ'ք
դուռները» աղաղակները։ Քանի մը բա-
ցառիկ առիթներով եւ կարճ ժամանակով
բացուեցան դուռները սահմանափակ թի-
ւով ներգաղթողներու առջեւ, յետոյ կըր-
կին փակուելու համար։

Հայրենիք վերադարձող «կռունկ»ներէն
եւ ներգաղթող որակեալ մասնորդական –
ներէն չատեր 1937–39ին՝ «անհատի պաշ-
տամունքի» չարաչուք օրերուն՝ «մաք-
սագործութեան» անենայ։ Մինչ նոյն չըր-
ջանին սփիւռքի կարմիր գործակալներն
ու անոնց կառքին լծուած անդիտակից
զանգուածներն ու հատուածամոլ կազ-
մակերպութիւնները օրն ի բուն լրջօն-
լուին կը փառաբանէին «ժողովուրդնե-
րու առաջնորդ հանճարափայլ»ը։

Կացութիւնը հիմնովին յեղաշրջուեցաւ
երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայ-
նին, երբ զանգուածային ներգաղթ կազ-
մակերպուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ-
կիրներէն, Յունաստանէն ու Ֆրանսայէն։

Աւելի քան հարիւր հազար հայ երի-
ասարդներ գոհ էին գացած «հայրենա-
կան» կոչուած պատեր արմին, օտար հողի
վրայ։ Անոնց թափած արիւնը թիլ մը հող
անդամ չէր աւելցուցած Հայաստանի նեղ
սահմաններուն վրայ։

Սակայն հայրենիքը սոխակոպական պէտք
ունէր թարմ բազուկներու, նուիրուելու
համար Հայաստանի վերաշինութեան աշ-
խատանքներուն։ 1946–1948 շուրջ հարիւր
հազար Հայեր ներգաղթեցին հայրենիք,
հազճեպով, առանց նախապէս յարմար
բնակարան եւ աշխատանք ապահովելու
հայրենադարձներուն։ Ա'լ չենք խօսիր
«աւատաքննական տաեան»ներու, թեկ –
նածունները մաղէ անցընելու, նոյնիսկ ա-
շ-ջնջնակցականներէն կուսակցութենէն
հրաժարելու տարտղրութիւն առնելու
հանրածանօթ խեղկատակութեանց մա-
սին։

Յետագային Հայաստանի վարիչները
իրենք ալ պարկեշտօրէն խոստովանեցան
այդ օրերուն արտասահմանի համայնա-
վար գործակալներու կատարած անորա-
կելի խայտառակութիւնները եւ այժմ –
նեցին անոնց հեղինակները։

1949ին նոր հայրենադարձներու դան –
ցածային աքսորը դէպի Սիպերիա մե-
նապէս հիասթափեցուց բոլոր այն բա-
րեմիտները, որոնք հայրենասիրաբար
կամ դաղափարական համոզումով ար –
տասահմանի մէջ տուն–տեղ լքած եւ ա-
մէն ինչ հաշուեյարդարի ենթարկած՝
փութացեր էին Հայաստան, իրենց քըր-
տինքը խառնելու համար հայրենիքի վե-
րակառուցման աշխատանքներուն։

Հայաստանի մեր հայրենակիցները
սկսան քիչ մը ազատ չունչ քաշել 1953ին,
երբ իշխու եաեւէ անդենական չուեցին
Սիպիրին եւ իր չար ոգին՝ Բերիա։

Նոր շրջան մը բացուեցաւ հայրենիքին
համար՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ
նախանձու վրայ։ Սփիւռքի հետ կա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԳՐԵՐԸ ՎԱԻԵՐԱՑՈՒԵՑԱՆ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

—0—

Մոսկուայի եւ Վարշաւայի զոյգ հա-
մաձայնագիրները վաւերացուեցան Պուն-
տըսթագի կողմէ։ Առաջին համաձայ –
նագիրը՝ կնքուած Մորհ. Միւլհեան եւ
Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջեւ 1970
Օգոստոս 10ին, ձեռք ձգեց 248 ձայն։
Տասը երեսփոխանները դէմ քուէարկեցին,
իսկ ընդդիմադիր կուսակցութեան (Քրիս-
տոնեայ – Դեմոկրատ) պատկանող 238
երեսփոխանները ձեռնպահ մնացին։ Վար-
չապետի համաձայնագրին ի նպաստ քուէ-
արկեցին 248 հոգի, դէմ՝ 17, իսկ ձեռն-
պահ 231 երեսփոխան։

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը՝
Պարցէլ, որ քուէարկութենէն դեռ օր մը
առաջ ի նպաստ վաւերացման կ'արտա –
յայտուէր, վերջին պահուն ձեռնպահ
մնալու հրահանգ կուտար իր կուսակից-
ներուն։ Պարցէլ չէր յաջողած համոզել
Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցու-
թեան դեկավար մարմինը, որպէսզի վա-
ւերացման ի նպաստ քուէարկուի։ Ընդ-
դիմութիւնը կուդար կուսակցութեան
Պաւարիոյ թեւէն՝ առաջնորդութեամբ
Շթրաուսի։

Յամենայն դէպս Պրանտի համար ար-
դիւնքը գոհացուցիչ է, թէեւ, ինչպէս
նկատել կը տրուի, յարաբերական յաղ-
թանակ մըն է ան։ Աբդարեւ, Պունտըս-
թագի ընդհանուր՝ 496 ձայներու վրայ
ան յաջողեցաւ 248 ձայն ձեռք ձգել, որ
բացարձակ մեծամասնութիւն իսկ չի ներ-
կայացներ, տրուած ըլլալով որ այդ
թիւը 249 է։

Աւելցնենք, որ Մոսկուա վերջին պա –
հու դիմումներ ալ կատարած էր, որպէս-
զի համաձայնագիրը վաւերացուի։ Այս –
պէս, ան ընդունած էր Պրանտ – Պարցէլի
կարգ մը բանաձեւերը համաձայնագրին
կապակցութեամբ։ Մշակուած կէտերէն
մին կը ճշդէր, որ դաշնագիրը ոչ մէկ
իրաւական հիմք կրնայ ծառայել Եւրո –
պայի այժմու սահմաններու ուղղութեամբ
եւ որ վերջնական ուղղութեամբ
պայի այժմու սահմաններու ուղղութեամբ
եւ որ վերջնական ուղղութեամբ
պէսը աւելի սերտ հանգամանք ստացան։

Կազմուեցաւ Սփիւռհայաբնեան հետ
Մշակութային կապի Կոմիտէն, որ սկսաւ
հրատարակել Սովետական Հայաստան
«հասարակական, գրական – գեղար –
ուեստական պատկերազարդ ամսա –
գիր»ը։ Նոյն Կոմիտէն 1965ին հիմը
դրաւ նաեւ Հայրենիքի Ձայն չարաթա –
թերթին։ Մէկ կողմէ այս գոյզ պաշտօ-
նաթերթերը, միւս կողմէ պարբերաբար
հայրենիքէն սփիւռք եւ սփիւռքէն հայ –
րենիք կատարուած փոխադարձ այցելու-
թիւնները վերջին տարիներուն առիթ
ընծայեցին աւելի մօտէն ծանօթանալու
իրարու։

Հայրենիքի մէջ սկսան հետաքրքրուիլ
սփիւռքահայութեան ճակատագրով եւ
հիմա արդէն խորհուրդներ կուտան ազ-
գապահպանման համար։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱԳՈՒՀԻՆ եւ Էմիմպուրկի դուքսը քիչ
մը արեւ գտան Զորեքշաբթի օր հարա –
ւային Ֆրանսայի մէջ։ Զոյգը պատեցաւ
Նիմ, Առլ եւ Քամարկի չրջանը նաեւ
Ալփնեան, ուր իրեն նուէր տրուեցաւ եր-
կու գիրք՝ 16, 17 եւ 18րդ դարերու յուշ-
արձաններու վերաբերեալ (Ալփնեանի
մէջ)։ Հինգշաբթի առաւօտ այցելելէ եաք
Պօ գիւղը, էլիզապէթ Փարիզ կը վերա-
դառնար, ուր կէսօրէ եաք Լոնչանի ձիար-
չաւարանը կ'ըլլայ, ապա թէյի հիւրն էր
Ուինսըրի դուքսին։ Նոյն իրիկունը ճաշ
մը կը տրուէր բրիտանական դեսպանա-
տունը ի պատիւ Նախագահ Փոմփիտուի,
որու կը յաջորդէր մեծ ընդունելութիւն
մը։

ՈՍԿԻՆ կը չարունակէ բարձրանալ եւ
Լոնտոնի մէջ օնսը հասած է մինչեւ 60
տոլարի։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Շապան–Տելմաս առ –
ժամաբար Տանժաուի յանձնեց ձայնպատ-
կերասփիւռի ընդհանուր տնօրէնի պաշ-
տօնը, մինչեւ որ քննութիւնները վեր –
ջանան եւ վերջնական նշանակումներ ըլ-
լան։

ՊՈՒՍՈՑ մէջ 24 հոգի ձերբակալուած
է, կէսը երիտասարդուհիներ, որովհե-
տեւ թռուցիկներ տպած են «Աբշալոյս»
կազմակերպութեան մը անունով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը խմբագրական-
ներով եւ յօդուածներով կը ջատագովէ
խորհրդային – ամերիկեան մերձեցումը՝
Նիքսընի մօտալուտ այցելութեան կա –
պակցութեամբ։ «Պրաւդա»յի համաձայն
երկու երկիրներու յարաբերութեան բա-
րելաւումը «կարելի եւ բաղձալի է» միա-
ժամանակ։ Քաղաքական դէտերու հա –
մոզումով իշխանութիւնները կը ձգտին
նախապատրաստել իրենց քաղաքացինե –
րուն միտքերը, չրջանի մը մէջ, երբ ըն-
կերվարական երկիր մը՝ Հիւս. Վիէթ –
նամ թիրախ դարձած է ամերիկեան բուռն
ռմբակոծումներու եւ պաշարումի։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական
ընտրութեան նախապատրաստական ըն –
տրութեանց մէջ ժորժ Ուալաս, որ ահա-
բեկումի ենթարկուած էր, չախչախիչ
յաղթանակ մը ապահովեց Միչըկընի եւ
Մարիլէնտի մէջ։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գործադուլը
անկանոն ձեւով գործադրուեցաւ Զորեք-
շաբթի առաւօտ։ Որոշ չրջաններ բնաւ
չդիմուեցան հոսանքէ բայց ամէնէն տու-
ժողները եղան մեքենայով ճամբորդող –
ները որուան ըլլալով որ երթեւեկութեան
հապճեպ կէսը ապահովուած էր։ Գործա –
դուլի մէջ է նաեւ Լօ–Ֆրանսի ցամաքի
անձնակազմը ինչ որ դժալի խանգարում-
ներ կը պատճառէ երթեւեկին, որու մի-
այն մէկ մասը կարելի կ'ըլլայ ապահովել։

ՀՈԳԵԳԱԶՈՒՍՏԻ առթիւ 400 հազար
փարիզցիներ կը մեկնին 649 կառախում-
բով որոնց 171ը՝ յատկեալ ապառարկու-
թեան մաս կը կազմեն։

ՄԻԼԱՆՈՑԻ մէջ անձանօթի մը կողմէ
սպաննուեցաւ տեղւոյն քաղաքական ոս –
տիկանութեան պետը՝ Լուիճի Քալապրէ-
զի։ Կ'ենթադրուի, թէ ահաբեկումը կա-
տարուած է ծայրայեղ ձախերու կողմէ։

ԶԻՆԱՍՏԱՆ եւ Հոլանտա որոշեցին դես-
պանութեան աստիճանի բարձրացնել ի-
րենց դիւանագիտական յարաբերութիւն –
ները։

ՊԵՐԼԻՆԻ «պատը» պիտի բացուի Հո-
դեզուստի օրերուն։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ափրիկէի Հանրապետու –
թեան մէջ երկու դեղախումբեր կացին –
ներով եւ բիրերով իրարու դէմ «պատե-
րազմած» են։ Հինգ հոգի սպաննուած եւ
150 խրճիթներ քանդուած են։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր հարիւրաւոր
թռիչքներ կատարեցին առջի օր եւս Հիւ-
սիսային Վիէթնամի վրայ։ Բանդեցին
հաղորդակցութեան պիծեր՝ կամուրջ,
երկաթուղի եւայլն, ինչպէս նաեւ վառե-
լանիւթի պահեստներ։ Թունքէնի ծոցին
մէջ նշմարուած են խորհրդային 8 ռազ-
մանաւեր։ Առնք, ռակայն, ցարդ չեն
փորձած Հիւսիս. Վիէթնամի նաւահան –
գիստները մօտենալ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարութեան բանբե-
րը յայտարարեց, թէ փարիզ պիտի չմի-
ջամտէ Մատակասքարի ներքին կեանքին,
հակառակ այն իրողութեան, որ համա –
ձայնագիր մը կնքուած է երկու երկիր-
ներու միջեւ, որով Ֆրան–սական ուժերու օժանդակութիւնը խըն-
դրել՝ անդորրութեան պահպանման
համար։ Փարիզի տեսակէտով իրաւար –
ձութիւնները Թանանարիվի մէջ ներքին
բնոյթ ունին։

ՊԵԼՃԱՄԻ մէջ 4 բանուորներ սպան –
նուեցան։ Զորս ալ բողոքականներ էին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարու –
թիւնը կէսուակէս կրճատեց Գահիրէի ա-
մերիկեան առաքելութիւնը, կը հաղորդէ
Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալու-
թիւնը, որ կ'աւելցնէ թէ Ալ Ահրամ թեր-
թը կը յայտարարէ թէ նախագահին իսկ
որոշումով է որ նախարարութիւնը նման
դիրք բռնած է։ Միչա Ալ Ահրամի համա-
ձայն ասիկա նախաձեռնութիւններէն մէկն
է միայն բազմաթիւ, ուրիշներու դէմ
եգիպտական կառավարութիւնը որոշած է
իրրեւ փոխ–վրէժ, որովհետեւ Միացեալ
Նահանգները «ցայտուն եւ մշտատեւ օ–
ժանդակութիւն մը կը բերեն իսրայէլեան
դրաման»։ Ներկայիս ամերիկեան առա-
քելութիւնը 20 հոգիէ կազմուած է։ Կարգ
մը դէտերու համաձայն Սատաթի առած
այս քայլը փոքրիկ «նուէր» մըն է Մոս-
կուայի, այն օրերուն երբ մտահոգ Գրէչ-
կո կը մեկնի Գահիրէէն ստորագրելէ եաք
համաձայնագիրը մը, ըստ որուն Մորհ.
Միւլհեան զէնք պիտի հայթայթէ Սուդա-
նեան։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ եւ Ընկերվարական հան –
դիպում մը կ'ունենան Ուրբաթ օր բայց
արդէն իսկ համայնավարները կարծեա –
ցուցած են իրենց դիրքը ինչպէս կը պար-
զուի Ժորժ Մարչէի իսկ յայտարարու –
թենէն։ Կուսակցութեան փոխ–քարտուղա-
րը չեշտեց թէ ընկերվարականները կը
գործեն այնպէս որ կարծես կ'ուզեն զեղ-
չել Համայնավար կուսակցութեան ազ-
դեցութիւնը։

ՍԱՐՍԷԼի մէջ թաղապետական նոր
ընտրութիւններ պիտի ըլլան Յունիս 4ին,
որուան ըլլալով որ առարկութիւն եղած
էր 1971 Մարտի ընտրութեանց արդիւն-
քին առթիւ եւ Սահմանադրական Մոր –
հուրդը չեղեալ համարած էր ընտրու –
թիւնը։

ԿԻՐԱԿԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՎԱ ՅՈՎՀ. ՍԱՀԱԿՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉ

ԳԼԽԱՎՈՐ ՇԱՀԱՐԵՑ ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ

— Գիտաստուածաբան հոգևորական մը, որ ինքզինքը ուսումնասիրած կը կարծէ, կ՚ըսէ թէ Հայկական Սուրբ Գրքի մէջ ոչ մէկ տեղ կայ Գլխավոր Շահարեցի բառը։ Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ այդ, երբ Գլխավոր Շահարեցին Սարգսյանն է, որ Հայկական Սուրբ Գրքի մէջ ամէնէն շատ յիշուած անձն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ հերոսն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ մարդն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ հրամանատարն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ դատաւորն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ մարգարէն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ քահանայապետն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ թագաւորն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ հայրն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ որդին է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ ամուսինն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ եղբայրն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ մարդասէրն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ հայրենասէրն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ հոգեւորականն է։ Ան Աստուածաշունչի ամէնէն մեծ ուսուցիչ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՒՆԻԷՆՈՒՄ

—o—

Միւնիխ (Յառաջ).— Միւնիխեան հայ գաղութի աշխատանքները 1972 թուականի Յունուարէն մինչեւ Մայիս ամիսը ընթացել են համեմատաբար աշխոյժ կերպով:

Ահա գաղութիս աշխատանքներուն պատկերը մի քանի ամփոփ տեղեկութիւններէ – րով:

Յունուարի սկզբին ընտրուեց գաղութի նոր վարչութիւն, այս անգամ բացառապար կազմուած երեք երիտասարդներէ, որոնք իրենց վրայ են վերցրել գաղութի ամբողջ աշխատանքները: Գերմանական Ֆաշինգի՝ բարեկենդանի չարաճճիների ընթացքում իւրաքանչիւր չարաճճի երեկոյ – ներ կազմակերպուել են խրախճանքի եւ պարային երեկոներ, իսկ մեծերի համար – դիպումներից բացի, տեղի են ունեցել ֆաշինգային հանդէսներ նաեւ երեխաների համար:

Մարտի մէջ գաղութիս սրահում դասախօսութիւն – զրոյցով ելոյթ ունեցաւ երկար տարիներ Խորհրդային Հայաստանում ապրած Պր. Լեւոն Մարտիրոսեանը՝ խօսելով Հայաստանի մասին: Ցիշեալ դասախօսական երեկոն մեծ հետաքրքրութիւն առաջացրեց ներկաների մէջ:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ապրիլ 8ի երեկոյեան, Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Միւնիխէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպեց խորհրդակցական ժողով՝ հրաւիրելով գաղութիս բոլոր անդամներին: Վար – չութեան նախագահ Վրէժ Աբրահամեան տեղեկացնելով ներկաներին Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան նախագահ Պողդորնու Ապրիլ 11ից 15ը բարեկամական պայմանագիրը կնքելու նպատակով Թուրքիա այցելութեան մասին, ինչ որ դէմ է մեր աղգային զերազոյն չահերին, կարդաց այս խմաստով գաղթի մի հեռագիր՝ խմբագրուած Ուսանողական Միութեան կողմից, կոչ անելով ներկաներին միանալ այդ հեռագրին: Խորհրդակցական ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց ընկերոջ կոչը հայ գաղութի և Ուսանողական Միութեան անունից խորհրդային կառավարութեան՝ Պոլանդօդքում դանուող խորհրդային դեսպանութեան միջոցով:

Ցիշեալ բաղաքի հեռագրից բացի, Ապրիլ 11ին Միւնիխէնի Ուսանողական Միութեան անունից նոյնանման բողոքագրեր ուղարկուեցին նաեւ Գերմանիայի Դաշնակցային Հանրապետութեան տեղեկատուական գործակալութիւններին, ռադիոյի եւ հեռատեսիլի վարչութիւններին, մամուլին եւայլն:

ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Վոսփորի եւրոպական եւ ասիական ներքնաներու միջեւ չըջապատող նաւակները դժուարութեամբ կ'անցնին մեծ նաւերու քովերէն: Տարիներու ընթացքին, ճամբորդաւոր եւ ապրանքատար նաւերուն անցքը Վոսփորէն չատ աւելցած է, բայց Պոլսեցիներու համար նեղուցի անցքին տեւողութիւնը նոյնը մնացած է Թաչկիներու եւ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի օրերէն՝ կէս ժամէն մինչեւ երեք ժամ: Հետեւաբար, երկրին փոխադրութեան հարցը դարձած է պորպեան հանդոյցը Թուրքիոյ փոխադրական գործին:

Վոսփորի վրայ կամուրջի մը չինութեան գաղափարը յղացած են բազմաթիւ անձեր, որոնցմէ մէկը եղած է, ըստ պատմութեան, Լէոնարդօ տա Վինչի: Բայց, երկու ցամաքամասերը միացնելու կամուրջի մը ծրագիրը իրագործուեցաւ հազիւ 1870–1880ի տարիներուն, Ֆրանսացիներու կողմէ: Անոնք պատրաստած էին երկաթուղիի կամուրջի ծրագիրը մը Ռումելի Հիսարի եւ Անատոլու Հիսարի միջեւ, աղեղի ձեւով: Եւ, որովհետեւ, Թուրքիա այդ թուականներուն — ինչ – պէս միշտ — եմտական տաղնապի մէջ էր, ամէն բան ծրագրային վիճակի մէջ մնաց:

Ութսուն տարի եաք այդ հարցը վերըստին արծարծուեցաւ: 1955ին Թուրքական կառավարութիւնը այս նպատակով դիմեց կարգ մը ամերիկեան ընկերութիւններու, որոնք ընդունեցան: Սակայն այս վեր – ջիններուն առարկեցին, թէ այս կամուրջը կարելի չէ կառուցանել 1980էն առաջ, երբ քաղաքին բնակչութեան թիւը պիտի հասնէր 2·150·000ի, որպէսզի անոնցմէ դանձուած դումարները ծախքերը պո – դկէին: Բայց, իրականութեան մէջ, բնակչութեան թիւը նախատեսուածէն աւելի արագ ամ մը արձանագրեց: 1975ին համար կը նախատեսուի 4 միլիոն բնակ – չութիւն: 1969ին, բազդատմամբ 1952ի թիւին, 90·000էն աւելի ինքնաշարժ կար Պոլսոյ մէջ: Այս անապատելի կացութեան առջեւ, իշխանութիւնները ծրագրեցին փութով չինել նոր կամուրջ մը: Անպարա այս անգամ դիմեց անգլիացի ճիլզըրթ Ռապըրթս ճարտարապետին, որ հանրածանօթ է իր չինութիւններով: Ան է, որ չինած է երկրաշարժական անսովոր յղացումով առանձնակ մը կամուրջներ, որոնց չարքին Սիանէյի քարափի կամուրջը, Թիս դետի առկախ կամուրջը, Զամպիզ դետի կամուրջը, Կանայի Վոլթա դետի լինքնատիպ կամուրջը եւայլն: Անգլիացի ճարտարապետին ամէնէն յանդուգն իրագործումը, սակայն, Սեվըրնի կամուրջն է (Պրիսթըլի ջրանցք — Անգլիա), որու նմանութեամբ պիտի կառուցուի Վոսփորը:

Կամուրջը, որուն կառուցումը սկսած է արդէն, գործածութեան պիտի դրուի 1973ին: Անոր իրագործման կը մասնակցին անգլիացի, Ֆրանսացի, դերմանացի եւ ճափոնցի մասնագէտներ: Կամուրջը չուրէն 64 մեթր բարձր պիտի ըլլայ նաւերու անցքը չարգիլելու համար: Ներ – կայիս աշխարհի ամէնէն բարձր նաւը (Ֆրանս) 55 մեթր բարձրութիւն ունի: Վասփորի կամուրջը իր մեծութեամբ պիտի ըլլայ Եւրոպայի առաջինը եւ աշխարհի չորրորդը: Երկարութիւնը պիտի ըլլայ 1·560 մեթր, լայնքը՝ 33,4 մեթր: Ինքնաշարժները պիտի չրջապային 6 երիվեր վրայ, ժամը մինչեւ 100 քիլմ. արագութեամբ: Հետիոտն անցորդներու համար հատատուած պիտի ըլլան մայթեր, իւրաքանչիւրը 2,5 մեթր լայնքով: Ճափոնցի մասնագէտները, որոնք անուանի են հակերկրաշարժային չինութիւններու համար, ապահոված են կամուրջի պինումը չարժի դէմ, որ թէեւ 10 առ հարիւր կը ծանրացնէ չինութիւնը, բայց ապահով պաշտպանութիւն մը կ'ընծայէ չարժերու դէմ, որոնք յաճախակի են Պոլսոյ չրջանի մէջ:

Ֆ.

ԾՆԵԲԵԿԸ

—o—

Ծնեբեկը — ասիերժ — որ բանջարեղէններու ընտանիքին կը պատկանի, անծանօթ «պատմութիւն» մը ունի: Տուեալները ցանցառ են եւ, յաճախ, հակասական: Կը կարծուի, թէ այս բանջարեղէնը ծանօթ եղած է հին աշխարհի, թէեւ անոր տրուած անունը կը մնայ անորոշ: Միւս կողմէ, դեռ չէ ճշդուած, թէ ո՞ւրկէ եկած է ան:

Զայն կը դանենք Ֆրանսայի մէջ միջնադարուն, սակայն չենք դիտեր, թէ ո՞ր – քան ժամանակէ ի վեր կը մշակուէր ան հոս: Կը կարծուի, թէ նոյն դարուն ան մուտք գործած է նաեւ Անգլիա, բայց ո՞ւրկէ· այս կէտն ալ կը մնայ անորոշ: Հաւանական է, որ Միջագետքի Նահանգները տարուած է մէկու մը կողմէ, քանի որ ծնեբեկին ծանօթ չէին Նոր Աշխարհի բնիկները:

Ընդունուած է ըսել, թէ Հին Աշխարհի հիւսիսային չրջաններու բանջարեղէն է եղած: Երկու չրջաններ կան՝ Անգլիոյ հարաւը եւ Թուսիոյ տափաստանները, ուր կարելի է հանդիպիլ անմշակ ծնեբեկներու:

Հին Յոյները ծանօթ էին ասոր, ինչպէս նաեւ Հին Եգիպտացիք: Այս վերջինները զայն կը նկատէին յարմար հրամցնելու փառուածներուն: Հաւանաբար Արեւելքէն է, որ ան անցած է Հռոմ, թէեւ այս մասին ալ ուրիշ տուեալներ չկան:

Ցուլիոս Կեսարի նախասիրած կերակուրներէն էր ծնեբեկը, որուն ծանօթացած էր Լամպարտիի մէջ: Ամէնէն յարգին կը մշակուէր Ռավեննա, որ մինչեւ այսօր մեծ համբաւ կը վայելէ եւ կը նկատուի լաւագոյնը Իտալիոյ մէջ:

Միջնադարուն անոր մշակութիւնը վերջ դտած է եւ վերստին յայտնուած է Բածնունդի չրջանին յատկապէս Թուսկանիի մէջ: Իտալիացին եաք Ֆրանսա եւս ծանօթացած է այս բանջարեղէնին: Լուի ԺԴ.ի սեղանին վրայ դտնուած է ծնեբեկ:

Այդ Թուականէն ցայսօր ծնեբեկը Ֆրանսական ճաշացուցակին մէջ իր պատուոյ տեղը դրաւած է: Զովացնող, առողջարար բանջարեղէն մըն է, բայց ոչ չատ աննդարար: Միայն 10 կերմուժ (քալորի) կը պարունակէ անոր հարիւր կրամը: Այսուհանդերձ կը պարունակէ Ա. եւ Ս. կենսանիւթ, մասնաւորապէս դլխավերեւը:

Ծնեբեկը, իր ձեւին համար, անխուսափելի կերպով տրփադեղ մը նկատուեցաւ անցեալին: Յոյները ձուլը բնոյթը կը պատկերացնէ մտածելով դայն մկրտեցին «ըղձանք» անունով, թէեւ Դիոս – կորոսի համաձայն ծնեբեկը ամուլ կը դարձնէր կիները: Եղիսաբէթեան չըրջանի Անգլիան նոյնպէս տրփադեղ կ'ոըակէր ծնեբեկը:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

(61) «ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

— Դեռ չատ գործ ունի՞ս, հարցուց վաճառականը:

— Տակաւին դանճումն ալ ունիմ ընելիք:

— Գնա, մնցուր ուրեմն:

— Անգամ մը գացի՝ կէսօրէն առքը եկուր, ըսին:

— Վաղը երթաս նէ չըլլա՞ր:

— Ինչո՞ւ չէ, կ'ըլլայ:

— Որովհետեւ կէսօրէն առքը մինչեւ իրիկուն քեղի պէտք ունիմ:

— Ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ: Վաճառականը պահ մը լռեց: Դժնդակ բացատրութիւններու վայրկեանը հասեր էր ու չէր գիտեր ինչպէս խօսք բանար:

— Աբդար, ըսաւ մեղմ ու մաերիմ չեչոտ մը, գիտես որ ես քեզ մարդ ըրած եմ եւ այսօրուան դիրքդ ինծի պարտական ես:

— Երբեք չեմ կրնար մոռնալ ատիկա եւ յաւիտեան երախտապարտ եմ ձեր մեծութեան, պատասխանեց երիտասարդը:

— Տարիներով հոգացած եմ քու ապրուստդ ու դպրոցական ծախքերդ:

— Այնպէս է· իմ միակ պաշտպան բարերարս էք:

— Եթէ հաշիւ ընեմ, կարելի է, 2–300 ոսկի ծախք ըրած եմ քեզի համար:

— Թերեւս աւելի, Մարդար էֆէնտի:

— Այդ նիւթական զոհողութիւններէն եաքը, քեզի գործ ալ դտած եմ:

— Ամենասորին վատը կ'ըլլամ, եթէ ուրանամ այս ամէնքը:

— Գաբրիէլ էֆէնտիին քով եթէ մինչեւ այսօր կը պաշտօնավարես ու անոր վստահութիւնը կը վայելես, պատճառն այն է, որ ես քեզի համար երաշխաւոր եղած եմ:

— Գիտեմ այդ ըլլալը:

— Եթէ ոչ, այդ մարդը քեզի պէս անծանօթ դաւառացիի մը կը յանձնէ՞ր իր դանճումները:

— Երբեք, պատասխանեց երիտասարդը, որ տակաւին չէր կարող դուշակել թէ վաճառականը ո՞ւր կապել կ'ուզէ խօսքը:

— Ես այս ամէնքը ըրած եմ, չարուն – նակեց Մարդար էֆէնտի առանց որեւէ ակնկալութեան:

— Այո:

— Հիմա դիս մտիկ ըրէ, այսօր առենը եկած է, որ իմ ըրած բարիքներուս փոխարէն հատուցանես ինծի:

— Եթէ կարելի ըլլար տակա, աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը պիտի համարէին ինքզինքս:

— Շատ կարելի է:

— Ի՞նչ կերպով, Մարդար էֆէնտի:

— Ինծի ծառայութիւն մը մատուցանելով:

— Հրամայեցէք, եւ ամէն բան ընելու պատրաստ եմ, բաւ է, որ կարողութեանս սահմաններուն մէջ ըլլայ:

— Շատ դիւրին բան է առաջարկելիքս:

— Հրաման ըրէք ուրեմն:

— Կինս կը ճանչնա՞ս:

— Այո, մէկ քանի անդամ տեսած եմ, կմկմալ երիտասարդը այս անակնկալ հարցումէն բոլորովին չփոթած:

— Իսկ ինք քեզի կը ճանչնա՞յ...

— Չեմ կարծեր, երբեք հետը խօսելու պատիւը չեմ ունեցած:

— Այն առեն գործը կարդին է ուրեմն: Մէկ տեսնենք սա գարեջուրը եւ ուրիշ մը ապսպրենք: Աբդար երկիւղածու – թեամբ դաւաթը շրթունքին տարաւ, խըմեց ու բերանը թաշկինակով սրբեց:

— Այսօր կինս Բեյօ պիտի գայ, եւ մէկ քանի այցելութիւններ պիտի տայ: Կ'ուզեմ, որ առանց նշմարուելու իր ետեւէն երթաս...

— Հիմա դիս մտիկ ըրէ, այսօր առենը եկած է, որ իմ ըրած բարիքներուս փոխարէն հատուցանես ինծի:

— Եթէ կարելի ըլլար տակա, աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը պիտի համարէին ինքզինքս:

— Շատ կարելի է:

— Ի՞նչ կերպով, Մարդար էֆէնտի:

— Ինծի ծառայութիւն մը մատուցանելով:

— Հրամայեցէք, եւ ամէն բան ընելու պատրաստ եմ, բաւ է, որ կարողութեանս սահմաններուն մէջ ըլլայ:

— Շատ դիւրին բան է առաջարկելիքս:

— Հրաման ըրէք ուրեմն:

— Կինս կը ճանչնա՞ս:

— Այո, մէկ քանի անդամ տեսած եմ, կմկմաց երիտասարդը այս անակնկալ հարցումէն բոլորովին չփոթած:

— Իսկ ինք քեզի կը ճանչնա՞յ...

— Չեմ կարծեր, երբեք հետը խօսելու պատիւը չեմ ունեցած:

— Այն առեն գործը կարդին է ուրեմն: Մէկ տեսնենք սա գարեջուրը եւ ուրիշ մը ապսպրենք: Աբդար երկիւղածութեամբ դաւաթը շրթունքին տարաւ, խըմեց ու բերանը թաշկինակով սրբեց:

— Այսօր կինս Բեյօ պիտի գայ, եւ մէկ քանի այցելութիւններ պիտի տայ: Կ'ուզեմ, որ առանց նշմարուելու իր ետեւէն երթաս...

— Այսինքն ինչը լրտեսե՞մ, հարցուց երիտասարդը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Թէ՛ վաճառականը եւ թէ երիտասարդը ինքզինքին նեղուած կը զդային:

— Կ'ըլլայ, — հարցուց վաճառականը վերջապէս:

— Քանի որ կը հրամայէք, պատրաստ եմ ձեր կամքը կատարելու...

— Որ տունը որ մտնէ, որ խանութը որ մտնէ, մանրամասնօրէն կը դրես թուղթի մը վրայ, անկէ զատ եթէ մէկու մը հետ խօսի, ան ալ կը նշանակես:

— Բայց եթէ այդ անձը անծանօթ ըլլայ ինծի՞:

— Դէմքը, հասակը եւայլն կը նշանակես:

— Լաւ, այդ կերպով գործը կը դիւրանայ:

— Բայց կէտ առ կէտ պիտի կատարես ըսածս:

— Վստահ եղիր այդ մասին:

— Սա ալ ըսեմ, որ մէկ անդամէն պիտի չըմննայ այս գործը: Թերեւս չարաճճի մը կամ երկու չարաճճին կրկին հարկ ըլլայ նոյնը ընել:

— Երբ որ հրամայէք՝ պատրաստ եմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Պ· Մ Իհրան Ց· Անդրէասեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 21 Մայիս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի

ՎԱՀԷ Ց· ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյնպէս Անդրէասեան ընտանիքներու հին ու նոր բոլոր ննջեցեալց յիշատակին:

Ի դիտումն աղգականներուն եւ բարեկամներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Այրի Տիկ· Սիրանոյշ Կապաճեան, Աւժանապատիւ Հայր· երէցկին Ասատուրեան եւ զաւակները (Տիթ – րոյթ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան 21 Մայիս Կիրակի յետ պատարագի, Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԿԻՐԱԿՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի դիտումն իր յիշատակը յարգող – ներուն:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն·— Հ· Ց· Դաշնակցութեան Անի կոմիտէն, Կապոյտ Աշէը, Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Երեմիա Ամէմեանի, Տէր եւ Տիկին Ց· Ամէմեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին ընկ· Գ· Ամէմեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ա· Աւագեանի իրենց Թոռան, զաւկին, եղբօր զաւկին ողբացեալ Գարեգին Ամէմեանի, 7 տարեկան, արկածալի մահուան առթիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հայ երախաներու Ս· Հաղորդութեան օրը Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յառաջիկայ Հոգեգալուստի Կիրակի օրը Մայիս 21: Կը խնդրուի Շաւիլի եւ շրջականերու բոլոր ծնողքներէն այդ օրը իրենց երախաները առաջնորդել եկեղեցի, մասնակցելու Ս· Հաղորդութեան խորհուրդին:

ԼԻՈՆ — Ս· ՑԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, Լիոնի Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս Երգչախումբ»ը, ղեկավարութեամբ Պր· Մ· Օֆլազի:

Յետ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տարաբախտ Տիկին Շաէէ Ագըլեանի (Ծննդ. Ուզունեան) հոգւոյն ի հանգիստ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Մայիս 21) առաւօտեան ժամը 9·30ին Հեռատեսիլի Ա· կայանէն Ժ· Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը նուիրուած՝
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Ց· Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

22ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի (Մայիս 20–21–22):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս· ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ — Ս· ԱՆԹՈՒԱՆ

Յովակիմ Սարկ· Քէչիչեանի եւ Աշիկ Գաբրիէլեանի աւազ սարկաւագ ձեռնադրութեան ուրախ առիթով, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները·—

Պ· Պ· Հաճի–Քէչիչեան, Միասք Զէօր – սուքեան, Տիրան Այվիկեան, Համա – խարբեդգիական Միութեան Սէնթ Ան – թուանի վարչութիւն, Տէր եւ Տիկին Ս· Ալթունեան եւ Սէն–Ժեռամի Ս· Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւն 100ա – կան Ֆր·, Տիկին Գոհար Հայալեան, Պր· Աբսէն Տէր–Զաքարեան, Ոսկիան Զաքարեան, Նուրիկեան 50ական, Պր· Կորթեան 20 Ֆրանք:

Ողբացեալ Մակի Եաղճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Երանուհի Եաղճեան եւ զաւակները 100 Ֆր·, Լեւոնեան ընտանիք (Սէն–Լու) 60 եկեղեցիին եւ 40 Ֆր· «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28: Անդամներու եւ համակիրներու հաւաքքոյթ ժամը 7·15 Շաթօ ըլ Վէնսէն Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·45ին կառափ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր: Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէդի, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորֆ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

Կիրակի ժամը 9ին չաո հանդստաւէտ նաւով մը դրօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքքասթէլ Թանգատան–քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ:

Մասնակցութիւն 139 ֆր·

ամէն բան մէջը (նաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ե Տ· ՁԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի Հայ Կարմիր Աշէի մասնաճիւղէն 1000 Ֆր·, ի նպաստ Հայ Ազգ· Տան:

×

Կապոյտ Աշէի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տ· Զէկիեանէ 50 Ֆր· իբրեւ մօր ողբացեալ այրի Տիկին Ֆիլոր Շատարեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Աշէի Անիէր–Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղական խումբին:

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15·30էն 23 Անիէռի թաղապետական սրահը (Փլասը լ'Օթէլ տը Վիլ):

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ – ՔԱՄՓ· ՖՐԻԶԻ
Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հոգեգալստեան տօնը՝ ուխտի օրն է Ս· եկեղեցւոյս, եւ որ կը տօնուի, արդէն եօթը տարիներէ ի վեր, պապենական աւանդութեամբ:

Արդ, այս տարի եկեղեցւոյ Ուխտի օրուան առթիւ, 21 Մայիս Կիրակի առաւօտեան պատարագ պիտի մատուցանէ եւ օրուան պատգամը պիտի տայ

ՑԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Պատարագի ընթացքին, Ցակոբ Եպիսկ· օծումը պիտի կատարէ նոր սրբապատկերներուն եւ բացումը՝ վերանորոգուած եկեղեցւոյս:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ ժողովրդային ճաշ ի պատիւ Ցակոբ Եպիսկ· Վարդանեանի:

ԲԱՑՈՒՄ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵՑԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Աշէի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ՀԱՆԴԷՍ · ՃԱՇ

Կապոյտ Աշէի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարելիցին առթիւ, հանգանաւորութեամբ Շրջ· Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի Հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը նախագահէ
ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ Ա.ՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ· Վարչութեան)

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր·

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին:

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն:

BAIL
A CEDER
FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »
Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Քրխտափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քազաքապետարանի թատրոնի սրահը:

Կը ճախագահէ Վ· ԳԱՒԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս· Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, կապոյտ Աշէի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ՑԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օաէթ Քէչէեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ· Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Աշէի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ· Ց· Դ· «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր· ԼՈՒԻ ՄԵՐՄՈԶԻ (Քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր· Է· Քէլէչեան, Պր· Ա· Գալայճեան, Օր· Թօփուզեան:

Կ'երգեն Տիկին Ա· Գալուստեան, Օր· Ա· Սահճեան, Օր· Ա· Քղելեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերասիրական խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Աշէի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ դրօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Ցունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռաձոս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռաձոս 254–17–74:

Արձանագրութիւնները կը փակուին Ցունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 Ֆր·, կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ·— Եղանակի առաջին դպրոցական դաշտահանդէսը Ցունիս 25ին Ս· Մօրիս, «Բոյրերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ:

×

ՏԻՍԻՆ·— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Ցունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Նկատի ունենալ Տրապիզոնի նահանգի Հայր· Միութեան Մայրերու Տօնը, որ տեղի պիտի ունենայ Ցունիս 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

×

Կիրակի, 25 Ցունիս, Ամալերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՇԱԲԱԹ
20
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
20 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-81

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.420

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.420

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Սփիւռքի ապագան

———0———

Սպիտակ ջարդը
եւ հայրենադարձութիւնը

Սովետական Հայաստան *ամսագիրը*, պաշտօնաթերթ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի, *շատ կը սիրէ զրաղիլ տարագիրը Հայութեան կեանքով*:

Անցեալ տարի քանի մը *համարներ* նուիրեց սփիւռքի Հայութեան, իւրաքանչիւր *համարը* ունենալով «Հայաստանասէր» յորջորջուած *մամուլն ու կազմակերպութիւնները*:

Նոր *տասնեակ Ս. Հ. ամսագրի այս տարուան Փետրուարի թիւը* (311): *Համարը*ակութիւնը այս անգամ սկսած է նոր շարք մը՝ Մտքերի փոխանակութիւն Սփիւռքի ապագայի շուրջ *ընդհանուր* խորագրին տակ: Առաջին զրուցակիցը՝ Հայրենիքը եւ Սփիւռքահայութեան նպատակները:

Ծանօթ երեւոյթ է անշուշտ հայրենիքի ցոյց *տուած հետաքրքրութիւնը տարատարմանի* կիրուցան Հայութեան հան – դէպ: *Անտարբերութեան հին չրջանը* պատմութեան անցած է այլեւս: Կը յուսանք, որ ապագային հատուածամոլա – կան մտայնութիւնն ալ բարեչրջման կ'ենթարկուի եւ մարդիկ իրականութիւնները կը քննեն ու կը վերլուծեն առարկայա – կան ակնոցով, այնպէս ինչպէս որ են:

Կապի կոմիտէի կարծիքով «տարագիրը Հայութեան ճակատագիրը, նրան մտահոգ ազգային խնդիրների լուծումը անխուսափելիօրէն կապուած են հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի հետ, պայմանաւորուած են նրա զօրութեամբ, առաջադիմութեամբ եւ աջակցութեամբ»:

Գրութեան *ամբողջ մէտ* քանին *ա՛յս* է, առաջին տողէն սկսեալ մինչեւ վերջինը:

Ամբողջը համոզուած է, որ «առանց Հայրենիքի՝ այդ հատատուն յենարանի ու փրկութեան խարիսխի վրայ *յենուելու, առանց* նրա աջակցութեան անմտածելի է, թէ հնարաւոր կը լինի լուծել Սփիւռքահայութիւնը *յուզող* հարցերը, նրան փրկել ուծացումից եւ ապահովել *զաղթօջախների* չատ թէ քիչ տեւական *զոյութիւնը*»:

*Այս «ճշմարտութիւն»ը բաղմից ընդ*զծել են «սփիւռքահայ առաջադիմական, իրաւ հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, առաջաւոր ողջախոհ մտաւորականներն ու հասարակական *գործիչ* – ները»:

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն ներկայիս հայկական «*զաղթօճախները*»:

Կապի պաշտօնաթերթին համաձայն, անոնք կանգնած են «ողբերգական իրողութեան առջեւ»:

Ի՞նչ է այդ ողբերգութիւնը: «Մի կողմից «սպիտակ ջարդը» իր ահեռածութիւններն է կատարում՝ ամէն օր նոր բեկորներ պոկելով տարագիր Հայութիւնից, ապատնելով *զաղթօջախների զոյութեա* – նը, միւս կողմից՝ չարունակւում է պատմիչների քայքայիչ գործունէութիւնը, մի բան, որ ոչ միայն թուլացնում է հայապահպանման ազդակները, այլեւ արգելակում է միատնական, համատեղ, համագործակցական պայքարը տարագիր Հայութեանը ապատնացող դլխաւոր վտանգի դէմ»:

Հանրայայտ է «սպիտակ ջարդը», որ տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր տունը կը քանդէ եւ որուն դէմ ազդուիլն կը պայքարինք կարելի բոլոր միջոցներով:

Հետաքրքրական է, սակայն, թէ որո՞նք են այն «պատասխանները», որոնց «քայքայիչ գործունէութիւնը» ոչ միայն կը թուլցնէ եղեր հայապահպանման ազդակները, այլ եւ արդելք կը հանդիսանայ միացեալ ճակատով պայքարելու ճնշման վտանգին դէմ:

Այս մասին պաշտօնաթերթի խմբագիրը *ո՛չ* մէկ փաստ կը յիշէ: Հասկնալի՝ այդ աշխատանքը պիտի կատարէ յաջորդ համարով, քանի որ կը հասկցնէ թէ չատ *ընտանեկան* է «մտքերի փոխանակութիւնը Սփիւռքի ապագայի չուրջ»:

Տարագիր Հայութեան վիճակը ազդեր – *զական ըլլալով* հանդերձ *ա՛յնքան* ալ յուսահատական չէ, քանի որ անոր *ջեւ* բացուած է «վերջնական փրկութեան հորիզոնը»:

Ո՞րն է այդ:

— Հայրենադարձութիւնը:

Աւելի քան երկու հարիւր հազար տա – *րագիրներ փրկուած են անհայրենիք կեանքի եւ թափառականի մղձաւանջէն, կը հաւատայ Սով. Հայաստան (1972, Փետր.), որ կ'աւելցնէ.*

« Հայրենիքը դեռեւս 60ական թուա – կաններին դրեց նոր, կազմակերպուած, յարատեւ հայրենադարձութեան հիմքերը եւ ամէն շաբաթ, առանց ընդհատումների մի *խանի տասնեակ սփիւռահայ ընտա* – նիքների միաւորում է մայր ժողովրդի հետ, նրանց վերջնականապէս փրկելով ուծացման վտանգից »:

Ուրեմն զանդուածային ներգաղթի ծրա – *գիր չկայ Հայաստանի կառավարութեան օրակարգին վրայ, քանի որ չուրջ տասը տարիէ ի վեր գործադրուող նոր ծրագրին համաձայն, չարաթական «մի քանի տասնեակ ընտանիքներ» միայն կրնան ընդունուիլ հայրենիք:*

Հայրենադարձութեան կոմիտէի փոխ – *նախագահ Յակոբ Այվազեան Հայրենիքի Ձայն չարաթաթերթի 6 Հոկտ. 1971ի թիւին մէջ ստորագրած էր «Հայրենադարձութիւնը կայ եւ կը լինի» խորագրով գրուածքը, որուն անդրադարձեր կինք ժամանակին* (Յառաջ, 28–31 Հոկտեմբեր 1971):

Այվազեան կը չեշտէր թէ ներգաղթի տարեկան բաժնեչափն է հինգ հազար հո – *գի, ոչ աւելի, թէեւ Հայաստան ի վիճակի է ամէն տարի ընդունելու եւ բնակարան, աշխատանք եւ միւս բոլոր պարագաները ապահովելու հինգ հազարէն* – *ներու:*

Յետոյ կ'աւելցնէր.

« Սակայն դա միայն մեր ցանկութեամբ չի պայմանաւորուած, այլեւ կախում ունի արտաքին բազմաթիւ եւ բազմազան գործօններից եւ հանգամանքներից, որոնք յարաճուն փոփոխութիւնների են են – թարկւում »:

Կապի կոմիտէն կը թելադրէ սփիւռ – *քահայ բոլոր կազմակերպութեանց բոլոր միջոցներով աջակցիլ հայրենադարձու* – *թեան եւ ամբողջ ջանքերը կեդրոնացնել հայապահպանման վրայ, ապահովելու համար «զաղթօջախների զոյատեւումը այնքան ժամանակ, մինչեւ որ աւարտուի հայրենադարձութիւնը»:*

Սակայն չըսեր թէ քանի՞ տարիէն պի – *տի աւարտի հայրենադարձութիւնը, քա* – *նի որ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր ցանկութեան, իրաւունք չունի տարեկան հինգ հազարէն աւելի հայրենակիցներ ներս առնելու: (Հայրենիքի Ձայն, 6 Հոկտ. 1971):*

Եթէ մէկ միլիոն հաշուենք տարագիրը Հայութեան Թիւը... երկու հարիւր տարի պէտք է, «մինչեւ որ աւարտուի Հայ – *րենադարձութիւնը»...:*

Ս. Հայաստանի խմբագիրը կը խոստո – *վանի, որ սփիւռքի հայկ. կազմակերպութիւնները «առաջին իսկ տարիներից յա* – *տատ ու աննահանջ պայքար են մղել ուծացման վտանգի դէմ»: Օտարացումէ եւ այլասերումէ փրկուած է երիտասարդ սերունդի հոծ հատուած մը, որ այսօր ամուր կանգնած է պատնէշի վրայ եւ կը չարունակէ հին սերունդի զործը, կը մարմնէ նոր սերունդի ազգային ինքնութեան պահպանման՝ մինչեւ տարագիր Հայութեան փրկութիւնն ու միաւորումը մայր ժողովուրդի հետ:*

Հակառակ զործադրուած զերմարդկային ջանքերուն զոյդ Ամերիկաներու եւ Եւրոպայի Հայաշատ զաղթօջախներուն մէջ «հայ երիտասարդ սերնդի ճնշող մեծամասնութիւնը բացարձակապէս կորուած է հայկական միջավայրից, չի հետաքրքրւում զաղթօջախների ազգային կեանքով, ձուլուել է օտար միջավայրին եւ կորցրել ինքնութիւնը»:

Մեծաւոր Արեւելքը աւելի բարուք վիճակի մէջ է: Սակայն այնտեղէն ալ Հայերը անընդհատ արտագաղթի կը կատարեն դէպի հեռաւոր Ամերիկաները, Քանատա եւ Աւստրալիա, ուր թոյլ են հայապահպանման հնարաւորութիւնները, իսկ պայմանները աւելի բարենպաստ՝ ձուլման համար:

Անհրաժեշտ է ահազանգ հնչեցնել վտանգի մասին, մտածել եւ միջոցներ փնտռել անոր դէմ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐ
ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ ՈՒՆԻ

—0—

ՅԻՐԱՆԻ ԱՊԱԳԱՆ ՈՐՈՇ ԶԼ

Մատակասքարի մէջ, ինչպէս հաղար – *դած էինք, վերջին օրերուն խառնակ վի* – *ճակ առեղծուած էր ուսանողական ցոյ* – *ցերու հետեւանքով: Այս վերջիններըը, որոնց միացած էին նաեւ ժողովրդային խաւերէ չատեր, մասնաւորապէս կը պահանջէին Յիրանի հրաժարումը եւ բա* – *նակի իշխանութեան դլուխ գալը:*

Դեռ առջի օր 60·000 հոգի հաւաքուած է մայրաքաղաքին՝ Թանանարիվի դըէ – խաւոր հրապարակը՝ «Յիրան հրաժարէ!» պահանջելով:

Նախագահ Յիրան հարկադրուեցաւ տեղի տալ՝ իշխանութեան դլուխ հրա – ւիրելով Զօր. Ռամանանճաոան, բանակի պատյակոյտի պետը, որ մեծ ժողովրդա – կանութիւն կը վայելէ, որուան ըլլա – լով, որ պինուորականները երբեք միջա – մուխ չեն եղած ներքին խնդիրներու:

Այս վերջինը բացարձակ իշխանութիւն ստացած է եւ ի մօտոյ պիտի կազմէ նոր կառավարութիւն: Առաջին հրապարա – կային յայտարարութեան մէջ զօրավարը ճշդեց, թէ ինք նախ եւ առաջ պիտի զրաղի ամէնէն աւելի նպաստ պէտք ու – *նեցողներու կայութեամբ, այնպէս ինչ* – *պէս բանակի մէջ կը զրաղին նախ պին* – *ուորներով:*

Աւելցնենք, որ նախագահը իշխանու – թիւնը յանձնելով պինուորականներու, չէ հրաժարած իր պաշտօնէն: Այժմ կը մնայ դիտնալ, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ պին – *ուորականներու դերըը Յիրանի հանդէպ:*

Յամենայն դէպս անդորրութիւնը այժմ վերահաստատուած կը նկատուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ չոգենաւային Քընարա ընկերութիւնը չատ անհամ կատակի մը զոհ դնաց առջի զիչեր թէեւ լաւ որ կատակ էր: Հինդչաբթի իրիկուն Քընարա Նիւ Եորքի զրասենեակը հեռաձայն մը կը ստանար ըստ որուն եթէ անմիջապէս 160 միլիոն հին Ֆրանք չվճարուէր, Քունի Ելիզապէթ նաւը, որ Աթլանտեանի վրայ էր, օդը պիտի ելլէր ժամը 21ին, մօտ 1500 ճամբորդով: Անմիջապէս յատուկ մասնագէտներ նաւը կը հասնէին (թռանելով) բայց ոչ մէկ ռումբ կը զտնուէր: Կատակ ընողն ալ ոչ զրամը կը պահանջէր ոչ ալ նոր հեռաձայն մը կ'ընէր: Ամէն պարագայի մէջ, մարդը չպնդած էր քանի մը ժամ աշխարհը տակնուվրայ ընել եւ խուճապ տեղծել նաւուն վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սպր. Ժողովը 0ի դէմ 382 ձայնով եւ 96 ձեռնպահութեամբ քուէարկեց կառավարութեան օրինագիծը որ կը վերաբերէր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու ծերութեան թոշակին: Ձեռնպահ մնացած են համայնավար, ընկերվարական եւ արմատական:

ԹԻԹՕ Մոսկուա պիտի երթայ Յունիսին:

ԷԼԻԶԱՊԷԹ Լոնտոն վերադարձաւ այս անդամ պրօստուով: Հինդչաբթի օր երկու ժամ ներկայ եղած էր Լոնչանի ձիարչաւին: Ծանօթ է որ թագուհին մոլի է ձիարչաւի եւ աշխարհի տասը մասնակցութեանէն մէկին է զտարիւն ձիերու: Այցելեց նաեւ իր հօրեղբօր, նախկին խոստովանողին Ք. Թագաւորին, որ հիւանդ է (77 տարեկան է) ապա ընդունելութիւն մը տուաւ բրիտանական դեսպանատան մէջ եւ պարահանդէսը բացաւ պարելով իր զաւկին՝ Կալէսի իշխանին հետ:

ԱԼԱՊԱՄԱՅԻ կառավարիչին՝ Ուա – լտոյ առաղջական վիճակը չատ փայլուն չէ թէև ոչ վտանգաւոր: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ հակառակ ձեռք ձգած յաղթութեան, ի վիճակի պիտի չըլլայ թեկնածու մնալու նախագահական ութո – ռին: Հանրապետականներու համագու – մարը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 10ին:

ՄԱՏՐԻՏԻ Գիտութեանց համալսարանին առջեւ չատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են առջի օր: 800 ուսանող զոր – ծադուլ կ'ընէին եւ ոստիկանութիւնը դէնք պարպեց որպէսզի ցրուէ: Յուցարարներէն մէկը չատ ծանրօրէն վիրաւորուած է, երեք ուսանող ձերբակալուած են:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ, ոստիկանապետ Քալաբրէզիի սպանութենէն հաք, 702 հոգի ձերբակալուած են եւ բաւական զէնք զտնուած է: Քալաբրէզի ամէնէն չատ ծանօթ էր ձախակողմեան զործունէութեանց եւ սարսափն էր այդ չրջանակներուն: Բողոք ալ կայ զատարանին առջեւ Լօթթա Քոնթինուա (Պայքարը կը չարունակուի) օրաթերթին դէմ, որ ոստիկանապետին ոճիրին համար կը զրէր թէ «արարք մըն է որու մէջ անոնք որ չհատարծուած են կը տեսնեն արդարութեան կամքը»:

ԼՈ–ՖՐԱՆՍԻ ցամաքի անձնակազմի զործադուլը կը չարունակուի եւ պիտի տեւէ, եւ օրէ օր Օրլիի երթեւեկը աւելի կը խանգարուի: Գործադուլին կը հետեւի միայն անձնակազմի 60 առ հարիւրը բայց կը բաւէ որպէսզի որոշ թռիչքներ ջնջուին, ուրիշներ ալ չապազում ունենան:

ԵԶԱՆ մինչ պիտի սղէ Ֆրանսայի մէջ: Մասնաճառները մինչեւ 27 առ հարիւր յաւելում կ'ուզեն ընել բայց կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ:

ՀԵՂՆ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐՏԻՐՈՍԸ

ԳԼԵՒ ՀԱՅՏԱՒԱՐ ՑՈՅՑԻ

Ընտրութեան նախորդ օրերուն էր, որ Ֆրանսիոյ Ազգային Ժողովի պատգամաւորներ Ժիւլ Կրեվին եւ Ռոնէ Վիվիանիին հրաւիրեցին Փարիզի Սուրբ Մարտիրոս եկեղեցին, ուր պիտի տեղի ունենար հանդիսաւոր պատարագ՝ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ զինուորներուն յիշատակին։ Ներկայ էին նաեւ Ֆրանսայի զինուորական եւ քաղաքացիական իշխանութիւնները։

Ժիւլ Կրեվի ներկայացուցած էր նաեւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Ֆալլիէրի պատուոյ հրաւէրը։ Ան ներկայ գտնուեցաւ պատարագին, բայց ոչ մասնակցեցաւ ընթրիքին, որ տրուեցաւ Ազգային Ժողովի նախագահ Պուրժուայի պատուոյ հրաւէրով։

Ընթրիքին ներկայ էին Ազգային Ժողովի նախագահ Պուրժուա, Ազգային Ժողովի փոխնախագահ Ռոնէ Վիվիանի, Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ժիւլ Կրեվի, Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ժան Լոնգե, Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ժորժ Կլեմանսօ, Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ժան Ռամատիէ

«ԱՆՈՑՇ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———0———

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երգահան Արմէն Տիգրանեանի այս օրերուն, առաւելաբար իր փոլիորիկ խորքին եւ երգերու ու երաժշտութեան ազգային – ժողովրդական գոյնին համար: Անշուշտ նիւթին ալ, քաղուած Ց. Թու – մանեանի համանուն քերթուածէն, սրբատաշ է բոլորին համար:

Փարիզի հայ հասարակութիւնը Մայիս 13ին եւ 14ին, Շարաթ երեկոյ եւ Կիրակի կէսօրէ ետք, խուռներամ փութացած էր Թէաթը տէ Շան գ'Էլիզէի ընդարձակ սրահը, ներկայ գտնուելու համար «Անոյշ»ի ներկայացման՝ Փրանսայի եւ հայ արուեստագէտներու եւ սիրողներու կողմէ, Մարսէյլէն:

Առաջին առթիւ անհրաժեշտ է արձանագրել ներկայացումը նախաձեռնող անձերուն եւ կազմակերպիչ մարմնին գովելի աշխատանքը, որպէսզի «Անոյշ»ի պէս ներկայացումները Փարիզի մէջ, եւ անկէ առաջ Մարսէյլ, դուրս գան մեր ընթացիկ ներկայացումներու սահմանափակ չըջանակէն եւ դառնան ազգուրիչ: Այսպէս է, որ նախաձեռնողներն ու կազմակերպիչները բացառիկ ջանք թափած էին բեմադրութեան հետ աղերս ունեցող բոլոր մարզերէն ներս — բեմի յարդա – նքը, հագուստ, երգչախումբ – պարախումբ, եւայլն, եւայլն:

Այս լմնցուով կատարուած աշխատանքը, այլ մանաւանդ այն իրազուրիչը, որ 80ի մօտ երկու տեղէ հայ երիտասարդներ ամիսներու ճիգ են վատնած յաջող ելոյթով մը երեւան բերելու մտադրութեամբ, զնահատելի երեւոյթ է անկասկած:

Բայց օպերան արուեստ է ամէնէն առաջ եւ, հետեւաբար, ներկայացման պէտք է մօտենալ այս տեսանկիւնէն: Մանաւանդ, երբ նկատի առնենք, թէ նախաձեռնողները նպատակ են ունեցած հայ արուեստին մէկ երեսը ցուցադրել նաեւ օտարներուն, յատկապէս Փրանսայի երաժշտական քնազատներու:

Բեմի յարդարումն ու զգեստները տպաւորիչ եւ ճոխ էին անկասկած: Ազատ Ազգումանեան, Մարսէյլի հայ երիտասարդ արուեստագէտը, անոնց մէջ երեւան կը բերէր իր բազմակողմանի շնորհները: Երեք տեսարաններու բեմայարդարում – ները եւ երգիչ – երգչուհիներու զգեստները, ինչպէս նաեւ պարողներու զգեստաւորումը մշակուած ճաշակի, նորու – թիւն փնտռող մտքի մը աշխատանքը կը մատնէին:

Բաւարա՞ր պէտք է նկատել այսքանը: Ո՛չ, ներկայ պարագային: Որովհետեւ յատկապէս «Անոյշ»ի պարագային, որ, ինչպէս ըսուեցաւ, տոհմական, կենցա – ղային բնոյթի օպերա մըն է, այլ խօսքով փոլիորայինն խորք եւ տարող ունի, կը կարօտի մթնոլորտի, միջավայրի պահ – պանումին, իբրեւ հարազատ գոյներու մէջ: Այլապէս կը գառնայ առաւելապէս աչքի խաբկանք ստեղծող ներկայացում մը, որուն այնքան վարժ են Ամերիկացիք:

Նախերգանքի եւ առաջին երկու արարներու բեմայարդարումը երբեք չյաջո – ղեցաւ նահապետական վիւղի, լեռնային աղբիւրի անկիւնի մը պատրանքը ստեղծել: Գալով հարսնիքի (Գ. արար) բեմայարդարանքին, իբրեւ փոն ան կը յիշեցնէր Թաչկենտի կամ Քանթոնի մէջ կառուցուած պալատ մը, իսկ հարսնիքի պատ – կերը փոխանակ դեղջուկ նկարագիր ստանալու (դեղեցիկ՝ իր պարզութեան մէջ, նահապետական՝ իր լեռնցի տիպարներու էէֆով) աւելի շատ կը պատշաճէր «Հին Աստուածներ»ու հեթանոսական կերու – խումի տեսարանին:

Տպաւորիչ էր, սակայն, վերջինի՝ լեռնային բնակավայրը պատկերացնող բեմայարդարանքը: Երիտասարդ արուես – տագէտը կրցած էր ստեղծել լեռներու ա՛հ առթող խորհրդաւոր մթնոլորտը: Ար – ուռէը, ալէին, լաւ դիւտ մըն էր:

Անհրաժեշտ է ծափահարել վերջին պատկերին համար: Հուրիները, անէութիւն ստեղծող փրփուրները, Անոյշի ողբերգական վախճանը ո՛չ միայն թեթեւիք տեսակէտով չափազանց յաջող էր, այլեւ մանաւանդ իր մթնոլորտային հարազատութեամբ:

Հագուստները ճոխ եւ այլազան էին, բայց երբե՛ք ազգային: Երգչուհիներու մեծ մասին հագածը կը յիշեցնէր միջնադարու Իտալուհիներու զգեստաւորումը՝ չատեր Ինքաներու նախչերով: Այրերէն ոմանք պէլ էփոքի տանտիկիները, ուրիշ մը՝ Թավերնայի սպասեակը, երրորդ մը՝ փարիզեան որսորդ մը, իսկ Սարօն պարզապէս իր զգեստով դարձած էր Թայրոն Փաուըրի կրկնօրինակը: Այսպէս է, որ կարգ մը տեսարաններ (վիճակ քաշելու պատկերը, Անոյշի ընկերուհիներու հա – մախմբումը) իսալական Փիացցայի մէջ հաւաքուած ամբոխի մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Ո՞ւր մնաց ի վերջոյ մեր չքնաղ Լոուին, ուր տեղի կ'ունենայ Թումանեանի ստա – մը՝ խարխուած տոհմական աւանդական բարքերու վրայ:

Աւելցնենք, որ երգահան Խաչատր Ցուլ – հաննիսեան, իր կարգին, անցեալ տարի փորձած էր «արդիականացնել» Հայաս – տանի երգի–պարի խումբին յայտագիրը՝ «Սասնոյ Դաւիթ» եւ «Վարդանանց խա – ղեր»ու մասնակցողներու հագուստները տարօրինակ ձեւով պատկերացնելով: Արդիւնքը այն եղաւ, որ Հայաստանի արուեստագէտները խաթէ դատապարտեցին երգահանը յիշեցնելով անոր, թէ ազ – գային տարազները պէտք է պահպանեն իրենց «նորմերը»:

«Անոյշ»ի պարուհիները չեն դիտեր ո՛րկէ և ինչո՛ւ էէօ տը շվալ մազեր ուներին: Ե՛րբ եւ ո՛ւր գաւառացի աղջիկը այս ձեւով կը հիւսէր իր մազերը: Մնաց որ անոնց ըսուած էր պարել կրունկներու չնչհացումով. սպանակա՞ն թէ հայկա – կան պար ներկայացնելու կանչուած էին ատոնք. եւ ինչ ըսել սա Քոչարիին, որ այնքան անհարազատ է Լոռեցիին, որ – քան Թարաքէլը Հայուն:

«Անոյշ»ի բեմադիրը՝ Ժորժ Քոմպ չէր ըմբռնած Թումանեանական աշխարհի մի – ջավայրն ու մթնոլորտը եւ, հետեւաբար, ձգտած էր զայն պատկերացնել եւրոպա – կան ոգիի առանձնայատկութիւններով:

Բարեբախտաբար բեմին տիրական դէմ – քերէն էր Ալիս Շամլեան՝ «Անոյշ»ի դե – րով: Երգչուհիին ձայնը ջինջ է եւ տաք. այս իրազութիւնը աւելի ցայտուն դար – ձաւ չըջապատուած թոյլ ձայներուն հե – տեւանքով: Սարօն (Ժինէս Սիսեան) վայլեցաւ միայն իր արտաքինով, այլ խօսքով անոր ձայնը յաճախ նոյնիսկ լսելի չէր. մնաց որ լսելի եղած պահե – րուն ալ, ինչպէս «Բարձր սարեր» երգին մէջ՝ սխալ կը հնչէր: Մոսին (Ժորժ Պոր – րօ) ընդունելի կարելի է նկատել առանց բացառիկ տպաւորութիւն մը ձգելու ունկնդրին վրայ: Գալով Անոյշի մօր՝ Ժոր – ժէթ Ռէյնարի ձայնին, անվարան կրնանք ըսել, թէ սրահին մէջ գտնուղներէն ոեւէ մէկը անկէ աւելի լաւ պիտի երգէր:

Բայց անպայման պէտք է դնահատել երգչախումբը: Անոնք՝ սիրողներ բոլորն ալ, ունկնդիրներուն փոխանցեցին Արմէն Տիգրանեանի հրապուրիչ երգերուն կըզ – ռոյթն ու թափը: Նաեւ մեղեդին:

Մարսէյլի օպերայի նուագախումբը մի – չին որակի էր:

Ժ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի հիմ – նադրութեան 139րդ տարեդարձը յիշա – տակուած է Մայիս 14ին, նախագահու – թեամբ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին: Հան – դիսութեան ընթացքին Արման Մանուկ – եան կարդացած է հաստատութեան տե – ղեկագիրը, որմէ յայտնի դարձած է, թէ հիւանդանոցը վերելքի մէջ է եւ լիովին կը փակէ իր ծախքերը: Նորանոր շինու – թիւններ կատարուած են եւ որոշ բա – ժիններ ընդարձակուած են՝ պիտոյան նոր տարքերով օժտուած: Բժիշկներու ըն – տիր խումբ մը կ'աշխատի անձանձիր եւ Հոդապարճութիւնը լծուած է տենդոտ գործունէութեան փակելով հաստատու – թեան հսկայ եմատոյցը, որ ետքը մի – լիոն ոսկիի կը բարձրանայ: Բժ. Օննիկ Զալըքեան, իր կարգին, պարզած է հի – ւանդանոցի երկիքին տակ կատարուած պիտոյան եւ բժշկական աշխատանքները:

ՊԻՅՐՈՒԹԻ նորագոյն ցուցասրահնե – րէն «Սթիւտիօ 27»ի մէջ Մայիս 10ին բա – ցումը կատարուած է Փրանսահայ նկա – րիչ Ռիչարտ Ժերանեանի ցուցահանդէսին: Ցուցադրուած գործերն են եղած իւղա – ներկ պատառներ, չինական մելանով գծագրութիւններ եւ վիմագրութիւններ:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր–Մել – քոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 12ին, Հա – մազգայինի Քնար երգի ու պարի խում – բը, բաղկացած 80 երիտասարդ – երիտա – սարդուհիներէ, շատ յաջող ներկայացում մը տուած է հայկական եւ օտար փոլիո – րիկ երգերու եւ պարերու: Քնարը կազ – մուած է 1956ին: Երգչախումբի եւ նուա – գախումբի ղեկավարութիւնը ստանձնած է Սարգիս Շաթըրեան, որ չըլնաւարտ է երեւանի երաժշտանոցին: Պարախում – բի ղեկավարութիւնը ստանձնած է Ժի – րայր Եաղուպեան, որ հետեւած է երե – ւանի Սայաթ Նովա պարի դպրոցի դաս – ընթացքներուն:

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Ս. Թէօլէյեան» կոմիտէի կազմակեր – պութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հայ Ե – րիտ. Դաշնակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Համազգայինի եւ Հ. Օ. Մ.ի անդամ – անդամուհիներու եւ ազգայիններու, ա – ւելի քան 500 հոգի, ցոյց մը տեղի ունե – ցած է Ապրիլ 24ին, առաջնորդութեամբ փողերախումբի մը: Ցուցարարներու թա – փօրը Հայ Կեդրոնէն ուղղուած է դէպի Թրքական հիւպատոսարան: Հրապարա – կին վրայ խօսք առած են ընկերներ Մ. Շարապխանեան եւ Ք. Զաքմաքեան: Օթ – թաուայի մէջ ալ, Հայ Երիտ. Դաշնակ – ցութեան կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 24ին, քանչորս ժամ, կանոնաւոր եւ կար – գապահ չարքերով տղանոց մը տեղի ունեցած է Թրքական դեսպանատան առ – ջեւ:

«ԱՆՈՑՇ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———0———

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երգահան Արմէն Տիգրանեանի այս օրերուն, առաւելաբար իր փոլիորիկ խորքին եւ երգերու ու երաժշտութեան ազգային – ժողովրդական գոյնին համար: Անշուշտ նիւթին ալ, քաղուած Ց. Թումանեանի համանուն քերթուածէն, սրբատաշ է բոլորին համար:

Փարիզի հայ հասարակութիւնը Մայիս 13ին եւ 14ին, Շարաթ երեկոյ եւ Կիրակի կէսօրէ ետք, խուռներամ փութացած էր Թէաթը տէ Շան գ'Էլիզէի ընդարձակ սրահը, ներկայ գտնուելու համար «Անոյշ»ի ներկայացման՝ Փրանսայի եւ հայ արուեստագէտներու եւ սիրողներու կողմէ, Մարսէյլէն:

Առաջին առթիւ անհրաժեշտ է արձանագրել ներկայացումը նախաձեռնող անձերուն եւ կազմակերպիչ մարմնին գովելի աշխատանքը, որպէսզի «Անոյշ»ի պէս ներկայացումները Փարիզի մէջ, եւ անկէ առաջ Մարսէյլ, դուրս գան մեր ընթացիկ ներկայացումներու սահմանափակ չըջանակէն եւ դառնան ազգուրիչ: Այսպէս է, որ նախաձեռնողներն ու կազմակերպիչները բացառիկ ջանք թափած էին բեմադրութեան հետ աղերս ունեցող բոլոր մարզերէն ներս — բեմի յարդարանքը, հագուստ, երգչախումբ – պարախումբ, եւայլն, եւայլն:

Այս լմնցուով կատարուած աշխատանքը, այլ մանաւանդ այն իրազուրիչը, որ 80ի մօտ երկու տեղէ հայ երիտասարդներ ամիսներու ճիգ են վատնած յաջող ելոյթով մը երեւան բերելու մտադրութեամբ, զնահատելի երեւոյթ է անկասկած:

Բայց օպերան արուեստ է ամէնէն առաջ եւ, հետեւաբար, ներկայացման պէտք է մօտենալ այս տեսանկիւնէն: Մանաւանդ, երբ նկատի առնենք, թէ նախաձեռնողները նպատակ են ունեցած հայ արուեստին մէկ երեսը ցուցադրել նաեւ օտարներուն, յատկապէս Փրանսայի երաժշտական քնազատներու:

Բեմի յարդարումն ու զգեստները տպաւորիչ եւ ճոխ էին անկասկած: Ազատ Ազգումանեան, Մարսէյլի հայ երիտասարդ արուեստագէտը, անոնց մէջ երեւան կը բերէր իր բազմակողմանի շնորհները: Երեք տեսարաններու բեմայարդարում – ները եւ երգիչ – երգչուհիներու զգեստները, ինչպէս նաեւ պարողներու զգեստաւորումը մշակուած ճաշակի, նորու – թիւն փնտռող մտքի մը աշխատանքը կը մատնէին:

Բաւարա՞ր պէտք է նկատել այսքանը: Ո՛չ, ներկայ պարագային: Որովհետեւ յատկապէս «Անոյշ»ի պարագային, որ, ինչպէս ըսուեցաւ, տոհմական, կենցաղային բնոյթի օպերա մըն է, այլ խօսքով փոլիորայինն խորք եւ տարող ունի, կը կարօտի մթնոլորտի, միջավայրի պահպանումին, իբրեւ հարազատ գոյներու մէջ: Այլապէս կը գառնայ առաւելապէս աչքի խաբկանք ստեղծող ներկայացում մը, որուն այնքան վարժ են Ամերիկացիք:

Նախերգանքի եւ առաջին երկու արարներու բեմայարդարումը երբեք չյաջողեցաւ նահապետական վիւղի, լեռնային աղբիւրի անկիւնի մը պատրանքը ստեղծել: Գալով հարսնիքի (Գ. արար) բեմայարդարանքին, իբրեւ փոն ան կը յիշեցնէր Թաչկենտի կամ Քանթոնի մէջ կառուցուած պալատ մը, իսկ հարսնիքի պատկերը փոխանակ դեղջուկ նկարագիր ստանալու (դեղեցիկ՝ իր պարզութեան մէջ, նահապետական՝ իր լեռնցի տիպարներու էէֆով) աւելի շատ կը պատշաճէր «Հին Աստուածներ»ու հեթանոսական կերու – խումի տեսարանին:

Տպաւորիչ էր, սակայն, վերջինի՝ լեռնային բնակավայրը պատկերացնող բեմայարդարանքը: Երիտասարդ արուեստագէտը տպաւորիչ ստեղծած էր լեռներու ա՛հ առթող խորհրդաւոր մթնոլորտը: Արուեստը, ալէին, լաւ դիւտ մըն էր:

Անհրաժեշտ է ծափահարել վերջին պատկերին համար: Հուրիները, անէութիւն ստեղծող փրփուրները, Անոյշի ողբերգական վախճանը ո՛չ միայն թեթեւիկ տեսակէտով չափազանց յաջող էր, այլեւ մանաւանդ իր մթնոլորտային հարազատութեամբ:

Հագուստները ճոխ եւ այլազան էին, բայց երբե՛ք ազգային: Երգչուհիներու մեծ մասին հագածը կը յիշեցնէր միջնադարու Իտալուհիներու զգեստաւորումը՝ չատեր Ինքաներու նախչերով: Այրերէն ոմանք պէլ էփոքի տանտիկիները, ուրիշ մը՝ Թավերնայի սպասեակը, երրորդ մը՝ փարիզեան որսորդ մը, իսկ Սարօն պարզապէս իր զգեստով դարձած էր Թայրոն Փաուըրի կրկնօրինակը: Այսպէս է, որ կարգ մը տեսարաններ (վիճակ քաշելու պատկերը, Անոյշի ընկերուհիներու համախմբումը) իսալական Փիացցայի մէջ հաւաքուած ամբոխի մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Ո՞ւր մնաց ի վերջոյ մեր չքնաղ Լոուին, ուր տեղի կ'ունենայ Թումանեանի ստամբը՝ խարխուած տոհմական աւանդական բարքերու վրայ:

Աւելցնենք, որ երգահան Խաչատր Ցուլհաննիսեան, իր կարգին, անցեալ տարի փորձած էր «արդիականացնել» Հայաստանի երգի–պարի խումբին յայտագիրը՝ «Սասնոյ Դաւիթ» եւ «Վարդանանց խաղեր»ու մասնակցողներու հագուստները տարօրինակ ձեւով պատկերացնելով: Արդիւնքը այն եղաւ, որ Հայաստանի արուեստագէտները խաթէ դատապարտեցին երգահանը յիշեցնելով անոր, թէ ազգային տարազները պէտք է պահպանեն իրենց «նորմերը»:

«Անոյշ»ի պարուհիները չեն դիտեր ո՛րկէ և ինչո՛ւ էէօ տը շվալ մազեր ուներին: Ե՛րբ եւ ո՛ւր գաւառացի աղջիկը այս ձեւով կը հիւսէր իր մազերը: Մնաց որ անոնց ըսուած էր պարել կրունկներու չնչհացումով. սպանակա՞ն թէ հայկական պար ներկայացնելու կանչուած էին ատոնք. եւ ինչ ըսել սա Քոչարիին, որ այնքան անհարազատ է Լոռեցիին, որքան Թարաքէլը Հայուն:

«Անոյշ»ի բեմադիրը՝ Ժորժ Քոմպ չէր ըմբռնած Թումանեանական աշխարհի միջավայրն ու մթնոլորտը եւ, հետեւաբար, ձգտած էր զայն պատկերացնել եւրոպական ոգիի առանձնայատկութիւններով:

Բարեբախտաբար բեմին տիրական դէմքերէն էր Ալիս Շամլեան՝ «Անոյշ»ի դերով: Երգչուհիին ձայնը ջինջ է եւ տաք. այս իրազութիւնը աւելի ցայտուն դարձաւ չըջապատուած թոյլ ձայներուն հետեւանքով: Սարօն (Ժինէս Սիսեան) վայլեցաւ միայն իր արտաքինով, այլ խօսքով անոր ձայնը յաճախ նոյնիսկ լսելի չէր. մնաց որ լսելի եղած պահերուն ալ, ինչպէս «Բարձր սարեր» երգին մէջ՝ սխալ կը հնչէր: Մոսին (Ժորժ Պոր – րօ) ընդունելի կարելի է նկատել առանց բացառիկ տպաւորութիւն մը ձգելու ունկնդրին վրայ: Գալով Անոյշի մօր՝ Ժորժէթ Ռէյնարի ձայնին, անվարան կրնանք ըսել, թէ սրահին մէջ գտնուղներէն ոեւէ մէկը անկէ աւելի լաւ պիտի երգէր:

Բայց անպայման պէտք է դնահատել երգչախումբը: Անոնք՝ սիրողներ բոլորն ալ, ունկնդիրներուն փոխանցեցին Արմէն Տիգրանեանի հրապուրիչ երգերուն կըզռոյթն ու թափը: Նաեւ մեղեդին:

Մարսէյլի օպերայի նուագախումբը միջին որակի էր:

Ժ. Մ.

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(Վէպ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Աւով լինդի անանկ ծառայութիւն մը ասուցած պիտի ըլլաս, որ քեզի ըրած բարիքները փոխարինած պիտի ըլլաս:

— Երբեք չեմ կրնար փոխարինել ձեր բարիքները:

— Եւ ես քեզի երախտապարտ պիտի ըլլամ:

— Ֆաւ լեյլի, Մարզար էֆէնտի, ի՞նչ կ'ըսէք:

— Ընտանեկան պատիւս քեզի կը վըստահիմ կոր:

— Երախտապարտ եմ ձեր ցոյց տուած վստահութեան համար:

— Պէտք չունիմ ըսելու, որ ոչ ոք պիտի իմանայ այս բանը:

— Բնականաբար... այդ մասին ապահով եղէք:

Վաճառականը ժամացոյցը նայեցաւ: Կէսօր եղած էր արդէն:

— Քեզի հետ մէկ ճաշ մը ընենք այստեղ, ըսաւ երիտասարդին:

— Ինչպէս որ կը համիձք:

Ճաշի միջոցին վաճառականը նոր խոսակցութիւններու մէջ մտաւ: Ըսաւ, թէ իր կնոջ հաւատարմութեան մասին թէեւ կասկած չունէր, բայց հեռուէն հեռու բաներ մը լսած էր եւ կ'ուզէր աւոնց ո՛ր ստիճան հիմնաւոր ըլլալը ստուգել: Երիտասարդը իր պաշտպանին ընտանեկան այդ գաղտնիքները լսեց նախ զարմանքով, յետոյ հաճոյքով ու զոհունակութեամբ:

Կը զգար թէ իր կատարելիք չատ պատուաւոր բան մը չէր, բայց անհունօրէն չահարեր պիտի ըլլար իրեն համար: Մարզար էֆէնտիի պէս մէկուն մը մտերիմ խորհրդականը, անոր գաղտնակիցը դառնալ երազ մըն էր, որ երբեք չէր կրնար անցնիլ երիտասարդին մտքէն:

Ժամը մէկին էր, երբ վաճառականն ու երիտասարդը դուրս ելան զարնջատուեցնէն եւ ուղղուեցան դէպի Թիւնէլ:

Ճամբան Մարզար էֆէնտի մէկ քանի նոր հրահանգներ տուաւ եւ միեւնոյն ատեն երիտասարդին զգացուց, որ իր մատուցանելիք ծառայութիւնը առանց վարձատրութեան պիտի չմոզուէր, մինչ թէ հարկ էր, որ հաւատարմութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ գործէր:

— Հիմա ի՞նչ ամսական կ'ուզես կոր Գաբրիէլ էֆէնտիին քով, հարցուց:

— Վեց ոսկի (ոսկեդրամ), պատասխանեց Արզար:

— Եւ բոլոր ճանճումները դո՞ւն կը կատարես:

— Գրեթէ:

— Ինչ կուտայ կոր եղեր... ես կը կարծէի, որ գոնէ ութ ոսկի կ'առնես:

— Անցած տարի ամսականս ոսկի մը աւելցուց, անկէ ի վեր յաւելում չունեցայ:

— Բայց քենէ չատ գոհ է կարծեմ:

— Այո, գժգոհութեան տեղի չեմ տուած բնաւ:

— Այս օրերս իրեն կը խօսիմ թէ՝ թող ամսականդ քիչ մը աւելցնէ. անկիւ իմ խօսքս չի կտրեր:

— Շատ շնորհակալ եմ, Մարզար էֆէնտի, Ատուած երկար կեանք չնորհէ ձեզի...

— Ես քեզի չատ կը սիրեմ, տղաս, գիտեմ որ խելացի, պարկեշտ, գործունեայ մէկն ես: Միայն թէ սա քեզի յանձնարարած գործս ուշադրութեամբ կատարէ, խնդիրը իմ ընտանեկան պատուիս վրայ է... իմ պատիւս քու ալ պատիւդ է, քանի որ աղգական կը համարուինք:

— Զեռքէս եկածը պիտի ընեմ, Մարզար էֆէնտի:

Հասած էին Թիւնէլին առջեւ: Մարզար էֆէնտի ուղղուեցաւ դիմացի փատաժին մէջ եւ հոն երիտասարդին հետ զարանալ սպասեց:

Կէս ժամէն աւելի էր, որ հոն եկածնե Թիւնէլէն ելլողները կը դիտէին՝ երբ Մարզար էֆէնտի յանկարծ գոչեց.

— Ահա կինս:

— Տեսայ, պատասխանեց Արզար:

— Գովինը տիկին Նուարդն է, իր բարեկամուհին, աւելցուց վաճառականը, չուտ հետեւէն դնա ու հեռաքերնին մի կորսնցներ... Պատուէրներս չմոռնաս... իրիկունը զրասենեակը քեզի կը սպասեմ:

— Ինաւ հոգ մի ընէք, ամէն բան տեղն ի տեղոք պիտի կատարեմ, ըսաւ երիտասարդը եւ հեռացաւ:

Երբ Սաթէնն, Նուարդ ու Արզար աներեւոյթ եղան՝ վաճառականը Թիւնէլ ուղղուեցաւ ու Ղալաթիա իջնելով՝ իր զրասենեակը դնաց:

— Սա Արզարը աղէկ միտքս եկաւ, կը մտածէր, իրմէ զատ մէկուն մը չէի կրնար բացուիլ, այս տղան չեն պէս հաւատարիմ է ինծի, ասկէ զատ աչքը բաց ու ճարպիկ ալ է:

Հակառակ իր այս դիւտին՝ վաճառականը իր հանդիստը չէր գտած եւ մինչեւ իրիկուն չզադրեցաւ վիճակի մը մտածած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փապուճեան եւ զաւակները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, տագրոջ, ազգականին՝*

ԽԱՉԻԿ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 10ին, իր բնակարանին մէջ։

Թաղման արարողութիւնը կատարուելու է այս Շաբաթ 14 Մայիս ժամը 8ին Մար-սիլիոյ Սէն Փիէր գերեզմանատունը։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԼՆ.— *Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկ. Երեմիա Աճէմեանի (մեծ-հայր), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկ. Ա. Աւագեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին, թոռան եւ զարմիկին Գարեգինի (7 տարեկան) եղերական մահուան առթիւ։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Թէլլէր (Սէն Կլուաիէն) կը նուիրէ 15 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վերժին Տէրտէրեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին Տիկին Տիրուհի Պորուեանի մահուան առթիւ։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Օրմանճեանի, Փափազեան, Աբրահամեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն ողբացեալ Նազարէթ Օրմանճեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգտ – փոխութեան կայանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն ընկ. Ս. Թաւլաքեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Գր. Միրէքեանի մահուան առթիւ։

×

Պ. Հայկ Տօնկլեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տօնկլեան ընտանիքը (Պանկէօ 50 Ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանդստեան տան (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

ՎԻԼՆ.— Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները 15 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսոիչեան կը նուիրեն 200 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգտակարութեան կայանի ծրագրաց – Հայեաց նոր չէնքին կահաւորման, կարմիր Խաչի 50ամեակին առթիւ։

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՏԷսիճի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսիճի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15·30ին Տէսիճի *Լիպերասիոն* հրապարակը

խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, քաղաքական, կրօնական, բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւնները ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Հ. Ց. Գ.

ԼԻՈՆ.— *Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵՋԵՐԵՑՔ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6–14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Անահիտ Գէորգեան կը փնտռէ Պ. Սարգիս Գուլումճեանը, որ 1924ին Պոլսէն Հայաստան դացած է, հոն ալ ամուսնացած է 1927ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը եւթ։ Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ։ Յետադային Ֆրանսա եկած է։

Կը խնդրուի դրել՝
Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուղունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74։

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին։ Գինը 25 Ֆր., կէս գինը 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

×

Կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի պեղեցիկ ժայռերը)։

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ։ 2) 7·15ին Փորթ տ'Օրլէանի Զօր. Լըքլէրքի արձանի քով։

Երթուդարձ 25 Ֆր.։ Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին։

Արձանագրուիլ կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253–49–78։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ տպահովուած է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Եղանակի առաջին գլխուոյն – կան դաշտահանդէսը Յունիս 25ին Ս. Մօրիս, «Քոլլերու» ծառախիտ ծանօթ դաշտին վրայ։

ԱՆԿԱԽՕՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին Քաղաքապետարանի թատրոնի սրահը։

Կը նախագահէ Վ. ԳԱՅԻՐԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Կը խօսի ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Խմբերգ – Մեներգ — Պար

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, կապոյտ Խաչի։

28 *Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ*

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրխորդներ Օաէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէնի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 *Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Ց. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ* (քաղաքապետ Վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՄԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփուզեան։

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սահճեան, Օր. Ա. Քղելեան։

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերասիրական խնջոյք։

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՊԱԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՅԻՍ 27ԷՆ 28

Մեկնում Մայիս 27, վերադարձ՝ 28։ Անդամներու եւ համակիրներու հատուկ գոյք ժամը 7·15 Շաբթօ օր վէնոէն Թերմինուս արձաթանին առջեւ եւ 7·45ին կառաթիռ Նոռ, Քափէ Քիւրվիէօր։ Մեկնում 8ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմէրայ, Շալոն, Սէնթ – Մենեհուլտ (ճաշ), Վերտէօն, Մոնտորճ (այցելութիւն) եւ ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Լիւքսանպուրկ քաղաքը, ժամանում՝ Թրէվ եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

Կիրակի ժամը 9ին չատ հանդստաւէտ նաւով մը զբօսապտոյտ Մոզէլի վրայ եւ ցամաքահանում Պերնքքասթէլ Թանգատան-քաղաքը, ուրկէ վերադարձ դէպի Փարիզ։

Մասնակցութիւն 139 Ֆր.

ամէն բան մէջը (հաւապտոյտն ալ) բացի խմիչքէ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ կապոյտ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— Տիկին Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓՍՓՄԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյք իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՄՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ։

Ծանոյց ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։*

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ իր 40րդ տարեվիցին առթիւ, հովանաւորութեամբ Շրջ. Վարչութեան, այս Կիրակի Հոգեգալուստի օրը, Շաւիլի հայ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 13ին, 4, Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ։

Կը նախագահէ

ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Նախագահ Շրջ. Վարչութեան)

Պատշաճ դեղարուեստական բաժին

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր.

Նոյն առաւօտեան Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի քառասուն տարուան ընթացքին մահացած մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն յիշատակին։

Ի յուշ ողբացեալ ընկերուհիներու յիշատակը յարգողներուն։

LA GALERIE DE BELLECOUR
(18, Rue Auguste-Comte — Lyon)

présente l'Arménie vue par

MUTAFIAN

du 27 Mai au 9 Juin

sous le haut patronage de
Mr. L. PRADEL (Maire de Lyon)

A VENDRE TERRAINS BOISES DE 275 à 1400 M2 à 39 kilm. de la Porte d'Orléans de 5 à 7 Frs le M2. S'adresser à Monsieur Edouard Djezirian, 32 Rue de Trévise, Paris (9e), Tél. : 770-36-37 de 14,30 h. à 18,45 heures.

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
21 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·421

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.421

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏԱԿԱՄՔԱՐԻ նախագահը կը մնայ իր պաշտօնի դլուխը : Զօր. Ռամանան – ձօա, որ իշխանութեան դլուխն եկած էր ուռանդական ցոյցերու հեռեւանքով, յայտարարեց այս վերջիններուն, թէ Յիլան, երկրին նախագահը, առ այժմ կը մնայ :

ՄԻԼԱՆՈՑԻ ոստիկանութիւնը 18 ձա – ղապաչաններ ձերբակալեց : Ոստիկանու – թիւնը կը փնտռէ Լուիճի Քալապրէզիի ահաբեկիչները : Այս վերջինը՝ քաղաքա – կան ոստիկանութեան պետը Միլանոյի մէջ, սպանուեցաւ առջի օր :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հեղաշուիչ տաքին հետեւանքով հարիւրէ աւելի մարդ մե – ռած է վերջին երկու չաբաթներուն :

ԳԵՐՄԱՆ Ծերակոյտը, իր կարդին, վաւերացուց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի դաշնագիրները :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մօտ խորհրդային Անթոնով 10 համբարձատար օդանաւ մը վար ին – կաւ : Բոլոր ճամբորդները ալ մեռան : Ասոնց թիւը չէ ներկայացուած, սակայն այդ օդանաւերը 80–100 ճամբորդ կը փոխադրեն ընդհանրապէս :

ԱՆԳԼԻՈՑ թագուհին մեկնումի պա – տան բարեկամական հեռագիր մը ուղղեց Միանոյի Հանրապետութեան Նախա – գահին : «Ցոյսերով լի նոր էջ մը կը բաց – ուի մեր երկու երկիրներու պատմութեան մէջ» :

ՔԱՆի չարժանկարի վաստաոնը վեր – ացաւ առջի օր : Մեծ մրցանակին ար – ժանացան իտալական երկու ֆիլմեր՝ Պաբբէի խնդիրը եւ Բանուորական դա – դրախտ կ'երթայ : Այլ լաւագոյն դե – մաները նկատուեցաւ Ժան Կաննն (Միա – ական՝ Պատկերներ ֆիլմին համար) : Լաւագոյն դերասանուհիի մրցանա – կին արժանացաւ Սուսաննա Եորք (իրլան – ական պատկերներ ֆիլմին համար) : Ռուսական կազմի յատուկ մեծ մրցանա – կը տրուեցաւ խորհրդային Սալարիս ժա – մուէնը եւ պատական կազմի մրցանակ ալ տրուած է ամերիկեան Ապաթուան 5 ֆիլմը :

ՄՈՍԿՈ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ Իսրայէլ պիտի այցելէն չուրջ 30 հազար Հրեայ, ապրող ընթացքին : Անցեալ տարի ա – նոնց թիւը՝ 12·000 էր :

ՂԱՆԱՅի նախագահը մերժեց արտօ – նութիւն տալը Ն'քրումայի դիակը Ղա – նա փոխադրելու համար : Ծանօթ է որ Ղանայի նախկին պետը, իր տապա – լումէն հաք կինէ կ'ապրէր : Սեբռ Թուռէ յայտարարեց այս առթիւ թէ Ղանայի դեկավարը ինքզինքը անպատուած է իր ձեռով :

ՀԱՄՊՈՒՐԳի հրատարակչական տան մէջ 15 հոգի վիրաւորուեցաւ ռումբի պայթեցում :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու նաւեր, որոնք ամերիկի մօտերը կը դտնուին, իրենց ամբան փոխեցին : Դէպերու տեսակէտ – ով Մոսկուա Նիքսընի այցելութեան նպատակները չուգեր մինչդէպի տեղի տալ : Պելժիոյ վարչապետը յայտարարեց, թէ Ռուանտի մէջ, ուր վերջերս պե – ական հարուածի փորձ մը ձախողած է, «գեղապանութիւն» մը ծայր տուած է իշխանութիւններու կողմէ կարգ մը նկատու դէմ :

ՀՈՓԵՓԱԼՈՒՍՏի առթիւ, թղթատարը ուշ ըլլալով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ : Ետք յաջորդ թիւը՝ Ջորեքշաբթի Մայիս 2 : Խմբագրատունը գոց է Երկուշաբթի :

ՄԵՄՆՈՆ ԱՐՁԱՆԱՑԱԾ

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ)

—0—

(Ըստ աւանդութեան, Մեմնոնի հսկայական արձանը, արեւելեան ճառագայթներէն ազդեցութեամբ՝ ներդաշնակ եղանակ կը հնչէ – յնուամ՝ իւրաքանչիւր արշալոյսին) :

Ողջո՜յն արե՛ւ,
ես արթնացայ վաղվաղակի·
Եւ արթուն եմ դեռ :
Հմայութեան մէջ գիշերի՝ մի մոգական
լիալուսին
Կանչում էր ինձ — Մեմնո՜ն, Մեմնո՜ն :
Բայց լռութեան անշարժ քեւե՛ռ՝
Ես անյողդողդ ընպասեցի Արշալոյսին :
Եւ կանգո՛ւն եմ դեռ :

Ողջո՜յն արե՛ւ,
Ո՞վ ըպասեց ինձ անհամբեր՝ քէ չէ
հոգի՛ս·
Եւ ո՞վ տեսնչաց ինձ առաւել ֆան յոյզ
եւ սէր՝
Թէ ոչ՝ կրնճռուած առանձնութիւնն այս
ապառաժ,
Թէ ոչ՝ մեծդի մարդկութիւնն իմ
կոփուած տարբե՜ր
Քան լռութեան քեւեռ անշարժ,
Եւ անվհատ լոկ ըսպասում :
Ողջոյն արե՛ւ, ողջոյն հոգի՛ս՝
Ոսկի հեղուկն երակներիս ահա խայտում
է հրակէզ,
Զանգուածն իմ զո՛ւտ որպէս տաւիղ՝
Լարուած է լոկ բիւրեղ տաղիդ
աստուածագեղ·
Եւ արդ ահեղ էութեանդ դէմ ես ակամայ
Պիտի բախե՛մ գոյութիւնն իմ իբրեւ
ծնծղայ·
Եւ ձայնիս մէջ եղերական՝ լուծեմ
կարկաչը ծիծաղիդ —
Յաւերժակա՛ն :

— Չի ե՛ս՝ Մեմնո՛ն՝ դի եւ արբայ,
Նուագարան աստուածային,
Արձա՛ն՝ կանգուն եգիպտոսի
պատուանդանիս՝
Պիտի ձայնե՛մ, եղանակեմ վերջին
անգամ՝
Ճառագայթումն արեգակի —
յաւերժակա՛ն :

Օ՛ բարձրութիւն՝ որ յոգնաջան
աշտարակել է եգիպտոս՝
Յանուն հզօր երանգներին իր սրբազան :
Անհունաբաղձ օ՛ բարձրութիւն՝ որ ձօնել
է ինձ եգիպտոս :
Եւ ա՛րդ, կամքիս իր հնազանդ՝
Ես եմ փառքը՝ անիրական ու վիթխարի՝
Պատգամն անեղծ արձանացած՝
Մի մեծամոլ պատուանդանի —
յաւերժական :

Այլ դո՛ւ, արե՛ւ՝ սի՛րտ սիրազեղ,
Որ պատարագ ու ճոխազ ես
Հանգոյն լոյսին իմացական՝
Ոսկեզօ՛ծէ ե՛ւ երկրիրն այս ալետատան՝
Ուր յեղակարծ կանգուն եմ դեռ :
Քանզի անլուր դո՛ւ ես նուագն
ամպրոպազոր·
Եւ ձայնիդ մէջ ես մեղեդին անհրաժեշտ :
Դո՛ւ՝ բարգաւաճ ու բորբ շարժում·
Եւ ես անշա՛րժ՝
Կայունութեան սահմանների մէջ գահվէժ :
Ողջո՜յն, արե՛ւ՝
Յաւերժական իրրեւ հրաժեշտ՝
Ողջո՜յն միայն :
Ես արթուն եմ դեռ :

ՅԱՐՈՒԽ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

Գրեց
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ոսկեսպի չմոռնամ զանոնք վերջի պա – հուն, մահիճիս քովի ցայդասեղանին վրայ չարեցի թղթապանակս, արեւի ակ – նոցներս եւ սպիտակ թաշկինակ մը որ կէսկիսուած էր կապոյտ սիսեռներով : Զեռքս տակաւին առկախ կը մնար ոս – նամանեակս մկկը, երբ ներքին հեռա – խօսը հնչեց :

— Ալօ՛, ըսաւ դռնապանը, հոս պար – տէզի աւազ դուռն է :

— Ալօ՛, ըսի, դո՞ւն ես, աւազ դուռ : Տեղդ մի՛ չարժիր, ես չուտով կուգամ :

Ոտնամանս հագայ սուլելով : Ցետոյ իջայ դրասենեակ, երկու յարկ վար, հրա – ժեշտի համբոյրս տալու համար բարե – կամուհիիս Ժինէթին, որ միաժամանակ իմ դործակիցս է : Քանի մը օրէ ի վեր ան կը կրէր ամառնային շրջազդեստ մը, որ իր պաշտելի մարմնին նուիրական ա – սեղը կը չեշտէր : Բայց դրասենեակէն ներս մտած թէ չէ, հաստատեցի թէ Ժինէթ բազուկներուն մէջն է իր օրիոնա – ւոր ամուսինին : Ամոլի այս պայթակղելի պրկընդխառնումը ինձի ընել տուաւ հե – տեւեալ յայտարարութիւնը·

— Իմ սիրտս հասկցող չկայ··· չկա՛յ···

Ժինէթ անջատուեցաւ իր ամուսնին բազուկներէն, յետոյքի եւ ուսերու ոլո – րուն չարժումով մը, եւ ըսաւ ինձի, աչ – քը փարփառ·

— Չեմ ուզեր որ անձնասպան ըլլաս···

Իրեն բացատրեցի թէ անձնասպանու – թիւնը իմ կամքէս կախեալ չէ, ամենե –ւի՛ն, այլ խենթ Անթուանի տրամադրու – թենէն : Այդքանը ըսելէ վերջ ելայ պար – տէզ, եւ առի կեդրոնական ծառուդին, որ կ'երկարի մինչեւ աւազ դուռ, երկուստեք ունենալով ծաղկեմշակ գօտիներ : Դռնա – պանը ինձի կը սպասէր իր տնակին առ – ջեւ, ընկերակցութեամբ իր ապուշ շու – նին : Ահա այդ տնակին եռեւ է որ գտայ իմ ճարտարապետ բարեկամս, Անթուան, որ բռնած էր ահարկու դուլփ մը եղ – ջիւրէն :

— Յառակ՛ վրան, ըսաւ Անթուան, դանկէ որ մեկնինք : Արդէն ուշ մնացինք :

— Պիտի խոստովանի՞ս թէ ոչ, ըսի, դուն ուրկէ գողցար այս անասունը :

Անասունը սովորական դուլ մը չէր, այլ դուլփ չափազանցութիւն մը : Ապչե – ցուցիչ բան մը : Մեծդի կենդանին քննե – դի դղուշաւոր հեռաւորութենէ մը, առանց որ կարենամ թափանցել իր բարդ բնու – թեան ծալքերուն : Անթուան կը ժպտէր բերնով մը որ կ'երկարէր մէկ ականջէն մինչեւ միւսը : Ձիս պարզապէս կը զդուե – ցնէր : Ան կը կոխէր անորոշ ծիծի մը նոյն – քան անորոշ պառւկին վրայ, եւ խկոյն բոց կը ժայթքէր հզօր անասունին աչ – քերէն : Անթուան այս բանը կ'ընէր դիս զարմացնելու համար, դիտնալով հան – դերձ թէ ճարտարապետ մը եկած ոչ մէկ բան կրնար դիս զարմացնել :

— Այս նոր խաղալիքդ, ըսի, ճափոնա – կան ապրանք ըլլալու է : Հմնտա՛ մը :

Բարեկամս հաստատական նշան ըրաւ իր մոթոյի ծիծաղելի սպաւառոյով եւ ուզեց դիտնալ թէ ես ուրկէ՞ հայթայթած էի իմ սպաւառոս : Ուրկէ՞ : Այդ ի՞նչ հարցում է : Մի թէ Ժինէթ չի դիտեր թէ դուն խենթի պէս կը վարես, վտանդելով իմ կեանքը, քու անիմաստ կեանքին հետ միասին : Ահա թէ ինչու Ժինէթ գլուխս անցուց իր ամուսինին սպաւառոյը, եւ գայն պնդօրէն կապեց կզակիս տակ, գիս խեղդամահ ընելու դնով : Ամէն անգամ որ ինձմէ պատճառ մը ունենայ զժգո – հութեան, Ժինէթ գիս խեղդամահ կ'ընէ :

— Դուն ալ գինքը, եթէ չեմ սխալիր, ըսաւ Անթուան :

Այս մէկը անհանդուրժելի էր : Ակնար – կութիւն մը, որ կ'ուղղուի գիշերային մտերմութիւններու, անոնք ըլլան դըզ – ուանք հպանցիկ թէ պղտիկ մարդասպա – նութիւն, անոնք անվայել ակնարկութիւն – ներ են : Գործածեցի ճիշդ այս բառը՝ ան – վայել : Անթուան ձեռքս սեղմեց ջերմա – պէս : Շնորհակալ եղաւ որ չէի մերժած իր հրաւէրը : Լաւ ըրիր, ըսաւ : Օդնեց ինձի որպէսզի բարձրանամ Հօնտայի յետասկոդմի նստատեղիին վրայ : Բայց երբ չարժման մէջ դրաւ մոթէօրը, ի յայտ եկաւ ոչ թէ միայնակ դուլ մը, այլ դուլերու ջոլիր մը, որոնց ճայթիւնն ու բամբիւնը արձագանդեցին ծովէ ծով, աշխարհէ աշխարհ : Դռնապանին չունը ներս փախաւ եւ սկիւռները սլացան դէպի կատարը բարձրաբերձ չոճիներու : Այս – պէս է որ մէջտղը մեզ լափեց :

Ամէն անտառ որ արուեստական է, ինչպէս արուեստական է մեր Լանտերու անտառը, ունի ճամբաներ, առուներ պողոտաներ, որ ի սկզբանէ ուղղաձիդ են եւ առոյգ իսկ նպատակայարմար՝ բարձր արագութեան : Եւ Հօնտան, մեր զմայ – լե՛լի Հօնտան, որ սուղի պէտք է նստած ըլլալ բարեկամիս, եւ որ կը փայլէր իր բոլոր նիքէլներուն եւ հայելիներուն չո – զարձակումով, դատած էր զործունէու – թեան լայն ասպարէզ մը, փայլուն հե – ռապատկերներով : Կը սուրայինք : Եր – կինքէն կրակ կը թափէր եւ օդը կը թրթռար վէտ վէտ գոլացումով : Օհօ՛, անտառը մերն էր : Անոր ծառերը մեկուսի կը քաշուէին մեզի ճամբայ հարթելու հա – մար, ինչպէս մեկուսի կը քաշուին դահ – լիճի լորձնաչուրթն եւ չիոթ հրաւիրեալ – ները, երբ կը յայտնուի, տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, օրուան թագուհին ազամանդակուռ : Մեր դնացքը նուաճողական արշաւ մըն էր, այո՛ինքն՝ մահաբոյր : Նոյնիսկ Վէդամա – թը կը զարմանար իր անհատական փոք – րիկ մարակոյներով, զոր լքած էր ճամ – բուն եղերքը : Միակ սփոփանքս ան էր, որ ստեղծուած էր տեսակ մը հոդմակո – ծութիւն, անապրօյն արեւին տակ : Բա – րեկամս եւ ես ունեցանք հետեւեալ զու – րախօսութիւնը·

— Կ'ուզե՞ս որ դանդաղեցնեմ :

— Դանդաղեցո՛ւր :

— Եթէ չատ արագ է, կը դանդաղե – ցնեմ :

— Շատ արագ է, դանդաղեցո՛ւր :

— Ինչո՞ւ չես պատասխաններ, խո՞ւլ ես, ինչ ես···

Այդքանը չատ էր : Հօնտայի ազմուկը չէզոքացուցի, դոչելով բարձրագոչակ·

— Իմ հաւս քեզի պէս ճարտարապետ կ'ածէ ամէն օր···

Կանդ առինք : Ոստիկանութիւնը թումբ կանդնել տուած էր, չարժման մէջ դնե – լով իր տեղական ենթակոմիսէն : Մեր առջեւ կ'երկարէր կարաւանը անչարժ

→

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

կառքերու, որ ճամբու բացումին կը սպասէին։ Ի՞նչ է պատահած, Տիկի՛ն, կառքի արկա՞ծ թէ չէ հոլտ–ըփ։ Աղէտը մեծ է, սիրելի Պարոն, Փարիզը հարաւ իջած է իր բոլոր արուարձաններով։ Բայց ինչո՞ւ հետերնին չեն բերեր Տիկին իրենց հիւանդանոցները։ Օրիորդ, օրիո՛րդ, դուք որ այդ կողմերն էք, ի՞նչ կ'ըսէ ոստիկանապետը այս յուսալքուած մարդկութեան դէմ։ Ան կ'ըսէ·

— Je vous ai compris !

Երիտասարդ ոստիկան մը մօտեցաւ մեզի, յամրաքայլ, միքթայէրը ուսէն առկախ։ Անթուանի ըսաւ, համակրական բարեւէ մը վերջ·— «Ի՞նչպէս է մեր աղուոր Հնուտան»։

Անթուան հայհոյեց։ Սոխղուած էր լքել Ազգային Ուղին եւ առնել երկրորդական դիծ մը, այ թեւի վրայ, այսինքն թէ երկարել մեր ճամբան։ Երկարեցինք մեր ճամբան։ Եւ մենք նաւարկեցինք երկար, երկա՛ր ճանապարհ, քիչ յաճախուած վայրերէ, չոճիներու զոյգ պատուհանին միջեւ, երբ, ես բերանս կրկին մօտեցուցի ընկերոջս ականջին։ Ըսի·

— Ես անհանգիստ եմ... ճշմարիտ խօսք, անհանգիստ եմ... կարծեմ խեչափառ մը կայ աղաւարտիս տակ...

— Երա՛խդ, ըսաւ Անթուան։

Ես չարունակեցի·

— Վատահ եմ, որ քու աղաւարտիդ մէջ է՛ւս կայ խեչափառ մը... Այ՛ն է որ քեզ կ'առաջնորդէ ծուռիկ–մուռիկ...

Անթուան կրկնեց իր պատուէրը·

— Դո՛ցէ բերանդ, կ'ըսեմ քեզի... քիթդ բերանդ դոցէ...

Ուշ էր դժբախտաբար։ Սկսած էի խեղդուիլ։ Այնքան ուժով՝ որ տաբատիս դրպանը պիտի պատռէի, չնայած խլել թաշկինակս։ Ի զո՞ւր։ Մահիճս քով մոռցած էի թաշկինակս, որ կէտիւտուած էր կապոյտ սիսեռներով։ Շունչս բռնած էի ծայրագոյն խստութեամբ եւ ականջներս կը ըզգային։ Մենք ինկած էինք նոթաչէն աւանի մը վրայ, ուր կը բանէր սէլիւլոզի գործարան մը։ Անոր ծխնե–լոյսէն կը բարձրանար անչնչելի, թու–նալից եւ ժանտաժուտ ծուխ մը, ճենճեր առ ճենճեր, տմոլուտ դեղին գոյնով։ Անոր ալիքները կը տարածուէին մեր չուրջ բոլորը, հովի չգոյութեան պատճառաւ, որպէս փոռոցներ ծալ ի ծալ։

Որո՛ւնկ չունէ մը քաչեցի երբ վեր–ջապէս դուրս եկանք թունալից փապուղիէն։ Կրկին քաչեցի։ Նորէն քաչեցի։ Մեր անզուգական Հնուտան վերագտած էր իր երիտասարդական աւիւնը, եւ կը սուրար բացառապէս դեղուղէչ ծառերու երկայնքին, ծառեր՝ որոնց տուները կը մեղմէր մեր օրուան տօթը։ Եւ յանկարծ, առանց ազդարարութեան, առանց զոյգն կանխանշանի, Հնուտան բաց արձակեց իր եաեւի զոյգ խողովակներէն, ճռնչեց, փռնգոտաց եւ փչեց իր վերջին չունչը։

Ի՛նչ հեգնութիւն։ Մինչդեռ մենք, երկու տղամարդիկս, անվնաս դուրս եկած էինք անչնչելի մթնոլորտէն, Հնուտան մեռած էր հեղձամահ։ Հասարակ զուգադիպութիւնն ըլլայ թէ բախտի մէկ դէչ կատակը, ան մեռած էր ոտքի՝ սամուրայի մահով։

Սկսաւ, ափսո՛ս, մեր տարաբախտ, յաւալի, սրտակեղեք դիտողութիւնը։ Դուրս թափուած էին կուրապի, միջափամբ–փուչա, լեարդ, եւ, բնականաբար, չհրահանգները։ Անթուան, որ ծունկի կը մնար, առանձինն վարելով բանակցութիւնները, ներկայացուց բանակ–ուր առաջարկներ, որոնցմէ ամենք ընդունելի կը թուէին Հնուտայի կողմէ, քանի որ գործիքը կը ցնցուէր խորունկ հառաչանքով, վերստին էյնալու համար, դժբախտաբար, մահաբունի մէջ։ Ճար–տարագէտ բարեկամս, որ արիւն քրտինք կը թափէր, ձեռք առաւ պարզուկ ցպիկ մը, որ կրնար պեղել, սանտրել, սպա–դրել, ապուցանել եւ վաւերացնել։ Ար–դարեւ, ան կրնար կապել, կապուածը քակել եւ վերակսել։ Ընդհանուր կացու–թիւնը այս չինումաչուն վիճակի մէջ էր, երբ ես սկայ անհամբերել։ Ճամբորդութիւնը զոր կատարած էի անկայուն դիրքով, յետադոյմի նստեղիին վրայ, սրունքներս վերածած էր մրջնանոցի։ Տեղքայլը որ կը կատարէի ճամբու եղերքին, տասը քայլ առաջ, տասը քայլ ետ, չէր կրնար փարատել մարմնիս ընդարմացումը։ Պէտք ունէի քալելու։ Դժբախտաբար ժամանակը պակսեցաւ ինծի։ Նախ քան որ ի գործ դնել կարենամ ծրագիրս, նշմարեցի որ անտառը կը խռովի։

— Անթուան, ըսի, Անթուա՛ն, ոտքի կանգնէ... վայրի անասուններ կը տեսնեմ...

Ան չպատասխանեց, ես չարունակեցի·

— Ճշմարիտ կ'ըսեմ... եղնիկներ, թաւուտներու մէջ...

Գեղափայլ կառքը չէր քալեր, այլ կը սահէր անաղմուկ։ Բայ կառք էր, լայն կառք էր, եւ կ'արժէր մարտանաւի մը դինը։ Չշփոթանցեմ՝ առանց նաւապետի։ Ան կուգար ծովափի նայթ գլըպնեըէն եւ հրաձգութիւններէն, իր մէջ կրելով երկու թխաբոյր հրեշտակները, մէկը վաւերականօրէն խարտեաշ, միւսը պարզապէս խարտեաշ։ Երկուքն ալ ապուշ էին։ Բայց դեղեցիկ՝ անպատկառօրէն դեղեցիկ։ Իրենց մարմինը կը պարտցնէին ձեռքի վրայ։ Սրբազան անօթի պէս։ Իրենց ամառնային զգեստաւորումը յօրինուած էր կիսամերկութեան վերջին տուեալներուն համաձայն, եւ փոխն ի փոխ կը կրէին, իրենց զրկին մէջ, չնիկ մը, որ դիտակ չէր իր բախտին։ Երբ կառքը կանգ առաւ մեր կողքին, դշխուհիներէն մէկը սպասէս խօսեցաւ·

— Ի՞նչպէս էք, երախաներ... եթէ ուզէք բարձրանալ ձեր մանկատոհմիկին վրայ (բոռթիւեք), մենք պատրաստ ենք ձեզ եաեւէն հրելու...

Հարուածը ծանր էր ինծի համար։ Անթուանին համար՝ մահացու։ Ան ըսաւ, ակնարկը յառած՝ Հնուտայի միզափամփուչային·

— Մենք չատո՞նց լուսանկարը առած ենք ձեր 16րդ թաղամասին... եւ դուն՞ նաւո՞ր։

Ես խակոյն աւելցուցի նոյն խօսքերը չեշտով·

— Եւ նաեւ 17րդ թաղամասին... առա՛ծ ենք... եւ բարձրէն, չա՞տ բարձրէն։...

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ սակայն թէ պահը մոդական էր։ Գերազանցապէ՛ս մոդական։ Ես իմ դէմս կը տեսնէի, բայ աչքերով, փարիզեան դերազնիւ եւ չողափայլ ծաղարան մը, իր մեղրանոյշ կարկանդակներու փոքրիկ բուրդերով, եւ տակաւին կը տեսնէի այնպիսի՛ ախորժաշրդիւռ քաղցրեղէններ, որ քիչ մնաց ըսէի·— «Անթուան բա՛ն մը ըրէ... բերնիս չուրերը կը վազեն... չեմ դիմանար, մեղք եմ...»։ Այսպէս պիտի ըսէի, երբ աղջիկներէն մէկը կառքէն դուրս հակե–ցաւ թեթեւ ինչ, եւ մեղի երկարեց ծխատուփը, ժպտելով·

— Սիկարէ՞թ...

Երկուքս միաժամանակ խոյացանք կառքին վրայ։ Պարզեցինք մեր բազուկները, եւ բազուկներէն առաջ՝ մեր ամէնէն անդիմադրելի ժպիտը։ Թէեւ չնիկը հաչեց ու հաչեց, բայց մենք մերժեցինք տեղի տալ։ Պէտք էր պատժել աղջիկները, որ մեզք մը գործած էին։ Գրեթէ ոճիր մը։ Անոնք ծխած էին այնպիսի՛ անառակ մը մէջ որ նման է, ամառ եղանակին, լուցկիի հակայական տուփի։ Ուստի հիմնուելով օրէնքի տրամադրութեան վրայ որ կ'արգիլէ ծխել անտառի մէջ, մենք աղջիկները դատապարտեցինք, իրրեւ նուազագոյն տուգանք, համբոյրի մը։

Եւ եղաւ այն՝ ինչ որ պիտի ըլլար։ Շնիկը չատո՞նց մեկնած էր իր ընտանեկան պարագաներուն հետ եւ Անթուան վերագարձած՝ Հնուտայի, երբ ես վերջիջեցի իմ քալելու փափաքս որ մոռացութեան տրուած էր աղջիկներու յայտնութեամբ։ Բայց ինչ որ ցանկալի էր առանց երեւումէն առաջ, այլեւս վերածուած էր անհրաժեշտութեան։ Վայրը անընակելի կը թուէր ինծի։ Պէ՛տք էր որ ճամբայ ելլայի։ Ելայ։ Աննշմարօրէն ելայ։ Սպրդեցայ չոճիներու մէջէն որ հատատաբուն էին, ինչպէս կ'ըլլան եղերքի ծառերը, օդով եւ արեւով նպատատուած։ Մեկուսացուցի բազկատարած փուժէէռները եւ յառաջացայ ըստ բախտի։ Այսպէս է որ կորսուեցայ։ Անտառին մէջ կորսուեցայ։

— Ի՞նչպէս էք, երախաներ... եթէ ուզէք բարձրանալ ձեր մանկատոհմիկին վրայ (բոռթիւեք), մենք պատրաստ ենք ձեզ եաեւէն հրելու...

Հարուածը ծանր էր ինծի համար։ Անթուանին համար՝ մահացու։ Ան ըսաւ, ակնարկը յառած՝ Հնուտայի միզափամփուչային·

— Մենք չատո՞նց լուսանկարը առած ենք ձեր 16րդ թաղամասին... եւ դուն՞ նաւո՞ր։

Ես խակոյն աւելցուցի նոյն խօսքերը չեշտով·

— Եւ նաեւ 17րդ թաղամասին... առա՛ծ ենք... եւ բարձրէն, չա՞տ բարձրէն։...

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ սակայն թէ պահը մոդական էր։ Գերազանցապէ՛ս մոդական։ Ես իմ դէմս կը տեսնէի, բայ աչքերով, փարիզեան դերազնիւ եւ չողափայլ ծաղարան մը, իր մեղրանոյշ կարկանդակներու փոքրիկ բուրդերով, եւ տակաւին կը տեսնէի այնպիսի՛ ախորժաշրդիւռ քաղցրեղէններ, որ քիչ մնաց ըսէի·— «Անթուան բա՛ն մը ըրէ... բերնիս չուրերը կը վազեն... չեմ դիմանար, մեղք եմ...»։ Այսպէս պիտի ըսէի, երբ աղջիկներէն մէկը կառքէն դուրս հակեցաւ թեթեւ ինչ, եւ մեղի երկարեց ծխատուփը, ժպտելով·

— Սիկարէ՞թ...

Երկուքս միաժամանակ խոյացանք կառքին վրայ։ Պարզեցինք մեր բազուկները, եւ բազուկներէն առաջ՝ մեր ամէնէն անդիմադրելի ժպիտը։ Թէեւ չնիկը հաչեց ու հաչեց, բայց մենք մերժեցինք տեղի տալ։ Պէտք էր պատժել աղջիկները, որ մեզք մը գործած էին։ Գրեթէ ոճիր մը։ Անոնք ծխած էին այնպիսի՛ անառակ մը մէջ որ նման է, ամառ եղանակին, լուցկիի հակայական տուփի։ Ուստի հիմնուելով օրէնքի տրամադրութեան վրայ որ կ'արգիլէ ծխել անտառի մէջ, մենք աղջիկները դատապարտեցինք, իրրեւ նուազագոյն տուգանք, համբոյրի մը։

Եւ եղաւ այն՝ ինչ որ պիտի ըլլար։ Շնիկը չատո՞նց մեկնած էր իր ընտանեկան պարագաներուն հետ եւ Անթուան վերագարձած՝ Հնուտայի, երբ ես վերջիջեցի իմ քալելու փափաքս որ մոռացութեան տրուած էր աղջիկներու յայտնութեամբ։ Բայց ինչ որ ցանկալի էր առանց երեւումէն առաջ, այլեւս վերածուած էր անհրաժեշտութեան։ Վայրը անընակելի կը թուէր ինծի։ Պէ՛տք էր որ ճամբայ ելլայի։ Ելայ։ Աննշմարօրէն ելայ։ Սպրդեցայ չոճիներու մէջէն որ հատատաբուն էին, ինչպէս կ'ըլլան եղերքի ծառերը, օդով եւ արեւով նպատատուած։ Մեկուսացուցի բազկատարած փուժէէռները եւ յառաջացայ ըստ բախտի։ Այսպէս է որ կորսուեցայ։ Անտառին մէջ կորսուեցայ։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՂՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳԻՐԸ

Տաղստանի եւ հոն բնակող ժողովուրդներու մասին տեղեկութիւններ եւ յիշատակութիւններ կան գրեթէ բոլոր հայ պատմագիրներու գործերուն մէջ՝ սկսեալ Ե. դարէն։ Աւելի նոր ժամանակներուն, յատկապէս ԺԹ. դարուն, երբ Տաղստան թատերաբեմ էր գարձած նոր իրագործութիւններու, հայ հեղինակներ եւս փորձած են ուսումնասիրել այդ երկրին պատմութիւնը, նկարագրել տեղի ունեցող դէպքերը եւայլն։ Այս կարգի նիւթերու մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Ռոստոմ բէգ Երզնկեանի պատմագիտական բնոյթի քանի մը աշխատութիւնները, որոնց մեծ մասը դեռ մինչեւ այս օրերուն անծանօթ էր մնացած մեր պատմագրութեան։

Տաղստանի մայրաքաղաքը՝ Մախաչկալայի պատմաբանները, Ա. Եղիազարեանի միջոցով, 1969ին Երեւան գրկեցին ծրար մը, որ կը պարունակէր պատճէնը հայ պատմագրի մը մէկ անծանօթ գործին։ Պարզուեցաւ, որ այդ ձեռագրին հեղինակը ԺԹ. դարու պատմագիր Ռոստոմ բէգ Երզնկեանն է եւ աշխատութիւնը նուիրուած Տաղստանի կեդրոնական շրջաններէն Աւարիայի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան։ Նոր ձեռագիրները ալ պտնուեցան գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, Երեւան։

Տաղստանի պատմաբաններուն փափաքն էր, որ գրկուած եւ ձեռք ձգուած նիւթերը լուսաբանուին։ Եւ ասիկա հասկնալի է, երբ նկատի առնուի, թէ այդ երկրին ժողովուրդները մինչեւ քանի մը տասնամեակ առաջ գիր ու գրականութիւն չեն ունեցած, ինչպէս սեփական պատմագրութիւն։ Անոնց պատմութեան կարեւոր դէպքերը գրի առնուած են օտարներու կողմէ երբեմն չեզոքով։

Ռոստոմ բէգ Երզնկեան «Աւարիա» գործէն զատ, գրած է նաեւ «Պանդուխտ Տաղստանի» ճամբորդական նոթերը, որոնք կը պատկերացնեն բնակավայրեր եւ պատերազմական գործողութիւններու պատմութիւնը անցեալ դարու կէսերուն, Տաղստանի մէջ։ Այս երկրին մասին անոր գրած յաջորդ աշխատութիւնն է «Մխըրդիմը Տաղստանում» ուսումնասիրութիւնը՝ նուիրուած Տաղստանցի ժողովուրդներու ազատագրական պատերազմին Ռուսաստանի դէմ։

Ո՞վ էր Ռոստոմ բէգ։ Ծնած էր 1823ին Հաղբատ, որու մասին խիստ չահեկան ուսումնասիրութիւններ ունի։ Անոր հայրը քահանայ էր, եղբայրները նոյնպէս քահանայ գարձան։ 1837ին, 14 տարեկանին, ան կ'ընդունուի Ներսիսեան ճեմարան, յաջողութեամբ կ'աւարտէ զայն եւ հոգեւորական դառնալով կը պաշտօնա–

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Երանոսը, որ մութ փողոցում կնոջ հաղրան վար առնելու եւ խուսափելու ժամանակ չէր կարողացել որոշել նրա հագուստը, այժմ ի զուր չտապում էր այս ու այն մենակ կնոջ եաեւից եւ նայում էր նրա դէմքին։ Անցորդները զարմանում էին նրա վրայ եւ երբեմն նոյնիսկ վախենում։

Փնտռելով ի զուր, նա կարեց–անցաւ դէպաւոր փողոցի լուսառատ եւ բազմամարդ մասը։ Այժմ նրա երկու կողմերում կային միայն մի յարկանի բնակարանները, որոնց լուսամուտափեղկերն այդ ուշ ժամին արդէն ծածկուած էին։ Միայն մի բնակարանի լուսամուտներն էին բաց, եւ այն էլ, հէնց որ Երանոսը մօտեցաւ՝ փակուեցին։ Կինը, որ փողոց էր ելել փեղկերը ծածկելու, վրայ բերեց կեռերը եւ զարմացած նայեց բոստանչուն։

Երանոսն ղռաց, որ յուզուած կամ չըփոթուած տեսք ունի եւ ղռատացաւ։ Դիմացը Զորի Բողազն էր եւ ուստա Մկըրտըչի տունը հաւանաբար հեռու չէր։ Հարկաւոր էր կարգի բերել իրեն։

Երեւոյ մի կառք՝ առանց ձիերի, կառապանի դրան առջեւ կանգնած։ Մի դարպասի դռնակից դուրս եկան երկու մարդ, նրանցից մէկը բարի դիշեր մաղթեց եւ դնաց, իսկ միւսը նորից մտաւ ներս եւ դռնակը փակեց։ Հանդիպեց ու եաեւ մնաց փողոցի անկիւնում կանգնած մի աղբիւր՝ նոյնպէս ուստա Մկրտչի կառուցածը։ Լսելի դարձաւ Զորի Բողազով հոսող Գիմբրի–չայի մեղմ խշշոցը։ Գալով դիմացից, դետակը մտնում էր կամարակապ դետնուղին եւ հոսելով տների ու փողոցների տակով, դուրս էր գալիս քաղաքի միւս ծայրը՝ բոստաններում։

Հասնելով դետակի բաց մասին, Երանոսն իր աչ եւ ձախ կողմերում, չրի ափերից մինչեւ երկնքի բարձր երիզները, տեսաւ լանջերի վրայ պլպլացող բազմաթիւ կրակներ, որ չէին լուսաւորում ոչինչ, եւ լսեց մի չան տխուր, միակերպ հաչոցը։

Սկսւում էր Զորի Բողազը։

×

Երանոսն ուռիներից մէկից մի ճիւղ պոկեց՝ չների հնարաւոր յարձակումներից պաշտպանուելու համար, եւ առաջ անցաւ։ Մի քանի տնից այն կողմ, քարէ մի նեղ սանդուխք ջրափից դէպ բարձրանում էր լանջն ի վեր՝ կտրատուելով փողոցների եզրերին եւ վերջանալով ամենաբարձր փողոցի վրայ։ Այնտեղ, իր չորսկայ չէնքերից ցայտուն գանազանուելով, կանգնած էր երկյարկանի մի բարձր տուն՝ կապոյտ ներկած քարաչէն պատերով եւ ամբողջ երկրորդ յարկի երկարութեամբ փայտեայ դեղեցիկ, ծածկուած պատշգամբով։ Տունը պատկանում էր ոսկերիչ Վաղինակին։ Երանոսը դիտէր այդ տունը եւ բարձրացաւ դէպի այն՝ ուստա Մկրտչի տան տեղն այնտեղից իմանալու համար։

Տան առաջին յարկի մի անկիւնը մանրաձաղքի խանութ էր, որ նոյնպէս պատկանում էր ոսկերիչ Վաղինակին. խանութը դեռ բաց էր եւ այնտեղ պայծառ լոյս կար։ Բոստանչին մտաւ։ Վաճառատեղանի եաեւում նստած էր ոսկերչի կինը։

— Բարի իրիկուն, հարս–աբլա, — ողջունեց Երանոսը։

— Աստու բարին, ախպէր։

— Ուստա Մկրտչի տունը ո՞րն է։

Ոսկերչի կինն իր արժանապատուութիւնից ցած համարելով այդպիսի հասարակ ուստայի տան տեղն իմանալը, դէմքը ծռմռեց·

— Մեր տան դուռը ծեծէ, տղիս հարցրու, դուցդ իմանայ։ Ես չգիտեմ։

Նոյն րոպէին խանութ մտաւ տղան։

— Վարոս ջան, ուստա Մկրտչի տունն էս ախպօրը նչանց տու, — ղիմեց մայրը նրան։

Վարոսը ոտից–գլուխ չափեց բոստանչուն եւ առանց խանութից դուրս գալու, բացատրեց·

— Կ'իջնես, կ'երթաս ուղիղ՝ մինչեւ ջուխտ–ախպուրը, էնտից էն կողմ՝ վրայ չորս տուն է։

Երբ Երանոսը դուրս եկաւ խանութից եւ դնաց, խանութում վառուող մեծ լամպի լուսաւորութիւնից յետոյ, հեռու եւ մօտիկ պլպլացող կրակները նրան թուացին այնքան մանր եւ դրանցով լուսաւորուող Զորի Բողազն այնքան մութ։

×

Ուստա Մկրտիչը դուռը բացեց։

— Նես համմեցի, Երանոս ախպէր։ Տունս խո դժուար չգտա՞ր։

— Չէ, ընչի՞։

Փոքրիկ միջանցքում, դէմ–դիմաց կանգնում էին երկու դռներ։ Ուստան բացատրեց նրանցից մէկը եւ հիւրի հետ մտաւ ներս։ Ներսում նա երկու ձեռքով եաեւ տարաւ դրան կանաչ մահուդէ ծանր վարագոյրները եւ նորից կրկնեց·

(Շար. – 32)

վրէ նոյն դպրոցը (հայկաբանութիւն եւ պատմութիւն)։ 1843ին իր աշակերտներուն գործը դիւրացուցած ըլլալու համար լոյս կ'ընծայէ Հայոց պատմութեան նըւիրուած դասագիրք մը։ 1846ին Ներսէս Աշտարակեցի, որ Պետերպուհայէն վերադարձած էր, փոփոխութիւններ կը մըտցնէ ուսուցչական կազմին մէջ։ Թիֆլիսի մէջ ծայր կուտայ նաեւ հնատիպը (քերթուած), որով առժամապէս կը փակուի ներսիսեան դպրոցը։ Երզնկեան չատ չանցած կը հրաժարի հոգեւոր կոչումէ, կը վնտռտըւի եւ, իբրեւ ատեան, կը մեռնի Տաղտան։

Ան կը մասնակցի կռիւներուն եւ 12 տարի կը մնայ Տաղտան։ Երզնկեան մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ այդ լեռնային երկրին եւ անոր բնակիչներուն հանդէպ, նիւթեր կը հաւաքէ անոնց պատմական անցեալի մասին, ազգային աւանդութիւններու եւ աւանդութիւններու վերաբերեալ։

Երզնկեանի օրագրութեան մէջ չատ նիւթեր կան Շամիլի զօրքերու դէմ մղուած կռիւներու՝ Ղուլլերկի եւ Բահատուր լեռներու մարտերուն, իչխան Վրոնցովի կատարած արշաւանքներու եւ այլ իրագործութիւններու մասին։

Այլ աշխատութեան մը մէջ կը ներկայնայ Շամիլի ստեղծած Իմամաթ պետութեան պատմութիւնը։ Աշխատութեան կողքը կորսուած է, որով պայմաններէն ձեւով ան կը կոչուի «Մուրիդիզմը Տաղտանում», որովհետեւ ամբողջովին նուիրուած է կրօնական այդ հոսանքին ազդեցութեամբ Տաղտանի ազատագրական պայքարի պատմութեան։ Աշխատութեան վերջին մասը նուիրուած է հերոս Շամիլի։ Երզնկեան կը խօսի անոր մանկութեան եւ ուսանողական տարիներուն, կռիւներուն, Իմամաթի պետութեան քաղաքական կառոյցին, վարչական բաժանումներուն եւ այլ հարցերու մասին։ Անդարձ կը դնահատէ Շամիլի դինուորական ազանդը, կ'ընդգծէ իր ժողովուրդին ազատութեան համար Ռուսիոյ դէմ պայքարող այդ գործիչին եւ առաջնորդին մարդկային դրական դիծերը, անկողմնակալ ոգիով կ'արտայայտուի անոր գործերու մասին։ Սակայն Երզնկեան կը գտնէ, որ Շամիլի յաղթանակը, կամ ուրիչ խօսքով՝ մահմեդական պետութեան գոյութիւնը Տաղտանի լեռներու վրայ, պետութիւն մը, որ կապուած էր Թուրքիոյ հետ, աննպաստ կացութիւն մը կը ստեղծէ Կովկասի քրիստոնեայ ժողովուրդներուն համար։ «Շամիլ որպէս քաջ զօրավար եւ քաղաքագէտ կարաց հաստատել դիւրահաւան հպատակաց իւրոց, թէ նա ինքն է սրբազան անձն եւ աստուածախօս պատգամաբեր մարգարէ, կարճել ի Տեառնէ ինքնակալ իչխան Արեւելեան Կովկասու։ Ի ձեռն քարոզութեան մուրուդականաց պղէսպէս այլասեռ, բաժանեալ թշնամութեամբ ի միմեանց ազգատոհմս միաւորեաց ընդ միմեանս, արար մի ազգ եւ մի հօտ եւ ինքն մի հովիւ եւ իմամութեան իւրոյ։ Հուսկ յետոյ տարածեաց զհրամանատարութիւն իւր ի վերայ քաջայզն ազգացն Արեւմտեան Կասկասու։ Եթէ աստուածային զօրութեամբ զօրացեալ պետութիւն Ռուսաս ոչ հանէր զինու զօրութեամբ Գունիբայ զՇամիլ որպէս զինուորական զերի, մեծ յեղափոխութիւն ծագելոյ էր ի ձեռն մուրուդական քարոզչացն Շամիլի ի վնաս մարդկութեանն Կասկասու»։

Չէրքէզահայերու նուիրուած պատմութեան մէջ, որու ձեռագիրն ալ ղրկուեցաւ Տաղտանէն, Ռ. Երզնկեան կը խօսի Շամիլի կնոջ Շուշանիկի մասին, որ մոզդոկեցի մեծահարուստ Յովհաննէս Ուլուխանեանի աղջիկն էր։

Տաղտանէն վերադառնալէ ետք (1861) պաշտօնաթող ըլլալով կը հաստատուի Թելաւ (Վրաստան) եւ անօրէն կը կարդայ նոր բացուած հայկ. վարժարանին։ Ռ. Երզնկեան կը զբաղի նաեւ գրականութեամբ՝ « Մեղու Հայաստանի » թերթին աշխատակցելով։

Ռոստոմ բէգ Երզնկեան մեռաւ 1893 Յունուար 12ին եւ թաղուեցաւ Թելաւ։

Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱՆՔՈՒԹԻՒՆ

—0—

— Անքնութեան պատճառով հարիւր գայլ եմ յօրինել, մի անգամ ասաց Դեմիրճեանը, հարիւր գայլ։ Ու երբ պատկում եմ քնելու, մտովի նրանք յարձակւում են ինձ վրայ, իսկ ես կէս գուն, կէս արթուն ծառ եմ բարձրանում եւ ծառի վրայից սպանում եմ գայլերից մէկին, իսկ մնացածներն ուտում են սպանուածին, յետոյ սպանում եմ միւսին, եւ մնացածներն ուտում են այդ սպանուածին։ Այսպէս, մինչեւ լուսաբաց, մէկիկ-մէկիկ սպանում եմ գայլերին, մէկիկ-մէկիկ նրանք լափում են մէկը միւսին ու, երբ համարեա թէ գայլ չի մնում, գուն տանում է։ Իսկ պիաե՞ս, որ Աւետիք Իսահակեանը անքնութեան դէմ աւելի լաւ դեղամիջոց ունի։ Նա իր մօտ է կանչում այն անուանի, հաստատիտ վէպեր գրողին ու խնդրում է, որ նա իր վէպերից հատուածներ կարդայ։ Եւ երբ կարդում է, անմիջապէս Աւոյի գուն է տանում։ Եւ աս վերջերս լմացայ, եւ նախանձից մեռնում եմ։ Ես իմ հարիւր գայլը ուրախութեամբ կը պիտի Իսահակեանին, եթէ նա ինձ տար այդ անուանի Վիպասանին։ Այ թէ կը քնէի, հա՛...

Նա աչքերը ճպճպացրեց ու քթի տակ խորամանկ ժպտաց։

Անցան ամիսներ, ինչ-որ տեղ, ինչ-որ առիթով Դերենիկ Դեմիրճեանը մի դռվասանական յօդուած գրեց հաստատիտ վէպեր գրող այդ վիպասանի մասին։ Երբ

ԿԱՏՈՒԻ ՁԱԳԸ

—0—

Մի անգամ որպէս ուշադրութեան եւ լաւ վերաբերմունքի նշան Դեմիրճեանը ինձ իր տունը կանչեց եւ իր բազմաթիւ կատուներից մէկի ձագը հանդիսաւոր պայմաններում նուիրեց ինձ։ Նա նուէրը տալու հետ թղթի վրայ գրեց ձագին կերակրելու բարդ ռացիոնը ու խորհուրդներ տուեց վարուելակերպութեան եւ խնամելու եղանակների մասին։ Ես փողոց դուրս եկայ, հեռացայ Դեմիրճեանի տնից եւ առաջին իսկ պատահած բակում բաց թողեցի նուէրը կատուի ձագը։

Ամէն անգամ վարպետը հարցնում էր ձագի մասին եւ ես սոխակուած պատմութիւններ էի յօրինում ու նկարագրում, թէ ինչպէս ձագը զերանում ու մեծանում է, իսկ նա լուրջ լսում էր եւ ասում.

— Շատ մի կերակրի, յետոյ մկները չի բռնի։

Օրերից մի օր անապատելիօրէն նա մեր տունը եկաւ իր աչքով ձագին տեսնելու, ու քանի որ ես վաղուց կորցրել էի ձագը, սկսեցի չիմոթուած արդարանալ, ասել, թէ նա հիմա չըլնում է դրսում, ինչ-որ տեղ, հարեւանի կատուի վրայ։ Նա լսեց ինձ, յետոյ մռայլ թխթխկացրեց ձեռնափայտով եւ բոլորիս համար անսպասելի որոտաց.

— Այս էլ տասներորդ զրոյի տունն եմ գնում։ Ում կատուի ձագ եմ նուիրել, բոլորի ձագերն էլ զբօսանքի են եղել։ Ապիկարներ, անպիտաններ, ես եմ մեղաւորը, այո, այո, ես, ուրիշ ոչ ոք, ինչո՞ւ պէտք է նուիրէի, որ դուք կորցնէիք, դուրս նետէիք ու այսօր արդարանայիք, թէ ինչ-որ տեղ ման է պակսել։ Հիմա պարզ է, այս քաղաքի բոլոր անտէր կատուները ինչ-որ ժամանակ զրոյների կատուներ են եղել։

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

ԺՊԻՏՆԵՐ

Մէկը կը տեսնէ, որ իր ընկերը տան տախտակամածը կը լուայ։

— Ինչո՞ւ դուն կը մաքրես, կը հարցնէ անոր։

— Անիծուէր այն օրը, երբ կնոջս ցոյց տուի, թէ ինչպէս կը մաքրէի նաւուն տախտակամածը, կը պատասխանէ խեղճ ամուսինը։

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

Գիտէ՞ք, թէ առաջին ազդերը ներկայացումներու, համերգներու, մրցումներու եւայլն, երեւան եկած են չատ հին ժամանակներէն։ Եգիպտոսի, Յունաստանի, Հռոմի մէջ ասոնք կը գրուէին պապիրոսներու վրայ կամ ազդեր կը գծագրուէին չէնքերու պատերու վրայ, ինչպէս նաեւ կը փորագրուէին տախտակներու վրայ։ Այսուհանդերձ, ներկայ ըմբռնումով առաջին ազդը կամ ծանուցումը գործածութեան դրուած է Ֆրանսայի մէջ ԺԶ. դարուն։ (Մինչ այդ սովորութիւն կար թատրոնի մուտքի մօտ կարճ յայտարարութիւններ փակցնել)։ Հեղինակներու եւ մասնակիցներու անունները ազդերու վրայ առաջին անգամ սովորութիւն դարձաւ դեռեղել ԺԷ. դարուն։ Եթէ քաղաքի մը մէջ քանի մը թատրոն գոյութիւն ունենար՝ թուղթին գոյները կը ճշդէին զանոնք. այսպէս, օրինակ՝ Փարիզի «Կրան Օփերան» դեղին ազդ, իսկ «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ը՝ կանաչ գոյնի ազդով կը ներկայացնէին իրենց յայտագիրները։

×

Գիտէ՞ք, թէ 135 տարի առաջ մէջտեղ ելաւ վերարկուն, իր ներկայ իմաստով։ Նախապէս Ռուսիոյ մէջ վերարկուի տեղ կը հագնէին հագուստ մը, որ հեռուէ նմանութիւն ունէր միայն բաճկոնին։ Իսկ Ֆրանսայի մէջ ԺԶ.–ԺԷ. դարերուն «վերարկու» կը նկատէին կարճ ծալքերով թիկնոցաւոր հագուստը։ Միայն Անգլիոյ մէջ է, որ ԺԸ. դարուն երեւան եկաւ վերարկուի մօտեցող հագուստ մը՝ կրկնակի օձիքով եւ երկար թեւերով հագուստը։ Անգլիոյ խոնաւ օդը նպաստեց թիկնոցի տարածման։ Այսուհանդերձ այդ ժամանակուան անգլիական նորաձեւութիւնները ոչ մէկ ազդեցութիւն թողուց եւրոպայի վրայ, ուր կ'իշխէին Ֆրանսական նորաձեւութիւնները։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

COMMUNIQUE DE PRESSE

Nous avons le plaisir d'informer nos lecteurs que CARZOU signera et dédicacera l'ouvrage « CARZOU, GRAVEUR et LITHOGRAPHE », à la Galerie « LA GRAVURE », 41, rue de Seine, Paris 6e, le Jeudi 25 Mai de 17 h. à 21 h.

Cette édition originale numérotée, publiée par les Editions d'Art de Francony préfacée par Roger Caillois de l'Académie Française, avec un texte de Maguy Furhange, est enrichie de 3 lithographies originales et contient 172 reproductions des œuvres de CARZOU (de 1948 à 1962).

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ԳՈՂՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Ի՞նչ պիտի իմանար արդեօք, երբոր Աբդար իր տեղեկատուութիւնը ընէր Աթէնի անհատատարմութիւնը պիտի ապացուցո՞ր, թէ անմեղութիւնը երեան պիտի գար։

— Բայց եթէ նոյնիսկ այսօր Աբդար կատածելի բան մը չտեսնէ, նորէն ապահով չեմ կրնար ըլլալ, կը մտածէր վաճառականը, որովհետեւ կրնայ ըլլալ, որ ժամադրութիւնը, — եթէ երբեք ժամադրութիւն մը կայ Ռոսրով էֆէնտիի հետ — արդէն օրուան համար է... այն առեն հանդուրժելի պիտի չըլլայ, հետապնդումը չարունակել, բայց մինչեւ ե՞րբ։ Այս անորոշութիւնը զինքը կը խռովէր աճէնէն աւելի։

— Հոն ալ հանդիպեցայ, այո... բայց ինչո՞ւ այդքան կը հետաքրքրուիս կոր։

— Թուլամիէին ալ հանդիպեցա՞ր։

— Չէ, քանի որ կատածելի է եղեր այդ տեղը, ալ ոտքս չեմ կոխեր։

Մարդար էֆէնտի պահ մը լռեց։ Ռոսակցութիւնը իր փափաքած ձեւով առաջ չէր երթար եւ կը վախնար, որ եթէ այսպէս չարունակուէր, կինը ի վերջոյ պիտի բարկանար եւ անախորժ միջադէպեր պիտի պատահէին։

Իր պաշտպանեալը Աբդար, չատ մանրակրկիտ կերպով կատարած էր իրեն յանձնարարուած փափուկ պաշտօնը եւ իրիկունը մանրամասնօրէն տեղեկութիւններ բերած էր տիկին Սաթէնի բոլոր չարժումներու մասին, այնպէս որ վաճառականը վայրկեանը վայրկեանին գիտէր թէ ի՞նչպէս ժամանակ անցուցած էր իր կինը Թիւնէլլէն ելլելէն մինչեւ տուն վերադառնալը։

Այդ տեղեկութիւնները մտատանջու-թիւն պատճառող բան մը չէին, միայն կէտ մը կար, որ վաճառականը կ'ուզէր լուսաբանել։

Տիկին Սաթէն պահ մը մտած էր կանայի նորութիւններու մեծ վաճառատուն մը «Հոֆման» անուն, որուն վերնայարկը իրրեւ թէյարան կը ծառայէ, հոն թէյ խմած ու յետոյ դուրս ելած միջոցին վայրկեան մը տեսնուած էր մէկու մը հետ, որ ներս կը մտնէր։ Աբդարի նկատմամբ այդ անձը կը նմանէր Ռոսրով էֆէնտիի։ Երիտասարդը չէր կրցած լսել փոխանակուած խօսքերը, միայն թէ պիտցած էր, որ մարդը չատ սիրալիր կերպով կը խօսակցէր։

Ո՞վ էր այդ անձը, ահա խնդիրը, զոր այժմ կ'աշխատէր լուծել Մարդար էֆէնտի։ Սիկարէթ մը վառելէ ու մէկ քանի անգամ քաշելէ ետքը ըսաւ.

— Ի՞նչ հիանալի գործ կ'ընէ կոր սա Հոֆման վաճառատունը, առտուն Բերա ելած էի, այդ ժամուն իսկ լեցուն յաճախորդ կար։

— Այնպէս է, պատասխանեց տիկին Սաթէն։

— Կ'երեւայ որ ապրանքները թէ՛ ժան են եւ թէ լաւ տեսակէն։ Դուն ընդհանրապէս հոնկէ՞ առուտուր կ'ընես։

— Քիչ անգամ...

— Այսօր գացի՞ր։

— Գացի, բայց բան մը չգնեցի...

— Վերի յարկն ալ շնորհքով թէյարան մը ունի։

— Այո, միայն թէյարան չէ... անուշեղէններ, նուագ ալ կայ եղեր։ Ես ալ թէյ մը խմեցի այսօր...

— Բազմութիւն կա՞ր։

— Չէ, այդ ժամուն բազմութիւն չըլար, ընդհանրապէս ժամը հինգէն ետքը կուգան եղեր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՅՐԵԹՐՈՒԹ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանին, կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ· ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութեան)

Կը խօսին·— *Տիկին Հ· ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝*
Պ· ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյք իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր· ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր· ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՏԵԱՆԻ կողմէ:

Ասմնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ*::

Հ. Ց. Դ.

Լիոն·— Հ· Ց· Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Փարիզ·— Հ· Ց· Դ· Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ գրօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

*Արձանագրութիւնները*կը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքավայր Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 ֆր·, կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանէօ–Ֆաշանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էվրըթա (Ֆրանսայի գեղեցիկ ժայռերը):

Ժամադրավայր·— 1) *Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ*: 2) 7·15ին *Փորթ տ'Օրլէանի Զօր· Լըքլէրքի արձանի քով*:

Երթուդարձ 25 ֆր·: Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) *կէս գին*:

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253–49–78:

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ· Յակոբ Երանեան Նազարէթ Օրմանեանի մահուան առթիւ 20 ֆր· կը նուիրէ «Ցարաջ»ի եւ 50 ֆր· Դպրոցասէրին նոր սրահին (սահանջ «Ցարաջ»էն):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան համար	1972
Պր· Արմին Սամուէլեան	100
Տիկին Տիրուհի Սէրկիսկիւլեան	100
Պր· Վարդգէս Սէրկիսկիւլեան	100
Պր· Նուպար Յովհաննէսեան	100
Պր· Գրիգոր Բաթուկեան	100
Օժանդակ անդամակցութեան համար	1972
Պր· Տիգրան Պալեան	10
Տիկին Ժիւլիէթ Զաւրքճեան	10
Տիկին Մատլէն Պարսնեան	10

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ

– ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ –

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օքէլի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի

Կը նախագահէ ԻՎ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ եւ ՄԷԹը ՓԱՓՐԻԿ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Թաղաբապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին:

28 *Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ· Ց· Դ· «Գաղտար Իփէկեան» սրահին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր· ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ* (Թաղապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ԱՍՍՏՈՒՐ ՔԻՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր· Է· Քէլէչեան, Պր· Ա· Գալայճեան, Օր· Թօփուչեան:
Կ'երգեն Տիկին Ա· Գալուստեան, Օր· Ա· Սանճեան, Օր· Ա· Քզելեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: *Հանդիսութենէ առաք ընկերահամակրական խնջոյք*:

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս· Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերուն, Կապոյտ Խաչի:

28 *Մայիս կիրակի ժամը 15ին, Աղբ· Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ*

Կը նախագահէ ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրխորդներ Օահէթ Քէչէեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ· Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 18 Յունիս ժամը 10էն 22
Անտիյիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, 1 Ռիւ Ժան–Փիւճ Անտիյի 95
Մանրամասնութիւնները յայնպրիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամաւերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HAIRATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Մեծ եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Société Décinoise du Granito, Mr Vital et Mr Forissier

Տէսինի գերեզմանատան մարմարա – պոծները կը նուիրեն պատուանդանի առջին մասը ծածկող սեւ կրանիթէ չերտերը եւ սանդխամատերը ծածկող յըղկուած քարերը 1000 *ֆր· արժող գործ մը*: *Ինչպէս նաեւ Տէր–Մահակեան եղբայրները կը նուիրեն Յուշարձանի լուսաւորման լուսարձակները պաշտպանող անթրկանելի ապակիները* (300 *ֆր·*):

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր փափաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
գուարճալի վաւերշտ մը

Արդիականացում եւ համադրում բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20·45ին

THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)

Դերակատարներ·— *Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղեան, Յակոբ Փափազեան, Ազապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմճեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միհաք Քըլըճեան, Գ· Տէմիրեան*:

Տոմսերու համար դիմել·—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 20 եւ 10 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
24 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.422

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Սփիւռքի ապագան

—o—

Գ.— Հայապահպանում

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի պաշտօնաթերթը ուրախութեամբ կը մատնանշէ, որ վերջին տարիներուն ազգային զարթօնքի առ – աջիկէն լուրջ տեղաշարժեր և երեւոյթներ կը նկատուին ընդհանրապէս սփիւռքի, մասնաւորապէս ձուլման աւելի լուրջ սպառնալիքի ենթակայ գաղթօջախներու մէջ: Տասնեակ նոր երիտասարդական, ուսանողական մշակութային, դեղարուեստական խումբեր եւ մշակութային օջախներ առեղծուեր են զոյգ Ամերիկաներու, Աւստրալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, նոր պարբերականներ սկսեր են լոյս տեսնել:

Դպրոցաշինութեան արշաւը թէեւ դանդաղ, այնուամենայնիւ հետզհետէ կը ծաւալի Ամերիկայի մէջ:

Դէպի հայրենիք զբօսաշրջիկութիւնը պանդուխտային ծաւալ է առեր: 1970ին երեւանի մէջ տեղի է ունեցեր չորք մը սփիւռքահայ երիտասարդական միութիւններու հաւաք: Ամերիկահայ երիտասարդներու առանձին խումբեր Երեւանի մէջ հեռեւած են Հայոց լեզուի, ազգային պարերու եւ երգերու դասընթացքներու:

Ի՞նչպէս բացատրել սփիւռքի, յատկապէս երիտասարդ սերունդի ներկայ ազգային զարթօնքը:

Այս հարցումին պատասխանը կուտայ կապի պաշտօնաթերթը.— Այդ ազգային զարթօնքը արդիւնք է ոչ միայն հայապահպանման ուղղութեամբ սփիւռքում գործադրուող ջանքերի, այլեւ հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ հաստատուած ու անընդհատ սերտացող կապերի ու յարաբերութիւնների, Ս. Հայաստանի անմեռական, մշակութային, գիտատեխնիկական աննախընթաց առաջադիմութեան»:

Երիտասարդ սերունդը կը հպարտանայ տեսնելով, որ «Հայաստանի արտադրական եւ գիտատեխնիկական նուաճումները հանրաճանաչ են դարձել աշխարհում, որ հայ գիտնականներն ու արուեստագէտները միջազգային ճանաչում են գտել»:

Սփիւռքահայը գործնապէս տեսեր ու համոզուեր է, որ ի՛նչպէս հայրենիքի իշխանութիւնները խորապէս մտահոգուած են իրենց աշխարհացրիւ զաւակներու ճակատագրով:

«Այս ամէնը նրա մէջ յոյս եւ հաւատ են ներշնչել իր ապագայի, իր ճակատագրի նկատմամբ: ... Վճռական նշանակութիւն ունեցող այս գործօններու վրայ յենուելով միայն կարելի է իրականացնել տարապիր Հայութիւնը յուզող ազգային հարցերը եւ առաջին հերթին հայապահպանման դժուարին խնդիրը»:

Դժբախտաբար սփիւռքի բոլոր ազգային ուժերը չէն, որ կանդնած են այդ հայրենասիրական դիրքերու վրայ, կը գրէ կապի պաշտօնաթերթը: Եւ իր այդ ենթադրութեան իրրեւ փաստ մէջբերումներ կ'ընէ Պէյրութի Արարատէն: Ինչպէս պաշտօնաթերթը դիտել կուտայ, որ սփիւռքահայութիւնը ոչ միայն միատեսակ ըմբռնում չունի հայապահպանման նպատակի ու միջոցի շուրջ, այլ եւ «դուրսի է նաեւ հաւաքական գործելակերպ, ինչ որ կարելիութիւններու եւ նիւերու խաչաձեւման ու վատնումի կը տանի»:

Հարցին հակիրճ մօտեցումներն ու հակիրճ քաղաքականութիւնը՝ խանգարելով համատեղ գործօղութիւնները, կը թուլցնեն եղեր հայապահպանման ազդակները «եւ իջեցնում գործադրուղ ջանքերի արդիւնաբերութիւնը», կ'եզրակացնէ Ս. Հայաստան ամսագիրը, հմնուած կողմնակալ տեղեկութիւններու վրայ:

Հայապահպանման նպատակին, պայքարի միջոցներուն եւ ազդակներուն մասին դոյութիւն ունեցող հակադիր տեսակէտներն ու սկզբունքները խորքին մէջ կը ըմին եղեր Սով. Հայաստանի, անոր քաղաքական, ընկերային, տնտեսական կարգերուն նկատմամբ տարբեր քաղաքական հոսանքներու, կազմակերպութիւններու եւ խմբակցութեանց հակադիր դիրքորոշումէն:

Եզրակացութիւն:

Հայապահպանման հարցին մէջ պարզորոշ է, որ «իրաւ հայրենասէրները» են խորհրդային վարչաձեւի ջատագովները, որոնք «անկեղծօրէն մտահոգուած են տարագիր Հայութեան ազգային չահերով», հայրենիքի չահերով»: Իսկ վարչաձեւին հակառակողները «իրենց նեղ կուսակցական չահերը բարձր են դասում ազգային չահերից», կը տրամաբանէ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթը, որ կը խոստանայ աւելի հանդամանօրէն անդրադառնալ այս մասին «յետագայ համարներում»:

Կը սպասենք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԵՐԱՊԱՀ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱԿԱ – ՅԱՆԸ — ԲՐԵԺՆԵԻ – ՆԻՔՍԸՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՔԻՆ ԿՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏԻ

Նախագահ Նիքսըն երկուշաբթի օր ճիշդ որոշեալ ժամուն հասաւ Մոսկուա:

Մ. Նահանգներու նախագահը չորս – թաւերջը անցուցած էր Սալցպուրկ, Աւստրիա: Նախագահին համար Շարաթ եւ Կիրակի օրերը հանդիստի պահ եղած են: Այնուամենայնիւ ան տեսակցած է Աւստրիոյ վարչապետին հետ, որ կը նկատուի լաւատեղեակ անձ մը խորհրդային կեանքի:

Մինչ Նիքսըն կը պատրաստուէր ճամբորդութեան դէպի Մոսկուա, անդին Սորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն լիակատար նիստ մը կը դումարէր լսելու համար Բրեժնեւի զեկուցումը արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ժողովը «անվրդովեցուցիչ» կերպով իր համամտութիւնը կը յայտնէր Բրեժնեւի ներկայացուցած արտաքին քաղաքականութեան դիծին հանդէպ:

Այս ձեւով Բրեժնեւ կրնար Նիքսընի հետ խօսիլ հարցերու շուրջ, որոնք վերապահուած են կեդրոնական Կոմիտէի կողմէ:

Մոսկուայի օդակայանին մէջ Նիքսընի վերապահուած ընդունելութիւնը եղած է «վերապահ», առանց արտակարգ չուքի: Առաջին տիպիւ նկատուած է Բրեժնեւի բացակայութիւնը, որ, անշուշտ, դէտերու իսկ հաստատումով անակնկալ մը կը նկատուի: Արդարեւ ուրիշ առիթներով, ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսայի Չանրապետութեան Նախագահին այցե – լութեան ժամանակ Բրեժնեւ օդակայան պատուած է դիմաւորելու համար օրուան պաշտօնական հիւրը:

Մ. Նահանգներու նախագահն ու իր կինը դիմաւորուած են Պոդգորնիի, Կոսիկինի, Գրոմիկոյի եւ մասնաւոր Գրեչկոյի կողմէ: Դիմաւորողներէն միայն Պոդգորնին է, որ ժպիտ ունեցած է դէմքին: Երկու երկիրներու փառերգներու հնչեցումին յաջորդած է պատուոյ պահակախումբին բարեւը: Այսուհանդերձ Նիքսըն հնարաւորութիւն չէ ունեցած Մոսկուայի դիւանագիտական անձնակազմը տեսնելու, ինչպէս սովորաբար տեղի կ'ունենայ նման առիթներով Խորհրդային Միութեան մէջ: Զինքը դիմաւորողներու մէջ դտնուած են Ամերիկացիներ եւ փոքր թիւով խորհրդային քաղաքացիներ:

Վնուկովի օդակայանէն մինչեւ Կրեմլին հաղիւ կէս ժամ տեւած է, ինչ որ կը նշանակէ, թէ իշխանութիւնները չեն ուզած, որ Նիքսըն ժողովրդային խաւերու ծափերուն արժանանայ: Ոմանց հաշուով հարիւր հազարի կը հասնէր փողոցները խնտուած Մոսկուացիներու թիւը: Այսուհանդերձ ոստիկանութիւնը միշտ աշխատած է կողմնակի վողոցները առնիլ խնտուած ամբոխը:

Ահա թէ ինչո՛ւ դէտեր եւ մամուլի թղթակիցներ համաձայն են հաստատելու, թէ երբեք Մոսկուա այսքան վերապահ ընդունելութիւն մը չէ կատարած օտար պետական դէմքի մը:

Շատեր այս իրողութիւնը կը բացատրեն Վիէթնամի կացութեամբ: Ի վերջոյ ճիշդ այն պահուն, երբ Նիքսըն Մոսկուա կը հասնի, ամերիկեան օդուժը բուռն կերպով կը ռմբակոծէ համայնավար երկիր մը՝ Հիւս. Վիէթնամ:

Միւս կողմէ, սակայն, խորհրդային իշխանութիւնները փափաքած են, որ անմիջապէս սկսին խօսակցութիւնները: Այսպէս Բրեժնեւ եւ Նիքսըն 90 վայրկեան տեւող առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած են, որուն մանրամասնութիւնները դեռ չեն տրուած:

Բրեժնեւ – Նիքսըն առաջին խօսակցութենէն ետք խորհրդային բանբերը յայտարարած է, թէ երկուստեք քննութեան առած են միջազգային հարցեր, ինչպէս նաեւ երկու երկիրները չհատպրդող խնդիրներ: Ամերիկացի բանբերը առաջին հանդիպումը որակած է «գործնական եւ անկեղծ»:

Խօսակցութեան յաջորդած է պաշտօնական ճաշը Կրեմլինի մէջ: Նիքսըն իր ճառի ընթացքին յայտնած է այն միտքը, թէ երկու երկիրներու ժողովուրդները խաղաղութիւն կը բաղձան: Արդէն պատմութեան ընթացքին երբեք իրարու դէմ պատերազմած չեն: «Մեր հանդիպումը կը զուգադիպի այնպիսի պահու մը, երբ կրնանք իրականութեան վերածել խաղաղ համագործակցութիւնը»:

Նախագահ Նիքսըն անուղղակի կերպով անդրադարձած է նաեւ Վիէթնամի հարցին, յիշեցնելով, թէ մեծ պետութիւններու պարտականութիւնն է ի գործ դնել իրենց ազդեցութիւնը, որպէսզի պատերազմի մէջ գտնուող միւս պետութիւնները չափաւոր կեցուածք մը որդեգրեն: Այլ խօսքով՝ Նիքսըն կ'ակնկալէ, որ Մոսկուա ազդեցութիւն բանեցնէ այդ ուղղութեամբ Հանոյի վրայ:

Նիքսընի ճառէն առաջ Պոդգորնի յայտարարած է, թէ իրենք իրապաշտ մօտեցում մը կ'ուզեն ցոյց տալ հարցերուն, «համաձայն մեր քաղաքականութեան սկզբունքներուն»: Խորհ. Միութեան նպատակն է խաղաղութիւնը ամրապնդել՝ հիւլէական վտանգին առաջքն առնելու համար:

Փեքին, որ ցարդ լուռ կը մնար Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան մասին, առջի օր «դատապարտեց ամերիկեան զաղթականութեան եւ խորհրդային ընկերային – գաղթատիրութեան մերձեցումը»:

Աւելցնենք, որ Մոսկուայի պատկերասփիւռը միայն օդակայանի ընդունելութիւնը պատկերափակեց եւ երկու վայրկեան ալ Բրեժնեւ–Նիքսըն խօսակցութիւններու մասին անդրադարձաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Ուկրայինոյ Վորոշիլովկրադի «Զարեա» խումբը վայելուն յաջողութիւններ ձեռք ձգեց ցայսօր, իր մրցումներու ընթացքին: Վեց մրցում՝ հինգ յաղթանակ:

Այս առաջնակարգ խումբն է, որ Մայիս 16ին, Երեւանի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ «Արարատ»ի հետ:

Մրցումը հետաքրքրական եղաւ, թէեւ ուկրայնացի խաղացողները բաւական երկար ժամանակ սերտապետերին դաշտին: Խաղը սկսելէն ետք – ութ վայրկեան առք, արդէն, ասոնք, սկսան բուռն յարձակումներ գործել: Մրցումի 32րդ վայրկեանին կը յաջողին առաջին կէտը արձանագրել, որովհետեւ բերդապահը՝ Տէմիրճեան, փոխանակ զնդակը ետ մղելու, ձեռքի չեզակի չարժումով գայն իր բերդը կը մտցնէ:

Աւիկա չփոթութիւն կը ստեղծէ «Արարատ»ի խաղացողներու մօտ: Անոնց հարուածները կը գառնան անդադաստակ, փոխանցումները՝ պարապի կատարուած:

Երկրորդ կիսախաղին, 10րդ վայրկեանին, «Զարեա»ի մարզիկները կ'արձանագրեն իրենց երկրորդ կէտը: «Արարատ» արդէն իսկ կորնցուցած կը նկատէ մրցումը, թէեւ հակայարձակումի կ'անցնի:

Մարզարով առնուազն երեք առիթ կը փախցնէ, մէկը նոյնիսկ երկու մեթրէն: Զանազանեան, որ բազմաթիւ նպաստաւոր պահեր չօգտագործեց, 82րդ վայրկեանին 40 մեթրէն կը հարուածէ եւ զնդակը կը մտցնէ մրցակցին բերդը:

Մրցումը վերջ կը գտնէ «Զարեա»ի յաղթանակով — 2–1:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիթուանիոյ Կոնաս քաղաքը թատերեմ զարձաւ բուռն ցոյցերու, երբ երիտասարդ Լիթուանացի մը՝ Ռոմաս Քալանթա, ինքզինք այրեց քաղաքական պատուէրի համար: Հազարաւոր երիտասարդներ ցոյց կատարեցին «Ազատութիւն Լիթուանիոյ» բացագանչելով: Ոստիկանութիւնը միջամտեց ձերբակալելով քանի մը հարիւր հոգի: Միջադէպերու ընթացքին ոստիկան մը սպանուեցաւ: Համաձայն խորհրդային մամուլին՝ երիտասարդ Լիթուանացին «մտային խանգարում» ունեցած է: Լիթուանիա 1940ին զրաւուեցաւ Խորհ. Միութեան կողմէ: Տարեկզբին 17.000 կաթողիկէներ հանրապետութիւն մը ուղղած էին խորհրդային իշխանութիւններուն՝ պահանջելով, որ յարգուի կրօնական ազատութեան սկզբունքը:

Լիխանանի նախագահը ընդունեցաւ Սայէպ Սալամի 18 ամսուան զահլիճին հրաժարականը: Այսուհանդերձ, նախագահը պաշտօն յանձնեց այս վերջինին՝ պաշտօնի գլուխ մնալ մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ԹՈՒՐԲԻՆ չարաթաթերթին ունեցաւ իր նոր կառավարութիւնը: Վարչապետ Ֆերիթ Մելէնի զահլիճը կը բաղկանայ 25 հոգիէ:

ԵԳԻՊՏՈՍի Սրտաբին նախարարը՝ Մուրատ Ղալէպ, Փարիզէն եւ Լոնտոնէն ետք Պելկրատ այցելեց: Տեսակցեցաւ Եուկոսլաւիոյ Սրտաբին նախարարին հետ:

ԲՈՑԸ ՄԻՄԻԱՅՆ

Գրեց
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լա՛ղ պիս, անտառ, լա՛ղ պիս, դուն որ նման ես ովկիանին յարածուփ եւ խորախորին, եւ անոր պէս նենգ եւ անոր պէս կախարդիչ: Ողջո՛յն քեզ, անտառ, այս ախրունական օրով, որ կիրակին էր անճարակի եւ ճանճարակի: Դո՛ւն միայն կրնայիր ձեւաւորել, չնորհիւ չոճիի մէջ բանտուած արեւին, սրբազան rosace մը ճաճանչազեղ, որուն առջեւ կը ծնրադրեմ, ահաւասիկ, մոլորեալ եւ պապակած: Ես պիտի մեռնիմ, կը մեռնիմ, մեռա՛յ: Մնաս բարեաւ, ո՛վ անտառ, որ իմ քիթիս կը խնդաս քու չարաճճի սկիւռովդ եւ անմպռելի ջուրովը ճահիճնե – րուդ, որոնց չուրջ կ'արածին ոչխարները, տխմա՛ր ոչխարները...

— Օհօ՛, ըսաւ հովիւը, դինիի տիկը ինծի երկարելով, մի պռոատ փաթռոն, մի՛ պռոատ... վախու բան չկայ: Նախ եւ առաջ խմէ՛... երեսդ գոյն չէ մնացեր ... հեռուէն կարծեցի թէ հիւանդ ես...

Տիկը ճմռեցի երկու ափով եւ բարձրէն հոսեցուցի սառնորակ դինին:

— Ուֆ, ըսի ո՛ւֆ...

— Ուֆն ալ խո՞ւք է, ըսաւ հովիւը... ես չատ տեսած էի մարդպարէնները, որ քեզի պէս կը պռոան ամայութեան մէջ, բայց դո՛ւն, փաթռոն, զուարճալի մարդպարէ մըն ես... ես քեզ կը սիրեմ....

— Ուֆ, ըսի, ո՛ւֆ...

— Մի՛ վախնար, փաթռոն, ես կողքիդ կանգնած եմ իբրեւ նեցուկ անասոան: Բայց նախ խմէ՛... Առանց դինովութեան չըլլար մարդպարէութիւնն...

— Շնորհակալ եմ... ճամբան կորսընցուցած էի ժամերէ ի վեր եւ դուն ինծի նեցուկ կանգնեցար... Մխիթ արդար չէ՞, որ քեզի տամ բարի վարուց վկայական...

Հովիւը ցնցուեցաւ եւ իր աչքերը փայլատակեցին: Ակնարկութիւնս ըմբռնած էր: Ան ըսաւ.

— Փաթռոն, մեր դարը Ցրէօսի դարն է... Աչխարհ ապականած է սեռականութեամբ, մինչեւ ծունգը փտած է... Անչահախնդիր արարք մը գործեցի՞ր, մարդասիրական ազնիւ գործ մը կատարեցի՞ր, մեր ապականած ընկերութիւնը դանոնք կը բացատրէ իր մտասեւեռումով: Քեզ կը դատէ սառբին մակարդակէն, վարէն, տարատէն... բայց եկուր մենք կռնծենք, այս դինին մարդու չի վնասեր...

— Ոչ, ըսի, այս դինին մարդու չի վնասեր...

— Ես ըսի ոստիկանին — իմ տեղս ո՞ր տղամարդը պիտի չգայթակղէր եւ չկատղէր, երբ դինքը նկատէին իբրեւ մէկը, որ տոչորուած է սեռային անբնական ըղձանքներով և թէ կը հետապնդէ անչափահաս աղջնակներ. ..Ո՞ր տղամարդը, պատիւ՛ տէր տղամարդը: Խեղճ աղջիկը կրծուեր է, լեզու չի գիտեր, կեցե՛ր կուլայ... Մեծդ պաշտպան չկանգնէի... Տոլորէզը վրաս խոյացաւ...

— Որպէ՛ս թէ չգիտնայիր ով ըլլալը: Պռոատն կը վխտայ Սպանացիներով... Ամէն կնիկ Տոլորէզ է... չատուկը վրաս խոյացաւ հերարձակ՝ խելագար վհուկի պէս: Ես ըսի ոստիկանին — Պարոն ոստիկան...

— Դուն ըսիր ոստիկանին — Պարոն ոստիկան, մեր դարը Ցրէօսի դարն է...

— Ինչո՞ւ չէ: Մարդը ընդունեցաւ որ ըրածս հայրական արարք մըն էր, բո՛ւն բառով՝ հովութիւն: Թէեւ, ըսաւ, խնդրին մէջ չըլլայ հայեցութեան պակաս մը կայ: Իրրեւ թէ ես ապիկարին մէկն եմ եղեր, անճարակ մը...

— Ներողութի՛ւն: Քեզ անճարակ չկոչեց, այլ կոչեց — «կափամարտի ձեռնոցներով ոսպ ստկող»:

— Տառացիօրէն... Այդպէս ըսաւ ատ նասուռնը: Ես ըսի ոստիկանին — Ես չնորհակալութեան պէտք չունիմ, ձեղմէ չեմ սպասեր բարի վարուց վկայական, բայց դոնէ մի մրոտէք իմ մաքուր անունս, իմ պատիւս, մի աղարտէք իմ բարի համբաւս...

— Պիտի ուղէի դիտնալ թէ, ըսի, վճռիի օրական բաժինդ, քանի՞ չիշ է... չո՞ւս չիշ, հի՞նգ չիշ...

— Վերջի՛պէս ինքզինքդ պատրաստեցիր մարդարէանալ...

Ցեսմիջօրէն յառաջացած էր յամրաբար եւ մեր չուրջը նուազած՝ ոսկեգոյն օդաւան ճնշումը: Արեւի չիկակարմիր սկաւառակը բռնուած էր չոճիներու ցանցին մէջ եւ ստուերները եղած՝ երկարաձիգ: Օրը կը մեռնէր: Գեղեցիկ տղամարդ մըն էր ընկերակիցս, առնական դեղեցկութեամբ, եւ կը կրէր թեթեւ թրիքօ մը, մասամբ կեղտոտ, որուն լայն բացուածքներէն կը փայլէր մորթը, արեւահար եւ քրտնաթոր: Մարդը լուռ էր իր կարգին, զգալով թէ դաղրած եմ հետեւելէ իր խօսքերուն, որ այլեւս կրկնութիւններ էին: Ըսել չէ թէ մոռցած էի իր մտահոգութիւնը: Ընդհակառակն, ես ալ իմ կարգիս դրաւուած էի անուն թէ համբաւ կոչուած այն պատկով, լուսապսակ ըլլայ թէ փշապսակ, որ ուրիշ բան չէ, այլ մեր մտահոգութիւնը ի մասին «միւսին» վրայ մեր թողած տպաւորութեան: Որո՞նք են այն տարրերը որ կը միջամտեն եւ կը ձեւաւորեն խորհրդաւոր անունը կամ համբաւը, միշտ ծփուն եւ պարադայական: Որո՞նք են: Գոհացուցիչ պատասխան չէի դտներ այս հարցումին: Եւ երբեք ալ չէի դտած: Այսուհանդերձ, կը կրկնէի ես ինծի, ի՛նչպէս ընել որպէսզի համբաւը հակի, ըստ կամս, դէպի բարին:

Մարդը ըսաւ.

— Բաւական է երեք կաթիլ ջուր... Միայն երեք կաթիլ...

— Անտարակոյս, ըսի, երեք կաթիլը բաւական է մաքուր անուն չինելու համար... Այսուհանդերձ, եթէ ուզես պըղտիկ բացատրութիւն մը տալ, աւելորդ չըլլար...

Բացատրութիւնը տուաւ: Վերակոչեց յիշատակ մը զոր կ'արձանագրեմ հոս կարելի հաւատարմութեամբ, ցաւելով որ պիտի չկրնամ փոխանցել նաեւ ընկերոջս ժողովրդական լեզուն, իր մտնաւոր հըմայքով եւ չեշտով:

Ըսաւ թէ իր մանկութիւնը անցուցած էր հիւսիսային Իտալիոյ մէկ աղքատիկ դիւղին մէջ: Իտալացի էր: Տասներկու տարեկանին տեսած էր կազմաւորումը, իր աչքին առջեւ, մարդու մը բարի համբաւին: Ծղրիւ՝ քահանայի մը: Գիւղի եկեղեցին մնացած էր թափուր ծերուկ քահանայի վախճանումով, եւ Գերապայծառը ուշացած էր, իր հեռաւոր դահէն, նչանակել փոխանորդ մը, ի մեծ չփոթութիւն բոլորին, այլ մասնաւորաբար կանացի տարրին: Վերջապէս լուր տարածուած էր թէ նորեկ մը կուգայ: Կին թէ աղջիկ սպասած էին դարանակալ, ամբողջ օր մը: Աչքերնին ճամբան մնացած էր: Եկուր տես, որ փաթռէն ժամանած էր տարաժամեալ պահու, մութի մէջ, ի մեծ հիասթափութիւն բոլորին:

Պատմութեան այս կէտին հասած՝ բարեկամս անհրաժեշտ տեսաւ բանալ փակագիծ մը: Ըսաւ թէ Իտալիոյ կղերը զգալապէս դերիվեր է բազդատմամբ Ցրանսայի կղերին, թէ իր արժանավայել զգեստաւորումով եւ թէ իր այն ամուր իշխանութեամբ զոր կը բանեցնէ հօտին վրայ:

— Մեր երկրի քահանան իշխան մըն է, կ'ըսէր բացայայտ սրտնեղութեամբ: Ան է դիւղի տէրն ու տիրականը: Ի՛նչպէս կ'ուզես որ ոչխարամիտ հօտը անհամբեր չըլլայ իր նոր հովիւը ճանչնալու: Ի պահանջել հարկին կը հնարէ պատրուակ մը, ինչպէս որ ամասպարեցին ընել այրեր, կազմելով պատուիրակութիւն մը: Ես հօրս փակած էի, երբ ներս մտանք երիցասունէն: Մենք պզեղ պատանք երիտասարդ եւ պեղպէմ փաթրէի մը առջեւ, որ ամնատառհմ եւ բանիբուն երէց մը ըլլալ կը թուէր: Նոր ատարած էր իր ընթրիքը եւ ձեռք առած՝ չողեպարար սուրճը: Գլխարկ հանեցինք: Մեր բարեւը առաւ առանց բառ մը իսկ արտասանելու: Յոռետրամաբար յայտնեցինք մեր անժամանակ այցելութեան չարժառիթը: Մեր մամիներէն մէկը հասած էր մահուան դուռը: Այդպէս կը կարծէինք: Գէշ նչաններ կ'երեւային: Դեղ ու դարմանը կ'անցնէին անօդուտ: Թերեւս Սուրբ Հաղորդութիւնը...: Քահանան խոհոյն հետեւեցաւ մեզի, առանց բառ մը իսկ արտասանելու: Կէս ժամ վերջ ամբողջ գիւղը կը փոխանցէր մեծ աւետիսը, դուռնէ դուռ եւ պարտէզէ պարտէզ — «Իմացա՞ը, տեղեակ ես, մեր նոր փաթրէն սուրբ մըն է եղեր...»:

Ահա թէ ի՛նչ էր պատահած: Սուրբը ժամանակի կը կարօտէր պզեղու համար: Եւ քահանան, թէեւ յոդնաբեկ՝ իր երկար ճամբորդութենէն, վճռականօրէն մերժած էր լոպէ մը իսկ կորնչնել: Ծանրակչիռ պալ ջուր կաթեցուցած էր իր սուրճին մէջ, գայն մէկ ումպով կլլել կարենալու համար: Ահա այս գոհաբերութի՛ւնն է որ կատարած էր վճռական դեր:

Իտալացին եզրակացուց.

— Երեք կաթիլ ջուր... Ահա թէ ի՛նչպէս կը չինուի բարի համբաւ...

Ես չկրցայ լեզուս բռնել:

— Քու տէրտէրդ, ըսի, իր դինիին մէջ եւս ջուր կը խառնէ՞ր:

— Երբե՛ք, դոչեց մարդը, երբեք պիտի չընէր այդ տեսակ բարբարոսութիւն... Սուրբ մըն էր ան... իր տեսակին մէջ...

Վայրկենաբար յայտ եկած էր իտալական երկեցիկ չեչտը, ինչպէս որ կը պատահի երբ խօսքը արձակուած է առանց հակակշռի, սրտաբուխ ժայթքում:

— Բայց պիտե՞ս ինչ կայ, ըսաւ հանդարտելով, չատ փափկակազմ էր... ալքոլ չէր վերցներ... Մեր անճոռնի փաթրէն փառաւոր խմոն մըն էր, բայց չէր վերցներ... Եօթը տարի մը կայ, որ մասնաւոր հիմնարկութեան մը մէջ կը մնայ ... բոլորովին խենթ չէ, ո՛չ, բայց պէտք ունի հոգածութեան...

Քանի մը հարիւր մեթր ետ՝ եւ արդէն իսկ Իտալացին կը սանձէր իր կառքը, կռնչող երկաթեղէններու ազմուկին մէջ, եւ ինծի ձեռք կուտար, քամիանէն վար իջնելու համար: Հասած էինք Փառան – թէս ուր կը ժայթքի քարիւղը· ճիշդ դէմս էր սիրուն չարքը խրճիթներուն, որ նոյն կաղապարէն ելած են եւ յատկացուած՝ պաչտօնէութեան: Անոնցմէ մէկուն առջեւ ճանչցայ մեր Հօնտան: Նոյն պահուն դէպի պիս կը վազէր երիտասարդ ճարտարապետ մը, բազուկները օդին մէջ ճօճելով.

— Երբե՛ք, ըսաւ Անթուան, այլեւս երբեք դուրս պիտի չհանեմ քեզ... Երբե՛ք եւ ամենեւին...

— Հանդարտէ, ըսի, վնաս չկայ... Ձեր քարիւղի ընկերութեան բոլոր քամիոնները նոյն դեղին երիզը ունին իրենց վրայ... Ձանոնք ճանչնալ դժուար չէ... Պռոատոզիեին քամիոնը կեցուցի...:

— Քու Պռոատոզիդ ալքոլամոլին մէկն է... Բայց դուն ի՞նչ պէտք ունէիր անտառ մտնելու... խելքիդ ի՞նչ փչեց:

— Դժբախտաբար, ըսի, Պռոատոզին չէր երթար աւելի հեռու քան գարբնոցը... սպասեցի յաջորդին որ Իտալացին էր: Հասկցա՞ր թէ ո՛ր Իտալացիին կ'ակնարկեմ...

— Այլեւս երբեք քեզ դուրս պիտի չհանեմ... Երբեք: Գալով քու Իտալացիին, ան գաղտնածածուկ համակրելի մըն է որ կրօնաւորներուն միսը կ'ուտէ...

Կ'ուղէի Անթուանի բացատրել թէ «միւսը» կը պայմանաւորէ մարդուս համբաւին ձեւաւորումը, բայց նախընտրեցի լսել.

— Անթուան, քեզի անախորժ. լուր մը պիտի տամ... Միայն թաչիկնակս չէ որ մոռցած էի... թղթապանակս ալ մոռցեր եմ: Ես հոս ի՞նչ պիտի ընեմ առանց դրամի...

Անթուան լռեցաւ իրմէ ելաւ: Արձակեց յուսահատական եւ ողբալին բացագանչութիւններ.

— Օհ, օ՛հ... բերնիդ չունչը համակ նեխութիւն է... Դուն խմեր ես... ո՞ւր խմեցիր: Դուն չե՞ս պիտեր թէ ալքոլը ապրիլուած է քեզի, բացարձակօրէն ապրիլուած: Դուն ե՞րբ պիտի լրջանաս... լըր–ջա–նաս...

— Չեմ կրնար, ըսի, դլխուս մէջ խեչափառ մը կայ...

Այսպէս ըսի եւ մեկնեցայ: Գլուխս առի՝ գացի: Զգաստասխանեցի բարեկամիս, որ եռեւէս կ'ըսէր տեսակ մը ղողանջով. — «Երբոր ուզես՝ կուգաս... բան մը կ'ուտենք»: Դէպի արեւելք տեսայ առաջին աստղերուն վերելքը երկնակամարին վրայ: Տեսայ նաեւ դողդոջ ճրագ մը, աւելի ցած, որ անհետացաւ: Քանի յառաջացայ, լռութիւնը պիս համակեց, աւելի եւ աւելի, անսահման եւ խորասոյզ: Բնութիւնը բռնած էր իր չունչը, սպասումին մէջ անիմանալի յայտնութիւն մը, որ չէր կրնար խաւարն ըլլալ: Տպաւորութիւնն ունէի անցած ըլլալու անտառի իրական մուտքէն ներս, այնքան որ ան կը տարբերէր իր նորայայտ եւ չիոթեցուցիչ խորհուրդով: Ան կը թուէր սահած ըլլալ դէպի խորը միապաղաղ եւ ջինջ ջուրերու, իր միանուագ զանգուածով, նման ծովամոյն քաղաքի մը առասպելական: Բնականաբար կորսուեցայ: Երկար ամիսներ անցած էին վերջին այցելութենէս ի վեր եւ կայանը ձեւափոխուած էր դէպի ընդարձակում եւ աւելի յատակ բարդութիւն: Ջանացի հետեւիլ նչանառախտանիշներուն, որոնցմէ ամէնէն ըմբռնելին պարզ նետ մըն էր: Անցայ չարժական անակնկալներուն միջեւէն, որ լքուած էին դիչերուան համար, եւ նըստայ: Հասած էի ժամադրութեանս:

Նստայ ըստ բախտի տեղ մը: Պէտք ունէի նստելու, քանի որ հասած էի լոյսի ակունքին: Տնակի մը սանդխամատին վրայ նստայ, մէկուն նման որ կը սպասէ, առանց յուսալու, անիմանալի յայտնութեան: Դէմ առ դէմ էի անչէջ բոցին հետ, սեւ ոսկիի այդ աւելցութեան հետ, որ կը թրթռար:

Ուղղաձիգ էր իր խողովակը եւ բարձրասլաց, չոճիներու թաւչային կիսաչրջանակին միջեւ: Մթնոլորտին մէջ կար սպասում մը, որ չէր սպասեր: Ինչո՞ւ մարդիկ կը խորչին փոքրիկ ղոչիկէն: Սուր ճիչ մը արձակեց ան եւ իր մեսաջասային պահուն, բայց պիրք մը: Այս երազային պահուն մեր ընթացիկ արձակը կը վերածուի բանաստեղծութեան եւ պատանին կը փոխակերպուի համակ թրթռացումի. եւ առով իսկ կը կորսուի: Կամ կը փրկուի: Չի գիտցուիր:

— Անթուան, քեզի անախորժ. լուր մը պիտի տամ... Միայն թաչիկնակս չէ որ մոռցած էի... թղթապանակս ալ մոռցեր եմ: Ես հոս ի՞նչ պիտի ընեմ առանց դրամի...

Անթուան լռեցաւ իրմէ ելաւ: Արձակեց յուսահատական եւ ողբալին բացագանչութիւններ.

— Օհ, օ՛հ... բերնիդ չունչը համակ նեխութիւն է... Դուն խմեր ես... ո՞ւր խմեցիր: Դուն չե՞ս պիտեր թէ ալքոլը ապրիլուած է քեզի, բացարձակօրէն ապրիլուած: Դուն ե՞րբ պիտի լրջանաս... լըր–ջա–նաս...

— Չեմ կրնար, ըսի, դլխուս մէջ խեչափառ մը կայ...

Այսպէս ըսի եւ մեկնեցայ: Գլուխս առի՝ գացի: Զգաստասխանեցի բարեկամիս, որ եռեւէս կ'ըսէր տեսակ մը ղողանջով. — «Երբոր ուզես՝ կուգաս... բան մը կ'ուտենք»: Դէպի արեւելք տեսայ առաջին աստղերուն վերելքը երկնակամարին վրայ: Տեսայ նաեւ դողդոջ ճրագ մը, աւելի ցած, որ անհետացաւ: Քանի յառաջացայ, լռութիւնը պիս համակեց, աւելի եւ աւելի, անսահման եւ խորասոյզ: Բնութիւնը բռնած էր իր չունչը, սպասումին մէջ անիմանալի յայտնութիւն մը, որ չէր կրնար խաւարն ըլլալ: Տպաւորութիւնն ունէի անցած ըլլալու անտառի իրական մուտքէն ներս, այնքան որ ան կը տարբերէր իր նորայայտ եւ չիոթեցուցիչ խորհուրդով: Ան կը թուէր սահած ըլլալ դէպի խորը միապաղաղ եւ ջինջ ջուրերու, իր միանուագ զանգուածով, նման ծովամոյն քաղաքի մը առասպելական: Բնականաբար կորսուեցայ: Երկար ամիսներ անցած էին վերջին այցելութենէս ի վեր եւ կայանը ձեւափոխուած էր դէպի ընդարձակում եւ աւելի յատակ բարդութիւն: Ջանացի հետեւիլ նչանառախտանիշներուն, որոնցմէ ամէնէն ըմբռնելին պարզ նետ մըն էր: Անցայ չարժական անակնկալներուն միջեւէն, որ լքուած էին դիչերուան համար, եւ նըստայ: Հասած էի ժամադրութեանս:

Նստայ ըստ բախտի տեղ մը: Պէտք ունէի նստելու, քանի որ հասած էի լոյսի ակունքին: Տնակի մը սանդխամատին վրայ նստայ, մէկուն նման որ կը սպասէ, առանց յուսալու, անիմանալի յայտնութեան: Դէմ առ դէմ էի անչէջ բոցին հետ, սեւ ոսկիի այդ աւելցութեան հետ, որ կը թրթռար:

Ուղղաձիգ էր իր խողովակը եւ բարձրասլաց, չոճիներու թաւչային կիսաչրջանակին միջեւ: Մթնոլորտին մէջ կար սպասում մը, որ չէր սպասեր: Ինչո՞ւ մարդիկ կը խորչին փոքրիկ ղոչիկէն: Սուր ճիչ մը արձակեց ան եւ իր մեսաջասային պահուն, բայց պիրք մը: Այս երազային պահուն մեր ընթացիկ արձակը կը վերածուի բանաստեղծութեան եւ պատանին կը փոխակերպուի համակ թրթռացումի. եւ առով իսկ կը կորսուի: Կամ կը փրկուի: Չի գիտցուիր:

— une passion inutile !

Մա՞հը: Ես այդ տեսակ բան չըսի: Անմահային երեկոներ կան որ չեն ուզեր, որ չեն կրնար աւարտիլ: Նորայայտ բոլոր կը ծփան ջրամոյն ցոլքերու հետ, եւ տեղ մը անպայման կը պռնուի, այս եւ բազային պահուն, բայց պիրք մը: Այս երազային պահուն մեր ընթացիկ արձակը կը վերածուի բանաստեղծութեան եւ պատանին կը փոխակերպուի համակ թրթռացումի. եւ առով իսկ կը կորսուի: Կամ կը փրկուի: Չի գիտցուիր:

Մայիս 1972

Ազոյշ - Ազոյշ

Խօսքեր

—o—

«Ազոյշ»ի ներկայացումները Մարսէյ – լեն փարիզ մեզ կը տանին կարգ մը խոր– հրդածութիւններու, զորս աւելորդ չենք նկատեր մատնանշել։

Որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առ– նելու համար, ի յառաջագունէ, չեչհենք թէ անպատման քննադատելու ոգիէն չենք տարուած եւ որեւէ ձեւով չենք ժխտեր նման ձեռնարկի մը գրական երեւոյթնե– րը, զորս ոչ ոք կրնայ ուրանալ։

Բայց եւ այնպէս պէտք չէ նաեւ ան– տեսել կարգ մը կէտեր որոնք աւելորդ տիմանախոն մը տուին «Ազոյշ»ին։

1970ին էր որ Մարսէյլի մէջ, խումբ մը նուիրեալ ազգայիններ, իրենց գլուխն ունենալով Պ. Արշամ Պապայեանը, կը ձեռնարկէին «Ազոյշ»ի ներկայացման, որ ժամանակի ընթացքին «ազգային հրա– տապ հարց»ի մը ընդլթը պիտի տանար։

Կը խորհինք թէ ամէն բանի մէջ, ան– հրաժեշտ է նախ չափի զգաստութիւնն ունենալ։ «Ազոյշ»ը ժողովրդական սիր – ուած գործ մըն է, զոր պէտք չէ սակայն զուրս հանել իր շրջագիծէն եւ անոր տալ համեմատութիւններ՝ զորս չունի։ Այս իսկ պատճառով անոր ներկայացումը պէտք է ըլլայ համապատասխան իր ար– ժէքին։ Արդ, աւելի քան երկու տարի է Մարսէյլէն Փարիզ «Ազոյշ»ի « հարցը » այնպիսի քամ–քամով մը տարուեցաւ, որ, որեւէ ձեւով չէր արդարանար։

Նախ անհրաժեշտ նկատուեցաւ «հա – մերաշխական», «համազգային», «միաս– նական» մարմիններ կամ յանձնախումբ – բեր կազմել, ինչ որ մեր դժբախտ իրա– կանութեան մէջ, չէր կրնար անախորժ թիւրիմացութեանց եւ անհամ պատմու– թիւններու դուռ չբանալ։

Սխալ չհասկցուինք։ Համերաշխու – թիւնը չատ ազնուր բան է, բայց առայժմ գոհանանք, երբ զայն կրնանք իրագոր– ծել ազգային չատ աւելի կենսական հար– ցերու շուրջ, ինչպէս՝ Ապրիլեան Եղեռն, յուշարձաններու կառուցում (ականջը խօսի Մարսէյլի Հայերուն որոնք կը յա– ղողին մէկ ճակատ կազմել Ազոյշի առթիւ բայց չեն կրնար համաձայնիլ Հայոց Եկե– ղեցւոյ շուրջ այլ մանաւանդ՝ Ապրիլեան յուշարձանի մը կառուցման նաեւ Սփիւռքը չհպզրգռող կարեւոր հարցերու առթիւ)։ Ազոյշը ազգային առաջնահերթ հարց մը չէ եւ կարելի էր յանձնախումբեր կազ– մել խումբ մը օրացաւ ազգայիններով, մանաւանդ որ նման ձեռնարկի մը իրա– գործման համար չատ աւելի դրամի պէտք կար քան... կուսակցական տեսակէտի։

Երբ պահ մը խորհինք թէ Մարսէյլէն Փարիզ ինչ գումարներ մսխուեցան այս քանի մը ներկայացումներուն համար, կարելի է խիստպէս դլխու պատյա ունե– նալ։ Անդրադառնանք միայն Փարիզին, որու երկու ներկայացումները արժեցին հին ֆրանքով 18ուկէս միլիոն։ Ի սկզբա– նէ նախատեսուած էր որ լաւագոյն պա– րագային չուրջ 8 միլիոնի բաց մը պիտի արձանագրուէր։ Արդ, ոչ ոք կրնայ տրա– մաբանութեամբ մեզ համոզել թէ այ – դիւնքը կ'արդարացնէ նման զոհողութիւն մը։ Փարիզի ժողովուրդը խուռներամ ներկայ եղաւ երկու ներկայացումներուն, որոնց մուտքի վիներն ալ աւելի Պալշոյի կը մօտենային քան Թէ. Էն. Փէ.ի։ Այս 18ուկէս միլիոնի մէջ դեռ չկայ Ազատ Արդումանեանի բաժինը (յարգարում եւ պգեսա), տրուած ըլլալով որ — որքան պիտենք — անոնք սիրայօժար եղած են։ Ծանօթ է որ մենք չատ դիւրութեամբ միլիոններ կուտանք, առանց սակարկե – լու Ֆրանսայի միջակութեանց, բայց կը սկսինք խնայողութիւն ընել երբ հարցը կուգայ մեր արժէքներուն։

Կազմակերպիչները կրնան առարկել որ իրենք սահմանած են այդ ծախքերն ու բացը (թէեւ փնտռուեցան եւ սիրով ըն– դունուեցան «սրտաբուխ» նուէրները), բայց այդ ալ արդարացում չէ։

Ձգտենք նաեւ կէտ մը։ Երկու տարի է ջանք կը թափուի այն ապաւորութիւնը տալու որ «Ազոյշ»ը յայտնութիւն մըն է եւ կը խօսուի էրէսխոնի մասին։ Այս էրէսխոն բացատրութիւնը ընդունելի կ'ըլլայ միայն Ազոյշի ներկայացման այս ձեւին համար։ Այլապէս 1926էն ի վեր Փարիզէն Լիոն եւ Մարսէյլ, ու նաեւ փարիզեան արուարձանները, քանիցս ներկայացուած է Ազոյշը Սուրբ Բեռնար– դու, Սաքօ Ցակոբեաններու եւ Պարթեւ– եաններու ջանքերով։ Պարզ է, չատ ա– ւելի համեստ պայմաններով, ինչ որ այնքան ալ դատապարտելի չէ։ Գոնէ աւելի հաւատարմութիւն եւ մանաւանդ հարազատութիւն կար եւ ընդհ. զօրակո– չի ալ անհրաժեշտութիւնը չէր տեսնուած։

Բայց երբ կը մտածենք թէ երկու տա– րի է ի՛նչ յոդնութիւն, ժամանակի վատ– նում, բարոյական եւ նիւթական զոհո – դութիւն արժեց այս Ազոյշը, իսկապէս ապշեցուցիչ կը դտնենք։ Երանի թէ նոյնքան կորով, յարատեւութեան ոգի եւ յամառութիւն ցոյց տայինք մեր բո– լոր գործերուն մէջ եւ Մարսէյլն ալ, որ այնքան ուժ սպառեց Ազոյշի համար, ա– նոր մէկ տասներորդն ալ սպառած ըլլար Կոմիտասի համար, որու հարիւրամեակին իսկ չնչեց։

Այս բոլորը լսինք, կը կրկնենք, առանց երբեք թերագնահատելու թափուած ճի– գը։ Ընդհակառակն գովելի են բոլոր ա– նոնք որ այնքան աշխատանք թափեցին, բայց լաւ է որ չափազանցուած տարո– դութիւններ չտանք բաներու, զորս կա– րելի է դլուխ հանել չատ աւելի մատչելի պայմաններով, լուռ աշխատանքով եւ վստահ ենք, արդիւնքն ալ աւելի դէշ չըլլար։

Ա. Մ.

ԶԹԱԳՈՒՈՂ ՃԱՌԱԳԱՅԹԸ

—o—

Գր. Վրդ. Պապեանի խաղցր յիշատակին

Զեմ մոռցած ու պիտի չմոռնամ երբեք այն ախուր թուականը, երբ Մայիսի պայ– ծառ օր մը իր աչքերը յաւիտենապէս գո– ցեց այս աշխարհի լոյսին դիմաց մէկը այն ընտիր եկեղեցականներէն, որոնք իրենց անձը և սպաս դրին Քրիստոսի Սուրբ Հաւատքին տարածման։ Մէկը անոնցմէ, որ իր կեանքի մինչեւ վերջին րոպէն եղաւ ու մնաց ազնիւ նուիրեալ մը։

Վախճանման չորրորդ տարելիցն է այ– սօր Վալանսի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Վրդ. Պապեանի։ Ինչ՞ չուտ անցան տարիները անապատի կարաւաններու պէս փոշեթաթախ ու ան– վերադարձ։ Անցեալ օրերու յիշատակնե– րը երբեմն երբեմն կը մղեն մեզ թերթելու պատմութեան այդ հին էջերը, մեր հա– նապազօրեայ ապրումներուն եւ կեանքին հետ խորհրդածել տալու անոնց մասին, որոնք յաւիտենական ճամբորդները եղան այս անցաւոր կեանքին։

Գրիգոր Վրդ. Պապեանի մէկին էր ա– նանցմէ, պատմութեան էջերուն մէջ տեղ գտած այդ իրա՛ւ մարդերէն որոնց յիշա– տակը որքան հիննայ այնքան աւելի կը քաղցրանայ որպէս հոգեկան աւիշ եւ մա– քի լուսատոյ ուղի, նոր օրերու հրամայա– կանին ի խնդիր։

Տարիները կ'անցնին, պիտի անցնին մի՛շտ։ Բնութիւնը իր օրէնքը ունի զոր մարդ չի կրնար փոխել։ Բայց այդ անց– նող ժամանակին հետ Գրիգոր Վարդա– պետ Պապեան լինի համար է ու պիտի մնայ նոյն բարի ու հեզահամբոյր եկե– ղեցականը իր սեւ պարեզօտին մէջ, զրա– սեզանին առջեւ լուռ ու խոհական։

Մայիս է նորէն։ Ամէն կողմ խինդ ու ծիծաղ։ Հոգիս տխուր է սակայն այդ բո– լորին ի տես։ Վանքի խուցիս մէջ, աշխա– տանքի սեղանիս դիմաց, խոհումի ու մտամփոփումի տա պահուս, դառն օրերու յիշատակները պերճար կը հրմշտկեն դան– կիս մէջ։ Ներքին յուզումս թոյլ չի տար որ բառերը ինքնաբերաբար սահին ճեր– մակ թուղթին վրայէն։ Անցեալ օրերու խառնիճաղանջ կեանքը կ'ապրիմ ու մտքէս չեմ կրնար հեռացնել ու պահ մը մոռնալ այդ բոլո– րը։ Հոն՝ եմ ահա, հո՛ն, եկեղեցւոյ խորա– խորհուրդ կամարներուն տակ, անկիւն մը կեցած երկիւղած կը հետեւիմ արարո– ղութիւններուն։ Վերացած եմ ու եթե– րային ոլորտներուն մէջ դան մը կը փնտռեմ ու չեմ գտներ։ Հոն եմ՝ Հայ Գրականութեան վաղամեռիկ բանաս– տեղծներու հոգակոյտին առջեւ – Դուր– եանի, Տէրեանի, Մեծարենցի եւ Զարիֆ– եանի։ Ցանկարծ միտքս կ'իյնայ Դուր– եան, այն ըմբոստ տղան որ տարերային պոռթկումով մը, քանդեց ու խորտակեց մարզկային խմացական բոլոր կապանք– ները եւ նմանը չլսուող ու չհանդուրգ պայրոյթով մը « Աստուած ոխերիմ » պոռաց։"

Ընդոստ կը սթափիմ։ Դպաղը դուրս կը բերուի եկեղեցիէն ու կառքերու ե– կար չարանը կը հասնի գերեզման։ Լո՛ւռ է ամէն կողմ։ Միայն խռոված հոգիներն են որ կ'արտասուեն անձա՛յն։ Հրաժեշտի վերջին պահն է։ Յուզումի արցունքներս կը խեղդեն զիս ու բառ չեմ գտներ խօ– սելու։ Հոգիս կուլայ։ Կը թեւածեմ դէ– պի Սկիւտար եւ բարեկամի դպաղին տա– ջեւ կեցած ես ըլլամ կարծէք Դուրեանը որ հոգիի վիհէն լսուղ բարկաճայթ ձայնով մը կ'ըսէ.— «Բարեկամնե՛ր, ճառագայթը կը թաղուի՞»։ Գերեզմանատան արարո – դութիւնն ալ վերջացած է ու սրբանուէր եկեղեցականին մարմինը սկսած է մըր– նել իր յաւիտենական դամբարանին մէջ։ Ժողովուրդը չի կրնար բաժնուիլ դերեզ– մանէն։ Զուգեր բաժնուիլ։ Կը՛ յամենայ։

Երեկոյեան վերջալոյսի արեւու ճառա– գայթները հորիզոնին վրայ կը մարմրին։ Ուր լռութիւնը կուգայ իր թեւերը տա– րածել ամենուրեք։

Իրիկուն էր։ Կը վերադառնանք։

Ճամբու ընթացքին կարգս ափիս մէջ առած օթոպիւսի պատուհանէն դուրսը կը դիտեմ։ Քաղաքներու լոյսերը սկսած էին լուսաւորել ամէն կողմ։ Միայն մեր սրտերն ու հոգիները լոյս չունէին։ Չէին կրնար ունենալ։ Բայց վստահ եմ ու վստահ են նաեւ ինծի հետ անոնք, որ՝ ճառագայթը չի թաղուիր։

Այո՛, բարութեան ու խնամարհութեան ճառագայթն էր ան, որուն անվերադարձ մեկնումը պարապ մը գոյացուց դինք մօտէն ճանչցողներու ներաշխարհի բա– ւիղներուն մէջ, որուն ներկայութիւնը ներքին ցնծութիւն եւ ուրախութիւն կը պատճառէր, որովհետեւ բոլորին կարիք– ները հասնող հայրը եղաւ ան։ Իր սենեակը ժամադրավայրն էր հայ ժողո– վուրդի դաւակներուն անխտիր, որոնք այս կամ այն պատճառով կուգային խոր– հուրդ հարցնելու, խնդրանք մը պարզելու կամ գործի մը համար նամակ մը գրել տալու։ Ո՞ր մամիկը կամ պապիկը եկաւ եւ գոհացում չգտաւ, ո՞ր անօդնական մարդը եկաւ եւ օդնութիւն չստացաւ։ Մինչեւ Աբեւելքէն եկած ո՞ր երիտասարդը եկաւ եւ իրեն գործ չգտաւ։ ո՞ր անձը եկաւ եւ գործի յաջողութիւն չմաղթանա– գրեց...

Հիմա, որ այս աշխարհէն չէ ան այլ– եւս, իր քաղցր յիշատակը դեռ վառ է մտքիս մէջ, որովհետեւ գործը կենդանի վկայութիւնն է իր անձին եւ եկեղեցա – կանի կաշումին։

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ատլիլիաս

Թաղականին կնիկը

(Վէպ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

«ՑԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

— Լսել է ծանօթի չհանդիպեցար։

— Չէ, պատասխանեց տիկին Սաթէն։

— Բնաւ մէկու մը հետ չխօսեցա՞ր։

— Որո՞ւ հետ կ'ուզես որ խօսէի։

— Կրնայ ըլլալ, որ ներս մտած կամ դուրս ելած ատենդ ծանօթի մը հանդի – պած ըլլաս...

— Զարմանալի խօսքեր։

— Զարմանալի խօսքե՞ր կ'երեւան կոր քեզի, դոչեց վաճառականը յանկարծ իր ձեւը փոխելով։

— Բայց մխաքդ ի՞նչ է, բացէ ի բաց խօսէ, բաւ տիկին Սաթէն, ինքն ալ ձայնը բարձրացնելով։

— Որեւէ միտք չունիմ, միայն սա դի– տեմ, որ սուտ կը խօսիս կոր...

— Ի՞նչ ըսիր։

— Սուտ կը խօսիս կոր, կրկնեց վա– ճառականը բարկութենէն դողդողացող ձայնով մը։

Տիկին Սաթէն յանկարծ չառագունե – ցաւ։ Զգաց, թէ փոթորիկը պիտի պայ– թէր, բայց տակաւին որոշապէս չէր դի– տեր անոր պատճառը, միայն տարտամ կասկած մը ծայր կուտար մտքին մէջ։

— Կ'ապաչեմ, որ բացէ ի բաց խօսիս եւ բացատրես, թէ ինչ բանի մէջ սուտ խօսած եմ, ըսաւ զպպուած բարկութեամբ մը։

Մարդար էֆէնտի լինքն ալ յուզուած ոտքի ելաւ։

— Երկու անգամ սուտ խօսեցար, դո– չեց, մէյ մը այսօր եւ մէյ մըն ալ անցած օր։

— Չեմ հասկնար, թէ ի՞նչ ըսել կ'ու– զես, աւելի որոշ խօսէ տեսնենք։

— Հիմա ամէն բան պիտի բացատրեմ որովհետեւ այս վիճակը չի կրնար տեւել ... ամէնուն քով խաղք չեմ կրնար ըլլալ։ Պարապ խօսքեր, դոչեց վաճառականը, հեռվհեռէ բորբոքելով, պարապ խօսքեր ... ամբողջ թաղին մէջ բերնի ծամոն ե– ղած ենք։

— Նորէն այդ չլթիկին բաներն են... մեղք, որ պիտակով հանդերձ, թէ բո– լորն ալ սուտ զրպարտութիւններ են՝ զարձեալ կարեւորութիւն կուտաս։

— Դժբախտաբար կը տեսնեմ, որ դըր– պարտութիւն չեն եղեր...

— Վա՛յ, դոչեց տիկին Սաթէն հեգ – նական ձայնով մը, կ'երեւայ որ վաւերա– կան տեղեկութիւններ ստացած ես Շա – պիկէն՝ իմ անհաւատարմութիւններուս մասին։

— Կը խնդրեմ, խնդրին մէջ Շապիկ չկայ, կատակը մէկդի, լրջօրէն խօսինք։

— Իմ ալ փափաքս այդ է, միայն թէ օդային խօսքերէ զատ ուրիշ բան չլսեցի մինչեւ հիմա։

— Ըսի որ երկու անգամ սուտ խօսե– ցար, հիմա ատոր ապացոյցը պիտի տամ։

— Անհամբեր կը սպասեմ կոր։

— Առաջին անգամ անցած չաբթու, երբոր քեզ հարցուփորձեցի, ըսիր, որ Թուլամիէի խանութին մէջ ոեւէ ծանօթի չես հանդիպած... ատանկ չէ՞ր ըսիր։

— Այո՛, թերեւս... էյ, ի՞նչ կը հետեւի ատկէ։

— Սա կը հետեւի, որ սուտ խօսեցար, որովհետեւ քու եաեւէդ այդ խանութը մտած է մարդ մը, որ չատ ծանօթ է քեզի։

— Անունը տուր տեսնենք։

— Բանասարեան Յոսրով էֆէնտին, դոչեց վաճառականը չեչտակի նայելով իր կնոջ երեսին։

Սակայն Սաթէնէ դէմքի վրայ որեւէ այլայլութիւն չնշմարուեցաւ։

— Ճիշդ է, ըսաւ հանդարտ ձայնով մը, յետո՞յ...

— Ոչինչ...

— Ի՞նչպէս։

— Ի՞նչպէս ոչինչ, դոչեց Մարդար է– ֆէնտի, դարձեալ կը փորձես ստել։

— Եւ ոչ իսկ բառ մը փոխանակեցինք իրարու հետ, չարունակեց Սաթէն ա– մենայն հանդարտութեամբ։ Գլխով բա– րեւ մը, այսչափ... արդէն ան ներս մտնելէն անմիջապէս եաքը ես դուրս ե– լայ։

— Ան ալ եաեւէդ...

— Տեղեկութիւն չունիմ, կրնայ ըլլալ։

— Ի՞նչ խօսեցաք խանութին մէջ, դո– չեց Մարդար էֆէնտի այլայլած ձայ– նով մը։

— Բառ մը չփոխանակեցինք, կրկնեց կինը։

— Ընդհակառակն այսօրուան համար իրարու ժամադիր եղաք Հոֆմանի վա – ճառատան վերնայարկը, ըսաւ վաճա – ռականը։

Տիկին Սաթէն իրրեւ պատասխան, քահ քահ խնդաց։

Այս հեղնական ձեւը ալ աւելի կատ – ղեցուց վաճառականը, որ սպառնական ձայնով մը պոռաց.

— Խօսքերուս խնդալով պատասխան չի տրուիր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 22ին, Ալֆորվիլ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի օր տեղւոյն եկեղեցին։

Հանգուցեալին բնակարանը՝ 12 Փլաս տը լ'Էօրոփ, ժամը 12·30ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Պամպաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ աղգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՄՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ազգայեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ, ազգայեալին յիշատակին Ասլանեան ընտանիքը 50 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի եւ Տիկին Նուարդ Ա. Պամպաճեան 100 Ֆր. Փարիզի եկեղեցւոյ։ (Տառանալ «Ցառաջ»էն)։

Հ. Ց. Դ.

Լիոն.— Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Փարիզ.— Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Միհրան Կարապետեան եւ Տիկին Վերժին Հաճեան իրենց սիրելի քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Տիկին Իսկուհի Գասպաքճեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 30 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ 20 Ֆր. «Ցառաջ»ին։

(Տառանալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ առացած է Պր. Յովհաննէս Ս. Յանեանէ 100 Ֆր. իր մօրեղբօր՝ ազգայեալ Սարգիս Թէրզիկրապեանի մահուան տարելիցին առթիւ, ի նպաստ Գասպար Իփէկեան ակումբին։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Երջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի

Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ եւ ՄԷԹԸ ՓԱՓՐԻԿ ՏԷՎԻԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Ճրդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրաց Եան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի։

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրխորդներ Օաէթ Քէչճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը ալիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Ց. Դ. «Գասպար Իփէկեան» սրահին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (հաղափետ Վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԻՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփուզեան։
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղլեան։

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերասիրական խնջոյք։

Մուտքը ազատ է

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ա.Հարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քաթիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տամինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անարէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիսթը Փրէսանսէ։

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվար Վոքուա։
ՊՈՒՎ. ՕՏՏՕ.— Տիկին Ամատպանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւռիէ։
ՍԷՆ ԺԵՐՄՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ալէընիւ Վալմոն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԹԵՐՈՒԽ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՆ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանին, կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէնի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյք իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՏՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ։

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։։*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիւալ Լայիֆ, 20 Ռիւ Պօսիւէ։

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէպ 4 Յունիս Կիրակի օր։

Մեքենագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74։

Մեքենագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին։ Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի զեղեցիկ ժայռերը)։

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ։ 2) 7·15ին Փորթ տ'Օրլէանի Զօր. Լըքլէրի արձանի քով։

Երթուղարձ 25 Ֆր.։ Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին։

Մեքենագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253–49–78։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Անիկ Գէորգեան կը վնտռէ Պ. Սարգիս Գուլումճեանը, որ 1924ին Պոլսէն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած է 1927ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը ետք։ Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ։ Ցեռագային Ֆրանսա եկած է։

Կը խնդրուի դրել՝
Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

SALLE CORTOT
78, Rue Cardinet
Métro Malesherbes

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՍՏՂԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ - ՏԷՏԷԵԱՆ

Սօփրանօ լիռիք

Դաշնակով Կ'ընկերանայ
ՍՅՏՍ. ՊԱՄՊԱՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մայիս 31, ժամը 21ին

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հայկական եւ եւրոպական երգեր եւ առիաներ.— Փըրսէլ, Հէնտէլ, Մոցարթ, Շթրաուս, Պեըլհոզ, Տիւմա, Պելլինի, Զայքովսկի, Օպրաօր, Շանլէը, Նիկրօ-ափիրիքուրս, Կոմիտաս, Տիգրանեան, Մելիքեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Աթայեան, Մեսումենց, Ալբամեան։

Տոմսերու գին.— 12, 15 եւ 20 Ֆր.

Դիմել.— Մարզարեան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիչէ, Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Ժաֆ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Սմամբըլի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
25 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-81

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12423

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐեւելք-ԱՐեւմուտք ՋՈՑՔ ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ

—o—

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտու – թիւնը տարիներով նոր ընդհանուր պա – տերազմի մը մղձաւանջին տակ պահելէ ետք մարդկութիւնը, պզպզի չափով մեղ – մացաւ Նիկիտա Խրուշչեւի օրով: Պակ պատերազմը տակի չվերածուեցաւ:

Կրեմլինի այս նոր վարիչը հիմնովին յեղաշրջեց Խորհրդային Միութեան մինչ այդ վարած քաղաքականութիւնը՝ ներ – քին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ:

Ներքին ճակատին վրայ վերջ տուաւ «անհատի պաշտամունք»ին, դիմակա – զերծ ըրաւ Սթալինն ու անոր գործած անհամար ոճիրները, սահմռկեցուցիչ «դաղանի» տեղեկագրով մը, զոր ներ – կայացուց կուսակցութեան համագու – մարին:

Խորհրդային Միութեան բալմազան ազգերը քիչ մը չունչ քաշեցին «հան – ձարափայլ»ին ու իր շար ոգիին մահէն վերջ: Լայն ճեղք մը բացուեցաւ երկաթէ վարագոյրին վրայ եւ որոշ ազատութիւն արուեցաւ խորհրդային գրականէն ներս մտնելու կամ անկէ դուրս ելլելու համար:

Արտաքին ճակատին վրայ «խաղաղ հա – մակեցութեան» սկզբունքը ջատագովե – լով, Կրեմլինի նոր վարիչները լռելեայն հրաժարեցան « համաշխարհային յեղա – փոխութեան » երազէն: Հետզհետէ մօ – տեցան արեւմուտքի « դրամատիրական » Պետութեանց, որոնց հետ համաձայնա – գրեր կնքեցին տնտեսական – առեւտրա – կան դեռնի վրայ:

Այս մարդին մէջ կարեւոր դեր խաղաց Անաստաս Միկոյեան, որ մօտէն ճանչցած էր Ամերիկան 1936ին, երբ իբրեւ Արտա – քին Առեւտուրի նախարար այնտեղ ղրկ – ուած էր, ուսումնասիրելու համար ճար – տարարուեստի այդ յառաջադէմ երկրի ի – րաղործումները: Միկոյեան ուրիշ առիթ ալ, — ինչպէս Քուպայի հրթիռներու տագնապին առեն — դրկուեցաւ Ուաշինգ – թըն, իբրեւ մտանագէտ ամերիկեան գործ – երու:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայ – նին Միացեալ Նահանգները ո՛չ մէկ գործ – նական ձեռնարկ էին կատարած տապա – լելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւ – նը: Այս մարդին մէջ չէին հետեւած Անդ – լիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակին:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, կը – դեմլին ծանօթ պաշտպանական քաղաքակա – նութեան հետեւեցաւ եւ կարմիր բանա – կը, յաղթանակէն ետք, փոխանակ իր դաշնակիցներուն պէս ազատագրեալ եր – կիրները պարպելով 1939ի իր սահման – ները քաշուելու, տուն–տեղ եղաւ Աբե – լեան Գերմանիոյ, Ռումանիոյ, Պուլ – կարիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Այս պարագան պատճառ դարձաւ հա – կամարտութեան Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու մէջեւ: Արեւելք – ա – րեւմուտք զոյգ ճակատներու բաժնուե – ցաւ աշխարհ: Մինչ արեւելքը բիրտ ուժի ու բռնապետութեան քաղաքականութիւն կը վարէր, արեւմուտքը կը ներկայանար իբրեւ ազատութեան եւ ժողո – վուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին:

Երկաթէ վարագոյր մը քաշուեցաւ խորհրդային գրականին ու ազատ աշ – խարհի միջեւ:

Միացեալ Նահանգները ո՛չ մէկ գործ – նական ձեռնարկ էին կատարած տապա – լելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւ – նը: Այս մարդին մէջ չէին հետեւած Անդ – լիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակին:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, կը – դեմլին ծանօթ պաշտպանական քաղաքակա – նութեան հետեւեցաւ եւ կարմիր բանա – կը, յաղթանակէն ետք, փոխանակ իր դաշնակիցներուն պէս ազատագրեալ եր – կիրները պարպելով 1939ի իր սահման – ները քաշուելու, տուն–տեղ եղաւ Աբե – լեան Գերմանիոյ, Ռումանիոյ, Պուլ – կարիոյ, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Այս պարագան պատճառ դարձաւ հա – կամարտութեան Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու մէջեւ: Արեւելք – ա – րեւմուտք զոյգ ճակատներու բաժնուե – ցաւ աշխարհ: Մինչ արեւելքը բիրտ ուժի ու բռնապետութեան քաղաքականութիւն կը վարէր, արեւմուտքը կը ներկայանար իբրեւ ազատութեան եւ ժողո – վուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին:

Երկաթէ վարագոյր մը քաշուեցաւ խորհրդային գրականին ու ազատ աշ – խարհի միջեւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ԿՆՔՈՒԵՑԱԻ

—o—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Երկու համաձայնագիրներ կնքուեցան ար – դէն նախագահ Նիքսընի եւ խորհրդային վարիչներու միջեւ:

Առաջինը կը վերաբերի բնութեան ա – պականութեան դէմ պայքարելու ուղինե – րուն, իսկ երկրորդը՝ համագործակցու – թիւն բժշկագիտութեան մարդկն ներս, յատկապէս խլիրդի եւ սրտի հիւանդու – թիւններու բուժման ուղղութեամբ: Եր – կու կողմերը գործակցութիւն մը պիտի ստեղծեն այս կարեւոր ճիւղերուն մէջ:

Անշուշտ, ասոնք երկրորդական դիծի վրայ կուգան բաղդատմամբ քաղաքական հարցերուն:

Նիքսըն եւ Բրեժնեւ կը չարունակեն իրենց խօսակցութիւնները այս անգամ չորեքշաբթի ալ դէմ դիմաց:

*Խորհրդային

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

—o—

Եղբօրս յիշատակին

Ա.

Անտունիներու օրհնեալ բոյնին երկինքը կրակ կը թափէր այն օր։ Անմահ ղրաղէտ-ներու և բանաստեղծներու բերրի օրրանին վրայ, այն օր, հալած կապար կը վազէր բարբոք արեւէն։ Այն օր, երեւելի ամի-բաններու առանձնաշնորհեալ քաղաքին քարերը կը ճայթէին, եթէ անապատ Դա-տաւորին Աւազանը, մշտահոս, չլուար զանոնք իր բազմաթիւ առուներով։

Թուլամորթ Թուրքերը զեռնատարած փառերը էին մզկիթներու փոչոտ բակե-րուն մէջ։ Բնականաբար կը յօրանջէին յուլարար և կը սպասէին, հեղգութեամբ, եաինքի աղօթքին։ Իսկ փառերու առջեւ, պատերու շուքին եւ ջուրերու եզրին, փո-ղոցի խոցոտ շուները ու քոսոտ լակոտ-ները, — պաշտպանեալները բարեպաշ-տիկ Տաճիկին, կը հեւային՝ լեզուները դուրս կախած։

Սեւ Տարիին երկրո՞ղ թէ երրորդ ա-մառն էր։ Ի՞նչպէս ճչդել, ճշդրտել այս-օր, վաթսունի մօտ տարիներ եաքը։ Տարագիրը տարտարոսի ճամբաներուն վրա՛յ արդէն կորնցուցեր էր ժամանակի զգայարքը։ Իսկ բեկորը օրերու եւ եղա-նակներու թաւալումին զոյութիւնը մոռ-ցեր էր կարծէք։ Միայն մէկ մտասեւե-ռում ունէր ան։ Ե՞րբ պիտի ծագէր ա-պառութեան եւ վերադարձի արշալոյսը։

Շիւքրի էֆէնտի, անսովոր քայլերով, դրեթէ ի վազ, չուկայէն օթեւան վուխայ եւ մուտքի սեմէն կանչեց.

— Ալիչա՛ն, Ֆիքրի՛, չուտով թաքստոց մտէք։ Ուր որ է, մէջտեղ կ'ելլէ, կը անհուն հիմա...

Երկու եղբայրները որեւէ հարցում չուզղեցին։ Ուրիշ մանրամասնութիւններ իմանալու պէտքը չզգացին։ Առաջին ան-գամը չէր։ Մտան մարագ եւ յարդերուն պերկը թաղուեցան։

Շիւքրի էֆէնտի իրապէս էֆէնտի էր։ Այս մակդիրը, պատշաճ եւ անհրաժեշտ, անբաժանելի մտան էր անունին։ Անոնք միասնաբար կը կազմէին միաճոյլ ամբող-ջութիւն մը,—ներկայացուցիչ՝ ուշագրաւ անձնաւորութեան մը։ Հոս մի՛ նկատի առնէք աժան, սովորական եւ ընթացիկ գործածութիւնը «էֆէնտի»ին որով կը հովանաւորուին, անարժանաբար, երկրին մէկ ծայրէն միւսը, միլիոնաւոր Թուր-քեր։

Երկու եղբայրներուն պաշտպանը Թուրք էր եւ մահմեդական։ Բայց մա՛րդ էր նաեւ մանաւանդ։ Ու չէր ուրանար ոեւէ մարդկային էակի զոյութեան իրաւունքը։ Եւ կ'ըմբռնէր, կ'ընդունէր այլ հաւատքի ազատ գործածութիւնը, այլ պաշտա-մունքի անկաշկանդ կատարումը։ Իրը պարտադրելու մասին չէր մտածեր եր-բեք։ Եւ անընդհատ կը մեղադրէր, կը դատապարտէր իր ազգը։

Երկրին օրէնսդիր պետական իշխանաւոր-ները Պերլինի, Փարիզի եւ Լոնտոնի պո-ղոտաները չափեր էին երկար տարիներ։ Անցեր էին այդ ոստաններուն համալսա-րաններէն։ Մասնակցեր էին ընկերային չարժումներու։ Ազատութեան, Արդարու-թեան եւ Հաւասարութեան ահռվիրաններ կը հանդիսանային, հո՛ն, Արեւմուտքի մէջ։ Մինչդեռ, ահա հոս, երկրին ղեկավարա-կան պատասխանատու գործին ղլուխը, անոնք ամէնէն խաւարամիտները, մոլե-ռանդները, նեղմիտները, անարդարները եւ չարագործներն էին։ Ոճրագործներ էին պարզապէս։ Ու կը քանդէին Պետու-թեան հիմերը։ Ա՛յսպէ՛ս կը խորհէր Շիւք-րի էֆէնտի որ, անշուշտ, չէր արդարա-դուներ բթամտութիւնը, անխելքութիւնը այդ վարիչներուն։

— Ո՞ւր ես, ո՞ւր մնացիր, օ՛, լմաս — տունդ Նասրէտտին հօճա, կը դոչէր ան մերթ ընդ մերթ։ Չասի՛ր եւ հասկցուր այդ աղղակոչման ապիկարներուն թէ՝ չեն կարեր ոտքերու յենարան ճիւղերը։

Եւ սակայն, Շիւքրի էֆէնտի չէր ճանչ-ցած Եւրոպան։ Պատերազմին սկիզբները, ռուսական ճակատը, Սարըղամիշ, վի-բաւորուեր, ալ թեւը գոհեր եւ տուն վերադարձեր էր։ Ուրեմն, զրեթէ, իր նեղլիկ միջավայրին չէր բաժնուած։ Ա-նանց մեծ ուսումի, լինքնաբոյս, ուշիմ, խմաստուն, ողջամիտ, ապատախոհ եւ իրաւագատ անհատականութիւն մըն էր։ Մեծանձնութեան, վեհութեան եւ ազ-նուականութեան հով մը կար վրան։ Ու խղճմտանքի ձայն ունէր. ան աներկբայո-րէն։ Ա՛հաւասի՛կ ճշմարիտ էֆէնտին։

Այս անհատատալի Թուրքը հաւաքեր, պատսպարեր եւ ապրուստով ապահովեր էր, Մշոյ դաշտերու, Ձապաղչուրի, Կա-րինի Երիզայի, Բղնիի, Բաբերդի, Տրա-պիզոնի, Կիրասոնի, Շապին – Գարահի-սարի, Գումուշխանէի, Աղուանիսի մնա-ցորդացին, տասնեւհինգեակ մը հայ բազմանդամ ընտանիքներ, առանց այրի, ի հարկէ։ Ա՛խո՛ս, ոսկան, ամխաներ ի հարկէ։ Ա՛խո՛ս, ոսկան, ամխաներ եաքը, իր կնոջ պնդումներուն վրայ, ա-նները, — մեծ խմամբ Ապուչէխի, մի-ջամտեր էր կառավարութեան մօտ։ Ու անոնք անգամ մը եւս քշուեր էին խաչե-լութեան անվերջանալի ճամբաներուն վը-րայ, դէպի հարաւ։

Պիտի առարկուի թէ ոսխին անուշը չըլլար։ Կը կարծեմ թէ կարելի չէ ան-վարան վստահութեամբ ապաւինիլ եւ կառչած մնալ նման ճշմարտութեանց բա-ցարձակութեան։ Ու մի՛ մոռնաք որ ամէն կանոն ունի իր բացառութիւնը։ Բայց ե-թէ անպայման կ'ընդդիմանաք այդպիսի կարելիութեան մը, այն ատեն պիտի ըն-դունիք որ Հայու արիւն կը պտնուէր Շիւքրի էֆէնտիի երակներուն մէջ։ Ան սահուն չէր խօսեր մեր լեզուն, բայց չատ լաւ կը հասկնար զայն։

Օթեւանին որդեդիրները ըլլալէ առաջ, Աչոտ եւ Արամ անցեր էին տեղւոյն ժա-մանակաւոր ապաստանէն, զոր հիմները էր մոլեռանդ եւ հայատեաց Թուրք մը։ Այս հրէշը հաստատապէս համոզուած էր թէ քաղաքին բնիկ Հայերը, իրենց տարագրութեան նախօրեակին, թունա-ւորեր էին մատառներու աշնան եւ ձմրան մթերքը։ Մէկ քանի հարիւր երկտեւ հա-յորդիներ, անհուն երախտապիտու-թեամբ, անասներ, կաղդուրուեր ու ապրեր էին ամբողջ չորս եղանակ։

Այդ պատսպարանին մէջ, առաջին մէկ օրէն, Թրքական անուն պարտադրուեր էր։ Աչոտ անմիջապէս դաեր էր իրը, — Ալիչան դոր մեծապէս դնահատեր էր ան-վաեր էֆէնտին։ Գրասեղաններուն վրայ, չնորհիւ անօրէն եւ ուսուցիչ Աբրահամ Շահրիկեանի, Աչոտ ճանչցեր էր լուսա-դէմ Հայր Ալիչանը եւ արտասաներ՝ ա-նոր «Լուսնկան գերեզմանաց Հայոց» քերթուածը։ Իսկ, ամխաներ եաքը, ձորի մը մէջ, երբ Քիւրտերը կը կողոպտէին կարաւանը, բացայայտ մեղսակցութեամ-բը պահապան ոստիկաններուն, Աչոտ լսեր էր, ի մեծ զարմանս, որ Քիւրտ մը իր մէկ ընկերոջ «Ալիչա՛ն, Ալիչան» կը կանչէր։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, աճապարեցէք, յանձնեցէք երկու եղբայրները, ըսաւ ոս-տիկան Մահմուտ, առանց բարեւի եւ կարուկ։

— Մահմո՛ւտ էֆէնտի, նեղս հրամմե-ցէք, սուրճ մը առնենք, դլանիկ մը փաթ-թեցէք, տեսէ՛ք, Տերսիմէն նոր հասած ոսկի ծխախոտ է։

— Ատենը չէ հիմա։ Լսէ՛ք, Թող դան։

— Ի՞նչ է պատահեր։ Ի՞նչ կայ նորէն։ Կը կարծէի թէ ալ վերջացած էր ամէն ինչ, վերջնապէս լուծուած էր այս խըն-դիրը։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, կը նկատեմ որ չէք ըմբռներ կամ չէք ուզեր ըմբռնել կացութիւնը։ Հրամանը վերէն կուգայ եւ չատ խիստ է այս անգամ։ Ուրիշ մէկ քանի առիթներով, կը յիշէք անշուշտ, խնայեր էին անոնց։ Այսօր, սակայն...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Մահմուտ էֆէնտի, ուրեմն այդ ատիճան ծա՞նր է կացու-թիւնը։

— Տասը տարեկանէն վեր մէկ արու պիտի չմնայ։

— Չեմ հասկնար։ Իրաւ որ չեմ հաս-կընար։ Բայց այս հէք, անմեղ պատա-նիները ի՞նչ վնաս կրնան հասցնել մեր երկրին, ի՞նչ բանով կրնան վտանգել Պե-տութեան զոյութիւնը։

— Ժամանակ չկորսնցնենք, Շիւքրի՛ էֆէնտի։ Ուրիշ առթիւ, երկար բարակ կը զրուցենք այդ մասին։ Լսէ՛ք, Թող դան։

ՍԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Շար. — 1)

ԿԱՐԱՊԵՏ ԻՊՐԻԼԵԱՆՈՒ

—o—

Ռումէն ղրականութեան ականաւոր դէմքերէն է Կարապետ Իպրիլեանու, ծը-նունդով Հայ, որուն ծննդեան 100ամ – եակը, Իւնեսքոյի կարդադրութեամբ, յի-շատակուեցաւ անցեալ տարի։

Ծնած էր 1871ին, Մրզու Ֆրումոս ա-ւանը, Ռումանիա։ Կարապետ հինդ տա – րեկան էր, երբ կը մեռնի մայրը, իսկ 16 տարեկանին՝ իր հայրը։ Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Ռոման եւ Պըը-լատ, իսկ 1890ին յաճախած էր Եաչ հա-մալսարանի ղրականութեան եւ փիլիսո – փայութեան բաժինը։

Համալսարանը աւարտելէ եաք Իպրը-իլեանու ուսուցչական աչխատանք կը վարէ, միաժամանակ կ'աչխատակցի թերթերու։ Լատպէս ծանօթ էր ռումէն, ինչպէս նաեւ ռուսական, ֆրանսական եւ անդլիական ղրականութեան։ Անոր մա-սին « Լինսայքլոփետիա Բուչէթարիա » ղրած է. «Ան օժտուած էր արուեստա – դէտի նուրբ ղգացողութեամբ, եւ անոր նմանը չունեցանք ռումէն ղրականու – թեան մէջ»։

Բազմաթիւ են Կարապետ Իպրիլեա – նուի յօդուածներն ու աչխատութիննե-րը՝ նուիրուած ռումէն ղրականութեան պատմութեան, անոր դասականներուն, ընթացիկ ղրականութեան քննադատու – թեան։ Յիչենք անոր կարեւոր աչխատու-թիւնները՝ «Քննադատական ոդին ռու – մէն մչակոյթին մէջ», «Գրողներ եւ հո-ղուածներ», «Մչակոյթ եւ ղրականու – թիւն», «Ռումանացի եւ օտար ղրողներ» եւայլն, որոնք լոյս տեսան ներկայ ղա – րու առաջին երեք տասնամեակներուն։

Հայ ղրադէտը մեծ վաստակ ունի ռու-մէն մչակոյթին մէջ թէ՛ իբրեւ մանկա-վարժ, թէ՛ իբրեւ համբակիր եւ թէ իբրեւ թարդմանիչ։ Անոր թարդմանութեամբ լոյս է տեսած Մոփասանի «Սիրելի բա-րեկամը», անոր ուսումնասիրութիւնները անդրադարձած են Թոլսթոյի, Գորկիի, Պուչկին, Զոլայի եւ ուրիչ ղրադէտներու ղործին։

Ինք եւս դուրկ չէր ստեղծադործելու չնորհէն։ Արդարեւ, 1933ին լոյս ընծայեց «Աղետ» վէպը, որ արժանացաւ ռումէն ազդային մեծ մրցանակին։

Կարապետ Իպրիլեանու մեռաւ 1936-ին, Պուքրէչ։ 1948ին, յետ մահու, անոր չնորհուեցաւ ակադեմականի կոչում։

Գրաչատ – ղրադէտը չմոռցաւ իր ժո-ղովուրդը։ Ան իր համբաղրած եւ հրատա-րակած «Ռումէն կեանք» հանդէսի էջե-րուն մէջ բազմիցս անդրադարձաւ հայ ժողովուրդին վիճակուած կեանքին երե-սասարդ Թուրքերու օրով։ Լոյս ընծայեց ուրիչներու կողմէ ղրուած ուսումնասի-րութիւններ հայ արուեստագէտներ եւ ղրադէտներ՝ ո՛չ միայն անոնց ստեղ-ծագործութիւնները տպելով, այլեւ ղրա-խօսականներ ղրելով անոնց դործերու մասին։

Մինչեւ իր մահը մօտէն հետեւեցաւ հայ կեանքին՝ Հայաստան թէ Սփիւռք։

Ս. ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Համմեցի։

Բոստանչին չափեան ղրեց նարդու սե-ղանի վրայ՝ ղրան մօտի անկիւնում, եւ առաջ դնալով, նստեց։

— Եա՛, — ղարմացաւ ուստան, — էդ չեղաւ։ Առաջի անդամ աթոռքի վրայ նստող ղոնախը վերջի անդամ տանտիրոջ դլուխն կը նստի։ Համմեցի, համմեցի թախտի վրայ։

— Լաւ է, նեղութիւն մի քաչէ, ուստա ջան։

— է, ե՞ս եմ տանտէրը, թէ պուն, — կատակեց ուստան։ — Իմ տանս մէջ ու-րիշի կարդադրութիւն չեղնի։

Երանոսը ժպտաց եւ տեղափոխուեց թախտի վրայ։ Ցենուեց մութաքաններից մէկին եւ ղրպանից թաչկինակը հանելով, ճակատը սրբեց։

— Շուն խօ վրայ չհասա՞ւ։

— Չէ, լաւ պրծայ։

Ուստան դնաց դուրս։

Մնալով մենակ, Երանոսը նայեց չուրջը։

Սենեակի մէջտեղում ղրուած էր ծա-լուվի մեծ սեղանը, որի մի փեղկը բաց էր։ Սեղանի վարդապոյն նախչերով սպի-տակ սփռոցի վրայ առատ լոյս էր յոր-դում առաստաղից կախուած չուղունէ լամպը՝ սպիտակ մեծ լուսամփոփի տակ։ Լուսամփոփից վերեւ, սենեակում հա – ճելի կիսախաւար էր։

Երկու լուսամուտների միջեւ չուղունէ ոսկեզօծ լամպակալով ամրացուած էր պատի լամպը, որը վառուած չէր։ Լու-սամուտները ծածկուած էին ժանեակա-ւոր սպիտակ վարագոյրներով, իսկ ան-միջապէս ապակիները՝ դունատ – վար-դագոյն քողով։ Դուռը ծածկուած էր կա-նաչ մահուդէ ծանր վարագոյրներով։ Դրան մօտի մի անկիւնում նարդու սե-ղանն էր, որի վրայ Երանոսն իր ղըլ-խարկն էր ղրել, միւս անկիւնում՝ կլոր սեղանը՝ ծածկուած ծաղկենկար կարմիր շալով, որի կախ ընկած ծոպերի հետ լուռ խաղում էր կատուն։ Խորքի մի ան-կիւնում ղրուած էր բուֆետ-պահարանը, չորրորդ անկիւնը, լուսամուտի մօտ՝ ա-պատ էր։ Բոլոր պատերը ծածկուած էին դորգերով, որոնց վրայ խփուած էին ըն-տանեկան լուսանկարներ եւ այլ նկար-ներ։

Սենեակում կային նաեւ ուրիշ չատ ա-ռարկաներ, չատ մանր-մունը բաներ, ո-րոնք դեղեցիկ եւ հաճելի էին ղարձնում այն, բայց Երանոսը չղբաղուեց դրան – ցով։ Ճանապարհին նրան հանդիպած եւ անհետացած կերպարանքի պատճառով նա դեռ չփոթուած էր եւ մտացրիւ։

Միջանգքում լսուեց ուստա Մկրտչի ձայնը, որն ինչ-որ կարգադրութիւններ էր անում, յետոյ մեղմ ճռնչաց միւս սենեակի դուռը։

Երանոսը դրպանից հանեց հօրից յի-չատակ մնացած սեւ, վայլուն թուխոնի տուփը՝ բազմաճառադայթ արեւի ոսկե – գոյն նկարով՝ կափարիչի վրայ եւ պատ-րաստուեց ծխախոտ փաթաթել, բայց նոյն րոպէին սենեակի դուռը բացուեց ու ծածկուեց, կանաչ վարագոյրները հան – դարտ աղ ու ձախ դնացին եւ դրանց մի-ջեւ, ոտից-դլուխ նոյնպէս կանաչազդոյն հագած, երեւաց Թրքուհին...

Երանոսը ցնցուեց՝ անակնկալից կայ – ծակնահար։ Մի վայրկեան նրան թուաց, թէ դա տեսիլ է, կանաչ տեսիլ՝ դրան կանաչ վարագոյրների միջեւ յայտնուած։ Սակայն կինն առաջ չարժուեց, եւ որով-հետեւ Երանոսի հետ դեռ ծանօթ չէր, ապա միայն անցողակի բարեւեց դլխով եւ մօտեցաւ պահարանին։

— Թէ չար ես՝ խափանուի, — ասաց Երանոսը մտքի մէջ՝ սառած հայեացքը կնոջից չկարելով։ Նա չատ էր լսել, որ թէ քաղաքին բնիկ Հայերը, իրենց տարագրութեան նախօրեակին, թունա-ւորեր էին մատառներու աշնան եւ ձմրան մթերքը։ Մէկ քանի հարիւր երկտեւ հա-յորդիներ, անհուն երախտապիտու-թեամբ, անասներ, կաղդուրուեր ու ապրեր էին ամբողջ չորս եղանակ։

Այդ պատսպարանին մէջ, առաջին մէկ օրէն, Թրքական անուն պարտադրուեր էր։ Աչոտ անմիջապէս դաեր էր իրը, — Ալիչան դոր մեծապէս դնահատեր էր ան-վաեր էֆէնտին։ Գրասեղաններուն վրայ, չնորհիւ անօրէն եւ ուսուցիչ Աբրահամ Շահրիկեանի, Աչոտ ճանչցեր էր լուսա-դէմ Հայր Ալիչանը եւ արտասաներ՝ ա-նոր « Լուսնկան գերեզմանաց Հայոց » քերթուածը։ Իսկ, ամխաներ եաքը, ձորի մը մէջ, երբ Քիւրտերը կը կողոպտէին կարաւանը, բացայայտ մեղսակցութեամ-բը պահապան ոստիկաններուն, Աչոտ լսեր էր, ի մեծ զարմանս, որ Քիւրտ մը իր մէկ ընկերոջ «Ալիչա՛ն, Ալիչան» կը կանչէր։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, աճապարեցէք, յանձնեցէք երկու եղբայրները, ըսաւ ոս-տիկան Մահմուտ, առանց բարեւի եւ կարուկ։

— Մահմո՛ւտ էֆէնտի, նեղս հրամմե-ցէք, սուրճ մը առնենք, դլանիկ մը փաթ-թեցէք, տեսէ՛ք, Տերսիմէն նոր հասած ոսկի ծխախոտ է։

— Ատենը չէ հիմա։ Լսէ՛ք, Թող դան։

— Ի՞նչ է պատահեր։ Ի՞նչ կայ նորէն։ Կը կարծէի թէ ալ վերջացած էր ամէն ինչ, վերջնապէս լուծուած էր այս խըն-դիրը։

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, կը նկատեմ որ չէք ըմբռներ կամ չէք ուզեր ըմբռնել կացութիւնը։ Հրամանը վերէն կուգայ եւ չատ խիստ է այս անգամ։ Ուրիշ մէկ քանի առիթներով, կը յիշէք անշուշտ, խնայեր էին անոնց։ Այսօր, սակայն...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Մահմուտ էֆէնտի, ուրեմն այդ ատիճան ծա՞նր է կացու-թիւնը։

— Տասը տարեկանէն վեր մէկ արու պիտի չմնայ։

— Չեմ հասկնար։ Իրաւ որ չեմ հաս-կընար։ Բայց այս հէք, անմեղ պատա-նիները ի՞նչ վնաս կրնան հասցնել մեր երկրին, ի՞նչ բանով կրնան վտանգել Պե-տութեան զոյութիւնը։

— Ժամանակ չկորսնցնենք, Շիւքրի՛ էֆէնտի։ Ուրիշ առթիւ, երկար բարակ կը զրուցենք այդ մասին։ Լսէ՛ք, Թող կը զրուցենք այդ մասին։ Լսէ՛ք, Թող դան։

ՍԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(33 – Շար.)

ԾԱՂԿԵՊԱԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

(Հեռատեսիլի առնուած)

—o—

Ինչպէս յայտարարուած էր մամուլի մէջ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, ծաղկեպակ մը զետեղուեցաւ Անդրանիկի շիրիմին վրայ Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, Մայիս 17ին, Չերեքշաբթի, ժամը 12ին:

Ֆրանսական հեռատեսիլը, Սթեֆանէքքի յայտարարին համար, իր մասնակցութիւնը բերած էր եւ հեռատեսիլի առնուեցաւ այս արարողութիւնը: Հրաւիրուած էին նաեւ հայ կրօնապետները:

Հակառակ օրուան անյարմարութեան (ճղռուած էր հեռատեսիլի վարչութեան կողմէ), եւ տեղատարափ անձրեւին, աւելի քան 60 ազգայիններ եւ ռազմիկներ ներկայ եղան իրենց դիմանչաններով:

Ռազմիկներու դրօշակներու առաջնորդութեամբ, նախ ծաղկեպակ մը զետեղուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանին վրայ:

Երոպայի Կաթող. Պատուիրակ Սէրովբէ Արք. Մանուկեան կատարեց հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն, իր կողքին ունենալով, Գիւտ վարդապետը եւ Տէր Մեսրոպ Քհնյ. ժամկոչեան:

Հոգեհանգստեան խորհրդաւոր արարողութենէն յետոյ, պահուեցաւ մէկ վայրկեանի լռութիւն:

Ալֆորվիլի երեսփոխան Պր. Ալէն կրիօթէ, որ բարեհաճած էր պատուել այս արարողութիւնը, խօսք առաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ:

«Անդրանիկը հերոս մըն էր, պայքարեցաւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար տիրող բռնակալ ռեժիմին: Սակայն ան ոչ միայն Հայերուն ծառայեց, այլ եւ համայն մարդկութեան, որովհետեւ հերոսներ են ամէն անոնք որոնք կը պայքարին բռնութեան ու անարդարութեան դէմ ու կը զոհուին յանուն ժողովուրդին ազատութեան:

«Հայ ժողովուրդը ոչ միայն իր զաւակին համար կուլայ, այլ նաեւ, արիւն թափեց Ֆրանսական բանակին մէջ, յանուն արդարութեան եւ արժանապատիւներու:

«Կեցցէ՛, ուրեմն Անդրանիկը եւ հայ ժողովուրդը»:

Երեսփոխանին խօսքերէն յետոյ, ներկայ ժողովուրդը խմբուվին ու լիաթոք երգեց «Իրրեւ Արծիւ»ը, վերջ տալով արարողութեան:

Պ. Զ.

Այս հանդիսութիւնը պիտի ցուցադրուի 2 Նոյեմբերին հեռատեսիլէն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օրուան դպրոցներու պարապմունքէն ի վեր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ Պատ. Հոգաբարձութիւնը տարին երկու անգամ կը հրաւիրէ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը միասնաբար տօնելու Քրիստոս Վարդանի եւ Համբարձման նուիրուած հանդիսաւոր օրերը: Շատ գնահատելի. գնահատելի այն պատճառով որ կան տղաքներ, որոնք հայ եկեղեցին չեն տեսած, հեռաւոր արուարձաններու մէջ բնակելուն համար, եւ այս տօներուն պատճառով կը պարապուրուին դէմ առ դէմ երկու անգամ եկեղեցի գալ եւ հետեւիլ երգեցողութեանց: Յետոյ պատմաբանական բնոյթ ունին այս տօները:

Ա.) Վարդանանց տօնին առթիւ տղաք կը սորվին հայ զօրավարին պատմութիւնը, անոր հերոսութիւնը, ազգասիրական ոգին, քրիստոն. կրօնքի համար մարտընչող մը, քրիստոնէութեան տարած ուիլը եւ նաեւ Վարդանանց տօնի նուիրուած արտասանութիւնները:

Բ) Համբարձման տօնը իրենց կը սորվեցնէ թէ Քրիստոս իր յարութենէն վերջ ձիթենեաց լերան վրայ բազկատարած կ'օգնէ եւ կ'օրհնէ իր աշակերտները հրամայելով որ քարոզեն Աւետարանը աշխարհի չորս ծագերուն մէջ, եւ ինք ամպերէն վեր կը համբարնայ: Համբարձման օրը վիճակի օր ալ կ'ըսուի, Հայաստանի աւանդական սովորութեանց համեմատ քնքոյշ դեռահաս աղջիկներ եօթը աղբիւրներէ ջուր եւ եօթը տեսակ ծաղիկներ կը հաւաքեն ու ջուրջպարերով եւ դանդաղ խաղերով վիճակ կը քաշեն ու իրենց բախտը կը նային, վա՛յ անոր որ դէշ բախտ մը վիճակուի, արցունք ու վայնասուն իրար կը խառնուին, ինչպէս պատահեցաւ «Անոյշ»ին, եւ այսպէս իրերայաջորդ տօներ դաստիարակութեան նիւթ կը ստեղծեն եւ տղաք այս բոլորին ուշադրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին:

Համբարձման տօնը հաղորդութեան տօնն է դպրոցականներու համար, եւ ամէն տարի տղաք կը միանան հաւաքաբար հաղորդուելու համար:

Եկեղեցին ենք, ահա Դպրոցասէրի աշակերտութիւնը՝ առաջնորդութեամբ տըն. Օր. Գարագաշեանի կուգայ դրաւել իրենց յատկացուած տեղերը, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի եւ արուարձաններու աշակերտութիւնը իրենց ուսուցչուհիներով. մեծ մայրիկներ եւ հայրիկներ իրենց թոռներով եւ ծոռերով կը լեցնեն եկեղեցին Հայու չունչով եւ խաչակնքուած աղօթքներով:

Դիպաց դասը կը համեմէ երգեցողութիւնները՝ հոգեպարար մեղեդիներով, շարականներով:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան հակիրճ կերպով կը բացատրէ Համբարձման տօնին նշանակութիւնը, վիճակի օրուան հանդիսութիւնները եւ հաղորդութեան խորհուրդը. կը կարդայ «Հաւատոյ խոստովանիմ»ը իր բազմազան մեղքերով ու տղաքը կը պատասխանեն «Մեղայ Աստուածոյ»ներով: Այս մեղքերէն երկուքը կը վերաբերին տղոց, ստախօսութիւն եւ դողութիւն: Յետոյ տեղեկացուց թէ՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով երգեցողութեանց պզտիկ դրքոյկներ պատրաստուած են ու կրնան եկեղեցիէն ստանալ յետագային:

Ու կը հաղորդուին մեծ ու պզտիկ խնամարհած երկիւղածութեամբ:

Պատարագը կ'աւարտի խնկաւէտ բուրմունքներու մէջ եւ պատարագիչին օրհնութեամբ կը լսուի «Երթաք խաղաղութեամբ»:

Ըստ աւանդական սովորութեան կը սկսի բակեղներու բաշխումը, չատ կարգապահօրէն. տղաքը ուրախ են ու եռուզեռը կը սկսի իրենց ճամբաներուն վրայ, մեղուներու արձակած բզզիւններով:

Նախընթաց տարիներ Հայ Արիները՝ իրենց արի կեցուածքով եւ Մխիթարեան սանները իրենց լուրջ համապատասխանով՝ աչակերտութեան թիւը եւ փայլը կ'աւելցնէին, եւ սակայն զանազան պատճառներով իրենց բացակայութիւնը նկատելի պէտք է ըլլայ:

Մենք տարեցներս՝ հայապահպանման դպրութեան բծախնդիր՝ յուսահատական պայքար կը մղենք մշտ անոր վեհ նպատակին համար եւ բաւական չօչափելի աշխատանքներ կը տարուին զանազան ձեռնարկներով ապագային ոգին վառ պահելու համար: Մեղ՝ տարեցներուս մխակ մատնոցութիւնը պէտք է ըլլայ մեր յառաջիկայ սերունդը հայ ոգիով եւ հայ դաստիարակութեամբ մեծցնել. Երբեք կան անարդ լուծէն հալածուած պէտք է ձեռք ձեռքի ընկերական ոգիով՝ կեանքոտ, արեւոտ օրեր ստեղծենք Հայը Հայ պահելու նուիրական գործին մէջ: Ով որ ականջ ունի թող լսէ:

ՀՈ. ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆ (Ցառաջ).— Շաբաթ 6 Մայիս կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը:

Այս ժողովին մէջ ըստ կանոնագրի տեղեկատուութիւն եւ հաշուետուութիւն կը կատարուի վարչութեան կողմէ: Վարչութիւնը կը հրաժարի եւ նոր վարչութիւն մը կ'ընտրուի:

Ընդհ. ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Պր. Յ. Վանփուշ եւ քարտուղար՝ Պր. Յովհ. Տէմիրճեան:

Վարչութեան առենապետ Տոքթ. Պր. Ֆրունճեան կարդաց տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը:

Ընթացիկ գործերէ զատ տարեշրջանի կարեւոր աշխատանքները եղած են հաւաքել ցերուցան նորեկ Հայերը եւ կազմակերպել հետեւեալ հանդէսները.

1) Մայիս 28ի Հայաստանի անկախութեան 53րդ տարեդարձը, 5 Յունիս 1971ին:

2) Դաշտապնդութիւն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ, 29 Օգոստ. 1971ին:

3) Հայ Մշակոյթի օր, 17 Հոկ. 1971ին:

4) Ս. Ծնունդի տօնակատարութիւն, 8 Յունուար 1972ին:

5) Վարդանանց զօրավարաց, 26 Փետրուար 1972ին:

6) Ս. Յարութեան տօնակատարութիւն գործակցութեամբ Հայ Երիտ. Միութեան 2 Ապրիլ 1972ին:

7) Մեծ Եղեռնի սպահանդէս 29 Ապրիլ 1972ին:

Վարչութեան նիւթական գործառնութիւնը եղած է.

Մուտք անդամավճարներէ 901 մարք, հանդէսէ մը 229 մարք: Պիւֆէէն՝ 1130 մարք, նախորդ տարեշրջանէն ստանձնուած՝ 1539,82 մարք, դումար 2669,82 մարք: Ելք տարեկան ծախքերու՝ 1539,43 մարք, պատրաստ դրամ՝ 1130,39 մարք:

Հաշուեքննիչ Պր. Գր. Գլըճեան հաշիւները քննած եւ հաստատած է անոնց ճշդութիւնը:

Գանձապահ Պր. Եր. Աբէլեան լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդեց տարեկան ելեւմուտքի մասին:

Նկատողութիւն եղաւ որ յետնեալ անդամավճարներու վարչութեան պահանջը չէ հետապնդուած: Պր. Աբէլեան բացատրեց թէ վարչութիւնը փափկանկատութեամբ վերաբերուած է պարտականութեան հանդէպ, որովհետեւ ծանօթ է որ շատերը իրենք դիտեն իրենց պարտականութիւնը:

Ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ իր գոհունակութիւնը յայտնեց վարչութեան գործունէութեան համար եւ վերընտրեց զայն 1972–73ի նոր տարեշրջանին համար:

Վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Պետ. Ֆրունճեան (առենապետ), Գր. Մելիքեան (փոխ–առենապետ), Յ. Տէմիրճեան (առենադպիր), Եր. Աբէլեան (գանձապահ), Պ. Հանըմեան (գործօն անդամ), Պ. Քէշիշեան (փոխ–գանձապահ), Ե. Մաղլումեան (փոխ–առենադպիր):

Վերընտրուած վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովին եւ խնդրեց որ նորեկ Հայերու հասցէները արուին վարչութեան եւ ամէն մէկը գործօնի հանդիսանայ լիու մարդահամար մը կազմելու համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ընդհակառակն ուրիշ պատասխան չկայ տալիք... կը կրկնեմ, բառ մը անդամ չփոխանակեցինք իրարու հետ... քանի որ, ինչպէս կ'երեւայ, լրտեսները դրած են եռեւէս, որոնք ամէն չարժումներուս կը հետեւին եւ քեզի լուր կը բերին, պիտցած ըլլալու ես նաեւ, որ Թուլամիկին խանութին մէջ խօսք չփոխանակեցի Խոսրով էֆէնտիի հետ, եթէ անոր հակառակը ըսող կայ, թող դէմս ելլէ...

Վաճառականը խկոյն չպատասխանեց: Արդարեւ ապացոյց մը չունէր, թէ իր կինը չաքարավաճառին խանութին մէջ խօսած էր Խոսրով էֆէնտիին հետ: Պարզ ենթադրութեան՝ կասկածի վրայ հիմնուած էր ամէն բան: Կրնար ըլլալ, որ Սաթին ճշմարտութիւնը կը խօսէր եւ այն առեն իր բոլոր այս իրարանցում – ները ծիծաղելի կը դառնային: Կնոջ ընթացքը այս հրատապ խօսակցութեան սկիզբէն ի վեր, պահած անայլայլ պարբերութիւնը, լինքնավստահութիւնը եւ հեղնական չեշտը, որով իր երկան բարկացկոտ խօսքերուն կը պատասխանէր, ի նպաստ իրեն փաստեր էին:

Տիկին Սաթին տեսաւ ամուսնոյն վրանոտ կերպարանքը եւ հասկցաւ, որ յաղթական դուրս պիտի գար այս պայքարէն:

— Կը պահանջեմ, որ լրտեսդ երեւան հանես ու միասին երեսուինք, ըսաւ, չեմ ուզեր որ այս տեսակ սուտ զրպարտութիւնները յօրինուին չուրջս...

— Լրտես չկայ գործին մէջ, փութաց պատասխանելու վաճառականը:

— Ուրեմն ո՞վ պատմեց այդ սուտերը քեզի, ո՞վ ըսաւ, թէ Խոսրով էֆէնտիին հետ խօսեր, այսօրուան համար ժամադիր եղեր եմ, անշուշտ այդ ամէնքը քու երեւակայութեանդ մէջ չծնաւ:

— Ճանըմ, Թուլամիկին խանութը մանելդ ու դուրս ելլելդ ինչպէս նաեւ Խոսրով էֆէնտիին հոն գալը մեր Նշանիկը տեսեր ու պատմեր է:

— Սա խմբագիրը ազգական մը ունիս նէ, անիկա՞, ըսաւ Սաթին արհամարհական ձեւով:

— Հեռուէն հեռու ազգական, ճշդեց խկոյն վաճառականը:

— Զամչեա՞ր կրնայ այդ տեսակ խօսքեր ըսելու:

— Ճանըմ, անիկա պէշ մարդով չէ ըսեր, մէկմէօրէն պատմեր է: Միայն թէ պէշը ան է, որ պէտք չեղած տեղ մը պատմեր է:

— Ո՞ւր, հարցուց տիկին Սաթին:

— Շաղիկին անունին պիշերը հոն եղեր, այնտեղ պատմեր է...

— Զարմանալի բան, Նուարդը բան մը չըսաւ:

— Կ'երեւայ որ այդ մէջոցին հոն չէ եղեր, կամ չէ ուզեր քեզի ըսել, որպէսզի չերարկանաս...

— Ամբողջ այս խնդիրները այդ լակոտին պատմութեան վրա՞յ հիմնուած են... ամօթ քեզի, աւելի խելացաս եւ լուրջ մէկը կը կարծէի... Է՛յ, այդ Նշանիկը ըսաւ, որ Խոսրով էֆէնտիին հետ խօսեր ու ժամադի՞ր եղեր եմ...

— Չէ, տղան խանութէ չէ մտեր, միայն թէ փողոցի կողմէն տեսեր է քու հոն մտնելդ:

— Եւ վաղեր Շաղիկին պատմեր է... դուն ալ այդ խայտառակներուն խօսքին կարեւորութիւն տալով՝ կ'ելլես պիս ժամերով կը հարցուփորձես: Վարպետուիր թեամբ բերնէս բան խմանալ կ'ուզես... չիտակը ծիծաղելի բան... Նուարդին պատմեմ նէ՝ շատ պիտի խնդայ վրադ:

— Բայց դեռ ամէն բան չըմնցաւ, դուչեց վաճառականը, որ կը տեսնէր թէ կինը պաշտպանողականէն յարձակողանի կը սկսէր:

— Ուրիշ ի՞նչ կայ տեսնենք...

— Այսօրուանը... Հոֆմանի վերնայարկը, թէյ խմելէդ յետոյ...

— Է՛յ, չարունակէ:

— Դուրս ելած միջոցիդ մէկու մը հետ խօսեր ես:

— Ճիշդ է... զարմեալ Նշանի՞կն է տեսնողը:

— Ան կամ ուրիշը, տիկնայ կարեւոր – րութիւն չունի... ո՞վ է այդ մարդը:

— Խոսրով էֆէնտի Քանասարեանը, պատասխանեց տիկին Սաթին ամենայն հանդարտութեամբ:

Վաճառականը յանկարծ ժպտունեցաւ: Հազիւ թէ իր հանդարտութիւնը պահել կը սկսէր եւ ահա այդ մէջտեղ նետուած անունը ամէն բան տակնուվրայ կը դարձընէր:

— Վերջապէս կը խոստովանիս, գոչեց այլայլած ձայնով մը:

— Ի՞նչ բան...

— Այդ մարդուն հետ ունեցած յարաբերութիւնդ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Օննիկ Նաջալեան, Ազատ Նաջալեան, Տիկին Վերոնիք Պահատուր, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան եւ Գանթարեան ընտանիքները յաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, եղբօր կնոջ եւ կնքամօր՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Քանն, Մայիս 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի սրբահի կահաւորման համար կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ա. Տամլամեան 1000 Ֆր., Տիկին Հայկուհի Կիւլպուլեան 500 Ֆր., Ոմն 250, Տէր եւ Տիկին Գալոսլեան 100, Տիկին Թենէ, ողբացեալ Սրբամ Պամամճեանի յիշատակին 100, Պ. Պ. Պատուեան, Նշան Քէօսէեան 20ական, Պ. Հայկ Գըլըճեան 200 Ֆր.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ՋՕՐ. ՆԱՋԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաններուն, ենթասպաններուն եւ պինուորներուն, որոնք քաջաբար կռուեցան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը։

×

Այրի Տիկին Սրբամ Պամամճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Մայիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ աղգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻԻՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսիճի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Փոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսիճի փաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15·30ին Տէսիճի *Լիպեռասիոն* հրապարակը

խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր։

.....

ՎԻՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոբաս մը կրած է զաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար։ Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Աղգումանեանի դրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն։

Հ. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի ընկերները 26 Մայիս, Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թազէոսեանի մօտ, հեռախօս 878-27-35 եւ Տիկին Ուղունեանի մօտ, հեռախօս 254-17-74։

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 1ին։

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին։ Գին 25 Ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար։

×

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Ֆաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Յունիս 18 դէպի Էթրըթա (Ֆրանսայի զեղեցիկ ժայռերը)։

Ժամադրավայր.— 1) Առաւօտեան ժամը 7ին Պանեէօյի Լիւքս սինեմային առջեւ։ 2) 7·15ին Փորթ ա'Օրլէանի Զօր. Լըքլէրքի արձանի քով։

Երթուդարձ 25 Ֆր.։ Երախաներուն համար (10 տարեկանէն վար) կէս գին։

Արձանագրուիլ Կապոյտ Խաչուհիներու մօտ կամ հեռաձայնել՝ 253-49-78։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած տեղ ապահովուած է։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիթալ Լայիէ, 20 Ռիւ Պօսիւէ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը՝

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սփլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՄՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ Մէթր ՓԱՔՐԻՒ ՏԷՎԼԷՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի։

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ
Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԻՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օտէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազնի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Ց. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (Քաղաքապետ Վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփդաչեան։

Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղելեան։

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերասիրական խնջոյք։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի։

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ
Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՋԻՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օտէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՄԱՅՐԵՓՈՒՏ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՆ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէնի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ՄՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝

Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՄՄՈՆ ՊԱՐԱՓԵԱՆԻ կողմէ։

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ սը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Մերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռեքս, Անարէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիսոը Քրէսանսէ։

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվար Վոքուա։
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւրիէ։
ՍԷՆ ԺԵՐՄԱՆ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալմոն։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Գունաւոր լուսապատկերով, Հայ Մանրանկարչութեան մասին, կազմակերպուած Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ, համալսարանական ոստանի Մարիւնուպար հայ ուսանողական տան մէջ, 57, Պուլվար Ժուրտան, Յունիս 2, Ուրբաթ, ժամը 20·30ին։

Ֆրանսերէնով կը դասախօսէ
Պր. ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՐՈՆ

Նիւթ՝ Մանրանկարչութիւնը հայկական ձեռագիրներու մէջ 6 – 14րդ դարերուն։

Սլայտով կը հրաւիրուի զեղարուեստասէր հասարակութիւնը։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մելիկսէթեան Գրիգոր (Լուսեան), ծնած 1903ին Աչխարհարեկ։ Փնտռողն է իր եղբայրը Վասիլի Մելիկսէթեան։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի լմաւնել փնտռողին հետեւեալ հասցէին.— Երեւան 12 Ս. Խաչատուրեանի փողոց, տուն 16, բնակարան 20։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՈՒՐԲԱԹ
26
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
26 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.424

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.424

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԾԱՌԱԻԸ

—o—

Դաշնակիցները 1945ին չահեցան պա – տերազմը հաւաքաբար : Բայց երբ հնչեց հաշտեցարարի ժամը, դիւանագիտու – թեան կանաչ սեղաններուն առջեւ պար – զուեցաւ տեսարան մը, որ չատ կը յի – շեցնէր յեսթրհեղեկեան Բաբելոնի աշ – տարակը :

Երկուան դինակիցները սկսան իրար չհաւնիլ : Տարբեր լեզու կը խօսէին : Ամէն մէկը կ'ուզէր իր կամքը պարտադ – րել :

Նոյնը պատահեր էր առաջին աշխար – համարտի վաղորդայնին : Դաշնակիցները չահեր էին պատերազմը բոլոր ճակատ – ներուն վրայ : Սակայն երբ աւարը բաժ – նելու կարգն էր հասած, երկու դինակից – ները զարձեր էին իրարու մրցակից, չը – սելու համար թշնամի :

Իբերայօրդ հաշտութեան ժողովնե – րը չէին կրցած լուծել աշխարհաւեր պա – տերազմին յարուցած բարդ խնդիրները :

Զորսուկէս տարին բաւական էր եղած հիմնական յեղաշրջում առաջ բերելու երկրագունդին վրայ : Արեւելքէն արեւ – մուտք, հիւսիսէն հարաւ տասնեակ մի – լիոնաւոր մարդիկ էին զոհուած : Հա – րիւր հազարաւոր չէն քաղաքներ ու ա – նտներ աւերակի էին վերածուած : Ապ – գեր բնակչութիւնը կարծանած էին : Կայսրութիւններ կործանած եւ վարդապետութիւններ սը – նանկացած էին :

1918 Նոյ· 11ի Զինադադարէն մինչեւ 1939 Սեպտեմբեր, աւելի քան քսան տա – րի օրաթերթերը անփոփոխ պահած էին « խաղաղութեան կարգադրութիւնը » (Բէկլմանն որ լա փէ) խորագիրը կրող սիւնակը : Ամէն օր նոր բան մը ունէին պրելիք այդ նիւթին շուրջ :

Ու ամէն ինչ կարգադրուած չէր, խա – ղաղութիւնը վերջնապէս հաստատուած չէր, երբ պայթեցաւ երկրորդ աշխար – համարտը :

Այսօր, 1945ի յաղթանակէն 27 տարի վերջ, նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի : Խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած երկրիս երեսին : Մութ ամպեր աքօդած կը պահեն քաղաքական հորիզոնը : Լոյսի ու յոյսի ո՛չ մէկ հեռանկար :

Գաղափարական տարակարծութիւններ : Ռազմավիասական նկատումներ : Քաղա – քական հաշիւներ : Տնտեսական չահեր եւ այլ բազմաթիւ հակամարտ, նիւթական, հասիրական նպատակներ լարուած վի – ճակի մէջ կը պահեն մարդկութիւնը, յաւերժացնելով ջղագրգիռ կացութիւնը :

Նոր պատերազմներու մղձաւանջը կը յամախէ չարունակ խաղաղասէր ու ազա – պատեն մարդոց երեւակայութիւնը :

Մարդաբէսիսիպ մարդ մը՝ նախագահ Ուիլսըն՝ 1919ին յղացաւ Ազգերու Դաշ – նակցութեան գաղափարը, նպատակ ու – նենալով ընդմիշտ արգիլել ապագայի պատերազմները : Հազիւ քսան տարուան կեանք ունեցաւ Ժընեւի Արիսպագոսը, որ հոգին աւանդեց 1939 Սեպտեմբերին, յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդու – թեան : 1935ին չէր կրցած արգիլել Իտա – լիոյ յարձակումը Եթովպիոյ դէմ : Եր – կուքն ալ անդամ պատերազմները ար – գիլելու կոչուած կազմակերպութեան : Մոքերու մէջ թարմ են տակաւին Ճա – փոնի յարձակումը Զինաստանի վրայ եւ Սպանիոյ եղբայրասպան կռիւները 1935 – 1936ի չրջանին, գործօն ազակցութեամբը նացի Գերմանիոյ, Ֆաչիստ Իտալիոյ եւ բոլշեւիկ Ռուսիոյ :

Այսօր ՄԱԿը վոխարինած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, աւելի ծաւալուն աս – պարէզ մը, բայց նոյնքան անկարող :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳԻԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԱՅԼ ՄԱՐԶԵՐ

—o—

Մոսկուայի մէջ երկու նոր համաձայ – նագիրներ եւս կնքուեցան, սոսկ թիւը հաստցնելով չորսի :

Նախագահ Նիքսըն եւ Ալեքսէյ Կոսի – կին իրենց սառըպատերազմները դրին համաձայնագրի մը տակ, որ կը նախա – տեսէ խորհրդային – ամերիկեան համա – գործակցութիւն մը միջմոլորակային մարզի մէջ :

Համաձայն կնքուած համաձայնագրին, ամերիկացի աստղանաւորդներ Խորհ· Միութեան մէջ պիտի մարզուին, իսկ խորհրդային աստղանաւորդներ ալ՝ Մ· Նահանգներու մէջ :

Երկու երկիրներուն նպատակն է երկու այերանաւեր արձակել 1975 Յունիսին : Խորհրդային «Սոյուզ» եւ ամերիկեան «Ափոլլօ» այերանաւերը իրարու միանա – լու փորձ պիտի կատարեն, իսկ երկու երկիրներու աստղանաւորդներ միասնա – բար գիտական փորձեր եւ հետազօտու – թիւններ պիտի կատարեն : Կը կարծուի նաեւ, թէ երկու երկիրներու պիտանական – ները միասնաբար պիտի հաստատեն ար – ուեստական կայաններ երկրի ծիրին չուրջ :

Երկրորդ համաձայնագիրն ալ գիտա – կան բնոյթ ունի : Արդարեւ կը նախա – տեսէ համագործակցութիւն մը բեֆիֆ եւ գիտական դեմի վրայ : Երկու կող – մերը համաձայն են միաց· յանձնախումբ մը ստեղծելու, որու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ներդաշնակել այդ համա – գործակցութեան աշխատանքները՝ նիս – տեր դումարելով մերթ Մոսկուայի եւ մերթ Ուաչինկթընի մէջ, տարին առ – նուազն մէկական անգամ :

Այս մարզին ներս կը նախատեսուի գիտնականներու փոխանակում, տեղե – կութիւններու հաղորդում, միացեալ աշխատանքով զանազան գիտական ծրա – գրներու իրագործում եւայլն :

Այս երկրորդ համաձայնագիրը ստո – րագրեցին Մ· Նահանգներու Արտաքին Նախարարը Ուիլեըմ Ռոճըրս եւ Խորհ· Միութեան գիտութեան եւ բեֆիֆի նա – խագահը Վլադիմիր Կիրիլին :

Ցիշեցնենք, որ առջի օր բնութեան ապականութեան առաջքն առնելու հա – մար համաձայնագիր մը կնքուած էր, ինչպէս նաեւ երկրորդ մը՝ բժշկագիտա – կան գործակցութեան չուրջ :

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, հաւանական է նաեւ, որ ուրիչ համաձայ – նագիր մըն ալ կնքուի Խորհ· Միութեան եւ Մ· Նահանգներու միջեւ՝ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման չուրջ : Ար – զէն երկար ժամանակէ է վեր բանակցու – թիւններ կը կատարուին այս ուղղու – թեամբ Հելսինքիի եւ Վիէննայի մէջ :

Նիքսըն եւ Բրեժնեւ առանձին, եւ յա – ճախ նաեւ ուրիչ պետական զէմքերու ներկայութեան խօսակցութիւններ կ'ու – նենան :

Համաձայն որոշ չրջանակներու, խօ – սակցութեան նիւթ զարձած է Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովը : Խոր – հրդային Միութիւն կ'առաջարկէ, որ խորհրդաժողովը դումարուի ներկայ տա – րեչրջանին : Ասիկա անոր համար, որ ըստ խորհրդային վարիչներուն Մոս – կուայի եւ Վարչաւայի զոյգ համաձայ – նագիրներու վաւերացումը Դաշնակցային Գերմանիոյ կողմէ, ինչպէս նաեւ Զորսե – րու համաձայնութիւնը Պերլինի հարցին չուրջ, նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղ – ծած են արդէն :

Մ· Նահանգները համաձայն են խոր – հրդաժողովի դումարումի մասին, սա – կայն, Նիքսըն կը փափաքի, որ նախա – պատրաստական լուրջ աշխատանք կա – տարուի նախօրօք : Ըստ Մ· Նահանգնե – րու նախագահին, այս ձեւով է միայն, որ խորհրդաժողովը գործնական սր – դիւնքներու կրնայ յանդիլ :

Նախագահ Նիքսըն առջի օր ծաղկե – պատակ մը դետեղեց Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Կրեմլինի պատին մօտ :

Մինչ նախագահը կը չարունակէ խօ – սակցիլ խորհրդային վարիչներու հետ, Տիկին Նիքսըն, ընկերակցութեամբ Բրեժ – նեւի կնոջ, այցելութիւններ կը կատարէ Մոսկուայի տեսարժան վայրերն ու զբօ – սոցներ, վաճառատուներ, եւայլն :

Խորհրդային մամուլը կը չարունակէ լայն տեղ յատկացնել Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան եւ խօսակցութիւններուն : Այսուհանդերձ իշխանութիւնները կը չա – րունակեն թոյլ չտալ, որ ժողովուրդը մօտէն տեսնէ նախագահն ու իր կինը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան փոխ – նախարարը՝ Զօր· Տանիէլ Ճէյմս պաշտօնապէս հաղորդեց մամուլի թղթակիցներուն, թէ ամերիկեան օդուժը այլեւս հրաման ունի ռմբակոծելու Հիւ – սիսային Վիէթնամի ճարտարարուեստի կեդրոնները քանդուե – ցան ռմբակոծումներու հետեւանքով Հայ – փոնկի չրջափակին մէջ :

ՀԱՑՏՐԼՊԸՐԿԻ (Դաշնակցային Գեր – մանիա) ամերիկեան բանակի սպայա – կոյտի կեդրոնատեղիին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ : Երեք ամերիկացի զինուոր մեռաւ : Ոստիկանութեան համաձայն, ահաբեկումի արարքը կատարուած է ձա – խակողմեան տարրերու կողմէ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչա – պետը երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ազատրիոյ վարչապետին հետ : Պրանտ տեսակցութեան աւարտին յայ – տարարեց, թէ Պոն ամէն ինչ ի դործ պիտի դնէ, որպէսզի Ազատրիա համագոր – ծակցութիւն մը կարենայ հաստատել Հասարակաց Շուկայի հետ :

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ Քուինսլէնտի չրջանին մէջ միլիոններու հասնող մուկեր աւեր – ներ գործեցին ցորենի դաշտերու մէջ : Աւերը կը տարածուի հարիւրաւոր քա – ռակուսի մղոն տարածութեան վրայ :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մշակոյթի նա – խարարը՝ Եկատերինա Ֆուրթսեվա յայ – տարարեց օտար լրագրողներու, թէ Սո – լիժնիցին ազատ է երթալու Շուէտ ստա – նալու համար Նոպէլեան մրցանակը, սա – կայն «ոչ հոս, Մոսկուայի մէջ» : Նախա – րարը յայտարարեց նաեւ, որ անուանի պրպէխին գործերը Խորհ· Միութեան մէջ չեն կրնան տպուիլ : Նախարարը ըն – դունեցաւ, որ գրադէտը «զուրկ չէ տա – ղանդէ», սակայն, ան «դէմ է մեր ընկե – րութեան» :

ԻՍՐԱՑԻԼԻ Պաշտպանութեան նախա – րարը՝ Զօր· Տայեան նկատել տուաւ, թէ չատ հաւանաբար Իսրայէլ հարկադրուի դեռ «տասը, տասնըվեցնդ տարի գրաւ – ման մէջ պահել արաբ հողերը» : Զօրա – վարին կարծիքով նոր պատերազմի վը – տանգ չկայ Մերձ· Արեւելքի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարապետը՝ Շա – պան Տելմաս, որ իր կառավարութեան առաջադրութիւնները ներկայացուցած էր երեսփոխանական ժողովին, վստահու – թեան քուէ ստացաւ : 368 երեսփոխան – ներ թեր եւ 96 երեսփոխան դէմ քուէար – կեցին :

ՀԱՐԱՒ· ԱՓՐԻԿԷի Հանրապետութեան ճամբորդատար օդանաւ մը առեւանդուե – ցաւ երկու անծանօթներու կողմէ, որոնք եթովպական անցագիրը ունէին : Օդահէն – ները պարտադրեցին օդանաւի անձնա – կազմին, որ չեզելով ճամբան օդանաւը Մալուի իջեցնեն :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը խու – զարկեց «Բոըրիէրա տելլա Սեբա» մեծ օրաթերթին կեդրոնատեղին : Թերթը մանրամասնութիւններ տուած էր ոստի – կանապետ Քալամպրիզիի սպանութեան չուրջ : Դատախազը պահանջած էր մա – մուլէն, որ լուր մնայ այս մասին, որ – պէսզի ոստիկանութիւնը չարունակէ փըն – տռել ահաբեկիչը : Խուզարկութիւնները դժգոհութիւն ստեղծեցին մամուլի չըր – ջանակներու մօտ :

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ կը հաղորդեն, թէ Լե – նինի չքանչանը տրուած է մառեչալ Թի – թոյի, իր ծննդեան 80ամեակին առթիւ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ պաշարման վիճակը երկարաձգուեցաւ անդամ մը եւս՝ մին – չեւ Յուլիս 25 : Պաշարման վիճակ հրա – չակուած էր 1971 Ապրիլին երկրին 11 նահանգներուն մէջ :

ՊԵԼՖԱՍԹի մէջ անգլիական պինուար մը սպանուեցաւ առջի օր :

ՓԵՐՈՒ ազգայնացուց ամերիկեան քա – րիւղի ընկերութեան հանքերը երկրին մէջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ այժմ տեղ կը գրաւէ ՄԱԿի բոլոր բաժանմունքներուն եւ անոր յա – րակից մարմիններուն եւ յանձնախում – բերուն մէջ :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ առաջնորդը՝ Զաուչես – քու, որ Յունիս 2ին 8 ձախոն պիտի այ – ցելէր, յետաձգեց իր ճամբորդութեան թուականը : Յետաձգումի պատճառ կը տրուի «ներքին հարցերու կարգադրու – թիւններ» :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան քննիչ յանձնախումբը՝ Ռոտեզիոյ նոր Սահմա – նադրութեան համար, ներկայացուց իր եզրակացութիւնը — երկրին սեւամորթ բնակչութիւնը դէմ է անոր, քանի որ նոր Սահմանադրութիւնը կրկին պիտի օրի – նականացնէ իրենց քաղաքական երկրոր – դական դիրքը :

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎի մէջ կացութիւնը հան – գարտ է : Նոր վարչապետը յայտարարեց, թէ երկրին դեկը այժմ իր ձեռքը կը պահուի : Ասիկա ենթադրել կուտայ դէ – տերու, թէ նախագահը՝ Ճիրան այլեւս քաղաքական ոչ մէկ գործունէութիւն կը կատարէ, թէեւ ան կը մնայ միշտ իր պաշտօնի դլուխը :

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

—o—

Եղբօրս յիշատակին

Բ.

Ճարահատ, Շիւքրի էֆէնդի բացաւ մարագին դուռը: Ալիշան եւ Ֆիքրի խլըրտեցան յարկերուն մէջ, թօթվեցին Ա – բարկիրի հնդարբինները եւ ներկայացան ոսոխական Մահմուտին: Կը ներէք, ես կը նեռամ Մահմուտին «էֆէնտի»ն: Չեմ կրնար հանդուրժել զործածութեանը այդ մակդիրին, զոր քաղաքը առատաձեռնօրէն շնորհեր է այդ աղէտին: Բազմաթիւ Հայերու արիւնը քամած է ան, ֆիղիքապէս վրիպած, կուզ, զրեթէ թզուկ, ժանտատեսիլ եւ ծաղկախտէ աւերք ղէմքով այդ Թուրքը որ, ինչպէս նկատեցիք, դեռ չէ յաղեցած:

Ֆիքրի ախոռ լծաւ Կիւլիւզար ուրախացաւ: Անտարակոյս Չուրի և պաղոյտի պէսի ելլէր իր սրտակից խնամածուին հետ: Այլ պայտովը զոփեց գետինը եւ վրնջեց անհամբեր: Ֆիքրի չոյեց ձիուն բաշերը ու հրաժեշտի համբոյր մը զրոշմեց առնոր ճակտին: Սրբեց, չորցուց աչքերը եւ բաժնուեցաւ: Կիւլիւզար ախորեցաւ: Լացա՞ւ արդեօք:

Ալիշան ծնրադրեց Պաթիկ Աղբիւրին առջեւ: Աչքերը երկինք յառեց եւ շրթունքները յանձնեց զուլալ Չուրին համբոյրին: Պաթիկ աղբիւրը, այսպէ՛ս, նոյն Թուրքին համար, անունն է ծորակին որ ո՛չ կը զոցուի, ո՛չ կը բացուի, ո՛չ ալ կը դառնայ եւ ոչ ալ ձախ: Ու միշտ կը վազէ եւ կ'երգէ անհոգ:

Ոսոխական Մահմուտ չառաւ ձախի վազոցը, որ բաղդատմամբ ուրիշներու, աւելի կարճ եւ ամայի էր: Ան նախընտրեց չուկան որուն երկայնքին եւ երկու կողմէն, խանութպաններն ու արհեստաւորները, վաճ եւ զաժան նայուածքներով, դիտեցին անցքը տրտում–ախուռ Հայէ – բուն: Երկու եղբայրները հազիւ նչմարեցին մէկ քանի չող կարեկցութեան: Ոսոխական Մահմուտ, ինկած խումբին պլուխը, զոռոզ եւ յոխորտ, ի զո՛ւր կը կապկէր յաղթերգութեամբ արբշիռ զնդապետը: Ծիծաղելի էր պարզապէս:

Իննսուն Հայեր, երկրին ամէն ծագերէն, իրարու ծանօթ եւ անծանօթ, տասնէն վաճառուն տարեկան, բանտին առջեւ, բացավայրին հողին վրայ կծկտեցան: Իսկ հոն, վերը, պատին վրայ, Շիւքրի էֆէնտի անվհատօրէն սպասեց: Ձափա – հանները մտածումին առանցքն ի վար կախեցին սոյզ մահուան պատկերը: Համակերպութեան մեղմ թմրիրը վեր – մակներ բացաւ եւ պարուրեց հոդիները: Փոքրիկները չռուզուեցան մաքին կնճռոտ խորերը: Երեւակայեցին տափարակ տանիքներու պիչերային զրոյցները ասդին – բուն հետ, անուշ քունը, ձմեռնային լոդքարերը, կամարակապի մեղրածորան ծիրանին, Ապուչեհի ձերմակ թուրթը եւ Թանճրահիւթ, արբեցուցիչ սեւ խաղողը կերուչլայի:

Բոլոր աչքերը միանդամայն ուղղուեցան Բանաին դրան որ բացուեր էր յանկարծակի: Երկու զինուոր սուինաւոր ոստոնց միջեւ կալանաւոր այր մը հուժկու, երիտասարդ, բարձրահասակ, չէկ մազերով եւ անվեհեր երեւոյթով: Նայուածքն ինկաւ հօտին վրայ: Ընդվզումը ցնցեց դինքը: Իննսուն Հայերը սթափեցան, կենդանացան եւ հպարտութեան տաք սարսուռով սփոփուեցան: Մոռցեր էին ա՛լ Եփրատը որ կը մռնչէր, սպառնալից, սոսրոտը, անդունդին մէջ: Ազգային ոգւոյն հոսանուտը հրաչք էր զործեր վայրկենապէս:

Ոսոխականապետը, Քիամիլ էֆէնտի, ճակնդեղ քիթով, որդան կարմիր զէմ – քով, կախ ու դեղին պեխով, հանդար – տաբարոյ, համբերատար եւ խելօք պաշտօնեայ մըն էր: Անընդհատ կը ծխէր: Սիրահար էր պորտապարի: Երջանիկ էր հեշտանքովը կիներուս: Կերուխումը կը սիրէր: Ամէն երեկոյ կը զինովնար օ – ղիով: Իսկ ցերեկը, կիսաբաց աչքով, իր զործին էր: Ինք չէր վարած այդ պաշտօնին սերտօրէն: Բայց միւսը, ոսոխական Մահմուտ, այդ ցանկութեամբ կը տուչէր զիներ ցերեկ:

Ոսոխականապետը կը մրափէր, զլուխը զրած զրասեղանին վրայ եւ թեւերուն օզակին մէջ, երբոր դուռը բացուեցաւ: Հանդարտօրէն ձերբակալին նայեցաւ: Ապա, անցաւ սովորական հարցուփորձին:

— Տո՛ւր անունդ, մականունդ, ծնընդավայրդ եւ տարիքդ:

— Հայկ Վրէժունի: Բինկեան ծնած եմ: Քսանեւհինգ տարեկան եմ:

— Նշանակութիւն մը ունի՞ն անունդ եւ մականունդ:

— Շա՛տ մեծ: Հայկ կը նշանակէ ապատ, անկախ եւ բռնակալին ընդդիմադիր: Մականունս կը հրամայէ հարուածին հարուածով պատասխանել, ծեծին՝ ծեծով, մահուան՝ մահով:

— Բայց, որքան դիտեմ, Հայերուդ մականունները կը վերջանան «եան» մասնիկով: Ե՞րբ փոխեցիր աւազանի մականունը:

— Տարադրութեան սկիզբները...

— Կը հասկնա՞մ: Լա՛ւ: Ո՞ւր ուսած ես:

— Սանասարեան վարժարանը:

— Ի՞նչ կը պատրաստէր այդ դպրոցը:

— Մարդ, Հայ, դաստիարակ–ուսուցիչ եւ ժողովուրդին տէր–տիրական:

— Անշուշտ նաեւ յեղափոխական, ահաբեկիչ, հաբեկիչ, յարեց մեղմիւ եւ հեղնօրէն, ոսոխականապետը, մատամբ ալ զոհացնելու համար ոսոխական Մահմուտը որ իր կողքին, սակայն ոտքի, կ'եփէր, կ'եռար, ինքզինքը կ'ուտէր:

— Այո, ճիշդ է ձեր ըսածը, — անշո՛ւշտ նաեւ յեղափոխական, ահաբեկիչ: Ի՞նչ պատճառաւ: Իրաց բերումով, հարկադրանքի տակ պարզապէս: Անտարա – կոյս կը կռահէք:

— Այսպէս ուրեմն, ամխանելէ ի վեր, տասնեակ մը աւազակներու ղլուխն անցած, լեռներն ու քարայրները քաշուած, Թուրք կը կողոպտէիր եւ Թուրք կը ջարդէիր:

— Թոյլ տուէք որ խեղաթիւրումները սրբագրեմ եւ ձեղի յայտնի ճշմարտութիւնները ընդգծեմ: Լաւ գիտէք որ Հայոց մէջ աւազակ զոյութիւն չունի: Ոսոխ աւազակները չենք մենք, ինչպէս կը համարձակիք յայտարարել դուք անպատկառօրէն: Ճիշդ է, Թուրք կը կողոպտէինք եւ Թուրք կը ջարդէինք: Եւ սակայն մենք կը զործէինք ընտրովի եւ արդարօրէն: Կ'առնէինք անո՛ղջմէ որոնք մոխիրի վրայ նստեցուցեր էին անպաշտպան ծերեր, կիներ եւ երախաներ: Մահուամբ կը պատժէինք Թուրքե՛ր որոնք կը յոխորտային իրենց ձեռամբ մորթուած Հայերու անհաչիւ թիւով:

— Ի՞նչ բանի կը յատկացնէիք, որո՞նց կուտայիք աւարը...

— Աւա՞րը: Ըսէք Հայոց սեփականութիւնը: Քաղաքին և արուարձաններու Հայ անտէր բեկորներուն կը բաշխէինք: Զբնէի՞նք: Դո՞ւք պիտի հոդայիք անոնց ապրուստը: Կը հարցնէ՞ք դուք ձեղի թէ ինչո՛ւ համար անոնք մատնուեր են այդ վիճակին: Կը հարցնէ՞ք դուք ձեղի թէ ինչո՛ւ համար եա, ընկերներս բարձրացած էինք լեռները: Ինչո՞ւ ապրէինք քարայրներու մէջ: Աչխարհ չե՞նք եկած, ինչպէս դուք ամա, որպէսզի մենք եա ըլլայինք մեր տուներուն մէջ եւ վարէինք կեանք մը մարդու վայել:

— Գիտէ՞ք թէ որու պատճառաւ եւ ինչպէս ձերբակալուեցաք:

— Ախո՛ս, այո: Ամուսնութիւն, բնակութեան եւ աչխատանքի դիւրութիւն – ներ, կեանքի ապահովութիւն խոստացաք մեր մկկ ընկերոջ որ սիրահարած էր Թրքուհիի մը: Այս վերջնոյն չնորհիւ, ձեր մարդիկը յարաբերութեան մէջ մտան անոր հետ: Եւ երբ ուշ երեկոյեան, մինչ մենք արթուն էինք աչքերը զոց, ան դուրս սողոսկեցաւ այլեւս չվերադառնալու մտօք, ընդհակառակն, երթալ մահմեդականալու, ապա ամուսնանալու միամիտ համոզումով: Կանչեցի, պոռացի, աղաչեցի, ի զո՛ւր: Հրամայեցի յետոյ: Կը վազէր առաջ: Լուսնկան արծաթ լոյսը սփռած էր: Փամփուչտ հասաւ եաեւէն, կանղնեցուց, ապա տապալեց զինքը: Չելաւ ոտքի եւ այնուհետեւ ա՛լ չվազեց: Զոհը եղաւ իր սրտին ու ձեր խարդախ խաղերուն: Իսկ ես լինկայ ձեր չղթային ծուղակին մէջ:

— Ո՞ւր կորսուեցան միւսները: Գիտցիր որ չեն կրնար ապատիլ մեր ձեռքէն:

— Ատիկա ձեր կարծիքը, զուցէ նաեւ ձեր համոզումն է: Անոնք Եփրատին զուսպ մասին թոյլատուութեամբը անցան միւս ափը: Ներկայիս Տերսիմը կը ճեղքեն: Պիտի միանան Անդրանիկին կամ Մուրատին:

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ 40 ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

—o—

Ա.

ԽՄԲ.— Ասկէ երեք տարի առաջ իտալական ձայնասփիւռը «Մուսա լերան 40 օրեր»ուն մասին յայտագիր մը պատրաստած էր որ բաղկացած էր ութ մասէ:

Առաջին մասը տալէ ետք՝ սփռումը յանկարծ կ'ընդմիջուէր ու շաբաթ մը վերջ կը վերսկսէր՝ քրմանպատ վերամշակումի մը ենթարկուելէ յետոյ: Երկրորդ ընդմիջում մը տեղի կ'ունենար վերջերորդ սփռումէն ետք — որ զուզադիպեցաւ Իտալիոյ վարչապետին Անգարա այցին — ու, առանց հօթներորդ մասը տալու, յայտագիրը վերջ կը գտնէր ութերորդ մասի սփռումով:

Այս բոլորին դէմ բողոքած է վէպին ձայնասփիւռային վերածումը կատարողը — Ֆռանճոյ Վենթուռեան — որ նամակ մը գրած է Խորհրդարանի ձայն – պատկերասփիւռի գործունէութեան վրայ հսկող յատուկ յանձնախումբին, զոր կուտանք թարգմանաբար:

Հռոմ, 17 Նոյեմբեր 1971
Հռոմ

Ծերակուտական Տոզիին
Նախագահ ձայն – պատկերասփիւռի
հսկողութեան խորհրդարանական
Յանձնախումբի
Եւ Յանձնախումբի անդամներուն
Ծերակուտականներ... (անունները)
Երեսփոխաններ... (անունները)

Պարտք կը համարիմ ձեղի տեղեկացնել ցեղապաչտութեան ապչեցուցիչ դէպքի մը մասին որ տեղի ունեցաւ իտալական ձայն – պատկերասփիւռի մէջ:

1965ին համաձայնութիւն կը կայանար, ձայնասփիւռի պատկան մարմիններուն ու իմ միջեւ, այն մասին որ ես ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լերան 40 օրերը» վէպը իտալերէնի թարգմանէի ու ձայնասփիւռի 8 սփռումներու վերածէի: Իմ աչխատանքս աւարտելով՝ զայն կը յանձնէի 1967ին ամառը· 1968ի գարնան ալ ես – մատրութիւնը կը լրանար որմէ ետք, 21 Մարտ 1968ին, պէտք եղած համաձայնագիրը կը կնքուէր՝ իմ եւ ձայն – պատկերասփիւռի միջեւ:

Աւելորդ է յիչեցնել թէ վերֆէլի վէպը կ'ողեկոչէ հայ ժողովուրդի ջարդը որ կատարուեցաւ օսմանեան կառավարութեան կողմէ առաջին աչխարհամարտի ընթացքին: Ցայտնի է թէ այս ոճրագործական դէպքը, զոր գրի առած է հրեայ

— Հիմի, Գալուստ Ջան, մէկ քիչըմ լաւ հօրեխպայրի հետ: Մէկ քանիմ րոպէկ ընձի նորից ներէ, երանոս ախպէր...

Եւ ուստա Մկրտիչը նորից դնաց դաբա:

Երանոսը գրկեց երեխային: Ուրեմն այն կինը տեսիլք չէը, այլ իրականութիւն ... Ահա եւ նրա տղան՝ նրան անչափ նման: Երանոսը ձեռք է տալիս նրա սեւ մազերին, չօչափում է սպիտակ մորթը, նայում է սեւ աչքերի մէջ: Եթէ իրական է այդ երեխան, ուրեմն իրական է նաեւ նրա մայրը: Դրանում կարելի էր բոլորովին չկասկածել, բայց այնքան անակնկալ էր հանդիպումը, այնքան կարճատեւ էր կնոջ այցելութիւնը եւ այնքան մթագնած էր Երանոսի դիտակցութիւնը: Ջարմանալի մի լոյս սփռուել էր սենեակում, իսկ այդ լոյսի մէջ կանդնել էր սքանչելի Հեղնարը...:

×

Ուստա Մկրտիչը բացեց ճոխ սեղան: Նրա մայրը նստել էր թախտի վրայ, Երանոսի կողքին: Ինքն ուստան նստել էր աթոռին՝ մէջքով դէպի դուռը: Երեխան կլոր սեղանի տակ խաղ էր անում հօրեւի հետ:

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Թանթանայից ներքեւ, դրա ողջ երկայնքով, զնում էին մարզարիտների մի քանի չարքեր, իսկ դրանցից ներքեւ՝ երկու չարք ոսկեդրամ՝ իւրաքանչիւր չարքում այնքան խիտ իրար վրայ չարած ոսկիներով, որ դրանցից ամէն մէկը հազիւ էր երեւում մի նեղ կիսալուսնով: Քունքերի մօտ, ոսկու համահաւասար չարքերի ծայրերին, կախուել էին երկու մեծ ոսկեդրամ, իսկ ճակատի մէջտեղում՝ աւելի մեծը:

Գիւմբրու այդ ողջ զլխազարդը ծածկել էր նրա ճակատի միայն վերին մասը՝ ոսկիների եւ յօնքերի միջեւ թողնելով ճակատի մի հրաչալի, լայն չերտ: Կնոջ վզից, ոսկէ նուրբ չղթայով կախուած էր մի փոքրիկ ժամացոյց՝ նոյնպէս ոսկէ: Չղթան չատ երկար էր եւ կինը մի քանի անգամ այն փաթաթել էր իր բարձր, սպիտակ պարանոցի չուրջը: Այժմ, երբ նա խոնարհուել էր դէպի պահարանը, ժամացոյցը կախ էր ընկել եւ ճօճւում էր: Երբ նա չարժում էր զլուխը, նրա զլխի մետաքսէ թաչկինակը հուրհրատում էր մերթ կանաչ, մերթ կապոյտ փայլփլումով:

Ուշքի զալով, Երանոսն սկսեց տրամաբանել: Դէ լաւ հարկէ դա ուստա Մկրտչի կինն էր, որ սենեակ էր մտել դրծով: Միայն թէ, նա չափազանց նման էր Թրքուհուն...

«Իսկ եթէ յանկարծ նա Թրքուհին լի՞նքն է», — անցաւ Երանոսի մտքով եւ նա սարսափեց: Մեծ է զօրութիւնդ, Աստուած, այս լի՞նչ մեղաւոր մտքեր են անցնում նրա զլխով: Վազը նա կը զնայ Եօթ – վէրք Աստուածածնի եկեղեցին, եօթ մոմ կը վառի, եօթանասունեօթ մոմ կը վառի իր պղտոր մտքերի մեղքը քաւելու համար: Ի՞նչպէս կարող է ուստա Մկրտչի ընտանեկան սուրբ յարկի տակ ապրող անբիծ կինը լինել նոյն՝ այն Թրքուհին: Չէ՞ որ եթէ այդ այդպէս է, ուրեմն նա Թրքուհի է ձեւանում և Թուրքական Թաղամաս է զնում անհասկանալի եւ անհաւատալի զործերի համար... Մեղա՛յ, մեղայ քեզ Աստուած:

Բայց ինչո՞ւ նստել, տարակուսել եւ մեղանչել: Երանոսը կարող է ջուր խըմել դրել նրանից եւ փոխանակ դիմելու հայկերէն «ջուր» բառով, դիմել Թուրքերէն «բալի» բառով: Եթէ «բալի» լսօսքի վրայ կինն ինքն իրեն մատնեց, ուրեմն... Մեղայ, մեղայ քեզ, Աստուած, հանիր այդ կասկածը երանոսի սրտից եւ Թոյլ մի տայ նրան՝ ստուգել իր մեղաւոր միտքն ու այդպիսով աւելի մեղանչել...

Կինը պահարանի մօտ վերջացրեց իր զործը եւ եա զարձաւ: Երբ նա անցաւ Երանոսի մօտով, Երանոսը հազիւ կարողացաւ սիրաչեաել իր հարբած ուղեղին՝ չկորելու համար նրա առաջը՝ ինչպէս ցերեկով, եւ չբղաւելու՝ «բալի»... Լաւ էր, որ կինն արագաքայլ մօտեցաւ դրանը, եա տարաւ կանաչ վարագոյրները եւ անհետացաւ դրանց եաեւում՝ ինչպէս կանաչ տեսիլ...

Համարեա անմիջապէս դրանից յետոյ դուռը բացուեց եւ այս անգամ ներս մտաւ ուստա Մկրտիչն իր ութ տարեկան տղայի հետ:

— *Երանոս ախպէր, ծանօթացի ժառանգիս հետ, իմ ամենաարանձր, ամենավենճ ախպուրիս հետ: Գալուստ, ձեռքդ տու հօրեխպայրին... Էդպէս: Հիմի, Երանոս ախպէր, ես հասատատ դիտեմ, օր դուն լաւ մարդ ես: Իմ Գալուստս մինչեւ հիմի հէչ մէ դէչ մարդում ձեռք չէ տուէ, քովը չէ դնացէ: Իմ անմեղ երեխիս հոդին իմ որոչիչ աստըղս է...*

Երանոսն այնքան ցրուած էր, որ չհասկացաւ՝ կատա՞կ էր անում ուստան, թէ լուրջ էր ասում: Նա նայեց երեխային եւ չոյեց նրա զլուխը:

պրպտիս վերջիվ 1933ին, իրաւամբ նկատած է կանխաւ եղած պատկերացումը այն ճակատագրին, որուն պիտի ենթարկուէր հրեայ ժողովուրդը նացիստական վարշաձեւի տակ:

Գիրք մըն է, ուրեմն, որ կենդանի այժմեականութիւն մը կը ներկայացնէ եւ չատ հետաքրքրական է մարզկային ու պատմական տեսակէտով: Եւ բուն այս պատճէն համար է որ ընտրուած է իմ, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռի այն տեսնողական վարիչներուն կողմէ:

Վերջիվերջ վէպը, արդարեւ, կը խօսի այնպիսի նիւթի մը մասին — ցեղային խարականութիւնը — որուն բազմիցս անդրադարձած է ձայն – պատկերասփիւռը, երկրորդ աշխարհամարտի վազորդայնէն սկսեալ, մանաւանդ վերջերս Վարշաւայի գետնին նուիրուած հետաքրքրական յայտարարով:

Դիտք է սակայն նկատել թէ վերջիվերջ գիրքը քաղաքական ուղղակի բանավէճի նկարագիրը չունի, այլ զերազանցապէս վիպերգային ու երեւակայական չունչ մը ունի, իմաստասիրականի եւ արկածայինի միջեւ բան մը, որ ճշդորօրէն յարգուած է եւ վերածումին հեղինակէն եւ արկածին թեմադրիչէն (Ռաֆֆայէլ Մենդին): Այլ խօսքով յայտարերին մէջ ոչինչ կար որ կարելի ըլլար նախատական համարել այսօրուան Թուրքիոյ ու մասնաւորապէս իր կառավարութեան համար:

Առաջին սփռումը տեղի կ'ունենար Շաբաթ 19 Ապրիլ 1969ին, ժամը 20·01ին: Միւս սփռումները պիտի չարունակուէին յաջորդ չարաթներու ընթացքին, իւրաքանչիւր Շաբաթ երեկոյ նոյն ժամուն: Միայն թէ Շաբաթ 26 Ապրիլին, խօսնակը կը յայտարարէր թէ երկրորդ սփռումը տեղի պիտի չունենար, առանց բացատրութիւն տալու: Յաջորդ օրերուն մի քանի թերթեր բողոքի նամակներ կը հրատարակէին, գրուած հայ ընթերցողներու կողմէ որ չուտով հասկցած էին թէ ընդմիջումին պատճառը ինչ էր:

Իրաւ ալ Հռոմի Թրքական դեսպանատունը յայտարերին դէմ պաշտօնական բողոք մը ներկայացուցած էր Իտալիոյ կառավարութեան: Պէտք է այստեղ յիշել թէ առաջին սփռումը բնականաբար միջազգային հանդամանք մը ունենալով եւ զուտ երեւակայական դէպք մը նկարագրելով (դլխաւոր դերակատարին ու իր ընտանիքին երկար ճամբորդութիւնը Իսթանպուլէն Սուրիա) ուղղակի բանավէճ ոչ մէկ տարր կը պարունակէր որ ուղղուած ըլլար, ոչ միայն այսօրուան, այլ նոյնիսկ երէկուան Թուրքիոյ դէմ:

Յամենայն դէպս զարմանալի է որ այսօրուան Թուրքիոյ կառավարութիւնը ինքզինք մանակից համարի դէպքի մը որ կը վերաբերի անդառնալիօրէն չքացած ու պատմականօրէն անկրկնելի վարչական մը, որպիսին եղած է օսմանեան կայսրութիւնը: Նոյն բանը պիտի ըլլար երէ Աստրիոյ այժմեան կառավարութիւնը բողոքէր իտալական պարթօնքի ոգեկոչումին դէմ:

Պիտի եզրակացնե՞նք թէ այսօրուան Թուրքիոյ կառավարութիւնը ինքզինքը համախոհ կը համարի Լենինէն փաչայի ցեղասպանութեան հետ: Հարցը ինչ ալ ըլլայ, ա՛լ աւելի զարմանալի է որ նման արատաւոր բողոք մը լրջօրէն նկատուած է իտալական կառավարութեան կողմէ: Այս վերջինը, չի պիտցուիր թէ ո՛ր միջոցներով եւ ի՛նչ իրաւունքով, ձայնասփիւռի վարչութեան վրայ ճնշում կը բանեցնէր, որպէսզի սփռումի վերածումը — արդէն իսկ ժապաւէնագրուած — դրաքննուէր ու սրբագրուէր Թրքանպատատ ձեւով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃԻ ՀԱՐՑԸ

—0—

Չին վարիչները յաջողած են սահմանափակել Չինաստանի բնակչութեան արտակարգ աճին թափը:

Դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ մտահոգութիւն կար թէ օտար, կ'ենթադրէին, թէ երկրին բնակչութեան թիւը 1981ին մէկ միլիարդ պիտի հասնէր: Վերջին տարիներուն, սակայն, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուեցան, արգիլելու համար «չինական ռումբ»ի պայթումին: Խօսքը, անշուշտ, բնակչութեան արտակարգ աճի մասին է:

Այսպէս կոչուած ընտանեկան ծրագիրը մը մշակուեցաւ եւ այդ ուղղութեամբ մեծ քարոզչութիւն կատարուեցաւ: Համաձայն որոշ աղբիւրներու, բնակչութեան կարեւոր մասը կ'ըմբռնէ հարցին կարեւորութիւնը եւ ընթացք կուտայ իշխանութիւններու թելադրութիւններուն:

Քարոզչութիւնը հաւաքական ձեւով կը կատարուի: Միեւնոյն տունէ-տուն այցելողներու բանակ մը կայ, որ ամէնէ՛ն տուներու, գործատուներու, աշխատանոցներու եւ ագարակներու մէջ ամուսնացած զոյգերուն կը բացատրէ, թէ ինչո՛ւ պէտք է չափաւորել ծնունդներու թիւը:

Քարոզչութիւնը հաւաքական ձեւով կը կատարուի: Միեւնոյն տունէ-տուն այցելողներու բանակ մը կայ, որ ամէնէ՛ն տուներու, գործատուներու, աշխատանոցներու եւ ագարակներու մէջ ամուսնացած զոյգերուն կը բացատրէ, թէ ինչո՛ւ պէտք է չափաւորել ծնունդներու թիւը:

Քաղաքներու մէջ արձանագրուած արդիւնքը աւելի յայտուն է: Գիւղերու մէջ՝ նուազ: Բազմանդամ ընտանիք կազմելու սովորութիւնը դեռ անհետացած չէ, մանաւանդ երէց սերունդին մօտ:

Չինաստանի բնակչութեան աճին սահմանափակումը արդիւնքն է այն միջոցառումներուն, որոնց դիմեցին իշխանութիւնները 1962էն եւք, երբ անդրադարձան, թէ երկրին արտադրութեան կարողութիւնը, բաղդատմամբ բնակչութեան տարաժամ յաւելումին, դանդաղ կ'ընթանայ:

Անհրաժեշտ է ճշդել, թէ 1957ին իշխանութիւնները օրինականացուցին վիժումը եւ ծնունդները կ'անխարդխտող դեղերու դործածութիւնը: Այսուհանդերձ, որոշ ժամանակ չուզեցին ժողովրդական նացնել զանոնք, որովհետեւ կ'ուզէին դինուորական ծառայութեան առակ սեռունդ մը ապահովել: 1960էն եւք այս հարցը երկրորդական դարձաւ, քանի որ բանակը մեծ թիւ կը ներկայացնէր արդէն: Այժմ նոյնիսկ պաղտոններու եւ հեռաւոր դիւղերու մէջ մեծ ազդեր կ'ընեւան, ուր կոչ կ'ուղղուի ժողովուրդին՝ սահմանափակել ծնունդներու թիւը:

Ծրագրուած աշխատանքը քանի մը բեռներ ունի: Այսպէս, կը թելադրուի ընտանեկան ուշ ամուսնանալ եւ, ի հարկին, ամուլ դառնալ:

Ներկայիս ցանցառ են փոքր տարիքի ամուսնութիւնները, որոնք անցեալին ընդհանրացած էին: Քաղաքներու մէջ այժմ կիները կ'ամուսնանան 24–25 տարեկանին, երբեմն նոյնիսկ աւելի ուշ: Գիւղերու մէջ, սակայն, 18 տարեկան է միջինը: Այրերը՝ 27–28 տարեկանին: Կառավարութիւնը կը փափաքի 30ի բար ձրացնել ամուսնութեան տարիքը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՍՐՈՊեԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Զորս տարի առաջ, Երեւանի թիւ 130 դպրոցի աշակերտութիւնն ու ուսուցչութիւնը զովելի զաղափարն էին ունեցած մրցում մը սահմանելու՝ Մեսրոպեան անունով: Անոնց նպատակն էր աշակերտութեան մէջ ամրապնդել եւ զօրացնել սէրը մայրենի լեզուի հանդէպ: Այս միտքը լայն արձագանգ գտաւ մտաւորականութեան շրջանակներու մօտ, շատեր փափաք յայտնեցին օգտակար ըլլալ այս գործին:

1968 – 19ի ուսումնական տարեշրջան – նին 19 աշակերտներ արժանացան մրցանակի՝ հայերէնի մէջ «գերազանց» վկայական առանալով: Վկայականները յանձնուեցան գրադէտներու կողմէ՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահլիճը:

Առաջին տարուան արդիւնքները ոչ միայն զոհացուցիչ էին, այլեւ ոգեւորիչ· արդարեւ, աշակերտական շրջանակներու մէջ մեծ խանդավառութիւն ստեղծուեցաւ անոր շուրջ: Մեսրոպեան մրցումը գարձաւ ուսանդական՝ կազմուեցաւ մնայուն յանձնախումբ, որու մաս կազմեցին դպրոցի հայերէնի եւ դրականութեան ուսուցիչներ, դրադէտներ, հայագէտներ, հասարակութեայ հայագիտական ամպիոն:

Տարիէ տարի աւելցաւ մրցանակիրներու թիւը: 1968 – 69ին՝ անոնց թիւն էր 19, 1969 – 70ին՝ 29, 1970– – 71ին՝ 35 հոգի, իսկ այս տարի...

Այս տարուան մրցումին, ուր տեղի ունեցաւ Մայիսի սկիզբները, շատ աւելի մեծ թիւով աշակերտներ մասնակցեցան, հակառակ այն իրողութեան, որ մրցումի պայմանները աւելի դժուարացած էին: Այսպէս 68 աշակերտ ստացաւ «Մեսրոպեան վկայագիր», կրծքանշան եւայլն: Վկայականներուն վրայ արձանագրուած էր· «Ճանաչել պիտաութիւն եւ դիրատ, լմանալ գրանս հանճարոյ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի մէջ ջուխտակի նուագահանդէս մը տուաւ Եդուարդ Թոպուզեան: Ջուխտակահարը դասինակիր եղած է մի քանի ջաղգային փառատօներու մէջ:

× Նորքի մէջ ներկայիս կը շինուի Երեւանի պատկերասփիւռի նոր աշտարակը, որ իր բարձրութեամբ չորրորդ տեղը պիտի գրաւէ աշխարհի մէջ: Առաջին եօթը աշտարակներն են Օսթանքինօ, Պերլին եւ Թոքիօ,

× Հայլֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Ալիս Թէրպեանի յօրինած ջուխտակի ֆոնչերթոյի ունկնդրութիւնը: Ալիս Թէրպեան Արժանթին կը բնակի եւ գնահատուած երգահան մըն է:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայեց «Արամ Խաչատրեան» խորագրուած հատոր մը, ուր հայ եւ օտար արուեստաբաններ կը վերլուծեն երգահանին գործերը: Հատորը ունի նաեւ բաժիններ, ուր տեղ գտած են երաժիշտին յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները:

× Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան պետական մրցանակներ յանձնեց խումբ մը գիտնականներու: Անոնց մէջ են Հրաչեայ Ջուխչիեան, որ պետն է Երեւանի հաշուական մեքենաներու գիտահետազօտական հիմնարկին, Մնացական Բունիաթեան, վարիչ տարրալուծարանի մը, Ռաֆիկ Էյլեզեան՝ պետը նոյն տարրալուծարանի, երկրաչափ Միքայէլ Խաչատրեան, Սարգիս Թումանեան՝ անօթէն «Ելեկթրոն» գործարանի եւ Վլադիմիր Իչին:

× Կիրովականի մէջ բեմադրուեցաւ Շէյքսփիրի «Մաքպէթ»ը: Բեմադրէն է Ռ. Զըրաչեան:

× Զարուհի Դոլուխանեան երգահան – դէս մը տուաւ Երեւանի մէջ:

× Ազատ դեսի կիրճին մէջ ջրամբար մը պիտի հաստատուի: Ասիկա պիտի դրաւէ 300 հեկտար տարածութիւն եւ իր մէջ պիտի ամբարէ աւելի քան 70 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Ասոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 30·000 հեկտար հող Արարատեան դաշտավայրին մէջ:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Խնթեցա՞ը... ի՞նչ յարաբերու – թիւն: Պատահմամբ յանկարծ դէմս ե – լաւ, բարեւ մը տալով պիտի անցնէի երթայի, երբոր ինձ որպիսութիւնս հարցուց, սոխպուեցայ քաղաքավարական խօսք մը ընել... ոճի՞ր գործեցի:

— Չէ, բայց...

— Բայց, ի՞նչ:

— Ուրիշ ոեւէ անձի հետ բնական է խնդիրը կարեւորութիւն չունէր, բայց Յոսրով էֆէնտիին հետ... քու նախկինն...

Վաճառականը խօսքը չաւարտեց:

— Ցետոյ ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, ինձ հետս խօսեցաւ, սոխպուած էի պատասխանել, զարմանալի բան:

— Ուրիշ աւելի զարմանալի բան մը ասկէն...

— Ո՞րն է տեսնենք:

— Թուլամիէլին կ'երթաս ու Յոսրով էֆէնտին հոն կուգայ դիպուածով, Հոֆմանին կ'երթաս եւ դարձեալ Յոսրով էֆէնտին հոն կուգայ:

— Ի՞նչ կրնանք հետեւցնել ասկէ

— Հետեւութիւնը դուն հանէ:

— Ես ատոր մէջ զարմանալի բան մը չեմ տեսներ կոր...

— Իսկ ես առնուազն սա կը տեսնեմ, որ այդ մարդը քեզի կը հետապնդէ, եթէ դուն պինդը չես հետապնդեր:

— Պարապ խօսք... արդէն ինք բացատրեց թէ ինչու Հոֆմանի վաճառատունը կը գտնուէր:

— Ինչո՞ւ համար...

— Կնոջը հետ եկեր է եւ կինը վարը դնումներու զբաղած ըլլալով, ինք վեր ելեր է անոր սպասելու համար:

— Դուն ալ հաւատացի՞ր այդ ըսածին:

— Անշուշտ հաւատացի... մանաւանդ որ վար իջնելուս արդարեւ տեսայ իր կինը:

Սաթէնի տուած այս բացատրութիւնն ալ չատ ճշմարտանման էր: Վաճառականը այլեւս նոր դէնք մը չունէր դորձածելիք, միայն թէ տակաւին կը կասկածէր կնոջը անկեղծութեան մասին:

— Ենթադրենք, որ բոլոր ըսածներդ ճշմարիտ են, ըսաւ, այն ատեն ինչո՞ւ համար քիչ մը առաջ իրողութիւնը ծածկեցիր եւ ըսիր, թէ Հոֆմանի վաճառատան մէջ ոչ մէկ ծանօթի հանդիպած էիր...

— Ատոր բացատրութիւնն ալ չատ պարզ է, պատասխանեց կինը, եթէ Յոսրով էֆէնտիի տեղ ուրիշ անձ մը ըլլար՝ անմիջապէս պիտի ըսէի, բայց դիտէի, որ այդ անունը տալով անտեղի կասկածներ պիտի յարուցանէի մաքիդ մէջ, անոր համար դդուշացայ... բայց յետոյ խորհեցայ, որ լաւագոյն էր ամէն բան անկեղծօրէն ըսել, քանի որ դատապարտելի ոչ մէկ բան ըրած էի:

— Ուրիշ անդամ չեմ ուզեր, որ այդ մարդուն հետ խօսք փոխանակես, գոչեց վաճառականը:

— Արդէն դինքը տեսնելու առիթ չեմ ունենար երբեք:

— Երկու չաբթուան մէջ երկու անդամ տեսեր ես սակայն:

— Դիպուածը անանկ բերաւ:

— Այդ դիպուածին իմ խելքս չի հասնիր կոր...

— Ի՞նչ, տակաւին կը կասկածի՞ս խօսքերուս ճշմարտութեանը վրայ, գոչեց կինը ինքն ալ այս անդամ բարկանալով, կը կարծե՞ս որ քեզ կը խաբեմ կոր... մեղապարտ յարաբերութիւննե՞ր ունիմ Յոսրով էֆէնտիի հետ... ըսէ, այդ կասկածը ունի՞ս:

— Ես ատանկ բան չըսի:

— Ուրեմն ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Իմ փափաքս եւ ուզածս այն է, որ ուրիշներուն բերանը չիյնանք, ահա...

— Ոչ մէկուն բերանը լինկած ենք, ատ քու ենթադրութիւնդ է:

— Մէյ մը Շաղիկին խօսքերը մտիկ ըրէ:

— Այդ չլթիկին խօսքերո՞վը պիտի չարժինք:

Երկի կինիկ դեռ բաւական չարունակեին լրենց վէճը, միայն թէ ոչ նոյն ասատկութեամբ: Վաճառականը կը տեսնէր, որ իր ձեռքը եղած փաստերը չատ աննշան էին եւ անոնցմով կարելի չէր լրջօրէն դատապարտել իր կինը: Միայն թէ կասկածը չէր փարատած:

Պէտք է հակոդութիւնը չարունակեմ, կը խորհէր, մինչեւ որ բոլորովին համոզուիմ կնոջս անմեղութեան մասին, միայն թէ հիմա որ կասկածներս իրեն յայտնեցի, չատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ այդ հակոդութիւնը, որովհետեւ իր դդուշութիւնները պիտի կրկնապատկէ... եւս թէ բան մը ըսած չըլլայի եւ սպասէի լաւագոյն առիթի մը:

Իսկ տիկին Սաթէն, իր կողմէ, վրէժխնդրական ծրագիրներ կը պատրաստէր Շաղիկի դէմ, որ այլեւս իր մահացու թշնամին դարձած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Օննիկ Նաջալեան, Արամ Նաջալեան, Տիկին Վերոնիք Պահատուր, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան եւ Գանբարեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, եղբօր կնոջ եւ կնքամօր՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Բանն, Մայիս 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանատունը։

Հ. Ը. Գ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ը. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (26 Մայիս) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ը. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ա.Տարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անզամաեւարերը միասին ունենալ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ կապոյտ Խաչի դրասենեակը՝

17, Rue Bleue — Métro Cadet

հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սիվաւսիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Ը. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Ը. Դ.
Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ Իվ. ԳԱՄՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ ՄԷԼԲ ՓԱԹՐԻՓ ՏԻՎԼԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Ճրդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

28 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Ը. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄՈԶԻ (քաղաքապետ վիէնի)։

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԻՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփուզեան։
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղելեան։

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ։ Հանդիսութենէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ը. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, կապոյտ Խաչի։

28 Մայիս կիրակի ժամը 15ին, Աղբ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ Ա.ՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդները Օտէթ Քէչճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնչոյք

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Բաղմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար կռուեցան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Էջմիածինը։

×

Այս կիրակի՝ Մայիս 28ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մատուռը պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի նահատակներու հոգիներուն ի հանգիստ։

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Մահուան 100ամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Դրոշներու Ընկերակցութեան եւ Փարիզի Էսահան Սանուց Միութեան, հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ։

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կը նախագահէ Ա.ԻԵՏԻՍ Ա.ԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Դուրեանի կեանքն ու գրականութիւնը կը ներկայացնէ Ե.Դ. ԱՂԱՄԵԱՆ
Յօրք կ'առնէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Արտասանութիւններ քերթողին գործերէն

9 Յունիս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon, Paris (8e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ

Սալ տը լ'Ամիթալ Լայիճ, 20 Ռիւ Պօսիէ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՅՐԵՐՈՒԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանին, կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)
Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՄՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ։

Մօտնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ։

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր փափաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
գուարճալի զաւեշտ մը
Արդիականացում եւ համագործ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի
երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20·45ին
THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)
Դերակատարները.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղեան, Յակոբ Փափազեան, Ազապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաճեան, Արման Թիւղմէնեան, Բաֆֆի Սարգիսեան, Միասք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան։
Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette
Գինն 20 եւ 10 ֆրանք

ARMENIA MONDIA

RECITAL

Adiss HARMANDYAN

SALLE PLEYEL — 252, Fbg. St-Honoré
Samedi 3 Juin à 21 h. accompagné par Jacques Kodjian et son ensemble
Nouvelles chansons — nouveaux disques — Vente de disques arméniens

RESERVATION. — Salle Pleyel, Armenia-Mondia, 17 Rue Saint Florentin, Markarian, 32 Rue de Trévise, Café Philippe, Place Carnot, Alfortville, Epicerie Nigoghossian à Arnouville, et par correspondance à Armenia - Mondia.

Prix des places 30, 25, 20, 15, 10 Frs.

Récital unique à Issy, le 2 Juin à 21 h. au Théâtre Municipal

Réservation sur place et 20 bis, Rue de la Défense

Prix 30 — 20 et 10 Fr.

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀԻՆԳՇԱԲԱՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուսենեանի, ամէն Հարեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՇԱԲԱԹ
27
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
27 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.425

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.425

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՅՈՅՍԻ ՆՇՈՒՅԼ

—o—

Երկու հականեր լրենց ներկայութիւնը պարտադրեցին մարդկութեան երկրորդ աշխարհամարտի վազորդային։ Մէկը՝ նախկին ու Խորհ. Միութիւնը։ Մեծն Բրիտանիա, որուն աշխարհա – ծալ կայսրութեան վրայ արեւը երբեք մար չէր մտներ եւ որուն նաւատորմիղ – ները կը տիրապետէին երկրագունդի բո – լոր ծովերուն եւ ովկիանոսներուն, տուրքի մէջ մնաց եւ քաչուեցաւ իր պատճառը համեստօրէն։

Վերջ դուս դաղթատիրութիւնը։ Անգ – լիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Իտալիա հեռացան լրենց երկար տարի – ներու դաղթավայրերէն, ծնունդ տալով նորագոյ անկախ Պետութեանց, որոնք լրենց դրօշակները անկեցին Նիւ Եորք Մակի պալատին առջեւ ցցուած բարձրա – դիր կայմերու վրայ։

Վերջին պատերազմի բարիքներէն ա – մէնէն կարեւորն էր այս։ Դարերով տարկութեան ու չահագործումի ենթա – կայ ամէն գոյնի ազգեր ու ցեղեր մէկ օրէն միւսը թօթափելով օտարի լուծը, անկախութեան ալրացան, ընդհանրապէս առանց դնդակ մը արձակելու։ Շատ քի – չեր միայն առիպուեցան դինու զօրու – թեամբ ձեռք բերել լրենց ազատութիւնը, ինչպէս Հնդկաչին, Ալժերիա, Ինտոնե – զիա եւայլն։

Մեծն Բրիտանիա աւելի դիւանագիտա – կան տաղանդ ցոյց տուաւ։ Առանց կռուի անկախութիւն չնորհեց Հնդկաստանի — որ կայսրութեան թագն էր, — Փաքիս – տանի, Սէյլանի, Կիպրոսի եւ Ասիոյ ու Աֆրիկէի իր գանազան դաղթավայրերուն, առանց բոլորովին կապը կտրելու անոնց հետ։ Զանազան միացում «Բրիտանական Համագործակցութեան» մէջ, Նորին Վե – հափառութիւն թագուհիին հովանիին տակ։

Ու մինչ Աբեմաուտքի դրամատիրական երկիրներուն մէջ վերջ կը դանէին աշ – խարհակալութիւնն ու դաղթատիրութիւ – նը, անդին «ընկերվարական» վերադրով պղպղուած Խորհրդային Միութիւնը ա – պատութենէ ու անկախութենէ կը զրկէր գաղաքակրթութեան եւ մշա – կոյթի տէր միլիոնաւոր բնակչութեամբ գանազան երկիրներ Եւրոպայի սրտին վրայ։

Դաչնակիցներու, մանաւորապէս Անգ – լիոյ եւ Մ. Նահանգներու ռազմական ու նիւթական անհուն զոհողութենէն չնոր – հիւ է, որ ազատագրուեցան Հիթլէրի բանակներուն կողմէ պատերազմի ընթաց – քին դրաւուած այդ երկիրները դործակ – ցութեամբ կարմիր բանակին։

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը դաւանի անհատի ու ազգերու ազա – տութիւնը։ Ժողովուրդներու ինքնորոշ – ման իրաւունքը հիմնական դաւանանք է ընկերվարութեան համար։

Իրողութիւնն այն է սակայն, որ այսօր, դաղթանակէն 27 տարի վերջ, տակաւին երեքին ձեռք չէ քաչած «արբանեակ» կոչուած երկիրներէն, որոնք կը չարու – նակեն մնալ կարմիր բանակի մչտական պատնէշին տակ։

Փաստ՝ 1956ին Հունգարիոյ ապստա – մբական չարժումներուն արեան մէջ խեղ – դուիլը եւ 1968ին Չեխոսլովաքիոյ դրա – ւումը վարչապետ Ուլթեին պատկանող երկիրներու բանակներուն կողմէ։

Թէեւ կանդնելու համար բոլշեւիկեան դառնաջնադացման դէմ արեւմտեան Եւ – րոպա, Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա պինուորական ուժեր կը պահեն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿ – ՅՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ Ա. ՔՒՐ – ՏՈՒՂԱՐԸ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ ՊԱՇՏՕՆԷ

Մոսկուայի մէջ կը չարունակուին խո – սակցութիւնները նախագահ Նիքսընի եւ խորհրդային վարիչներու միջեւ։

Քաղաքական չրջանակները նկատել կուտան, թէ ցարդ ոչ մէկ համաձայնու – թիւն գոյացած է միջազգային կարեւոր եւ հրատապ հարցերու չուրջ։ Ցայսօր առորագրուած են հինդ համաձայնագրեր, վերջինը նաւարկութեան առընչութեամբ։ Հինդն ալ երկրորդական կը նկատուին, բաղդատմամբ Վիէթնամի, Մերձ. Արե – ւելքի, Եւրոպայի ապահովութեան խոր – հրդաժողովի դումարման խնդիրներուն։

Յամենայն դէպս լաւատեղեակ չրջա – նակներու համաձայն չատ հաւանական է, որ համաձայնութիւն մըն ալ կնքուի հիւլէական դէնքերու սահմանափակման չուրջ։ Ասոք կսր, որ այդ համաձայնու – թիւնը պիտի կնքուէր Ուրբաթ օր, սա – կայն վերջին պահուն «փոքր հարց» մը ծագած է այս ուղղութեամբ, ինչպէս կը հաղորդուէր Հելսինքիէն, ուր Ամերիկա – ցիք եւ Ռուսեր երկար ատենէ ի վեր կը բանակցին այս հարցին չուրջ։

Վերջին օրերու խօսակցութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ գրաւած է խորհրդա – յին – ամերիկեան առեւտրական կապի հարցը։ Մոսկուա կ'ուզէ երկար ժամա – նակի վրայ տարածուած ամերիկեան վարկ, որու չնորհիւ միայն ան կրնայ

սահմանամերձ չրջաններու մէջ։

Եւրոպա քանիցս վտանգաւոր օրեր անցուց 1945էն ի վեր։

Ուաչինկթընի կառավարութիւնը ամէ – նէն չատ զոհողութիւններ յանձն առաւ՝ համայնավարական վտանգը անհետացնե – լու համար։ Փորձեց համախմբել Մոս – կուայի տիրապետութեան ենթակայ ար – բանեակ երկիրներու տարապիր կարմա – կերպութիւնները։ Քարոզչական ռազիս – կայաններ հաստատեց Ուաչինկթընի եւ Միւնիխի մէջ, բազմաթիւ լեզուներով։ Ամերիկայի Ձայնը ամէն օր 39 լեզունե – րով միժամեայ հաղորդագրութիւններ կ'ուղղէ դէպի Խորհ. Միութիւն։

Միւնիխի մէջ կը գործեն Ազատ Եւրո – պա եւ Ազատութիւն ռատիոները։ Այս վերջինը նախապէս կը կոչուէր Ազատա – գրութեան ռատիոկայան։ «Ազատագրու – թիւն»ը չեչտուած կերպով կը նչանակէր բոլշեւիկեան լուծէն ազատում։ Մոսկուա – յի բողոքին վրայ ամերիկեան իշխանու – թիւնները Ազատութիւն անմեղ բառով փոխարինեցին զայն։

Տարիներու ընթացքին վախերը պակ – սեցան, վտանգը մեղմացաւ, խաղաղ հա – մակեցութեան նոր չրջան մը բացուեցաւ։ Կարմիր հեռաձայն հաստատուեցաւ Սպի – տակ Տան եւ Կրեմլինի միջեւ։

Այս բոլորին հետեւանքն եղաւ երկու հականերու հակամարտութեան աստիճա – նական մեղմացումը։

Ներկայիս բոլորի աչքերը ուղղուած են դէպի Մոսկուա, ուսկից կը յուսան թէ պիտի ծագի ափոփիչ նչոյլ մը լոյսի ու յոյսի։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

պարզացնել իր առեւտրական փոխանա – կութիւնները Մ. Նահանգներու հետ։ Նիքսըն թէեւ տրամադիր է վարկ բանա – լու, սակայն ոչ Խորհ. Միութեան պա – հանջած փոքր տոկոսով։ Դժուարութեան կը հանդիպի նաեւ Բ. համաչխարհային պատերազմի պարտքի հարցը։ Ծանօթ է, որ Խորհ. Միութիւն նպաստաւորութեամբ ամերիկեան նիւթական օժանդակութեամբ պատերազմի չրջանին։

Վիէթնամի խնդիրն ալ կարեւոր է։ Դէաեր նկատել կուտան, թէ Նիքսընի համար հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այս հարցին լուծումը, այ – լապէս ամերիկեան հանրային կարծիքը «ձախողած» պիտի նկատէ նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը։ Միւս կողմէ, սակայն, Մոսկուա չի կրնար չատ առաջ երթալ իր խոստումներուն մէջ։

Բրեժնեւ բացակայեցաւ Մոսկուայէն եւ, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրնե – րու, մեկնած է Քիեւ։ Մոսկուայէն կը հաղորդուի նաեւ, թէ Ուկրանիոյ Հա – մայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմի – տէի Ա. քարտուղարը՝ Պիոտր Շելեստ, հեռացուած է իր պաչտօնէն։ Այս վեր – ջինը կը նկատուի «կարծր» եւ դէմ ե – ղած է Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան դաղափարին։ Շելեստ, որ 1963էն ցայս օր կը մնար իր պաչտօնին պլուխը, եղած էր անոնգմէ, որ պահանջած էին կար – միր բանակին յարձակումը Չեխոսլովա – քիոյ վրայ։

Քաղաքական չրջանակներու համա – ձայն, Բրեժնեւ Քիեւի մէջ աչխատած է պաչտօնէ հեռացնել մէկը, որ դէմ է իր քաղաքականութեան։

Նախագահ Նիքսըն ներկայ պտնուեցաւ Պալէտի ներկայացումին։ Կին մը մի – նարարին « Ազատութիւն Վիէթնամի » պոռաց։ Ոստիկանները թատերասրահէն հեռացուցին ամբոխարարը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ համաձայնագիրը պիտի ստո – րագրուի Յունիս 3ին, չորս Մեծերու Ա – տաքին նախարարներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶի ամերիկեան հիւպատոսարանի եւ Ամերիկեան Լեգէոնի չէնքին մէջ եր – կու ռումբեր պայթեցան։ Ոստիկանու – թիւնը երկու ռումբեր դտաւ լրենց պայ – թումէն առաջ ամերիկեան օդանաւային ընկերութիւններու՝ Փան Ամ եւ Թիուա պրասենեակներուն մէջ։ Պարչելոնայի մէջ 300 գուցարարներ փչրեցին Փան Ամի պրասենեակին ապակիները։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի մէջ հինգ ձախապաչտ – ներ եւս գնդակահարուեցան։ Համաձայն իշխանութիւններուն, ասոնք «ոճրագործ – ներ, առեւանգիչներ եւ հակապետական արարք կատարողներ եղած են»։

ՊԵԼԺԻՈՑ վարչապետը յայտարարեց, թէ Պուրունտիի մէջ իսկական ցեղասպա – նութիւն մըն է, որ տեղի կ'ունենայ ներ – կայիս։ Ապրիլ 29ի ձախողած պետական հարուածէն ետք իշխանութիւնները կը ջարդեն Հիւթիւ ցեղախումբի մարդիկը։ Աֆրիկեան այս փոքր Պետութիւնը կազ – մուած է երկու ցեղախումբերէ՝ Հիւթիւ, որ կը ներկայացնէ բնակչութեան 80 տո – կոսը, եւ Հիւթիւս ցեղախումբէն։ Այս վերջինը միչտ տիրապետող դերը պրա – ւած է։ Ջարդուածներու թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնի։ Պուրունտի նա – խապէս Պելժիոյ գերիչխանութեան տակ կը գտնուէր։

ԼԻԻՔՍԷՆՊՈՒՐԿ հաւաքուեցան Հասա – րակաց Շուկայի վեց երկիրներու, եւ չորս թեկնածու երկիրներու Արտաքին նախարարները։ Օրակարգի նիւթն է Եւ – րոպայի քաղաքական ապագան։

ՍՏԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ 11 երկիրներ, ո –

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

—o—

Հայաստանի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը՝ «Արարատ», որ անցեալ տարի այնքան փայլուն դիրք գրաւեց Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան մրցաչարքին մէջ, այս տարի կը չարունակէ ժամդոյն պատկեր ներկայացնել։

«Արարատ» Մայիս 21ին Երեւանի իր դաչտին վրայ հանդիպում մը ունեցաւ Դոնի Ռոստովի ԲՍՄ. խումբին հետ։ Այս խումբը կը նկատուի ամէնէն տկարը ախոյենութեան մասնակից 16 խումբե – րուն մէջ։ Աբգարեւ կը գրաւէ ցանկին վերջին տեղը։ Աբգ այս տկար խումբն իսկ չաջողեցաւ Մայիս 21ին պարտու – թեան մատնել Հայաստանի ազգային խումբը։ Ճչդենք, որ ԲՍՄ. եօթը մրցում – ներու ընթացքին միայն մէկ կէտ ար – ձանագրած էր։

Մրցումի ընթացքին, կը գրէ «Սով Հա – յաստան»ի թղթակից մը, պարզ գար – ձաւ, որ «Արարատ» կորնդացած էր իր դիմադիծը, մարտական ոգին, տարբա – կան պատասխանատուութեան ոգին։ Այսպէս, «Արարատ»ի աջ պաչտպան՝ Ս. Մարտիրոսեան, որ հնարաւորութիւն ունէր գնդակը հանգիստ եւ ուղարկելու, անփոյթ կերպով, դիծէն դուրս կը հա – նէ։ Աբգիւնքը կ'ըլլայ անկիւնի հար – ուածք։ Մրցակիցներէն մէկը Երեւանցի – ներու չորս պաչտպաններու մէջէն կը յաջողի գնդակը ուղղել դէպի բերդ։ Ոչ ոք փորձեց դիմադրել կամ նոյնիսկ խան – գարել։

«Արարատ»ի մարդիկները «կը չարու – նակեն ներհել անցեալի յաջողութիւննե – րից արբեցած», այս է պատճառը, որ խաղի ընթացքին «Արարատցիները մնա – ցին անտարբեր, անփոյթ, մրցակցի թե – լադրանքին հնազանդ ենթարկուելով դե – րում»։

«Արարատ» այս տարեչրջանին տեւա – կան նահանջի փապուղիին մէջ կը գըտ – ուի, նկատել կուտան մասնագէտներ։

րոնց չարքին նաեւ Ֆրանսա, Սեպտեմ – բերին, նաւային մեծ ռազմախումբ մը պիտի կատարեն։ Աւելի քան 300 ռազմա – նաւեր պիտի մասնակցին այս ռազմա – վարժին, որ տեղի պիտի ունենայ Մի – ջերկրականի, Պալեաան ծովի եւ Ատ – լանտեանի մէջ միաժամանակ։

ՓԱՐԻԶի «Փարք տէ Փրէնս»ի մարզա – դաչտին մէջ ոտնագնդակի կարեւոր մըր – ցում մը տեղի ունեցաւ Խորհ. Միու – թեան եւ Ֆրանսայի ազգային ամաթէօր խումբերու միջեւ։ Ֆրանսա մէկ կէտ ար – ձանագրեց, իսկ Խորհ. Միութիւն՝ երեք։ Այս վերջին խումբի խաղացողներէն էր «Արարատ»ի մարզիկներէն Զանազանեան։ Այս պարտութեան հետեւանքով Ֆրանսա ոտնագնդակի մարզին մէջ չի կրնար մասնակցիլ Միւնիխի օղիմպիականին։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Պի. Օ. Էյ. Սի. օդանա – ւային ընկերութիւնը հինգ Քորքորտ օ – դանաւ ապսպրեց։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ մօտ 700·000 հոգի Արեւելեան Պերլին այցելած են Մա – յիս 17էն 24։

ՍՈՒՏԱՆի Ներքին նախարար նչանակ – ուեցաւ Զօր. Մոհամմէտ Էլ–Պահիր Ա – մէտ, իսկ բանակի ընդհ. հրամանատար՝ Զօր. Աուաք Ֆալլահ։

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ ԲԱԶՈՒԿԸ

—o—

Եղբօրս յիշատակին

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բինկեանցի քաջորդւոյն ձայնը հետ – զհետէ կը բարձրանար: Կը խօսէր ընդ-վզումի, զայրոյթի կայծերով տենդահար: Անոնց թափին մէջ հայերէն խօսքեր ալ կը սուրային: Հոդւոյն խոր խռովքը կը պոռթկար: Ցորդ էին միտքերը եւ բա – ռերը՝ հեղեղ որոնք պատուհանէն վար կը հոսէին, ինչպէս բոցեր, Հայոց վրայ: Իսկ աչքերուն հուր նայուածքը չէր բաժ – նուեր իր դաշոյնէն որ կը չողար մերկ սեղանին կեղտին վրայ: Պրոխտ ձայնը կը թնդար: Վագր էր կարծէք: Ո՛չ, Գա – ռաղեղին ըմբոստացած առիւծն էր ան որ կը կռուէր, կը մռնչէր ճղակերուն դէմ:

— Մերկացուցիք երկիրը, եղկելի մա – հասուան դարձուցիք: Եւ ծառերը կմախք – ներու վերածեցիք: Դաշտերու բարու – թիւնը խափանեցիք չարիքով: Արեան լի – ճեր կազմեցիք: Բարձրացուցիք ոսկոր – ներու լերկ բլուրներ: Չէք ամչնար ձեր ահաւոր արարքներէն, համաստրած եւ անհամար ոճիրներէն: Ո՛չ խիղճ ունիք եւ ոչ ալ՝ դիմք: Լաց ալ չունիք: Դժոխ – քի դէմքեր էք արիւնախանձ: Արիւն, ցեխ է ձեր մտածածը պատմութեան: Ցաւեր – ժական դահիճներ էք: Դուք քանդումին արիւնազանգ դործիքն էք:

Կեանքն ենք մենք, մինչ դուք մահն էք: Աշխատանքն ենք մենք, ծուլութիւնն էք դուք: Մենք կը ստեղծենք, դուք ի հարկէ կը յօրանջէք: Մենք կը չինենք, դուք կ'աւերէք: Կանանչն ենք մենք, երաշտն էք դուք: Բեղուն ենք մենք, դուք ամուլ էք: Մենք կը բաշխենք, կը խլէք դուք: Լոյսն ենք մենք, դուք խաւարն էք: Մեր ժամերուն մէջ, երբ տակաւին չէիք պըղ – ծած եւ ախորի վերածած, մենք կ'ներ – դէինք. «Եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»: Ի՞նչ կ'ներդէք դուք մղկիթին մէջ: Կ'ըսեմ ձեզի, ի՛նչ ալ ը – նէք, պիտի ապրի, պիտի տոկայ Հայուն ոգին:

— Ա՛լ հերիք է: Զաւի ու սամման չյար – դեցիր: Շա՛տ հեռացար: Կապէ՛ լեզուդ: Բաւական է...

— Բաւակա՞ն է: Ի՞նչպէս լռել: Ելէ՛ք ոտքի, նայեցէ՛ք վար, բացակայրին, — սպանդանոց մը կատարեալ ուր, դվխա – հակ, ձեր գենումի վա՛տ արարքին սար – սափն ունին անմեղ տղաք: Ի՞նչ են ըրեր: Ո՞ր յանցանքին կամ ո՞ր մեղքին պատ – ճառաւ, պիտի զոհէք, խեղդամահ, այդ անպաշտպան էակները: Լաւ ուրեմն: «Ա՛լ հերիք է», ըսիք ինծի: Պիտի լռեմ: Ան – տարակոյս պիտի լռէք դուք եւս:

Վրէժխնդրի յանկարծ խլեց իր դաշոյնը եւ զայն խրեց անոր սրտին ճիշդ կեդ – րոնը: Մէկ հռնչիւն լսուեցաւ: Երկու թերխաշ դինուորները փախուստ տուին, մխանգամայն «Հասէ՛ք, հասէ՛ք» դոչելով: Մահմուտ փորձեց կրակել: Բայց դա – շոյնը, արիւնլուայ, խկոյն հատաւ: Ափ – սո՛ս, սակայն դէմքը միայն երեք ճեղ – քով ակօսեց: Ծաղկաւեր դէմքին երբեակ սպին ցմահ պատժեց այդ ճիւաղը: Սան – դուխն ի վեր, պատուհանէն, ինչպէս դռնէն, հրացանի պայթիւններ:

Առիւծասիրտ հայ քաջորդին դէպի ձե – ղուն բարձրացուց երկու ձեռքը պաղա – տապին.

— Օ՛, Աստուած իմ, ե՞րբ չարիքին, ե՞րբ ոճիրին դոյութիւնը պիտի դադրի:

Եւ ակնարկը ապագայի վսեմագոյն ա – սիլներուն՝ ան մեկնեցաւ, դժոխային, վատ աշխարհէն, առանց կեանքը ապ – րելու: Ո՛չ իր անցեալն ունեցաւ, ո՛չ ալ կրցաւ իրեն համար վաղ մը կերտել:

Իսկ փողոցին դաղանացած եւ խելա – դար ամբոխը, — այդ մարդկային կեն – դանին, կապմ ու պատրաստ էր նախճի – րին, մատակուած իր տոհմային չար ո – գիին խարազանէն: Բայց քաղաքային սուիններուն չողչողացին, պաշարեցին, պաշտպանեցին, բանտ հրեցին բացակայ – րին ո՞ղջ մէկ անձուկ Հայերը: Թո՛ւրք կը հոտէր անձուկ խուցը:

Իրիկնամուտ: Խուցին դուռը ճռնչեց: Ներանոցքին մէջ հազարապետն ու իր սպան, իրարու քով, պատին կռթնած եւ յայտնապէս բարեմիտ: Հրամանը տըր – ուեցաւ: Բարձրադեզ սպան ալ բաղուկը յառաջ պարզեց հորիզոնաբար: Վաթսուն Հայեր, յաջորդաբար եւ մէկ առ մէկ, այդ բաղուկին տակէն անցան: Ոմանք անչուչա կարճընալու պէտքն ղգացին: Այդ ճկումը վարագուրեց երկու զոյդ աչք: Վաթսուն Հայեր վերադարձան դէ – պի կեանք: Իսկ Ալիշան եւ Ֆիքրի հետե – ւեցան իրենց տիրոջ որ կը սպասէր պա – տին վրայ:

Գիշերային խոր լռութիւն: Լո՛ւկ Եփ – րատը կը լսուէր:

Երեք տասնեակ անուշ կեանքեր մարե – ցան: Ոչ ոք լացաւ անոնց վրայ: Որով – հետեւ, նախքան իրենք, լռեր էին, առ յաւէտ, բոլոր անոնք որ, ի հարկէ, պի – տի լային, ողբային:

Օ՛, մութ գիշերդ վատահամբաւ:

×

Խորթ յանկերդին արձագանդը անդամ մը եւս կրկնուեցաւ.

— Մոխիրները ինչո՞ւ քրքրել եւ վեր – յիշել Սեւ Անցեալը: Ինչո՞ւ խօսիլ, լռե – չո՞ւ դրել արեան մասին...

Խորթ յանկերդին արձագանդը, ահա, դարձեալ հանդիպեցաւ եւ բախեցաւ յոյժ հարատած սա յանկերդին արձագանդին.

— Որովհետեւ Սեւ Օրերուն ուրուա – կանը հանդիստ չի տար մեր ներկային: Կը խանդարէ զայն անընդհատ...:

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ 40 ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս աշխատանքը յաջողութեամբ կը պահուէր ու չուտով — առանց վերա – ծումի հեղինակին յայտնելու — բնաղբին վրայէն ինչ ինչ կտորներ կը զեղչուէին, միակ նպատակ ունենալով զայն նուազ անհաճոյ դարձնել էնվէր փաշայի ժա – ռանդորդներուն: Այս ձեւով երկրորդ սփռոմը կրցաւ տեղի ունենալ Մայիս 3ին, անոր, սակայն կը նախորդէր նե – րածուխի մը, այնքան լավալիսեան որքան ծիծաղելի, ուր կ'լսուէր թէ վէ – պին ժամանակէն մինչեւ մեր օրերը Թուրքիան յառաջդիմած էր եւայլն:

Այս ներածութիւնը կրկնուեցաւ իւ – րաքանչիւր սփռոմի սկզբնաւորութեան: Ցաջորդ սփռոմները, այսպէս անդամա – հատուած, չարունակուեցան կանոնաւո – րապէս մինչեւ վեցերորդը:

Այստեղ, սակայն, 1969ին Յունիսի սկիզբը, շատ կարեւոր դէպք մը պատա – հեցաւ. միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտէն՝ Իտալիոյ վարչապետ Մ. Ռումորի Անգարա այցը: Շաբաթ 7 Յու – նիսին, երբ այսքան յայտնի քաղաքական դործիչ մը Թուրքիա կը դտնուէր, Սա – բայը պատեհելով ղբաղած, ձայնասփիւռի վարիչները — հաւանաբար Իտալիոյ կա – ռավարութեան ճնշումին տակ — կ'որո – շէին նուէր մը եւս ընել էնվէր փաշային եւ անսովորաբար կը ընդհատէին եօթներորդ սփռոմը, որ բուն Յունիս 7ին տեղի պիտի ունենար: Այս մասը կրնար յա – ջորդ Շաբաթ օրը կատարուիլ (ինչպէս պատահած էր երկրորդին համար), սա – կայն Յունիս 14ին ուրբաթ — եւ վեր – ջին — սփռոմը տեղի ունեցաւ այսպէ – սով եօթներորդը վերջնականօրէն ջնո – ջելով:

Այս անիմանալի ընդհատման պատճառները յայտնի չեն:

Ապագայ եւ հաւանական արդարում – ներ կանխելու համար պարագ կը համա – րիմ չուտով եւ բացարձակապէս նշել թէ եօթներորդ մասը բանավէճի յատուկ նիւթեր չէին պարունակեր, որ կարենա – յին էնվէր փաշայի բարեկամներուն ու պինգը ընդօրինակողներու դիւրաշրջացու – թեան դպչիլ: Իր ընդհատը չարդարանար, ուրեմն, եւ ոչ իսկ այն ցեղապաշտ հա – մախոհութեամբ, որ պատճառ հանդիսացած էր նախորդ սփռոմներու սըր – բագրութեան:

Սակայն այստեղ կ'ուղէի յիշել թէ Շա – բաթ 21 Յունիսին ուրիշ յայտարդի մը առաջին մասը սփռուեցաւ «երիտասարդ – դութիւն, երիտասարդութիւն» երեսփո – խան — եւ այն առեն նախարար — Լ. Փոեթիի համանուն վէպէն առնուած:

Կը խորհիմ թէ կարելի ըլլայ ենթադրել թէ իմ յայտարդիս կրճատուեցաւ այս – քան յարդելի հեղինակ մը աւելի եւս չսպասցնելու համար: Այս պարադային օսմանեան ցեղապաշտութեան վրայ կ'ա – ւելնայ ուրիշ մը — աւելի ինքնատիպօ – րէն իտալական — որու համաձայն այն քաղաքացիները որ նախարար չեն, աւելի ցած ցեղի մը կը պատկանին:

Ինչ ալ եղած ըլլայ եօթներորդ սփռու – մին ջնջումին պատճառը, պէտք է նկա – տել թէ այս մասը շատ կարեւոր էր ամ – բողջ պատմութիւնը — եւ յատկապէս ա – նոր իմաստասիրական չէշտը — ըմբռնե – լու համար: Որովհետեւ ինչ–ինչ տեղեր ցոյց կը տրուէր նախախնամութեան դերը Մուսա Լերան դադաթը ապաստանած Հայերը փրկելու համար: Եօթներորդ մասը ջնջելով՝ վճարող հասարակու – թեան, չնախանձրէն թոյլ չտրուեցաւ որ հասկնայ ոչ միայն դէպքերու եղելու – թիւնը, այլ նոյնիսկ հեղինակին պատ – դամը: (Փակադիծի մէջ ալ, անդառնա – լիօրէն հաշմուած է վերածումը եւ այս – պէսով ոտնակոխուած է առարպրեալս հեղինակային իրաւունքը):

Այսքանը չէի բաւեր, վերոյիշեալ վա – րիչները այժմ կը մերժեն յայտարդին կրկնութիւնը սփռել. թէեւ սովորութիւն է որ իւրաքանչիւր յայտարիր առաջին սփռումէն մէկ կամ երկու տարի վերջ՝ կրկնուի: Այս մերժումը արդարացնելու համար ինծի ըսուեցաւ թէ նոր բարդու – թիւններէ կը վախնան: Այլ խօսքով՝ վերջնականօրէն ընդունուած իրողութիւն մըն է որ իտալական ձայն – պատկերա – սփիւռը չարունակէ ենթարկուիլ Թուր – քիոյ կառավարութեան կամքին եւ չի կրնար ինքզինքին թոյլ տալ որ էնվէր փաշայի ցեղապաշտութեան մասին խօսի:

Քաղաքական դետնի վրայ այս ամէնը չափազանց ծանր է որովհետեւ մեր եր – կիրը որ, մինչեւ հակառակը չփաստուի, պէտք է ազատ ըլլայ, անկախ եւ ժողո – վրդավար, Միացեալ Ազդերու Ուխտին մասնակից, այս ձեւով կը հաւատարեցնէ օսմանեան դաղութի մը եւ իրրեւ այդ – պիսին, ի պաշտօնէ պարտական հայկա – կան ջարդերը պաշտպանելու:

Կարելի է եւ պէտք է նաեւ ինքզինքնուս հարցնել թէ այդ ի՞նչ տեսակ դաչնակ – ցութիւն է որ զմեզ կը կապէ, քաղաքա – կանօրէն եւ ռազմականօրէն երկիրի մը որուն կառավարութիւնը տակաւին նման դիւրազրգռացութիւններ ունի:

×

12 Սեպտեմբեր 1971ին ձայն – պատ – կերասփիւռի նախագահին դրած եմ, կա – ցութեան եզակիութիւնը ցոյց տալով եւ ինդրելով որ նախնական վերածումին կրկնութիւնը սփռուէր դէթ չափաւորե – լու համար հեղինակային իրաւունքի տա – նակոխումը, որ կատարուեցաւ եօթնե – րորդ մասին ջնջումովը եւ ունկնդիրնե – րուն ալ — առաջին անդամն ըլլալով — *խան — եւ այն առեն նախապար — Լ. Փոեթիի համանուն վէպէն առնուած:*

Կը խորհիմ թէ կարելի ըլլայ ենթադրել թէ իմ յայտարդիս կրճատուեցաւ այս – քան յարդելի հեղինակ մը աւելի եւս չսպասցնելու համար: Այս պարադային օսմանեան ցեղապաշտութեան վրայ կ'ա – ւելնայ ուրիշ մը — աւելի ինքնատիպօ – րէն իտալական — որու համաձայն այն քաղաքացիները որ նախապար չեն, աւելի ցած ցեղի մը կը պատկանին:

Ինչ ալ եղած ըլլայ եօթներորդ սփռու – մին ջնջումին պատճառը, պէտք է նկա – տել թէ այս մասը շատ կարեւոր էր ամ – բողջ պատմութիւնը — եւ յատկապէս ա – նոր իմաստասիրական չէշտը — ըմբռնե – լու համար: Որովհետեւ ինչ–ինչ տեղեր ցոյց կը տրուէր նախախնամութեան դերը Մուսա Լերան դադաթը ապաստանած Հայերը փրկելու համար: Եօթներորդ մասը ջնջելով՝ վճարող հասարակու – թեան, չնախանձրէն թոյլ չտրուեցաւ որ հասկնայ ոչ միայն դէպքերու եղելու – թիւնը, այլ նոյնիսկ հեղինակին պատ – դամը: (Փակադիծի մէջ ալ, անդառնա – լիօրէն հաշմուած է վերածումը եւ այս – պէսով ոտնակոխուած է առարպրեալս հեղինակային իրաւունքը):

Այսքանը չէի բաւեր, վերոյիշեալ վա – րիչները այժմ կը մերժեն յայտարդին կրկնութիւնը սփռել. թէեւ սովորութիւն է որ իւրաքանչիւր յայտարիր առաջին սփռումէն մէկ կամ երկու տարի վերջ՝ կրկնուի: Այս մերժումը արդարացնելու համար ինծի ըսուեցաւ թէ նոր բարդու – թիւններէ կը վախնան: Այլ խօսքով՝ վերջնականօրէն ընդունուած իրողութիւն մըն է որ իտալական ձայն – պատկերա – սփիւռը չարունակէ ենթարկուիլ Թուր – քիոյ կառավարութեան կամքին եւ չի կրնար ինքզինքին թոյլ տալ որ էնվէր փաշայի ցեղապաշտութեան մասին խօսի:

Քաղաքական դետնի վրայ այս ամէնը չափազանց ծանր է որովհետեւ մեր եր – կիրը որ, մինչեւ հակառակը չփաստուի, պէտք է ազատ ըլլայ, անկախ եւ ժողո – վրդավար, Միացեալ Ազդերու Ուխտին մասնակից, այս ձեւով կը հաւատարեցնէ օսմանեան դաղութի մը եւ իրրեւ այդ – պիսին, ի պաշտօնէ պարտական հայկա – կան ջարդերը պաշտպանելու:

Կարելի է եւ պէտք է նաեւ ինքզինքնուս հարցնել թէ այդ ի՞նչ տեսակ դաչնակ – ցութիւն է որ զմեզ կը կապէ, քաղաքա – կանօրէն եւ ռազմականօրէն երկիրի մը որուն կառավարութիւնը տակաւին նման դիւրազրգռացութիւններ ունի:

×

12 Սեպտեմբեր 1971ին ձայն – պատ – կերասփիւռի նախագահին դրած եմ, կա – ցութեան եզակիութիւնը ցոյց տալով եւ ինդրելով որ նախնական վերածումին կրկնութիւնը սփռուէր դէթ չափաւորե – լու համար հեղինակային իրաւունքի տա – նակոխումը, որ կատարուեցաւ եօթնե – րորդ մասին ջնջումովը եւ ունկնդիրնե – րուն ալ — առաջին անդամն ըլլալով —

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Հեղնարն ուստայի խնդրով, չէր վո – խել իր դբսի դդեստը: Նա չարունակ նեղս ու դուրս էր անում՝ ոպատարկելով սե – ղանը, բայց յետոյ, երբ սեղանի վրայ ամէն ինչ իր տեղն էր, եկաւ եւ նստեց ամուսնու կողքին՝ Երանոսի դիմաց:

Այժմ վառւում էր նաեւ պատի լամպը: Ուժեղ լոյսի տակ Երանոսն սկսեց ուշա – դիր դիտել Հեղնարին: Կինը հազիւ լինէր երեսունհինդ տարեկան: Ունէր լիքը մար – մին եւ փոքրիկ, նուրբ ձեռքեր: Երբ նա խօսում էր ամուսնու հետ, թւում էր, թէ ուստան նրա հայրն է, թէեւ ընդա – մէնը տասը տարուայ տարբերութիւն կար նրանց միջեւ:

Բոստանչին Հեղնարին նայում էր ան – վայել չափով երկար՝ անկարող քօղար – կել իր հիացմունքը: Ուստան եւ մայրը կամ չէին նկատում այդ, կամ չնկատել էին ձեւացնում, իսկ Հեղնարն անկասկած ղդում էր նրա հայեացքը, բայց չէր չը – փոթում՝ հիւրի ուշադրութեան անչուշտ վերապրելով իր դեղեցկութեան թողած տպաւորութեանը: Եւ նա զարմանալի նման էր Թրքուհուն, աւելի նման, քան առաջին անդամ սենեակ մտնելիս...

Ուստա Մկրտիչը դինի լցրեց եւ վեր – ցնելով բաժակը, դիմեց հիւրին.

— Երանոս ջան, կենացդ: Դուն բարով ես եկէ իմ տունս: Ցանկանք եւ յուսանք, որ մեր բարեկամութիւնը երկարատեւ եղնի:

— Կենացդ, ախպէր, — ասաց Հեղնարը եւ բաժակ բարձրացրեց:

Երանոսը նայեց նրա բաժակին, ապա ակներով ոսկէ մատանիներ հագած նուրբ մատներին, յետոյ ջուրբայի լայն թե – քին, որի միջից երեւում էր Հեղնարի թեւը, նայեց դաստակի վրայ հագած ոսկէ ապարանջին, որն իր դունատ դե – դինով զարդարել էր նրա մաշկի ապետա – կութիւնը: Երանոսին թւում էր, թէ հի – մա ինքը վար կը չպրտի բաժակը, «բա – ջի» կը բացականչի եւ կ'ընկնի նրա առները:

— Կենացդ, օղուլ, — լսուեց ուստա Մկրտչի մօր ձայնը:

Բոստանչին սթափուեց եւ հայեացքը շուռ տուեց այն կողմ:

— Ամմէնքէդ էլ չնորհակալ եմ ձեր քաղցր հիւրասիրութեան համար: Մկրտիչ ախպէր, չնորհակալ եմ քու բանձր պատ – ուիդ համար, օր դուն ընձի ցուց կուտաս:

Երբ բոստանչին սկսեց խօսել, Հեղնարն իսկոյն լարուեց, կենտրոնացաւ, կարծես ուզում էր ճանաչել հիւրի ձայնը, բայց եւ իսկոյն հանդարտուեց:

Խօսելիս բոստանչին մի քանի անդամ նայեց նրան եւ սոսկաց, թէ յանկարծ, ո՞վ դիտէ, դուցէ իրօք, նա Թրքուհին է: Սոսկաց, որ ուստա Մկրտիչը որեւէ ա – ոիթով կարող էր յիշատակել նրա բոս – տանչի լինելը, իսկ նա չէր ուզում ճա – նաչուած լինել:

Երկրորդ բաժակն առաջարկեց ինքը՝ Երանոսը: Նա դնաց կլոր սեղանի մօտ, բերեց այնտեղից երեխային, նստեցրեց իր ծնկանը եւ ասաց.

— Ես էս անմեղի կենացը կը խմեմ ամ – մէնէն առաջ: Դուն, հարս–աբլա, էս տան վենձն ես ու բաղում տարի քուկդ է եղէ ամենավենձ պատիւը: Պատիւը հիմի էլ է քուկդ, հմը էղվանն էս մարդունն է: Իղվան մարդիկ բոլորիս մտեհան պիտի էնեն, էսոր պիտի պատուեն: Ուստա Մկրտիչ, թէ դուն քու չնորքէդ էսոր մէջ բան դրած ունիս, ուրեմն իմացի, որ էսոր յարդողը քեղի յարդած կ'եղնի: Հեղնար քուր, թէ դուն քու սիրութենէդ էսոր մէջ բան դրած ունիս, ուրեմն իմա – ցի, օր էսոր էրնակ տուողը քեղի էրնակ տուած կ'եղնի: Ծնողքը պիտի ապրի իրան զաւակի մէջ: Գալուստ ջան, ես քու անուանդ միտքը կ'ըսեմ քեղի, հմը մտեհան չենես. Գալուստ՝ էդ էն է, օր պիտի դայ...

Երեխան ժպտաց եւ նայեց մօրը: Մայրը խանդաղատանքով վեր կացաւ տեղից, մօտեցաւ թախտին եւ ամուր գրկեց նը – րան: Կնոջ թեւը մի վայրկեան չփուեց Երանոսի ձեռքին: Երանոսը ցնցուեց կնոջ ջերմութիւնից եւ բաժակը դրեց վար:

— Քուր...

Բոստանչին կարկամեց: Բառը դուրս էր թռել ինքնաբերաբար: Ինչո՞ւ դիմեց նրան, ի՞նչ ունէր ասելու...

— Քուր, — կրկնեց նա այնուամենայ – նիւ՝ բաժակը նորից վերցնելով, — Մկըր – տիչ ախպէրս առաւօտուընէ – իրիկուն տունը չէ, մերս էլ պառաւ կնիկ է...

Հեղնարը յանկարծ դունատուեց: Ո՞վ դիտէ, ի՞նչ վերջաւորութիւն էր սպա – սում նա հիւրի խօսքերին...

— Դուն ինքդ պիտի վենձըցնես էս ճուղը, — չարունակեց Երանոսը: — Ին – պէս էրա, օր էնիկ միշտ դալար մնայ ու պտուղ տայ...

Հեղնարը ժպտաց, դլխով արեց համա – ձայնաբար եւ ի չնորհակալութիւն՝ ակ – նածանքով նայեց ամուսնուն: Ուստան պայծառացաւ: Երանոսը նայեց նրան եւ իր ամբողջ հոդով նախանձեց նրա երջանկութեանը եւ իր ամբողջ հոդով ցաւակցեց նրա դժբախտութեանը...

(35 – Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՊԵՐԼԻՆ.— Ամէն տարի Մայիսի երկրորդ կիրակին յատկացուած է այստեղ յարգանքի արտայայտութիւն ընելու մայրերուն:

1923ին առաջին անգամ զործադրուել սկսաւ այս «Մայրերու Օր»ը ընտանեկան յարկերէն ներս: Փոքրերը ծաղիկներով, ինքնաոիպ գծագրութիւններով, բան – ուածքներով եւ շնորհակալութեան ոտանաւորներով կ'ողջունեն մայրիկը եւ գործակցութեամբ հայրիկին այն օրը կը կատարեն ամբողջ տնային գործերը: Հայերը ալ կան որ իրենց ամբողջ ընտանիքը կ'առնեն եւ կը տանին իրենց մօր տունը, անկէ ալ ճաշարան, որպէսզի մայրերն ու մեծ մայրերը գործնապէս վայելեն իրենց նուիրուած հանդիսաւոր օրը:

Մայիս 13ի կիրակնօրեայ լրագիրները եւ շաբաթաթերթերը յօդուածներ եւ պատկան կողմէ եղած արտայայտութիւններ տպած էին: Մայրեր, մեծ մայրեր, հայրեր, որդիները, դուստրները, նաեւ թոռ տալու, որ վերածումին ծանօթ – նան, իր ուխտ մատերով:

Աւելորդ է ըսել, թէ յարդելի նախագահը, օսմանեան փաշայի մը արժանի ազնուութեամբ, եւ ոչ իսկ պատասխանած է: Բնականաբար նման կեցուածքի մը հանդէպ իմ արժանապատուութիւնս եւ հեղինակային իրաւունքս պիտի պաշտպանեմ ամէն տեղ, ուր օրէնքը եւ ժողովրդավար բարքերը թոյլ կուտան:

Եւ որովհետեւ ձայնասփիւռին ու իր վարիչներուն վարուելակերպը, վերը նկարագրուած դէպքին առընչութեամբ, չատ եզակի կը թուի եւ ոչ համաձայն այն պարտականութիւններուն, որ պիտի ունենայ հասարակաց ձայն – պատկերապիւռի մարմին մը, ազատ, անկախ եւ ժողովրդավար երկրի մը մէջ, յարմար նկատեցի յանձնախումբին տեղեկացնել քանի որ ըստ օրէնքի, անոր պարտքն է հակել որպէսզի չպատահի այն, որ դըժբախտաբար տեղի ունեցաւ «Մուսա լեռան 40 օրերուն» համար:

Կը յուսամ թէ յանձնախումբը պիտի ուշ քննել թէ դէպքերը ինչպէս պատահած են, յատկապէս ճշդել թէ ո՞վ եւ ի՞նչպէս ճնշում բանեցուցած է, որպէսզի վերածումը կրճատուի, ո՞վ, ձայնասփիւռին մէջ, այս ճնշումներուն անսացած է եւ ինչո՞ւ, եւ վերջապէս ճշդել եթէ եղածը օրինաւոր է, նաեւ իրաւաբանական տեսակէտով:

Յարգալից բարեւ:

ՖՐԱՆՑՈ ՎԵՆԹՈՒՐԻՆԻ

ծաղկավաճառները, ուսուցչուհիները եւ ընտանեկան գործոց Պոննի կառավարութեան նախարարուհի կէթը Շեթրոբէլ... իրենց տեսակէտները պարզած էին եւ Մայրերու Օրուան տօնորութիւնը դիտած իրենց տեսանկիւնէն: Տիկին Շեթրոբէլի կարծիքով հարկ է կանանց դիրքը բարձրացնել նաեւ ապահովագրութեան ընկերային օրէնքներով:

Այս յարդանքի տօնին առեւտրականացումին դէմ են չատերը եւ կը պահեն, որ յարդանքի եւ խղճի պարտքի արտայայտութիւնը պէտք չէ սահմանափակուի տարին մէկ օր ծաղիկ, չուկայ կամ շնորհակալութեան խօսք բերելու ձեւին մէջ:

Ծանօթ է, որ Մայրերու Օրը առաջին անգամ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ Ուլսթրօ Ուիլսըն նախագահին կողմէ յայտարարուեցաւ 1914ին, շնորհիւ Ճին Ճէրվիս անուն կնոջ մը 1905ին ի վեր կատարած ղիմումներուն: Բայց այս տիկինը յետոյ վշտահար մնաց այս տօնին առեւտրականացման հետեւանքով: Աւելին ըլլալով, կ'ըսուի թէ այս կինը առեւտրականներու դէմ դառեր բացած եւ կորնգուցած է դառը, վրայ տալով նաեւ իր ամբողջ հարստութիւնը:

Առաւելապէս փոքրիկներու եւ դպրոցականներու երկու – երեք չաբաթուան նախապատրաստութիւնը կ'արժէ մանկավարժական ուղղութեամբ նկատի առնել: Անոնք կը սորվին երախաիք յայտնել ծաղկեփունջերով եւ աւուր պատչաճի ոտանաւորներով:

Օրինակ՝

Իմ մայրիկս շատ կը սիրեմ,
Իմ սիրտս անոր տալ կ'ուզեմ,
Ամէն օր եւ ամէն գիշեր
Միշտ կը խորհիմ իր վրան:

Իսկ դպրոցականներու մէջ ամէնէն չատ սերտուած ոտանաւորը հետեւեալն է, զոր արտադրուած եւ փոքրիկ ծաղիկներով եւ ուրիչ պատկերներով չրջա – պատուած ցոյց կուտան տղաք իրենց մայրերուն.

Իմ մայրիկս շատ կը յոգնի.
Ամէն առտու կ'արթնցնէ գիս.
Ամբողջ օրը հոգ կը տանի
Իր փոքրիկ զաւկին վրան:

Ամէն գործ մայրիկս կ'ընէ,
Եփել, լուալ եւ հիւսել,
Գիշերն ալ դեռ ժրաջան,
Հագուստ եւ գուլպայ կը կարկտէ:

Երբ հիւանդ ըլլամ, պէտք է
Անկողնիս մէջ հանդարտ պառկիմ,
Եւ մայրիկս անձնուէր
Կը խնամէ գիս որ աղէկնամ:

Այսօր շնորհակալ եմ իրեն,
Իմ սիրտս կ'ուզեմ տալ իրեն.
Աստուած պահէ իմ մայրիկ,
Եւ շնորհէ կեանք երջանիկ:

Պ. Ֆ.

ՔՐՏԱԽՕՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԽՈՐԵՐԸ

—0—

Շահեկան դասախօսութիւն մը տուած է զուիցերացի հայասէր Վիլըը, Մայիս մէկին, Ֆիքսի Աւետարանական Հանդէսասրահին մէջ:

Գարակէօղեան Հատուածութեան տնօրէնուհի Ա. Ճեճիզեանի բացման խօսքէն ետք, Վիլըը յայտնած է, թէ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, երկու անգամ այցելած է Թուրքիոյ ներքին գաւառները եւ հասած մինչեւ Խարբերդ ու Տիգրանակերտ:

Մասնաւորաբար այցելած է հայարնակ չրջանները:

Վիլըը ըսած է, թէ Պոլսէն 40 քիլոմ. հեռու գտնուող Թուզլայի մէջ, ազգասէր Հայ մը, հայկական կեդրոն մը հաստատած է հայ մանուկներու համար, որոնք քրտահօս Հայերու բեկորներ են:

Հինգ տարի առաջ այս քաղաքը, որ ծովեզերքի մօտ է, անխնամ եւ անչքնդի էր: Ներկայիս, հոն կը գտնուի պարտէզով չրջապատուած հաստատութիւն մը, ուր հայերէն կը սորվին այդ խըլեակները: Սկիզբը, եկեղեցիին գետնայարկը վերածուած է դասարաններու, սակայն, յետագային, դասարանները փակուած են թուրք կառավարութեան կողմէ:

Նախապէս հոն կը պատսպարուէին 140 մանուկներ: Այսօր, անոնց թիւը բարձրացած է 300ի:

Ջուրի պակաս ունենալով, զուիցերացի հայասէրներ հայթայթած են անհրաժեշտ դումարը եւ ջրհոր մը բացած են:

Շարունակելով իր ճամբորդութիւնը, Վիլըը իր կնոջ ու պատուելի Պաթմանեանի հետ այցելած է Խարբերդ, որ քարուքանդ եղած է: Ապա հասած է մինչեւ Տիգրանակերտ, անցնելով Տիգրիս գետէն:

Այդ չրջանին մէջ, լերան մը սոսրոտը հանդիպած է մօտ 300 քրտահօս, բայց քրիստոնեայ Հայերու, որոնք կը բնակին յարդէ հիւղակներու մէջ եւ կ'ապրին խիստ նախնական կեանք մը: Կը կրեն հայկական անուններ, օրինակ՝ Կարապետ, Գրիգոր, Մինաս, Եւայլն, սակայն մականունները քրտական են, Ահմէտ, Մեհմէտ, Մուսթաֆա:

Կիները եւ այրերը իրենց կուրծքին վրայ կը կրեն խաչ: Բոլոր ընտանիքներն ալ բարմանդամ են:

Քրտահօս այս Հայերու դաւակներն են, որ հաւաքուած են ու կը խնամուին Թուղլայի մէջ:

Պոլիս վերադարձին, Վիլըը այցելած է Հայոց պատրիարքին եւ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրած է հայ բեկորներուն վրայ:

Պատրիարքարանը հետաքրքրուած է անոնցմով եւ 250ի մօտ մանուկներ փոխադրած է Սկիւտարի դպրեվանքը:

Շրջուն քահանայ մը, տարին երկու անգամ կ'այցելէ քրտահօս Հայերուն, որոնք հետզհետէ կը գաղթեն դէպի Պոլիս, մօտ ըլլալու համար իրենց հարազատներուն:

Կիները, ընդհանրապէս կը հագնին կարմիր բաճկոն եւ կարմիր տրեխներ, որովհետեւ այդ գոյնը Քիւրտերու նախընտրած գոյնն է:

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՆԱԽԱՃԱՇԸ

—0—

Մեզմէ չատեր կը գոհանան առաւօտ – ները բաժակ մը սուրճով եւ կամ քիչ մը կաթով խառն բաժակ մը թէյով, որպէս տակուն անունդ պիսթոթ մը, կամ վրան կարագ քսուած չերեմ մը հաց, հազուագիւտ պարագային քիչ մը մրգանոյշ կը տանան:

Բժիշկները, եւ բոլոր անոնք որոնք աննդառութեան աղբեւրութեան հարցով կը հետաքրքրուին, դիտել կուտան, որ անբաւարար նախաճաշ մը կրնայ յարատեւ անհաւասարակչռութեան մը յանդիլ:

Աննդական տակաւ արժէք ներկայացնող նախաճաշ մը չի կրնար գոհացնել, բաւարար չափով, մարմնին անհրաժեշտ կարիքները: Նախորդ օրուան ընթրիքի տուած ջերմոյժը բաւարար չէ, մինչեւ կէսօրուան ճաշը, մարմնին սպառումները ապահովելու:

Աւելի առտուան ընթացքին, եւ կէսօրուան մօտերը անհատին մօտ կը նկատուի խառնուածքի փոփոխութիւն մը, աշխատանքի քանակի եւ որակի որոշ նուազում մը. այս բոլորին կ'ընկերանան նաեւ առաւել կամ նուազ ուժգնութեամբ, յոգնածութիւն մը, ուշադրութեան նուազում, գլխացաւեր, եւ նոյնիսկ կարգ մը պարագաներու ալ, արկածներու վտանգի բազմացում մը:

Դպրոցներու մէջ կը նկատուի, որ իրենց տուներէն թեթեւ, անբաւարար նախաճաշով մը եկող տղաք, անուշադիր, ցրուած, չաճախ քնատ երեւոյթ մը կը պարզեն: Գէշ նիշերը աւելի կէսօրուան վերջերն է որ կը տատանան, իրենց ջանասիրութեան պակասին հետեւանքով:

Երբ պահել կ'ուզենք մեր աւանդական ճաշի ղրութիւնը, մեր առաջին ճաշը բաւարար կրնայ ըլլալ, երբ սուրճի բաժակին եւ կարագ քսուած հացին հետ ուտենք նաեւ կարգ մը ուրիչ հիւթեղ սննդեղներ, պէսպիսելու պայմանաւ սակայն միօրինակութենէն խուսափելու համար, որպէսզի չյոգնեցնենք մեր ախորժակը. այսպէս, օրինակի համար, կրնանք աւելցնել մրգանոյշները (ոչ միշտ նոյնը) կամ մեղր, մածուն, չերմ մը պանիր (նախընտրելի է կրիւյէրը, որ կրանիթով չատ հարուստ է), երբեմն հաւկիթ մը, կամ չերմ մը խոզապուխտ:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ պաղպաղուկները, որոնք մարսողական հիւթահոսումը կ'աւելցնեն:

Առաւօտեան դաւաթ մը պաղպաղուկը (ոչ սառն) նախաճաշի համար ախորժակը կը գրգռէ եւ գայն կը դարձնէ աւելի հաճելի եւ օգտակար: Ցետոյ՝ պաղպաղուկը կը պարունակէ Ս. կենսահիւթ, որմէ նախաճաշը ընդհանրապէս զուրկ է:

Ս.

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Իրեն պէտք է հասկցնեմ թէ ի՞նչ ըսել է պատուաւոր կնոջ մը պատուին տէտ խաղալ, կը մտածէր:

Ամբողջ դիշերը երկու ամուսինները զրեթէ անքուն անցուցին, այնքան աղդուած էին փոխանակուած խօսքերէն:

Տիկին Սաթէն օրերով տունէն դուրս չելաւ, կրկնելով, որ չուզեր անհիմն կասկածներու տեղի տալ:

Ի վերջոյ ամուսինը լինք ստիպեց կնոջը, որ վերջ մը դնէ այդ արդելափակ կեանքին, որ կրնար վնասել իր առողջութեան:

ԺԲ.

Հինդշաբթի օր մը, կէսօրին, երբ Պօղոս էֆէնտի իր զրասենեակէն դուրս կ'կըլլար ճաշի երթալու համար, բանին բանձնեց նամակ մը, ըսելով.

— Էֆէնտի, հիմա բերին այս նամակը:

— Ո՞վ էր բերողը, հարցուց Պօղոս էֆէնտին անտարբեր ձեւով մը:

— Տղայ մըն էր... ձգեց դնաց, պատուիրելով, որ ձեղի տամ անմիջապէս, վեր պիտի բերէի, երբ դուք վար իջաք:

Պօղոս էֆէնտի նամակը առանց բանալու դրպանը դրաւ:

— Ճաշարանը կը կարդամ, ըսելով մտովի:

Սակայն ճաշարանը մէկ քանի բարեկամներու հանդիպեցաւ, որոնց սեղանակից եղաւ ու հետերնին խօսակցութեան բռնուեցաւ:

Երբ անոնք կերակուրը աւարտելով մեկնեցան ու ինք առանձին մնաց, յիչեց իրեն յանձնուած նամակը, զայն դրպանէն հանեց, անխութօրէն պահարանը պատռեց եւ սկսաւ կարդալ: Առաջին տողերէն իսկ խորին յուզում մը նկարուեցաւ դէմքին վրայ, դոյնը նետեց եւ ձեռքը թեթեւօրէն դողալ սկսաւ: Քանի ընթերցումը առաջ տարաւ, յուզումը այնքան աւտակացաւ: Բարեբախտաբար չուրջի սեղաններուն քով ճաշողները մեկնած էին եւ ոչ ոք նկատեց իր այս ներքին խռովքը: Ընթերցումը աւարտելէ ետքը, բարկութեամբ նամակը ծալեց ու դրպանը դրաւ, ձեռագիրը պահ մը քննելէ ետքը:

Ահաւասիկ նամակին պարունակութիւնը.

«Ազնուաչուք Պօղոս էֆէնտի,

«Իբրեւ անկեղծ բարեկամ եւ ձեր ընտանեկան պատիւին նախանձախնդիր անձ մը, հարկ կը զգամ ձեզ իմացնելու, որ ձեր կինը անհաւատարմութեան ճամբուն մէջ է: Երբեք պիտի չուզէի պարզ կասկածի մը վրայ այսպիսի ամբաստանութիւն մը ընել. բայց ափսո՛ս, իրողութիւնը բացարձակ ճշմարտութիւն է եւ կրնամ ըսել, թէ ես աչքովս իսկ տեսած եմ զայն: Եթէ դուք ալ կ'ուզէք ականատես ըլլալ ձեր կնոջ անհաւատարմական ընթացքին՝ այսօր, Հինդշաբթի, ժամը երկուքին, գացէք Բերա Ամալը փողոցը գտնուող Ֆ. Բասաժը եւ հոն 5 թիւ դուռը պարզէք եւ պարոն Աբգարը հարցուցէք:

«Վստահ եղէք, որ այս կերպով ամէն բան պիտի իմանաք եւ միեւնոյն առեն թերեւս միջոց մը պիտի գտնէք ձեր ընտանեկան պատիւը փրկելու:

«Զմոռնամ ըսելու, որ տակաւին ոչ ոք պիտէ ձեր զլխուն եկած փորձանքը, սակայն եթէ այսպէս չարունակուի՝ օր մը անշուշտ ամէն բան երեւան պիտի ելլէ եւ այն առեն ձեր պատիւը բոլորովին արատաւորուի:

«Ձեզ սիրող եւ յարդող բարեկամ մը, որ ստիպուած է իր անունը առայժմ ծածկել, այդ դառն իրողութիւնը պէտք եւ ետք հաղորդել ձեղի»:

Նամակը որեւէ ստորագրութիւն չէր կրեր եւ ոչ իսկ կեղծ անուն մը: Պօղոս էֆէնտի ի զուր նամակը կրկին դրպանէն հանեց եւ մանրակրկիտ կերպով դիրքը զննեց, չկրցաւ բան մը հասկնալ:

— Ա՞ոչ մըն էր արդեօք, մտածեց, թշնամական բա՞ն մը, առանց որեւէ հիման, պարզապէս զիս գրգռելու համար...

Այս մտածումը զինքը պահ մը հանդարտեցուց: Պօղոս էֆէնտի, մինչեւ այդ օր պատճառ չէր ունեցած կասկածելու իր կնոջ հաւատարմութեան մասին: Բայց իր հանդարտութիւնը երկար չտեւեց:

— Նամակը չատ որոշ գրուած էր, նոյնիսկ ցոյց տուած էր տեղ մը, ուրկէ պիտի կրնամ ամէն բան իմանալ... բայց ո՞վ է այս պարոն Աբգարը, որուն խօսքը կայ նամակին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան 54րդ տարեդարձին առթիւ, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Սպայից Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ՝

ՋՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

եւ բոլոր սպաներուն, ենթասպաներուն եւ զինուորներուն, որոնք քաջաբար ինկան Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտներու ընթացքին եւ վրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Էջմիածինը:

×

Այս Կիրակի՝ Մայիս 28ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մաղթանք պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի նահատակներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՂԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատերերը միասին ունենալ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Լիւսի Զապունեանի, իր հօր՝ Աւետիս Յովհաննէսեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամալերջի հանդէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՏԷսիճի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Փոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսիճի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս Կիրակի ժամը 15·30ին Տէսիճի *Լիպերասիոն* հրապարակը

խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, քաղաքական, կրօնական, բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւններն ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՎԻԵՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոբաս մը դրած է պաղտիճի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին վոխադրելու համար: Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Աղտամանեանի դրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պողոն:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, կիրակի ժամը 16ին Սիլանտիտ Օթէլի սրահին մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ.
Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի
Կը նախագահէ Իվ. ԳԱԶԱՊԱՐԵԱՆ

Կը խօսին
ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ եւ ՄԷԼՔ ՓԱՓՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Հայկական պարեր Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Վիեննի մասնաճիւղին:

28 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին, Հ. Յ. Դ. «Գասպար Իփէկեան» ակումբին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Պր. ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ (քաղաքապետ Վիէնի):

Կը նախագահէ ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԻՕՍԷԵԱՆ
Կ'արտասանեն Օր. Է. Քէլէչեան, Պր. Ա. Գալայճեան, Օր. Թօփուզեան:
Կ'երգեն Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Ա. Սանճեան, Օր. Ա. Քղեճեան:

Հայկական տոհմիկ պարեր եւ խմբերգներ: Հանդիսութենէ ետք ընկերական խնջոյք:

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան», Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերու, Կապոյտ Խաչի:

28 Մայիս Կիրակի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին Օրիորդներ Օաէթ Քէչէճեան (Վալանսէն), Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Մխիթեան, Սաթօ Գըլըճեան, «Հայկազեան» վարժարանի պարախումբը պիտի պարէ հայկական տոհմիկ պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան – ընկերային ջերմ մթնոլորտի տակ խնջոյք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 27 ժամը 20·30էն սկսեալ Սալ տը լ'Ամիճալ Լայիճ, 20 Ռիւ Պօսիւէ:

SALLE CORTOT
78, Rue Cardinet
Métro Malesherbes
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՍՏՂԻԿ
ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ - ՏԷՏԷԵԱՆ
Սօփրանօ լիռիճ
Դաշնակով Կ'ընկերանայ
ԱՑՏԱ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Շորեքշաբթի, Մայիս 31, ժամը 21ին
ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Հայկական եւ եւրոպական երգեր եւ արիաներ.— Փըրոխէ, Հէնտէլ, Մոցարթ, Շեթրաուս, Պերլիոզ, Տիմա, Պելլինի, Զայքովսկի, Օպրաօր, Շանլէր, Նիկրօ-ափիրիքուրս, Կոմիտաս, Տիգրանեան, Մելիքեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Աթայեան, Մեսումենց, Աբրամեան:

Տոմսերու գին.— 12, 15 եւ 20 ֆր.
Դիմել.— Մարզարեան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Բալուեան, 43 Ռիւ Ռիչէ, Հ. Բ. Մ. Ը. Մ. եւ ժաֆ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Արձանագրութիւնները կը բացուին այս Շաբաթ օր (Մայիս 27) ժամը 15ին: Մնոզքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը՝

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Հետեւեալ թուղթերով՝

Livret de famille
Carte d'immatriculation S. S.
Bon de vacances visé par le Percepteur
Livret de vaccination à jour
Une photo d'identité.

×

ՄԱՐՍԻՑԻ.

Կայանի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները Մայիս 30էն Յունիս 17, ամէն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, ժամը 15էն 17, Ահարոնեան ակումբ՝ 46, Ռիւ Ռոնվալեսան: Որոշեալ թուականէն ետք արեւէ դիմում նկատի չառնուիր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Պօմոն.— Ողբ. Տիկ. Եղ. Տօլպաչեանի թաղման առթիւ Յակոբ Տօլպաչեան 50 ֆր., Յովսէփ Օհանեան 20, այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան, Թիւթիւնեան Գրիգոր 10ական:

Ողբ. Տիկին Սօֆի Ոսկեանի թաղման առիթով Տէր եւ Տիկին Ժ. Ոսկեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրովեան Գ., Տիկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան Ամբ 100ական, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ 50, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Տէմիրճեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Վարդգէն Սէրէնկիւլեան 100:

Տարաբախտ Ժիւլիէր Զապարեանի մահուան առթիւ Տէրտէրեան Ժիւլայր, Տէր-տէրեան Վարդգէս 100ական, Պապըճեան Ալէն 50, Տէր եւ Տիկ. Մուսայէլեան 40, Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ալեքս, Տիկ. Գուլումեան Թագ., Տէր եւ Տիկ. Գոր-Թոչեան Նշան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Վարդանեան Յովհ., Թիւթիւնեան Գր. 10ական: Պուլ Օմոն.— Հանգ. Տէր-Վարդանեանի Թաղման առթիւ Պր. Վ. Վարդանեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վարդանեան 30, Հանգ. Սարգիսեանի Հոգ. առթիւ Տիկ. Սարգիսեան 30, Հանգ. Գ. Սաղըրեանի Հոգեհ. առթիւ Պր. Ա. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան 20ական, Տիկին Ճամուղեան 10 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Տիկին Աննիկ Գէորգեան կը փնտռէ Պ. Սարգիս Գուլումճեանը, որ 1924ին Պոլսէն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած է 1927ին Օր. Պօյաճեանի հետ, որ մահացած է տարի մը ետք: Ինք կ'աշխատէր կնոջը հօրը՝ Վահան Պօյաճեանի մօտ: Ցետապային Ֆրանսա եկած է:

Կը խնդրուի դրել՝
Madame Kévorkian
32, Rue Louis Menard
93 - Sevran.

ՄԱՅՐԵՐՈՒԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՕՄՊԻ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Տեղական խումբին, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանին, Կիրակի 28 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3·30էն 23, Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ
16, Place Hôtel de Ville — Asnières

Կը նախագահէ ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
(Ատենապետուհի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան)

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ եւ Նոր Սերունդի կողմէ՝
Պ. ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Փարիզի օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ համոյթ իր ամբողջ կազմով, Արտասանութիւն Պր. ՕՆՆԻԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ կողմէ, եւ կայանի կեանքէն հետաքրքրական գունաւոր ժապաւէն մը, պատրաստուած Պր. ԷՄՄՈՆ ՊԱՐԱՔԵԱՆԻ կողմէ:

Խօսնակ ընկերուհի Լիլիան Աբրահամեան

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով եւ հաճելի անակնկալներ:

Հանդէսը կը սկսի որոշեալ ժամուն *Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:*

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvrede Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuelsur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ԿԻՐԱԿԻ
28
ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE
28 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-81

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.426

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՒՍԱՇՈՂ ԱՍՏՂԸ

—o—

Մայիս 28:

Լուսաշող առաջ, որ հրաչիւք լոյն ճեղքելով անջրպետի խաւարամած ազնիւ մուղջը, փայլեցաւ Հայաստան աշխարհի երկնակամարին վրայ, 54 տարի առաջ:

Հրաշագործ է հայ ազգը:

Ջինուած ինքնապաշտպանութեան ըն-դդէմ, հզօր, անընկճելի բնազդով ու զօսեպնդուած իր ֆիզիքական զոյութեան հետ նաեւ իր բարոյական բարձր արժանիքներն ու ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը անեղծ ու անխախտ պահելու հաստատ ու անսասան կամքով, Հայութիւնը այդ նոր հրաշքը գործեց 1918ի Մայիսեան բախտորոշ օրերուն, Արարատեան դաշտին վրայ իր տարած փայլուն յաղթանակներով:

Հայ ազգը իր փառապանծ պատմութեան հազարամեակներու ընթացքին քանիցս ապացոյցն է տուած նման հրաշքներու:

Այնպիսի ճգնաժամային վայրկեաններու, երբ Հայութեան գոյութիւնը նժարի վրայ էր դրուած, մեր նախահայրերը միահամուռ պոռթկումով կենաց եւ մահու օրհասական կռիւներ են մղած, փրկելով համայն ազգն ու անոր պատիւը:

Պերճախօս փաստ այն՝ որ գարերու աժիժի եւ աչխարհաւեր խորշակներուն ու փոթորիկներուն քաջաբար կուրծք տալով եկած հասած ենք մինչեւ մեր օրերը, զարմացնելով արար աչխարհ:

1918ի Մայիսեան հրաշքը ժամանակակից կարգով վերջինն է եւ քաղաքական իմաստով՝ ամէնէն կարեւորը:

Մեծ Եղեռնը արմատախիլ էր ըրած Հայութիւնը իր հայրենի գարաւոր բոյներէն եւ արեան մէջ խեղդած Արեւմտեան Հայաստանը՝ մէկ ծայրէն միւսը:

Գարաւոր գահիճը լրացնելու համար ջեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրը, գերակչիռ ուժերով կ'արշաւէր դէպի Արեւելեան Հայաստան, ուր ապաստանած էին նաեւ աննախընթաց Սպանդէն ճողոպրած բեկորները:

Ապատամարտ չէր մնար, ինչ որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, այլ խոկ եւ խոկ գոյամարտ: Գոյութեան, ապրելու կամ մեռնելու, տեւելու կամ պատմութեան թատերաբեմէն իսպառ հեռանալու, յանէծ անհետանալու կռիւ:

Արիւնաքամ Հայութիւնը ճգնաժամային այդ օրերուն դիտցաւ արժանաւոր ժառանգորդը դառնալ հայ գարաւոր պատմութեան ժողովուրդին:

Բոլորը միատեղ, համակամ, զինուած ինքնապաշտպանութեան առհաւական բազդով, խմբուեցան օրուան զինուորական ու քաղաքային վարիչներուն չուրջ: Ու անսակարկ նետուեցան ռազմադաշտ, արժանի պատիժը տալու համար ջարդարար, անարդ թշնամիին, որ երեք ճակատներէ կը յառաջանար դէպի Հայաստանի սիրտը:

Սարդարապատ, Ղարաքիլիսա եւ Բաշ Ապարան: Երեք պանծալի անուններ, որոնք եկան աւելնալու Հայոց պատմական դիւցազնամարտերու հարուստ ոսկեմատեանին վրայ:

Արարատեան աչխարհին վերեւ յայտնած Մայիսեան լուսաշող այդ աստղն է, որ լոյս ու կեանք տուաւ զերեզմանին դուռը հասած Հայերուն, յոյս ու հաւատք ներչնչեց յուսահատ հոգիներուն:

Լուսաշող այդ աստղին է որ ուղղած են իրենց աչքերը տարագիր Հայերը՝ ի սփիւռս աչխարհի:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՋԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ԵԻՍ

—o—

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԻԹՏԱԿԱՆ ՄԱՐՋԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, ինչպէս կը նախատեսուէր, առջի օր աւարտրուեցաւ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման համաձայնագիրը: Մասնաւոր կարգադրութեամբ աւարտրութեանց արարողութիւնը ուշ ժամու կատարուեցաւ, որպէսզի Ամերիկացիք հնարաւորութիւն ունենան դիտելու զայն պատակերասփիւռներէն:

Հիւլէական զէնքերու սահմանափակման չուրջ խօսակցութիւնները կը կատարուէին 1969 Նոյեմբերէն ցայսօր մերթ Վիէննայի եւ մերթ Հելսինքիի մէջ:

Այս համաձայնագիրը ամէնէն կարեւորը կը նկատուի ցարդ կնքուած վեց համաձայնագիրներուն մէջ, Մոսկուա: Պէտք է չեչտել, սակայն, որ ան մասնակի բնոյթ ունի, քանի որ պարզապէս «կը սահմանափակէ» պաչտպանողական եւ յարձակողական հրթիռներու թիւը: Այլ խօսքով՝ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւն պիտի չարունակեն պահել եւ արտադրել հրթիռներ, բայց ճշդուած թիւով: Միւս կողմէ, եթէ թիւի նուազում կը նախատեսուի, չի խօսուիր որակի բարելաւման մասին: Արդարեւ, մասնագէտները նկատել կուտան, թէ օրինակ երկու երկիրները կրնան նուազեցնել իրենց հրթիռներու թիւը, սակայն, կրնան աւելի կատարելագործուած հրթիռներ արտադրելով պահպանել եւ, նոյնիսկ, զօրացնել իրենց «կրակի» ուժը:

Յամենայն դէպս համաձայնագիրը կարեւոր հանդրուան մը կը նկատուի զինամրցակցութեան սահմանափակման ուղղութեամբ:

Մոսկուայի խօսակցութիւնները նուազ յաջողութեամբ պսակուեցան առեւտրական կապի հարցին մէջ:

Մոսկուա կ'ուզէր ամերիկեան կարեւոր վարկեր ձեռք ձգել զարգացնելու համար իր առեւտրական կապը Մ. Նահանգներու հետ:

Առջի օր այս ուղղութեամբ կը յայտարարուէր, թէ երկու կողմերը համաձայնած են յանձնախումբ մը ստեղծել, որու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ քննութեան առնել խորհրդային – ամերիկեան առեւտուրի կապի հարցը:

Այս պատճառով է, որ դէտերու կարծիքով այս մարդին մէջ երկու կողմերը «կէս յաջողութիւն» մը միայն արձանագրած են, քանի որ յատուկ համաձայնագիր մը չկնքուեցաւ:

Միջազգային այլ կարեւոր հարցեր — Վիէթնամ, Մերձ. Արեւելք, եւայլն — թէեւ խօսակցութեան նիւթ դարձած են, սակայն համաձայնութեան մը չուրջ դեռ յայտարարութիւն չէ կատարուած:

Նախագահ Նիքսըն չարաթաւերջին կ'այցելէր Լենինգրադ եւ Քիեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, ազահովութիւն տուաւ որ 18 ամիսէն, այլեւս ոչ մէկ ամսական աչխատավարձ պիտի ըլլայ 1000 ֆրանքէն պակաս:

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իչխանութիւնները կ'ընդունին թէ խռովութիւնները ծագած են Լիթուանիոյ մէջ բայց կը պնդեն որ այդ խռովութիւնները քաղաքական բնոյթ չունէին: Ըստ իրենց ան բանուորը որ անձնասպան եղած է ինքզինքը այրելով, մտային խանգարումէ կը տառապէր: Այս առթիւ, Թաս արձագանգ հանդիսանալով մամուլի պատասխանատուներէն Ուտալտսովի յայտարարութեան կ'ըսէ թէ խուլիկաններու փոքր խումբ մըն էր եւ ամանք ձերբակալուեցան: Ամանք նախապէս դադութիւն ալ ըրած էին:

ԱՆԴԱՄԱՅԻ եւ Պոլսոյ մէջ հարիւր հոգի ձերբակալուեցան: Համաձայն իչխանութիւններուն ձերբակալեալներէն ամանք դործակցած են ահաբեկչական արարք – ներու, իսկ ուրիչներ մաս կազմած ձախապաչտ զաղտնի կազմակերպութիւն – ներու:

ՖՈՐՄՈԶԻ վարչապետ ընտրուեցաւ Ջանկ Քայ Չէքի զաւակը, 61 տարեկան:

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ ուժերը յարձակեցան Քոնթիւմի վրայ: Շաբաթավերջին բուռն կռիւները կը չարունակուէին քաղաքին մերձակայ թաղերու մէջ:

ՖԻՏԷլ ՔԱՍԹՐՕ Սոֆիայէն եաք Պուքրէչ այցելեց:

ՊԵԼՖԱՍԹի բացօթեայ չուկայի մը մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Երկու հոգի մեռաւ եւ 40 հոգի վիրաւորուեցաւ:

ԳԵՐՄԱՆ նչանաւոր դիտնականը՝ վերնէր Ֆոն Պրաուն որ «հայրն» էր տիեզերական վէ 2ներու եւ պատերազմէն եաք ամերիկեան աստղագիտութեան «հայրը» հեռացաւ Նազայէն առջի օր: Իր հրաժարականը տալով, Ֆոն Պրաուն կ'ըսէ թէ Նազան հարկ եղածին չափ ծրագիրներ ունի ներկայիս եւ թէ ինչ կը վերաբերի իրեն սրտին մօտ անջրպետային չատ ծրագիրներ ունի:

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին եւ հոգի,
Աւիշ աւվերջ, հուր աւշէջ·
Ո՛վ մեր երէկն աղուալոյս
Եւ ո՛վ, պահուած աւոր մէջ,
Գեղեցկագո՛յն վաղուան յոյս···
Ըզմեզ օտարը խոցեց,
Խոցեցի՛ւք մեւք ալ զմեզ,
Պարպուեցար երակներէն դուն մերին,
Մարմինն հիւծած, միտքն ոգեվար՝
Դուն թողուցիր ու հեռացար,
Կենդանութիւն հայրենի···

×

Իննըսունեւհինգ – իննըսունեւվեց:
Փայլակի նման՝
Հրդեհներ աւցան
Հայ ծեր հոգիէն·
Ու հոգին շողաց, ու հոգին հեծեց·
Ցետոյ հանգչեցաւ, ցաւին հետ նորէն՝
Ցո՛յս մ'ալ օրրելէն···

×

Ինն հարիւր եւ ութ: Մութէն դուրս ոստում:
Երգ, ճառ, արտասուք·
Դրօշակ, ծաղիկ, ծափեր աւհատնում·
Մըխիթարուած սուգ՝
Ցամաքի, ծովու մեռելոց վըրայ,
«Կեցցէ՛» եւ «անկցի՛»···
«Բռնապետութիւնն աւիծեա՛լ ըլլայ»·
«Ամէնիս օսմանցի»·
Միւնչեւ որ, տակաւ,
Հոգին հանգչեցաւ
Ցոյսին հետ նորէն
Ցաւ մ'ալ օրրելէն···:

×

Ինն ամիս յետոյ: Երկունք եւ ծընունդ:
Արիւնները մէջ բան մը կը շարժի
Ու կ'իյնայ աւդունդ:
Վիժում հաւատքի:
Շրթներու վրայ՝
Կը մնայ սառած բառ մը, Ատանա···:

×

Վեց տարի յետոյ···
Ըսէ՛ք, յետոյ ի՞նչ, յետոյ ի՞նչ սակայն···
Ամայի ու ծանր ու լուռ երեկոյ՝
Հայ հողին, հոգւոյն, կեանքի՛ն վրայ
համայն···
Փոթորիկ մ'ահեղ
Անցեր ու էշեր է իր առջեւէն
Ամէ՛ն բան, ամէ՛ն···

Զըկան ո՛չ արեւ, ո՛չ Հայեր այնտեղ···
Բայց հեռուն, հեռուն, ահա կը ճըչեն
Շուրեր մահացող·
Հեռո՛ւն, հեռացող
Զանգուածները հոծ՝
Տակաւ կը հալին·
Հեռուն՝ ծուխ ու բոց
Հեռուն՝ աւդունդներ յառած երկընքին
Եւ հեռուն, ո՛վ Տէր,
Դեռ յոյսի կայծեր:

×

Եւ օր մ'ալ յանկարծ՝
Շեփորը գոռաց,
Ու կրմախք սիրտեր, կրմախք մարմիններ,
Ըստուեր առ ըստուեր·
Հաւաքուած, եկած միատեղ նորէն՝
Կեանքին, արեւին, աչէ, ձե՛ռք
կ'երկարեն···

×

··· Ու նաւ մ'ահա կը ծըփայ,
Կը ծրփծրփայ ծովուն վրայ,
Կ'երթայ հեռու, կուգայ մօտ,
Առագաստովն արեւոտ·
Մերթ կը մեծնայ հորիզոնին
Ամբողջ աչէդ ծածկելով,
Կը պահուըտի մերթ ալ հոն՝
Ու կ'ելլէ դուրս նագանիով·
Կը կարդացուի նաւուն վրան՝
«Անկախութիւն Հայկական»:

··· Սակայն, չըկա՞յ նաւը ալ···
Ընդհարեցաւ խարակներու
Կամ նաւերու մէջ երկու
(Երէկ օրհնեալ, այժմ անիծեալ)
Ձգմուեցաւ, փըշրեցա՛ւ···
Անկախութիւն հայկական·
Երազն էր ան՝ սուզուեցաւ,
Թողլով բեկո՛ր մը միայն···:

Կենդանութի՛ւն հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին ու ոգի,
Աւիշ աւվերջ, հուր աւշէջ,
Դուն հո՛ն էիր, նաւուն մէջ,
Եւ դուն··· թըռա՛ր անկէ դուրս,
Եւ դուն հիմա իմ հոգւոյս,
Հազարներո՛ւ հոգւոյն մէջ,
— Հոգւո՛յն, մտքի՛ն, մարմինի՛ն —
Հեծեծագին, հրեւաւանքին,
Աշխատելով գաղտնօրէն,
Գիշեր – ցերեկ, լաստ առ լաստ
Կը շինես նաւը նորէն,
Կ'ըներս վաղուան զայն պատրաստ····:

Վ. ԹԷՔԷԼԵԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ահա բառ մը, որ մինչեւ այսօր անունն եւ անսովոր խռովք մը կ'արթնցնէ սիրտերուն մէջ Պոլսեցի այն Հայերուն, որոնք սկսած են դէպի ծերոյթ քայլ փոխել հիմա: Այդ մէկ բառը բաւական է, որպէսզի ամբողջ անցեալ մը ապրին այդ մարդիկը, խանդավառ օրերու այն չքնաղը, երբ Ռուսներեանները, Սէրվիչէներ, Ազաթօններ, Օտեաններ ու Փափազեաններ կենդանի էին դեռ եւ դիրքի առած Ազգային Սահմանադրութիւնը, դիրքն ալ յետոյ՝ գործի անցած:

Ու իրաւ ալ Հայ Վերածնութեան նախախյրիք մըն էր սկսուածը՝ վթարուն Թուականներէն ասդին: Ամիրա-յական կամայականութիւնները վերջ կը դանէին, Օրէնք եւ Իրաւունք կ'եղբայրանային, կրթական վաստակաւորը «պատուելի» ըլլալէ դադրելով՝ առը իսմաստին հետ տառապէս կը նոյնանար, քիչ շատ «ազատ» խօսքին ու գրիչին իրատունքները կը չեշտուէին, ի մի բան՝ ժողովուրդը կը թուէր տոգորուած ըլլալ դեռ եւս իրեն անծանօթ այն ոգիով, որ ինքնագիտակցութիւնն իսկ էր, երբ մանաւանդ հայաչատ արուարձաններուն մէջ նոր խմոր մը սկսած էր ուռիլ, «խաւարեալ»ի եւ «լուսաւորեալ»ի պայքարը:

Այդ Սահմանադրութիւնը պահ մը յաւերժացաւ իր տարեդարձներով: Տարին մէկ օր, Մայիսի մէջ կիրակի մը կը յատկացուէր այդ ծոյնին, որ բոլորովին ազգային հանդամանք մը առած էր: Բերայէն, Վոսփորի ասիական եւ եւրոպական եղերքներէն, բայց մանաւանդ Ոսկեղջիւրէն եւ հին Սթամպոլը չուրջպատող պրիսպներուն ներսի թաղերէն ժողովուրդային զանգուածները տարուէ տարի կ'երթային լեցուիլ Պէյօղլի մարզերուն կամ Հիւնքեար Իսկէլէսիի թաւուտներուն մէջ, ծայրայեղ խանդավառութեամբ մը ապրելու համար այդ օրը: Ճամբան՝ գրօշաղարդ նաւերէ, եւ հանդիսավայրը՝ զալարագեղ բացատաններէ լսելի կ'ըլլային անդադար պերճ պարբերութիւն-ներ ճառերու, ընկերացած ծափին ու ծիծաղին, «կեցցէ»ներու եւ երգերու: Ամբողջ օրը, արեւածագէն մինչեւ մթնշաղ, բանաստեղծութեան մը տուներն էին, որ կը մաչէին նուագներու եւ չըրթունքներու վրայ.

Արի՛ֆ, Հայկազուիֆ, յառաջ ընթանաիֆ
Սահմանադրութեան նոր բարեւ մ'ալ տանիֆ...

Սիրտերու յարութեան ոճն էր այդ, եղանակին հետ առոյգ ու կենսառորոգ: Մենք չհասա՛նք այդ օրերուն: Հայրենասիրական երթերնի այդ ցոյցերուն արձագանգը եղան մեզի տարեցները: Ատոնց հոգեվարքին հասանք մենք, երբ «բարեխնամ» կառավարութիւնը փութացած էր սանձել մեր «ազգային զգացումները», քշելով զմեզ մեր Շան դ'էլիզէներէն՝ Պէյօղլին ու Հիւնքեարէն դէպի Եէմի Գուլէ: Այդ չորս պատերուն մէջ, բարձի թողի եղան պատասչունչ երդերնիս, Զեբաղներու, Եղիաներու եւ Պէրպէրեաններու «Հրեղէն» լեզուն ածխացաւ, իսկ ճառերը դարձան չքեղ բուրվառումներ «Օգոստափառ կայսեր»:

Հեծեծկինք դերութեան չրջանի մը մէջ, մրափելով օրօրով մը դոր Համիտ — կարծես աւետարանիս չարափոխելով — սոված էր մոլոլ· «Զի լուծ իմ քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրոգի»:

Տաժանագին երկունքէ մը վերջ ծնաւ ուրիշ Սահմանադրութիւն մը, աւելի կեղակարծ եւ ագէտաբի: Իր չղթաները մէկն ի մէկ թօթափող Հայուն նուէր տրուեցաւ իսկոյն Կիլիկեան Եղեռնը: Վեց տարի եւս պիտի անցնէր այնուհետեւ, որ ազգերնուս դլխուն դար ձիւներուն ձիւնը, Տաճկաստանի Հայութեան բնաջնջումը: Բռնագաղթ եւ Բռնամահ մէկուկէս միլիոն հնձեցին այն ժողովուրդն, դոր մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան բարեմասնութիւններով օժտուած կը տեսնէր Իթթիհատ: Երանելի՛ հողերը, որոնք ցեղին վճռական ազատութեան հաւատքովը փակեցին աչքերնին:

Արդարեւ, սահմանէն անդին, իրենց պատուական եղբայրները վար չէին դրած դէնքերնին: Մեռնիլ կամ ապրիլ, երկուքէն մին, այդ խէաթով էր որ կը կռուէին չարունակ հայ ազգին դարաւոր թշնամիին դէմ, յղնած ոսքերնուն կռուան մը եւ անկախութեան համեստ կայան մը վինտելով, հանուր աշխարհի աննախընթաց թափ թոհուբոհին մէջ: Քանի՛ հարիւր հազարներ տուին անոնք իրենց չարքերէն, ի՞նչ ընկերկումներ եւ ի՞նչ ոգորումներ ունեցան դոյամարտի այդ օրերուն, ի՞նչպէս լինան ու ի՞նչպէս ալ չուտ կանգնեցան ոտքի, սուրը հաւատքին կըռակովը միշտ բռնկած, եւ աներկեւան, անվհատ, ճակատնին դեռ եւս թաց՝ կարմիր կայլակներով, ուր ուրեմն յաղթեցան ցցել վիթխարի բունը Հայկական Դրօշին՝ Հայաչխարհի նոր մարդի մը կուրծքին վրայ, որ կը կոչուէր Երեւան:

Փառք հայ դիւանագիտութեան եւ հայ ռազմագիտութեան, վա՛ռք ինկողներուն եւ վիրաւոր կռուողներուն:

Շնորհաց թուական մը եղաւ սոսկալիւ 1918 տարին՝ իր Մայիս 28 թուականով: Երկրորդ տարեդարձն է այսօր հայ Հանրապետութեան, որ իր անկախութիւնը դերծ պահելու համար մահացող Մոն-կոլներու դրօհներէն՝ չարունակեց կըռուիլ եւ չարժուն պահել իր նոր բանակները:

Հին ու նոր բոլոր տարեդարձները կը չքանան այլեւս ամէնուս աչքին, եւ Աւլիչանի ոսկին է, որ կը թեւածէ ամէնուս վրայ, իր մարտադոռ պատգամը որոտալու մեր ականջն ի վար·

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս խորագրով չահեկան տեսութիւն մը պարզած էր Ստեփան Մալխասեան, 1920 Օգոստոս 2ին, Թիֆլիսի մէջ:

Ականաւոր լեզուաբանն ու պատմաբանը, որ յետագային ակադեմականի կոչումը ստացաւ, « Հայաստանի Անկախութեան Փոխառութիւն» բացառիկին մէջ նկատել կուտար այդ թուականներուն, թէ « ...Անկախ Հայաստան գոյութիւն է ունեցել շատ անգամ եւ դարեր շարունակ, այն-ինչ միացեալ անկախ Հայաստան մենք գրեթէ երբեք չենք ունեցել: Հա-

Հրաւէր հայրենեաց հոչակ ի ընդհանուր Հոգիք Հայկազանց բորբոքիլ ի հուր:

Այսպէս ոճնենք այս օրը, ամէն ուր որ Հայ մը կայ, ամբողջ թափովը մեր անսովոր խանդավառութեան:

Մեր բանաստեղծները լար չթողուցին իրենց քնարին վրայ, որ յարակրկնումը չըլլար հայրենազուրկ Հայու հառաչին: Նոյնը չըրի՞ն մեր մայրերն ալ իրենց օրօրներուն առեն: Ու երախան մեծցաւ թախծոտին մթնոլորտի մը մէջ: Լացուկոծ այլեւս հայհոյանք է այն ազգին համար, որ իր վերածնունդի ծիծղուն օրերը կ'ապրի այսօր: Պէտք է յօրինել նոր երգեր ու նոր եղանակներ՝ յաւերժացնելու համար անունները մեր պաշտելի մարտիկներուն եւ Ազգին դեկավարներուն:

Իրաւ, «կեցցէ»ներու որոտագին աղաղակները չեն, որ պիտի չափանիշ նկատուին մեր ազգասիրութեան, բայց ա-ռոնցմով է, որ Հայը պիտի ջրդեղէ իր հոգին կամքով, աւիւնով ու եռանդեամբ, իր ազգասիրութեան դինուիրեալներէն վեր՝ գո՛րծքն ալ մխացնելով իր խօսքերուն ու ծափերուն:

Իմացաք անշուշտ այն խօսքերը, դոր կ'ըսէր իր վերջին կոչին մէջ, Վրաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ժորդանիա· «Մեր փրկութիւնը կը կայանայ միմիայն մեր սեփական ուժերուն, մեր միաբանութեան եւ, արշաւող թըշնամիին դէմ մեր միութեանը մէջ»: Ուրեմն իրաւունք եւ պէտք ունինք այս խօսքերը մեղի մանաւանդ պատշաճեցնելու: Վաղնդի, պողպատէ այն դրահը, դոր հագնիլ պարտաւոր է ամէն Հայ՝ կը կոչուի միութիւն: Այս պարզ դոյականն էր, դոր աչխարհաբառ եւ աչխարհաքաղաք քաջերաբար հոլովեցինք երկար տարիներ եւ ափսո՛ս, չատ անգամ անկանոն դառնք դայն:

ԹԼՈՒԴԻԿ

«Վերջին Լուր», 1920

Հայաստան կոչուած երկիրը հազարաւոր տարիների ընթացքում միշտ բաժանուած է եղել արեւելեան եւ արեւմտեան մասերի, սկսած ամենահին ժամանակներից, երբ դեռ հայ գաղթականութիւնն էլ չէր եկել ու տիրացել այս երկրին եւ այստեղ դեռ ծաղկում էին Բիայնայի (Վանի) եւ Ուրարտուի (Այրարատի) թագաւորութիւնները »:

Ակադեմականին տեսութիւնը, անշուշտ, կը հիմնուէր երկու իրողութիւններու վրայ: Արդարեւ, 1919 Մայիս 28-ին Հայաստանի անկախութեան հռչակումին տարի մը եռք, Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը յաւուկ յայտարարութեամբ մը կը ճշդէր, թէ «այսօրուանից Հայաստանի բաժան բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իրր անկախ Պետականութիւն»: Այս ձեւով կ'իրագործուէր բովանդակ հայ ժողովուրդի ցանկութիւնը ամբողջական ու անկախ տեսնելու իր հայրենիքը՝ ժողովրդավարական վարչաձեւով:

Երկրորդ պատմական իրողութիւնն այն էր, որ միացեալ եւ անկախ Հայաստանը մինչեւ 1920 արդէն իսկ ճանչցուած էր օտար Պետութիւններու կողմէ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Ստեփան Մալխասեան իր յօդուածը կը վերջացնէր հետեւեալ միթքերով եւ հաստատումներով.— «Համաշխարհային պատերազմը եւ Ռուսաստանի մեծ յեղափոխութիւնը իրանց առաջ բերած քաղաքական եւ ընկերային ահեղ ցնցումներով պատմական տարբերակման ենթարկեցին յիշեալ երկու մեծ պետական կոնգլոմերատները *(խօսքը՝ ռուսական եւ օսմանեան կայսրութիւններու մասին է)*, որի շնորհիւ նրանց կազմի մէջ մտնող ազգագրական սահմանները անջատուեցին եւ անկախութիւն ձեռք բերին, եւ այդ երկու Պետութիւններից ազատագրուած՝ Հայաստանի երկու մասերը, որոնք տասնաւոր տարիներով անջատուած էին միմիանցից՝ վերջապէս միացան իրար հետ, կազմելով միակ անկախ Հայաստան, հայկական կառավարութեամբ: Մենք ապրում ենք ուրեմն մի ծայր աստիճանի հազուագիւտ պատմական մոմենտ, ոչ միայն մեր ազգային պատմութեան, այլ նոյնիսկ համաշխարհային պատմութեան տեսակէտից: Ամբողջ պատմութեան ընթացքում առաջին անգամն է, որ հանդէս է գալիս եւ Պետութիւններից ճանաչւում է միացեալ անկախ Հայաստան »:

Միջազգային քաղաքական իրաւարձութիւնները՝ 1920էն եռք, դժբախտաբար, աննպաստ կացութիւն մը ստեղծեցին Հայաստանի համար: Եւ, հետեւաբար, թոյլ չտուին, որ իր լրումին հասնի՝ Սեւրի դաշնագրով ճշդորոշուած ամբողջական Հայաստանի կերտումի մեր իտէալը:

Արեւմտեան մեծ երկիրները՝ Մ. Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա եւ ուրիշներ, քաղաքական չիլ հաշիւներէ առաջնորդուած, փութով մոռցան իրենց յանձ-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

×

Եկաւ ժամանակը, երբ պէտք էր Հեղնարի կենացը խմել: Երանոսը նայեց լիքը բաժակին եւ մտքի մէջ ընկաւ: Ի՞նչ ասել բաժակի վրայ... Ակնարկե՞լ Հեղնարին, որ ինքն այն բոստանչին է, որը պիտի նրա զաղանիքի մի կէսը եւ դուշակում է միւս կէսը: Կամ դուցէ հասկացնե՞լ տալ ուսոտա Մկրտչին, որ նրա կինն ունի մի սոսկալի զաղանիք, չլսուած չտեսնուած մի մութ պատմութիւն:

Բայց ի՞նչպէս... Չէ՞ որ երանոսը դեռ ինքն էլ չի կարողանում հաւատալ այդ բանին, թէեւ Հեղնարը մի կաթիլ ջրի պէս նման է Թրքուհուն: Կարող է պատահել, որ դա հրաչք է: Հրաչքն աւելի է հաւատալի, քան այդպիսի չլսուած խայտառակութիւնը... Իսկ ի՞նչպէս հաւատալ հրաչքի՝ հիմա, երբ ողջ կեանքում ոչ տեսել ես, ոչ հաւատացել...

Դուցէ սուտզելն աւելի՞ լաւ է...

Սակայն այդ միթքը նորից ոտքատակ վերցրեց երանոսին: Եւ դեռ ոչ մի որոշում չկայացրած, նա վերցրեց բաժակն ու ոտքի կանգնեց: Մի րոպէ մնաց լուռ, աչքերը փակ, ապա չչնջաց·

— Ընտանիքի պատիւը սուրբ է... Չմը սէրն էլ է սուրբ... Ո՞րն է աւելի սուրբ՝ Աստած պիտէ... Վոյ ընտանիքի պատուի համար իրան սէրը սրսպանէ՝ իրան կը սրսպանէ... Վոյ սիրու համար ընտանիքի պատիւը սրսպանէ՝ ընտանիքը կը սրսպանէ... Տա Աստած, օր ամմէն տեղ ընտանիքն ու սէրն իրար բռնեն, իրար հետ եղնին...

Ուսոտա Մկրտիչը բոստանչուն լսում էր մեծ զոհունակութեամբ: Նրա մայրը նոյնպէս, դլխի մերթ ընդ մերթ չարժումներով, տալիս էր երանոսին իր հաւանութիւնը:

— Ընտանիքի պատիւն արհեստաւորի պէս է, — չարունակեց երանոսը, — արհեստաւորի ճակտի պէս բաց է, սրտի պէս ազնիւ, ձեռքի պէս հալալ...

Երանոսը յարդանքով լի հայեացքը կըցրեց ուսոտայի կողմը, լռեց մի վայրկեան, ապա չարունակեց·

— Չմը սէրը Թուրքի կնկայ պէս է...

Հեղնարը կայծակի արագութեամբ դուռնատուեց եւ ողջ մարմնով սպասողական նորէն ճղուեց դէպի հիւրը:

— Թուրքի կնկայ պէս, սէրն էլ չաղրի տակ է, օր ոնչ տեսնել է կարելի, ոնչ լմանալ...

Ոչ ոք չէր նկատել Հեղնարի դուռնատուելը: Երանոսի վերջին խօսքերից յետոյ, տեսնելով, ուր Թուրքի կնոջ յիշատակութիւնն իրեն չէր վերաբերում, այլ միայն համեմատութեան համար էր, Հեղնարը հանդստացաւ եւ սկսեց խաղալ երեխայի մազերի հետ:

— Ուսոտա Մկրտիչ, — դիմեց բոստանչուն նրան, — դուն իմ վենճ ախպէրս ես: Թէ լսածիս մէջ սխալմունք կնեմ՝ ներող եղի: Չմը ինչքան օր իմ խելքս կը հասնի, ես էսպէս պիտեմ. — տղամարդն ընտանիքի սունն է, իսկ կինը՝ երդիքը: Սունն իրան դլխու վրայ պիտի պահէ երդիքը, չմը երդիքն էլ պիտի արդիլէ, որ ոնչ թէ մենակ անձրեւը չլցուի տունը, այլ նաեւ օտար աչքը նես չայէ...

— Ճշմարիտ է, երանոս ջան, — հաստատեց ուսոտան, բայց իսկոյն դարձաւ դէպի մայրը՝ հաւանութեան ակնկալութեամբ:

Մայրը ժպտաց եւ դլխով համաձայնութեան նշան արեց:

Երանոսը կտրուկ դարձաւ դէպի Հեղնարը, բարձրացրեց բաժակը եւ ասաց·

— Կենացդ, բալի՛...

Մի ուժեղ ճիչ խռովեց սեղանի խաղաղութիւնը: Ուսոտան նետուեց դէպի կինը: Երանոսը վար դրեց չդատարկուած բաժակը: Ուսոտայի մայրը թախտից արագ իջաւ վար, ոտքը չփոթուած քաքսելով յատակի վրայ՝ չօչափեց – պտաւ բարուկները, հագաւ եւ նոյնպէս մօտեցաւ Հեղնարին: Երեխան կանգնել էր մօր մօտ եւ զարմացած նայում էր:

— Անհանդիստ մի եղնի, երանոս, — դիմեց ուսոտա Մկրտիչը նրան, — կ'անցնի: Իս մէ ամիսմ է, որ Հեղնարս էսպէս է՝ մէկ-մէկ կը ճչայ ու դոյնը կը դցէ: Վախեցած կ'երեւնայ: Նոտի, ես հիմի կուդամ...

Նա չափազանց մեղմ ու դգոյշ բռնեց կնոջ ուսերից, վեր բարձրացրեց նրան եւ տարաւ: Դրան մօտից նա եւս նայեց մօրը, որ նոյնպէս դնում էր՝ երեխայի հետ:

— Երթանք, մայրիկ, վախը բռնէ...

Դատարկուած սենեակում մենակ մնացած երանոսը նորից լսեց ննջասենեակի դրան ճայնը, որից յետոյ ամէն ինչ լռեց: Կատուն անչչուկ անցաւ յատակին փռուած դորգի վրայով, դնաց նստեց դրան մի անկիւնում եւ աչքերը կիսախուփ, կարծես սկսեց մտածել...

Երբ ուսոտա Մկրտիչը նորից մտաւ սենեակ, երանոսն արդէն ծածկել էր չափխան:

(36 – Շար·)

ՄԵՐ ՓԱՌՔԸ

Մեր փառքը, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ եղեր է դժնդակ պարտքը, արիւնաշունչ փոթորիկի մը մէջէն վեր բռնել ապաւինեան դրօշը:

Ամբողջ մեր պատմութիւնը անկարելի դոհաբերութեանց առասպնաշար մըն է եղեր, քաղաքական հսկայ մեքենային անիւներուն տակ ճմռուելով հանդերձ, մնացեր ենք միակամ, թէեւ փշրուած, փոշիացած ու անէացած:

Անլուծելի ճակատագիրը մը մեզի կատարուի, այն ժամանակ իմիմն ըստ իմիեան «կը լուծուին» եւ սահմանայինի, տերիտորիալ խնդիրները»:

Ուրիշ մը՝ Արտաշէս Կարինեան, Խորհ. Հայաստանի պետական դէմքերէն, 1924ին Երեւան հրատարակուած «Ցնտեռնատիոնալ Էյարեր» հանդէսի մէջ, կը գրէր, թէ պէտք է «վերջ տալ Հայութեան «հաւաքման» գաղափարին Հայաստանում, մի գաղափար, որ մինչեւ այժմ էլ ապրում է ժողովրդական զանգուածների գիտակցութեան մէջ»:

Ս.ր. Կարինեան դէմ արտայայտուելով ներպաղթին կը դանէր, թէ «այդ ձեւով իր հիմքի մէջ կը խեղդուի ամէն մի ազգայնական փորձ եւ կը ստեղծուի աւելի ամուր պատուանդան Մերձ. Արեւելքի ժողովուրդների միութեան համար»:

Այսօր, բարեբախտաբար, նման «տեսակէտներ» այլեւս չենարան չեն դաներ մեր իրականութեան մէջ: Ընդհակառակն, բովանդակ հայ ժողովուրդի այժմու նպատակն է — Մեր հողերը, մեր հողերը:

Մայիսեան պատմական յաղթանակէն ետք, ներկայիս, երկրորդ յաղթանակ մըն է, որ կ'արձանագրուի Հայութեան լուսաւորներու բանաձեւման ճամբուն վրայ:

Հարկ է, հետեւաբար, միանգամայն ճիգով պայքարի դալ իջնել ամէն ճակատի վրայ՝ յանուն մեր իդէալներու իրագործման:

Այս կը թելադրէ ու կը յուշէ մեզ Մայիսեան ոգին՝ նուիրագործուած Սարդարապատներու, Բաշ – Ապարաններու եւ Ղարաքլիսէներու դուպարներով, անհամար զոհերու արիւնով եւ Բաֆֆիներու տեսիլքով:

Ներկայ Հայաստանի հողերու ընդլայնումը նուիրական ձգտումն էր Մայիսեան սերունդին: Ու ձգտումը կը մնայ նաեւ անոր յետնորդ սերունդներուն, մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ իդէալը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

նաութիւնները եւ ամբողջ վինաեցին մերժելում ու դործակցութիւն հաստատելու համար Անդարայի հետ:

Նոյն չիլ քաղաքականութեան հետեւեցաւ Խորհ. Միութիւն, որ Հայաստանի խորհրդայնացումէն անմիջապէս ետք «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշն» կնքեց Թուրքիոյ հետ Մոսկուայի մէջ 1921 Մարտ 16ին: Հայաստանի հողերու անդամահատումն ալ պարտադրեց Երեւանի՝ Կարսի մէջ 1921 Հոկտեմբեր 13ին:

Մոսկուա, ինչպէս ծանօթ է, այդ դոյդ դաշնադրերով Թուրքիոյ ազգապետութեան ներքեւ թողուց Հայկական հողեր՝ Արաքսէն արեւմուտք: Աւելին՝ այս վերջնոյն պահանջով Նախիջեւանի չորքանն ալ Ղարաբաղի նման յանձնեց Ադրբէջանի:

Սեղծուած պարտադիր կացութիւնը, սակայն, պատճառ չէր կրնար դառնալ հայրենասէր հայ դանդուածներուն համար, Արաքսէն յարկոյս եւ յարկոյս, հրաժարելու ազդային դաղափարախօսութենէն:

Ձիշդ է, որ հարկ եղաւ պայքարիլ տասնամեակներ չարունակ խորթ ու օտարոտի տեսութիւններու դէմ՝ պարտադրուած մեր հայրենաբնակ ժողովուրդին: Եւ պէտք եղաւ տեւաբար արծարծել ո՛չ միայն անկախութեան դաղափարը, իրեւ ժողովուրդներու դերագոյն իտէալ, այլեւ հայկական բռնադրաւուած հողե – րու վարցը եւ տարագիր բազմութիւննե – րու մէկտեղման խնդիրը իր հողերու վրայ:

Զմռսնանք, որ երկար ժամանակ մեր ժողովուրդին դէմ ցցուեցան իր տարբեկան ու հիմնական չահերը անտեսող, ոտնահարող «տեսակէտները»: 1923ին, Երեւանի «Նորք» ամառադրին մէջ, այն ժամանակուան Հայաստանի Ժողկոմխորհի նախադահ Ա.ր. Միասնիկեան (Ա.ր. Մարտունի) «Հայաստանի միջազդային քաղաքականութիւնը» խորագրեալ յօդուածի մը մէջ կը պարզէր խորհրդային տեսակէտը հայկական հողերու խնդրին նկատմամբ.— « Խորհ. Հայաստանը ամենասկզբից յայտարարեց, թէ Արեւելեան ամիրաժեշտ է ուժ տալ ազգային – ազատագրական շարժման: Քեմալի շարժումը ուղղուած է կապիտալիստական Եւրոպայի ոտնձգութիւնների դէմ... Թուրքիայի վզին կապեցին Սեւրի դաշնագիրը, այդ երկրորդ ասիական վերապայը, որի տակ կայ Դաշնակցական Հայաստանի ներկայացուցչի ստորագրութիւնը: Այդ Հայաստանը Թուրքիայի նրատամամբ ուզում էր անել ինչ որ վերապրում յաջողուեց կատարել Պելժիային՝ Ներմանիայի նկատմամբ... Մենք այլ ոչ մենք ասում. մենք առաջարկում ենք համաձայնել եւ խաղաղութիւն հաստատել հայ եւ թուրք ժողովուրդների միջեւ. մենք առաջարկում ենք օգնել նոր Թուրքիային՝ դէմ գցել եւրոպական յափշտակիչների եաթաղանը... Եթէ այս ամէնը

ՄԵՐ ՓԱՌՔԸ

Մեր փառքը, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ եղեր է դժնդակ պարտքը, արիւնաշունչ փոթորիկի մը մէջէն վեր բռնել ապաւինեան դրօշը:

Ամբողջ մեր պատմութիւնը անկարելի զոհաբերութեանց առասպնաշար մըն է եղեր, քաղաքական հսկայ մեքենային անիւներուն տակ ճմռուելով հանդերձ, մնացեր ենք միակամ, թէեւ փշրուած, փոշիացած ու անէացած:

Անլուծելի ճակատագիրը մը մեզի կատարուի, այն ժամանակ իմիմն ըստ իմիեան «կը լուծուին» եւ սահմանայինի, տերիտորիալ խնդիրները»:

Ուրիշ մը՝ Արտաշէս Կարինեան, Խորհ. Հայաստանի պետական դէմքերէն, 1924ին Երեւան հրատարակուած «Ցնտեռնատիոնալ Էյարեր» հանդէսի մէջ, կը գրէր, թէ պէտք է «վերջ տալ Հայութեան «հաւաքման» գաղափարին Հայաստանում, մի գաղափար, որ մինչեւ այժմ էլ ապրում է ժողովրդական զանգուածների գիտակցութեան մէջ»:

Ս.ր. Կարինեան դէմ արտայայտուելով ներպաղթին կը զանէր, թէ «այդ ձեւով իր հիմքի մէջ կը խեղդուի ամէն մի ազգայնական փորձ եւ կը ստեղծուի աւելի ամուր պատուանդան Մերձ. Արեւելքի ժողովուրդների միութեան համար»:

Այսօր, բարեբախտաբար, նման «տեսակէտներ» այլեւս չենարան չեն զաներ մեր իրականութեան մէջ: Ընդհակառակն, բովանդակ հայ ժողովուրդի այժմու նպատակն է — Մեր հողերը, մեր հողերը:

Մայիսեան պատմական յաղթանակէն ետք, ներկայիս, երկրորդ յաղթանակ մըն է, որ կ'արձանագրուի Հայութեան լուսաւորներու բանաձեւման ճամբուն վրայ:

Հարկ է, հետեւաբար, միանգամայն ճիգով պայքարի դալ իջնել ամէն ճակատի վրայ՝ յանուն մեր իդէալներու իրագործման:

Այս կը թելադրէ ու կը յուշէ մեզ Մայիսեան ոգին՝ նուիրագործուած Սարդարապատներու, Բաշ – Ապարաններու եւ Ղարաքլիսէներու դուպարներով, անհամար զոհերու արիւնով եւ Բաֆֆիներու տեսիլքով:

Ներկայ Հայաստանի հողերու ընդլայնումը նուիրական ձգտումն էր Մայիսեան սերունդին: Ու ձգտումը կը մնայ նաեւ անոր յետնորդ սերունդներուն, մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ իդէալը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

պէր է ու կը կապէ դեռ անհիւրընկալ, մշտավտանգ հողի մը, որ տարտարոս մըն է եղեր մեզի համար, եւ սակայն մենք անխորտակելի հաստատակամութեամբ մը զայն երկնային դրախտատեղին կը հռչակենք: Կ'ըսեն, թէ անդունդները դիւթական հոսանքներ ունին որ իրենց կը ձգեն մարդիկը, դանոնք կախարդամահ չարչարելու համար: Հա – յաստան ահա այդ անդունդն է եղած մեր ցեղին համար:

Հայրենիքի այս դերոյժ զղացումը, միւս կողմէ պատճառներէն մին չէ՞ արդեօք մեր ցեղին հոդեկան կեդրոնացման եւ ինքնորոշումի իր անպարտոյ ըմբռնումին:

Միակ առանցքը, որուն չուրջ յաճեր են այս ցեղին զարաւոր երազն ու ցանկութիւնը, եղեր է Ազատութեան դաղափարը եւ ան, դէպի հոն ձգտեր է միշտ, ի դին ամէն զոհողութեան, աչխարհի անպատմելի եւ անլուր մարտիրոսութիւն – ներով, արիւնի, ոճիրի, մահուան ու սոսկումի ահարկու դահավէժներէն:

Այսօր իսկ, երբ կը տօնենք մեր Ազատութեան մէկ նոր տարեդարձը, կը նմանինք մէկու մը, որ պրծելով կախաղաններէ, յօշոտեալ թշնամի ժանիքներէն, հեռու բարեկամներէ, ոտքերով կարմիր փոթորիկներու, զրոհելէն սեւ ամպրոպներու դէմ, աչխարհի ու բոլոր տարբերուն փուչ–թելերուն մէջէն անցնելով կը կանդնի կղզիի մը վրայ, մարմինը ծակ ծակ, բազուկները չարդուփշուր, զլուխը լախտահար, չիղերը քայքայուած, եւ սակայն դեռ կուրծքը ուժ կը զդայ պոռալու՝ «կեցցէ՛ Ազատութիւնը»:

Այս է ահա մեր փառքը, աննման, ինքնայատուկ եւ ազդային փառաւոր նկարագիրը: Ո՛չ մէկ ազդի ճակատագրուած է այս դժխեմ բախտը, եւ դերագոյն այս դժբախտութիւնը, դերագոյն հաճոյքն ու փառքն է եղած միշտ մեզի համար:

Հիմա ալ, երբ Արարատի զանգիքին չուրջ Հայաստան մըն ենք կազմեր, զոր կը տօնենք այժմ, առիկա մի'միայն մեր հոդիին եւ բազուկին ուժովն է: Ուրիշի երախտիքներ չունինք հոն, լաւ օրերու բարեկամներու բան չենք պարտիր, օտարէն բան մը չունինք, դիւանագիտական կամ տնտեսական հաչուենկդրութեանց յանգէն դուրս ենք: Ազատ՝ մեր տունին մէջ, ազատ՝ մեր համակրութիւններուն եւ հակակրութիւններուն մասին. այսպէս մնալ կ'ուզենք, եւ պիտի մնա՛նք, քանի որ կ'ուզենք:

Արդի Հայաստանը մեր ստեղծադործ հայրենիքն է. հոդեզաւակը չի կրնար զաւկի տեղ բռնել, եւ Հայաստան մեր զաւակն է, մեր արդանդէն, մեր արիւնովն է ծնած, եւ իբր այդ անհունապէս աւելի թանկագին ու քաղցր է քան այն որ ուրիչէ եթէ զար:

Իպարն ըսած է. ամէնէն հզօր մարդը մինակ մարդն է: Այսպէս, մենք ալ մեր մասին ըսենք թէ աւելի հզօր ենք անոր համար, որ միասնակ ենք եւ աւելի երջանիկ՝ վասնզի միս–մինակ ստեղծեցինք ու պիտի պահենք հայրենիք մը, դժոխքին բոլոր ուժերուն չդիայարձ դաշնակցութեան դէմ:

ՅԱԿՈԲ ՏԻՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Վերջին Լուր», 1920

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԻՆԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Ուրարտուի Պետութիւն.— *Ուրարտացիները բազմաթիւ պատմագէտներու կողմէ կը նկատուին Հայերու արենակից նախորդները: Պետութիւնը հիմնուած է Ափամէ թագաւորի կողմէ 860ին Ք. Ա.: Ունեցաւ չուրջ 275 տարուան կեանք. անկումը՝ 585ին, Ք. Ա.:*

Կը կարծուի, թէ Ուրարտուի պետական դինանչանը իրրեւ խորհրդանչան ունեցած է երախը բաց եօթը դլխանի վիչապը, որ կը խորհրդանչէը Պետութեան 7 նահանդները: Հաւանական է նոյնպէս, որ դինանչանի դեր կատարած ըլլան Խալդ, Թեյչերա, Շեւին չաստուածներու քանդակները:

Երուանդունիներու հարստութիւնը.— 189–1, Ք. Ա. *Հայաստանի պետական դինանչանի վրայ դրոչմուած էր արծիւը:*

Արշակունեաց հարստութիւնը.— 66–428: *Արծիւը մնաց Պետութեան խորհրդանչան:*

Բագրատունեաց հարստութիւնը.— 885–1045: *Արծիւը իրրեւ պետական դինանչան դործածեցին նաեւ Բագրատունիները:*

Կիլիկիոյ մէջ Ռուբինեաններու դինանչանը դարձաւ արծիւը:

Դինանչաններ ունեցած են նաեւ բոլոր հայ նախարարական տուները: Այսպէս, Մամիկոնեաններու դինանչանը արծիւն էր՝ մագիլներուն մէջ ագեղ մը բռնած: Արծրունիներունը նոյնպէս արծիւն էր, եւայլն:

Հայաստանի Հանրապետութիւն.— 1918–1920: 1920 Յուլիսին կառավարութիւնը հաստատեց Հայաստանի Հանրապետութեան դինանչանը, որու նախագիծը պատրաստած էր ճարտարապետ Ա.ր. Թամանեան, իսկ նկարը՝ նկարիչ Ցակոբ Կոջոյեան: *Դինանչանը կը բաղկանար առիւծի եւ արծիւի միջոցով երկու կողմէ բարձր բռնուած եւ չորս մասի բաժանուած վահանէ մը: Բաժիններէն իւրաքանչիւրը կը պատկերացնէր պատմական Հայաստանի թագաւորական տուներէն մէկուն դինանչանը՝ Արտաշէսեան, Ար – չակունեաց, Բագրատունեաց եւ Ռուբինեան: Վահանին կեդրոնը աւելի փոքր վահանաճեւ տարածութեան մը մէջ դրծուած են Մասիսները, իսկ անոնց վերեւ՝ Հ. Հ. տառերը՝ իրրեւ սղումը «Հայաստանի Հանրապետութիւն» բառակապակցութեան: Վահանին ներքեւ կան հասկեր, սուր, չղթայ եւ դրիչ:*

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— *Այս ամէնուն մէջ մեքենայութիւն կը կայ, մտածեց, զոր պէտք է երեւան հանել... բայց ի՞նչ կերպով:*

Երրորդ անդամ ըլլալով նամակը կարդաց:

— *Այո, չատ որոշ դրուած է, խորհեցաւ, դուչ իրաւունչ անկեղծ բարեկամ կրնայ է, որ ուղած է աչքս բանալ...*

Հաւապոն մէջտեղն է դոյդ տրուած տեղը երթալ:

Ժամացոյցը նայեցաւ: Արդէն մէկուկէսն էր:

— *Մինչեւ որ երթամ՝ ժամը երկուքի կը հասնի, մտածեց:*

Եւ ուղղուեցաւ դէպի Թիւնէլ: Այս անծանօթ նամակը վրդոված էր իր ամբողջ էութիւնը եւ հետզհետէ կարծես յուզումը կ'աւելնար:

— *Արդեօք իրա՞ւ է, կը խորհէր. Շադիկը ասանկ պատուի՞ս հետ կը խաղայ եւ ես ալ ապուշի պէս բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ...*

Մտքին մէջ սկսաւ փնտռել թէ ո՞վ կրնար ըլլալ իր կնոջ սիրահարը: Իր ծանօթներուն ոչ մէկուն վրայ կասկած ունէր, մանաւանդ որ Շադիկ իր ընթացքովը ամենափոքր կասկածանքի մը տեղի չէր տուած:

— *Եթէ հակառակորդներս իմանան՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս...*

Ամէնէն աւելի այս դաղափարը իր միտքը կը չարչարէր:

— *Նամակը թէեւ կը հաստատէ, որ տակաւին մարդ չի դիտեր, բայց տես – նենք ճի՞շդ է, մտածեց:*

Վերջապէս՝ բոլոր այս մտատանջու – թիւններով տոգորուած Պօղոս էֆէնտի հասաւ նամակին ցոյց տուած հասցէին: Տան դուռը բախելէ առաջ ժամացոյցը նայեցաւ:

— *Երկուքը տասն անցեր է, ըսաւ: արդեօք ո՞չ մնացի:*

Եւ զարկաւ զանգակը: Դուռը խակոյն բացուեցաւ:

— *Ո՞վ կ'ուզէք, հարցուց յոյն կինը իր մայրենի լեզուով:*

— *Միւսիւ Աբգարը, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի դողահար ձայնով մը:*

— *Առաջին յարկը, սանդուխին ձախ կողմի սենեակը կը բնակի:*

— *Հիմա վե՞րն է:*

— *Այո, վերը սենեակն է:*

Պօղոս էֆէնտի կամաց – կամաց վեր ելաւ սանդուխէն: Քանի կը մօտենար իր նպատակին՝ այնքան յուզումը կը սաստկանար:

Սենեակին դրան առջեւ հասնելով, թեթեւ մը հարուածեց:

— *Մտէք, ըսաւ ներսէն ձայն մը:*

Պօղոս էֆէնտի դուռը բացաւ եւ ներս մտաւ: Աբգար ոտքի վրայ կեցած էր:

— *Հրամմեցէք, Պօղոս էֆէնտի, ըսաւ վաճառականին:*

Այս վերջինս ուչադիր զննեց երիտասարդը, յետոյ վարանոտ չեչտով մը ըսաւ.

— *Ներեցէք, ձեզ չեմ ճանչնար...*

— *Պարոն Աբգարն եմ, պատասխանեց երիտասարդը:*

— *Այսինքն...*

— *Նամակի մէջ յիչուած անձը:*

— *Նամակը ղո՞ւք դրած էք:*

— *Ոչ, այդ խնդիրը կարեւորութիւն չունի, փութայ պատասխանելու երիտասարդը, աւելի կարեւորը նայինք եւ մանաւանդ ժամանակ չկորնցնենք:*

— *Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:*

— *Ձեր տիկինը այս ժամուս հոս է...*

— *Հո՞ս է մի, դոչեց Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն դողացող բարձր ձայնով մը:*

— *Կ'աղաչեմ, մի պոռաք, կրնան ձեր ձայնը լսել...*

— *Ո՞վ պիտի լսէ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի ձայնը քիչ մը ցածցնելով:*

— *Նախ տիկին Շադիկ եւ յետոյ միւսը... Այսինքն... իր բարեկամը, ձեր...*

— *Ո՞ւր են, ըսէ տեսնեմ, չուտ...*

— *Կ'աղաչեմ, հանդարտեցէք, ըսաւ երիտասարդը, ասանկ ծանր պարադաներու մէջ պաղարիւնութիւնը կորնցնելու չէ:*

— *Բայց դիտես որ ինչ սարսափելի բան մըն է ըրածդ:*

— *Ափսո՛ս, դիտեմ, պատասխանեց երիտասարդը, բայց...*

— *Եւ եթէ սուտ կամ սխալ ըլլան ըսածները, ի՞նչպէս պիտի ազատիս ձեռքէս:*

— *Այդ մասին տարակոյս չունիմ... դուռս ճչմարտութիւնն է խօսածս, պատասխանեց երիտասարդը ամենայն հանդարտութեամբ:*

— *Ի՞նչ, դոչեց Պօղոս էֆէնտի, տակաւին կը համարձակի՞ս ըսել, թէ կինս կը դաւնուի իր սիրահարին հետ: Սուտ կը խօսիս...*

— *Բացարձակապէս ճիշդ է ըսածս:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչև լոյս

Ճրդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս *պարախումբը*, Ժան Թասլաճեան (*արտասանութիւն*), Պետրոս Պետիկեան (*երգ*)

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն եառ պարահանդէս : Նուագախումբ
Պ. Պետիկեան

Ննջոյք — ճոխ պիւֆէ

Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան

Մուտք 10 ֆրանք

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գէորգ Ուշաղլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշաղլեան, այրի Տիկին Աղաւնի Ուշաղլեան, Հրայր եւ Բաֆֆի Ուշաղլեան, իրենց երկու եղբայրներուն, տապրոջ եւ ամուսնոյն՝

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ (Կ. Պեռուչ)

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին համար, կը նուիրեն 50 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50 ֆր. Աղքատ - տախնամին (տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքի
շինութեան փոնտին

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Շրջ. Վար - չութիւնը երկրորդ անգամն ըլլալով չը - նորհակալութեամբ ստացած է 5000 ֆր. Պ. Յովհաննէս Կիրակոսեանէ (Փուժէ սիւր Ամժոն), ի նպաստ կայանի նոր շէնքի շինութեան Փոնտին :

Շրջ. Վարչութիւնը չնորհակալու - թեամբ ստացած է նոյնպէս 5000 ֆր.՝ Մարսէյլի կապ. Խաչի չորս մասնաճիւ - ղերու միացեալ ձեռնարկին հասոյթը, ինչպէս նաեւ 5000 ֆր.՝ այս ձեռնարկի ընթացքին կատարուած ինքնաբուխ նուի - րատուութիւններէ : Նուիրատուներու ցանկը առանձին :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս - եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքավայրը : կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրա - կարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի - տէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժա - մը 21ին, 4 Ռիւ սը լա Տէֆանս :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մաս - նաճիւղի եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հո - վանաւորած հայերէնի մէօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, հովանա -ւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, տրամախօսու - թիւն եւ զանազան անակնկալներ :

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր :

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Մահուան 100ամեակին առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Գրող - ներու Ընկերակցութեան եւ Փարիզի Խ - աեան Սանուց Միութեան, հովանաւո - րութեամբ Աբեմա. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ :

ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կը նախագահէ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Դուրեանի կեանքն ու գրականութիւնը կը ներկայացնէ ԵԴ. ԱՂԱՄԵԱՆ
Խօսք կ'առնէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Արտասանութիւններ քերթողին գործերէն
9 Յունիս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8·30ին
MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon, Paris (8e)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ա - մուսնոյն, հօր եւ աղղականին Աւետիս Յովհաննէսեանի կսկծալի մահուան առ - թիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը յատկացնէ իր հիւանդներուն : Նոյն տը - խուր առթիւ չնորհակալութեամբ ստա - ցած է 50 ֆր. այրի Տիկին Հ. Այտըն - եանէ, փոխան ծաղիկի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Եղիշէեան եւ Վարդանեան ընտանիքնե - րը ողբացեալ Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղ - կեպսակի՝ Ֆրանսահայ մամուլի տեւա - կանացման համար կը նուիրեն «Յառաջ»ի 50 ֆր., «Աչխարհ»ի 50, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 50 ֆր.: (Ալֆորվիլի դրամերը տառնալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Անժէլ Եղիշէեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կա - յանին, փոխան ծաղկեպսակի Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսիլի Յուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Փոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսիլի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Յուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս կիրակի ժամը 15·30ին Տէսիլի *Լիպեռասիոն* հրապարակը

Խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակեր - պութիւնները ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր :

.....

ՎԻՆ.— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոբաս մը ղրած է դա - ղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար : Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամ - ներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս. Աբգումանեանի ղրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պաղն :

ՁԱՇ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնա - խումբի ճաշը Յունիս 17ին, Միութեան - եան վարժարանի «Գ. Մ. Ալէմշահ» սրա - հը : Ճոխ գեղարուեստական բաժին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 25 Յունիս, Ամաւերջի հան - դէս, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա - մաւերջի հանդէսը եւ գաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, 25 Յու - նիսին :

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvrede Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuelsur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ սը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօքօ Ռեքս, Անարէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիսոը Փրէսանսէ :

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվար Վոքուա :
ՊՈՒՎ. ՕՏՏՕ.— Տիկին Աբմադանեան, 14 Պուլվ. Տէ Մլուխէ :
ՍԷՆ ԺԵՐՄԱՆ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն :

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ԶԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՅԻՍ
MARDI
30 MAI
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·427

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.427

ՅԱՄԱՌ ՈՒ ԴԱԺԱՆ

—o—

Սորվրդային Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի «վիթխարի», «ներհուն եւ ոգեշունչ», «հոյակապ եւ կոնսարուկտիւ» որոշումները քննական պարզաբանումի նիւթ դարձնելով Գրողներու Համամիութենական Միութեան վարչութիւնը բազկացուցիչ Հանրապետութեանց գրական խմբակցութիւններու ուշադրութեան յանձնած է նաեւ այլ կէտեր.

1.— Անհրաժեշտ է «բարձրացնել բնութագրատուրեական գաղափարատեսական մակարդակը· այն դարձնել է՛լ աւելի ներգործուն, մարտունակ եւ սկզբունքային»:

Համայնավար կուսակցութեան կողմէ կատարուած քննութեանց լոյսին տակ՝ գաղափարաբանական թէ տեսաբանական տեսակէտներով խոցելի են Սորվրդային գրականութիւնն ու քննադատութիւնը: Պարզ է թէ քննադատ մոգա՛ծ ըլլալ կը մնայ, թէ իրենց պարտականութիւնն է «մարքս-լենինեան ուսմունք »ի կերտումին ծառայել գործնապէս՝ կեդրոնանալով կուսակցութեան քաղաքական համոզումներուն, նպատակներուն եւ ընկերային սկզբունքներուն վրայ:

2.— «Քննադատական միտքը պէտք է ուղղուի ընթացիկ գրական պրոցեսի, եղբայրական գրականութիւնների հարցս - տացման եւ մերձեցման երեւոյթներն ու միտումները խորապէս ուսումնասիրելու նպատակին»:

Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը հաստատած է, թէ «գաղափարապէս խորթ հայեացքներու եւ կոնցեպցիաներու դէմ» անհրաժեշտ պայքարը չի մղուիր: — «Մեր քննադատութեան պակասում են հրապարակախօսական սրութիւնն ու կրքոտութիւնը, սոցիալիստական արուեստի հիմնարար սկզբունքները հաստատելու»:

Փոխանակ խորհրդային կեանքի հարցաց պատկերացումը տալու եւ խորհրդային չինարարական, ընկերային («սոցիալական») եւ գաղափարական հարցերը («պրոբլեմ») նիւթ դարձնելու իրենց ստեղծագործական դործերուն՝ խորհրդային գրողները կը հակին դէպի «բուրժուական դաղափարախօսութիւն», այնինքն դէպի Արեւմուտք: Փոխանակ ներգրաւնակուելու « սոցիալիստական երկիրներուն արդի դրականութիւններին » հետ՝ ազդային անջատողականութեան երեւոյթ մը կը պարզեն:

3.— «Ընթերցողների գեղագիտական պատիրակութիւնը քացառիկ կարեւորութիւն ունեցող խնդիր է: Գրողներն ու գրքնիագատները մեծ չափով պատասխանատու են ժողովրդի գեղագիտական առողջ ճաշակի ձեւաւորման համար»:

Համայնավար կուսակցութեան համար « գեղագիտական դաստիարակութիւն » եւ « գեղագիտական առողջ ճաշակ » բացատրութիւնները... բարոգչական – վարդապետական բնոյթ ունին: Գեղարուեստական արժէք չունի որեւէ դործ՝ երբ անհատական կեանքէ կը մեկնի, մարդուն ազատ կամքի եւ անձնական ոչ – խորհրդային արտայայտութիւնն է կամ չի հպատակիր կուսակցութեան ընկերային – դաղափարական համոզումներուն:

Գրող թէ դրաքննադատ չեղումի մէջ են, երբ չեն «պրոպագանդներ» (քարոզներ) համայնավարութիւնը, չեն նպաստած «կոմունիզմի կառուցման» դործին՝ ժողովուրդը դէպի կեանքի այդ ըմբռնումը առաջնորդելով: — Թո՛յլ տալով որ ամէն մէկ ու հոգի դարդանայ համաձայն անձնական խառնուածքի, հայեցողութեան մը հաստատման համար: Անցնող չորեքշաբթուան համաձայնագիրները «պատերազմի մը վտանգը» սահմանա - փակեցին երկու երկիրներու մէջեւ նոր հեռանկարներ բացին աշխարհի խաղաղութեան համար: «Իրրեւ մեծ պետութիւններ կրնանք երբեմն մրցակիցները դառնալ, բայց պէտք չունինք թշնամիներ դառնալու»:

Նախագահ Նիքսընի տեսակէտով, համագործակցութիւնները հնարաւորու - թիւն պիտի տեղծեն նոր հեռանկարներ բանալու մարդկութեան առջեւ դիտուս - թեան, բժշկագիտութեան եւ այլ բնա - դաւառներու մէջ:

Նախագահը անուղղակի ձամբով ան - դրադարձաւ նաեւ Վիէթնամի հարցին, երբ, ինչպէս ըրած էր իր ժամանումին օրը, անդամ մը եւս չնչեց, թէ մեծ պետութիւնները պէտք է դրդուչանան դէնք հայթայթելու թերաճ երկիրներու, քանի որ այս ձեւով կրնայ վտանգուիլ խա - դաղութիւնը: Այս ակնարկը, անշուշտ, ուղղուած էր Խորհ. Միութեան, որ կը դինէ Հանոյը:

Նախագահը, միեւնոյն տեն, վստա - հեցուց այլ պետութիւնները, թէ երկու մեծերը նոր «եալթա» մը չէ, դոր կը պատրաստեն՝ իրենց ազդեցութեան գո - տիներ ստեղծելով:

Ցամենայն դէպս Նիքսըն Մոսկուայի մէջ կատարեալ յաջողութիւն չէ տրծա - նագրած: Քաղաքական շրջանակները նը - կատել կուտան, թէ երկու կարեւոր հար - ցերու մէջ անբաւարար եղրակացութիւն - ներ գոյացած են: Մէկը, բնականաբար, խորհրդային – ամերիկեան առեւտրական կապն է, որու չուրջ համաձայնագիր չկնքուեցաւ, երկրորդը՝ Վիէթնամի խըն - դիրն է: Այսուհանդերձ կրնայ պատա - հիլ, որ Նիքսըն եւ Բրեժնեւ դաղտնի ո - րոշումներ տուած ըլլան յատկապէս երկ - րորդ հարցին նկատմամբ:

Նիքսըն Լենինդրադ այցելեց: Խորհըր - դային իշխանութիւնները հոս եւս տոհմ չստեղծեցին, որպէսզի ժողովուրդը տես - նէ օրուան հիւրը:

ԴՈՒՔՍԻՆ ՄԱՀԸ

Փարիզի մէջ, կիրակի վաղ առաւօտ - եան իր մահկանացուն կնքեց ան, որ չրջան մը եղած էր Մեծն Բրիտանիոյ Լա - ուար Ը. Թագաւորը եւ որ իր դահը զո - հեց սիրոյ:

1936ին էր որ Լուսերբրտ Ը. կը սիրահա - րէր երկու անդամ ամուսնալուծուած, Ամերիկուհիի մը, որ բացառիկ ոչ մէկ բան ունէր, ոչ իսկ՝ դեղեցկութիւն բայց կրցած էր դրաւել աչխարհի մեծագոյն կայսրութեան արքային սիրտը: Պօլ - տուին, որ վարչապետ էր այդ օրերուն (1936) պիտի չկրցաւ նման ամուսնու - թիւն մը, առանց նախատեսելու սակայն թէ Թագաւորը կրնար մինչեւ հրաժա - րում երթալ:

Լուսերբրտ ծնած էր 1895ին եւ Անգլիոյ Թագաւոր դարձած իր հօր՝ Ճորճ Ե.ի մահէն ետք, 1936ին: Իր իշխանութիւնը պիտի տեւէր 46 չարաթ, 1936 Դեկտեմ - բեր 10ին էր, որ իր ժողովուրդին ուղ - դուած պատգամի մը մէջ, կը յայտնէր թէ չէր կրնար տանիլ իր ծանր բեռը առանց իր կողքին ունենալու իր սիրած կինը: Նկարագրով անկախ, յանդուգն եւ անհատականութեան տէր մէկին ըլլալով, ոմանց համար սիրոյ պատմութիւնը կըր - նար միայն պատրուակ մը ըլլալ քաչուե - լու համար պաշտօնէ մը, դոր պիտի չկա - րենար վարել իր հասկցած ձեւով: Բայց պարզ է որ չատ աւելի դեղեցիկ է սիրոյ պատմութիւնը Թագաւորին որ իր դահը կը զոհէ կնոջ մը: Իր հրաժարումէն ետք, Ուինսըրի դուքսի տիտղոսով, դործ չու -

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԽՕՍԵՑԱԻ

—o—

Նախագահ Նիքսըն Մոսկուայի ձայնա - սփիւռէն խօսեցաւ Կիրակի օր: Նախա - գահին ճառը, որ տեւեց 20 վայրկեան, մասնաւոր կարդադրութեամբ ձայնա - սփռուեցաւ նաեւ Մ. Նահանգներ, ա - ռանց, սակայն, մասնաւոր տպաւորու - թիւն ձգելու ունկնդիրներու վրայ:

Նախագահի համար նախորդ պատե - րազմի դաչնակցութիւնը՝ Խորհ. Միու - թեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, օրի - նակ կրնայ ծառայել նոր համագործակ -

---

մողումի եւ հակումներու՝ անոնք «գա - դափարական անպահանջկոտութիւն» ի յայտ բերած կ'ըլլան:

— 4.— «Հարկ է ուժեղացնել գաղա - փարական հակառակորդների դէմ պայ - քարը»:

Բարի լո՛յս, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէ՛...

Ու մենք, միամի՛տ Հայութիւն որ ի սփիւռս աչխարհի, տակաւին վաղդազդոյն երազներ կը հիւսենք որ դաղափարական տարակարծութիւնները կրնան դեր չու - նենալ Սփիւռք – Հայրենիք հոդեկան կա - պերու վրայ եւ Երեւանէն անխոռն կաթ կրնայ տրուիլ Հայկական Աստասահ - մանին:

Աստն է նուազ մրափելու եւ աւելի արթուն մնալու: Համայնավար կարգե - րու տակ, հայրենիքը դաստպարտուած պիտի ըլլայ միշտ ջուր խառնելու իր կաթին:

Երբ կոմիտասը «պայքարի ուժեղացում» կը յանձնարարէ իր դրադէտներուն՝ «գա - դափարական հակառակորդների դէմ», պէտք է ակնկալել որ խորհրդահայ մա - մո՛ւլն ալ պատչաճի օրուան կլիմային՝ մշուշը թանձրացնելու եւ սփիւռք-հայ - րենիք կապերը կուսակցութեան տակա - րանին համաձայն պրկելու կամ քաղցրա - ցնելու համար...:

Ցիսուն տարիէ ի վեր, Համամիութե - նական Համայնավար կուսակցութիւնը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ «դաղափարական հակառակորդ»ները կը հալածէ: Ցատկանչական չէ՞, որ նոյն տրտունջները ունի միշտ, նոյն դժդոհու - թիւնները կը բանաձեւէ կէս դարէ ի վեր, նոյն հրահանգները կուտայ եւ... նոյն որոշումներուն կը յանդի ամէն տարի:

Տարբերան դաստւմ եւ ողջմտութիւն ունեցող մարդն իսկ ի վիճակի է հեռա - տարար հաստատելու՝ թէ սխալը դրա - դէտինը չէ, ոչ ալ յանգանքն ու մեղքը: Գրականութենէն կ'ակնկալուի դերակա - տարութիւն մը, որ չի հաշտուիր մտքի եւ հոգիի անկախութեան գաղափարին հետ:

Մենք ալ կը հաւատանք, որ ստեղծա - գործական ամէն հերկի եւ հունձքի մէջ ոչ միայն մարդուն անհատականութիւնը կայ, այլեւ մարդկային ընկերութեան եւ ազգային իրականութիւններու, ժամա - նակի, կեանքի եւ կլիմայի անդրադար - ձումը. պայմանաւ որ բռնադատում դո - յութիւն չունենայ:

Կոմիտասը կը ձախողի իր դաժանու - թեան մէջ 1920ական թուականներէն ի վեր. սակայն ի՞նչ ըսել որ միտք չունի բռնադրօս եւ արուեստական ընթացքէ մը եա դարձ ընելու՝ դէպի բանաւորու - թիւն...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Այս առաւօտ Վիէննայէն ստացուած մահագդէ մը լոր ցաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 20ին վախճանած է, Մխիթարեան միաբանութեան վաստակաւոր մշակնե - րէն՝ Հ. Եփրեմ Վ. Պօղոսեան:

«Մեր բանիբուն աչխատակիցը» — ինչպէս գինքը որակած էր ողբացեալ Շա - ւարչ Մխաքեան — ամբողջ կեանք մը ի սպաս դրած էր հայ մշակոյթին, որու ծառայեց անսակարկ եւ մեծ ձեռնհասու - թեամբ: Հ. Եփրեմ վարդապետ պրըղ - տող միտք, օրն ի բուն կը քրքրէր հին հատաքածոները, մեղուաջան աչխատանք կատարելով եւ մեզի կը ներկայացնէր յօդուածներով եւ հատորներով իր պրըղ - տումներու պտուղը: Առաւելաբար իր չնորհիւ է որ կրնայինք ծանօթանալ մեր մչակութային, բարեսիրական եւ այլ ընկերութեանց ծագման եւ զարգացման պատմութեան: Վերջին տարիներուն իր հրատարակած հատորներէն յիչենք՝ Պատմութիւն հայ մշակութային ընկե - րութիւններու (3 հատոր 1963–69), Տատեան գերդաստան, եւայլն: Առաւելաբար կը տառապէր տեսողութենէն եւ վեր - ջերս կը զանդատէր թէ այլեւս չի կրնար դրել:

Ծնած էր 1897ին, Աբաթխեւ – Խաչուտ դիւղը (Կովկաս) եւ Վիէննայի Մխիթար - եան միաբանութեան անդամակցած 1917 - ին: Քահանայ կը ձեռնադրուէր 1921ին:

Հայր Եփրեմ Վ. Պօղոսեանի վախճա - նումը ծանր կորուստ մըն է ոչ միայն Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտին համար, այլեւ ու մանաւանդ հայ մշակոյթին, ըլլանի մը մէջ ուր սակաւ են Հայր Եփ - րեմները եւ նոյնքան սակաւ իսկական կոչումի տէր մշակները պատրաստ իրենց աչքի լոյսը քամելու ի սէր հայ մչա - կոյթին:

Մեր խոր ցաւակցութիւնները Վիէննա - յի Մխիթարեան միաբանութեան:

×

Ստորեւ կը հրատարակենք Միաբանու - թեան մահագդը.—

Բարեգութ Աստուած, որ Տէրն է կե - ցաց եւ մահու, հաճեցաւ Իրեն կոչել մեր սիրելի եղբայրակիցը, Միաբանութեանս վաստակաւոր անդամը

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

որ երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ 20 Մայիս, առաւօտեան ժամը չորսին, զօ - րացած Եկեղեցւոյ Ս. Խորհուրդներով, իր հոգին աւանդեց Արարչին ձեռքը, տեղւոյս Գրութեան Տան մէջ, ուր փո - խադրուած էր ամիս մը առաջ:

Հանգուցեալ Հայրը ծնած է Կովկաս, Աբաթխեւ – Խաչուտ գիւղը, 14 Մարտ 1897, անդամագրուած Միաբանութեանս 21 Նոյեմբեր 1917 եւ քահանայական ձեռ - նադրութիւն ստացած 24 Դեկտեմբեր 1921ին:

Կը վախճանի քահանայական ձեռնադ - րութեան եւ իր Գրական գործունէութեան 3իսնամեակին:

Քահանայական թաղման կարգը կը կա - տարուի ամսոյս 25ին ժամը 17·30ին, իսկ գերեզմանակարգը պիտի կատարուի Վի - էննայի կեդրոնական գերեզմանատան Բ. Դուռ 1 Մեռելասրահին մատրան մէջ, ապա հանգուցեալ Հօր մարմինը պիտի ամփոփուի Միաբանութեանս յատուկ շիրմին մէջ, 71ա 22–27:

Հանգիստ յաւիտենական պարգեւեցէ նմա Տէր:

Յիշեցէք ձեր աղօթքներուն մէջ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Վիէննա, 25 Մայիս 1972

ՇԱՐԼՈՒԹ ՔՈՐՏԷ

—o—

Ա.

Յեղափոխութիւնները կը ծնին դեղե – ցիկ զազափարներ իրականացնելու հա – մար, բայց կը չարունակուին սուինները – րու հարուածներով:

Այսպէս ծնաւ Ֆրանսական մեծ Յե – ղափոխութիւնը եւ այդպէս ալ չարու – նակուեցաւ, որովհետեւ կողմերը պիտի դերազանցելու եւ զոհացում տալու հա – մար ժողովուրդի ամէնէն զոհերիկ զա – ազակարդին, սարքած էին ահաւոր ոդ – բերզութիւն մը, որուն միակ դերակա – տարը կիյոթինն էր:

Ի՞նչ էր Ֆրանսայի քազաքական վի – ճակը 1793 Թուականին: Արտաքին ճա – կատի վրայ սկսած էր պատերազմ մը՝ Եւրոպայի բոլոր միապետութիւններուն դէմ, որ վերջ պիտի դանէր միայն 1815 – ին, Վաթերլոյի ճակատամարտով: Ներ – քին ճակատի վրայ կը տիրէր սարսափը: Թագաւորը գլխատուած էր 21 Յունուա – րին, իսկ 1792ի Սեպտեմբերէն ի վեր հռչակուած էր Հանրապետութիւն: Ժո – զովուրդի ներկայացուցիչներուն ժողովը կը կոչուէր Քոնվանսիոն: Հոն կը տի – րէին երեք կուսակցութիւններ. Ժիրոն – էները՝ ազակողմեանները, հայրենասէր ու զազափարապաշտ անձերէ կազմուած. կեդրոնը տեղ զրաւած էին չափաւորա – կանները, զրս կը կոչէին տափաստանը. իսկ ժողովասրահին ձախակողմը բազ – մած էին Լեռնականները, մոլեռանդ եւ անզիջող, որոնք կ'ուզէին Հանրապետու – թեան հիմերը ամրացնել՝ իրենց հակա – ռակորդներուն արիւնով:

Ժիրոնէներու տիրական դէմքերը կը կոչուէին՝ Պրիսօ, Վեռնիօ, Պարպարու, Տիկին Ռոլան, իսկ Լեռնականներու չար – քերուն մէջ կային՝ Ռոպեսպիէռը, Տան – թոն, Սէն Ժիւսթ, Տեմուլէն եւ Մարա: Փարիզի զրեթէ բոլոր կոմիտէները կը հնազանդէին Լեռնականներուն, որոնց ներկայացուցիչը սիրահոչակ ժան Փօլ Մարան էր: Իսկ ժիրոնէները մեծ ազ – դեցութիւն ունէին երկրին արեւմտեան նահանգներուն մէջ:

Կը տիրէր կասկածի թաղաւորութիւնը, այսինքն՝ կը բաւէր երեմալ ոսոխկանա – ուն մը եւ ամբաստանել այսինչ կամ այնինչ անձը իբրեւ ազնուական կամ հա – կայեղափոխական, որպէսզի այդ անձը, որ յաճախ անմեղ մըն էր, ձերբակալուէր եւ քանըշորս ժամուան մէջ դատուէր ու զլխատուէր:

Քոնվանսիոնի ժողովներու ընթացքին, Մարա միշտ բեմ կը բարձրանար եւ զը – լուխներ կը պահանջէր, աւելի եւ աւելի մեծ թիւով զլուխներ, հարիւր հազար գլուխ մէկ անգամէն, որպէսզի Հանրա – պետութեան թշնամիները լռեն ընդմիշտ:

Ժիրոնէները փորձեցին վերջ մը դնել Մարայի արիւնալի զործունէութիւննե – րուն եւ զինք ամբաստանեցին իբրեւ անո – պայ ու վայրագ ջարդարար:

Քոնվանսիոնի ժողովի ընթացքին Ժի – րոնէները եւ չափաւորականները մի – ացան եւ պահանջեցին Մարայի դատա – պարտութիւնը, սակայն, կոմիտէներու զինեալ խումբերու ճնշումին տակ, երես – փոխանները տեղի տուին եւ Մարա ան – պարտ արձակուեցաւ եւ ուսամբարձ տար – ուեցաւ Փարիզի փողոցներուն մէջ, ուր ժողովուրդին ամէնէն զոհերիկ զաղակար – զը զինք ընդունեցաւ ծափողջոյններով եւ հուռռաններով:

Յաջորդ օր, Մարա բարձրացաւ Քոն – վանսիոնի բեմին ու իր հակառակորդները ամբաստանեց իբր դաւաճան եւ Հանրա – պետութեան թշնամի եւ պահանջեց ա – նոնց զլուխները: Ժիրոնէները մատ – նուեցան նեղ կացութեան, որովհետեւ իրենց կողմնակից չափաւորականները լուռ մնացին:

1793 Մայիս 31ին Մարայի զլդռութիննե – րուն ապզեցութեան տակ, կոմիտէներու զինեալ խումբերը պաշարեցին Ժիրոն – էներու բնակարանները եւ ձերբակալե – ցին անոնցմէ 21 հոգի: Միւսները յաջո – զած էին դուրս դալ Փարիզէն ու ապաս – տան գտնել նահանգի այն քազաքներուն մէջ, ուր համակիրներ ունէին: Ձերբա – կալուածներուն մէջ կը գտնուէին Պրի – սօ, Վեռնիօ եւ հռչակաւոր Տիկին Ռո – լան, որ իր միւս քոյր ընկերներուն հետ պիտի բարձրանար կառափնարան եւ կի – յոթինի առջեւ պիտի արտասանէր սա դեղեցիկ նախադասութիւնը. «Ո՛վ ազա – տութիւն, որքա՜ն ոճիրներ կը զործուին քու անունովդ»:

Փախստական Ժիրոնէներէն 18 հոգի ապաստան գտան Նորմանդիի Քան քա – ղաքը եւ բնակութիւն հաստատեցին էն – թանտանի չէնքին մէջ: Անոնք կը վայե – լէին քազաքի իշխանութիւններուն եւ ժո – ղովուրդին վստահութիւնը եւ համակ – րանքը: Երբ փողոցներէն կ'անցնէին իր – րենց մուխ կարմիր պատմուճաններով, իրենց լայն գլխարկներով, որոնց մէկ կողմը կարուած էր եռագոյն քոքարը, կնոջական բոլոր սրտերը կը տրոփէին: Երկար մազեր ձգած այս երիտասարդ հե – րոսներուն լուրջ դիմագիծը ակնածանք կը պարտադրէր իրենց չրջապատին:

Պատուհաններու թափանցիկ վարա – գոյրներու եռեւէն Քանի բոլոր կիներն ու երիտասարդուհիները կը դիտէին ա – պատութեան եւ հայրենիքի սիրահար Ժի – րոնէներու անցքը:

Եւ այդ հիացող երիտասարդուհիներէն մէկը, աւելի երկար կը մնար իր պատու – հանին առջեւ, ուշադիր՝ իր սիրած հե – րոսներու տակաւ հեռացող ոտնաձայնին: Այդ երիտասարդուհին կը կոչուէր Շար – լոթ Քորտէ ա՛Արմոն, կամ Շարլոթ Քոր – տէ, ինչպէս պիտի դրուէր պատմու – թեան պայծառ էջերուն մէջ:

Ո՞վ էր Ժէ. դարու այս ժան ա՛Արքը:

Ան կը պատկանէր Մեծն Քորնէյլի դեր – դաստանին:

Փիէր Քորնէյլ, Ժէ. դարու մեծագոյն դրագէտներէն մէկն է եւ կոչուած է Ֆը – րանսական թատրոնին հայրը: Անոր դրած ողբերգութիւններէն յիշենք՝ «Լը Սիտ»ը, «Ովքատիոս»ը, «Սիննա»ն, «Պոդիկտոս»ը, «Պոմպէոսի մահը», «Ռոտոկիւն»ը և ուրիշ 30ի չափ ողբերգութիւններ ու կատակեր – գութիւնները: Շէյքսփիրի, Ռասինի եւ յոյն ողբերգակներու հետ՝ ան կը հան – դիսանայ աշխարհի մեծագոյն ողբերգակ դրագետներէն մէկը: Ան եղած է հե – րոսներու երդիչը, պարտականութեան համար զոհուողներուն չատագովը, դէպի բարձունքները ալացող անձնուրացներու փառաբանիչը:

Շարլոթ Քորտէ հոգիին մէջ կ'ապ – րէր իր մեծ պապին երդած հերոսներուն վեհանձնութիւնը: Ֆրանսական նորածին յեղափոխութեան վեհ սկզբունքները, մանաւանդ՝ ազատութիւն եւ եղբայրու – թիւն բառերը կախարդած էին իր հոգին. եւ ան չատ կը կրկնէր. «Ես հանրապե – տական էի՝ Յեղափոխութենէն առաջ»:

Սակայն, ան առելութիւն չունէր թա – զաւորին հանդէպ եւ չատ ախորժաց, երբ իմացաւ անոր գլխատումը: «Լուի ԺԶ. թագաւորը պարկեշտ ու բարի մարդ մրն էր. ան զոհը եղաւ իր բարութեան եւ իր էքստրեմիստական համոզումներուն, որ կ'արգիլէ անմեղ արիւն հոսեցնել»:

Շարլոթ Քորտէ համոզուած քրիստոն – եայ էր եւ չերմ հաւատացեալ: Թագա – ւորական վարչակարգը մեծ սխալներ զործած էր. Հանրապետութիւնը միակ վարչակարգն էր, որ կրնար սրբագրել այդ սխալները եւ ժողովուրդին տալ բա – րեկեցութիւն եւ ազատութիւն, պայմա – նաւ, որ անոր դերակատարները անձնա – զոհ եւ առաքինի անհատներ ըլլային: Իր ծանօթներէն մէկուն, որ կ'ուզէր հասկնալ իր քազաքական համոզումները, ըսած էր. «Ես հանրապետական պիտի ըլ – լամ, եթէ Ֆրանսացիները արժանի ըլլան Հանրապետութեան»

Բայց, ա՜խ, սկիզբի խանդավառու – թեան ու անչահախնդրութեան յաջորդած է հիմա առելութիւն եւ ոխակալութիւն: Ոոսոտգուած խաղաղութեան եւ եղբայ – րասիրութեան տեղ՝ հիմա կը տիրէ բըռ – նակալութիւն եւ անիշխանութիւն: Երկ – րին ճակատագիրը եւ քազաքացիներուն կեանքը կախում ունին քանի մը մոլե – ռանդներու քմահաճոյքէն, որոնցմէ ամէ – նէն առելին կը կոչուի ժան–Փօլ Մարա՝ այդ վրիպած եւ հրէշածին բժիշկը, «այդ մարդակերը, որ ծնած է՝ Ֆրանսան վե – րածելու համար ընդարձակ մեռելատա – ղաճի մը»:

Եւ Շարլոթ Քորտէ իր ժիրոնէն բա – րեկամներուն վրէժը լուծելու եւ հայրե – նիքը ազատելու համար անոսպայ հրէշին ճիրաններէն, կ'որոշէ սպաննել զայն:

Ի՞նչպէս այս դեղեցիկ, արձանային մարմնով, բայց չաղանակատոյն մազե – ղով, կաթնաթոյր, վարդազոյն ու թա – փանցիկ մորթով, անուպակ ու հրեչտա – կային նայուածքով, յուզիչ ձայնով, ա – մօթխած ու բարեսիրտ այս աղջիկը հա – ատ էր այդ անհատաւատալի որոշումին, սպաննել Մարա կոչեցեալ այդ հրէշը, որուն անունը սարսափ կ'ազդէր ամէնէն յանդուգն հայրենասէրներուն, — այդ հոզեբանական անլուծելի զաղանիք մըն է:

Իր մեծ պապին՝ Քորնէյլի ուղեղէն ծը – նած դաւակ մը չէ՞ր մթթէ Շարլոթ եւ քոյրը չէ՞ր Շիմէններու, Փօլիններու եւ Լմիլիններու...

Իր ազգականներէն մէկը հետեւեալը կը զրէ Շարլոթի մասին.

«Շարլոթի հոգիին մէջ կը վառէր ան – կախութեան սուրբ կրակը: Անգամ մը, որ որոշում տար, այլեւս անկարելի էր փո – խել տալ իր միտքը: Եթէ իրեն պաշտօն տրուէր բանակի մը գլուխը անցնիլ, վրս – տահ եղէք, որ այդ բանակը պիտի տա – ւեր յաղթանակէ յաղթանակ»:

Հիմա կը մնայ զործադրել իր ծրա – զրերը: Պէտք է նախ մեկնիլ Փարիզ եւ հոն յարաբերութեան մէջ մտնել ազդեցիկ մարդոց հետ:

Առաջ մը, Շարլոթ կը ներկայանայ էնթուսիաստի չէնքը: Պարպարու կամ ու պատրաստ կ'իջնէ աստիճանները: Շարլոթ կը մօտենայ անոր.

— Քաղաքացի Պարպարու, — կ'ըսէ — մի ընկրկիր, ազատութիւնը ուչ կամ կա – նուխ պիտի յաղթանակէ: Ես Փարիզ պի – տի մեկնիմ կարեւոր հարց մը կարզազ – րելու համար: Հոն մեկը չեմ ճանչնար. ձեզմէ կը խնդրեմ, որ դիս յանձնարարէք ձեր բարեկամներէն մէկուն:

— Բայց մենք տարազրեալներ ենք եւ մեր յանձնարարութիւնները կրնան մի – այն կասկածներու ենթարկել ձեր անձը: Մարան միշտ ակռն է կացութեան:

— Բայց Մարան ի վերջոյ պարզ մահ – կանացու մըն է:

— Մահկանացու մը, որուն կամքն կախուած է հազարաւոր հայրենասէրնե – րու եւ անմեղներու կեանքը: Եթէ նոր ժան ա՛Արք մը ծնած չէ, եթէ հրաչք մը չպատահի, մեր հայրենիքը, մեր սիրելի Ֆրանսան վերջացած պէտք է նկատել:

— Ժան ա՛Արքեր կը ծնին միշտ, բո – լոր ազգերու եւ բոլոր ժամանակներու մէջ. միայն թէ՝ անոնք անտեղեակ կը մնան իրենց կոչումին: Մի յուսահատիր, քաղաքացի Պարպարու, Աստուած մեծ է: Միայն կը խնդրեմ, որ ինձի ըսէք ձեր յաւ բարեկամներէն մէկուն անունը: Մի՛ վախնաք, ես չատ զգուշաւոր եմ:

Պարպարու կը նայի այս բարձրահա – սակ, պարկեշտ եւ յանդուգն աղջկան երկինքի պէս պայծառ աչքերուն մէջ եւ համակրելով անոր կ'ըսէ.

— Թերեւս Լօզ տիւ Փերէ բարեկամս, որ ինձի պէս մարսելիացի է, կարենայ քան

Նստելով աթոռին, նա մի ոտքը դրեց միւսի վրայ եւ անհանդիստ սկսեց կա – ոտքի թաթը չարժել: Նրա փափուկ երե – սով եւ նոյնպիսի տակով ոտնամանները՝ մատերը, կիսամերկ կեղեւի նման դեղին եւ անողորկ, այնքան պիրկ էին հագ – նուել ոտքերի վրայ եւ ոտքերի ձեւն ըն – դունել, որ թւում էր, թէ մոլլան նստել էր կոճերից հետ բորբիկ, հինայով ներ – կուած թաթերով ու ներբաններով: Մոլ – լայի բարուքը՝ մատին վրայ հագնուող ոտնամանը, որն իրենից ներկայացնում էր հաստ ներբան եւ որի միայն քթի վրայ կար երեսի փոքրիկ կաշի, այժմ կախուել էր մատների ծայրից: Մի քիչ ժամանակ ճօճելով բարուքն այդպէս, մոլլան վեր կացաւ եւ յուզուած քայլեց՝ ձեռքից կախած համբիչն արագ քաչելով: Իւրաքանչիւր քայլափոխին բարուքները ներբանները չըմփալով ապտակում էին նրա մաս–ոտնամանների մէկ մի կրունկին, մէկ միւսին:

Իբրահիմը մօտեցաւ մոլլային.

— Մէկ տեսակ ես, մոլլա:

Թէեւ ամառ էր, բայց մոլլան իր ու – սերի վրայ չալ էր զգել: Նա կանդ առաւ, ձգեց չալի ծայրը, բայց ոչինչ չասաց: Բարբահասակ ու նիհար, նա նայեց ներ – քեւ՝ դէպի Իբրահիմի հարցական հայ – եացքը:

(37 – Շար.)

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Ո՞ւր, ախպէր:

— Երթամ, ուստա Ջան: Համ ուչ է, համ էլ քուրս...

Ուստան չպնդեց: Դրսի դրան մօտ նա սեղմեց բոստանչու ձեռքը եւ ասաց.

— Ներող կ'եղնիս, Երանոս ախպէր, պատահմունք է: Մէկ ուրիչ անգամ ա – ւելի ուրախ բարի դիշեր կ'ըսենք իրար:

Հեռուում, Ջորի Բողազի բոլորովին ան – լոյս մի անկիւնում, մի չուն հաչում էր ախուր, խուլ եւ միակերպ: Թւում էր, թէ դա արձագանգ է, եւ ոչ թէ իսկական հաչոց:

Երանոսը պնաց:

×

Առաւօտեան Երանոսին դրան իր հո – լիկի դրան առջեւ, թախտի վրայ պառ – կած, դանակը կրծքի մէջ: Քրէական եւ քժշկական քննութիւնն այդ դէպքն ար – ձանագրեց իրրեւ անյայտ պատճառներից դլդուած ինքնասպանութիւն:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԲՈՐԴ

Իբրահիմի զայֆախանան սովորականի պէս լիքն էր մարդկանցով եւ սովոր – կանի պէս լուռ: Ոմքեր ծեր էին եւ միշտ տանն էին, ոմքեր ակարութեան կամ այլ պատճառով այդ օրը նոյնպէս տանն էին, ցերեկուայ այդ ժամին դանուում էին զայֆախանայում: Ընդհանուր լուռ – թեան մէջ լսւում էին միայն նարդիների փուլերի չխկոցները եւ լուացուող բա – ժակների ձայնը:

Իբրահիմը կանդնել էր վաճառասեղա – նի եռեւում: Վաճառասեղանի վրայ չարուած էին վեց–եօթ նարդիլէ՝ տար – բեր չափի ու ձեւի, իսկ մի ծայրում փա – թաթուած դրուած էին նամազլըզ փոք – րիկ զորգեր եւ չարուած էին նամազի մի քանի կոնքեր ու դիւդիմներ: Իբրահիմի եռեւում պատից կախուած էին պղնձէ դրահներ եւ պողպատէ թրեր, որոնցով յանուն խալամի կռիւ էին գնացել նրա պապերի պապերը եւ դրանց պապերը: Կողքի պատերի վրայ խփած էին չատ հին եւ չատ թանկարժէք երկու զորգեր:

Փողոցի պատն ամբողջովին՝ ապակե – պատ դուռն էր եւ ընդարձակ լուսամու – տը: Դրան վերեւում կախուած էին դափ, թառ եւ քեմանչա նուագարանները: Դա – փը կախուած էր մաշկով դէպի պատը: Երբ ներս մտնողը դուռն ամուր էր ծած – կում, դափի փուլերն օրօրւում էին եւ հպիւս լսելի դրնդդրնդում:

Ուրբաթ օրերն Իբրահիմն աւելի ուչ էր վաճում զայֆախանան: Ուրբաթ ե – րեկոյեան այնտեղ թառ–քեմանչայի վրայ նուագում էին Գիւմբուլ հռչակաւոր երդերն ու եղանակները: Ոմիչք ի հարկէ չէր լինում, որովհետեւ կրօնն արդելում էր Թուրքերին՝ խմել եւ նրանք չէին խը – մում հրապարակօրէն: Նուագը նրանք լսում էին լուրջ ու մտասեւեռ: Իւրաքան – չիւր բոպէ կամացուկ ներս էին մտնում նորանոր մարդիկ:

Իսկ այժմ, սովորական օրւան դերե – կով, ժամանակն անցնում էր դանդաղ եւ այլեւս ոչ ոք ներս չէր մտնում: Սա – կայն, երբ կէսօր եղաւ եւ փողոցում դե – մպի պատը ողողուեց արեւի պայծառ լոյսով, դուռը բացուեց եւ ներս մտաւ մոլլան: Նա չտապ եւ անցողակի պա – տասխանեց բոլոր բարեւներին, արագ արագ դնաց խորքը եւ նստեց անկիւնում դատարկ սեղանի մօտ: Նա մոռացաւ հանել իր բարուքները, որոնք յատակի դորգի վրայ թողեցին փուչու նկատելի հետքեր: Այդ նշանակում էր, որ մոլլան յուզուած էր արտասովոր յուզումով, որ – պիսին չէր պատահել նրա հետ վաղուց ի վեր:

Նստելով աթոռին, նա մի ոտքը դրեց միւսի վրայ եւ անհանդիստ սկսեց կա – ոտքի թաթը չարժել: Նրա փափուկ երե – սով եւ նոյնպիսի տակով ոտնամանները՝ մատերը, կիսամերկ կեղեւի նման դեղին եւ անողորկ, այնքան պիրկ էին հագ – նուել ոտքերի վրայ եւ ոտքերի ձեւն ըն – դունել, որ թւում էր, թէ մոլլան նստել էր կոճերից հետ բորբիկ, հինայով ներ – կուած թաթերով ու ներբաններով: Մոլ – լայի բարուքը՝ մատին վրայ հագնուող ոտնամանը, որն իրենից ներկայացնում էր հաստ ներբան եւ որի միայն քթի վրայ կար երեսի փոքրիկ կաշի, այժմ կախուել էր մատների ծայրից: Մի քիչ ժամանակ ճօճելով բարուքն այդպէս, մոլլան վեր կացաւ եւ յուզուած քայլեց՝ ձեռքից կախած համբիչն արագ քաչելով: Իւրաքանչիւր քայլափոխին բարուքների ներբանները չըմփալով ապտակում էին նրա մաս–ոտնամանների մէկ մի կրուն – կին, մէկ միւսին:

Իբրահիմը մօտեցաւ մոլլային.

— Մէկ տեսակ ես, մոլլա:

Թէեւ ամառ էր, բայց մոլլան իր ու – սերի վրայ չալ էր զգել: Նա կանդ առաւ, ձգեց չալի ծայրը, բայց ոչինչ չասաց: Բարբահասակ ու նիհար, նա նայեց ներ – քեւ՝ դէպի Իբրահիմի հարցական հայ – եացքը:

(37 – Շար.)

Կ'ՈՒԶԷ ՍԱԿԱՅՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՄԲ ԳԷԹ ՄԵՌՆԻԼ...

—o—

Հինաւուրց բանաստեղծներու վառա – րանած Մայիս ամիսը, իսկապէս ալ խոր – հրպանիչը գարնան, նման ուրիչ շատ բա – ներու, ինք եւս հեզհեզակ կորնչուցած է անցեալի իր մայրը: Բայց այս տարի մանաւանդ, բացառաբար արդարեւ, ի յայս կուգար ան բոլորովին անճանաչե – լի, հովով սառնաշունչ, երկինքով մը յարաեւօրէն ամպամած, անձրեւ յա – ճախակի, նոյնիսկ կարկուտ, միայն ձիւն էր պակաս...: Ու այս, ոչ միայն փարիզի երկնակամարին, այլ եւ գեղե – ցիկ կլիմայով նպաստաւորուած տարրեր հորիզոններու վերեւ իսկ: Օրացոյցի քերթիչներն են միայն որպէս վկայ, հա – ստատելու մեզի թէ իրօք կը գտնուինք Մայիսի օրերուն մէջ...:

Ի տես գարնան ծաղիկին այս տխրալի յապաղումին, հարց կուտանք անձկու – թեամբ թէ ո՞ւր է երկկի Մայիսը, նոյն – իսկ Սէնի կամ Ռոնի ափերուն, իր կեն – դանութեան երեսունեւմէկ օրերուն, զուարթուն՝ իր կապտագեղ երկինքով, ոսկեփայլ իր արեգակին խայտացնող ցոլքերով, մերթ տաքուկ, երբեմն հա – ճելիօրէն զով իր քնքոյշ զեփիւռով, եւ վերջապէս յոյսերու եւ յոյզերու երջան – կապարգեւ պայծառութեամբ:

Բայց խնդրեմ, մի զատապարտէք ա – միներու թագուհին այս իր սայթաքու – մին համար. ինք չէ յանցաւորը. մի' կարծէք որ յեսին խաղերն ու զուարթը միայն յատուկ են մեր ցած աշխարհի ժը ընել ձեզի համար: Ուրիշ ոչ աքի կրնամ վստահիլ:

Շարլոթ չնորհակալութիւն կը յայտնէ ու կը հեռանայ:

Յաջորդ առաւու, հրաժեշտ կ'առնէ իր ծօրաքրոջմէն:

— Քանի մը օր պիտի անցընեմ Ռոն – պրէի մեր բնակարանը, յետոյ պիտի մեկնիմ Անգլիա:

Շարլոթ իր մանկական յուշերը վեր – դոնելու համար չերթար իր ծննդավայ – րը, այլ կրօնական պարտականութիւնը կատարելու: Այդ շրջանին մէջ ապաստան գտած է ոչ-երդուեալ քահանայ մը, որ պատրաստ պիտի մատուցանէ իրեն հա – ճար: Շարլոթ կը խոստովանի, հաղոր – դութիւն կ'առնէ: Ցետոյ կ'երթայ տուն, ծայրէ վտանգաւոր թուղթերը եւ յաջորդ առաւու կառք կը նստի: Երկու օր ետք՝ կը հասնի Փարիզ...:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԹՈՒՏԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐԸ

—o—

Տիգրիս գետի մակերեսէն 300 մեթր վեր (հարաւ–արեւմտեան կողմը գետէն հոսիլ հինգ մեթր բարձրութիւն ունի) բարձրաւանդակի մը վրայ կը գտնուէր Տիգրանակերտը (Ամիտ): Այս գեղատեսի – լեայ դիրքով քաղաքը, որ բոլորաձեւ չինուած՝ մօտաւորապէս հինգ քիլոմեթր տրամագիծով, հարիւրի մօտ աշտարակ – ներով (մօտաւորապէս 10 մեթր տրամա – գիծ) շրջապատուած էր 25էն 30 մեթր բարձր ամրանիստ ու հնամենի պարիսպ – մարգերուն: Բնութեան ալ ծոցին մէջ քէն ու նախանձ պատահական են եւս: Մինչ իր հովանիին տակ մարդիկ կ'ելլեն ժողով կը սարքեն կարգի դնելու սա աշ – խարհս բանները եւ կամ գանոնք վերա – ծելու քաոսի, ինչո՞ւ մերթ բնութիւնն ալ, երբեմն հզօր քան մարդկութիւնը, ո – րուն ինքն է ընծայած տիեզերքն հանուր, իր հրաշալիքներովն ու սքանչելիքներով, չունենայ ինքն իր կարգին իրաւունք, ո – րոշումներ կատարելու: Տանները կա – միներուն ամէնէն զառնացողը՝ փեսա – ուարն է. գնաց յայտնեց ան իր սրտաուն – ջը բնութեան խորհուրդին.— Մարդիկ ինձ հանդէպ է որ ամէնէն ապերախտն են. երբ Դեկտեմբեր կամ Յունուար խոս – տաչունչ ձմեռ մը կը սրսուն, անոնք կ'ըսեն՝ բնական է, եղանակն է, իսկ պա – տահի որ նոյնը ես ալ կատարեմ, անոնք կը գոռգոռան՝ դէշ ամիս է փեսորուարը ... ու երբ պատահի որ այդ նոյն երկու ամիսները մեզմ ձմեռ մը չնորհէն, պիտի յայտնես քու դոհունակութիւնը սա ան – ցորդին, որ պիտի պատասխանէ.— Այս բայց ուշադրութիւն փեսորուարին, կարճ ամիս է բայց կատարի:

Ու արդարօրէն բորբոքեցաւ Փեսորուա – րը, տեսէք, ես եւս այս տարի որքա՜ն անոյշ ձմեռ մը ընծայեցի, բայց մար – դիկ միշտ պիտի չարունակեն գիս քա – կոծել երբեմն յամառ ապերախտութեամբ, ուրեմն ո՛վ մեծ խորհուրդ բնութեան, կը պահանջեմ հայցելով, որպէսզի գիս մարդիկ մոռնան քիչ մը, հակառակ դէթ այս տարի, բոլորին պաշտելի Մայիսին իմ պատմուճանս ձմեռնային:

Ու բնութեան մեծերը զոհացուցին այս անգամ պատասխանին այդ պահանջը ի – րապէս ալ անբասիր Փեսորուարին...: Ու Մայիսը զարմաւ ձմեռ, կամ գրեթէ: Բայց ահա ան, լման երկու տասնեակ օ – րեր կատարելով տխուր դերը Փեսորուա – րին, կ'ուզէ փրկել այլեւս իր պատիւը եւ մեծ ճիգով մը տենդագին, այս միջոցիս իր արեւը կը պայքարի վարատելու սեւ հոյտերը ամպերուն, պայծառութիւն եւ ջերմութիւն բերելու, ի գիւ թէ յաջողի ան եւ դէթ մեռնի դեղեցկութեամբ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ Ապրիլ 9ին տեղի ունեցան Լիո – նի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան ընտրութիւնները, եւ ընտրո – ւեցան հետեւեալ պատգամաւորները, յառա – ջիկայ չորս տարիներու ընթացքին վա – րելու համար գաղութիս եկեղեցական եւ ազգային գործերը, Պարոնները

Ճիպըրայէլ Պահատուրեան (պատուոյ նախագահ), Սեպուհ Սարեան (առենա – պետ), Ռուպէր Տօնիկեան (փոխ–առենա – պետ), Կարապետ Յովակիմեան (առե – նադպիրը), Թիրայր Ծառուկեան (գանձա – պահ), Վարուժան Աճէմեան (հաշուե – կալ), Պետրոս Գասպարճեան, Յարութիւն Պամպաճեան, Կարապետ Քէլէկեան, Մո – րիս Պէնէկեան եւ Շարլ Սիմոնեան:

«Ինքնական պատմութիւն Հայոց» դիրքին մէջ կը յիշատակէ արաբերէն արձանա – գրութիւններ պատերու զուռներուն վը – րայ՝ վերի մասի գորնիշներ՝ ուղղակի ու կիսաբոլորաձեւ առիւծներու ու արեւի քանդակներու դուրս ցցուած պատկեր քանդակներ: Պարիսպի գուրսի պատի վերի եզերքը չերտաւոր, աւազամաւոր ամրողջ շրջանակներ, խրամներ, փոքր պատուհաններ, չորս երկաթէ չատ ամ – րակուռ գուռներ. գրան քովերը մէկ մէկ խորշեր երեւութապէս պահապաններու, դէտերու տեղեր. գուռներու վրայ կախ – ուած թնդանօթի ու քարի խոշոր գնդակ – ներ:

Յաճախ կը չփոթեն ու բազդատութեան եզրեր կը գտնեն Տիգրանակերտի պա – րիսպներուն ու չինական պարիսպներու հետ (մենք Հայերս կ'ըսենք չինական պարիսպ): Չինականը պարիսպ չէ, այլ երկու հազար քիլոմեթրէն աւելի երկա – րութեամբ ամրակուռ ու հատա պատ մըն է, կ'անցնի լեռներու, ձորերու գաշտե – րու վրայէն, կը շրջապատեն նախկին չի – նական սահմանները: Ոչ Տիգրանակերտի պարիսպներուն պէս շրջապատած է քաղաքը իր 30 մեթր բարձրութեամբ ու հինգ քիլոմեթր տրամագիծով, ոչ ալ դուրս ցցուած (ամէն 200 մեթրի վրայ) ամրոցներով ու աշտարակներով (մօտա – ւորապէս 1000 մեթր տրամագիծ), ոչ ալ բնակելի սենեակներ ու մթերանոցներ: Մօտաւորապէս երեք հարիւր հազար ժո – ղովուրդ այս պարսպապատ քաղաքին մէջ կ'ապրէր:

1908ի Սահմանադրութենէն եռք Հա – յերը քաղաքին դուրս այգիներով ու պար – տէզներով տուներ չունէր կուտային, ա – պահային պարիսպներէն դուրս բնակու – թիւն հաստատելու համար, բայց չորա – չուք Ապրիլ 11–24ը ամէն բան տակն ու վրայ ըրաւ: Աշխարհի երեսին որեւէ տեղ Տիգրանակերտի պէս բարձր ու մեծ պա – րսպապատ քաղաք գոյութիւն չունէր. տեսակ մը զբաստկան ղեղակի կը նմանէր:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնտի բարկութենէն դող – նար, դէպի դուռը վազեց, բացաւ, դուրս պացաւ եւ դնաց դիմացի սենեակին դրան առջեւ եւ սկսաւ ուժգնապէս հարուածել դրան, մինչ Աբդար իր սենեակին դուռը կիսաբաց թողած՝ կը դիտէր այս եղե – ռական տեսարանը:

— Ո՞վ է ան, լսուեցաւ ներսէն առ – նական ձայն մը:

Պօղոս էֆէնտի ամբողջ մարմնով սար – սռաց, ճանչցած էր ձայնը:

— Տիրանն է, ըսաւ մտովի: Տիրանը իմ զրպիրս...

Ցետոյ պոռաց.

— Բացէք դուռը...

— Ո՞վ է դուռը զարնողը, կրկնեց ձայ – նը ներսէն:

— Բացէք:

Ոչ ոք մօտեցաւ դրան: Այն առեն Պօ – ղոս էֆէնտի կատաղած, բորբոքած, ու սովը սոսկալի հարուած մը առաւ դրան եւ դուռը ճարճատմամբ բացուեցաւ:

Տեսարանը, որ յանկարծ բացուեցաւ խարուած ամուսնոյն առջեւ՝ այնքան ապաւորիչ էր, որ խեղճ մարդը ափի ի բերան մնաց:

Իր կինը, Շապիկը, կիսամերկ, բաղ – մոցի մը վրայ չփոթած ու չուարած վի – ճակի մը մէջ, տենդահար ձեռքով մը իր դուլպանները կը հագնէր, մինչ պարոն Տիրան, նոյնպէս հագուստները հանած, կը չտապէր բանթալոնը հագնելու:

Պօղոս էֆէնտի այս տեսարանին հան – դէպ րոպէ մը լուռ մնաց, առանց կարե – նալ բառ մը արտասանելու: Ցետոյ խեղ – դուկ ձայնով մը պոռաց.

— Ի՞նչ է այս խաղքութիւնը...

Տիրան ու Շապիկ, առանց պատասխա – նելու, կը չարունակէին հագնուիլ:

Պօղոս էֆէնտին, որ դուռը զոցած էր ու քայլ մը յառաջացած սենեակին մէջ՝

— Անամօթնե՛ր, խայտառակ նե՛ր, պա – տիւս փարայի մը ըրիք, կ'ուռնար սպառ – նական ձեւով ձեռքը բարձրացուցած:

Տիրան արդէն իսկ բանթալոնը հագած՝ վզնոցը կը կապէր, հայելիին դիմաց ան – ցած, իսկ Շապիկ կօշիկին կռճակները դնելու զբաղած էր:

— Քա հիմա ի՞նչ երեսով մարդու ե – րես պիտի նայինք, դոչեց Պօղոս էֆէն – ներով, արեւելեան, արեւմտեան, հիւսի – սային եւ հարաւային զուռներուն հեռա – ւորութիւն էր, չիտակ դիծ՝ ոտքով մէկ ժամ: Երեւակայել որ այս չրջապա – րիսպը իր նէ պատկառելի դիրք կուտար քաղաքին:

Միեւնոյն ձեւով ու բարձրութեամբ կանգնած այս ամրոցները՝ կոնաձեւ ցըց – ուած քներով իրարու կը կապուին իրարմէ 200 մեթր հեռաւորութիւն ունեցող ո – ղորկ՝ երկու մեթր հաստութեամբ ամուր պատնէչներով: Բոլոր պարիսպները զուր – սէն այս ձեւով կը չրջապատեն քաղաքը: Պարիսպի վերի մասը սրմածակերով ծածկուած էր, ներսէն թշնամին դիտե – լու ու ապեղներով հալածելու համար:

Այս վերը յիշուած կլորաձեւ ամրոց – ներուն ու աշտարակներուն բնակելի հա – դարաւոր սենեակները կը ծառայէին իր – բեւ ցորենի ու մթերքի ամբարներ, պին – ուարներուն եւ ժողովուրդին անօթու – թեան դէմ պաշտպանելու համար: Պա – րիսպներէն (արեւմտեան կողմը) տասը մեթր դէպի դուրս, արտաքին կողմը քանդուած երկու մեթր բարձրութեամբ պարիսպի հետքեր կը նշմարուէին տա – կաւին մեր ժամանակներուն:

Այս կրկնակի պարիսպներուն մէջ պո – ղոցած խրամատը (խորշ) կ'ոգողէն ե – զեր ջուրով, որպէսզի թշնամին չկարե – նայ թափանցել դէպի ներս: Այդպէս ա – մրանաւորուած ժողովուրդը ներսը կ'ապաս – տանի: Ներսի կողմէն քարաչէն սան – դուխներով վեր կը բարձրանային:

Քաղաքը ունէր չորս չատ բարձր ու խոշոր երկաթէ ամրակուռ հակապիր զուռներ ելքի ու մուտքի համար, արե – ւելքէն Տաղ գափուսիւ լերան զուռ, հիւ – սիսէն Հոռոմ գափուսիւ Ցոյներու զուռ, արեւմուտքէն Մարտին գափուսիւ, Մար – տինի զուռ, հարաւէն ԵԷնի գափուսիւ նոր զուռ: Կէս դիշերէն եռք չորս զուռներն ալ կը զոցէին մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը. զուրսը եղողը զուրս, ներսը մնա – ցողն ալ ներս կը մնար: Ամէն մէկ զուռ իր պահականոցը ունէր:

Մեծն Տիգրան Բ. կառուցանել տուած է այս վիթխարի պարիսպներով քաղաքը, իր քրոջ Տիգրանուհիի համար, երեք հարիւր հազար դերիներ, դիւղեր գերելէ 40 տարի աշխատած են լրացնելու հա – մար այս ամրակուռ պարիսպները, եւ – րոպացի հնախոյզներ ու այցելուներ՝ պարիսպներուն ու զուռներուն չուրջ, պատերուն վրայ սեպագիր, բեւեռագիր խորհրդաւոր արձանագրութիւնները ու – սումնասիրելու միջոցին հիացումով կը դիտէին այս երեսուն մեթրը բարձրու – թեամբ ոգորկ ու չղկուած միատեսակ պարիսպները որ չինուած էին Քրիստոսի թուականէն մօտաւորապէս երկու դար առաջ, կը մտածէին ի՞նչպէս կրցած են բարձրացնել այդ հսկայ քարերը հնա – գարեան ու հնամենի նախնական գործիք – ներով, իրապէս ճարտարապետութեան գլուխ գործոց մըն էր:

Հայր Սուրբ Տէր – Մովսէսեան իր

Ոչ ոք մօտեցաւ գրան: Այն առեն Պօ – ղոս էֆէնտի կատաղած, բորբոքած, ու սովը սոսկալի հարուած մը առաւ գրան եւ դուռը ճարճատմամբ բացուեցաւ:

Տեսարանը, որ չանկարծ բացուեցաւ խարուած ամուսնոյն առջեւ՝ այնքան ապաւորիչ էր, որ խեղճ մարդը ափի ի բերան մնաց:

Իր կինը, Շապիկը, կիսամերկ, բաղ – մոցի մը վրայ չփոթած ու չուարած վի – ճակի մը մէջ, տենդահար ձեռքով մը իր դուլպանները կը հագնէր, մինչ պարոն Տիրան, նոյնպէս հագուստները հանած, կը չտապէր բանթալոնը հագնելու:

Պօղոս էֆէնտի այս տեսարանին հան – դէպ րոպէ մը լուռ մնաց, առանց կարե – նալ բառ մը արտասանելու: Ցետոյ խեղ – դուկ ձայնով մը պոռաց.

— Ի՞նչ է այս խաղքութիւնը...

Տիրան ու Շապիկ, առանց պատասխա – նելու, կը չարունակէին հագնուիլ:

Պօղոս էֆէնտին, որ դուռը զոցած էր ու քայլ մը յառաջացած սենեակին մէջ՝

— Անամօթնե՛ր, խայտառակ նե՛ր, պա – տիւս փարայի մը ըրիք, կ'ուռնար սպառ – նական ձեւով ձեռքը բարձրացուցած:

Տիրան արդէն իսկ բանթալոնը հագած՝ վզնոցը կը կապէր, հայելիին դիմաց ան – ցած, իսկ Շապիկ կօշիկին կռճակները դնելու զբաղած էր:

— Քա հիմա ի՞նչ երեսով մարդու ե – րես պիտի նայինք, դոչեց Պօղոս էֆէն – տին քայլ մըն ալ առաջ երթալով դէպի Շապիկի նստած բազմոցը:

Կինը առանց պատասխանելու այս նե – զացուցիչ հարցումին՝ ոտքի ելաւ եւ դի – մեց դէպի աթոռ մը, որուն վրայ ըզբա – ուած էր չրջազգեստը:

— Ո՞ւր ես, քեզի կը խօսիմ կոր, պո – ռաց ամուսինը դղրդահար ձայնով մը:

— Ատանկ մի պոռար, հիմա տունին – ները ոտքի կ'ելլեն, պատասխանեց կինը տարօրինակ հանդարտութեամբ մը:

— Ներեն անիծեմ տունիններուն...

— Ես քու պատուիդ համար կ'ըսեմ կոր, պատասխանեց Շապիկ, ուզածիդ չափ պոռա, դուն խաղք կ'ըլլաս...

Այս խօսքերը, զարմանալի բան, ի – րենց ազդեցութիւնը ունեցան: Պօղոս է – ֆէնտի ձայնը ցածցուց եւ աւելի մեղմօ – րէն ըսաւ.

— Քա, սա ի՞նչ փորձանք էր դլխուս բերիր, սա ի՞նչ խաղքութիւն է... հիմա լսողները ի՞նչ պիտի ըսեն... քառասուն տարուան պատիւս մէկ վարայի ըրիր...

Յանկարծ նշմարեց Տիրանը, որ տեն – դային աճապարանքով մը իր ժաքէթը կը հագնէր:

— Ծօ, ապերախտ դոչեց, ասա՞նկ պի – տի ընէիր ինծի...

— Էֆէնտի, ի՞նչ ըրի որ, կմկմաց Տիրան:

— Տահա ի՞նչ պիտի ընէիր, խայտա – ռա՛կ, սրիկա՛յ... կորսուէ' աչքիս առ – ջեւէն, մէյ մըն ալ երեսդ չտեսնեմ...

Տիրան արդէն հագուստած էր: Շուրջը նայեցաւ փէսը դտնելու համար եւ զայն նշմարեց դարակի մը վրայ: Հանդարտա – քայլ գնաց դէպի դարակը, փէսը առաւ, վրայի փոշիները թօթուեց ձեռքով, գրու – ելը գրաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

— Ո՞ւր կ'երթաս, պոռաց Պօղոս է – ֆէնտի:

— Հրաման մը ունի՞ք, կմկմաց մեւսը:

— Դուրս կորսուէ...

Տիրան դուռը բացաւ եւ աներեւոյթ եղաւ: Երբ այր ու կին առանձին մնա – ցին, Շապիկ իր ամուսնոյն դարձաւ եւ յանդիմանական չեչտով մը ըսաւ.

— Հաւնեցա՞ր ըրածիդ:

— Չէ՞, դոչեց խեղճ մարդը չփոթած՝ իր կնոջ այս անակնկալ հարցումէն:

— Հաւնեցա՞ր ըրածիդ, կրկնեց Շա – պիկ նոյն չեչտով:

— Ի՞նչ ըրի որ...

— Դեռ ի՞նչ պիտի ընես, տունը տակ – նուվրայ դարձուցիր:

— Ո՞ր տունը...

— Այս օտարականներուն մէջ կը վա – յելչ՞ը, որ գայիր պոռայիր, կանչէիր... ո՛վ պիտի ներս մտած առենդ ալ ինչեր ըսիր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

(Շար· Ա· Էջէն)

Նեցող հարուստի մը կեանքը պիտի վերջէր Միսիս Սմիտսընի հետ, որու հետ ամուսնացած էր Ֆրանսայի մէջ, ասկէ 35 տարի առաջ: Մնայուն բնակութիւնը ունենալով Նէօյի, աշխարհ պիտի պտրտէր ու օրերը իրիկուն պիտի ընէր ճիարչաւի, կոլֆի կամ ընդունելութիւններու երթալով: Իր մօր՝ Մէրի Թապուհիի մահուան առեն, Անգլիա կ'երթար, իսկ իր եղբօր աղջիկը՝ Էլիզապէթ Ռ· Թապուհին, տասը օր առաջ իրեն կ'այցելէր, փարիզ իր այցելութեան առթիւ:

Դուքսը կը մեռնի կոկորդի քանսերէ: Իր մարմինը Անգլիա կը փոխադրուի Զորեքշաբթի օր:

Տէր եւ Տիկին Վէքի Տէր-Ներսէսեան եւ զաւակները, Նաթիա Տողրամաճեան Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ Տէր եւ Տիկին Ճուկուրտայեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ապ-ադականին՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 18ին, Օրլէան:

Թաղումը կատարուեցաւ Մայիս 20ին Սալպրիսի մէջ:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը նախկին ընկերուհի

ԼՈՒՍԻՆ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

որ իր տարաբախտ զաւկին՝ Վաղգէնի երկարատեւ մահէն յետոյ տառապելով ապրեցաւ, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր· կը նուիրեն Կապ· Խաչի կայանին: (Տառնալ «Ցարա»էն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒԶԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ԸՆԿ· ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ· ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Ուղերձ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս պարախումբը, Անի Տէմիրեան, Ժան Թապաքեան (արտասանութիւն), Պետրոս Պետիկեան (երգ):

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
Պաշտօնական բաժինէն եառք պարահանդէս: Նուագախումբ
Պ· Պետիկեան
Ինջոյք — Ճոխ պուֆէ
Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան
Մուտք 10 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի միօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ դիշեր ժամը 8·30ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Այս կիրակի — Յունիս 4 — առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա· կայանէն Ժ· Սթեֆանէսքոյի յայտագիրը, նուիրուած Փարիզի Նուագարեան Մատենադարանին:

Հ. Ց. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ·— Հ· Ց· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, 4 Ռիւ սը լա Տէֆանս:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Գունաւոր լուսապատկերով, Հայ Մանրանկարչութեան մասին, կազմակերպուած Փարիզի Խաեան Սանուց Միութեան կողմէ, համալսարանական ոստանի Մարի-Նուպար հայ ուսանողական տան մէջ, 57, Պուլվար Ժուրտան, Յունիս 2, Ուրբաթ, ժամը 20·30ին:

Ֆրանսերէնով կը դասախօսէ
Պր· ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՐՈՆ

Նիւթ՝ Մանրանկարչութիւնը հայկական ձեռագիրներու մէջ 6 – 14րդ դարերուն:

Սիրով կը հրաւիրուի դեղարուեստասէր հասարակութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

1915 ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ Տէսիլի Ցուշարձանի

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒԻ ՓՐԱՏԷԼԻ

Լիոնի քաղաքապետ եւ Քոմիւնոթէ Իւրպէնի նախագահ

ՊԱՐՈՆ ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ

Ընդհանուր խորհրդական եւ Տէսիլի քաղաքապետ

ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Ցուշարձանի շինութեան Յանձնախումբի պատուոյ նախագահ

4 Յունիս կիրակի ժամը 15·30ին Տէսիլի *Լիպերասիոն* հրապարակը

խօսք պիտի առնէ

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Ֆրանսահայ Մամուլը, Քաղաքական, Կրօնական, Բարեսիրական, Մշակութային, Հայրենակցական եւ Երիտասարդական կազմակերպութիւնները ու միութիւնները եւ ամբողջ հայ հասարակութիւնը անխտիր:

.....

Վիէն·— Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը օթոքար մը դրած է զաղութի ազգայիններու տրամադրութեան տակ՝ զանոնք Տէսին փոխադրելու համար: Արձանագրութեանց համար դիմել Միութեան վարչութեանց անդամներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ս· Աշղումանեանի գրասենեակը՝ 79 Ռիւ Պոզոն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՄԱՌ

Ամբողջական փաթեթ Անի պանդոկը (Ա· կարգի) Երեւանի մէջ

ՅՈՒԼԻՍ 15էն 30 — պտոյտներով 2550 ֆր· (առանց պտոյտի 2450)
ՅՈՒԼԻՍ 15էն Օգոստ· 4 պտոյտներով 2900, առանց պտոյտի 2800
ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն Օգոստ· 21, պտոյտներով 2550, առանց պտոյտի 2450
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 16, պտոյտներով 2550, առանց պտոյտի 2450

ՑԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7-էն 25

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ – ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Պտոյտներով 2750 ֆր·, առանց պտոյտի 2650 ֆր·

ՑԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ

16էն 35 տարեկան — ամբողջական փաթեթ Անի պանդոկը, Երեւան — Ամէնօրեայ պտոյտներ եւ հայերէնի դասընթացքի սթաժ,

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 1980 ՖՐ·

ԱՑՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

« Կովկասեան Հանրապետութիւնները » այցելութիւններով Մոսկուա, Երեւան, Թիֆլիզ եւ Բագու:

Մեկնում Օգոստ· 10 եւ Սեպտ· 2
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2450 ՖՐ

Դիմեցէք մեր մանրամասն ղրկոյկները ստանալու համար

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ· 20-57-58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Ֆրանկիւլեան, 32, Ռիւ սը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարիս, Քլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօքմօ Ռեքս, Անարէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիստը Քրէսաննէ:

ՊՕՄՈՆ·— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվար Վոքուա:

ՊՈՒՎՎ· ՕՏՏՕ·— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ· Տէ Միւռիէ:

ՍԷՆ ԺԵՐՄԱ·— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալմոն:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent

Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvre de Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuel sur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
31 MAI
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.428

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.428

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ

—o—

Վերջին չարաթներու անցուդարձերը ևին անդամ մը եւս հաստատելու թէ բնականոն վիճակ չէ ստեղծուած տակաւին Թուրքիոյ մէջ։

Պատերազմական ատեաններէն, նոյնիսկ Անգարայի կախաղաններէն վերջ ալ անիշխանութեան, որ կը չարունակէ մահոդել Անգարայի կառավարութիւնը եւ ամէնէն առաջ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն նախագահն է Ջեր. ձէվտէթ Սունայ եւ անդամներն են պատերազմական, ծովային եւ օդային ուժերու ընդհ. հրամանատարները։

Կառավարութեան բուն դէմքը կը պրտնուի բանակին — այսինքն Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին — ձեռքը։ Այս վերջինն է, որ 1971 Մարտ 12ին իր ծանր վերջնագրով տապալած էր Ատալէթի կուսակցապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը։

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէ ամիս մը վերջ, 1971 Ապրիլ 27ին պաշարման վիճակ յայտարարեց տասնմէկ նահանգներու մէջ, երկու ամսուան համար։ Նպատակն էր դիմադրական արտակարգ խստութիւններով հեռացնել օրուան իշխանութեան հակառակորդները եւ հաչուեյարդարի ենթարկել «Թուրքիոյ Ազատագրութեան ժողովրդական Բանակը»։

Երիտասարդ, յեղափոխական, ձախակող դաղափարներով տոգորուած հայրենականներ համախմբուած էին ՏԵվ-կԷնճ կոչուած կազմակերպութեան մէջ։ ՏԵվ համառօտագրութիւնն է տԷվրիճի (յեղափոխական) բառին, իսկ կԷնճ կը նշանակէ երիտասարդ։

«Ազատագրութեան Բանակ»ն ու ՏԷվ-կԷնճ»ը կը զործակցէին, կազմուած ըլլալով նոյն դաղափարականին ծառայող անձերէ։

Նիհատ Էրիմի առաջին դահլիճին մէջ նարեւոր թիւ մը կը կազմէին ազատութեան տարրերը, որոնք ծրագրած էին բանակին պահանջած անհեռատես, հզօր ու ընկերային բարենորոգումները զործադրել, համաձայն Աթաթիւրքի սկզբունքներուն։

Սակայն դրամատիրական չինականութիւն եւ ազատագեղական ընդդիմութեան առջեւ տեղի տուին։ Տասնմէկ նահանգներ քաչուեցան դահլիճէն, որ ստիպուեցաւ հրաժարիլ անցեալ Դեկտեմբերին։

Էրիմի երկրորդ դահլիճը աւելի պահպանողական կազմ ունէր։ Երկրի անարդրութեան վերահաստատումը դլխաւոր մտահոդութիւնն էր կառավարութեան։ Հակառակ պաշարման վիճակի ուեւթոգման, ահաբեկումներն ու առնանդումները աւելի ազատկան։ Անդացի հարստարպհներու ազանութիւնը ռազմական իշխանութիւններու կողմէ բոլորովին դարիարեկեց օրուան իշխանութիւնը։

Պոդոսնի Անդարա այցելութենէն անմիջապէս վերջ — Ապրիլ 17ին — հրամարան տուաւ Նիհատ Էրիմ, որուն վերջին — թերեւս միակ — դրական դործն էր եղած Միացեալ Նահանգներ այցելութիւնն ու իր երկրին համար նեւթական կարեւոր չահեր ապահովել։

Ստեղծուած խառնակ կացութեան մէջ աւելի չեղաւ անմիջապէս յաջորդ մը տանել իրեն՝ նոր կառավարութիւնը կազմելու համար։

Ազգային Պաշտպանութեան նախարար Ջեվտէթ Մէլէն նչանակուեցաւ փոխ-վարչապետ՝ վարելու համար ընթացիկ դործերը։ Իսկ նոր դահլիճի կազմութեան համար պաշտօն յանձնուեցաւ նախկին վարչապետ Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիի, որ չարաթներու տենդոտ աշխատանքէ եւ տակարկութիւններէ վերջ կազմեց նոր կառավարութիւնը, որուն դանկը ներ կայացուց Հանրապետութեան նախագահին։

Ջեր. ձէվտէթ Սունայ առանց այլեւայլի մերժեց Իւրկիւպլիի կազմած կառավարութիւնը, բանակը չատ ճախակողմեան դտած ըլլալով դայն...։

Առաջին անդամն է, որ ժողովրդավարական (?) երկրի մը մէջ նման երեւոյթ մը կը պարդուի։

Առիթ չտրուեցաւ Իւրկիւպլիի իր դահլիճն ու ծրագիրը ներկայացնելու Խորհրդարանին եւ վստահութեան քուէ պահանջելու։

Անդամ մը եւս հաստատուեցաւ այն իրողութիւնը թէ վերջին հաչուով բանակն է, որ կը կառավարէ երկիրը, Հանրապետութեան պինուորական նախագահին խողովակով։

Ի պատուի է միչտ երկաթեայ թաթը։

Մայիս 22ին Ֆէրիտ Մէլէն կազմեց նոր դահլիճը, հաւանութեամբ բանակին, որ կը չարունակէ մնալ կացութեան ոչխարը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ՈՐ 12 ԿԷՏԵՐ ՈՒՆԻ

—o—

Նախագահ Նիքսընի այցելութիւնը Մոսկուա վերջ գտաւ առջի օր, որմէ ետք նախագահը ֆիւեի ճամբով կը մեկնէր Թեհրան։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Նիքսըն եւ Բրեժնեւ խօսակցութիւններու աւարտին «սկզբունքներու յայտարարութիւն» մը ստորագրեցին՝ բաղկացած 12 կէտերէ։ Միւս կողմէ, երկու երկիրներու պատուիրակութիւնները ալ, իրենց կարդին, միացեալ դեկոյց մը հրապարակեցին, որով խօսակցութեանց արդիւնքներու մասին կը խօսուի — Եւրոպա, Մերձաւոր Արեւելք, Հնդկաչին, ապադինում։

« Սկզբունքներու յայտարարութեան » մէջ կը յայտնուի այն միտքը, թէ խաղաղ դործակցութիւնը հիմնական դիծը կը դառնայ երկու երկիրներու միջեւ։ Կողմերը, միեւնոյն ատեն, տրամադրութիւն կը յայտնեն ամէն ջանք ի դործ դնել, որպէսդի բախում չստեղծուի իրենց միջեւ եւ ոչ ալ լարուած կացութիւն աչխարհի այլ կէդրոններու մէջ։ Կը ճշդուի նաեւ, թէ անհրաժեչտութեան պարադային նոր հանդիպումներ կրնան տեղի ունենալ։ Արդէն Բրեժնեւ, Կոսիկին եւ Պոդդորնի ընդունած են Մ. Նահանդներ այցելելու Նիքսընի հրաւէրը։ Թուականը կը ճշդուի յետադային։

Յայտարարութիւնը կը ճշդէ նոյնպէս, թէ երկու երկիրներու սերտ դործակցութիւնը ոչ մէկ երկրի դէմ ուղղուած է. այս կէտը, անչուչտ, կը վերաբերի առաւելաբար Չինաստանի։

Մ. Նահանդներն ու Խորհ. Միութիւն առանձնաչնորհեալ դիրքի մէջ չեն դներ իրենք զիրենք աչխարհի հարցերու կարդադրութեան ժամանակ եւ ոչ ալ կ'ըսեն դունին նման իրաւունք մը ուրիչ Պետութեան մը կապակցութեամբ։ Կ'ընդունին բոլոր երկիրներու դերիչխանական իրաւունքը համահաւասար չափով։

Գալով Հնդկաչինի հարցին՝ տարակարծութիւններ պոյութիւն ունին։ Միացեալ Նահանգները կը պնդեն, թէ Հար. Վիէթնամցիներուն կը մնայ ճշդել իրենց քաղաքական ապադան։ Միեւնոյն ատեն տրամադիր են վերջ տալ պատերազմին կարելիութեան սահմաններուն մէջ չուտ՝ նախապահ Նիքսընի առաջարկած ութ կէտերու հիման վրայ։ Խորհ. Միութիւն, իր կարդին, կը յայտարարէ, թէ պիտի չարունակէ դօրավիդ կանդնիլ Հնդկաչինի ժողովուրդներու արդար դատին։

Մերձ. Արեւելքի հարցին կարդադրութիւնը Մ.Ա.Ի եւ անոր ներկայացուցիչին առաքելութեան մէջ կը տեսնեն երկու կողմերը։ Մոսկուա եւ Ուաչինկթըն տրամադիր են դօրավիդ կենալու ատոնց եւ սահմանելու իրենց դերը, որպէսդի խաղաղ լուծում մը դտնէ Մերձ. Արեւելքի խընդիրը։

Երկու կողմերն ալ համաձայն են Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի դումարման սկզբունքին չուրջ, ինչպէս նաեւ առանձին բանակցութիւններով կրճատելու իրենց ուժերը Եւրոպայի մէջ։

Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակութեանց բանբերները ճշդեցին, թէ դաղտնի համաձայնութիւններ չեն կնքուած։

Շեչտենք սակայն թէ այս 12 «սկզբունքներու» վերջինը կը բաւէ որպէսզի չեղեալ համարուին 11 նախորդները։

Արդարեւ, Ուխտին վերջին կէտն է «հիմնական սկզբունքները որոնք հատուածած են այս փաստաթուղթին մէջ, ոչ մէկ կերպով կը վնասեն այն դանդան պարտաւորութեանց դէմ, անցեալին, ստորագրած եւ ստանձնած են Խորհրդային Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները այլ Պետութեանց հանդէպ»։ Ասիկա կը բաւէ անչուչտ որպէսզի որեւէ ատեն օդտադործուի ինչպէս որ չարմար տեսնուի մէկուն կամ միւսին կողմէ։

Ցիշենք նաեւ թէ որեւէ հանդիպումի ատեն, այնքան թուղթ չէ ստորագրուած եւ եթէ թուղթ ու ստորագրութիւն, դաչինք եւ համաձայնագիր իսկապէս արժէք ունեցած ըլլային անցեալին, կրնանք ուրեմն, այս անդամ վստահ ըլլալ որ Մոսկուա եւ Ուաչինկթըն ապահոված են խաղաղութիւնը մինչեւ... յաջորդ պատերազմ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

—o—

Սայէպ Սալամի նոր դահլիճը կազմուած է Մայիս 27ին եւ կը բաղկանայ 16 անդամներէ։ Մայիս 30ի Մոնտը այս առթիւ կը պրէ թէ «վերջին պահուն կառավարութիւնը կազմելու համար դժուարութիւններ ծագած են։ Նախագէս Սալամ, Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցած էր 18 հոգինոց դահլիճ մը, բայց վերջին պահուն, երկու հոգի «ներողութիւն» խնդրած են որ չեն կրնար իրենց համաձայնութիւնը տալ։ Ատոնք են Ժորժ Սաատ (երեսփոխան կապուած փաղանդաւորներուն) որ իր կուսակցութեան առաջարկով մերժած է Փլանի նախարարութիւնը եւ Ռաչիկ Պապիկեան։ Հայ Դաչնակ կուսակցութիւնը պահանջած է որ ներկայացուի իր մէկ անդամին, այս պարագային Սուրէն Ռանամեանի կողմէ եւ ոչ՝ Պապիկեան, որ միայն կապուած է կուսակցութեան»։

Մոնտ կ'աւելցնէ որ կառավարական տապնակի մը առաջքն առնելու համար, նախագահ Ֆրանժիէ անմիջապէս հրատարակած է այն հրովարտակները որոնք կը վերաբերին նոր դահլիճին կազմութեան, փոխանորդաբար (էնթերիմ) ուրիչներու յանձնելով այդ երկու նախարարութիւնները (Ծրագիր եւ Տեղեկատուութիւն)։

× Այս հարցին կ'անդրադառնայ Ֆիկարօ (Մայիս 30) յիչելով թէ վերջին պահուն Ֆալանժիստները եւ Հայերը միաժեցին իրենց առաջարկուած նախարարութիւնները։ Բայց կ'ըսէ Ֆիկարօ, ասիկա աւելի «պզտիկ քէն»ի հարց է նախարարութեանց բաչխումին վերաբեր եալ։

Եղրակացութեան մէջ, Մարք Լիւկ, որ ստորագրած է յօդուածը, կ'ըսէ թէ այս դահլիճը պիտի ստանայ անչուչտ երեսփոխաններու վաւերացումը 60 կամ 75 ձայնով (99ի վրայ), ըստ Ֆալանժիստներու եւ հայ երեսփոխաններու քուէներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՈԱՅԻ (Իրլանտայի հանրապետական բանակ) պաչտօնական ճիւղը իր կեդրոնատեղիէն յայտարարեց, թէ վերջ կը դնէ իր «պինուորական դործողութիւններուն Հիւս. Իրլանտայի մէջ»։ Իոա դաղտնի կազմակերպութիւն մըն է։ Պելֆաստի կաթոդիկէ թաղին մէջ զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ, որու հետեւանքով եօթը հոդի մեռաւ եւ 18 հոդի ալ վիրաւորուեցաւ։

ԹԵՀՐԱՆի մէջ հինդ հազար ամերիկեան դրօչներ, որոնք զետեղուած էին Նիքսընի այցելութեան առթիւ, փոխարինուեցան վերջին պահուն, որովհետեւ 50 աստղերու տեղ 51 աստղ դրուած էին դրօչներու վրայ սխալմամբ։ Թեհրանի համաձայն Պաղտատի ձայնասփիւռը կոչ կ'ընէ պարսիկ ձախակողմեան տարրերու, որպէսզի խափանարարական դործողութիւններ կատարեն Նիքսընի Պարսկաստան այցելութեան ժամանակ։

ՋԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ի դործ դրուած քաղաքական հալածանքին դէմ բողոքը մը ներկայացուցին Ֆրանսայի աւելի քան 100 արուեստագէտներ, դրագէտներ, փիլիսոփաներ եւ կուսակցապետներ։ Բողոքագիրը ստորագրողներուն մէջ են ընկերվարական նախկին նախարար Ժիլ Մոք, համայնավար նախկին նախարար Շառլ Թիյոն, Սարթր, Սիմոն տը Պովուար, Ժան Ռոսթան, Սիմոն Սինեորէ եւ Իվ Մոնթան։

ՊՐԱՆՏ եւ Գրոմիկօ Ցունիս 3ին պիտի խօսակցին արեւելք – արեւմուտք յարաբերութիւնները բարելաւելու մասին։

ԿԱԹԻՆ տապնակը չէ լուծուած Ֆրանսայի մէջ, եւ «պատերազմը» կը չարունակուի։ Ծանօթ է որ հազարաւոր լիթր կաթ թափուեցաւ առջի օր, որովհետեւ երեք սանթիմի յաւելում մը չընդունուիր։

ՈՒԻՆԱԲՐի դուքսին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի մաերիմ չրջանակի մէջ, Ցունիս 5ին։ Դքսուհին առաջին անդամ ըլլալով, Պըքինկէմ պիտի բնակի այս առթիւ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին չարաթներու ընթացքին խմբագրատուն այցելեցին.—

Երուսաղէմէն՝ Կամաարական վարդապետ։

Հալէպէն, Տոքթ. Ռոպէր ձէպէճեան։

Ատտիս – Ապապայէն, բանաստեղծ Արսէն Ադէմեան։

ԸՆԿԵՐ ԱՏՈՒՐԸ

———o———

Հ. Յ. Դաշնակցութեան չարքերուն մէջ մեծ է եղած թիւը կուսակցական եւ մարտաւորական առումով տիրական հեղինակութիւններու. մարզո՛ց, որոնք կազմակերպական – զաղափարական գործի մէջ կամ մամլոյ եւ խմացական ճակատներու վրայ արժեցուցած են իրենց տաղանդն ու նուիրումը, ինքնուրաց ծառայութեան գծով. գրչով թէ չունչով. բեմերու վրայ թէ հանրային լայն զանգուածներու մէջ:

Համեմատաբար քիչ է եղած սակայն համրանքը հանրային – ժողովրդական կեանքի մէջ իրենց բարոյական – իրաւական ըմբռնումներով բախտորոշ դեր կատարելու կոչուած հմուտ, լրջախոհ, հեռատես ու ճկուն դէմքերու, որոնք սկզբունքի եւ օրինական հարցերու մէջ անդիջող մնալով հանդերձ՝ յաջողած են համայնական ու ընկերային տաղնապներու առեն խուսափիլ ծանր թիւրիմացութիւններէ եւ հանրավնաս ցնցումներէ:

Մեր ողբացեալ ընկերը, Ատուր Գասպարեան, վերջին երեսունէ աւելի տարիներու հանրային ղեկավարութեան մէջ եղաւ ու մնաց սակաւաթիւ այն առաջնորդող դէմքերէն՝ որոնք ողջմտութեան իրենց զօրով յարգանք կրցան պարտադրել ոչ միայն համակարծիք չրջանակներու, այլեւ տարակարծիք բազմութենց: Յաջողեցան ոչ միայն ազգային, բարոյական եւ ընկերային սկզբունքներու հանդէպ պատկառանք պարտադրել չեզոքումի կամ խաթարումի հակամէտ տարբերու, այլեւ մղել զանոնք անդրադառնալու իրենց սկարութենց եւ սրբագրելու:

« Ղեկավար »ներու արժանապատուութեան դլխաւոր փաստը կամ դրաւականը՝ հրահանգելէ աւելի առաջնորդելո՛ւ ուժին մէջ է: Կուգայ ո՛չ թէ աթոռէն ու հանգամանքէն՝ այլ հարցերու պարտադրած անանձնական լուծումի թելադրանքներէն: Կը լսի ոչ թէ կանոններու եւ օրէնքներու տառէն՝ այլ բացառապէս անոնց ետեւ կանգնուն բարոյական լմացումներէն, ընդհանրական չահերու պաշտպանութեան մտահոգութենէն, անկաշառ ոգիէ:

Հոգաբարձական աթոռներէ մինչեւ թեմական հեղինակութեան բարձրադոյն դիրքերը, կամ կոմիտէական հերթապահութենէն մինչեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամակցութիւնը, ընկեր Տոքթ. Ատուր Գասպարեան անձնաւորեց հանրային եւ կուսակցական ղեկավարի բարոյականութեան ու նուիրումի ըմբռնումը: Անձնական ու ընտանեկան բարօրութեան ամէն հնարաւորութիւն երկրորդեց հանրային – կազմակերպական մտահոգութիւններու, եւ՝ իրրեւ հարստութիւն՝ տիպար ղեկավարի մը անունը միայն չհեցաւ: Գործելու իր կերպին մէջ միշտ պատշաճելով հանդերձ ժամանակին ու պայմաններուն, երբեք չհաշտուեցաւ սկզբունքները ... զոհաբերելու զաղափարին:

Անոնք որ ճանչցան զինք իր մտերմութեան մէջ, իր մարզկային տկարութիւններուն կամ թերութիւններուն ընդմէջէն եւս զրական վկայութիւններ կրնան զրանել ողբացեալ մեր ընկերոջ նկարագրային մեծութեան մասին: Մարդիկ կը վշտացնէր, որովհետեւ անձնական կապերու կամ բարեկամութեանց պարտադած փափկանկատ վերաբերումնէ – ըլն աւելի կենսական կը նկատէր հարցերու պահանջած կեցուածքը զոյց տալ: Ընկերական իր մտերմութեանց մէջ կըսնար մինչեւ իսկ մանկական բարեմտութիւններով չարժիլ, սակայն երբ հարցերը աղերս կ'ունենային կազմակերպական ու հանրային սկզբունքներու հետ՝ անզիջող ու կարծր կը դառնար:

Ազգային – ներքին տաղնապներու, կազմակերպական բարդ կացութիւններու եւ յարաբերական կեանքի մէջ առեղծուած փափուկ վիճակներու առեն, ընկ. Ատուր Գասպարեան կը մնար տիրական այն դէմքերէն մէկը, որ պիտի ճկունութեան մխացնել բարոյականութիւնը, քաղցրութեան մխացնել վճռականութիւնը եւ խրատութեան՝ ողջմտութիւնը: Զինք կը յարդէին անդէտ ու խոնարհ ազգայինը, առեւտրական չորութեամբ յատկանշուող մարդը թէ մտաւորական չնորհներով ծանօթ դէմքեր, հանրային ժողովականը թէ մեծատիտղոս հոգեւորականը, որովհետեւ իր չափանիշները համոզումներէ՛ կուգային, արդարութեան եւ օրէնքի վրայ հիմնուած էին, անկեղծութեան եւ քաջութեան չեզա կը կրէին միշտ:

Ներողամտութեան եւ ծայրայեղ անողոքութեան հակադիր կեցուածքներու մէջ եղած է յաճախ, ու ենթադրել տուած անուշա, որ իր «կշիռը» այնքան ալ զգայուն եւ ուղղադատ չէ կրցած ըլլալ:

— Պէտք էր իր ներքին էութենէն ճանչցած ըլլալ զինք, այս կարդի թիւր եզրակացութենց չմղուելու համար: Արդարեւ, մեր ծանրախոհ ընկերը բացառիկ այն զէմքերէն էր որ դիտէր քրիստոնէական ոգիով մոռնալ ամէնէն մեծ սայթաքումներն իսկ, երբ հաստատէր, թէ անոնց ետեւ մարզկային սխալականութիւնն ու տկարութիւնները դեր ունեցած են եւ դիտում, հաշիւ, նենգութիւն, դաւ, անբարոյացում չկայ: Իսկ դաժան եւ անողոք կրնար դառնալ ամէնէն աննշան թերացումին հանդէպ իսկ՝ երբ առուգէր թէ սկզբունքներու եւ բարոյական չմացումներու դիտակցական անտեսում կայ:

Վերջին երեսունէ աւելի տարիներու ընթացքին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հանրային կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ, իր ներկայութիւնը կամ գործօն դերա – կատարութիւնը՝ վկայութիւններ կը մնան Շահրիկեանական ըմբռնումով ազգային ղեկավարութեան: Արթուն աչքն էր եւ սրատես միտքը՝ նախատեսելու համար թէ ո՛ր ճամբէն լ'ինչ բարիք կամ չարիք կրնայ հասնիլ ընդհանրական մեր կեանքին: Իր խօսքը պատգամ էր չտեսրու համար, զղասութեան եւ անզրա – դարձումի հրաւէր էր՝ տարակարծիք կամ հակառակորդ ուրիշներու համար: Ոչ ոք կրնար նիւթական չահադրգռութիւն, փառքի հակամիտութիւն կամ անձնական որեւէ նախասիրութիւն դնել իր քայլերուն, յանձնարարութեանց եւ հրահանգներուն մէջ:

— Հեղինակութիւն մըն էր ընկեր Ատուր: Բարոյական անձնաւորութիւն մը: Մտաներու վրայ համրուող այն քիչերէն՝ որոնց կորուստը մեզմէ՛ ալ բան մը կը պակսեցնէ...:

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

ՇԱՐԼՈԹ ՔՈՐՏԷ

———o———

Բ.

Հինգշաբթի 11 Յուլիս 1793ին, Շարլոթ Կ'իջնէ կառքէն եւ անառուկը յանձնելով բեռնակիրի մը, կուտայ Փրովիտանս պանդոկի հասցէն, ուր իրեն կը յատկացնեն թիւ 7 սենեակը:

Նոյն օրը Կ'երթայ տեսնելու Լօզ տիւ Փերէն, որ կը բնակէր Լուվրի մօտերը: Անոր կը յանձնէ Պարպարուի նամակը: Տիւ Փերէ կը խոստանայ յաջորդ օր զինք ներկայացնել Ներքին Գործոց նախարարին: Այդ առիթով, Շարլոթ Կ'իմանայ, որ Մարա առեն մը ի վեր կը տառապի մորթային հիւանդութենէ մը եւ իր օրը Կ'անցընէ բաղնիքի տաշտին մէջ:

— Որքա՞ն Կ'ուզէի Քոնվանիոնի սրահին մէջ սպանել զինք, — Կ'ըսէ ինքն իրեն, երբ պանդոկի սենեակին առանձնութեան մէջ կը խորհի վաղուան իր ընելիքներուն մասին:

Յաջորդ օր, իր պաշտպանեալին հետ՝ Լօզ տիւ Փերէ, կը ներկայանայ Ներքին Գործոց նախարարին դրասենեակը, բայց այս վերջինը կը մերժէ ընդունել զիրենք: Ասիկա դէշ նշան է, ըսել է, որ տիւ Փերէ կասկածելիներու չարքին անցած է: Շարլոթ Կ'սպասէ, որ ան հեռանայ Փարիզէն եւ ապաստանի Քան, իր բարեկամներուն մօտ: Բայց տիւ Փերէ չի համոզուիր:

Շարլոթ նոյն իրիկունը կը գրէ նամակ մը, զոր կը ձգէ սենեակին մէջ: Նամակը կը սկսի հետեւեալ ձեւով.

«Ոչ ոք տեղեակ է իմ ծրագիրներէս, իմ ծնողքս, բարեկամներս եւ ծանօթներս պէտք չէ ներուիւն խաչեն իմ պատճառով»:

Յաջորդ օր, այգաբացին Կ'արթննայ, կը հագուի, զրպանը կը դնէ հասցէն եւ ինքնութեան թուղթը ու Կ'իջնէ փողոց:

Համար թէ ո՛ր ճամբէն Կ'ինչ բարիք կամ չարիք կրնայ հասնիլ ընդհանրական մեր կեանքին: Իր խօսքը պատգամ էր չտեսրու համար, զղասութեան եւ անզրադարձումի հրաւէր էր՝ տարակարծիք կամ հակառակորդ ուրիշներու համար: Ոչ ոք կրնար նիւթական չահադրգռութիւն, փառքի հակամիտութիւն կամ անձնական որեւէ նախասիրութիւն դնել իր քայլերուն, յանձնարարութեանց եւ հրահանգներուն մէջ:

— Հեղինակութիւն մըն էր ընկեր Ատուր: Բարոյական անձնաւորութիւն մը: Մտաներու վրայ համրուող այն քիչերէն՝ որոնց կորուստը մեզմէ՛ ալ բան մը կը պակսեցնէ...:

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

Բաւական կը թափառի, մինչեւ որ խանութները բացուին: Կը մտնէ փալէ Ռոյալի մեստալամաոններէն մէկուն խանութը եւ կը դնէ խոհանոցի դանակ մը, զոր կը պահէ ծոցին մէջ: Յետոյ՝ կը վարձէ կառք մը եւ կառապանին կուտայ Ժողովուրդի Բարեկամին, այսինքն՝ Մարայի տան հասցէն:

Կառքէն Կ'իջնէ Քորտըլիէներու փողոցի թիւ 20 տան առջեւ: Արդէն ժամը լինած է: Դռնապանուհին կը մերժէ սակայն ներս ընդունիլ այս մաքուր հագուած ու վայելուչ աղջիկը: Շարլոթ չի պնդեր, կասկածներ չարթնցնելու համար: Կը հեռանայ, կը թափառի առեն մը, ու կրկին կը վերադառնայ Քորտըլիէներու փողոցի թիւ 20 տունը: Դռնապանուհին չկայ: Կը բարձրանայ վերի յարկը ու կը զարնէ Մարայի յարկաբաժնին դուռը: Մարայի կենակիցը՝ Սիմոն Էվրար, կը բանայ դուռը: Մարա ի վիճակի չէ ոեւէ այցելու ընդունելու: Շարլոթ կը պնդէ, վրայ կը հասնի Սիմոն Էվրարի քոյրը: Շարլոթ կը սոխպուի նահանջել:

Շարլոթ դլխիկոր կը վերադառնայ պանդոկ: Ի՞նչպէս մտնել այդ հրէչին որջը: Մէկ միջոց կայ միայն, վտանգաւոր միջոց մը...

Անմիջապէս Կ'առնէ թուղթ ու գրիչ ու Մարայի հասցէին կը գրէ հետեւեալ տողերը.

«Ես Քաենէն նոր եկայ: Շատ բաներ գիտեմ հայրենիքի դէմ հոն պատրաստուող դաւադրութիւններուն մասին»:

Յետ միջօրէին, նոյն պարունակութեամբ աւելի երկար բացիկ մը կը զրկէ Մարայի հասցէին: Ժամը վեցին կը յարդարուի, կը հագուի եւ դուրս Կ'ելլէ: Կը վարձէ կառք մը, ու իրիկուան ճիշդ ժամը եօթին կրկին կը զարնէ Ժողովուրդի Բարեկամին տան դուռը:

Այս անգամ խոհարարուհին կը բանայ դուռը: Կը մերժէ ներս ընդունիլ Շարլոթը: Նոյն պահուն, երկու հոգի ներս կը մտնեն, մէկը թեւին տակ ունի մըցակ մը ճերմակ թուղթ, միւսը՝ հաշուեցուցակ մը: Շարլոթ անոնց հետ ներս կը մտնէ: Բայց խոհարարուհին եւ էվրար քոյրերը պատնէշ մը կը կանգնեն իր առջեւ: Զայներու աղմուկը կը բարձրանայ: Մարա ներսէն Կ'ուզէ հասկնալ այս աղմուկին պատճառը: Սիմոն ներս Կ'երթայ բացատրութիւն տալու: Այն առեն կը բարձրանայ Մարայի ձայնը.

— Զդեցէ՛ք, որ ներս դայ...

Մարա իր խօսքով կը հնազանդէր ճակատագրի հրահանգին:

Շարլոթ կը հետեւի Սիմոնին եւ կը մտնէ բաղնիք, ուր կը տիրէ անչնչելի դարչահոտութիւն մը: Մարա նստած է պղինձէ տաշտին մէջ, առջեւը տախտակ մը, որուն վրայ կը դրէ: Մարթը ծածկուած է երմուկներով, որոնց արանքէն թարախ կը հոսի: Ամանի մը մէջ պատրաստուած է կաւէ խմորը, զոր կը տարածեն իր մարթին վրայ: Սիմոն չէշ մը ջուր կը բերէ ու կը հեռանայ: Հիմա

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂՔԻՒՐ

———o———

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Հը՞, — պնդեց զայֆաչին:

— Մէկ չայըմ բէ, — ասաց մոլլան եւ վերադարձաւ իր տեղը՝ անկիւնում:

Իբրահիմը լսրեց թէյը եւ տարաւ: Զնացած, որ նա չատ էր հետաքրքրւում մոլլայի անհանգստութեամբ եւ չտապում էր պատճառն իմանալ, բայց դարձեալ չմոռացաւ թէյը լցնել դանդաղ, զգոյշ, իրեն յատուկ վարպետութեամբ. նախ բաժակի կէսից մի քիչ աւելին լցրեց ջուրը, ապա դոյնը՝ այնքան ճարտար, որ այն մնաց ջրի երեսին՝ առանց խառնուելու ջրի հետ:

— Նստի, — չընդհատ մոլլան, երբ Իբրահիմը բաժակը դրեց նրա սեղանին եւ ձեւացրեց, թէ ուզում է հեռանալ: — Նստի ու լսէ: Էն վո՞վ է էնտեղ՝ հալլի Քեաբի՞մն է: Հալլի Քեաբի՛մ...

Սպիտակահեր, բայց առոյգ մի ծերունի մօտեցաւ մոլլայի սեղանին եւ նոյնպէս նստեց:

— Հարիրէն...

Մոլլան մի վայրկեան ընդմիջում տուեց եւ նայեց իր սեղանակիցներին: Ներանք ծայր աստիճան լարուեցին:

— Հարիրէն սիրական ունի...

— Ի՞նչ... — բացագանչեց հալլին:

— Սո՛ւս... — զգուշացրեց Իբրահիմը, բայց արդէն մի քանի սեղանների մօտ ընդհատուեցին նարդու փուլերի չխկոցները եւ մի քանի հասակաւոր մարդիկ վեր կենալով տեղերից, մօտեցան մոլլայի սեղանին:

— Ա՛ֆոքներդ մօտ քաչէք, նստէք, — ասաց մոլլան նրանց:

— Հարիրէն սիրական ունի, — մռընչաց հալլին՝ պատասխանելով հաւաք – ուածների հարցական հայեացքներին:

— Սիրակա՞ն, — հարցրեց մարդկանցից մէկը՝ դործնական ու հանդիստ, եւ սկսեց ծխախոտ փաթաթել: — Լաւ չէ: Մեր բոլորի անունը կը սեւցնէ:

— Սպանել է հարկաւոր, — վրդովուեց տաքարիւն հալլին: — Մեննակ սպանելը քիչ է, խայտառակ էնել է հարկաւոր...

— Ամէնէն լաւն էն կ'եղնի, որ քեռիներնք իրար հետ, վերջանայ երթայ — ոչ լուրջ առաջարկեց նոյն դործնական մարդը եւ ծխախոտ վառեց:

— Ուրտից օր եկել է, թող էնտեղ էլ երթայ, — ատամների արանքից բացթողեց Իբրահիմը: — Վռնտենք Հարի – բային: Մենք մեր ձեռքերն արունքի մէջ չենք թաթախ...

Յանկարծ, համարեա միանդամից, բոլորը մատնեցին այն մասին, թէ ո՞վ է վայելում այդ չքնաղ կնոջը, որի աչքերի մասին հրաչքներ էին պատմում: Իրենց թաղամասի ո՞ր տղամարդուն է վիճակուել այդ երջանկութիւնը: Եւ համարեա նոյնպէս միանդամից, բոլորը դիմեցին մոլլային.

— Իսկ վո՞վ է սիրականը...

Մոլլան սառած թէյը հրեց մի կողմ, համրիչը, որ ջղայնաբար քաշում էր մինչ այդ՝ դրեց սեղանին եւ սկսեց խաղալ դրա հատերի հետ: Մի քիչ յետոյ գլուխը վեր առնելով, նա յայտնեց.

— Հարիրէի սիրականը...

Մարդիկ այնպէս նայեցին, կարծես ուզում էին դեռ կէս ճանապարհին բռնել մոլլայի խօսքերը:

— Հարիրէի սիրականը Հայ է:

Բարձրացաւ աննկարագրելի աղմուկ: Իւրաքանչիւրն այնպէս զղաց, թէ Հարիրային խլեցին իրենից:

— Կը սպանենք, մարդարէի մօրուքը վկայ... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր կնկան:

— Կը սպանենք, մարդարէի դրօշակը վկայ... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր ապրանքին:

— Գեղի ոսկորը գեղի շանը կը հասնի... Վո՞վ իրաւունք ունի մեր ոսկորին:

— Ընչի՞ մեննակ սիրականը կ'ըսէք, ըսղը կնի՞կը...

Փրփրակալած զայրոյթն իր հոսանքի մէջ քարացաւ մի պահ, ապա դլորուեց դէպի հակառակ կողմը՝ դէպի Թրքուհին, որն այնքան դեղեցիկ էր, բայց եւ նրանից անմատչելի...

— Գառան պէս կը մորթենք... Ի՞նչըղ թէ Հայի տղի հետ...

— Կը չոքեցնենք իրան մեղքի դրան առաջը, ճիտը կը կտրենք... Հայի տղի հե՞տ...

— Մատաղ կ'ենենք չարիաթին... Քըրիստոնի հե՞տ...

Ընդհանուր աղմուկի մէջ Իբրահիմը խօսեց հանդարտ ու կամացուկ, ուսաի եւ նրա ձայնը լսելի դարձաւ բոլորին.

— Զեմ կրնայ հաւատա... Ո՞ր Հայն էդքան աննամուս կ'եղնի... Ախալօր պէս հալալ կ'ապրէինք իրար հետ, իրար չոռ չէինք ըսէ: Հմը էնոնք մեր աղջկո՞ն...

Աղմուկն լջաւ: Մոլլան նորից հատատեց իր խօսքերը:

— Ինչ էլ օր եղնի, — ասաց Իբրահիմը, — սպանելը լաւ չէ: Ուրտից օր եկել է՝ թող էնտեղ էլ երթայ: Մեղի էդ սեսակ թուրք կնիկ հարկաւոր չէ: Իսկ տղի դործը մենք կուտանք Հայերու վենճ մարդոց, թող էնոնք թքեն էդոր երեսին... Ի՞նչ կ'ըսես, մոլլա...

(38 – Շար.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

—o—

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՏՈՂ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ Ս· ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ պատշաճ ձեւով տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի Նահատակաց Յուշատօնը Լոնտոնի Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, կիրակի Ապրիլ 28ին։

Օրուան պատարագիչն էր Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ նորընտիր հոգեւոր հովիւ Տ· Վրդ· Պօղոսեան։

Հայր Մերձն առաջ պատարագիչ Հայր Սուրբը կարդաց Ամենայն Հայոց Հայրապետէն ստացուած հեռագիրը ուղղուած եկեղեցւոյ Պատ· Խնամակալու–թեան եւ հոգեւոր հովիւին օրհնելով Լոնտոնի հայ գաղութը եւ իր ուրախութիւնը յայտնելով որ մեր փոքրիկ գաղութն ալ ունեցաւ պարզ եւ սակայն զեղեցիկ յուշարձան մը ի յիշատակ մեր անթիւ զոհերուն։

Յուշարձանին կեդրոնը զետեղուած է Շարլոթ եւ զոհը առանձին են· հրեշտակը վիշապին դէմ։

Հակառակ իր նոգեկանքին՝ Շարլոթ քանի մը քայլ կ'առնէ բաղնիքէն ներս։

— Շատ կարեւոր լուրեր կը բերեմ ձեզի։ Երեսփոխաններու ժամանումէն իվեր քաղաքը տակնուվրայ է։

— Ա՛հ, այդ անիծեալ ժիրոնտէները, այդ դաւաճանները։ Քանի՞ հատ են։

— Տասնըմէկ։ Անոնք բանակի մը զօրութիւնը անցած պիտի գալեն Փարիզի վրայ։

— Անուններդ կ'ուզեմ· անմիջապէս։

Եւ Շարլոթ մէկիկ–մէկիկ կուտայ իր թարեկամներուն անունները, գիտնալով, որ անոնք այս սենեակէն դուրս պիտի չարտասանուին երբեւիցէ։

— Լաւ, — կ'ըսէ Մարա, — քանի մը օրէն անոնք բոլորն ալ պիտի գլխատուին ձեզի, Ցեղափոխութեան հրապարակին վրայ։

Շարլոթ կը չարուխ· առանց դադարու չքղմզեսային ծալքէն կը հանէ դանակը եւ զայն կը խրէ Մարայի կուրծքին։ Մարա կ'արձակէ ահաւոր ճիչ մը։ Սիմոն եւ քոյրը օգնութեան կը հասնին, դանակը կը հանեն կուրծքէն, մինչ արիւնը թաման հասաւութեամբ կը ժայթքէ մինչեւ պատը։ Սիմոն եւ քոյրը, Մարայի մարմինը կը փոխադրեն դիմացի սենեակը, մինչ չէնքին բնակիչները շփոթահար կը մտնեն տունէն ներս։ Վիրաբոյժ–ատամնաբոյժ մը, որ Մարայի զրացին էր, վրայ կը հասնի, բայց չի կրնար փարատել սոյդ մահը։ Մարա մեռած էր։

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ
(Մեծագործ յաջորդիւ)

չատ զեղեցիկ խաչքար մը զոր Հայրապետը աղնուաբար զրկած էր Ս· Էջմիածնէն այս նպատակին համար։ Խաչքարը հաստատուած է չրջանակաձեւ մարմարեայ պատուանդանի մը վրայ որուն ճակատին փորագրուած է հետեւեալը՝

Յուշարձան
Ապրիլեան Նահատակաց
Վասն Հաւատոյ եւ Հայրենեաց

Հայր Սուրբը իր քարոզին բնաբան ունենալով «Մի երկնչիր հօտ փոքրիկ», յուզումով եւ պերճախօս բառերով ուրկէ կոչեց յիշատակը մեր անմահ զոհերուն, արեւմտահայ մտաւորականներու, հայ չարնակ քաղաքներու եւ գիւղերու անմեղ բնակչութեան զանգուածային տեղահանութեան որոնք աքսորի ճամբուն վրայ, անապատի կիզիչ արեւին տակ՝ զրեթէ մերկ, անօթի ու ծարաւ, մեր մայրերն ու քոյրերը նախընտրելով մահը եւ զերծ մնալու վայրագ ու դազանաբարոյ մարդասպաններու կողմէ անպատուբերու, վերջ տուին իրենց կեանքին, զետերու ջուրերը նետելով իրենց անմեղ արիւնով, չատ մայրեր իրենց զաւակները թաւալդոր նետելով ձորերու եւ անդունդներու մէջ։

Երիտասարդ Թուրքերու օրուան կառավարութիւնը այս կանխամտածուած եւ ծրագրուած անմարդկային եւ հայաքան ցեղասպանութիւնը դործադրելով վստահ էր որ պիտի յաջողէր հայ ազգը ամբողջապէս բնաջինջ ընել, սիրանալ անոր չարժուն, անչարժ եւ մշակութային հարստութեան եւ հետեւաբար մի անդամ ընդմիշտ Հայկական Հարցը վերջացած նկատել, բայց ծանօթ չէր մեր զարաւոր պատմութեան որ Հայը անցեալին մէջ մէկէ աւելի անզամներ ապրած է նիւթական եւ ֆիզիքական բնաջնջումի օրեր սակայն չնորհիւ աղգային յատկանիշներուն եւ բնածին նկարագրին, ան դիտէ տոկալու եւ վերապրելու զաղտնիքը եւ դէպքերը հաստատեցին այս պարագան։ Եւ անգամ մը եւս յարութիւն առնելով աւերակներու եւ մոխիրներու մէջէն, նոյն այս կոտորակուած ազգին մնացողները սիրացան իրենց պետականութեանը, յաւելիօրէն մէկ փոքրիկ հողամասին վրայ, անապատ պահելով մեր փառապանծ լեզուն, հաւատքն ու եկեղեցին վայրկեան ապազայի մը հաստատուն անդրդուելի համոզումով։

Պատարագէն վերջ հոգեհանդստեան պաշտօնը կատարուեցաւ Յուշարձանի կոթողին չուրջը, որ կառուցուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ։ Շատ տպաւորիչ էր այս արարողութիւնը եւ ներկաներու՝ մանաւանդ տարեցներու աչքերուն մէջ կը տեսնուէր տխրութեան եւ յուզումի արցունքները։ Անոնցմէ չատեր իրենց մօրթին վրայ իսկ կրած էին այդ սար–սափի օրերը։

Շատ զեղեցիկ ծաղկեպսակներ զետեղուած էին Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ Խնամակալութեան, Հ· Բ· Ը· Միութեան Լոնտոնի մասնաճիւղի եւ ազգայիններու կողմէ։

Գնահատանքի արժանի է Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ Պատ· Խնամակալութիւնը որ բարի զաղափարը յղացած էր Նուարդ Կիւլպէնկեան սրահի կառուցումէն առք կանդնել նաեւ Ապրիլեան Նահատակաց Յուշարձանը։

Երախտապիտութեան մեծագոյն բա–ժինը կ'երթայ Հայրապետին, իր չատ աղնիւ եւ զերազանցապէս զնահատելի ժէսթին համար։

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

—o—

Ապրիլ 24ին, կէսօրուան ժամէն սկսեալ Հայեր խմբուած են Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ՝ պատուոյրներ պարզած։ Հոն հաւաքուած են նաեւ «Ֆեդրահեան» եւ «Մեսրոպեան» վարժարաններու աշակերտները։ Քաղաքի համալսարաններու եւ քոլէժներու հայ ուսանողները եւս ներկայ զտնուած են, մասնաւոր արտօնութեամբ։ Ծերեր, երիտասարդներ եւ պատանիներ մասնակցած են բողոքի ցոյցին, որ սկսած է ժամը 1ին։ Թուղթիկներ բաժնուած են անցորդներու եւ երթեւեկող ինքնաչարժներու։

Ժամը 2ին հինգ երիտասարդ ընկերներ ներ բարձրացած են հիւպատոսարան, ներկայացնելու համար բողոքագիրը մը։ Քանի չարկանի չէնքը ոստիկանական խիտ հսկողութեան տակ առնուած է, որովհետեւ անծանօթ մը հեռաձայնով չայտնած է, թէ ռումբ մը զետեղուած է չէնքին մէջ։

Երբ հայ երիտասարդները բողոքագիրը յանձնած են Թուրք հիւպատոսին, այս վերջինը պատասխանած է թուղթը։ Իրեն տրուած է երկրորդ մը եւ երրորդ մը, որոնք նոյնպէս պատռուած են։ Ապա, հիւպատոսը կատաղութեամբ տեղէն ցատկած եւ չարձակած է դէպքը լուսանկարող նկարիչին վրայ։ Այս վերջինը դուրս ելած է հիւպատոսարանէն իրեւ «օտար հող»։ Հիւպատոսը, իր կարգին, դուրս խոյացած է՝ լուսանկարիչը հարուածելու եւ դործիքը փշրելու համար, սակայն, հայ երիտասարդներ բռունցքով պատասխանած են բռունցքին եւ... հիւպատոսը դետին փռուած է։ Ոստիկանները միջամտած եւ ձերբակալած են ընկերներէն մէկը, որ, չուտով ազատ արձակուած է։

Ցուցարարները հիւպատոսարանին առջեւ «կախաղան» մը բարձրացուցած են Թուրք խորհուրդակով։

Երիտասարդները մեկնած են «Ցառաջ նահատակ»ը երդելով։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆի Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը, Մայիս 14ին, կատարած է իր նոր վարչութեան ընտրութիւնը, համաձայն իր կանոնագրի տրամադրութեան, որ կը նախատեսէ վարչական կազմի փոփոխում երկու տարին անդամ մը։ Նորընտիր վարչութեան անդամներն են նախագահ՝ Անդրէ Տ· Օհանեան, փոխ–նախագահ՝ Սիսաք Գալուստեան (Բեգլին), քարտուղար՝ Հայկ Յովսէփեան (Մարտիկ) եւ Տիկին Ալիս Յարութիւնեան։ Նորընտիր վարչութիւնը կազմած է զործունէութեան ծրագիրը եւ հինգ յանձնախումբ — զրական, դեղարուեստական, հրատարակչական, արտաքին զրական եւ կանոնագրի վերամշակման։

ՏԻԹՐՈՑԹի մէջ Մայիս 18–19ին զումարուած է Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի Կիլիկեան Թեմի Ազգ· Երեսփոխանական ժողովը 70 իրաւասու ձայներով։ Հրանդ Աբգեպիսկոպոս ներկայացուցած է Ազգ· վարչութեան միասեայ տեղեկագիրը։

ԼԻԲԱՆԱՆի կարմիր Խաչը նկարչական մրցում մը կազմակերպած է նախակրթարանի, միջնակարգի եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներու միջեւ։ Այս մրցումին մասնակցած են երեսուն վարժարաններէ աշակերտներ, որոնցմէ առաջին հանդիսացած է «Նչան Փալանճեան» ճեմարանի պատանիներէն Վիգէն Սահակեան։

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՑի մէջ, Ռումանիա, տեղի ունեցան Եւրոպայի ծանրաբարձու–թեան ախոյենական մրցումները։ Փետուրի ծանրութեան մէջ երկրորդ հանդիսացած է Նորիկեան, Պուլկարիայէն։

ՍՊԱՀԱՆի համալսարանին մէջ Մայիս 17ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած Եփրեմի, անոր մահուան 60–եակին։ Բանախօսած են համալսարանի փրոֆեսօրներ Ալտոլպաղի Նավար եւ Տօքթ· Քարիմ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՈՒԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բան մըն ալ չըսի, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, իմ ըսելուս պէտք չէ ինծի արդէն...

— Այստեղ ոչ ոք կը ճանչնայ զիս...

— Դուն անանկ զիտես, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, որ կամաց–կամաց իր հանդարտութիւնը դանել վերսկսած էր։

— Ես իմ ըսածս պիտեմ...

— Մէյ մըն ալ դէմի սենեակը եղող վարդուն հարցուր տեսնենք...

— Դէմի սենեակը ո՞վ է որ...

— Չեմ զիտեր, երիտասարդ մը կար, ան ըսաւ ինծի, որ դուն ու Տիրան օլսան ալ այս սենեակը կը զտնուէիք։

— Անունս տուա՞ւ։

— Հրամմեր ես, անունդ տուաւ, փոսթալ, զոչեց Պօղոս էֆէնտի յանկարծ կրկին բարկանալով։

Շաղիկ զողահար ձեռքով մը իր արզուզարդը աւարտեց ու հայելիին դիմացը անցնելով դլխարկը դրաւ։

— Քա հիմա սա եղածը մեր դեղին մէջ իմացուի նէ, ի՞նչ պիտի ընենք, զոնէ ասիկա ալ չմտածեցի՞ր, զոչեց Պօղոս էֆէնտի, լնտոր պիտի ազատինք Սա–թէնին բերնէն։

— Դուն զործն ասանկ վերվերէն չտաս նէ՝ անիկա ո՞ւրկէ պիտի իմանայ եղածը։

Երկու ամուսիններուն միջեւ պահ մը լռութիւն տիրեց։ Կինը իր արզուզարդը աւարտած, ոտքի վրայ կեցած էր, մինչ Պօղոս էֆէնտի խոչոր քայլերով սենեակը կը չափչփէր խոր մտածումի մը մէջ թաղուած։

Ցայտնի էր, որ ծանր, վճռական որոչում մը տալու վրայ էր։

Ցանկարծ կեցաւ ու չեչտակի կնոջը նայելով ըսաւ·

— Հիմա ասկէ պիտի ելլես չիտակ մօրդ տունը պիտի երթաս...

— Ի՞նչ, թոթովեց Շաղիկ սարսափած։

— Մօրդ տունը պիտի երթաս, մէյ մըն ալ ոտքդ իմ տունս պիտի չդնես... հասկցա՞ր։

Եւ սպառնական կերպով ձեռքը բարձրացուցած՝ աւելցուց·

— Շուտ կորսուէ, եթէ ոչ ձեռքէս դէչուելիս մը պիտի ելլէ։

Եւ սակայն Շաղիկ տեղէն չշարժեցաւ։ Յուզուած, այլայլած սկսաւ արտասուել։

— Կորսուէ, ոռնաց ամուսինը։

— Ներէ, զոչեց կինը, ծունկի զալով ու իր երկան ոտքերուն փարելով, բայց միւսը բրտօրէն ոտքի հարուածով մը զայն հեռուն հրեց։

Այն տեն Շաղիկ, դեռնամած, սկսաւ աւելի զառն հեծեծանք մը արձակել։

Պօղոս էֆէնտի նորէն սկսաւ ման զալ սենեակին մէջ, առանց բառ մը արտասանելու։

Ցետոյ կեցաւ կնոջ դէմ եւ ակռաներուն մէջէն մռնչաց·

— Իմ ուշախի՞ս, Տիրանի հետ, անամօթ... քա, այդ ապուրը պիտի ուտէիր նէ՝ զոնէ լինէ մեծ, լինէ հարուստ մէկու մը հետ ուտէիր...

Սկիզբէն լ վեր Պօղոս էֆէնտին տանջող մտածումը այս էր։ Եթէ իր կինը զոնէր «չնորհքով» մարդու մը հետ, հարուստ վաճառականի մը հետ, զուցէ չատ պիտի չզղացուէր։

— Քա, ալ մարդ չդտար, այդ «եաղըճիւ» կտորի՞ն աչք տնկեցիր, զոչեց բռունցքը բարձրացուցած, քա բնաւ արժանապատուութիւն չունի՞ս դուն... լըսողը ի՞նչ պիտի ըսէ հիմա... Պօղոս էֆէնտին կնիկը իրենց զրպիչը կը սիրէ եղեր... Թո՛ւ անամօթ...

— Ներէ, Պօղոս էֆէնտի, կ'ապերսէր կինը, միչտ զեռնամած։

— Ներելիք տեղ թողուցե՞ր ես... շուտ կորսուէ, մօրդ տունը զարձիր... աչքս չտեսնէ քեզի։

— Սրկէ հունա չեմ երթար, պատասխանեց Շաղիկ յանկարծ ոտքի ելլելով ու իր պաղարիւնութիւնը զտած։

— Ինչ հրամմեցի՞ր...

— Սրկէ հունա չեմ երթար...

— Ձու զլուխդ կը չախչախեմ հիմա։

— Ինչ կ'ուզես ըրէ, ծեծէ, մեռցուր, տեղ մըն ալ չեմ երթար, ես իմ պատիւս ոտնակոխ չեմ ըներ։

— Սըտոր նայեցէք, զոչեց Պօղոս էֆէնտի սրամտած, զեռ պատուի խօսք կ'ընէ կոր...

— Չարկաւ կ'ընեմ, ես քեզի պէս չեմ, որ իմ պատիւս ամէնուն բերնին ծամոց ընել տամ...

— Քա ես ի՞նչ ըրած ունիմ, փոսթա՛լ։

— Տահա ի՞նչ պիտի ընես...

— Ամէն բան իմանալէսետքը ձայն չհանէ՞ք, տեղս նստէ՞ք։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ
(Շար·)

ԿՐԸՆՈՂԸ ՇԷՅԼԱՍ-ԿԱՌ (38) — Այրի Տիկին Նուարդ Պալօեան եւ զաւակները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՊԱԼՕԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Մայիս 21ին իր զաւակներուն տունը Մարսէյլ, Պուլ–Պէլ–Էո, 66 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի Մայիս 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պուլ–Պէլ–Էոի պերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ա.Լ.ՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ա. Մինասեան» ենթակոմիտէն, յանուն բոլոր ընկերներուն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Վիքթորիա Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն, Ծերօն եւ Մարի–Լուիզ Յովհաննէսեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Շահեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նահիրեանի, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Զապունեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօն՝ Աւետիս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի դպրոցի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նուպար Մանուկեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Ադամ Պասմաճեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Շահէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) հոգեհանգստեան առթիւ.—

Պր. Ադման Ուզունեան 1000 եկեղեցիին 100ական դպրոցին եւ Ազգ.ին Պր. Կ. Ճնկարեան 300 եկեղ.ին եւ 100 Ազգ.ին եւ դպրոցին, Ոմն 100 եկեղ.ին եւ 100 Ազգ.ին, Ոմն 100 եկեղ.ին եւ 100 Ազգ.ին, Տիկին Մ. Օհաննէսեան 100 դպրոցին:

Ֆիլօր Շահարեւեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պր. Տ. Զէքեան 50 դպրոցին, Պր. Շ. Խաչատուրեան 20 դպրոցին:

Պր. Ա. Բէթրաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծղկ.ի 50 ֆր. Պր. Պահա–տուրեան:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, 4 Յունիս, ոճն է կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի արուի աւուր պատշաճի քարոզ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի մանուկ մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ

— ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ —

ՄԱՅԻՍ 28

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի

եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Կովկաս պարախումբը, Անի Տէմիրեան, Ժան Թասլաքեան (արտասանութիւն), Պետրոս Պետիկեան (երգ):

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Փարիզի Օփերայէն

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն եառ պարահանդէս: Նուագախումբ

Պ. Պետիկեան

Խնջոյք — Ճոխ պիւֆէ

Խօսնակ Գրիգոր Ամիրայեան

Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Ց. Դ.

Ա.Լ.ՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ա. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը Հինգշաբթի (Յունիս 1) ժամը 21ին, 4 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Ց. Դ. Ռուբէն խումբի բոլոր անդամները, այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: «Կարեւոր օրակարգ:

Ա.Ռ.Ն.Ո.Վ.Իլ – Ս.Ա.Ր.Ս.Ե.Լ.— Հ. Ց. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ սովորական հաւաքատեղին ժամը 21ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամավերջի հանդէս – պաշտահանդէսը Յունիս 25ին:

ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԱԼԱՆՍԻԵՆ.— Ազգ. Միութիւնը համաղգութիւն մը կազմակերպած է դէպի Տէսին, այս Կիրակի, Յունիս 4: Երթեւեկ դարձ՝ 10 ֆր.: Մեկնում ժամը 13ին, Մեզոն տը Թուրիզմի առջեւէն:

Արձանագրուիլ Պ. Գասպար Սիմոնեանի մօտ (քաֆէ) Ռիւ Պուֆիէ, նպարավաճառ Պ. Մարկարեանի (Ֆոնլոդիէ) եւ Պ. Անտոնեանի մօտ մինչեւ Ուրբաթ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Այս կիրակի — Յունիս 4 — առաւօտեան ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանէսքոյի յայտագիրը, նուիրուած Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Կը ներկայացնէ
Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 21ին ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Տեղերը ապահովել Ահարոնեան ակումբէն, 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, հեռ. 20–57–58 ինչպէս նաեւ, Տիկին Թրանկիւլեան, 32, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, Պառ Քլարխ, Փլաս տէ Քափիւսէն, Ծերիկեան, Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Քէօսէեան, Ֆօֆօ Ռեքս, Անտրէ Պաղտասարեան, 8 Ռիւ Ֆրանսիստը Փրէսանսէ:

ՊՕՄՈՆ.— Տիկին Ղազարեան, 14, Պուլվառ Վոքուա:
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Տիկին Արմաղանեան, 14 Պուլվ. Տէ Միւռիէ:
ՍԻՆ ԺԵՐՈՄ.— Տիկին Շալճեան, 20 Ավընիւ Վալտոն:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

vous invite à une

SOIREE POETIQUE

organisée à l'occasion du centième anniversaire de la naissance de l'éminent Homme de Lettres

ARCHAG TCHOBANIAN

En première partie : la vie et l'œuvre de Tchobanian
Deuxième partie : montage audio-visuel sur des poèmes de l'auteur.

Vendredi 2 Juin à 20 h. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան հովւապետ հայերէնի միօրեայ դպրոցին հանդէսը 3 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, հովանաւորութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ զանազան անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բոլոր Հայերը անխտիր:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յունիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առաւօտ ժամը 7·30ին: Գին 25 ֆր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

ՃԱՇ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի ճաշը Յունիս 17ին, Մխիթարեան վարժարանի «Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը: Ճոխ գեղարուեստական բաժին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ընդհանուր վսեմաքին համաձայն
Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կրկին կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
գուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համապատասխան բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

երեքշաբթի Յունիս 6, ժամը 20·45ին

THEATRE CHARLES DE ROCHEFORT 64, Rue du Rocher (Métro Villiers)

Դերակատարները.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազապի Պալեան, Մանուկ Թոմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գարբիէլ Թօփալճեան, Արման Թիւզմէնեան, Բաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—

Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21 Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 20 եւ 10 ֆրանք

ARMENIA MONDIA

RECITAL

Adiss HARMANDYAN

SALLE PLEYEL — 252, Fbg. St-Honoré

Samedi 3 Juin à 21 h. accompagné par Jacques Kodjian et son ensemble

Nouvelles chansons — nouveaux disques — Vente de disques arméniens

RESERVATION. — Salle Pleyel, Armenia-Mondia, 17 Rue Saint Florentin, Markarian, 32 Rue de Trévise, Café Philippe, Place Carnot, Alfortville, Epicerie Nigoghossian à Arnouville, et par correspondance à Armenia - Mondia.

Prix des places 30, 25, 20, 15, 10 Frs.

Récital unique à Issy, le 2 Juin à 21 h. au Théâtre Municipal
Réservation sur place et 20 bis, Rue de la Défense
Prix 30 — 20 et 10 Fr.